interesați și liberalii, care sînt astăzi la putere, și mai cu seamă conservatorii, care nu sînt astăzi la putere; ei trebuie să țină la liberile alegeri mai mult decît liberalii, pentru că liberalii sînt la putere și după proverbul francez: „Pofta vine mîncînd". Iată ce văz: un protest subscris de domnul Pastia, deputat primar al orașului; Dudescu, epitrop la eforia spitalelor; Vizantie, profesor și deputat; domnul Anghel, mare arendaș, proprietar și deputat; Gheorghian, agent la Roma; C. Cojescu, Langa etc. etc. etc.

Prin urmare, subscris de acel grup care se califica odată fracțiunea liberă și independintă [3] și care astăzi are toate autoritățile în mînă, administrative, judecătorești, eforia spitalelor etc. etc., totul în Iași este ocupat de acești subscriitori; prin urmare, sînt interesat ca membru al partitului ...

O voce: Liber și independent ...

Partitul liberal național, ca acei care prin acești domni au subscris aici și au declarat printr-o hîrtie colectiv (în capul căria figurează însuși domnul ministru de esterne, onor. domn Ionescu) că eu nu reprezint nimic — eu care nu am pretins vreodată că reprezint ceva decît individualitatea mea —, sînt interesat, zic, ca să văd pe acești dascăli mari ai moralității și legalității naționale cum au să practice domniile-lor alegerile viitoare la acest colegiu II. Iată pentru ce conjur și pe onor. domni conservatori și pe onor. domni liberali să invalideze această alegere, pentru că în adevăr această alegerea a fost făcută nelegal, cu violarea secretului votului, cu listele nelegale, neconstituționale; și doresc acum eu — mica mea răzbunare — să-i văd la probă, să-i văd dacă la alegerea viitoare nu vor aduce bande de sergenți îmbrăcați în haine de alegători, cum a făcut cu ocaziunea alegerii comunale, ceea ce a făcut pe domnul Șendrea să vie să ceară la Ministerul de Interne — și domnul Vernescu i-a acordat — să destituie pe șeful sergenților, care a mers cu batalionul de sergenți și a înrîurit în alegeri! Iată pentru ce cer să se sfărîme alegerea, pentru ca toate partitele și acela care este la putere și acelea care nu sînt la putere să vază în libertatea alegerilor mîntuirea lor; unii menținîndu-se la putere și alții pentru a ajunge la putere pe calea legală.

Conjur dară pe onor. Senat să binevoiască a pune pe acest grup — care astăzi domină în Moldova, și mai cu seamă Iași — să practice acest principiu al liberilor alegeri, care era atît de ușor a-l profesa cînd nu era la putere [4].

„Monitor", 1877, nr. 157, p. 4 415, col. 3; p. 4 416, col. 2—3; nr. 159, p. 4 460, col. 3 — p. 4 461, col. 2.

NOTE

[1] Se verifica mandatul lui Toma Antoniade, ales încă în sesiunea precedentă și a cărui validare în Senat fusese amînată. Raportorul comisiei, G. Chițu, după ce adusese în sprijin o serie de acte dovedind ingerința flagrantă a administrației în desfășurarea alegerii, opinase pentru suspendarea alegerii și numirea unei anchete parlamentare.

[2] Senatul a respins cu 20 de voturi (19 pentru) propunerea de a se constitui o nouă comisie de anchetă.

[3] Vezi și supra p. 330, nota 10.

[4] Alegerea s-a casat cu 29 de voturi pentru și șapte împotrivă.

Intervenție în legătură cu starea școlii de agricultură de la Herăstrău *

Domnilor, onor. domn dr. Severin a zis: să nu ne îngrijim de această școală [1]. Să-mi permită a-i spune că trebuie să ne îngrijim și este de datoria noastră să ne îngrijim și de cele rele. Eu declar că școala de la Herăstrău [2] este una din cele mai bune instutițiuni care le avem: I prin scopul înființării sale și II prin omul care este în capul școalei. Am onoare a cunoaște pe domnul Aurelian [3]; domnia-sa n-are pereche în România toată. S-a întîmplat cu domnul Aurelian în bine ceea ce s-a întîmplat cu alții în rău. Domnul Aurelian a fost silit a-și părăsi postul său mai mult timp; a fost trămis de stat la Viena să aducă servicii țării în comisiunea tarifelor și a adus servicii imense țării. Am tăgădui adevărul dacă am spune că școala de la Herăstrău nu s-a resimțit de absența sa. Este pozitiv, domnilor, că, cine este pus în capul unei instituțiuni, daca lipsește, rezultatul nu poate să fie bun. Cum am susținut deunăzi că o școală fără profesori, oricît de bună ar fi, nu poate să meargă, aceea susțin și astăzi: că cea mai proastă școală nu poate să meargă fără profesori, și școala de la Herăstrău nu poate merge fără domnul Aurelian.

Eu, domnilor, n-am onoare de a fi din amicii politici ai domnului Leca, dară sînt dator să recunosc că domnia-sa este agricultor foarte practic și care știe ce va să zică agricultura. Recunosc împreună cu domnia-sa cum ferma model de la Herăstrău nu este ceea ce trebuie să fie, însă aci nu este statul care este pedepsit, ci însuși domnul Aurelian, pentru că ferma model este dată în conta sa, pre cît știu.

Așadară, eu sînt recunoscător pentru această interpelare. Toată țara fără deosebire dorește și trebuie să ceară ca să aibă o școală de agricultură bună, pe cînd ar fi trebuit să aibă patru; dară din patru daca s-a desființat cele[l]alte [4] a fost tot politica și a rămas numai una; ei bine, pe tărîmul acestei școale nu trebuie să mai facem politică! Nu trebuie să descurajăm pe acest om care-și face datoria; dară iarăși nu trebuie să spunem că nu sînt lucruri de îndreptat în această școală, și principele Dimitrie Ghica recunoaște ca și mine că nu este în țara aceasta nici un așezămînt care să fie bun, perfect, și declar că și școala de la Herăstrău nu este bună; mai întîi din cauza organizărei sale, fiindcă se face prea mult învățămînt teoretic, se sacrifică practica teoriei. În adevăr, ies tineri cu teorii foarte buni, foarte onorabili, forți în comptabilitate, dară nu cu destulă practică agricolă. Cu toate acestea, precum un guvern daca din vreme în vreme se controlează merge mai bine, asemenea sînt încredințat că și interpelarea domnului Leca de astăzi, dezbrăcată de tot ce ar fi putut avea personalități — ceea ce domnul Leca a asigurat că nu este —, va aduce un bine; și noi trebuie să arătăm dorința domnului ministru ca domnia-sa să cerceteze ce este acolo și neajunsurile să le îndeplinească, și prin sfaturile sale să facă ca această școală să meargă înainte, dîndu-i și mijloace mai puternice și stăruind ca învățămîntul să fie cît se poate mai practic. Și, cît pentru mine, mi-aș permite a ruga pe domnul ministru [5] ca să invite pe domnul director a da această direcțiune practică acelei școale. Și sînt sigur că domnul director — care se ocupă foarte mult de această școală, care nu se mulțumește cu ceea ce se face acolo, dară publică și o revistă, care ocupă un loc însemnat în literatura noastră serioasă, „Revista de agronomie și agricultură practică”[6] —, fiind invitat astfel, se va grăbi să dea direcțiunea aceea practică școalei, potrivit mij- loacelor ce are, și o începe cu tinerii aceia de a-i deprinde și a-i menține în viața cîmpenească. Și eu am vizitat școala și am găsit toată bunavoință și un progres necontestat; însă tot sînt rele. Eu nu pot fi bănuit că pot să atrag asupra domnului Aurelian cea mai mică acuzație, căci am admi- rație pentru domnia-sa; însă toți oamenii pot greși. Domnul Aurelian n-a greșit, însă n-a avut timp să îndrepteze un rău care era mai dinainte. Tinerii de acolo se resimt și de pozițiunea școalei unde este pusă.

---

* Ședința din 18 februarie 1877. Senatul României.

A fost o nenorocire mare în ochii mei că s-a luat școala de la Pantelimon și s-a pus pe șoseaua Kiselef.

Domnul Iorgu Radu: Cer cuvîntul.

Tinerii, în loc să lucreze pămîntul, stau de se uită la echipagele ce trec pe șosea; pe urmă le-au făcut uniforme frumoase, ca la militari, care nu se potrivesc cu haina de epistat de moșie, care trebuie să ție plugul, sapa și coasa. Aci este un defect foarte mare; și vă declar încă o dată că cuvintele zise în Senat, începînd de la onor. domn Leca, să nu se creadă a fi ca o bănuială sau vreo insultă pentru directorele acelei școli; noi trebuie să încuragiem pe asemenea bărbați, să le dăm toate mijloacele; toți simțim nevoia de a avea în capul moșielor noastre agricultori români, iară nu streini; căci, la cea dintîi întîmplare politică, îți vinde bucatele și pleacă, așa cum din nenorocire mi s-a întîmplat și mie. De aceea eu mă unesc cu toți aceia din dumneavoastră care au vorbit în sensul acesta, ca să rugăm pe domnul ministru ca, departe de a descuragia, să îmbărbăteze acea școală, dîndu-i-se o bună direcțiune, și atunci domnul Aurelian va fi binecuvîntat de toți și școala va progresa în proporție cu sacrificiele ce se face. Am zis[7].

„Monitor”, 1877, nr. 158, p. 4 443,
col. 1–3.

NOTE

[1] Discuția a fost provocată de următoarea interpelare adresată de I. Leca ministrului agriculturii: „În ce stare a găsit domnia-sa școala de agricultură de la Herăstrău; asemenea dacă prosperă ferma model lipită de acea școală și dacă rezultatul ce dă acea școală răspunde la sacrificiele ce face țara pentru dînsa”.

Severin, optimist, după ce relevase zelul și conștiinciozitatea profesorilor, ca și rezul- tatele practice dobîndite în școală, încheiase avizîndu-l pe Leca „să nu se îngrijească mult pentru această instituție, pentru că merge în regula celei mai perfecte școale și aduce foloase țărei”.

[2] Școala de agricultură s-a înființat la Pantelimon în 1851, avîndu-l ca director pe Al. Slătineanu. Cursurile aveau o durată de cinci ani. În 1858, noul director, C. N. Racotă, o reorganizează, mărind și corpul profesoral. În 1855 a fost trimis la studii în Franța (Grignon) P. S. Aurelian, care, în 1863, la reîntoarcere, e numit director. În 1865 școala a suferit o nouă reorganizare, potrivit proiectului elaborat de I. Ionescu de la Brad. În 1869 a fost mutată la Herăstrău. În 1875 i s-a adăugat o secție de horticultură, iar cursurile au fost fixate la trei ani. În 1877 a fost desființată. Vezi amănunte la Ch. D. Druțu, *Istoricul învăță- mîntului agricol în România*, București, 1906, p. 24 și urm.

[3] P. S. Aurelian (1833–1909). Profesor la școala de agricultură de la Pantelimon, director al ei. Organizează, împreună cu Al. Odobescu, pavilionul românesc la Expoziția universală de la Paris din 1867. Președinte al Senatului (1877). După 1897 își constituie o grupare politică proprie, de nuanță liberală, în jurul foii „Drapelul”. A înființat periodicele: „Agronomia” (1861), „Monitorul comunelor” (1861–1864), „Revista științifică” (1870–1882), „Economia națională” (1873–1876, 1885–1901), „Economia rurală”, revistă bimensuală de agricultură, comerciu și industrie agricole (1876–1877, 1881–1884). Președinte al Academiei Române (1901–1904). Partizan al protecționismului industrial, a militat consecvent împotriva „epitropiei economice” a capitalului străin. A considerat liber-schimbismul ca o piedică în calea progresului industriei naționale. Introduce noțiunea de „program economic” pentru dezvoltarea complexă — pornind de la analiza nuanțată a disponibilităților umane și materiale — a României. Oponent statornic al convenției comerciale cu Austro-Ungaria, a cerut tarif vamal autonom pentru protejarea industriei agricole, prin suprimarea taxelor de export.

[4] K. se referă desigur la școala de la Galata, care a funcționat între 1867–1871, și cea de la Balta Verde (1867–1872). A treia este, probabil, cea de silvicultură, proiectată în timpul ministeriatului său din 1860 și rămasă în această fază (vezi și Ch. D. Druțu, *op. cit.*, p. 47–49).

[5] Ion Docan.

[6] Vezi nota 3.

[7] Iorgu Radu, cunoscut gospodar, critică virulent procedeele neeficiente ale lui Aurelian de administrare a școlii și de pregătire a elevilor. În cele din urmă, ministrul agriculturii a cerut deschiderea unei anchete. Senatul n-a admis și s-a convenit ca, pe cale administrativă, să se opereze măsuri de ameliorare a situației școlii.

Despre defectuozitățile liniei ferate București–Iași *

Mulțumesc onor. domnului Orleanu că mi-a cedat cuvîntul și declar că bine a făcut, fiindcă în gura mea apărarea acestei linii nu va avea caracterul de localitate, ce s-ar putea atribui poate interpelatorului, onor. domn Orleanu[1].

Domnilor senatori, linia din Iași prin Focșani, Rîmnicul Sărat, Buzău și București se numea odinioară, cu drept cuvînt, *linia Unirii*, și acestei linii și astăzi i se cuvine acest nume. Cînd cineva-și aduce aminte torturile — întrebuințez cuvîntul meritat, torturile —, nu mai vorbesc de prelungirea de timp pentru nenorociții împricinați și administrați, dară pentru reprezentanții care trebuia să vină tocmai din Iași și de la nordul României de peste Milcov; vă voi cita de esemplu pe venerabilul și eruditul nostru coleg prea s. sa episcopul Dunării de Jos ce a pățit odată, cînd vă aduceți zic aminte ce muncă și trudă trebuia să aibă ca să vină cineva din Iași în București să-și îndeplinească mandatul, veți înțelege importanța și veți justifica cu tot dinadinsul numele ce s-a dat acestei linii de *linia Unirei*. Fără drum de fer, chiar în condițiunile cum este astăzi, fiți sigur[i] că *Unirea* dintre Moldova și România n-ar fi prins rădăcinile puternice care le-a prins astăzi; și, cu toate sacrificiile care am făcut și facem cu drumurile de fer, numai liniilor ferate datorim cimentarea Unirei și formarea statului român.

Domnilor, cînd au venit concesiunile sub ministerul Brătianu, am stăruit atunci nu eu, ci toți, să nu se întrerupă axa; am stăruit cu tot dinadinsul ca linia să meargă prin Focșani și arătam și cestiunea strategică[2], care atunci a fost părăsită și care mai deunăzi a făcut pe toți oamenii care știu ce va să zică un drum de fer în apărarea țărei să regrete că nu s-a făcut și acea linie.

În ora pericolului, în fața tunurilor, linia fiind tăiată la Barboși, atunci linia cea mare între România de sus și România de jos va fi tăiată și se va zădărnici cu desăvîrșire serviciul drumului de fer. Însă erau multe interese locale care voiau ca să meargă linia prin Brăila.

---

* Ședința din 18 februarie 1877. Senatul României.

Noi vream să fie ramificațiunea prin Brăila și prin Galați, dară voiam ca linia principală să fie prin Focșani. Nu s-a făcut așa; însă principiul s-a admis și atunci și s-a zis în concesiunea Strusberg [3] că guvernul își păstrează dreptul oricînd să ceară esecutarea acestei linii. Oricine face călătoria din România de sus în București simte neajunsurile acestei linii; chiar în momentul cînd vorbim, numai pentru că am avut ieri puțină zăpadă, linia este întreruptă între Galați și Brăila și mi se pare că trenul de astă-noapte nici n-a venit, pe cînd în România de sus trenul merge necontenit, și dacă se oprește nu se oprește mai mult de 24 de ore pe an. Anul trecut, linia de la București — Brăila a fost întreruptă o lună de zile. Știți ce vrea să zică o lună de zile de întreruptiunea comunicației ? O a zecea parte din venitul drumurilor de fer!

Așadară, interesele locale, trebuința de a se scurta această linie, care, daca este neproducătoare, este tocmai că face acest mare încungiur din Galați la Brăila, a făcut că această cestiune era la ordinea zilei.

Și bine a făcut onor. domn Orleanu că vine și pune această cestiune înaintea Senatului.

S-a înfățișat propunerea de a se construi acea linie cu mijloacele județelor interesate; s-au întrunit județele spre a da concesiunea. Sacrificiele care se cer de la stat sînt foarte mici în comparație cu sacrificiele mari care au făcut cu alte linii. Niciodată guvernul nu a zis că această linie este rea, ci necontenit s-a amînat de astăzi pe mîne. Și mai deunăzi cînd au văzut oamenii noștri ce se poate întîmpla cînd această țară ar fi chemată să-și apere integritatea și drepturile ei, și ar vedea linia întreruptă numai prin zece ghiulele de la Barboși, toți au zis: ce greșeală mare! ce păcat mare!

Ei bine, domnilor, linia Brăila face încungiur mare și făcînd încungiur mare face ca mărfurile din streinătate să aleagă alte căi mai favorabile, și mîne va alege linia Predeal încă mai ușor. Apoi, daca astăzi linia Brăila nu poate ține concurență cu carele de la Ploiești — Predeal, cu cît mai puțin va putea ține concurență cu linia ferată odată deschisă. Apoi ar conveni oare statului să lase această linie neproducătoare?

Dară se va zice că această mică linie care are să taie drept curba care se face astăzi are să aparțină altei companii. Așa este, primesc că ne va depărta de acea curbă, dară va apropia și activa linia de la București în sus, și de la Barboși în sus.

Iată de ce rog pe onor. Senat să binevoiască a rădica puternicul său glas către domnul ministru al lucrărilor publice [4] ca să ia această cestiune de aproape în esaminare, căci și predecesorii domniei-sale de cîte ori au fost puși în pozițiune de a se pronunța zicînd că n-au studiat încă cestiunea, și tocmai cînd se punea a esamina cestiunea se ducea acel ministru și venea altul, și cestiunea rămînea nerezolvată, nehotărîtă, neaplicată. Nu cunosc amănuntele convențiunei, dară pe cît știu sarcina cea mai mare este în contra județelor, și mai cu osebire a județului Rîmnicu Sărat și Focșani. Și, domnilor, nu au să profite numai acele județe, dară toată România de sus. Și — să-mi fie permis să zic un cuvînt — ar beneficia și România întreagă în orice împregiurare ... Iată pentru ce unesc și eu slabul meu glas cu al onorabilului domn Orleanu și rog pe Senat să binevoiască a invita pe domnul ministru să studieze cestiunea și să nu

o lase a întîrzia mult, fiindcă cestiunea aceasta este de cea mai mare importanță, și, după opiniunea mea, ferice de acel ministru care va rezolva această cestiune, iară țara întreagă va trage foloase mari din aceasta [5].

„Monitor", 1877, nr. 159, p. 4 462,
col. 1—3.

NOTE

[1] Orleanu interpelase în legătură cu stadiul lucrărilor liniei ferate Mărășești — Buzău.

În 1873 consiliul județean Putna a afectat 25 de pogoane pădure și 30 000 de zile de lucru pe an pentru construirea căii ferate Mărășești — Focșani, însumînd 18 km. S-au primit mai multe oferte, printre care și cea a companiei Govard, care a arătat că traseul e prea scurt și lucrarea nu este rentabilă, sugerînd a se prelungi cu un branșament pînă la Buzău. În acest sens consiliile județene Buzău și Rîmnicu Sărat erau invitate să contribuie la construcție. Avînd în vedere importanța în primul rînd de ordin strategic a liniei, Camera, pe baza unei propuneri subscrise de 60 de deputați, s-a arătat favorabilă proiectului. Între timp însă, compania Strousberg, care avea o parte din concesiunea căilor ferate românești, a contestat dreptul statului român de a intra în tratative de asemenea natură cu altă companie. Arbitrul în fața căruia a fost adus diferendul a opinat: „Este facultativ concedarea acestui drum de fer din partea guvernului, dară [...] este obligatoriu pentru societatea Strousberg, cînd guvernul ar voi să-i dea acea concesiune".

Lucrările se opriseră aici și Orleanu întreba pe ministrul lucrărilor publice ce a întreprins pentru concesionarea construirii acestei linii.

[2] Vezi partea I a volumului.

[3] Vezi partea I și a II-a a volumului.

[4] Ion Docan.

[5] Senatul a votat următoarea moțiune depusă de G. Apostoleanu: „Mulțumit pe declarațiunea domnului ministru de lucrări publice de a lua măsurile cele mai grabnice pentru înfățișarea concesiunei relativă la construcțiunea liniei ferate Mărășești — Buzău, Senatul trece la ordinea zilei".

---

*Intervenție pe marginea proiectului de lege pentru urmăriri**

Domnilor, guvernul a prezentat un project de lege prin care zice că legea actuală [1] de urmăriri nu este îndestulătoare, o găsește în mult defectuoasă și cere altă lege; noi acum ce avem de făcut? Negreșit, să cercetăm și să discutăm projectul care ni l-a prezentat.

Să vedem projectul în amănunțimele sale sau să votăm luarea în considerațiune? Pentru noi, cînd guvernul vine și ne zice că legea care era pînă acum nu este îndestulătoare, putem zice să nu votăm? Negreșit că nu. Dară ce s-a zis? S-a zis că este prea aspră, lovește pe sărac. Nu voi intra în multe argumente spre a dovedi că aceasta nu este, pentru că domnul Leca [2] a arătat îndestul că nu este așa, dară voi spune că noi, care sîntem pentru luarea în considerațiune, nu numai că ceea ce ni s-ar părea că este aspru vom înlătura, dară vom veni chiar în favorul săracilor prin îndreptarea acestei legi. De esemplu, este o cestiune asupra căria ni s-a atras atențiunea de onor. domn Bozianu în legea de față: se zice că pentru rămășițe să se vîndă imobilul, și vedem în „Monitor" chiar de multe ori că se scot în vînzare case pentru impozite care sînt mult mai mari decît venitul acelor case. Fac întrebare, esistă o țară unde să se facă aceasta? Negreșit că vom chibzui cu toții și vom îndrepta daca este rău acest articol. Iată dară că și noi, care susținem această lege, și noi avem inimă de român, și că de soarta săracului ne doare și pe noi și voim s-o îndulcim; prin urmare, sînt încredințat că, cînd vom dezbate legea în amănuntele ei, domnul Bîțcoveanu ne va găsi uniți cu domnia-sa la toate propunerile ce va face, pentru a ajuta pe săraci, d-a nu apăsa pe contribuabili; dară pe de altă parte de a face ca statul să reintre în drepturile sale, să nu pearză, căci, domnilor, pe de o parte a apăra pe sărac și pe de altă parte a lăsa statul să pearză este a nu face nimic, pentru că statul trebuie să dea societății, administrației, să dea justiție, să-i dea apărarea vieței și a averei cetățenilor, să dea în fine apărarea națională.

---

* Ședința din 19 februarie 1877. Senatul României.

Este dator și, fiind dator, trebuie statul să fie pus în pozițiune să-și poată îndeplini datoria; statul nu are altă pungă decît prisosul pungii contribuabilului. Trebuie dară să dăm aceleași îngrijiri și pentru acest mare părinte al tuturor care este statul și care datorește tuturor fiilor săi apărarea intereselor morale și materiale.

Iată rațiunea care ne face pe noi să apărăm această lege. Cînd vom veni în amănunțimi, vom căuta să facem această lege cît mai puțin jignitoare contribuabililor, însă totdeauna vom face să fie un instrument ușor în mîna guvernului, ca să poată intra și el în acele venituri care sînt necesare ca să-și poată face datoria.

La un amendament a lui C. Bozianu.

Domnilor senatori, aș voi ca suprimarea acestui aliniat propusă de onor. domn Bozianu [3] să-și aibă toată importanța sa și să fie ca o protestare în contra sistemei care s-a introdus din nou în relațiunile dintre proprietar și foștii clăcași și cari în multe locuri a revenit la starea de clăcași. Cînd s-a făcut legea rurală la 1864, legislatorul a trebuit să țină seamă de frica ce aveau proprietarii că moșiile lor au să rămînă nelucrate; și atunci s-a pus principiul că se pot face tocmeli agricole pe 5 ani. Din nenorocire, acea lege a degenerat încetul cu încetul și s-a statornicit o nouă clacă, iară prin modificarea legei tocmelilor agricole s-a făcut din țăran un adevărat sclav, căci s-a dat dreptul d-a se urmări cu jandarmi, d-a-l lua pe fugă, a-l lua după cîmp, de la munca sa, precum se făcea odinioară cu țiganii fugiți.

De aceea orice om cuminte, care primește situațiunea cum este, care voiește să rădice demnitatea omului care s-a întemeiat nu prin derogarea dreptului comun, nu poate decît să se folosească de orice ocaziune ca să protesteze în contra stărei aceleia de lucruri și să ceară desființarea legei tocmelilor agricole, care este un blestem și pentru țăran.

Și-mi pare bine că și domnul Florescu [4] vine cu esperiența domnieisale și cere desființarea aliniatului acesta, cum o cere și domnul Bozianu, unul din nașii legei rurale din 1864. Dară, se va zice, ce se va face fără legea tocmelilor agricole? Proprietarul va deschide ochii a nu face învoieli rele, și țăranii își vor deschide ochii înainte de a săvîrși asemenea alcătuiri. Noi avem multe esemple unde țăranii au muncit 3, 4 ani de zile pe promisiunea că proprietarul va plăti dările.

Proprietarul însă n-a plătit. Acum domnul ministru zice să facă pe proprietari solidari; dară pentru proprietari ar fi o mare greutate: cum pot ei să plătească daca un țăran a murit sau a fugit? Ce este însă

de făcut? Este să punem pe toți în dreptul comun, proprietarul să-și plătească dările, țăranul să-și plătească și el pe ale sale. Dacă au învoieli între ei, pot merge înaintea tribunalului; însă înaintea Ministerului de Finance fiecare este dator să plătească pentru sine. Cînd țăranul nu va avea bani, să meargă la cineva să se împrumute ca să plătească. Dară să rupem aceste legături de boieresc, de clacă.

De aceea vă rog ca toți să binevoiți a vota amendamentul domnului Bozianu, care cere ca în legea nouă să nu se mai consfințească o lege care este draconiană, care în loc să se [sic!] aducă pacea între locuitori și proprietari, cum era legea din 1864, a întocmit vrăjmășia și ura.

Replică lui D. Ghica

Rog pe onor. domn Ghica[5] să binevoiască a nu da acestui amendament al domnului Bozianu o întindere care nu o are, căci el nu se atinge precum a argumentat domnia-sa de acei care datoresc sume mari către stat, fie ca contracciu, fie ca arendaș, fie ca datornici, aici se atinge simplu și curat de impozite și numai de impozite, mai cu seamă pentru aceia care nu au decît o mică locuință. Am avut onoare a avea coleg pe onor. D. Ghica în ministerul său [6] la '69, fac apel la memoria domniei-lui dacă lucrul cel mai neplăcut pentru noi nu era mulțimea de autorizații ce se cereau pentru vînzări de imobile; ce imobile erau acelea? Nu erau nici de peatră, nici cu două caturi, nici moșii, nici fabrici; erau căsuțe mici unde ședea săracul, văduva, orfanul, care nu aveau alte mijloace de umbrire decît căsuța aceea. Domnilor, la noi în țară, pînă astăzi, legile care le facem nu merg cu buna lor voință asupra masei poporului, cum spre esemplu: epitropia casei familiei, îngrijirea orfanilor, acestea nu se fac după legi decît în favoarea acelora care pot, în favoarea claselor superioare, nu în favoarea poporului de jos; în poporul de jos e foarte greu de a găsi o epitropie cum trebuie după lege; ce se întîmplă? Moare tata, moare mama, rămîn copiii, rămîne văduvă sau tatăl fugit, Dumnezeu știe unde, i se pune foița galbenă, pe urmă cea roșie; nu se mai caută daca acel imobil dat cu chirie pe un an de zile, pe duoi, n-ar ajunge să plătească acel impozit; s-a văzut imobile în mahalalele Bucureștilor vîndute cu 200 și 300 lei — fiindcă aceste vînzări se fac pentru sume mici. Apoi se zice că această dispoziție a legei nu se aplică și că este numai o spaimă. Înțeleg spaimă pentru acela care poate să plătească, acela care are o moșie și pentru o sumă mică i se scoate moșia în vînzare; de esemplu, la creditul fonciar [7].

Ei bine, acest proprietar face ce poate, se duce de se împrumută ca să scape moșia — poate că mi s-a întîmplat și mie să mă împrumut ca să scap moșia, am alergat, am căutat bani și am plătit. Dară nenorocitul acela care nu are decît brațele sale și care abia-i ajunge să se hrănească, cînd copiii aceia nu au pe nimeni și li se vinde casa? Apoi, domnilor, nu este mai bine să căutăm alte mijloace care să nu pună pe stat în pozițiune de a-și perde dreptul său? Acest mijloc este închirierea pe mai mulți ani. Se hotărăște ca casa cutărui individ care datorește o sumă mică: 30—40 de lei să se dea cu chirie. Una din două, ori acela are alte mijloace și plătește, ori dacă nu are mijloace i se ia casa, se închiriază pentru cîtva timp și rezultatul este că copiii aceia tot găsește o mică moștenire de la părinții lor.

Așadară, rog pe onor. domnul Dimitrie Ghica să binevoiască a crede că aci nu încape sentiment, nu încape vorbe mari de umanitate, însă este ceva monstruos de a se vinde imobile pentru contribuțiuni, care nu reprezintă decît o mică părticică din venit. De esemplu: este o casă care are un venit de 50 franci; ce are să plătească el puindu-se 5 sau 6 la sută, cît are să fie? Are să fie 3 franci. Dară n-a plătit trei ani de zile, are să se facă datoria 9 franci și cu cheltuieli are să se facă 12 franci. Ei bine, se va închiria casa pentru 12 franci pe un an, pe duoi, pe trei. Domnilor, onor. domn Dim. Ghica a zis foarte bine că moșia mare astăzi nu se poate vinde decît cu prețuri mici.

Apoi, să-mi permită domnia-sa să-i citesc un fapt mai curios: domnia-sa care este în capul societății din București, care cunoaște toate familiele, are domnia-sa cunoștință că casa vornicului Manu s-a vîndut mai deunăzi cu 60 mii franci? Are cunoștință că case care altădată făceau 20 000 galbeni, astăzi se vînd cu 6 000 și nu se găsesc cumpărători? Și casa cea mică, știe domnia-sa cine o cumpără? O cumpără streinii. Îl rog pe domnia-sa, care știe că totdeauna pot să mă deosibesc de opiniunile domniei-sale, dar am cel mai mare respect pentru caracterul său și mai cu seamă pentru inima sa; de aș putea, l-aș lua să meargă să viziteze partea orașului Iași care se numește Tătărași și să vază în mîna cui sînt acele case, în mîna românilor sau a străinilor?!

În mîinile vechilor băștinași, în mîinile acelora care au păstrat nouă și copiilor noștri o patrie și-un pămînt! Nu voiesc în nici un fel ca statul să pearză ceva, nu voiesc ca la noi să fie altmintrelea ca în țările împăratului Germaniei; statul să pearză unde perde și împăratul; unde nu este nimic, n-ai ce să iei.

Daca pot să fac pe stat să ia fără să espropieze, să închirieze pe 30 ani, pe oricît, dară puneți acest principiu mîntuitor. Acelea sînt legi bune, care izvorăște din căldura inimii, din un sentiment care onoră pe om, din sentimentul inimei care este mila. Nu propun ca palaturile să rămînă nevîndute, dară palaturile nu se vînd pentru impozite, ci căsuța cea mică, și de multe ori din necunoștință.

Nu zic că se fac asupriri, însă ce știe nenorocitul acela de mahalagiu de legea urmărirei! N-avem esemplu prin sate cum că țăranul și-a perdut parte din vite, căci 99 la sută au perdut dreptul de apel fiindcă n-a cunoscut termenul, și odată se trezește cu o sentință adusă de un portărel și-i vinde tot.

Domnul Dimitrie Ghica are lîngă moșia sa moșia Comana, să cerceteze cîte mii de galbeni a plătit comănenii unui singur cîrciumar pentru datorii la cîrciumă.

De ce se atinge astăzi? Se atinge să facem o lege care să asigure dreptul statului, dară să nu fie draconiană, să nu fie spaima contribuabililor. De aceea am luat-o în considerațiune ca s-o fac mai bună, altmintrelea mă uneam cu domnul Bîscoveanu. Vînzarea silnică este o ultimă rațiune a statului, precum resbelul este ultima rațiune a regilor. Daca domnul Dimitrie Ghica își aduce aminte din tinerețe că a văzut piese la teatru, unde venea împlinitorii, vindea tot și atunci bărbatul se face hoț și femeia altceva... Acestea sînt pilde. Apoi, domnilor, toate legislațiunile cată să fie umanitare; apoi aci, pe lîngă principiul că trebuie să plătească, să vedem și cum are să plătească. Se poate plăti prin închiriere, nu numai prin vînzare.

Rog pe domnul Dimitrie Ghica să nu dea acestei cestiuni o importanță mare și a lăsa să se vază că noi voim ca să punem pe stat în pozițiune a nu lua contribuțiunea, a ocroti pe cei răi de plată. Eu propun o măsură pentru datoriele statului, în ceea ce privește partea cea mai nenorocită a populațiunei de jos, și cunoaștem toți cîtă dragoste are țăranii pentru căsuța sa; fiți siguri, cînd va veni măsura de închiriere silită de izgonire din casă, omul de va putea va plăti; dacă însă nu va putea plăti atunci, conform proverbului aceluia care l-a citat domnu[l] Dimitrie Ghica [8], trebuie să facem și noi. Ori statul să nu aibă a lua nimic pentru că nu are de unde lua, sau să ia într-un mod uman. Cum? Să i se închirieze casa pe 4 sau 5 ani, pe cît voiți, dară să rămînă principiul acela că impozitele nu reprezintă espropriațiunea; impozitul este o dare mică ce fiecare plătește acelei asociațiuni care este statul și care nu este decît o asociațiune pentru bine, de a asigura fericirea care se cuvine unei societăți culte, să-i dea administrațiune, poliție, justiție, școală, biserică etc. etc.

Cînd toate acestea se pot căpăta într-un mod uman, pentru ce să venim cu legi draconice? Oare îmbunătățirile societății noastre nu consistă decît în a face legi draconice? Eu cred că, cu cît o societate înaintează, legile trebuie să fie mai umane. Pentru ce să venim la mijlocul cel mai estrem, la espropriere? De aceea, rog pe domnul Dimitrie Ghica, a căreia inimă este simțitoare pentru că vede în toate zilele suferința și chiar în spitalele sale [9], domnia-sa va găsi totdeauna argumente în favoarea ideii susținute de onor. domn Bozianu și comitetul delegaților. Cîți bolnavi și cîte femei pătimașe cînd stau pe patul durerei se perd gîndindu-se că căsuțele lor li se vînd pentru dările către stat! Cred că acest apel ce-l facem domniei-sale îl va face ca să voteze pentru amendamentul nostru [10].

„Monitor", 1877, nr. 159, p. 4 464,
col. 3 — p. 4 465, col. 1; nr. 160, p.
4 488, col. 1—2; p. 4 490, col. 2 —
p. 4 491, col. 2.

NOTE

[1] *Lege de urmăriri în materie de contribuțiuni directe și alte venituri ale statului*, la I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 1 369 și urm.

[2] G. Leca combătuse pe Bîscoveanu, care declarase legea „vexatorie, inumană, ruinătoare pentru arendași". Leca arătase că Ministerul de Finanțe, spre a-și face plățile, are nevoie de un instrument „pentru a fi pus în pozițiune să umple casa statului". Lucrul de căpetenie i se părea aplicarea riguroasă a legii, care, dealtfel, dacă s-ar fi operat și în cazul legii precedente, s-ar fi obținut rezultate excelente. Leca cerea de aceea luarea în considerație de către Senat a proiectului, îmbunătățit cu amendamentele de cuviință.

[3] C. Bozianu ceruse suprimarea următorului alineat din articolul 5: „Locuitorii săteni care vor dovedi prin contracte că sînt învoiți cu arendașii și proprietarii moșiilor a le plăti contribuțiunile lor vor fi scutiți de urmărire. În așa caz, se vor urmări cei ce au luat asemenea obligațiuni. Numai cînd se va constata că aceștia sînt insolvabili, statul [î]și dirijează urmărirea în contra locuitorilor debitori".

El considera alineatul „apăsător" pentru proprietari și arendași pentru că obligația proprietarului de a plăti contribuția săteanului intervenea în schimbul prestării unor munci. Or, dacă săteanul nu le îndeplinea, era nedrept ca proprietarul să plătească contribuția pentru acesta.

[4] I. E. Florescu observase: „Eu cred că ar fi fost foarte bine ca în legea aceasta să nu se pomenească despre cazul cînd proprietarul ar lua angajamentul cu țăranii ca să le plătească contribuția. Să rămînă constant [!] că guvernul de la locuitori are să împlinească. Cînd locuitorii ar voi să facă asemenea arangiament, n-are decît să ia bani, căci astfel cum e în lege este o restabilire indirectă a clăcei".

[5] Dim. Ghica considera că amendamentul lui C. Bozianu însemna slăbirea legii. Procedînd astfel, casa statului va rămîne mereu „înnămolită în datorii și procente".

C. Bozianu ceruse suprimarea de la * a articolului 8 din lege:

„Statul, județul și comuna au privilegiul înainte de orice datorie particulară, pentru contribuțiunile directe, asupra întregei averi a debitorului, mobilă și imobilă *, fără ca în privința imobilelor să fie supus la formalitatea inscripțiunei.

În caz de concurență între stat, județ și comună sau numai între două dintr-însele, statul va avea primul rang, județul al doilea rang și comuna al treilea rang.

Pentru arenzile datorite, privilegiul statului se regulează după dispozițiunile Codului civil.

Casa de lichidare are asemenea privilegiu, înainte de orice datorie particulară, asupra productelor de pe locurile date sătenilor prin legea rurală pentru despăgubirea clăcei".

[6] Ministerul Dim. Ghica format la 16 noiembrie 1868 și avîndu-l pe K. la interne pînă la 24 ianuarie 1870.

[7] În 1870 A. G. Golescu, ca ministru de finanțe, primește propunerea lui A. de Herz pentru înființarea unui credit funciar cu capital străin (austriac). În anul următor, P. Mavrogheni, în aceeași calitate, discută cu francezul Bousquet Deschamps asupra înființării „Băncii naționale și de credit funciar rural român", cu un capital de 1,25 milioane de franci (un sfert din subscriitori urmau să fie români). Creditul funciar rural s-a constituit în 1872, dispunînd de un fond de 20 de milioane de lei, garantat cu ipoteci de gradul I asupra moșiilor subscriitorilor. Legea de înființare s-a promulgat în 1873. Din primul consiliu de administrație au făcut parte: G.A. Germani (președinte), G. Gr. Cantacuzino, I. C. Brătianu, Lazăr Calenderoglu, Dim. Ghica, Ion Ghica, D. A. Sturdza, M. Xantos. Creditul funciar rural acorda împrumuturi pînă la jumătate din valoarea moșiilor, cu ipoteci de gradul I. Între 1872–1881 a acordat împrumuturi în valoare de 64 de milioane de lei cu 7% dobîndă (vezi amănunte în broșura *Istoricul și activitatea Creditului funciar rural și situațiunea creată prin legea din 20 august 1929*, București, 1929, 60 p.).

[8] „Acela care-și plătește datoriile se îmbogățește".

[9] Dim. Ghica era președintele Crucii Roșii Române.

[10] K. se alătură, fără a fi printre semnatari, amendamentul lui C. Bozianu de suprimare a unei părți din articolul 8 (vezi nota 5).

Dă explicații în legătură cu amînarea ședinței Senatului de la 21 februarie *

Domnilor senatori, sînt dator să completez cele zise de onor. meu coleg de la biurou [1]. Am venit după o oră aci; am găsit mai mulți domni senatori cari ziceau că astăzi se duc la Cameră și am aflat cum că domnul ministru de finance și-a dat demisia. Venind aci, am primit telegrama domnului ministru de finance Sturdza prin care zicea că nu poate veni la Senat pentru că a prevenit pe președintele Consiliului de Miniștri că și-a dat demisiunea în mînele înălțimei-sale domnitorului. Era mai mult de o oră și susțin că era aproape două ore; însă nici prințul Dimitrie Ghica nu era în neesactitate cînd a văzut pe doi senatori cari i-a spus că nu este ședință; pentru că mai mulți senatori se plimba pe trotuar și spunea celor[l]alți că nu este ședință. Mi-au spus și mie; cu toate acestea n-am ascultat și am venit sus; primind însă acea comunicare oficială și nefiind la ordinea zilei decît legea de urmărire și fiindcă și toți senatorii cîți erau ziceau că se duc la Cameră, atunci am zis, cu consimțimîntul tuturor, că neavînd altceva la ordinea zilei decît legea financiară să rădic ședința cu hotărîrea ca îndată ce voi primi înștiințarea domnului prim-ministru să comunic domnilor senatori prin anume invitație ziua viitoarei ședințe; aceasta, domnilor, s-a făcut în toate Camerile și n-am lipsit întru nimic nici la datoriile mele, nici la respectul ce datorez Senatului ca Corp; iată, domnilor, faptele pozitive, cum au fost ieri: înainte ca biuroul să rădice ședința, domnii senatori se înțeleseseră să nu țină ședință și am văzut chiar pe mulți domni senatori plecînd, cari ziceau că se duc la Cameră. Am fost și eu anunțat că nu este ședință și cu toate acestea am stat aici pînă la orele 3 și jumătate; prin urmare, vedeți că biuroul nu a dat ocazie ca să-și tragă această observație de la domnul Dimitrie Ghica [2] . . .

„Monitor", 1877, nr. 162, p. 4 527, col. 2–3.

---

* Ședința din 22 februarie 1877. Senatul României.

NOTE

[1] Ion Ghica arătase că niciodată nu se adună numărul suficient de senatori pentru a se face apelul nominal la ora 12. Ca Senatul să poată lucra în plen era necesar ca apelul să se facă la ora 3.

[2] Dim. Ghica observase că nu biroul, ci Senatul, prin vot, are latitudinea a suspenda ședințele și a decide să se lucreze în secțiuni.

Asupra neînțelegerilor dintre ministrul de externe și Senat *

Eu rugasem pe onor. domn Apostoleanu ca să binevoiască a amîna interpelarea sa [1], nu pentru ca interpelarea sa să se zădărnicească, decît fiindcă cred că timpul are să sosească în curînd unde noi trebuie odată, printr-o interpelațiune, să limpezim situațiunea noastră față cu guvernul, și în față cu cea[l]altă Cameră în care alaltăieri s-au contestat drepturile Senatului, în mod afirmativ, nu de un simplu deputat, ci de o situațiune. Cînd mai dăunăzi am vorbit de purtarea unui deputat afară din Cameră [2], onor. domn Leca într-un drept simțimînd de susceptibilitate și-a dat demisiunea, zicînd că aci s-ar fi atacat Camera.

Eu îmi propun în curînd să pun pe tapet atacurile cari s-au făcut, nu cutărui sau cutărui senator, nu unui act, ci însăși drepturilor constituționale ale Senatului; și sînt sigur că onor. domn Leca va fi în privința Senatului, Corpul din care face parte, tot așa de susceptibil cum a fost în privința altor Corpuri. De aceea am fost rugat pe onor. domn Apostoleanu să amîne interpelarea sa. Însă onor. domn președinte al consiliului vine înaintea Senatului și cere ca, în fața necesităței de a se vota budgetele echilibrate, să amîne Senatul interpelările. Sînt dator să arăt respectuos că nu înțeleg această objecțiune. Onor. domn președinte al consiliului, astăzi ad-interim la finanțe [3], lasă Camera unde se votează budgetele, vine în Senat și ne zice: „Domnilor, nu vă ocupați de cestiuni cari sînt de atribuțiunile dumneavoastră, fiindcă se votează budgetele", și domnia-sa ne invită să votăm legile budgetare, iară colegul domniei-sale de la esterne [4], care n-are de a face nimic cu budgetele, și care de patru luni necontenit este chemat, nu voiește a veni; astfel că nici Camera, nici Senatul nu știe nimic și se vede refuzîndu-li-se ceea ce sub acel regim care s-a osîndit, în pripă se făcea.

---

* Ședința din 22 februarie 1877. Senatul României.

Îmi aduc aminte, cînd domnul Deşliu a cerut domnului Boerescu, ministru de esterne pe atunci, actele diplomatice, domnul Boerescu n-a stat la îndoială şi a comunicat acele documente. Îmi aduc aminte că atunci domnul Deşliu şi-a arătat chiar mulţumirea sa pentru această deferenţă a ministrului.

Sub ministerul din care am avut onoare să fac parte împreună cu domnul Brătianu, sub preşidenţia domnului Iepureanu[5], cînd a fost cea mai mică frică s-a numit o comisiune, atît din partea Senatului, cît şi din partea Camerei, căria s-a arătat totul; şi cu toate acestea, domnul deputat Ionescu atunci n-a fost mulţumit: deşi văzuse actele, a mai cerut însă să i se mai prezinte o dată în totul; şi astăzi domnia-sa răspunde că n-are documente decît de natură confidenţială şi necontenit străluceşte în faţa interpelaţiunilor ce i se adresează în Senat, prin strălucita sa absinţă.

Aşadară, să se hotărască odată, vrem să ştim: sîntem un Corp ca să ne afirmăm sau sîntem un Corp ... care trebuie să aibă odată sfîrşitul lui? Să ştim ce sîntem. Însemnăm ceva în organismul acestei ţări sau nu?

Văd miniştri cari în întruniri *particulare* pun la ordinea zilei dizolvarea Senatului; văd miniştri că în acte particulare şi afară de Senat subscriu declaraţiuni în contra celor ce se zic în Senat şi pe urmă, cînd vine cestiunea de a avea o esplicaţiune cu acel domn ministru, domnia-sa se caută în toate părţile şi nu se găseşte decît acolo unde nu este chemat.

De aceea rog pe domnul prim-ministru să binevoiască a face pe colegul său de la esterne să vină, cum au venit toţi miniştrii de la esterne sub regimele cele mai teocratice, să spună chipul său de vedere şi să ne arate toate actele diplomatice relative la convenţiunile din Roma, Paris şi Londra[6] şi să publice acele documente.

Am mai văzut încă ceva: am văzut că acele declaraţiuni erau de prisos ca să mai tragă cheltuieli, căci erau făcute de cînd eram ministru de esterne. Onor. meu coleg de la finance n-ar fi învoit acelor puteri să beneficieze de tarifele Austriei, daca acea declaraţiune n-ar fi fost făcută. Şi-mi aduc aminte că stăruiam ca domnia-sa să binevoiască a aplica mărfei engleze tarifele Austriei şi domnul ministru a zis: nu învoiesc ca marfa engleză să intre în ţară ... m-am plecat ziselor domniei-sale. Nu învoiesc mărfurile engleze să intre în dreptul tarifelor încheiate cu Austria, pînă nu voi scrie că am primit declaraţiunea, şi după ce am scris că s-a primit declaraţiunea atunci s-au făcut.

Aşadară, am şi eu a lua parte în această discuţiune mare şi vă asigur că nu vreau să iau pe ministru[l] de esterne şi nici pe ministru[l] de finance *au dépourvu*, şi eu în această cestiune am să arăt că rău a făcut domnul ministru de esterne de n-a publicat acele declaraţiuni şi-mi păstrez dreptul la interpelaţiune să dovedesc că unele din acele declaraţiuni nu sînt chiar conforme cu legea votată de Cameră şi Senat în această privinţă. *(Aplauze.)*

Precizări provocate de o cerere a senatorului G. Apostoleanu.

Domnilor senatori, la ordinea zilei mai înainte de toate este legea de urmărire; şi rog pe onor. domn Apostoleanu să binevoiască a consimţi[7] ca astăzi noi să păşim la discutarea acestei legi[8]. Mîine, domnul ministru de esterne va trebui, va binevoi să vie, fiindcă mîine este una din acele legi organice a cărei votare se reclamă de domnul prim-ministru, lege

privitoare la reducerile budgetului Ministerului de Esterne. Această fericită lege ne va da fericita ocaziune ...

Domnul prim-ministru: Ca să lichidăm situaţiunea.

Nu ca să lichidăm situaţiunea, ci a aduce pe domnul ministru de esterne care sună ora Senatului pe aiurea şi aci nu binevoieşte a se înfăţişa. Rog să mergem înainte; cît pentru lichidarea situaţiunei, domnul prim-ministru voieşte ...

Domnul prim-ministru: Dumneavoastră voiţi.

Dacă onor. domn prim-ministru va voi a face cestiune de cabinet din interpelarea ce vom avea ono[a]r[e] a adresa domnului ministru de esterne în privinţa politicei sale şi a unor acte individuale, Senatul va vedea ce este de făcut. Noi, cînd vom voi să lichidăm situaţiunea, vom căuta a găsi şi un alt drum; noi nu înţelegem să împingem lucrurile aşa de departe, voim să facem trebile ţărei cu prudenţă şi cu maturitate, cum a făcut Senatul de 4 luni de zile.

Cînd însă domnul ministru de esterne are timp ca pe aiurea să sune ora Senatului, cînd azi se contestă drepturile constituţionale, cînd la ordinea zilei s-a pus disoluţiunea Senatului, să ne permiteţi şi nouă înainte de *a muri* să adresăm ministerului măcar acele cuvinte pe care gladiatorii le-a adresat lui Cesar triumfătoru[l][9].

„Monitor”, 1877, nr. 162, p. 4 528,
col. 3 — p. 4 529, col. 2; p. 4 530,
col. 2.

NOTE

[1] Vezi-o citită de K., infra, p. 367.

[2] Aluzie la A. Vizanti, vezi supra p. 248.

[3] I. C. Brătianu.

[4] N. Ionescu.

[5] Guvernul format la 27 aprilie 1876, avîndu-l în frunte pe Manolache Costache şi pe K. la externe şi care durează pînă la 27 iulie acelaşi an.

[6] Vezi nota 1.

[7] I.C. Brătianu îi ceruse să-şi amîne interpelarea, deoarece bugetul trebuia să aibă prioritate la discuţii. G. Apostoleanu însă insistase ca Ionescu să vină în Senat pentru ca să asculte interpelarea.

[8] Vezi supra p. 349 şi urm.

[9] Interpelarea s-a amînat.

„Cuvînt în contra primirei în Senat a domnului N. Voinov” *

Domnilor senatori, onorabilul domn Dimitrie Sturdza ne ceruse să se închidă discuţiunea[1], sub cuvînt că este foarte luminat; eu sper totuşi că aceea ce voi vorbi îl va lumina şi mai mult şi-l va face a se căi că a cerut închiderea dezbaterilor. Iată pentru ce: dacă s-ar fi închis discuțiunea, acele 30 de voturi negre care s-au dat în favoarea continuărei ei ar fi putut lesne să lovească pe onor. domn Voinov tocmai acolo unde mulți din noi nu am fi voit să fie lovit.

---

* Şedinţa din 23 februarie 1877. Senatul României.

Fie-mi acum permis a vă spune pentru ce am zis că am să vorbesc asupra raportului, pentru ce, cînd am cerut continuarea discuțiunei, am zis că în cestiunea de față nu este vorba numai de verificarea alegerei unui senator, ci că este la mijloc și constatarea unei situațiuni. Cînd am zis acest cuvînt, onor. domn Sturdza a socotit că eu voi să vorbesc de o situațiune politică sau ministerială. Nu este așa; am voit să vorbesc de o situațiune socială, de o boală socială, care din zi în zi ia proporțiuni mai mari în țara noastră.

Voi să mă esplic: domnilor senatori, am văzut în raport că mai înainte de toate se contestă naționalitatea onor. domn Voinov. Îmi permit acum a întreba pe onor. domn Sturdza, carele a voit să-mi închidă gura, aceasta este întîia oară în țara noastră cînd se vede un om care are stat[ut]ul personal de cetățean român (mă serv cu espresiunea domnului Bozianu) că i se face o asemenea contestațiune? Dar nu avem decît să căutăm dosarele Corpurilor legiuitoare, și mai ales dosarele primăriilor și ale tribunalelor, ca să vedem cum asemenea contestațiuni se prezintă mai pretutindenea și cum ele devin din zi în zi mai numeroase. Contestarea naționalității române a devenit astăzi o armă de care se servesc aceia cari sînt la putere și cari se socotesc că numai ei sînt români, spre a respinge pe toți aceia cari nu sînt amicii lor politici, acuzîndu-i că nu sînt români. Aceasta a devenit o boală socială, care s-a întins atît de departe încît vedem în această țară ospitalieră oameni veniți ori primiți în sînul său de ieri sau alaltăieri împingînd imprudența pînă a contesta pe fiii băștinașilor acestui pămînt, pe care părinții noștri l-au apărat cu sîngele lor. *(Aplauze.)*

Domnul președinte: Tribunele sînt rugate să nu dea semne de aprobare sau de dezaprobare, conform regulamentului.

Onor. domni senatori, în Francia, unde este o națiune compactă, foarte energică, de 40 milioane suflete, chiar acolo legea de împămîntenire este mai aspră decît la noi; chiar astăzi legea prevede două categorii de împămîntenire: una cînd se atinge de a conferi străinului numai esercitarea drepturilor ordinare de cetățean; alta cînd este a i se acorda dreptul de a juca un rol politic, precum de a deveni deputat, senator, ministru. Țara noastră nu a făcut așa; țara noastră a fost mai largă în ospitalitatea sa. În timpii de demult era destul ca un străin să ia o română și să se așeze în țară pentru ca să fie invitat la banchetul politic al națiunei; mai încoa, sub Regulament, legea s-a mai înăsprit, dar și aci tot a fost mai largă decît aiurea. Pentru străinul ce se căsătorea cu o română, s-a cerut numai șepte ani de stagiu, cînd pentru acel ce nu se însura în țară s-a cerut 10 ani. În privința românilor din Ardeal, Bucovina, Besarabia, Macedonia și Tesalia s-a oborît toate condițiunele de stagiu. Pentru aceștia este destul un vot al Camerei și al Senatului pentru a li se da naturalizațiunea cea mare, pentru a se face ei pămînteni, întrucît dovedesc o origină românească. Ei bine, domnilor, cînd acești noui veniți în această țară, cînd acești împămînteniți fie prin părinții lor, fie prin ei însuși, cînd îi vedem împingînd românismul, sau mai bine zicînd esclusivismul lor, pînă a declara de nepatrioți, de neromâni chiar pe vechii băștinași (autochtoni) ai țărei, pe toți aceia cari nu se închină la biserica lor, nu credeți dumneavostră că se cuvine ca vechii români să strige și ei strigătul de larmă, nu se cuvine ca și noi să uzăm de dreptul de rezistență și să îndreptăm în contra lor arma cu care ei ne atacă!

Domnilor, avem de esemplu o mică țară, coroana Moldovei, mărgăritarul Moldovei, muma Moldovei, dulcea Bucovină. Cînd, sînt acum o sută de ani, ni s-a luat Bucovina de către guvernul austriac, populațiunea ei cea mare era română și în capul ei era boierimea română. În adevăr, mulți boieri se hotărîră a trece cu moșiile lor sub stăpînirea străină, pentru că atunci erau timpuri grele pentru biata noastră patrie, era regimul apăsător al Fanarului; chiar legile omenirei erau călcate în picioare, încît mulți vedeau ca o salvare de a se pune sub protecțiunea gripsului (vulturului) austriac.

Însă, deși trecuți sub un guvern străin, ei au păstrat virtutea cea mare a românilor: „ospitalitatea".

Așa românii din Bucovina, văzînd venind peste dînșii colonii de germani, colonii de poloni și de ruteni, pînă și colonii de unguri, n-au protestat, nu s-au împotrivit, ci chiar i-au primit cu brațele deschise; s-au uitat numai la înmulțirea populațiunei, la buna stare materială care dobîndea țara. Au venit mai apoi asupră-le sloiurile [sic !] de izraeliți din Galiția! Care a fost rezultatul acestei mari și nepricepute ospitalități? Acei străini astăzi pretind a reprezenta în Bucovina majoritatea populațiunei; capii lor formează acel partid care se numește „partidul liberal, partidul constituțional", compus de ruteni, de nemți, de unguri, de jidovi mai ales, partid care pretinde că reprezintă Bucovina, că el singur are dreptate să vorbească în acea țară, închizînd gura urmașilor lui Miron Costin și ai lui Tăutu logofătul! Astăzi în Bucovina, în propria lor patrie, românii sînt priviți, sînt tratați ca străini, ei n-au voie să vorbească limba lor chiar în Dieta provincială din Cernăuți, ei n-au voie s-o scrie chiar în protocoalele ședințelor Dietei.

Noi, mulțumită lui Dumnezeu, nu sîntem ajunși așa de departe; dară cînd vedem noi pe „nouii români", pre acei cari i-am primit sau pe ei sau pe părinții lor, cînd îi vedem că se cred mai români decît noi, ai căror strămoși au păstrat o patrie în care ei sînt astăzi patrioți, cînd îi vedem că împing această națiune la „idei estreme" sub nume de „idei liberale", nu trebuie și noi, românii cei vechi, să zicem cuvîntul: „Pînă aci, și nu mai departe"?

Domnilor, în ultimii ani domnul Achil Zerlenti fiind deputat a fost declarat de străin. Știți cine a fost marele conducător al acestei contestațiuni? Unul care era în aceeași categorie ca și însuși contestatul! Nu voi să-i citez numele, dară cu puțină osteneală veți pune degetul pe chiar acest nume.

De la Zerlenti lucrurile au mers mai departe, și boala s-a lățit. Ce se întîmplă astăzi? Ia întrebați ce se face la Galați? Îmi pare rău că onor. domn Vlaicu, senatore, nu este aici. Domnia-sa v-ar spune că este respins ca străin de alții. De cine? De coreligionarii domnului Voinov, din care unii sînt chiar în categoria domnului Voinov.

Așa fiind lucrurile, cum voiți, domnilor senatori, să nu ne folosim de această ocaziune nu ca să respingem pe domnul Voinov ca neromân, decît ca să zicem domnilor „noui sosiți": „Domnilor noui români, puțină modestie! Mai încet cu urile dumneavoastre; și mai ales nu falșificați moravurile acestei țări, nu falșificați tradițiunile politice ale acestei țări!" (*Aplauze prelungite.*)

Iată, domnilor ce aveam de zis ca cestiune generală. Acum cînd vin la specie, cum s-ar zice în limbagiul tribunalelor, adică cînd vin la onor. domn Voinov, se naște întrebarea : domnul Voinov este pămîntean sau nu ? Da ! Domnia-sa are stat[ut]ul personal de român. Am avut onoare să-l cunosc pe domnia-sa cînd era încă tînăr ; după recomandațiunea răposatului Vasile Mălinescu [2], l-am sprijinit spre a deveni, mi se pare, șef de secțiune la Comisiunea centrală. Dezvoltînd aptitudine, unită cu modestia ce-l caracteriza pe atuncea, am contribuit cu toți ca să devie judecător, vicepreședinte al consiliului județean din Huși, pe urmă domnia-sa a devenit advocat al statului, deputat etc. Privesc dară pe domnul Voinov de român. Însă puindu-ne a argumenta ca coreligionarii săi politici, puindu-ne să căutăm esemple analoage, adică de acele de cari domniele-lor se servă spre a contesta naționalitatea adversarilor lor politici, atunci am putea susține că și domnia-sa este străin. Tatăl domniei-sale este venit de peste Dunăre. Ca esemplu de împămîntenirea sa, se zice că a avut rang de boierie. În Țara Românească însă, rangurile nu dau împămîntenirea. Mihai Sturdza avea un medic ; ce fel era acest medic nu pot să dau amănunțimi [3] ; faptul este că era străin. Ei bine, Mihai Sturdza îl făcu postelnic mare ; dară nimeni, și însuși vodă, nu înțelegea să-l fi făcut prin aceasta boier pămîntean.

Se mai dă de argument că părintele domnului Voinov a fost membru la comună. Apoi cine nu știe că, după Regulamentul Moldovei, puteau să fie la comună membri și străinii, întru cît timp ei declarau că în îndeplinirea sarcinilor lor nu se vor pune sub protecțiune străină.

Așadară, iată că am putea argumenta, iată că am putea conchide pe aceste esemple că temeiurile cu cari se susține că părintele domnului Voinov avea împămîntenirea nu sînt convingătoare. Din acestea nu voi, domnilor, să conchid contra naționalității domnului Voinov ; dară cînd mă uit și citesc prin gazete, cînd văd manifestațiuni chiar prin camerile noastre, cînd văd o colectivitate de vreo douăzeci și cinci de coreligionari ai domnului Voinov, din cari mai jumătate sînt fii de străini, și dar în categoria domnului Voinov, că-și permit de a susține că numai în domniilelor se concentră românismul și liberalismul acestei țări, că numai domniele-lor sînt forța, patriotismul și liberalismul din această țară, atunci dați-ne și nouă dreptul de a le zice : „Domnilor, lăsați-ne și pe noi să credem atîta că, de nu altceva, dar cel puțin reprezentăm acea patrie care v-a dat ospitalitate !” Acestea odată zise, eu voi propune un amendament spre a se modifica concluziunile raportului în cît privește naționalitatea domnului Voinov, pe care în sufletul și pe conștiința mea îl recunosc ca avînd statut personal de cetățean român.

Și ca cetățean român îl rog pe domnul Voinov ca acum să nu insiste să intre în Senat ca reprezentant al colegiului II de Roman, pentru că acel colegiu este pătat de către însuși coreligionarii domnului Voinov.

Dară, înainte de a dezvolta această cestiune, am a zice încă două cuvinte în privința celui de-al doilea punct susținut de raportor, adică că domnul Voinov trebuie să fie respins pentru că este advocat al statului, funcționar al statului. Respect foarte mult persoana onor. domn Bozianu, respect foarte mult puternicul său cuvînt, ori de cîte ori îl aud în acest Senat ; însă să-mi permită a-i zice că astă dată nu m-a convins pe mine și nu cred că a convins nici pe mulți dintre noi !

Ce susține domnul Bozianu ? Domnia-sa zice : „Domnilor, advocatul statului nu este funcționar”. Pentru ce ? „Pentru că advocăția nu este o funcțiune, ci este o carieră”. Și mai apoi zice : „Închipuiți-vă, domnilor, că alcătuirea unui advocat cu statul nu ar fi permanentă, ci ar fi privitoare numai la un proces ; apoi, așa fiind, s-ar putea susține că pentru că un advocat apără un proces el prin aceasta intră în condițiunile unui funcționar” ? Și apoi domnu[l] Bozianu conchide zicînd : „De aceea vă rog să dați de o parte aceste argumente și să considerați că advocatul statului nu este deloc funcționar al statului”.

Un astfel de mod de argumentare, pe mine, domnilor, nu mă poate convinge. Eu știu că funcționarul este tot acel ce este în serviciul statului, care primește un salariu de la stat sub orice fel de titlu, care face un jurămînt de credință, care are drept la pensiune ! Aceasta o știm cu toții ; dar iată că acum trebuie să credem altmintrelea, dar iată că pe lîngă profesori, pe cari i-am dispensat de numirea de funcționari, mai voim acum să facem și pe advocați nefuncționari. Dar, dacă argumentele domnului Bozianu sînt puternice, aș susține că ele să se aplice și în privința agenților țărei din străinătate, adică, că nici aceștia nu sînt funcționari. În adevăr, precum se argumentează că advocații statului nu sînt funcționari, pentru că un advocat poate face alcătuire și pentru un singur proces, tot așa am putea susține că și agenții noștri diplomatici nu sînt funcționari, pentru că un cetățean poate priimi o misiune diplomatică numai pentru un singur caz, pentru o singură afacere ! Este dar a zice că pentru că s-au trimis mai mulți, și dintre noi, cu misiuni diplomatice speciale, precum domnii Dimitrie Brătianu, C. A. Rosetti, I. Ghica [4], din aceasta s-ar putea argumenta că agenții noștri diplomatici din Paris, din Viena, din Berlin nu sînt funcționari ai statului și prin urmare sînt în drept de a deveni deputați și senatori ?

La acest absurd însă ne-ar conduce opiniunea domnului Bozianu, adică, că advocații statului nu trebuie să se considere ca funcționari, pentru că acela care poate priimi și un singur proces nu este considerat ca funcționar.

O mai repet dar, domnilor, oricine figurează în budget cu un anume onorariu, oricine este numit prin decret domnesc, oricine atîrnă de un ministru, oricine depune procentele sale în casa pensiunilor, care este făcută numai pentru funcționari, este și rămîne funcționar.

A mai zis onorabilul domn Bozianu că advocăția nu este o funcțiune, ci o carieră — căci un advocat cînd își lasă serviciul de la stat nu pere de foame. Apoi noi n-am văzut advocați neperitori de foame cari devin nu numai advocați ai statului, dară și prefecți ? Este dar a conchide din argumentele domnului Bozianu că și advocații cari devin prefecți — și pentru că au o carieră — nu sînt funcționari și prin urmare au păstrat dreptul de a fi deputați sau senatori ?

Apoi, mulțumită lui Dumnezeu, în țara noastră civilizațiunea și instrucțiunea din zi în zi se răspîndesc mai mult ; de aceea astăzi vedem sute de oameni preferînd de a avea o carieră decît o funcțiune. Astăzi funcțiunile publice nu se mai privesc ca singurul mijloc de a trăi !

Dar la ce, domnilor senatori, să intrăm în mai mari amănunțimi în privința necapacităței onor. domnului Voinov ? Domnia-sa se combate de raportul comitetului nostru pe argumentul cînd că este străin, cînd că este funcționar ! Apoi, domnilor, cestiunea se mărginește numai aci ? Numai atîte sînt viciurile acestei alegeri ? Eu susțin că această alegere are viciuri de un ordin mult mai serios decît cele două menționate deja ! Le voi arăta și pe aceste.

Vă aduceţi aminte, domnilor senatori, că mai deunăzi Senatul în majoritate mare a sfărîmat alegerea colegiului [al] II-lea [5] de Iaşi; ei bine, cine a sfărîmat-o? Majoritatea, mai cu seamă, a conservatorilor; conservatorii voiau, la rîndul lor, să proclame principiul că astăzi, mai cu osebire, în ţara aceasta, numai liberile alegeri pot fi o mîntuire pentru naţiune, o asigurare pentru fiecare partid politic, şi pentru conservatori îndeosebi!

Conservatorii, nepriimind alegerea unui conservator, au dat o lecţiune liberalilor; şi cu toate acestea, alegerea colegiului II din Iaşi reprezenta viciuri mult mai neînsemnate decît acelea ce se găsesc în alegerea făcută de colegiul [al] II-lea de Roman.

Sper că astăzi şi noi liberalii vom imita pe conservatori şi vom arăta că şi noi sîntem pentru liberile alegeri.

Cînd conservatorii au priimit a invalida alegerea colegiului [al] II-lea de la Iaşi făcută în persoana domnului Antoniadi, proprietar mare, alegător şi şezător în Iaşi, ce viciuri am găsit în acea alegere?

Nimic alt decît numai plîngerea că votul n-a fost secret. Ia să vedem acum ce este cu alegerea colegiului [al] II-lea de la Roman?

În listele acestui colegiu s-a vîrît de către administraţiunea trecută, de către prefectul Alesandru Ventura, aproape de 30 alegători cari nu aveau censul. O luptă grozavă s-a iscat în privinţa acestor înscrieri nelegali. Cînd în anul trecut a venit alegerea de senatori, doi din alegători cari aveau mai mult curagiu, cari erau mai independinţi: onor. domni Preda şi Vasiliu, se adresează la domnu[l] general Florescu, atunci ministru de resbel şi a cărui candidatură se pusese în acel colegiu, şi-i ziseră: „Este cu neputinţă ca domnia-ta, ministru, să consimţi a fi reprezentantul fraudei, reprezentantul listelor falsificate!" În aceste cuvinte prefectul văzu o insultă, el se adresă la procurori; şi aceşti doi funcţionari prea zeloşi — cum sînt din nenorocire mulţi funcţionari sub toate regimele —, amîndoui se înţeleseră şi luară pe domnii Preda şi Vasiliu şi-i închiseră, intentîndu-le proces în calomnie. Am aci înaintea mea acest dosar. A venit la Senat verificarea alegerei domnului general Florescu; alegerea a fost respinsă ca vicioasă, s-a orînduit o anchetă parlamentară şi în capul acestei anchete erau onor. meu amic domnu[l] Iorgu Radu şi era şi onor. domn N. Ionescu. Ancheta se făcu; şi iată, în privinţa listelor electorale şi a alegerei colegiului II, ce zice raportul înaintat de domnul Nicolae Ionescu, astăzi ministru de esterne:

„Vă trimiţ, domnule preşedinte, actele reclamaţiunilor ivite la reviziunea listelor electorale şi formarea lor pe anul 1876, pentru colegiul electoral de Roman, acte împrumutate din arhiva comunei Romanului, într-adins şi numai spre uzul Senatului la tratarea acţiunei falsificărilor făptuite din ordine superioare în listele electorale şi pentru care, cu drept cuvînt, cade cea mai grea răspundere asupra administraţiunei esecutive şi asupra agenţilor ei direcţi, cari s-au amestecat în confecţionarea unor atare registre pătate de fraude".

Pe aceste considerente, Senatul a sfărîmat alegerea de la Roman şi s-a proces la a doua alegere. Cine acum a luat parte la a doua alegere? Au luat parte la alegere 39 de alegători. Ei bine, mai toţi aceşti 39 alegători sînt aceiaşi cari au luat parte şi la alegerea onor. domn general Florescu.

Am comparat lista şi numele alegătorilor cari la întîia alegere au ales pe onor. domn general Florescu, am comparat-o cu lista şi cu numele alegătorilor cari au ales pe domnul Voinov la a doua alegere; cu mine au făcut această comparaţiune şi unii din membrii comisiunei de verificare şi cu toţi am văzut că 31 alegători, mai aceiaşi cari au ales pe domnul general Florescu, aceştia au ales şi pe domnul Voinov. Îndată ce se va arăta cea mai mică îndoială despre zisele mele, voi avea onoare a vă citi amîndouă listele şi numele din ele şi voi ruga pe onor. senatori să însemneze, nume după nume, şi vor vedea că mai aceiaşi 31 alegători cari au ales pe domnul general Florescu au ales şi pe domnul Voinov. Vă fac acum întrebarea: dacă aceste liste sînt azi bune pentru că au ales pe domnul Voinov, de ce ele erau rele cînd s-a ales domnul Florescu? Vă mai fac o întrebare: dacă dumneavoastră admiteţi — şi trebuie să admiteţi — că un alegător este o fiinţă care are conştiinţa drepturilor şi îndatoririlor sale, care are o opiniune politică, puteţi dumneavoastră admite că într-un interval numai de cîteva luni aceiaşi alegători au putut să voteze întîi pentru acuzat şi apoi pentru acuzator? Vă fac întrebarea: cum puteţi crede că domnul general Florescu, acuzat de onor. domn Voinov, şi onor. domn Voinov, membru din comitetul de acuzare, să poată fi libera şi sincera espresiune a aceluiaşi colegiu, ba, mai mult, a aceloraşi alegători?

Şi, aşa fiind, puteţi zice că aci este alegere? Întîia alegere a fost vicioasă, a doua alegere nu poate să fie decît vicioasă. Fraudă au zis domnii Nicolae Ionescu şi Iorgu Radu alegerei din aprilie, fraudă zic şi eu alegerei de faţă.

Cred dar că nu va consimţi onor. domn Voinov, pe care cu toate combaterile eu îl privesc ca român, nu va consimţi, zic, să intre în Senat prin uşa mică, prin uşa fraudei. Se fac liste din nou — să vedem cum se vor face — şi cred că cei cari au criticat pe cele vechi, azi vor face bune pe cele noui Vie domnu[l] Voinov în mijlocul nostru ales după acele liste, dezbrace-se de funcţiunea de advocat al statului şi atunci îl vom primi. Dar astăzi putem noi liberalii, cari am stigmatizat acele liste, poate acelaşi Senat să declare că listele sînt bune, numai pentru că în locul domnului Florescu s-a ales domnu[l] Voinov? Poate să declare Senatul că alegerea domnului Voinov este pură, este imaculată, este sacrosantă, cînd tot acest Senat a declarat că alegerea domnului Florescu era impură, era vicioasă, era păgînă? Aceasta este dilema.

Vedeţi dar, domnilor, că aici nu se atinge numai de persoana domnului Voinov; şi iată pentru ce, onorabile domnule Sturdza, am susţinut că aici se atinge mai mult decît de o persoană; se atinge de a dovedi noi liberalii că pentru alesul colegiului a[l] II[-lea] de Roman avem aceeaşi măsură care am avut-o pentru alesul colegiului al II[-lea] de Iaşi, că atunci cînd se atinge de un princip nu facem deosebire între domnu[l] Florescu şi între domnu[l] Voinov, că nu facem cestiune de partid, că nu ne uităm la amici şi la inamici, cînd se atinge de alegeri, ci că căutăm numai sîntul adevăr, numai sînta legalitate.

Onor. domn Voinov mai are apoi o datorie morală, are o datorie de onoare ca să nu intre în Senat acum.

Domnia-sa este dator ca să urmeze drumul care l-a luat, ca să meargă pînă la finit în cariera în care a intrat. Mă esplic. Am declarat de o mie de ori cum că respect foarte mult atributele Camerei deputaţilor; din gura mea nu va ieşi niciodată o contestare a drepturilor sale sau o lipsă cît de neînsemnată de respectul ce datoresc Camerei surori! Nu voi face eu la această tribună ceea ce s-a făcut în Cameră, cînd mai deunăzi drepturile Senatului au fost trase la bară. Ca şi altă dată şi astăzi declar că tot ce face Camera face în suveranitatea ei. Noi nu avem calitatea de a ne rosti decît cînd vor veni înaintea noastră legile şi cestiunile otărîte de ea. Numai atunci are şi Senatul dreptul de a se rosti ca un Corp legislativ ieşit din aceeaşi sorginte, egal îndrituit ca şi Camera — cu singura deosebire că nu Camera, ci acest Senat a ... nu zic a salvat, dar cel puţin a schimbat situaţiunea ţărei. *(Aplauze.)*

Domnilor, Camera a rînduit un comitet[6] care să urmărească acuzaţiunea şi să facă instrucţiunea contra foştilor miniştri daţi în judecată. Camera a făcut aceasta în tot dreptul ei; n-am nimic de zis. Dar am de zis ceva despre chipul şi despre lucrările acelui comitet, cînd el a lucrat afară din Cameră şi cînd a lucrat în contra altora decît contra miniştrilor !

Comitetul de acuzare s-a îmbrăcat cu dreptul de judecător de instrucţiune; comitetul de acuzare a rînduit deputaţi cari să facă perchiziţiuni la foştii prefecţi şi la alţi cetăţeni. Senatul, după opiniunea mea, avea dreptul, cel puţin în ce priveşte pe foştii prefecţi şi alţi amploiaţi deveniţi simpli cetăţeni, Senatul avea dreptul să zică şi el cuvîntul său despre aceste perchiziţiuni.

Eu însă împreună cu domnu[l] Bozianu am stăruit ca Senatul să nu zică acest cuvînt — cu toate că comitetul de acuzare, cînd s-a vorbit despre rolul care l-au jucat deputaţii afară din Cameră, cînd nu sînt deputaţi ci simpli particulari, cu toate că, zic, comitetul a căutat a dezvinovăţi faptul, objectînd că deputaţii n-au avut alt rol decît de a fi martori la perchiziţiunile ce aveau să le facă judecătorii de instrucţiune şi procurorii etc. Dar tot năbădaica acea de notă a domnului Vizanti, deputatul colegiului al III[-lea], nr. 3, a descoperit că lucrurile s-au petrecut altfel. Iată ce zice zisa Nota nr. 3 :

„Cu ocaziunea perchiziţiunei ce am făcut după însărcinarea primită de la comitetul de acuzare etc.”. Domnul Vizanti spune dar că a avut însărcinarea de a face perchiziţiune, iară nu de a fi simplu martor. Senatul atunci s-a mărginit de a învoi urmărirea foştilor miniştri; şi cred că în fine acei foşti miniştri au să meargă înaintea Curţei de casaţiune. O cred aceasta, fiindcă am văzut că s-a votat în Camera sororă cinci mii de franci pentru a se tipări actul de acuzaţiune !

Ei bine, onor. domn Voinov era membru în comitetul de acuzare, era, mi se pare, chiar vicepreşedinte al comitetului. Mă adresez dar acuma la domnia-sa şi-l întreb : nu este de onoarea domniei-sale ca să stăruie în rolul care l-a luat? Cum? Este destul numai a arunca acuzarea, a stigmatiza pe oameni şi apoi, cînd se atinge de a susţinea acuzaţiunea înaintea Curţei de casaţiune, acuzatorul să dispară? Apoi, onorabile domnule Voinov, sînt roluri cari, odată primite, trebuie a fi îndeplinite pînă la sfîrşit.

Onor. domn Voinov a primit asupră-şi rolul de acuzator. Domnia-sa trebuie să ţie această sarcină şi să o îndeplinească şi înaintea Curţei de casaţiune. Întocmai ca Hercul, domnia-sa s-a îmbrăcat cu haina Dejanirei; domnia-sa nu o poate părăsi chiar cînd l-ar arde ! Iată, domnilor, ce trebuie să facă onor. domn Voinov : să stăruie în rolul mare, demn şi frumos, rolul de apărător al legilor ţărei, rolul de glas al Adunărei deputaţilor. Meargă domnia-sa la Curtea de casaţiune, sprijine acuzaţiunea, sprijine faptele domniei-sale de acuzator şi de jude instructor ! Oricît s-ar zice, senatori şi deputaţi, nu sîntem cu totul nerăspunzători de actele

noastre. Pentru vorbele şi faptele noastre ca mandatari ai naţiunei, constituţiunea ne declară de neviolabili înaintea puşcăriei şi a procurorilor, dară nu ne declară neviolabili şi înaintea opiniunei publice şi chiar înaintea alegătorilor noştri !

Cum dar onor. domn Voinov, dezertînd de la postul său de onoare, va fi împăcat cu conştiinţa sa, cu chiar alegătorii săi? Alegătorii, opiniunea publică au tot dreptul de a-i zice : domnia-ta care te-ai făcut acuzatore, care ai împins acuzaţiunea pînă la estreme, care te-ai făcut interpretul urelor şi pasiunelor celor mai estreme, care ai plimbat flacăra persecuţiunei pînă în căminul simplilor cetăţeni, de ce nu ai stat pînă la fine la postul ce ţi-ai ales, de ce ai venit a te pune sub scutul Senatului, unde nu este decît maturitate, raţionament rece şi prin urmare neparţialitate? *(Aplauze)*.

Domnu[l] Voinov este dar angajat de onoare de a fini opera domniei-sale. Şi daca se vor găsi că din acei miniştri daţi judecăţii unii sînt vinovaţi şi daca după acuzaţiunile domniei-sale Curtea de justiţie, suprema dreptate a ţărei, îi va osîndi, o ! atunci mare va fi meritul domniei-sale, o ! atunci conştiinţa domniei-sale va fi împăcată, pentru că şi-a făcut datoria, şi mare va fi pentru domnia-sa şi recunoştinţa ţărei. Pentru ce dar această întrerupere a misiunii sale? Şi această întrerupere de la o mare îndatorire se face pe pretextul meschin că l-au ales *amicii* într-un judeţ unde nu locuieşte, unde nu are titluri ! Ştim noi cine sînt aceşti *amici*. Vom spune numele lor altă dată. Însă în cestiunea de faţă amicii n-au nimic a face, ci faptele şi lecţiunea ce trebuie să tragem din ele. Domnul Voinov urmează a fi deputat, a fi acuzator şi după alegere, şi deodată domnia-sa îşi dă demisiunea motivată din Cameră; domnia-sa iese prin urmare din comitet şi voieşte a veni să se odihnească în Senat ! Aceasta nu va fi, domnilor ! Acela care atacă trebuie să se ţină gata cînd va fi atacat; şi eu am atacat, deară cînd la rîndul meu am fost atacat nu am fugit. Colegiul de deputat este deschis la Focşeni pentru domnul Voinov; meargă domnia-sa a se realege, urmeze-şi misiunea.

Dară daca l-ar imita toţi din comitetul de acuzare, dacă şi Stan şi Bran s-ar lepăda de marea însărcinare ce au primit, atunci acel dosar de acuzare ar rămînea zăcător ca o afacere de vagabonzi ! Dară aceasta nu poate fi în privinţa unor oameni cari au cîrmuit cinci ani această ţară, cari au o greutate în partitul lor, în societatea noastră, şi cari ca cetăţeni au şi ei dreptul la justiţia ţărei; ei dar au dreptul a cere ca justiţia să se rostească în fine daca sînt vinovaţi sau nevinovaţi. *(Aplauze.)*

Urmărirea, sprijinirea acestei justiţii, Adunarea a încredinţat-o domnului Voinov şi colegilor săi; dumnealor s-a încredinţat misiunea de apărători ai legei, de răzbunători ai legalităţei în această ţară ! Eu, domnilor, odată ce m-aş fi îmbrăcat în această misiune, nu m-aş fi lepădat de dînsa, nu pentru a deveni senatore, dar nici pentru a deveni rege; atît este mare această misiune, pe cît ea este şi teribilă !

O mai repet, misiunea este mare, este grozavă, este teribilă, dar cu atîta ea este şi îndatoritoare pentru acel care a primit-o. Dezerţiune nu încape !

Şi chiar dacă domnu[l] Voinov ar pretinde, ar voi a dezerta de la postul de onoare ce i l-a încredinţat Camera, noi nu putem priimi în sînul nostru un dezertor. *(Aprobare.)* Iată pentru ce combat alegerea onor. domnului Voinov şi o combat pentru că voiesc să-l fac pe însuşi domnia-sa demn de misiunea care a luat-o, misiune care este dator înaintea țărei ca s-o îndeplinească pînă la sfîrșit. *(Aplauze.)* [7].

Se publică după broșură, București,
1877, 30 pagini.

NOTE

[1] Se verifica alegerea ca senator al lui Nicolae Voinov la colegiul II Roman. Comisia de verificare, prin raportorul ei, Petre Casimir, observase că N. V. este originar din Macedonia (tatăl său venise în Moldova înainte de Regulamentul organic) și că deține funcția de avocat al statului — două condiții incompatibile cu calitatea de senator.

N. Voinov, în apărare, invocase funcțiile publice ale părintelui său, care echivalau pentru el — și în orice caz pentru fiul lui — cu împămîntenirea, ca și împrejurarea că avocații statului sînt asimilați pe plan administrativ cu judecătorii, care pot candida în colegiile senatoriale.

Comisia a ripostat că cetățenia îi fusese contestată și la Putna, unde a candidat ca deputat și unde, „vădind o lăudabilă cunoștință a dreptului", N. V. demisionase. În fine, ultimul argument invocat de comisie împotriva lui N. Voinov îl constituiau ingerințele flagrante ale administrației la alegerea sa, alegere cu atît mai ciudată cu cît practic el era străin de județ și cu desăvîrșire necunoscut alegătorilor.

C. Bozianu reluase cele trei capete de acuzare ale comisiei, le combătuse cu argumente juridice și morale — între altele observase că N. Voinov a făcut parte din mai multe legislaturi fără ca mandatul să-i fi fost vreodată contestat — și conchisese că trebuie proclamat senator. Pe temeiul spuselor acestuia D. A. Sturdza se declarase „luminat" și ceruse închiderea discuției, căci „nu este vorba de situațiune [politică — *n.n.*], ci doar a constata dacă alegerea e bună sau rea".

K. se înscrisese împotriva închiderii discuției și — înainte de a-și rosti discursul — observase: „Socotesc cum că alegerea domnului Voinov, precum a fost combătută și precum a fost apărată, nu reprezintă situațiunea de față. Alegerea domnului Voinov este altceva decît alegerea unei persoane și mai ales, după cele ce am auzit din gura venerabilului nostru coleg domnul Bozianu, mai mult decît oricînd trebuie ca discuțiunea să urmeze; decît să-mi permită a-i spune că nu-l mai cunosc pe domnia-sa, atît de puțin a apărat pe domnul Voinov și mai cu seamă atît de puțin a apărat legalitatea alegerii. Rog dar pe onor. Senat să binevoiască a lăsa discuțiunea să urmeze, căci nu se atinge de o persoană, ci se atinge de ceva mai mult, se atinge de o situațiune".

[2] Vasile Mălinescu (1817—1866), conducător al „Asociației patriotice" (1846), participant la revoluția din 1848 din Franța, membru în Divanul ad-hoc al Moldovei. Editor, alături de K., al „Stelei Dunării".

[3] Dr. Violla.

[4] Vezi infra p. 368.

[5] Vezi supra p. 342 și urm.

[6] N. Voinov făcea parte din acest comitet.

[7] G. Leca îl atacase pe K. arătînd că n-a fost de fapt în chestiune și că a făcut rechizitoriul unui grup din Cameră, lucru lesnicios dealtfel cînd membrii săi nu sînt de față ca să răspundă.

K. i-a observat mușcător că el pledează „în favoarea celor care combat, nu în favoarea celor care susțin alegerea".

Senatul a invalidat alegerea cu 28 de voturi împotrivă și 20 pentru, declarînd colegiul II Roman vacant.

Precizări de procedură în problema interpelării ministrului de externe de către senatorul G. Apostoleanu *

Domnule ministru, interpelațiunea domnului Apostoleanu vi s-a comunicat dumneavoastră; ea este din început împărțită în patru puncte;

---

* Ședința din 24 februarie 1877. Senatul României.

este o interpelațiune care se face asupra a patru objecte. Să-mi dați voie să o citesc:

„Interpelez pe domnul ministru de esterne să ne spună care este cauza că n-a comunicat rezultatul misiunilor domnilor I. Ghica, C. A. Rosetti și D. Brătianu, și care este acel rezultat, căci dumnealor s-au întors de mult în țară?

Cum se face că nu s-a comunicat nici rezultatul memorandului de la iuniu adresat Sublimei Porți și a protestului relativ la constituțiunea otomană, deoarece conferințele au încetat de mult?

Pentru ce pînă acum nu s-a publicat angagiamentele comerciale săvîrșite cu Englitera, Francia și Italia?

Și dacă în ceea ce privește neutralitatea țărei poate să ne dea veri o informațiune de rezultatul negocierilor, fără a se compromite triumful cauzei" [1].

(Semnat) *Apostoleanu.*

Onor. domn ministru înțelege că eu nu pot să intervin în această cestiune, căci dreptul interpelantului este ca să-și dezvolteze interpelarea sa, punct după punct, și numai cînd ar veni la vot atunci, daca va consimți, consimți domnia-sa, pot interveni. Cu toate acestea, daca va consimți, rog și eu pe domnul Apostoleanu să-și dezvolteze interpelarea punct după punct și să ia cu preferință întîi cel care este mai pozitiv, adică pentru ce nu s-a publicat pînă acum angajamentul cu puterile și care pune pe domnul Apostoleanu și pe Senat ca să discute în cunoștință de cauză.

„Monitor", 1877, nr. 164, p. 4 587,
col. 3 — p. 4 588, col. 1.

NOTE

[1] Interpelarea lui Apostoleanu privește o serie de evenimente politice extrem de importante consumate în ultimele zile ale ministeriatului lui K., cît și în perioada imediat următoare.

Conflictul care opunea Bosnia, Herțegovina, Serbia și Bulgaria Porții Otomane, în ciuda eforturilor marilor puteri de a-l stinge, continua în vara anului 1876 cu toată vigoarea.

La 26 iunie/8 iulie 1876 a avut loc la Reichstadt o întrevedere între împărații Austriei, Germaniei și Rusiei însoțiți de cancelarii respectivi și vizînd soluționarea chestiunii orientale. Inițiată de Bismarck, întrevederea s-a materializat într-un acord prin care se croia o nouă organizare statelor balcanice care urmau să devină autonome.

Cu tot secretul ce a înconjurat acest acord (nici D. A. Sturdza, nici Nicolae Iorga nu credeau că a fost abordată problema românească), K., călătorind în acel timp în Austria, află, pe o cale oarecare, ajutat neîndoios și de excepționalul său simț politic, de chestiunea ridicată de cancelarul Gorceakov, și anume anularea prevederii Tratatului de la Paris din 1856 prin care Basarabia de sud reintra în hotarele românești (vezi textul acordului la Emil Diaconescu, ***Acordul de la Reichstadt (1876) și tratatul de la Budapesta (1877)***, în „Analele Academiei Române", memoriile secției istorice, 1942—1943, seria III, tom. 25, p. 83).

Anglia, la rîndu-i, întreprinde mai multe acțiuni de mediere, care, în ansamblu, recomandau menținerea *statu quo*-ului, dar însoțit de reforme administrative în provinciile răsculate, avînd drept scop crearea unei oarecare autonomii locale în Bosnia și Herțegovina și păstrarea Tratatului de la Paris pentru Serbia. În caz de refuz din partea Turciei, Marea Britanie recomanda o demonstrație navală combinată în fața Constantinopolului.

Presiunea conjugată a marilor puteri silește Turcia să riposteze; contrapropunerile ei sînt absolut umilitoare: principii sîrbi să depună omagiu sultanului, cele patru fortărețe ale țării să fie ocupate de către turci, milițiile desființate, tributul să fie majorat, iar exploatarea liniei ferate Niș—Belgrad să se facă de autoritățile otomane. Erau, firește, oferte inacceptabile și Rusia, mai categorică decît oricare din marile puteri, avertizează că va cere concertului european ocuparea Bosniei de către trupele austriece, a Bulgariei de către trupele sale și intrarea unei flote mixte în Bosfor — ca garanții pentru înfăptuirea reformelor, de atîtea ori promise și veșnic amînate de către administrația otomană în Balcani.

Ameninţările marilor puteri, înveşmîntate în curtoazie diplomatică, cît şi răspunsurile neangajante ale Porţii Otomane nu mai lăsau îndoială, în toamna anului 1876, că o intervenţie militară ajunsese la ordinea zilei.

Dacă vreme de un an, de cînd izbucniseră mişcările antiotomane în Balcani, România păstrase o strictă neutralitate, încuviinţată de marile puteri, care refuzau însă a oferi vreo garanţie, opţiunea ei devenise acută în momentul cînd intervenţia Rusiei era iminentă.

La 25 septembrie/7 octombrie 1876 primul ministru I. C. Brătianu, în fruntea unei delegaţii, are o întrevedere cu cancelarul rus Gorceakov la Livadia. La cererea Rusiei de a se încheia cît mai grabnic o convenţie — lipsită de înţeles politic — pentru trecerea trupelor ruse prin România spre teatrul de război din Balcani, I. C. Brătianu a convenit imediat, cu condiţia ca ea să fi garantată de marile puteri. În memoriile sale Carol notează : „Le prince Gortchakow reçu cette objection avec beaucoup d'aigreur et dit : la Roumanie doit laisser libre passage aux troupes russes sans conditions, car, au cas contraire, la Russie invoquera les traités en vertu desquels la Moldavie et la Valachie font partie intégrante de l'Empire Ottoman et occupera ce pays sans autre formalité" (D. A. Sturdza, *Charles* Ier..., vol. II, p. LIII).

În ciuda brutalităţii cu care este tratată, în condiţiile în care marile puteri, asigurîndu-şi fiecare o poziţie confortabilă faţă de conflagraţia din Balcani, lăsau Rusia ţaristă să acţioneze singură, denunţînd *ipso facto* spiritul Tratatului de la Paris, România face eforturi repetate pe lîngă cabinetele europene pentru a dobîndi garantarea neutralităţii şi integrităţii teritoriului său. Cu acest înţeles sînt trimişi Ion Ghica la Londra (vezi *DRI*, I_2, p. 330, nota din 8 septembrie 1876 a ministrului de externe către agentul ţării la Viena, I. Bălăceanu, în care îl previne asupra călătoriei acestuia, cerîndu-i în acelaşi timp să dea toate informaţiile cu privire la atitudinea Austro-Ungariei faţă de neutralitatea României), C. A. Rosetti la Paris, Dimitrie Brătianu la Constantinopol (pe lîngă ambasadorii întruniţi în conferinţă chiar asupra conflictului ce opunea Turcia insurgenţilor din Balcani).

Anglia vedea în cererea românilor o formulă „nenorocită", căci ar fi condus în viitor la reclamarea independenţei, deci la destrămarea imperiului (D. A. Sturdza, *op. cit.*, II, p. LVI).

Decazes, ministrul de externe francez, îl asigură vag pe Ion Ghica că va supune cererea de neutralitate a României conferinţei de la Constantinopol, după ce îi declarase : „Mai deunăzi domnul Rosetti m-a întrebat ce am face dacă Rusia ar intra în România ; i-am răspuns că nu ştiu, pentru că nu mă pot despărţi de concertul european şi că prin urmare singur nu pot lua nici un angajament, dar vă pot spune că nu aveţi a vă teme de nimica pe cît timp veţi păstra neutralitatea" (*DRI*, I_2, p. 399).

Un răspuns aproape cinic dă, la îngrijorările exprimate de guvernul român, contele Andrássy : în cazul unei invazii turceşti, „dacă România ar voi să se apere contra unei asemenea eventualităţi, noi nu am avea nimic de obiectat" (*DRI*, I_2, p. 503). „În caz de invaziune rusească România ar trebui să declare că cedează înaintea forţelor superioare, să-şi retragă trupele şi să rămînă neutră".

Luigi Amedeo Melegari, ministrul de externe italian, îi declara în acelaşi timp agentului nostru la Roma, Vasile Gheorghian : „Sancţiunea garanţiilor neutralităţii României sînt însăşi aceste garanţii" (*ibidem*, p. 400).

Bismarck, omul pe care mulţi din istoricii acestor evenimente sînt înclinaţi să-l pună în spatele întregii ţesături diplomatice care se va încheia în 1878 cu Congresul de la Berlin, recomanda, dezarmant, la 1/13 noiembrie : „Si la guerre éclatait, le prince Charles ferait bien de ne pas résister sérieusement aux prétentions russes" (D. A. Sturdza, *op. cit.*, vol. II, p. LVII).

Românii fac o ultimă încercare pe lîngă ambasadorii marilor puteri întruniţi la Constantinopol, trimiţîndu-l pe Dimitrie Brătianu spre a obţine „consacrarea statutului politic al României printr-o garanţie specială de neutralitate perpetuă" (vezi Radu Rosetti, *Documente privitoare la misiunea lui Dimitrie Brătianu la Constantinopol în toamna 1876 şi alte documente din arhiva domnului G. G. Cantacuzino*, Bucureşti, 1943, p. 5). În caz de război al Turciei cu una din puterile garante, România solicita să i se arate linia de conduită, garantîndu-i-se în acelaşi timp neutralitatea şi integritatea teritorială.

Dim. Brătianu prezintă un memoriu în care, într-o formă edulcorată şi unde nota optimistă precumpănea, erau înfăţişate realizările românilor după Tratatul de la Paris (impozite echilibrate, instrucţiune publică gratuită, 60 000 de soldaţi pe picior de război, 1 600 km de căi ferate, 6 500 km de şosele, prosperitatea industriei, a comerţului etc.), într-un cuvînt se arăta că poporul român „a su consilier l'ordre le plus parfait avec les libertés presqu'illimitées" (*ibidem*, p. 25). Memoriul, adresat ministrului de externe turc Savfet paşa, a fost fără urmare. O soartă asemănătoare a avut o cererea de retrocedare a gurilor Dunării, pe care Turcia, în dispreţul vechilor capitulaţii, le-a înstrăinat Rusiei în 1812. Ambasadorii au manifestat aceeaşi indiferenţă faţă de cererile românilor, pretextînd că nu au instrucţiuni pentru a le lua cauza în dezbatere, Salisbury considerîndu-le a „introduire le germe des complications nouvelles et conduire à un avortement presque certain l'œuvre de la conférence" (D. A. Sturdza, *op. cit.*, II, p. 304). Garanţiile, continua argumentarea ambasadorul Angliei, din iniţiativa căreia dealtfel fusese convocată conferinţa de la Constantinopol, ar rămîne simple vorbe goale, căci România, situată geografic departe de puterile garante (Rusia şi Austria, vecine şi garante, nu erau puse la socoteală !), nu poate aştepta decît un ajutor iluzoriu, aşa cum se află în bătaia tunurilor.

Misiunea lui Dimitrie Brătianu la Constantinopol a fost un eşec, accentuat şi de împrejurarea că în momentul desfăşurării conferinţei Imperiul otoman a promulgat noua constituţie, datorată lui Midhat paşa şi în care se afirma că Turcia cuprinde regiunile actuale şi provinciile privilegiate, ai căror şefi sînt investiţi de sultan, potrivit privilegiilor ce le-au fost concedate. Or, românii, simţindu-se vizaţi, cer explicaţii la Ministerul de Externe otoman asupra înţelesului expresiei de *provincii privilegiate* şi li se răspunde ritos că ele cuprind Egiptul, Serbia şi România (vezi *DRI*, I_2, nota din 18 decembrie 1876 şi telegrama din 20 decembrie, p. 534, 535). Dimitrie Brătianu, căutînd o soluţie, sugerează, fără efect dealtfel, lui Savfet paşa să dea următoarea retractare : „Puisque certains termes de la constitution ottomane ont donné lieu à des interprétations erronées, je crois oportun de vous déclarer qu'il n'a été et n'a pu être dans la pensée de la Sublime Porte de porter par sa constitution la moindre atteinte à la situation faite par les traités à la Roumanie" (Radu Rosetti, *op. cit.*, p. 21).

D. A. Xenopol, care considera, pe bună dreptate dealtfel, constituţia otomană ca „o mare comedie", căci „pe hîrtie mai că dădea de ruşine pe cea engleză, prin libertatea principiilor proclamate", observă că implicarea României a fost o idee părelnică a diplomaţilor noştri şi că abia întrebarea explicită a acestora a adus precizarea nenorocită cu apartenenţa României la imperiu (vezi *Războaiele între ruşi şi turci şi înrîurirea lor asupra ţărilor române*, Iaşi, vol. II, 1880, p. 321).

Se înţelege că nu sîntem în măsură aici a înfăţişa toată ţesătura diplomatică ce viza găsirea unei soluţii pentru chestiunea orientală. Un singur fapt apare limpede : marile puteri, cu excepţia Rusiei, refuzau vreun angajament formal în ceea ce priveşte garantarea neutralităţii şi integrităţii teritoriale ale României. „Chacun doit se préserver comme il peut et comme il lui semble mieux" — sfatul pe care la 27 noiembrie 1876 ministrul de externe prusian îl dădea trimisului nostru rezuma de fapt optica marilor puteri asupra statutului României.

*Intervenţii la proiectul de lege prin care directorul „Monitorului" şi redactorul său erau întruniţi în aceeaşi persoană**

Trebuie să fim recunoscători onor. domn Deşliu [1], pentru că în adevăr a chemat luarea-aminte şi a guvernului şi a Senatului asupra acestui fapt, care cît pentru mine, întocmai ca şi domnu[l] prim-ministru, nu-l declar decît ca o eroare, o scăpare de vedere ; însă nu este de tăgăduit cum că de aceea se cere subsemnătura a doi miniştri, adică şi a ministrului de justiţie *garde des sceaux*, spre a nu se face erori de asemenea natură ; şi iarăşi nu este de tăgăduit, cum a recunoscut însuşi domnul prim-ministru, că această discuţiune ridicată de onor. domn Deşliu va avea partea sa practică, adică că în viitor miniştrii vor citi o lege înainte de a o supune la sancţiunea domnitorului. Aceasta este şi cestiunea provocată şi aceasta va sluji de lecţiune ca în viitor un ministru să nu se mai încrează numai pe ceea ce face un scriitor de cancelarie, din care cauză să se supună sancţiunei o lege care n-a trecut şi prin Senat, şi pe urmă să se retragă. Sînt sigur că onor. domn Vernescu va regreta foarte mult că au avut încrederea într-un funcţionar care l-a pus în poziţiunea falşă, de a depune la subsemnătura domnitorului o lege care după tipicul constituţional nu este o lege.

Replică lui N. Cămărăşescu [2].

Voi cita onorabilului domnului Cămărăşescu începutul unui proverb nemţesc : *Schuster... (Ilaritate.)*

---

* Şedinţa din 25 februarie 1877. Senatul României.

Domnilor, acest[ui] funcţionar i se impune şi cheltuieli, de aceea i se dă diurnă ; el nu are să şează în cancelarie ca să vază numai hîrtiile sau să citească jurnalele cari i se dau spre reproducere. El este în contact cu toţi miniştrii ; de multe ori este chemat la mezul nopţei ca să primească acele acte care reclamă reproducţiunea lor imediată în „Monitor'', căci „Monitorul'' este organul guvernului şi redactorul este un om care trebuie să fie la dispoziţia guvernului în tot momentul. De aceea, mă unesc cu ideea domnului ministru ca să menţinem cifra care esistă în projectul de lege [3].

„Monitor'', 1877, nr. 165, p. 4 624, col. 3; p. 4 625, col. 3.

NOTE

[1] Proiectul modifica legea din 4 august 1876, care prevăzuse crearea a două posturi separate. Această lege, din eroare, fusese sancţionată de domn şi publicată în „Monitor'' fără a avea votul Senatului. I. Deşliu, sesizînd Senatul, ceruse ca proiectul modificator să fie votat, însă cu un amendament : în loc de legea din 4 august 1876 să se vorbească de „legea relativă la unificarea acestor două posturi''. I. D. îl făcea vinovat pe G. Vernescu, titularul internelor la data promulgării legii, observînd amar : „Aşa se întîmplă, domnilor, cu un ministru care începe cariera sa politică de la demnitatea de ministru ; pînă şi scriitorii săi [î]l induce în eroare şi de răspundere nici nu visează, căci ei, sărmanii, n-au fost scriitori de tribunale''.

[2] N. Cămărăşescu ceruse ca postul rezultat din cumulare să fie retribuit cu 400 de lei leafă şi 100 de lei diurnă.

[3] Proiectul guvernului prevedea ca leafa să fie de 400 de lei şi diurna de 200 de lei ; în acest sens a şi fost votat de Senat.

---

*Intervenţie pe marginea proiectului de lege „pentru modificarea unor articole din legea organică a Ministerului de Externe'' **

Domnilor senatori, sînt fericit de cuvintele zise de domnul ministru în privinţa reducţiunii agenţilor din străinătate [1]. În adevăr, domnilor, în starea actuală a financelor noastre, trebuie să ne gîndim serios a face reducţiuni acolo unde sînt cifre simţitoare, cifre de cari se va resimţi bugetul nostru în partea veniturilor, şi negreşit o reducţiune de o sută de mii de franci, dintr-un budget care în totul nu se compune decît de trei sute de mii de franci, este o reducţiune de care Senatul trebuie să ţină seamă ; evident că nu este altceva de făcut decît să suprimăm, însă sînt cinci ore şi socotesc că aceste reducţiuni cere oarecare studiu, care vă rog să primiţi a se face între domnul ministru şi raportorele dumneavoastră în şedinţa viitoare care veţi hotărî-o.

Cît s-atinge pentru partea întîi privitoare la aplicarea serviciului „Monitorului'' şi al statisticei de Ministerul de Esterne, să-mi permită domnul ministru a-i spune că n-aş putea, chiar în cunoştinţă de cauză, să mă unesc, şi iată pentru ce : n-aş voi deloc, şi ca unul care am fost la Ministerul de Interne şi la Ministerul de Externe[2], se distrag atenţiunea domnului ministru de esterne de la afacerile noastre esterioare, care sînt destul de importante. Onor. domn ministru de esterne a zis că Ministerul de Esterne are puţin de lucru. În adevăr are puţin, daca este a căuta numărul curent al registrului de ieşire, însă o piesă diplomatică face mai mult decît 200 de cele ordinare ; o piesă diplomatică reclamă de multe ori 10 şi 15 zile. Ce are a face „Monitorul'' cu Ministerul de Esterne ? El este scris în limba română şi trebuie să fie sub atîrnarea Ministerului de Interne, care este însărcinat cu păzirea bunei rînduieli, cu liniştea spiritelor din lăuntru şi care în tot momentul trebuie să ştie ce este în „Monitor''. Ei, apoi de multe ori un ce stricurat în „Monitor'' tulbură o ţară întreagă şi de aceea cred că ministru[l] de interne trebuie să-l aibă sub priveghiarea sa imediată ; şi cred că şi domnul ministru de esterne nu va insista ca „Monitorul'' să fie ataşat la Ministerul Afacerilor Străine.

În privinţa statisticei, este o lege organică care o încredinţeaz Ministerului de Interne şi foarte bine a făcut.

Prin cine se ţin datele statistice ? Se ţin prin autorităţile comunale şi administrative. Apoi esperienţa practică nu dovedeşte că la noi trebuie o impulsaţiune de sus în privinţa autorităţilor ? Şi dacă statistica care cere date certe şi de multe ori precise din diferite ramure trebuie să depindă de acela sub controlul căruia se află autorităţile comunale şi administrative, este evident că şi acest serviciu trebuie să rămîie sub Ministerul de Interne.

Altminterea s-ar întîmpla cînd se face un tablou de la centru, în care se zice „atîţia morţi, atîţia vii'', presupuind unele date de ocazie, după plac, precum ar face cineva un calendar în care să pună vara vreme bună şi iarna ninsoare ! Ei, dacă vom da noi statistica Ministerului de Esterne, are să fie necontenit în conflict cu ministrul de interne, că cutare primar sau cutare prefect nu şi-a făcut datoria, n-a făcut cutare treabă, nu a trămis cutare date statistice. Cum se va adresa Ministerul de Esterne la acei primari ? Ce are a face acest minister cu autorităţile administrative şi de ce să fie distras de la lucrările sale ? Am văzut că se desfiinţează oarecare posturi de căpitani de port. Ei bine, pentru a nu distrage pe ministru[l] de esterne din lucrările sale diplomatice, eu aş dori să se desfiinţeze toţi, să treacă chiar la alte ministerii, la Ministerul de Resbel, chiar ca să nu se distragă domnul ministru de esterne de la misiunea cea mare care are, să apere drepturile ţărei în faţă cu străinătatea şi contencioasele acelea între consulaţi şi puterile ţărei. Şi de aceea rog pe domnul ministru de esterne să nu stăruie întru aceasta ; domnia-sa are destule trebi să se ocupe de agenţii noştri care-i avem în străinătate, pe cari ar putea să-i invite ca să-i trămeaţă date statistice cum fac toţi consulaţii altor puteri ; să adune date, să adune noţiuni comerciale, şi care să se controleze cu a directorilor generali, cu a şefilor de serviciu, şi de aceea rog pe domnul ministru de esterne să nu stăruie în alipirea „Monitorului'' şi statisticei de Ministerul de Esterne ; căci în loc să fie o organizare mai bună ar fi o dezorganizare mai mare. Să lăsăm dară lucrurile cum sînt. Din nenorocire am văzut, şi voi ruga pe onor. domn ministru de interne să ţie seamă cum a consimţit, că şcoala de poduri şi şosele au trecut la Ministerul de Culte de la Ministerul Lucrărilor Publice, şcoală care nu costa pe stat nimica, fiindcă inginerii cari lucrează pe cîmp cu tinerii ca conductori, iarna le da lecţiuni cu diurnă. Ce are a face ? Pentru ce această strămutare la acel minister ? Astăzi va trece acea şcoală de poduri şi şosele la Ministerul de Culte şi mîne va

* Şedinţele din 25 şi 26 februarie 1877. Senatul României.

veni poate Ministerul de Resbel care va cere să treacă la Ministerul de Culte şi şcoala militară etc. etc.

Dară dacă vom zice că statistica nu merge bine sub Ministerul de Interne — să mă ierte domnul Brătianu că vorbeşte* de ministru[l] X. —, apoi şi eu cred că sub ministru[l] de esterne nu va merge mai bine. Dar daca va merge rău statistica sub Ministerul de Interne X, va merge rău şi sub Ministerul de Esterne Z; şi de aceea am susţinut că nu trebuie să schimbăm ministerul, să dăm de la unul la altul direcţiunea „Monitorului", fiindcă este mai mult partea Ministerului de Interne, care în tot momentul trebuie să facă comunicări, să privegheze cele din întru şi publicările diverse ce interes administraţia interioară. Ce are a face acest serviciu cu cancelaria Ministerului de Esterne, care este ocupată numai cu relaţiuni esterne şi care are tipicul său, şi** să amestice în „Monitorul oficial"? Sînt sigur că tipografia ar merge bine sub actualul ministru de esterne, fiindcă a fost ziarist şi a avut tipografie [3] şi are perfecte cunoştinţe în asemenea materie; dară se poate întîmpla să vie un alt ministru, care n-a fost redactor. Iertaţi-mi şi mie mica mea personalitate, şi eu am fost redactor. Apoi, dacă am fost redactor, trebuie să-mi daţi mie tipografia statului? Să lăsăm, domnilor, aceste mici consideraţiuni; aici nu pot pune decît partea practică, să rămînă „Monitorul" şi statistica acolo unde sînt astăzi; şi mai cu seamă, pe cît ştiu, chiar cînd s-a votat de Cameră acest project, a fost oarecare dezbateri; ministru[l] de interne nu era prezinte, şi dacă aş întreba pe domnul ministru de interne actual, pe domnia-sa care a mai fost ministru de interne, şi de va zice că este bine să treacă „Monitorul" la Ministerul de Esterne, atunci nu voi mai zice nimic; sau atunci aş propune să treacă la esterne, la domnul Ionescu, însă această persoană pe cît domnia-sa va fi ministru, pentru că cunosc că domnia-sa în materie de tipografie este mai competinte decît domnul Brătianu. Dară legile nu se fac pentru persoane, şi repet că la interne este locul „Monitorului". Ministru[l] de interne este responsabil, el trebuie să se ocupe de asemenea lucru, el trebuie să citească orice comunicări vin de la toate ministerele. Chiar mie, la diferite ocazii mi s-a întîmplat să cer să mi se aducă „Monitorul", să văd oarecare materii; citeam articolul, îl vedeam şi-l opream d-a se publica, iar pe de altă parte mergeam la colegii mei şi ziceam: onorabili colegi, nu este bine să se publice acest articol; ba de multe ori mergeam chiar înaintea Consiliului de Miniştri, cînd era de esemplu vreun *comunicat* şi nu se publica. Rog dară pe domnul ministru să nu facă cestiune de amor propriu din aceasta, căci eu nu vorbesc decît de principiu, aceasta este pur şi simplu o afacere pentru Ministerul de Interne şi rog să rămînă acolo unde este. Cît pentru statistică, nici nu este de vorbit, ea este de atribuţiunele Ministerului de Interne. Ministerul de Interne are puterea asupra comunelor, lui i se dă toate ştiinţele de către comune; Ministerul de Esterne nu poate să aibă nici un amestic în cele din năuntru. De aceea rog pe Senat să binevoiască a fi bine încredinţat că mănţinerea Tipografiei statului şi a statisticei acolo unde sînt este o binefacere, este dezvoltarea acestor servicii.

Domnul Leca: Daţi-mi voie să vorbesc cîteva cuvinte, este ceva de ordină...
Replică lui G. Leca[4].

Sînt obişnuit a vedea pe onor. domn Leca vorbind cu multă cunoştinţă şi cu cercetarea scrupuloasă a lucrurilor; să-mi permită a-i spune

---

* Citeşte: *vorbesc.*
** Citeşte: *să.*

însă că astă dată n-a luat seama la nimic. Eu am avut onoare să citesc raportul, care nu este decît espresiunea majorităţii delegaţilor din comitet.

Iată cum am citit:

„Comitetul delegaţilor, întrunindu-se în ziua de 12 februariu 1877 în număr de cinci membri, şi anume: domnii N. Drosso, Menelas Gherman, colonel Păucescu, V. Gudgiu şi subscrisul, luînd din nou în cercetare acest project de lege, cît şi amendamentul secţiunei III, pe care, discutîndu-l, l-a admis împreună cu projectul de lege cu majoritate de 4 membri etc.".

Sînt dară raportorul opiniunii majorităţii de 4 a comitetului delegaţilor, n-am adăugit nimic de la mine, sînt reprezentantul ezact al majorităţii delegaţilor.

Domnul Leca: Nu al secţiunilor.

N-am a face cu secţiunile. Fiecare reprezentant al unei secţiuni, după regulament, în sînul comitetului, poate schimba opiniunea; are apoi a face cu secţia lui. Eroare profundă, cu desăvîrşire, absolută, cum că legea aceasta s-a schimbat, legea este acea care a prezentat-o guvernul, decît modificată. Iată ce zice legea prezentată de minister:

„*Articol unic.* Articolul 1 de sub titlu 1, aliniatele 9, 10 şi 11 de sub articolul 17, aliniatele 2, 4 şi 5 de sub articolul 18 titlul 5, şi articolul 36 de sub titlul 10 din legea organică a Ministerului Afacerilor Streine sînt modificate după cum urmează:

Articolul 1. Serviciul general al Ministerului Afacerilor Streine se împarte după cum urmează:

Administraţiunea centrală;
Serviciul oficiului central de statistică;
Serviciul „Monitorului oficial" şi al Imprimeriei statului;
Serviciul esterior şi
Reprezentaţiunea României în străinătate.

Articolul 17. Aliniatele 9, 10 şi 11. Tratamentul interpreţilor este fixat:

Interpretul de limba greacă, pe lună lei	250
" " germană " "	250
" " rusă " "	250
Articolul 18. Aliniatul 2. Un lipcan * călare, pe lună lei	100
Aliniatul 4. Îngrijitorul, pe lună lei	140
Aliniatul 5. Un odăiaş, pe lună lei	60

Articolul 36. Diurna delegatului român în comisiunea internaţională a Prutului este de lei 2 000 pe an.

Această lege s-a votat de Adunarea deputaţilor etc."

Asupra acestui project era dispus Senatul, şi avea dreptul, să facă modificări; precum putea să zică adaog un lipcan sau să scot un lipcan, tot aşa poate să zică scot sau adaog un agent. Dovadă cum că majoritatea delegaţilor a făcut bine ţinînd seamă de starea actuală a financelor este că ministerul adoptă propunerea ca să se unească şi celelalte agenţii două cîte două.

Domnul prim-ministru: Ca să intrăm în spiritul Senatului.

---

* Curier.

În spiritul țărei. Deunăzi domnul Manolescu a avut înaintea sa opiniunea unei secțiuni; domnia-lui era în altă pozițiune, nu reprezenta opiniunea delegaților; eu reprezint majoritatea delegaților și sînt dator s-o sprijin. Și opiniunea delegaților este în cestiunea de față că situațiunea actuală și relațiunile actuale s-a concentrat la Constantinopoli.

Domnul Leca: La rană.

Și persoana care este la Roma, una din persoanele pentru care am afecțiune [5], are să se ia de acolo; are să se ia însă nu numai de la Roma, are să se ia și de la Petersburg și altele, și are să se unească într-o singură agenție, și ministerul consimte la aceasta.

Așadară, nu este cestiune de persoana cutărui sau cutărui, este cestiunea că în starea actuală trebuie să facem economii. Cum a făcut Grecia? Are un ambasador la Paris și la Viena, pe principele Ipsilante, și are un secretar la Paris și altul la Viena. Așa vom face și noi, vom păstra în fiecare din aceste orașe cîte un secretar și un agent va fi în două locuri. Cînd va fi o cestiune importantă, va merge în cea[l]altă parte, și numai la cazuri grave se va trămite și cîte un om special.

Prin urmare nu înțeleg cum domnul Leca se supără astăzi că am făcut o reducere de 30 mii franci, cînd însuși domnul ministru voiește să facă reduceri de 100 000?

A doua zi, la reluarea discuțiilor.

Domnilor senatori, dumneavoastră ați convenit ca raportorul dumneavoastră în înțelegere cu domnul ministru de esterne să redigeze amendamentele necesare a se introduce în legea înfățișată. Așadeară, în starea în care se află țara sîntem siliți, negreșit, nu de a se desființa agenți din streinătate, dear pînă la un timp mai propice a întruni posturile de agenți la cîte două puteri streine, rămîind însă cancelariele, întocmai precum a făcut și guvernul Greciei cînd s-a găsit în neputință de a putea susține reprezentațiunea națională, cum este hotărîtă prin legea organică. În co[n]secință și în rezumat, vă fac cunoscut că s-a aranjat reprezentațiunea noastră diplomatică în străinătate în următorul mod: rămîne agenția cum este astăzi la Constantinopoli, desființîndu-se un secretar — era secretar I și secretar II, era și dragoman; s-a desființat secretar[ul] al II[-lea]. Agenți este: 1 la Paris și Londra; era un secretar I și un atașat; va atîrna de combinațiunea ministrului ca unu[l] să fie la Paris și altul la Londra, de va fi trebuință. Pentru Berlin și Petersburg rămîne un agent, rămîind agenția, dară postul de agent este unul, rămîind cu cancelaria un secretar I la Berlin și un secretar I la Petersburg; la Viena și Roma rămîne un agent, însă cancelaria rămîne, adică cîte un secretar și un atașat la Viena și un secretar și atașat la Roma. Prin aceasta se face o economie mare. Postul de agent de la Petersburg și Roma rămîne neocupat.

Mai este o economie, la care domnul ministru a rezistat foarte mult, dară cred că va binevoi a consimți, este suspendarea, deocamdată, a agenției noastre de la Belgrad. Domnilor, vă propun a alătura și vocea dumneavostră pe lîngă a mea către domnul ministru ca să consimță la această suspendare; relațiunile noastre cu Serbia sînt mici; cînd vom avea misiune politică, vom trămite la Belgrad [6] un trămis espres.

Așadar, domnilor, să-mi dați voie să vă dau citire projectului de lege astfel cum este întocmit în unire cu domnul ministru de externe, care să reduce la un articol unic, făcîndu-se deosebite schimbări:

LEGE

Articol unic. Aliniatele 9, 10 și 11 de sub articolul 17, titlul 1.
Aliniatele 2, 4 și 5 de sub articolul 18, titlul 5.
Aliniatul 2 de sub articolul 32 și
Articolul 33 de sub titlul 9.
Articolul 36 de sub titlul 10.
Articolele 41 și 42 de sub titlul 12 din legea organică a Ministerului Afacerilor Străine sînt modificate după cum urmează:

Articolul 17, aliniatele 9, 10 și 11.

Tratamentul interpreților este fixat:

Interpret	de limba	greacă	pe lună	250 lei
,,	,,	germană	,,	250 lei
,,	,,	rusă	,,	250 lei

Articolul 18, aliniat 2.

Un lipcan călare, pe lună . . . . . . .100 lei

Aliniatul 4.

Un îngrijitor, pe lună . . . . 140 lei

Aliniatul 5.

Un odăiaș, pe lună . . . . 60 lei

Articolul 32, aliniat 2.

Brăila, Galați, Ismail, Severin și Giurgiu.

În orașele litoralului unde nu sînt instituite capitanate de porturi, atribuțiunele acestor din urmă se vor îndeplini de comandanții militari ai punturilor.

Articolul 33. Personalul și apuntamentele căpitanilor de porturi sînt fixate după cum urmează:

Brăila

Un căpitan, pe lună lei	260
Un interpret ajutor, pe lună lei	120
Un copist	120
Patru gardieni (a lei 40 fiecare)	160

Galați

Un căpitan, pe lună lei	260
Un interpret ajutor, pe lună lei	120
Un copist, pe lună lei	120
Patru gardieni (a lei 40 fiecare)	160

Ismail

Un căpitan, pe lună lei	190
Doi gardieni (a lei 40 fiecare)	80

Severin

Un căpitan, pe lună lei	190
Doi gardieni (a lei 40 fiecare)	80

Giurgiu

Un căpitan, pe lună lei	190
Doi gardieni (a lei 40 fiecare)	80

Articolul 36. Diurna delegatului român în comisiunea internațională a Prutului este de lei 2 000 pe fiecare an.

Articolul 41. România este şi va fi reprezentată prin trămişi diplomatici la Constantinopol, Paris — Londra, Berlin, St. Petersburg, Viena şi Roma, prin agenţi comerciali la Varna şi la Tulcea, precum asemenea şi prin consuli unde va fi trebuinţă.

Articolul 42. Personalul reprezentaţiunei în străinătate şi tratamentele sînt fixate după cum urmează :

Constantinopol

Trămisul agent diplomatic	a lei pe lună	1 500
Secretar întîi	” ”	750
Cancelar şi comptabil	” ”	460
Dragoman	” ”	460
Copist	” ”	150
Cavas	” ”	120
Curier	” ”	120
Gardian	” ”	100
		3 660

Un agent comercial la Varna	400
Delegat la Tulcea	250

Paris — Londra

Agentul	a lei pe lună	1 500
Un secretar întîi	” ”	750
Un ataşat	” ”	500
		2 750

Berlin

Agentul	a lei pe lună	1 500
Un secretar întîi	” ”	750
		2 250

Petersburg

Un secretar gerant	a lei pe lună	750

Viena

Agentul	a lei pe lună	1 500
Un secretar întîi	” ”	750
Un ataşat	” ”	500
		2 750

Roma

Un secretar garant	a lei pe lună	750
Un ataşat	” ”	500
		1 250

Acestea sînt, domnilor, modificările introduse în lege, în înţelegere cu domnul ministru. Este numai cestiunea agenţiei de la Belgrad, unde domnul ministru a cerut timp să se gîndească.

Replică lui D. Ghica [7].

Domnilor, voi avea puţine de zis pe lîngă cele zise de onor. domn Dimitrie Ghica. Noi nu desfiinţăm nici o agenţie, nici cea de la Petersburg, nici pe aceea de la Roma, dar facem cum a făcut şi alte state, cînd s-au găsit în poziţiuni dificile. Am avut onoarea de a vă spune că principile Ipsilante este ministru plenipotenţiar al Greciei la Viena şi la Paris. Ei bine, domnilor, tot astfel vom avea şi noi un aginte pentru Viena şi Roma, altul pentru Berlin şi Petersburg, şi altul pentru Paris şi Londra, astfel că, cînd va fi vreo cestiune importantă la Roma, va merge acolo agintele nostru de la Viena, şi cînd va fi la Petersburg va merge acela de la Berlin ; trebuie să ştiţi asemenea că viaţa la Berlin este mult mai ieftină decît la Petersburg şi să-mi fie permis a face o mică indiscreţiune.

Am avut la Petersburg două persoane în poziţiune de a reprezenta moralmente şi materialmente foarte bine România, am avut pe domnul G. Filipescu, am avut pe urmă pe domnul Ioan Cantacuzino ; şi unul şi altul n-a putut să şază mult acolo din cauza cheltuielelor foarte mari.

Aşadar, nu desfiinţăm deloc posturile de agenţi.

Agentul de la Berlin va fi acreditat pe lîngă guvernul Rusiei, agentul de la Viena va fi acreditat pe lîngă guvernul de la Roma, unde este actualmente domnul Gheorghian [8].

Nu perdem dar nimic şi, neperzînd nimic, vom fi noi mîndri, Senatul, că am înfăţişat ţărei o reducţiune de 100 mii fr. Iată mîndrie adevărată şi reală. Nu este numai leafa care se trece la economii, ci sînt şi cheltuielele de reprezentaţiune ; şi numai simpla scădere a cheltuielelor acelora s-a rădicat cu jumătate şi mai mult. Aşadar, încă o dată, vă rog să binevoiţi a primi lucrarea făcută în înţelegere cu guvernul, însă în momentul acesta primesc un amendament de la domnul Sturdza, prin care propune să se suprime ataşaţii de la Roma şi Paris, şi un alt amendament prin care propune să se suprime agentul comercial de la Varna. Înainte de a mă pronunţa, daţi-mi voie să mă consult cu ceilalţi colegi, împreună şi cu domnul ministru de externe.

Asupra amendamentelor depuse la proiect.

Domnilor, în privinţa întîiului amendament [9], adică ca să se suprime ataşaţii, majoritatea comitetului a priimit ca să se suprime ; eu însă nu am priimit aceasta.

În privinţa celor zise, de a se suprima şi cel de la Viena, toţi sîntem în contra, şi iată pentru ce :

Domnilor, din nenorocire sau din fericire — cum veţi voi — , între persoanele care priimesc funcţiunea de agent sau secretar în străinătate, cum şi în toate relaţiele diplomatice numai limba franceză este predominantă — precum foarte bine a spus domnul ministru de externe — , şi în această limbă se fac toate lucrările ; la Viena însă, afară de cestiunele diplomatice, care se tratez în limba franceză, sînt în toate zilele relaţiuni diverse, mai cu seamă comerciale, pentru că aci avem cele mai multe relaţiuni comerciale ; nu este zi binecuvîntată de Dumnezeu în care agentul [10] să nu fie în relaţii mai cu toate autorităţile din Viena ; şi toate celelalte autorităţi tratez cestiunele în limba germană, ca şi noi în cea română. Acolo avem un om care este împămîntenit român, care ştie limba germană ca şi cea română, şi prin urmare este trebuinţă de dînsul. Acolo nu a fost propus să se suprime şi prin urmare este numai o obiecţiune adusă în cursul discuţiunei. La Roma şi la Paris sînt secretari şi aceia sînt foarte buni ; cunosc limba franceză foarte bine ; fac serviciurile toate, dar la Viena, cum am spus, le face atașatul. La Paris asemenea, unde avem relațiunele cele mai multe — închipuiți-vă numai cîțiva * tineri avem noi în școli — , ei bine, toate cestiunele se tratez de atașat ...

Domnul Manolescu: **Da, ca să ia diploma de bacalaureat.**

Daca face diplome sau nu, aceasta n-o știu ; știu însă că au citațiuni, chemări, regulări de moșteniri etc. etc. Și daca nu-și fac datoria este altceva — aceasta este treaba domnului ministru de esterne a priveghia ca să-și facă datoria. Eu cred că noi în Paris avem interese foarte multe și de toată natura.

Așadar, domnilor, mă rezum în privința primului amendament : majoritatea comitetului delegaților priimește amendamentul domnului Sturdza în ceea ce privește atașații de la Roma și Paris. În privința celui de-al doilea amendament, care este a se suprima agentul comercial de la Varna [11], comitetul delegaților s-a rostit în contra.

Actualmente la Varna nu avem pe nimeni și, dacă vom căuta bine, nici nu avem trebuință ; însă, domnilor, este trebuință aiurea. Este trebuință la Salonic, unde sînt o mulțime de români și unde este bine ca în vreme ce Grecia și alte naționalități cari combat românismul își au agenții lor, care joacă un rol foarte activ, este bine ca și România să aibă un om, nu ca să facă polemică și propagandă, dar, în fine, să ne întreție și pe noi românii despre cele ce se face pe acolo în privința românilor. De aceea a urmat și stăruința din partea ministerului, pentru ca guvernul otoman să consimță a se strămuta agentul comercial de la Varna la Salonic. Aceasta este o mică cheltuială, căci nu este decît 400 lei pe lună, și nu ar fi bine să-i ștergem. Dar să lăsăm la minister ca, cînd va putea să facă această strămutare, s-o facă ; pînă atunci locul va rămînea vacant, și însuși cancelaria de la Varna s-a strămutat la București și s-a făcut această economie.

Noi astăzi nu votăm un budget, dar rectificăm legea organică a Ministerului de Externe, și vă rog să nu suprimați acest post, și voi ruga și pe domnul Sturdza să binevoiască a-și retrage amendamentul său în privința desființărei postului de agent comercial din Varna [12].

„Monitor", 1877, nr. 165, p. 4 626, col. 3 — p. 4 627, col. 3; p. 4 628, col. 1—3; p. 4 629, col. 2 — p. 4 630, col. 1, 3; p. 4 631, col. 2—3.

---

* Citește : *ciți.*

NOTE

[1] K. prezentase în Senat, ca raportor, următorul raport : „Projectul de lege pentru modificarea unor articole din legea organică a Ministerului de Externe, prezentată în deliberarea Senatului cu domnescul mesagiu no. 156 și votat de onor. Adunare a deputaților în ședința din 13 ianuariu 1877 ; secțiunile dumneavoastră luîndu-l în cercetare, patru din ele l-a admis în unanimitate, fără nici o modificare, iară secțiunea III l-a admis cu următoarele modificări :

1. Serviciul oficiului central de statistică să rămînă la Ministerul de Interne.
2. Serviciul „Monitorului oficial" și al Imprimeriei statului asemenea să rămînă la Ministerul de Interne.
3. Agenția de la Roma să se întrunească cu acea de la Paris.
4. Îngrijitorul de la aliniatul IV, de sub art. 18, dacă este pentru palatul întreg, să rămînă cu leafa pe lună de 140 lei, iară dacă nu, se reduce leafa lui la 100 lei.

Comitetul delegaților, întrunindu-se în ziua de 12 februariu 1877 în număr de cinci membri, și anume : domnii N. Drosu, Menelas Gherman, colonel Păucescu, V. Gudgiu și subscrisul, luînd din nou în cercetare acest project de lege, cît și amendamentul secțiunei III, pe care, discutîndu-l, l-a admis împreună cu projectul de lege cu majoritate de patru membri, iară minoritatea, compusă de domnul colonel Păucescu, a respins amendamentul și a admis projectul de lege fără nici o modificare.

Acesta fiind rezultatul deliberărei comitetului delegaților, cu onoare viu a-l supune la cunoștința dumneavoastră, rugîndu-vă să binevoiți a vota projectul de lege astfel cum s-a modificat de majoritatea comitetului delegaților".

Legea ca atare, modificată, o dă chiar K. în cuvîntul său, vezi mai departe.

Ministrul de externe, Nicolae Ionescu, stăruise ca administrația „Monitorului oficial" să treacă în subordinea Ministerului de Externe, deoarece acesta nu avea o agendă de lucru prea încărcată și l-ar fi putut mai bine „priveghia". Serviciul statistic în egală măsură trebuia trecut la același minister, pentru a dispune prompt de informațiile necesare în cazul încheierii diferitelor convenții comerciale internaționale.

În fine, considera că Ministerul de Externe, al cărui buget trebuia redus cu 100 000 de lei, nu ar fi avut de suferit prin suprimarea agenției de la Roma. Totodată el prevenea Senatul că va aduce amendamente la lege vizînd și alte reduceri în personalul diplomatic.

[2] K. este ministru de interne și prim-ministru între 12 octombrie 1863 și 26 ianuarie 1865, ministru de interne între 16 noiembrie 1868 și 24 ianuarie 1870 (între 26 august — 28 noiembrie 1869 și *ad interim* la externe). Apoi ministru de externe între 27 aprilie — 24 iulie 1876.

[3] Nicolae Ionescu condusese, între 1859—1860, „Tribuna română" din Iași.

[4] G. Leca afirmase că K. a încercat să aducă un proiect de lege nou, neconform cu opinia delegaților secțiunilor. El se opusese suprimării agentului român din capitala Italiei, „un stat foarte simpatic pentru noi".

[5] Mihail Obedenaru Georgiade (1839—1885), medic, profesor la școala de medicină din București (1866—1874), secretar girant al agenției diplomatice de la Roma (1877—1879), atașat la Constantinopol, ministru al României la Atena (1885). Membru corespondent al Academiei Române (1871) ; membru al Societății de antropologie din Paris. A scris, între altele, *La Roumanie économique d'après les données les plus récentes. Géographie, état économique, anthropologie*, Paris, 1876, XI + 435 p. Vezi pentru el Al. Parisotti, *Mihail Georgiade Obedenaru*, București, 1898, 11 p.

[6] La Belgrad era agent A. Sturdza.

[7] Dim. Ghica sprijinise economiile bugetare preconizate la Ministerul de Externe, mai cu seamă în ceea ce privește agenția de la Petersburg, unde, din cauza costului ridicat al traiului, erau necesare cheltuieli sporite de reprezentare.

[8] Pentru situația agențiilor noastre diplomatice în străinătate, vezi volumul deja amintit, *Reprezentanțele României...*

[9] Dim. Sturdza ceruse suprimarea atașaților. El însuși fusese agent și căuta să convingă Senatul că „atașații nu fac nimic, sînt cu totul de prisos, sînt un lux". În același spirit vorbise și Nic. Haralambie. Amendamentul lui Dim. Sturdza a fost acceptat.

[10] La Viena era Ion Bălăceanu, avîndu-l ca girant al agenției pe I. A. Filipescu.

[11] Tot Dim. Sturdza propusese, printr-un amendament, suprimarea postului de agent comercial la Varna și Senatul îl primise.

[12] Proiectul a fost admis cu 30 de voturi pentru și unul împotrivă.

Discurs la proiectul de lege pentru Curtea de casație *

Luasem cuvîntul ca să apăr memoria domnitorului Cuza, sub a căruia domnie s-a desființat una din cele trei secțiuni ale Curței de casațiune [1], însă această grea sarcină îmi este ridicată prin domnul ministru [al] justiției [2], căruia îi esprim recunoștința mea. Nu a fost, precum s-a zis, cestiune de personalitate, care a motivat desființarea acelei secțiuni. În timpul acela, deși în *mod dictatorial*, se făceau însă lucrări prea mari pentru ca guvernul să se ocupe de personalitățile acelora care erau în Curtea de casație. Guvernul a avut atunci alte motive mai serioase pentru desființarea acei secții. Cum se făcuse, domnilor senatori, Curtea de casaţie? Să ceruse de către Convenţiune ca o garanţie dată cetăţenilor contra emisiunei* puterei esecutive în afacerile justiţiei. Ştiţi că domnul era preşedintele Divanului domnesc, el cu puternicul său glas constituia justiţia, el da şi el lua averea cetăţenilor. Convenţiunea a făcut mare bine cînd a ţinut seamă de glasul Adunărei din Moldova, de cererea *Divanului* sau Adunărei mame din Iaşi, şi a pus în dispoziţiunele constitutive înfiinţarea Curţei de casaţie, însă Convenţiunea a zis că organizarea acelei curţi se lasă însăşi ţărei să-şi facă; organizarea ei s-a făcut de Comisia centrală, unde, trebuie să o mărturisesc, se afla numai două persoane care cunoştea de aproape ce este această instituţiune: era domnul Arsache şi domnul Brăiloiu, cei[l]alţi aveau poate alte cunoştinţe, dar în aceasta nu prea, mai cu seamă reprezentanţii din Moldova. Atunci s-a luat de model organizaţia Curţei de casaţie din Francia; Curtea de casaţie din Francia avea 3 secţii, s-a înfiinţat şi la noi 3 secţii. După un timp oarecare s-a văzut că era un pleonasm, pentru că a treia secţie cerceta în secret şi apoi să cerceta în toate amănunţimele, şi cînd o secţie zicea că este călcată legea, cea[l]altă zicea că s-a făcut bine, că nu este călcată, şi astfel împricinaţii aveau numai a suferi. Apoi, cum s-a făcut atunci suprimările? S-au făcut aşa numai *turceşte*, de un om? Nu, s-a făcut de Consiliul de Stat [3], a cărei desfiinţare, dacă, din nenorocire, Constituanta [4] nu s-ar fi grăbit a aproba, nu s-ar fi regretat atît de mult, pentru că le fusese organizatorul, meşterul să zic, care a făcut mai toate legile de la 2 mai.

---

* Ședința din 28 februarie 1877. Senatul României.

Desfiinţarea dar a Consiliului de Stat a fost mai mult un vot politic decît un vot de ştiinţă şi de trebuinţă. Cine era, domnilor, în acel Consiliu de Stat? Era tot ce ţara aceasta are mai ilustru în materie de drept. Era onor. nostru coleg domnul Bozianu, era domnul Vernescu, domnul Creţescu, primul preşedinte al Curţei de casaţie, erau asemenea oameni care negreşit că nu se lăsau a fi tîrîţi în personalităţi, poate, ale puterei esecutive, erau prea sus puşi prin poziţiunea lor ca să se uite la acele pasiuni. Iată cum s-a desfiinţat această instituţiune.

Aud că se zice astăzi că prin suprimarea unui procuror de secţie s-ar ataca inamovibilitatea şi prestigiul Curţei de casaţie.

Domnilor, socotesc că mergem prea departe; apoi, domnilor, dacă mîine ar veni şi la noi şi ar bate ora ca să introducem şi noi reforma cea mare care s-a făcut în multe ţări şi care reformă a atins-o onor. nostru raportor [5], ca să se desfiinţeze ministerul public întreg, în materii civile şi comerciale, apoi am lovi noi iarăşi inamovibilitatea Curtei de casaţiune? Dar, domnilor, înţeleg daca acei procurori ar fi inamovibili, şi atunci naşte întrebarea daca legiuitorul dintr-un organism n-ar putea să scoată un mădular, să-l dea deoparte?

Permiteţi-mi să vă spun care a fost motivul înfiinţărei procurorilor la noi — şi aci iară constat că s-a înfiinţat în Ţara Românească mai nainte decît în Moldova, căci acolo s-a înfiinţat după 1862. În Moldova s-a înfiinţat pe cînd judecătorii nu cunoştea legea, cînd judecătorii judeca după cugetul lor, cum se judeca în vremea veche, cînd venea nişte moşneni, scotea hîrtiile din sîn, le punea înaintea judecătorilor şi le zice[a]: domnilor judecători, judecaţi; atunci judecătorii venea şi învinovăţea sau dezvinovăţea.

Domnilor, aici procurorii s-a înfiinţat ca să fie ca un fel de dascăli ai judecătorilor, ca să vie să vorbească nu numai de dreptul rezultat din

---

* Citeşte: *imixtiunei.*

fapte, dară să arate şi legea. În Moldova era mai curios: la Divanul domnesc era un domn care se numea *Nemofilacs — păzitorul legei* —, fusese odată un bătrîn numit Schelitis şi pe urmă un neamţ numit de la Peşta, anume Flechtenmacher [6], tatăl artistului de astăzi. Mai pe urmă a fost domnul Nicolae Docan, fratele domnului ministru actual de lucrări publice. I-am văzut pe toţi aceştia ce făcea. Înainte vreme cînd judeca, curtea, înainte de a se pronunţa, întreba pe mitropolitul care prezida curtea şi-i zicea: Despotis, ce zice legea, şi mitropolitul deschidea legea şi spunea; mai în urmă, cînd judeca, curtea după ce se asculta ambele părţi, fără advocaţi — căci nu era permis advocaţi acolo —, asculta pe cei cu hîrtiile scoase din sîn, pe urmă venea acest *Nemofilacs* şi spunea opiniunea sa, după aceea judecătorii da sentinţa, mergea la Logofeţia Dreptăţei — la Ministerul Justiţiei. Ministerul Justiţiei iarăşi întreba pe *Nemofilacs* — căci se întîmpla ca şi ministerul să nu ştie legile — şi-şi da părerea ministrul şi apoi mergea la domn. Domnul vedea ce zice *Divanul*, ce zice ministrul justiţiei, ce zice *Nemofilacs* şi apoi vorbea şi domnul... Apoi se da un ofis şi cu acesta se strica toată hotărîrea şi mergea la Divanul Domnesc. Aci se făcuse un progres, că se înfiinţase procurori.

Dară din momentul ce a început tribunalele noastre a se compune din oameni cari au făcut studiul legilor, care fac din cunoştinţa legilor ocupaţiunea lor din tot momentul, cînd vedem că şcolile noastre şi din străinătate ne dă 100—150 de doctori şi licenţiaţi, şi cei care au rămas din lumea veche sînt *autodidacţi* prin lunga lor esperienţă, ce trebuinţă au judecătorii ca să li se spuie de alţii legea? Ochiu[l] legei trebuie să fie fiecare judecător, procurorul este ochiul guvernului. Dacă este o înrîurire care trebuie s-o dăm deoparte, dacă guvernul are o cale prin care poate să înrîureze în procesele particolarilor este procurorul. După actuala organizaţiune, ministrul justiţiei este şeful parchetului; cînd un procuror vine şi ia concluziuni în contra mea, aş putea să bănuiesc că trebuie să fie şi degetul ministrului sau a altui potent al zilei.

Domnul N. Bîţcoveanu: Procurorii nu reprezintă pe ministru[l] justiţiei.

Procurorii sînt sub ordinele ministrului justiţiei, sînt revocabili de către ministru[l] justiţiei; ei care aşteaptă tot de la dînsul, trebuie să luaţi îngerii din cer ca să-i faceţi procurori şi să presupuneţi că nu trebuie să asculte de şeful lor. Şi am văzut de multe ori şi miniştri de justiţie cari au fost prinşi cu mîna în sac, nu trebuie să ascundem adevărul şi pentru şi contra noastră. De cîte ori ministerul public vine şi intervine într-un proces ce am cu statul şi el ia concluziuni în favoarea statului, eu particularul nu trebuie să mă tem, nu trebuie să doresc ca să fie ţinut deoparte? Vrem oare ca să facem economii, ca să nu facem pe stat să plătească bani mulţi? Atunci să desfiinţăm pe procurori luînd concluziuni în materie civilă şi comercială, şi am face un mare bine. Dacă susţin projectul de faţă este că facem un pas înainte.

Dacă este o ţară unde ştiinţa dreptului este ştiinţă, unde cugetul merge în progres şi unde cugetarea spiritului uman se traduc[e] în legi, este Germania; Germania în organizaţiunea nouă desfiinţează ministerul public în materie civilă şi comercială.

Eu, dară, votez acest project pentru ca domnul ministru mîine, poimîine, dacă este să urmeze această cale, d-a face economii în toate, ca să scăpăm ţara de acea nenorocire mare că nu vom avea bani pentru politică, ca să ne păzească, apoi aş ruga pe domnul ministru să cerem să desfiinţeze sau cel puțin să împuținеze procurorii și să le desființeze atribuțiunile de a lua concluziuni în procese particolare, afară de cele criminale, corecționale sau ale Curței de casațiune în interesul legei. Atît și nimic mai mult.

Prin urmare, vedeți, domnilor, că, chiar daca s-ar face această mare reformă, nu lovim inamovibilitatea Curței de casațiune; asemenea și cu desființarea acestui procuror și a primului grefier, care s-a lăsat, și cu alte desființări cari vom mai face, nu lovim în legea Curței de casațiune și în inamovibilitatea ei. Inamovibilitatea Curței de casațiune este o instituțiune a țărei la care nu cred că cineva poate să pună mîna, fie din partea guvernului, fie care [sic !] din partea Corpurilor Legiuitoare. Și vom aduce o mai mare garanție cînd tocmai vom ridica procurorilor dreptul de a interveni în certele noastre particolare. Nu avem trebuință de ochiul legei, ochiul legei astăzi este fiecare judecător, și ochiul legei este și advocatul. Au advocații cînd vin și discută textele legei, cînd vin cu comentare, nu formează ei educațiunea, ca să mă esprim astfel, educațiunea judecătorului, conștiința lui; și, după ce ei pledează, judecătorii însăși, cunoscători ai legilor, nu sînt destul de luminați, și nu, din contra, se obosesc prin acele pledoarii ale procurorilor, care le ia timpul de a nu putea hotărî decît cîteva procese, în vreme ce fără acele discursuri ar putea judeca mai multe procese? Iată pentru ce, cît pentru mine, sînt de opiniune de a se vota projectul guvernului cum este; nu zic că este perfect, declar că nu sînt deloc încîntat de perfecțiunea lui, dară este ca un pas care facem ca să venim la cealaltă reformă generală de la Curtea de casație pînă la tribunal, ca procurorii să nu aibă nimic a face decît a lua conlcuziuni în materie criminală și corecțională, să fie acuzatori în contra crimei, acuzatori în contra delictelor, iară nicidecum să intervină în afacerile noastre particulare, să vină să zică că *a* are dreptate și *b* nu are dreptate.

Prin urmare, sînt pentru articolul din projectul guvernului [7].

„Monitor", 1877, nr. 166, p. 4 662,
col. 1 — p. 4 663, col. 1.

NOTE

[1] Se dezbătea proiectul de lege prin care se modificau unele articole ale legii de funcționare a Curții de casație, cu privire la personalul ei. Raportul comisiei senatoriale recomandase suprimarea ministerului public (art. 10), anularea obligativității pentru procurorul general de a asista la ședințele secțiilor Curții de casație (art. 11) și, în fine, pierderea pentru procurorul general a dreptului „de control și priveghere asupra concluziunilor pregătite de procurorul de secțiune pentru a se înfățișa înaintea Curței" (art. 14).

[2] I. Cîmpineanu.

[3] Vezi partea I a volumului.

[4] Idem.

[5] Șt. Belu.

[6] Pentru Chr. Flechtenmacher, vezi Andrei Rădulescu, *Pravilistul Flechtenmacher*, București, 1923, 62 p.; Gh. Ungureanu, *Jurisconsultul Christian Flechtenmacher (1785—1843). Contribuțiuni la viața și activitatea sa*, Iași, 1931, VIII + 34 p.; A. Veress, *Pravilistul Flechtenmacher și familia sa în țările române*, în „Revista istorică română", I, 1931, p. 129—131.

[7] Senatul n-a admis concluziile raportului și a votat — cu 23 de voturi pentru și 7 împotrivă — menținerea celor trei articole.

Intervenție la proiectul de lege prin care se modifică unele prevederi ale legii de organizare a corpului telegrafo-poștal din iulie 1871 *

Domnilor senatori, eu socotesc că îndată ce ne vom pune pe tărîmul practic avem să venim la o înțelegere, ținînd seamă și de dreptul Senatului și de trebuința schimbărilor serviciului telegrafo-postal. Domnilor, de ce se atinge aci? De a se modifica articolul 2 din legea organică a legei telegrafo-postale [1]. Sînt dator să declar că această lege a fost făcută într-un timp cînd se voia un remediu...

Domnul prim-ministru: Într-un timp de reacție.

Acesta este cuvîntul; pentru ca să mărginească despotismul directorului telegrafo-postal, care, după impregiurări, voia să facă din acei amploiați un escadron zburător și cu totul la dispozițiunea sa. De aceea, legea a intrat atunci în niște amănunțimi foarte mari, care nici se cuvine să figureze într-o lege organică.

În adevăr, cum se poate ca într-o lege organică să vedeți dumneavoastră că se hotărăște cîți perceptori să fie, cîți oficianți de clasa I, cîți de clasa II, cîți elevi de clasa I și cîți elevi de clasa II? Domnul ministru v-a arătat, cu drept cuvînt, că aceasta nu se cuvine să fie, pentru că, în adevăr, în toate zilele se cere trebuința de a se înființa biurouri telegrafice, după nevoiele comerciului, după numărul populațiunei, precum pe de altă parte iarăși și după necesitățile budgetare; prin urmare, în fața acestei fluctuațiuni a necesităților, nu încape să se statornicească prin legea organică numărul acelor amploiați; însă aceasta s-a făcut, deși aiurea legiuitorul s-a preocupat și de cestiunea aceasta, a mobilităței, în mod pieziș, căci iată ce zice aliniatul din urmă al articolului 2:

„Numărul acestor amploiați se vor putea adăoga prin budgetul anual, după cerințele serviciului.

Numărul conductorilor, șefilor de cantonieri, cantonierilor și curierilor, precum și orice alt personal, se va determina pe fiecare an în budgetul general al statului".

Așadară, s-a prevăzut în lege cum că n-ar putea neapărat să fie necesitate să se sporească numărul. Dară daca ar fi impregiurări unde trebuința ar cere să se facă scăderi, precum este astăzi, trebuie numaidecît ca aceasta să se facă prin modificațiunea legei organice, ca în tot anul să fie legea în Cameră și în Senat, ca să fie 30 de oficianți, spre esemplu, și nu 32? Socotesc că nu voiți dumneavoastră să loviți aceste trebuințe ale serviciului de o asemenea procedare dificilă, care nu esistă nici într-o lege.

Așadară, domnilor, găsesc că este locul de a schimba această lege. În projectul de față este însă ceva care ar da loc la reacțiune, adică a merge iarăși tocmai la timpurile pe cari legea din 1871 a înțeles să le desființeze, ar fi a reveni a da puterei administrative niște drepturi prea mari, este a da dreptul ca prin budget să se schimbe, pot zice, organizația serviciului. Eu aș opina că nu trebuie, într-un mod cu totul absolut, să respingem acest project, decît să-l modificăm, și de aceea îmi veți permite a vă spune cum trebuie să se modifice. Iată cum trebuie să se zică: trebuie să se zică că numărul acestor funcționari se vor scădea sau adăoga după trebuință; însă voi să fac o esceptiune din amploiații aceia cari formează statul, serviciul central. Care este statul-major? Este directorul, sînt șefii de secțiune, inspectorii; toate acestea sînt niște servicii importante cari trebuie să fie fixate prin legea organică, precum sînt diviziunile și secțiunile din diferite ministere.

---

* Ședința din 1 martie 1877. Senatul României.

Afară de aceasta, cînd venim la personal, nu trebuie să mergem cu ortodoxia așa de departe încît noi să venim să hotărîm că trebuie să fie 33 de stații telegrafice sau 36. Aceasta este o cestiune cu totul de budget. Domnul ministru de interne, șeful telegrafului, la fiecare an, după esperiența anului trecut, vede cîte stații sînt trebuitoare și vine de hotărăște prin budget numărul șefilor de stație și celor[l]alți impiegați inferiori.

Prin urmare, domnilor, eu mi-aș permite să vă propun un amendament care ar avea de scop să sovgardeze acele posturi stabile cari trebuie să fie menținute prin legea organică și care să nu se poată modifica decît iarăși prin o lege organică; iară cei[l]alți amploiați să se poată adăoga sau scădea prin budget; și numai cu chipul acesta ținem seamă de drepturile noastre și de legea organică și totdeodată de trebuințele serioase cari sînt schimbătoare după timp și mijloace.

După ce Ion Deșliu ceruse să se voteze proiectul guvernului ca atare.

Domnilor, vă rog să suspendați puțin ședința, iată pentru ce: pentru că legea această organică, care este a se modifica, este dinainte modificată în privința numărului personalului prin o lege votată de Senat și că cifrele din legea din '71 nu sînt în legea de astăzi în vigoare. Acum are să ni se aducă statul; suspendați puțin ședința, să vedem statul impiegaților și atunci vom fi în cunoștință de cauză [2].

„Monitor", 1877, nr. 167, p. 4 689,
col. 2 — p. 4 690, col. 1—2.

NOTE

[1] Se dezbătea legea votată de Adunarea deputaților la 27 ianuarie 1877 prin care articolul 2 din legea organizării corpului telegrafo-poștal se abroga, „rămînînd ca personalul telegrafo-postal să se fixeze prin bugetul fiecărui an, după trebuințele serviciului".

[2] K. a propus următorul amendament:

LEGE

Articol unic. Articolul 2 din legea organizării corpului telegrafo-postal din iulie 1871 se modifică în următorul chip:

Personalul telegrafo-postal se compune în modul următor:

Administrațiunea centrală

Un director general; un inspector general; doi șefi de secțiune; patru șefi de biurou; opt copiști; trei instructori de clasa I; doi verificatori clasa III; un registrator; un ajutor; un arhivar; un magaziner.

Serviciul stațiunilor

Doi inspectori; șase oficianți superiori clasa I; doi perceptori clasa I; oficianți superiori clasa II; perceptori postali clasa II; oficianți superiori clasa III; perceptori postali clasa III; oficianți clasa I; oficianți clasa II; oficianți clasa III; elevi clasa I; elevi clasa II.

Numărul șefilor de biurouri și a celor[l]alți funcționari subalterni ai administrației centrale, precum și numărul perceptorilor și al oficianților de toate clasele, asemenea și numărul celor[l]alți subalterni din serviciul stațiunilor se vor putea adăuga sau micșora prin budgetul anual, după cerințele serviciului.

Numărul conductorilor, șefilor de cantonieri, cantonierilor și curierilor, precum și orice alt personal se va determina pe fiecare an în budgetul general al statului.

Articolul 14 din aceeași lege se modifică numai în ceea ce privește pe elevii clasa I și clasa II în modul următor:

Onorariul elevilor clasa I se fixează la 110 lei mensual și al elevilor clasa II la 100 lei mensual.

Amendamentul a fost acceptat în unanimitate de Senat.

Asupra alegerii lui N. Bibescu ca senator la colegiul I Gorj *

Onorabili domni, ar fi un lucru curios, straniu, ca după 11 ani de exercițiu al legei electorale, care este un anex la constituțiunea din 1866, să venim și să mai discutăm azi o asemenea cestiune [1], care este tot atît de cunoscută ca și drumul cel mare; veți vedea îndată. Domnilor, prin lege este fixată ziua cînd contenesc listele cele vechi și încep cele noi; aceasta nu stă în interpretarea cutărui sau cutărui colegiu, este de regulă constituțională și nici unul din noi, decît prin altă lege, nu putem să ne jucăm asupra acestei interpretări. Cînd am auzit că a fost două alegeri de verificat, m-am dus la comisiune și am întrebat cu ce liste s-a ales și în ce zi, și mi s-a zis că amîndouă alegerile, și cea de la Gorjiu, și cea de la Brăila, s-au făcut într-o zi și că cea de la Brăila s-a făcut cu listele cele noui și cea de la Gorjiu s-a făcut cu cele vechi; eu atunci am zis: nu se poate, una din aceste alegeri este rea.

Apoi, domnilor, daca ar trebui ca colegiurile să hotărască cu ce liste să se facă alegerile, apoi frumoase rezultate ar fi! Chiar în '69 am discutat cestiunea aceasta [2] și-mi pare rău că nu este domnul D. Ghica aici, domnia-lui știe, și mai tot atunci, pe la februarie, s-au făcut alegeri generale, și se luase de normă o singură categorie de liste, nu două...

Domnul colonel Călinescu (întrerupînd): Două treimi...

Două treimi în privința alesului; în privința noastră constituțională nu este două treimi, pentru că atunci nu știu unde am ieși, ar trebui să punem constituțiunea la vot!! Ia să vedem, legea electorală prevede cazul acesta? Cu ce liste trebuie să fie cineva ales? Cu listele definitive; cînd se alege cineva cu listele provizorii este alt caz, este că totdeauna țara trebuie să fie în poziție să aibă mandatarii săi, ca oricînd tronul, avînd trebuință, poate face apel la țară, și țara să fie pusă în poziție d-a putea da senatori și deputați, prin urmare, totdeauna trebuie să fie un *Evangheliu* care trebuie să-l observe fiecare, și acel *Evangheliu* trebuie să fie legea electorală. Ia să vedem daca legea electorală hotărăște cînd sînt listele definitive și cel fel se urmează? Aici este o axiomă că alegerile nu se pot face decît cu liste definitive, iată ce zice articolul 37, aliniatul II:

„După ce consiliul comunal va fi otărît asupra tutulor reclamațiunilor ivite, el încheie listele definitive și le publică, negreșit trei zile după expirarea termenului de trei săptămîni acordate pentru reclamațiuni; în aceste trei zile, nu se pot priimi alte reclamațiuni noui".

Așadar, iată cum articolul 37, aliniatul 2, hotărăște anume atunci cînd nouăle liste devin definitive; ele devin definitive după trei săptămîni și trei zile de la întîia duminică după 15 ianuarie. Să numărăm, 21 și cu trei fac 24, vrea să zică la 9 februariu țara are liste definitive și orice alegere se face după listele vechi este nulă din început, fără efect, și nu esistă alegere; căci, dacă vom priimi principiul că se pot alege senatori în anul 1877 după listele expirate ale anului '76, pentru ce să nu alegem senatori și cu listele anului 1875 și 1874?

---

* Ședința din 1 martie 1877. Senatul României.

Aci, domnilor, nu este cestiunea de partit, căci cînd s-a verificat domnul Cornescu[3] nu s-a rădicat o singură voce în contra.

Pe tărîmul acesta nu încape discuțiune. Ca să venim să sfărîmăm legile electorale, să venim să argotăm * (nu să argumentăm) asupra unui adevăr constituțional care este tot așa de clar ca și lumina zilei, este ca să facem să se crează că tot în lumea aceasta se poate controversa, și veritate absolută, afară din lumea aceasta, nu există.

Așadar, domnilor, unde nu există alegere, nu încape vorbă de eligibil, nu încape vorbă de verificarea titlurilor unui ales; acei onor. alegători cari s-au adunat după listele anului expirat nu erau alegători, nu au săvîrșit liturghia constituțională.

Domnul vicepreședinte: Dați-mi voie să vă citesc articolul 7 din regulamentul Senatului:

Articolul 7. Pentru alegerile necontestate în comisiuni, președintele întreabă mai întîi pe Senat, daca nu cere nimeni cuvîntul în contra validității acelor alegeri.

La caz cînd nu se înfățișează vreo contestațiune, președintele proclamă pe senatorele ales.

Asupra concluziunilor raportului secțiunilor sau comisiunilor relative la alegerile contestate în sînul lor, Senatul se pronunță prin vot secret cu majoritate absolută.

Pentru a se pune la votare alegerea unui senatore necontestat de secțiunea sau comisiunea verificatoare, trebuie o propunere iscălită de trei membri, asupra căreia Senatul se pronunță prin vot secret.

Senatorele contestat nu poate fi respins decît cu o majoritate de 2/3 din numărul voturilor exprimate.

Dară aci nu este contestare, este mai mult decît aceasta; însuși membrii comisiunei verificatoare, întrebați dacă au cercetat cazul listelor, au răspuns că nu l-au cercetat. Fac apel la domnii membri ai comisiunei. Daca este așa, alegerea este rea și trămiteți înapoi dosarul.

Își susține următoarea moțiune: „Cer înapoierea dosarului alegerei de senator la Gorjiu, spre a se cerceta după care liste s-a făcut acea alegere".

Iată pentru ce cer amînarea și cred că toți împreună cu domnul Gherman se vor uni cu propunerea mea. Este necontestat că alegerea s-a făcut după listele anului trecut. Rău; însă este iarăși necontestat că onor. domnul Orăscu, unul din membrii comisiunei, a zis un cuvînt, că cazul acesta de nulitate nu l-au cercetat. Iată pentru ce eu propuneam ca să se trimită înapoi, pentru ca acei onorabili membri ai comisiunei de verificare să se rosteacă asupra acestui caz, ca nu în urmă să vie onor. domn Călinescu să zică că trebuie două treimi ca să se respingă precum a făcut adinioare, înainte ca eu să mă pronunț în contra alegerei. Două treimi, înțelegeți aceasta?

Voci: N-am auzit.

Pentru ce vă supărați cînd ridic o cestiune care s-a ridicat. Nu voiesc ca cineva să vie să atace votul dumneavoastră ca neconstituțional și de

---

* V. fr. *arguer*, a conchide.

aceea zic întocmai cum zicea domnul Orăscu, să trămitem înapoi la comisiune ca să se rostească asupra acestui caz. Cazul este pus în dosar, unde se zice că alegerea s-a făcut după listele din 1876, dar mi-am permis a întreba pe membrii comisiei verificatoare: v-ați rostit? Mi s-a răspuns: nu. Ei, atunci propun să binevoiți a vă rosti asupra acestui caz. Daca domniile-lor din comisiune vor zice că se poate face alegeri cu listele din 1876, atunci Senatul nu va putea invalida alegerea decît cu două treimi; iară daca va zice că nu este bună alegerea, atunci majoritatea absolută este suficientă[4].

„Monitor", 1877, nr. 167, p. 4 691,
col. 3 — p. 4 692, col. 2.

NOTE

[1] Comisia de validare, prin raportorul N. Haralambie, constatase îndeplinirea tuturor formalităților legale și opinase pentru acceptare. K. a întrebat însă dacă alegerea s-a făcut după listele electorale din 1877 sau după cele din anul precedent. N. Bîscoveanu la rîndu-i observase că în cazul în care s-a lucrat cu listele din 1876 alegerea era nulă.

[2] K. era atunci ministru de interne.

[3] În aceeași ședință fusese validat, fără incidente, mandatul lui Constantin Cornescu la colegiul I Brăila.

[4] După propunerea lui K., Senatul a dispus amînarea validării.

*Se pronunță împotriva reducerii salariilor miniștrilor. Pe marginea unui amendament depus de I. Deșliu la proiectul de lege pentru fixarea personalului administrației centrale**

Domnilor, fiindcă onor. domn Deșliu[1] m-a citat pe mine și m-a întrebat daca nu ridic și eu mîna și eu i-am răspuns „că Doamne ferește", sînt silit să spun pentru ce.

Mai întîi pentru ca să fac ministerul posibil chiar pentru domnia-sa; pentru că sînt sigur, cu salariul actual al miniștrilor, domnul Deșliu nici trei luni n-ar putea s-o ducă.

Domnul I. Deșliu: Eu o duc și acum fără nici o diurnă.

Atunci îmi aduceți un pasagiu din cronicile unuia din cronicarii noștri —îmi pare rău că trebuie să vorbesc despre mine —, a unui strămoș al meu, Enache Kogălniceanu[2], care spune că în Moldova visteria se pusese la mezat și nimeni nu da nici o para. Așadară, ia să facem și astăzi tot așa și s-o punem la mezat și sînt sigur că astăzi vom fi mult mai înaintați în moralitate. Daca atunci nu se găseau, sînt sigur că astăzi se vor găsi persoane cari să slujească degeaba. Dară ia să vedem daca și țara voiește așa. Aci este cestiunea.

Aș înțelege, bunăoară, ca unul din românii boieri, cari se numeau protipendadă, să vină să ceară cum că miniștrii să nu aibă leafă, cum s-a cerut prin constituțiune pentru senatori să fie fără diurnă; și pentru care vedem în general toate acele încercări și arătări că mulți, cu toate că au îndestule lumini, nu pot fi în Senat, pentru ce? Pentru motivul că otelierii nu sînt deloc democrați și cer urmași de *protipendanți* cu parale.

---

* Ședința din 5 martie 1877. Senatul României.

Așadară, domnilor, dacă onor. domn Deșliu ar fi fost numai cîteva luni ministru, ar fi văzut că chiar salariul actual nu este de ajuns. Sînt cazuri, spre esemplu, boala, unde un ministru oricît de democrat nu poate să nu pună mîna în posunar, și astăzi nu mai este cutia milelor.

Aceasta este situațiunea din nenorocire.

Domnilor, acești nenorociți miniștri sînt țelul a toate atacurile, a toate umilirile, a toate acuzațiile. Ei, domnilor, să nu-i puneți în poziție ca să-i vedem și cu degetele ieșind prin cizme. Nu cunosc o țară în cari miniștrii să fie mai rău plătiți ca în țara noastră.

Domnul I. Deșliu: În Grecia n-au decît 800 franci pe lună.

Abstracțiune făcînd de aceasta, nu am văzut noi procesul care s-a făcut în Grecia în privința unora din miniștri? Văd necontenit pe onor. domn Deșliu citînd pe Grecia de esemplu. Respectăm foarte patriotismul Greciei; dară, cînd este vorba să luăm de model o țară, nu mă voi duce să iau pe Grecia; și nu cred că România în cestiunile de progres, România, care are o populațiune de patru ori mai mare decît a Greciei, trebuie să ia, drept stea conducătoare a destinelor și moralității sale, pe Grecia.

Așadară, să fim serioși și să nu facem malițíi în cestiuni serioase.

Am văzut oameni cu stare, fiind miniștri, cari au sacrificat o parte din salariile lor. Aceasta atîrna de pozițiunea lor.

Noi dacă sîntem oameni democrați trebuie să înțelegem cum că un ministru cu familie are și el nevoile lui și nu este timpul a-și da și mica lui avere pe altarul patriei. Nu cred că onor. domn Deșliu a propus într-un mod serios amendamentul său, ci numai ca tribunele să bată în palme. Sînt lucruri serioase a declara că miniștrii mănîncă banii țărei, că iau leafa degeaba. Oricîtă admirațiune am pentru persoana domnului Deșliu, nu am însă deloc admirație pentru exagerația patriotismului său! Nu cunosc miniștri cari să fie mai rău retribuiți ca în țara noastră! Mai toți miniștrii cîți au fost la noi au ieșit mai mult datori; nu cunosc mulți miniștri cari au ieșit cu punga plină! Onor. domn Deșliu cînd va lăsa acel negativ sau cînd se va hotărî și domnia-lui să intre în calea afirmativului, cînd se va hotărî să pună piciorul pe acest prag care se zice intrarea în minister, și după ce va ieși, sînt sigur că nu va zice tot astfel.

Sînt mulți miniștri cari sînt amicii mei, dară eu nu pledez pentru miniștri, ci pentru onoarea țărei! Trebuie să dăm mijloace miniștrilor ca să reprezinte bine țara. Este trist a vedea pe miniștrii noștri că primesc mese pe la agenții diplomatici și că nu sînt în stare să le întoarcă! Iată, domnule Deșliu, fapte pozitive.

Așadară, onor. domni senatori, ați văzut cu toții că amendamentul domnului Deșliu nu a avut de susținitori decît domnia-sa și pe domnul prim-ministru, care nu putea face altfel. Țin însă să vadă țara, oricari ar fi opiniunile politice, că Senatul întreg a fost în contra acestui amendament; și sînt sigur că și onor. domn Deșliu, dacă ar deveni vreodată ministru, ar găsi că 1 500 franci sînt prea puțin.

Rog dară să se închidă discuțiunea [3].

„Monitor", 1877, nr. 168, p. 4 733, col. 1—2.

NOTE

[1] Se discuta proiectul de lege „pentru fixarea personalului și retribuțiunile administrațiunei centrale a financelor și a serviciurilor dependinte". I. Deșliu propusese ca salariile miniștrilor să fie reduse de la 1 500 la 1 000 de lei. Își exprimase îndoiala că va fi susținut, totuși îl întrebase pe K. dacă își dă asentimentul, ceea ce provoacă replica acestuia.

[2] *Letopisețul Țărei Moldovei* de Enake Kogălniceanu s-a publicat fragmentar, București, 1895, 128 p.

[3] Amendamentul lui I. Deșliu n-a fost susținut de cinci senatori, cum prevedea regulamentul, și a căzut.

Depune și dezvoltă un amendament privind pe vameși la proiectul de lege pentru fixarea personalului administrației centrale *

Domnilor, domnul ministru a întreținut pe Senat vorbindu-i despre această lege [1]; însă voi aminti un lucru care este omis în această lege, acela privitor la pripa — pot zice așa — cu care s-a determinat personalul în acest tablou; și mai cu seamă la serviciul vămilor. La acest serviciu s-au desființat mai multe puncturi vamale și s-a creat altele; și după ce projectul se studiase în secțiuni, după ce venise, pot zice, cu experiența făcută, s-a dovedit defectuozități; puncturi vamale care trebuiau să esiste s-a desființat, și pe unde? Chiar pe acolo pe unde trebuiau să esiste, cînd, din contra, alte punte, unde nu trebuia să fie, s-a manținut în tablou. Așadară, cît pentru mine, Senatul poate să admită cum va socoti, dar eu prin esperiență cred că mai cu seamă în această privință, a vămilor, trebuie să se dea guvernului o latitudene, chiar prin legea vămilor; vedem că sînt punturi de vamă cari vara se așez și iarna se desființez, cum sînt de esemplu la gura Prutului, la gura Oltului; prin urmare, cît pentru mine, aș adera la opiniunea domnului ministru, care a manifestat-o, ca să i se dea un timp de 3 sau 6 luni de așteptat și în limitele cifrelor care le votăm să poată face modificări și adăogire în personalul trebuincios. Așadară, eu îmi voi permite a prezenta un amendament în această privință, iată-l:

Amendament

În cursul celor dintîi 6 luni cari vor urma după punerea în aplicațiune a legei de față, guvernul va putea, în limitele sumei alocată pentru trebuțiunile personalului exterior al vămilor, să facă modificațiunile ce va dovedi necesarii în statutul acestui personal [2].

„Monitor", 1877, nr. 168, p. 4 734, col. 1.

---

* Ședința din 5 martie 1877. Senatul României.

NOTE

[1] Statutul personalului birourilor de vamă, după legea generală a vămilor, forma o anexă a proiectului de lege.

[2] Amendamentul a fost acceptat.

*Precizări la proiectul de lege care prevedea majorarea tarifelor pe căile ferate române**

Onor. domni senatori, permiteţi-mi pe lîngă cele zise de onor. domn prim-ministru[1] să dau şi eu oarecari lămuriri, atît în privinţa projectului de lege, cît şi în privinţa cestiunei ridicată de domnul Nicu Lahovari[2]. Domnilor, avem în ţară 4 administraţiuni de căi ferate, pentru 4 linii. Două administraţiuni ale statului, fiindcă şi liniile sînt ale statului, linia Bucureşti—Giurgiu şi Iaşi—Ungheni; pe urmă 2 administraţiuni ale liniilor concedate la streini: linia Suceava—Roman—Iaşi şi linia Roman—Bucureşti—Vîrciorova.

În condiţiunile liniei Roman—Suceava, nu este nici o clauză ca să mărginească guvernul de a pune impozit pe bilete; în concesiunea numită Strusberg esistă o asemenea clauză; aci statul renunţă la dreptul de a putea face ce s-a făcut şi în alte ţări, adică de a se pune impozit pe bilete.

Astfel fiind, trebuie să căutăm un alt mijloc, pentru ca şi voiagiorii după căile ferate să facă şi ei, c atoţi cei[l]alţi, sacrificii. Onor. domn Leca[3] a binevoit a mă consulta şi pe mine cum să împăcăm textul concesiunii şi am găsit mijlocul de a se spori taxa; aceasta este în dreptul guvernului, căci el precizează maximul. Onor. domn Leca dară a modificat întru aceasta legea, adică se sporeşte plata cu 15 la sută în privinţa acestor linii. Este o părută greutate, căci compania nu are să ia aceşti 15 la sută, pentru că statul garantează venitul, şi sporindu-se acel venit are să se scadă din plata diferenţei. Are însă să fie o pagubă, căci concesiunea şi-a păstrat dreptul de a lua 3 la sută din venitul total, prin urmare va fi o pagubă de 3 la sută din suma ce va raporta adaosul de 15 la sută; nu putem face altfel.

Domnilor, a asemenea măsură de sporire s-a luat şi în alte părţi, în Austro-Ungaria şi în Francia pe timpul resbelului. Cît pentru propunerea făcută de onor. domn Lahovari, ca să sporim şi tarifele pentru mărfuri, mă cred cu putere de a lumina pe domnul Lahovari şi a-l face să renunţe la acea propunere, în faţa concurenţii ce avem la mărfurile noastre.

Domnul N. Lahovari: Am vorbit pentru import.

Chiar pentru import socotesc că avem să aducem piedice, căci astăzi nu mai putem să ne ţinem după sistema de economie veche: că daca va fi tarifa urcată are să producă mai mult; nu, căci atunci nu s-ar mai putea ţine concurinţa cu cărăuşi[i]. De aceea încă şi astăzi administraţia căilor ferate vine şi reclamă ceea ce se numeşte relaxaţie, adică învoirea de a împuţina tarifele. Voi cita un esemplu onor. domnului Lahovari de ceea ce se întîmplă astăzi. Vine pentru Galaţi lemne şi cherestea; şi proprietarii acelor cherestele se adresează la drumurile de fer şi zic: scădeţi din preţul actual, căci daca nu scădeţi trămit lemnele pe Prut la Galaţi. Şi daca nu ar scădea preţul, netransportînd acele lemne, cine perde? Nu perde nimenea altul decît statul. Este o altă ramură, spre esemplu: la Botoşani este nevoie de lemne de pădure, pentru că acolo sînt mori de vapor însemnate; se adresează asemenea la administraţiunea drumurilor de fer şi zice: că se lasă * transportul cu 10 sau 12 la sută mai jos, altmintrelea vor aduce lemnul de la pădure cu căruţa.

Încă ceva: în Botoşani este moară foarte mare, poate prima care esistă în România, şi este în stare să dea făină la toată ţara. Ei bine, acea moară nu poate să ţină concurenţă cu morile din Pesta. Pesta poate trămite făină în România mai ieftină decît moara de la Botoşani. Pentru ce? Pentru că Pesta trămite pe Dunăre, pe cînd Botoşanii trămite pe calea ferată; şi astfel administraţia a fost silită să scadă tarifa cu 12 la sută, ca să poată ţinea concurenţă industria naţională de făină cu morile din Pesta.

Iată pentru ce, domnilor senatori, nu este o bogăţie a spori taxa transportului. Dacă am fi găsit mijloace ca nici aceste 15 să nu le mai punem, am fi fost fericiţi. A creşte tarifele este cea mare greşeală; din contra, cît vom putea, scădem preţul transportului pentru mărfuri, mai cu seamă atît la import, cît şi la esport. La esport toate companiile au făcut ceea ce se numeşte *Unirea*. Este o asociaţiune între companiile din Francia şi Germania este o convenţiune între 20 de administraţiuni de drum de fer, care iau grînele la Danţig şi le duc la Stetin. Pentru ce? Pentru că toate companiile au înţeles să facă o esceptiune: să scadă preţul, mulţămindu-se numai cu scoaterea cheltuielilor.

Aşadară, toate acestea merită că noi nici să cugetăm măcar să sporim transportul mărfurilor, care în loc de bogăţie nu poate s-aducă decît sărăcia liniilor noastre; din contra, situaţiunea noastră financiară reclamă necontenit şi necontenit să scădem tarifele asupra mărfurilor, tarife cari la noi sînt cele mai scumpe din toată Europa. Cine călătoreşte în Belgia ştie cît costă tarifele de mărfuri şi de persoane; şi de aceea Belgia este singura ţară unde drumurile de fer sînt un izvor de bogăţie pentru guvern. Am zis[4].

„Monitor", 1877, nr. 169, p. 4 751, col. 2—3.

---

* Şedinţa din 8 martie 1877. Senatul României.

* Citeşte: *să lase.*

NOTE

[1] Proiectul prezentat Senatului prevedea o majorare de 15% a costului biletelor de călătorie pe căile ferate române. Primul ministru I. C. Brătianu explicase că în felul acesta se obţine o diminuare a subvenţiei pe care statul era dator s-o dea administraţiei căilor ferate (cu circa un milion de lei anual).

[2] N. Lahovari îşi exprimase temerea că această majorare ar putea provoca conflicte cu concesionarii diferitelor tronsoane de cale ferată. Ceruse de aceea „un răspuns categoric de la domnul ministru, respectiv că aceasta nu va ocaziona nici un fel de pretext pentru vreun proces al statului".

[3] G. Leca era raportor.

[4] Proiectul s-a votat cu 37 de voturi pentru şi două împotrivă. Vezi şi discursul următor.

*Asupra unor nereguli în administrație petrecute la Bacău și Roman**

Domnule ministru, ieri principele Dimitrie Ghica [1] v-a zis că dumneavoastră, reprezentant al partitului liberal, sînteți persoană neapărată în momentul de față. Daca principele Dimitrie Ghica a zis aceasta, domnia-sa care nu este unul din aceia care a adus partitul nostru la putere, înțelegeți foarte bine că nu eu, care fac parte din același partit, care am luptat împreună cu dumneavoastră, voi zice că partitul liberal nu trebuie să stea la putere, ca să dovedească țărei că și el poate să fie partit guvernant; și de aceea ieri am pus toate puterile mele ca să fac să cadă votul de blam.

Aceasta însă nu mă lipsește pe mine nu numai de dreptul, dară de datoria ca să vă aduc la cunoștință cele ce se petrec în Moldova.

Am avut onoare mai alaltăieri a chema atențiunea domniei-sale și în particular și în public asupra celor ce se petrec peste Milcov, în Moldova. Nu am nici o moțiune de făcut; este o singură rugăminte ce o fac și să dea Dumnezeu ca dumneavoastră să împliniți această rugăminte ca să vă uitați la cele ce se petrec în Moldova.

Domnule ministru, eu, ieri, combătînd votul de blam [2], am perdut jumătate din amicii mei cari m-au ajutat a mă lupta contra guvernului trecut.

Domnule ministru, în Moldova, oamenii din partitul liberal moderat au ajuns a fi mai maltratați de un grup... decît odată erau maltratați izrailiții.

Numirile, domnule ministru, nu se fac după merit și moralitate, ci după influență. Și dumneavoastră, domnule ministru, cu toată bunăvoință care o aveți, nu știți în mare parte asemenea lucruri, pentru că sînteți duși în eroare.

Voi să vă citez două fapte, fapte necontestabile. Domnul Deșliu [3] le-a citat în scurt, dați-mi voie să vă dau lămuriri.

Domnule ministru, este un domn Alexandru Brăescu. Acest domn a fost președinte în România; a fost pălmuit de o femeie în tribunal. În privința aceasta nu trebuia să-l dea afară și bine a făcut guvernul acela de nu l-a dat afară. Se poate întîmpla ca un cetățean din ură sau pasiune să insulte pe un magistrat; ei bine, nu trebuie ca acel magistrat să fie pedepsit, ci acela care nu a respectat funcționarul public. În privința aceasta sînt de acord cu dumneavoastră, domnule ministru, fiindcă sînt autoritar și nu voi ca autoritatea să fie aruncată în noroi. Însă nu este numai atîta, domnilor. Acest domn a mai fost președinte la Bacău și a fost destituit pentru motive scandaloase. Acest domn, ca președinte de Bacău, a bătut în plin tribunal pe judecătorul de instrucțiune. A fost dat în judecată și condamnat la o lună de zile de închisoare și procesul lui este sorocit în luna aceasta la curtea din Focșani.

Iată termenii citațiunii : „Domnul Brăescu este citat pentru ultragiu etc. etc.”.

Ei bine, domnilor, acest domn Brăescu este menținut în serviciu, deși este osîndit pe o lună de zile la închisoare.

---

* Ședința din 17 martie 1877. Senatul României.

Negreșit că un președinte maltratat pe nedreptul poate să funcționeze, dară un președinte care este dat în judecată și osîndit de către tribunal pentru că a bătut un judecător, ei, lucrul este mai grav și din momentul cînd acest om a fost numai dus înaintea tribunalului, necum condamnat, el trebuia să fie dat afară.

Sînt sigur că dumneavoastră, domnule ministru, chiar de astăzi veți lua informații, și ca amic al meu politic nu veți tolera aceasta și veți face dreptate.

Un alt esemplu.

Este, domnilor, în Moldova un grup care prin toate chipurile și prin toate mijloacele caută a se întinde pînă și în orașele cari n-au nici o ramificație cu acel grup. Ei bine, grupul acela a luat pe un oficer în retragere, anume Șerbănescu, și l-au trămis sub ministerul trecut, prin recomandațiunea sa, prefect la Cahul. S-a făcut alegeri comunale și s-a constatat că a făcut ingerințele cele mai grave. A pus pe toți subprefecții la dispozițiunea unui om care trece din partid în partid, calificîndu-se cînd conservator, cînd liberal și cînd fracționist. Acest domn se cheamă Polihroniu Arbore, este o creatură a mea, regret, a fost conservator, a fost liberal și acum este fracționist. Cînd domnul Catargiu a avut nenorocirea cu Paraschivescu, acest individ a venit și l-a felicitat că pronia cerească a scăpat pe domnul Catargiu, a depus omagiele sale la picioarele domnului Catargi[u] că a salvat țara. Acum este fracționist, a subscris o hîrtie că eu n-am nici un drept, că eu în țara aceasta nu pot nici să fac parte dintr-un partit. Acești oameni și-au pus la dispoziție toți amploiații din Cahul; s-a constatat fapte pozitive; ce s-a făcut? Subprefecții s-au dat în judecată, și acela care a dat pe subprefecți la ordinul lui Arbore stă astăzi prefect, întocmai ca și la Vaslui; acolo asemenea subprefecții s-au dat în judecată, și prefectul stă tot acolo. Sînt în credință că nu ați avut timp pînă acum să vă ocupați, să cercetați, din cauza multor lucrări, dară acum, după ce se va închide Senatul, veți avea timp mai mult. Vă conjur dară, ca amic al dumneavoastră politic, să vă fie milă de acea parte a țărei și să vedeți ce suferă. Să luați seama de cele ce se petrec la Vaslui, de cele ce se petrec la Roman și faceți îndreptare.

Replică lui D. Ghica [4].

Domnilor, am luat cuvîntul să dau o esplicațiune domnului Dimitrie Ghica și să-i arăt că n-am revenit asupra votului, pentru că eu am votat ca om politic, ca făcînd parte dintr-un partid politic, în contra votului de blam propus de un alt partid, și cu aceasta nu vrea să zică că m-am lepădat pentru vecinicie de dreptul meu de control. N-am luat parte ieri la discuțiune pentru că prezidam și pentru că colegul meu, cum vedeți, chiar astăzi este răgușit.

Așadară, în regulament sînt, cînd profit de o interpelare făcută de onor. Deșliu pentru a aminti fapte care s-a petrecut în Moldova. Acest drept mi-l păstrez și cînd voi putea mă voi folosi de dînsul. Am dreptul ca să arăt ministrului cu dreptul de control cele ce știu; nu sînt înregimentat, nici disciplinat; dacă este un om liber și independent sînt eu, căci fracțiunea liberă și independentă nu mai este; și am dreptul să spun amicilor din partida mea, domnului ministru, durerile comitenților mei. În cît se atinge de grupe, declar domnului ministru că amicii mei nu reclamă nimic de la guvern, nu reclamă ca să intervină în luptele care e între dînșii și alte grupe; bătrînii liberali cer să se lupte cu junii liberali cu arme egale, grup cu grup, iară nu cu influența guvernamentală. Cînd văd un județ întreg dat în mîna unor oameni...

Domnul vicepreședinte[5]*:* Numai esplicațiuni nu sînt acestea...

Sînt dator să spun că nu putem să răbdăm ca să vedem că din un grup înregimentat să ia personalul administrativ în județele Moldovei. Daca n-am luat parte ieri la acel vot este că sînt din partida liberală și că nu puteam eu, cu bila mea, să lucrez la căderea partidului liberal, dară aceasta nu mă oprește a arăta partidului liberal greșelele sale ; acela care este amic adevărat, acela spune adevărul amicilor săi, iară nu acela care necontenit îi aduce tămîiere [6].

„Monitor", 1877, nr. 173, p. 4 875, col. 1—3; p. 4 876, col. 1—2.

NOTE

[1] Dimitrie Ghica făcuse elogiul lui I. C. Brătianu, ca „omul situațiunei[...] trebuincios astăzi țărei". Observase totuși că a „altoit" guvernului unele persoane care dau „urîte roade" — ca ministrul de externe Nicolae Ionescu. Insinuase apoi că se lasă manevrat de „fracțiunea" ce-și zice „antidinastică", „socialistă", „liber-cugetătoare" din Moldova.

[2] G. Apostoleanu criticase aspru politica financiară a lui I. C. Brătianu, constatînd că „creditul public este zdruncinat", că „încasarea veniturilor statului nu se mai efectuează", valoarea titlurilor s-a micșorat, iar discreditarea României în străinătate este un fapt (nu poate găsi credit pentru împrumutul de 42 de milioane lei necesari terminării căii ferate Ploiești — Predeal). El depusese o moțiune care se încheia astfel :

„Senatul văzînd că sesiunea sa ordinară este aproape de a se termina, datoria sa de corp matur și independinte, care a fost generatorul guvernului din aprilie [guvernul I. C. Brătianu — *n.n.*], și spre a evita ca nenorocirile interne să nu crească și ca să nu se ivească și alte pericole, discredit, complicări sau umilinți esterioare și mai mari, datoria sa, repețim, este de a nu se despărți pînă a nu proclama aceste adevăruri înaintea țărei și pînă a nu declara că nu poate avea încredere în ministerul domnului I. C. Brătianu".

Moțiunea a căzut cu 17 voturi pentru și 28 de împotrivă.

[3] I. Deșliu relatase un incident petrecut la tribunalul Vaslui, în care avocatul Simonide avusese o altercație cu președintele tribunalului cînd a constatat absența menționării martorilor într-o sentință. Cei doi ajunseseră să se bată la oficiul telegrafic, unde alergaseră să se plîngă, fiecare în parte, ministrului de justiție.

[4] Dim. Ghica ceruse curmarea discuțiilor pe această temă ; guvernul să ia act de dezordinile administrative surprinse în Moldova și să procedeze în consecință.

[5] Ion Ghica.

[6] Incidentul a fost închis după ce I. C. Brătianu a explicat că niciodată nu se va face „instrumentul unei fracțiuni ca să sugrume altă fracțiune". Adăugase apoi că nu l-ar fi lăsat pe Brăescu în funcție dacă ar fi știut că este implicat într-un proces penal.

*În legătură cu dificultățile financiare ale țării**

Domnilor, eu socotesc că aci este o luptă de cuvinte [1] sau cum se chiamă logomachia, căci amendamentul [2] cum este votat de Adunare dă satisfacere dorințelor legitime ale domnului Deșliu și arată rolul care trebuie să-l aibă un ministru de finance într-un guvernămînt constituțional. Și aci onor. domn ministru al instrucțiunei publice să-mi dea voie să-i spun, cred că s-a esprimat rău cînd a voit să conteste dreptul Ministerului de Finance în materia sa.

Domnul ministru [al] cultelor: N-am contestat.

Cred că cuvîntul nu vă servă, căci vom veni la același rezultat. Domnilor, ceea ce se propune prin lege se făcea și în alte timpuri, cînd în capul Ministerului de Finance era un om care avea conștiința datoriei sale. Și profit de această ocaziune spre a plăti un tribut de dreptate repausatului Steege [3], ministru de finance în guvernul de la 2 mai.

Da, domnilor, ministru de finance în materie sub Statut era mare-vizir și așa trebuie să fie ; fiecare ministru în materia sa trebuie să fie mare-vizir ; nu are să facă, după cum zice domnul ministru de culte prin o rea esplicațiune, să silească pe Consiliul de Miniștri să se retragă, ci are să se retragă el ; și unui ministru de finance bun, majoritatea consiliului i se pleacă, precum de multe ori majoritatea Consiliului de Miniștri de la 2 mai s-a plecat înaintea ministrului de finance Steege. Domnilor, domnu[l] Steege cînd s-a făcut 2 mai era la Paris, negocia împrumutul Stern ; în neființa lui, înlocuitorul lui a făcut că budgetul era prea încărcat și, deși era budgetul subscris și de cei[l]alți miniștri și întărit de domn, budgetul acela s-a modificat ; fac apel la domnul Ghermani ca să spuie dacă nu este așa.

Domnul Menelas Ghermani: Așa este.

Al doilea, la începutul fiecărei luni, cu toate că fiecare din miniștri aveam sumele noastre afectate, milioane votate, se aduna Consiliul de Miniștri și în Consiliul de Miniștri venea ministrul financelor, domnul Steege, și arăta mijloacele care le are și care le putea împărți în acea lună între miniștri, și noi ne plecam capul ; ne zicea : „Domnilor, vă fac cunoscut că, deși prin budget vi s-a afectat suma cutare, nu pot pune la dispozițiunea fiecăruia decît suma cutare". Și anul acela în care s-a zis că are să facă Ministerul de Finance un palat de cristal, avea dreptul să se zică, și acel regim de la 2 mai care s-a criticat atunci în 1864 este singurul în care a avut budgetul la finele anului un escedent ; și onor. domn Crețulescu [4] a văzut că esercițiu[l] lui 1864 nu s-a acoperit în deficit. De la 1864 nu cunosc alt ministru de finance, afară de domnul Sturdza [5], care cînd a intrat în minister a zis : „Să fie bine înțeles între noi, să punem punturile pe *i*, să regulăm tot și să știți că în materie de finance eu țin punga țărei". De ce aceea ce a fost țara în timpurile revoluționare să nu fie azi în timpurile normale? De aceea un ministru de finance să nu subscrie ce nu convine ; oricînd îi vine o cestiune de principiu la care nu poate adera, se va retrage. Așa trebuie să fie un ministru de finance dacă voiți ca în această țară să fie o dată lăzile visteriei pline, iară nu să joace în ea șoarecii ! În materie de finance, dacă se poate sub constituție, mare-vizir este ministru[l] de finance, cum în materie de politică trebuie să fie ministru[l] de externe, fiecare în materia lui, însă în materie de finance declar că cel care are întîi și cel după urmă cuvînt trebuie să fie ministru[l] de finance. Să nu se facă cum s-a mai făcut ; se deschidea credite fără știrea ministrului de finance și de aceea am ajuns unde sîntem. De aceea cred că domnul Deșliu vede că împărtășesc și cuvintele domniei-sale.

Domnul ministru de culte Chițu: Este deosebire de idei.

Cu părere de rău combat ideea guvernului.

---

* Ședința din 18 martie 1877. Senatul României.

Domnul ministru de culte Chițu: Mă unesc cu propunerea comitetului Senatului și cu a dumneavoastră, nu cu a domnului Deșliu.

Atunci dumneavoastră căutați ceartă, căci spuneți domnului Deșliu că n-are dreptate, pe cînd domnul Deșliu se mulțumește cu redacțiunea comitetului.

Domnul ministru de culte: Aceasta primim și noi.

Așadară legea îndestulează toate cestiunile, căci un ministru de finance nu va subscrie ceea ce nu-i va conveni [6].

„Monitor", 1877, nr. 174, p. 4 904, col. 1–3.

NOTE

[1] Se discuta legea „pentru dezvoltarea dispozițiilor legei asupra compatibilităței generale a statului în ceea ce privește așezarea și esecutarea budgetelor de cheltuieli anuale ale statului".

[2] La articolul 7 al legii : „Toate legile relative la credite suplimentare și extraordinare se contrasemnează de ministrul respectiv, de acela al justiției și de acela al finanțelor". I. Deșliu adăugase sub formă de amendament : „prin știrea și consimțămîntul ministrului de finanțe". G. Chițu îl criticase de fapt pe Deșliu, părîndu-i-se că vrea să confere puteri discreționare ministrului de finanțe, deoarece acesta ar ști „totul" în materie de necesar și credite pentru toate ministerele.

[3] Pentru L. Steege vezi supra p. 88 și urm.

[4] N. Crețulescu fusese prim-ministru între 14 iunie 1865 – 11 februarie 1866.

[5] D. A. Sturdza a fost ministru de finanțe între 18 decembrie 1870 – 11 martie 1871 și 27 ianuarie 1877 – 21 februarie același an.

[6] Senatul a respins amendamentul lui I. Deșliu.

---

*Explicații în legătură cu convenția româno-rusă privind trecerea armatelor ruse pe teritoriul României**

Domnilor deputați, mai întîi sînt dator să vă fac o declarațiune [1], că atît în archiva Ministeriului de Externe, cît și în arhiva președenției Consiliului de Miniștri nu am găsit nici o încunoștiințare, nici o propunere de împreună înțelegere între Înalta Poartă și între noi. Singurul act care există, fie oficial, fie oficios, este depeșa [2] ce v-am citit din partea marelui-vizir.

Acum iată și răspunsul nostru la prima depeșă a marelui-vizir :

Înălțimei-Sale marelui-vizir

Constantinopole

Guvernul princiar a luat cunoștință de depeșa adresată de Înălțimea-Voastră la 22 ale acestei luni Măriei-Sale Domnului României.

Conținutul acestei depeși cerîndu-ne măsuri militare în înțelegere cu armatele imperiale, ca să respingem invaziunea rusă, e d-o natură prea gravă ca puterea esecutivă să poată lua asupră-i a se pronunța. Am prin urmare onoarea d-a aduce la cunoștința Înălțimei-Voastre că numai Parlamentul român are dreptul a decide ca România să ia parte la resbel și prin urmare să iasă din calea neutralităței ce-i este trasă prin tractate, neutralitate care i-a fost recomandată totdeauna chiar de Sublima Poartă, ca și de puterile garante.

Parlamentul e dară convocat în sesiune estraordinară pentru 26 aprilie. Îndată după verificarea noului Senat, situațiunea politică va fi de urgență comunicată Corpurilor legiuitoare, și mai întîi de toate depeșa Înălțimei-Voastre. Imediat după aceasta, mă voi grăbi a comunica guvernului imperial deciziunea Parlamentului nostru. Înălțimea-Voastră, astăzi primul ministru al unui guvern constituțional și parlamentar, nu ar putea cere ministerului român să violeze prescripțiunile unei constituțiuni recunoscută de Europa și, fără avizul națiunei, să se pronunțe într-o afacere d-o importanță atît de însemnată ca aceea care formează obiectul depeșei guvernului imperial.

Scrisoare esplicativă și detaliuri prin curier.

Acum, domnilor, odată că v-am citit aceste acte, vă rog ca acest project de lege și convențiunea [3] să se voteze de urgență ; însă prin aceasta nu va să zică că dumneavoastră nu veți fi luminați asupra tutulor cestiunilor. Eu vă cer întîi urgența și apoi, pentru a lua cunoștință de actele diplomatice, dumneavoastră veți alege una din aceste două căi : ori veți numi o comisiune care să ia cunoștință de actele diplomatice, sau decideți a avea o ședință secretă. Cu toate acestea sînt în drept a crede că nu veți reclama de la mine mai mult decît de la alții. Cu toate că ședința va fi secretă, eu tot nu voi putea să vă comunic decît numai actele acelea care se pot comunica, adică actele care vin de la guvernul acesta, fiindcă nu am dreptul să dispun de vorbirea și de opiniunile altora. Socotesc că această cestiune este de mult discutată și de mult hotărîtă. Așadar, domnilor, vă rog să hotărîți dumneavoastră dacă voiți să numiți o comisiune sau să aveți ședință secretă, și eu vă voi arăta toate acele acte cari sînt importante, astfel încît veți fi puși în deplină cunoștință de cauză, fiindcă în momentele de față trebuie ca țara să știe de unde purcede și unde merge, căci în cestiunea de față nu mai este minister din dreapta sau din stînga, nu mai sînt guvernamentali și opozanți ; toți sîntem români *(aplauze)* și toți vom lucra în cuget curat și pentru interesul țărei. *(Aplauze.)* În cît privește pe guvern, el se șterge cu totul înaintea intereselor țărei. Să constatăm numai un singur progres : că în situațiunea în care ne aflăm, cu armata rusească intrată pe teritoriul nostru, Parlamentul discută în toată libertatea sa. Aducă-și aminte bătrînii de anul 1854 ! [4] *(Aplauze.)*

„Monitor", 1877, nr. 101, p. 2 972, col. 2 – p. 2 973, col. 1.

NOTE

[1] K. intrase în guvernul I. C. Brătianu la 3 aprilie 1877 ca titular la Ministerul de Externe.

[2] Vezi-o la p. 420. Tot acolo se repetă și răspunsul ce urmează.

[3] Convenția cu Rusia pentru trecerea armatelor sale pe teritoriul românesc spre Balcani reprezintă încheierea unei etape importante în acțiunile diplomației românești pentru dobîndirea independenței de stat.

Eliminarea pe rînd a soluțiilor pașnice în rezolvarea chestiunii orientale, soluții care, în mare, se refereau la un ansamblu de reforme sugerat de marile puteri a fi împlinit de Turcia în provinciile sale creștine, a pus, în a doua parte a anului 1877, cu acuitate, problema intervenției militare.

---

* Ședința din 16 aprilie 1877.

Dacă Tratatul de la Paris instituise un statut politic în sud-estul Europei sub garanția marilor puteri, stabilind prin aceasta ceea ce cu un eufemism diplomatic se numea „echilibru", evoluția ulterioară a evenimentelor (în primul rînd mișcările de eliberare națională din Balcani și starea de epuizare în care se afla Poarta Otomană) avea să dovedească precaritatea lui ca și impasul, ca să nu spunem imposibilitatea în care factorii de decizie europeni s-au aflat în 1877 în a găsi rezolvări general convenabile.

Înfrîntă în războiul Crimeii, Rusia, printr-o amplă acțiune diplomatică, reușește să neutralizeze, pe baza diferitelor compensații (vezi, de exemplu, tratatul secret austro-rus semnat la 3/15 ianuarie 1877 la Viena, prin care oferea Austro-Ungariei perspectiva ocupării Bosniei și Herțegovinei, D. A. Sturdza, *op. cit.*, II, p. LXIX), restul puterilor europene și să tranșeze singură soarta Imperiului otoman. Acțiunea ei, *in petto*, era încuviințată de concertul european. Lucrul acesta s-a văzut o dată mai mult cînd a respins categoric concluzia prezentată de Anglia în urma conferințelor de la Constantinopol ca independența și integritatea teritorială a Porții Otomane să fie garantate colectiv (vezi o scrisoare a lui A. Loftus, ambasadorul englez la Petersburg, către ministrul de externe, lord Derby, din 24 octombrie 1876 (*ibidem*, p. 243)). Cerînd mînă liberă în Balcani, refuzînd vreun angajament asupra respectării în viitor a integrității teritoriale a Turciei, Rusia asigura în același timp, prin vocea bătrînului cancelar Gorceakov, că zvonurile de toate nuanțele sînt „simplă mitologie politică" (*ibidem*, p. 234).

Felul cum Anglia, Austro-Ungaria și mai ales Prusia au răspuns cererilor de garanție ale României ilustrează convingător că ele erau dispuse să lase pe seama Rusiei „operarea" „omului bolnav" al Europei. Mai rămînea *modus procedendi*. Formula unei invadări a teritoriului românesc, cu precedente încă în secolul al XVIII-lea, apărea depășită acum pentru țara care declara Turciei război în numele unor principii umanitare, de eliberare a creștinilor. Acest lucru l-a amintit dealtfel și I. C. Brătianu în întrevederea de la Livadia cu principele Gorceakov (*ibidem*, p. LIII). Rămînea soluția unei convenții, care echivala, lucru capital pentru România în acel moment, cu recunoașterea entității sale ca stat desprins din Imperiul otoman.

Pentru Rusia atitudinea României juca un rol determinant în planurile de acțiune în Balcani. Acest lucru îl afirma și marele duce Nicolae, la 26 decembrie 1876, aflat la Chișinău și nemulțumit de întîrzierea încheierii convenției : „Fără bunăvoința efectivă a României de a ne ajuta, fără trimiterea cel puțin a unui comisar secret este imposibil de a ne aproviziona din timp cu alimente, de a lua măsuri ca după ruptura cu Turcia să ne folosim de urgență de căile ferate și de a pregăti toate condițiile pentru precizarea atitudinii trupelor față de locuitori și față de conducerea administrativă a principatului, cu privire la cartiruirea, obținerea de lemne, căruțe etc. În astfel de condiții armata noastră, intrînd în România, se va afla aproape în aceeași situație ca și cum ea ar fi intrat într-o țară dușmană" (*DRI*, I_2, p. 548).

Nelidov, emisarul rus venit la București pentru încheierea convenției, înfățișează un proiect care la punctul 2 stipula : „Guvernul majestății-sale împăratului tuturor Rusiilor se obligă a menținea și a face să se respecte drepturile politice ale statului român, astfel cum rezultă din legile interioare și tratatele existente, precum și a menținea și a apăra integritatea actuală a României, pentru tot timpul cît va ține războiul" (A. D. Xenopol, *op. cit.*, p. 332).

Formula era inacceptabilă pentru România ; ea nu lăsa nici o îndoială asupra intențiilor Rusiei țariste de a denunța, la proxima ocazie, Tratatul de la Paris. Și este meritul incontestabil al lui Kogălniceanu de a fi obținut modificarea textului în forma cunoscută (vezi infra p. 419).

Convenția româno-rusă pentru trecerea armatelor țariste pe teritoriul României, cu ocazia deschiderii ostilităților ruso-turce, a stîrnit discuții aprige în Adunare și Senat, așa cum cititorul va constata și din discursurile următoare ale lui K. Am considerat de aceea oportun să dăm textul ei în întregime, însoțit de raportul comitetului delegaților Adunării. Lectura lui s-a făcut în ședința de seară din ziua de 16 aprilie [stil vechi] 1877 (cf. „Monitor", 1877, nr. 92, p. 2 671–2 675).

Comitetul delegaților secțiunilor acestei onor. Adunări compus din domnii :
Petre Grădișteanu pentru secțiunea I
Eugeniu Stătescu ,, ,, II
Francisc Millescu ,, ,, III
Mihail Ferechide ,, ,, IV
George Mîrzescu ,, ,, V
Anastasiu Stolojan ,, ,, VI
Alexandru Văsescu ,, ,, VII, constituindu-se sub președenția domnului A[lexandru] Văsescu și deliberînd asupra ambelor convențiuni încheiate între guvernul m. s. imperatorul Rusielor și guvernul a. s. domnului României, mi-a făcut onoarea de a mă numi raportorul său.

Interpret fidel al sentimentelor unanime a comitetului de delegați, aș lipsi la o datorie de conștiință dacă mai întîi de toate nu aș recunoaște în fața reprezentațiunii naționale că guvernul, în toate fazele prin cari a trecut criza orientală, de la începutul său și pînă astăzi, a avut o atitudine și o conduită națională și patriotică, căutînd a manține cu prețul de mari sacrificii o strictă și lealǎ neutralitate.

Comitetul delegaților, față însă cu acel fapt pozitiv ce rezultă din comunicarea actelor diplomatice, că toate stăruințele constante ale guvernului pentru ca neutralitatea României să fie recunoscută de toate puterile garante au rămas fără de nici un rezultat, nu poate astăzi decît să se asocieze din toate puterile atît la discursul tronului de deschidere a actualei sesiuni estraordinare, cît și la espunerea de motive a projectului de lege relativ la convențiunile încheiate cu guvernul imperial.

Cuvintele cuprinse în aceste două documente impun reprezentațiunii naționale datoria sacră să facă ca țara aceasta, lăsată în depozit de către strămoșii noștri, să nu peardă nici unul din drepturile ei *ab antiquo*.

Și astfel comitetul delegaților avînd în vedere că ambele convențiuni ce sînt supuse în deliberarea Corpurilor legiuitoare nu au alt scop politic decît acela de *a ni se conserva ființa și individualitatea noastră de stat român, menținerea drepturilor și instituțiunilor noastre politice și integritatea teritoriului României*, fără ca cu aceasta să fim obligați de a intra în vreo cooperare activă cu înalta putere contractantă.

Avînd în vedere că preambulul convențiunii în deplină armonie cu însuși textul convențiunii sînt proba cea mai vederată că *toate drepturile politice ale statului român, precum ele rezultă din legile interioare și tratatele esistente*, precum și *menținerea și apărarea integrității României* au fost singurul și unicul mobil al încheierii acestei convențiuni.

Comitetul delegaților întărind cu totul și aprobînd vederile espunerii de motive cu care guvernul însoțește prezentarea acestor două convențiuni, în unanimitate prin organul subsemnatului opinează a se ratifica ambele convențiuni supuse deliberării onoratei Adunări.

Raportator, *G. Mîrzescu*

PROJECT DE LEGE

Art. unic. Convențiunile încheiate între România și Rusia în vederea trecerei armatei ruse prin România sînt aprobate. [Urmează partea a doua a Expunerii de motive de la § „Lucrînd de acord cu celelalte puteri..." și textul primei convenții, vezi p. 417 și 419.]

Pentru esecutarea articolului III al convențiunei încheiată astăzi, subsemnații plenipotențiari au convenit de a regula prin convențiunea specială de față învoielele relative la trecerea trupelor imperiale ruse, precum și raporturile lor cu autoritățile locale.

Art. I

Guvernul român acordă armatelor ruse uzul căilor ferate, comunicațiunilor fluviale, drumurilor, poștelor și telegrafelor României și pune la dispozițiunea sa resursele materiale ale țărei, pentru necesitățile de aprovizionament, de furagiuri și de transport, după modul și condițiunile stipulate în articolii ce urmează.

Art. II

Relațiunile autorităților militare ruse cu autoritățile locale se vor face prin mijlocirea comisarilor speciali români numiți spre acest sfîrșit. Un comisar general român va fi delegat pe lîngă comandantul cap al trupelor ruse pentru toată durata trecerei lor prin România.

Art. III

Comisarii români vor fi căpătuiți de toate datele *(données)* relative la resursele materiale (precum furagiuri, aprovizionamente, cărăușie, paie, încălzit etc.) ce poate procura țara în parcursul trupelor ruse, atît în lungul liniilor căilor ferate, cît și pe țărmurile Prutului și Dunărei, cu indicațiunea prețurilor aproximative a acestor objecte la puncturile unde vor trebui a fi predate, a cantităților ce ar putea fi date și a epocilor la cari predarea lor ar putea fi cu putință.

Art. IV

Autoritățile militare ruse, după ce vor lua cunoștință de datele menționate în articolul precedent și vor decide cantitățile de producte ce le vor fi necesarii și puncturile unde vor trebui a fi predate, se vor înțelege cu comisarii români asupra modului de predare. Prin urmare aprovizionamentele se vor face pentru comptul armatei ruse sau de către autoritățile române cu prețurile convenite, sau cu concursul lor prin sumisionamente, comisiune, cumpărare directă etc.

Art. V

Se va procede tot astfel pentru toate achizițiunile cari ar fi necesarii pentru campament, bivuac, transportul trupelor, bagagelor lor, materialului și munițiunilor de resbel, precum și pentru furniturile spitalelor, ambulanțelor și farmacielor. Autoritățile române vor înlesni satisfacerea acestor trebuințe.

Art. VI

Guvernul român pune la dispozițiunea armatei ruse toate liniile ferate ale țărei pentru transportul său, acel al materialului, al bagagelor și aprovizionamentelor ce o însoțesc, precum și acelora al cărora transport ar putea fi necesariu mai tîrziu. Pentru aceste transporturi armata imperială va fi pe deplin asimilată armatei princiare și se va bucura de aceleași drepturi și prerogative ca aceasta din urmă în tot ce privește obligațiunile companiilor drumurilor de fer, în privința trupelor și altor condițiuni și detailuri stipulate pentru transporturile militare prin caieturile de însărcinări ale companiilor și legile și regulamentele în vigoare în România. Cît pentru tarifele de transport, guvernul român se obligă *a priori* pentru o reducțiune de patruzeci la sută asupra tarifelor ordinare și se rezervă de a regula detaliurile acestei cestiuni prin o înțelegere ulterioară cu companiile.

În ceea ce privește însă cheltuielile și plățile adiționale, precum înregistrări, manipulațiuni și altele, se va procede după cum se practică pentru transporturile militare române.

Art. VII

Ministrul lucrărilor publice al României va da, asupra cererei șefului comunicațiunilor militare ruse, ordinile și instrucțiunile necesarii administrațiunilor căilor ferate române pentru a asigura cu cel mai mare succes și celeritate posibilă transportul armatei imperiale, cu materialul, bagagele, aprovizionamente etc., după un plan ce va trebui a fi hotărît mai dinainte, precum se va stipula mai la vale. Trenurile militare vor avea prioritatea asupra tuturor celorlalte trenuri, esceptîndu-se trenul-poștă și fără prejudiciu pentru transporturile trupelor române. La trebuință numărul trenurilor ordinare de călători va putea fi provizoriu redus și circulațiunea trenurilor de mărfuri chiar pe deplin oprită, în caz de necesitate.

Art. VIII

Pentru transportul trupelor imperiale și al materialului lor pe linia Iași—Ungheni, care are aceeași lărgime ca drumurile de fer ruse, o unitate și continuitate a condițiunilor tehnice a mișcărei se vor stabili în urma unei înțelegeri între ambele administrațiuni, pentru a se evita orice întîrziere sau transbordament la frontieră.

Art. IX

Pentru a se obține unitatea necesarie în serviciul liniilor române spre asigurarea transportului celui mai grabnic și celui mai regulat al armatei ruse cu bagagele ei, munițiuni, material de resbel și aprovizionamente de orice fel, se va institui, sub direcțiunea Ministerului Lucrărilor Publice, un consiliu centrale, compus de delegații diferitelor companii cari posedă părți din rețeaua română. Un comisar numit de șeful comunicațiunilor militare a armatei imperiale va fi delegat pe lîngă Ministerul Lucrărilor Publice pentru a facilita raporturile cu autoritățile militare ruse.

Mișcarea și serviciul pe toate liniile rețelei române se vor face provizoriu sub direcțiunea imediată a consiliului central, ale căruia dispozițiuni ministrul lucrărilor publice le va face a concorda cu exigențele și trebuințele ce-i vor fi esprimate de șeful comunicațiunilor militare în privința transporturilor în cestiune.

Art. X

Direcțiune[a] superioară și priveghérea transporturilor armatei imperiale vor aparține șefului comunicațiunilor militare al acestei armate. Pentru a asigura regularitatea și continuitatea serviciului acestor transporturi, el va lucra prin mijlocirea comisarului român, delegat ad-hoc pe lîngă dînsul, și va pro[v]oca prin organul său toate măsurile necesarii pentru acest sfîrșit.

Art.XI

Șeful comunicațiunilor militare va avea facultatea de a cere, prin mijlocirea comisarului român, delegat pe lîngă dînsul, sau prin propriul său delegat pe lîngă consiliul central, esecutarea tutulor lucrărilor necesarii pentru sporirea și securitatea mișcărei, atît pe linii cît și în gare, și materialul rulant, precum platforme, rampe, căi de garagiu, îmbra[n]șamente auxiliare, gare provizorii, apropriațiuni de vagoane de mărfuri și tr[en]uri pentru transportul oamenilor, cailor și materialului etc. Toate cheltuielile ocazionate prin aceste lucrări vor fi în sarcina armatei ruse; modul esecutărei lor va fi regulat între ministrul lucrărilor publice și șeful comunicațiunilor militare al armatei ruse.

Art. XII

În caz de urgență, șeful comunicațiunilor militare va avea facultatea, în urma unei înțelegeri prealabile cu comisarul român, a înlocui prin mijloacele de cari dispune tot ceea ce ar lipsi și ar amenința să împiedice mișcarea armatei ruse. Va putea face de a se suspenda imediat de către comisarul român și a cere de la ministrul lucrărilor publice depărtarea impiegaților și agenților subalterni a cărora rea-voință ar putea da temeri de primejdii.

Art. XIII

Dacă trebuințele de comunicațiune ale armatei ruse ar face necesare construirea pe teritoriul român a unui nou tronșon *(tronchon)* sau îmbra[n]șament de cale ferată, lucrările vor fi esecutate prin îngrijirea autorităților militare ruse cu cheltuiala guvernului imperial. Guvernul român va înlesni aceste lucrări și se va însărcina cu lucrările necesarii pentru a asigura armatei ruse dreptul de a se bucura timpurariu de terenurile indispensabile pentru instalarea acestor tronșoane sau ambra[n]șamente pe bazele adoptate în România pentru lucrările de utilitate publică. Cînd aceste linii vor deveni inutile, materialurile mobile întrebuințate la construirea lor vor fi la dispozițiunea guvernului rus, iară lucrările esecutate vor deveni proprietatea guvernului român, fără nici o remunerațiune.

Art. XIV

Esploatarea rețelei române se va face de către companiile și administrațiunile esistinde sub direcțiunea consiliului menționat la articolul IX al convențiunei de față. Companiile vor fi îndemnizate pentru toate transporturile efectuate după tariful care se va stabili conform articolului VI. Aceste companii vor fi asemenea despăgubite pentru toate stricăciunile cari ar putea fi comise în materialul lor prin greșala trupelor ruse.

Art. XV

Planul transportului trupelor, livretele de mersul trenurilor militare, formele și detaliurile rechizițiunilor de transport, documentele de comptabilitate și de control, termenele și modul plăței, precum și raporturile de stabilit în timpul transportului între trupele ruse și agenții locali ai căilor ferate române vor fi regulate imediat după încheierea convențiunei de față de către comisari *ad hoc*. Companiile și administrațiunile căilor ferate vor fi datoare de a le procura toate documentele și materialurile necesarii pentru compunerea acestui plan, a livretelor de mers și detaliurilor de serviciu și de a le da cel mai mare concurs. Toate cestiunile de detaliu, regulate de către acești comisari și consemnate într-o instrucțiune specială care va fi aprobată de șeful comunicațiunilor militare al armatei imperiale și de comisarul român, delegat pe lîngă dînsul, vor fi obligatorii atît pentru trupele ruse, cît și pentru impiegații căilor ferate.

Art. XVI

În timpul pasagiului armatei imperiale toate crimele și delictele cari ar fi comise de impiegații căilor ferate cu intențiunea de a împiedica sau de a opri transportul trupelor sau de a pune în pericol siguritatea trenurilor militare vor fi pedepsite după legile române esistinte și cu aceeași rigoare ca cum ar fi dirigeate contra armatei română.

Art. XVII

Guvernul român acordă armatei ruse uzul poștelor și telegrafelor statului și companiilor căilor ferate cu același titlu cu care se bucură autoritățile române ale căror cheltuieli nu sînt trecute în budgetul statului. Prin urmare, depeșele oficiale ruse vor avea prioritatea asupra corespondenței private. Pentru a nu împedica serviciul ordinar al telegrafelor, armata rusă va avea facultatea, oriunde trebuința se va simți, de a lega cu cheltuiala sa de stîlpii telegrafici și ai companiilor un fir telegrafic al ei și de a așeza aparaturi pentru uzul său particular. Aceste fire vor fi păzite și conservate după cum sînt firele române și fără altă cheltuială particulară pentru armata rusă, în sarcina căreia vor rămînea însă reparațiunile.

Art. XVIII

Se va stabili la spatele armatei ruse o linie și puncturi de etape *(étapes)*, esceptîndu-se orașul București, unde nu vor fi trupe ruse. Este bine înțeles că trupele nu se vor opri decît acolo unde vor fi silite de trebuințele odihnei sau de obstacole independinte de voința lor și numai pentru timpul strict necesar spre acest sfîrșit. În lungul liniei și punturilor de etape, precum și pe linia mișcării trupelor se vor putea așeza magazii și depozite de hrană, furagiuri, aprovizionamente de orice natură, cuptoare pentru pîine și pesmeți, bucătării pentru preparațiunea hranei trupelor etc. Locurile necesarii pentru acest sfîrșit vor fi angajate de comisarii armatei ruse cu concursul comisarilor români, cu aceleași condițiuni ca și pentru trebuințele statului. Se va procede tot astfel în ceea ce privește achizițiunea materialelor necesarii pentru construirea și instalarea ziselor stabilimente.

Art. XIX

Bolnavii și răniții armatei ruse vor fi tratați și îngrijiți în stabilimente sanitare organizate pentru acest sfîrșit pe linia de comunicațiune și de etape, oriunde comandantul cap rus va găsi indispensabil, afară de orașul București, și pe cît se va putea afară de centrurile mari de populațiune, esceptîndu-se spitalurile pentru răniți. Autoritățile române vor da concursul lor și vor acorda toate înlesnirile pentru instalarea stabilimentelor sanitare, precum și pentru închirierea edificiurilor necesarii pentru asemenea întrebuințare. În localitățile unde nu s-ar găsi spitale ruse, bolnavii vor putea fi admiși provizoriu, în marginile posibilului, în stabilimentele sanitare române, plătindu-se cheltuielile de întreținere și de tratament.

Art. XX

În localitățile unde o oprire s-ar recunoaște necesare în timpul trecerii trupelor ruse, în condițiunile stipulate prin articolul XVIII aceste trupe se vor bucura de înlesnirile de locuință și campament ce li se vor procura prin îngrijirea autorităților locale. Dacă prin acest fapt ar deveni necesarii retribuțiuni, ele vor fi regulate prin o înțelegere între comisarii respectivi.

Art. XXI

Pe linia de comunicațiune a armatei imperiale, în localitățile unde necesitățile militare ar reclama numirea de comandanți de etape ruse, acești comandanți vor comunica cu autoritățile locale prin mijlocirea comisarilor români prevăzuți în articolul II.

Art. XXII

Armata rusă va avea facultatea de a stabili poduri de comunicațiune fluviale la puncturile unde se va recunoaște necesar și de a face lucrările indispensabile pentru a asigura și protege aceste treceri. Guvernul român va pune pentru acest sfîrșit la dispozițiunea armatei rusă : bărcile, batelurile etc. ce-și va putea procura și pe cît trebuințele armatei sale-i vor permite, precum și cuantitatea necesară de lemne de construcțiune și alte materialuri cu retribuțiune echitabilă.

Art. XXIII

Toate plățile de efectuat cu ocaziunea trecerii trupelor ruse prin România, atît guvernului princiar cît și companiilor căilor ferate și particularilor, vor fi calculate pe baza unităței monetară română sau franceză. Se vor putea face sau în numărătoare, sau prin bonuri în regulă, emanînd de la comandantul armatei imperială și plătibile de casele acestei armate în termen de două luni cel mult. Forma bonurilor, termenii, modul și locurile de plată și de control vor fi regulate și aduse la cunoștința publicului în urma unei înțelegeri între comandantul cap al armatei rusă și comisarul general român.

Art. XXIV

Guvernul român acordă guvernului rus, pentru durata șederii trupelor imperiale în România și dincolo de Dunăre, libera importațiune pe teritoriul său, fără plată de drepturi, și liberul tranzit al tuturor articolelor și obiectelor de aprovizionament, de furnitură, de material și de munițiuni de resbel, destinate uzului armatei imperiale, și chiar acelora a căror intrare în România s-ar găsi prohibită prin regulamentele române.

Art. XXV

Dacă s-ar întîmpla dezertațiuni din trupele ruse în timpul trecerei lor prin România, autoritățile princiare vor da concursul lor pentru dovedirea și arestarea culpabililor, asupra indicațiunilor ce li se vor da de autoritățile militare ruse. Dezertorii arestați vor fi predați în mînile comandanților militari ruși cei mai apropiați de locul unde arestarea a fost efectuată.

Art. XXVI

Toate cazurile și diferendurile cari s-ar putea ivi cu ocaziunea trecerei trupelor ruse prin România și cari n-ar fi prevăzute prin convențiunea de față vor fi regulate într-un comun acord prin comisarii numiți *ad hoc* de comandantul cap al trupelor ruse și comisarul general român.

Drept aceea plenipotențiarii respectivi au pus pe convențiunea suplimentară de față semnăturile lor și sigiliurile armelor lor.

Făcută în îndoit esemplar în București la 4 apriliu, anul grației una mie opt sute șaptezeci și șapte.

(Semnat) Baron D. Stuart
Agent diplomatic și consul general al Rusiei în România.
(Semnat) M. Kogălniceanu
Ministru [al] afacerilor străine în România.

[Urmează precizările în legătură cu înțelesul articolului XXIV din convenție]

,,În momentul de a procede la semnătura și la preschimbarea exemplarelor convențiunei speciale, regulînd învoielile relative la trecerea trupelor imperiale ruse prin România, subsemnații plenipotențiari ai majestăței-sale imperatorului tutulor Rusielor și al alteței-sale domnului României declară prin prezentul că scutirile acordate prin art. XXIV guvernului Rusiei nu se vor putea întinde asupra tutunurilor și tabacurilor, al cărora monopol în România este concedat unei companii străine. Prin urmare, dacă guvernul rus dorește ca trupele imperiale, cu ocaziunea trecerei lor prin Principat, să se bucure de favori escepționale pentru tutunuri și tabacuri, autoritățile ruse se vor înțelege direct cu regia tutunurilor pentru ca această administrațiune să nu poată formula contra guvernului român nici o cerere de daune interese, bazată pe violarea drepturilor de monopol ce [î]i este concedat''.

[4] Aluzie la ocupația militară, fără preambul, al cărei obiect au fost Principatele Române în 1853—1854, în timpul războiului Crimeii. Cei doi domnitori, Barbu Știrbei și Grigore Ghica, au fost invitați să părăsească țara. Principatele erau conduse de un divan avîndu-l în frunte pe generalul țarist A. Budberg (vicepreședinte, generalul P. A. Uruzov).

*Din nou în sprijinul convenției româno-ruse. Replică lui N. Blaremberg, N. Ionescu, P. Ghica**

Domnilor, înainte de toate am a zice cîteva cuvinte, spre a ruga pe această onor. Cameră ca, în discuțiunea ce urmează a se face [1], să nu imiteze pe onor. domn Blaremberg [2]. Să nu vorbim nici de persoana, nici de umbra acelor bărbați ale căror busturi sînt în mijlocul dumneavoastră, pentru că noi aci nu sîntem să facem istorie, și încă mai puțin istorie de fantazie și personală, ci ca să căutăm ca țară mică și nenorocită a ne strecura, a ne salva printre trupele celor mari. Așa au făcut părinții noștri. Sînt acum 166 ani cînd o parte din țara noastră, astăzi România, către Moldova se afla în aceeași pozițiune în care se află astăzi România. Era în timpul lui Petru cel Mare, care venise la Prut ; și Prutul era în mijlocul Moldovei. Și atunci Adunarea țărei fusese chemată să se rostească în privința situațiunei țărei. Adunarea chemată de a se rosti în privința încheierii unui tratat [3] încheiat între Petru cel Mare și

* Ședința din 16 aprilie 1877.

între Dimitrie Cantimir, adunarea aprobă acel tratat. Dacă lucrurile se rostiră altfel, cauza nu fu tratatul, ci certele dintre domnitorii Moldovei și Țărei Românești. Din cauza certei domnilor Brîncoveanu și Cantemir veni, pot zice, peirea țărei, prin neizbutirea campaniei rusești. Astăzi nu mai sînt certe între domni, dară sînt certe între partite, luați dară seama ca aceste certe să nu aducă și acum peirea țărei. *(Aplauze.)* Atunci domnii ! acum partitele ! Iată marele pericol.

De aceea conjur pe onor. Cameră să lase cestiunele personale deoparte ; să nu se uite nici la domnul Blaremberg, nici la această bancă : să se uite la țară !

Îmi voi permite numai a zice un lucru în privința bustului lui Cîmpineanu pe care domnul Blaremberg cere ca să fie acoperit cu un văl negru. Cînd Ion Cîmpineanu se lupta pentru apărarea drepturilor țărei în contra protectoratului rusesc, el fu dus în esiliu de un alt contimporan al său [4] ! Fiul acelui Cîmpineanu este aci. Nu îmi trebuie să zic mai mult ! Voi fi înțeles de onor. domn Blaremberg, pe care-l rog să nu se pună pe tărîmul istoriei lui Ion Cîmpineanu, căci fiecare din noi ar fi în pozițiune să facă o istorie mai veridică și mai bună decît domnia-sa. Dară astăzi cea mai bună istorie este să ne inspirăm de politica părinților noștri, care a fost o politică de înțelepciune, o politică de practică, ținînd seamă de nevoile și de trebuințele prezentului, invocînd în ajutorul cauzei lor și interesele cele din afară și cele din năuntru, servindu-se nu numai de amici, dară chiar și de inemici ; și astfel ei putură apăra această țară și a o păstra pînă în ziua de astăzi ! Iată de ce rog pe onor. Cameră a nu urma pe domnul Blaremberg, ci cu toții să ne punem a studia în mod obiectiv situațiunea de față și a vedea cu toții ce este de făcut.

Și mai nainte de toate declar că nu cred că este unul dintre noi carele nu-și iubește țara, fie el alb, fie el verde, fie el roșu ! Aș dori, domnilor, ca orice s-ar hotărî astăzi aici să se priimească cu încredere de țara întreagă. Spre aceasta, rugămintea mea este ca rezoluțiunea ce veți lua să fie priimită nu numai de toate partitele, de toate grupele, dară și de toate individualitățile.

Conjur dară pe onor. Cameră să se pună mai presus de orice considerațiuni de partit și de persoane ; să se pună serios la studiul obiectiv al acestei cestiuni ; să uite pentru un moment persoanele noastre, cari sînt atît de mici, atît de neînsemnate față cu mărimea intereselor ce astăzi sînteți chemați de a apăra.

Cît pentru noi, am onoare să declar domnului Blaremberg că, în cît ne privește pe noi aceștia de pe banca ministerială, noi cu bucurie îi punem domniei-sale la dispozițiune ca olocaust micele noastre persoane și nu ezităm deloc a-l declara pe domnia-sa cel mai mare patriot din acestă Cameră.

Explică împrejurările în care a ajuns la conducerea Ministerului de Externe.

Onorabili domni deputați, v-am făcut adineaori rugămintea ca în fața unei cestiuni atît de importantă ca ceea care ni se prezintă astăzi să lăsăm deoparte toate cestiunile personale. Voi urma și de astă dată cu aceeași rugăciune și voi sprijini cu exemplu zisele mele. Dacă vreodată am avut o ocaziune avantagioasă de a putea trata o cestiune din punctul de vedere și subiectiv și obiectiv, aceasta ar fi desigur astă dată cînd am văzut pe onor. domn Ionescu [5], fost ministru de externe nouă luni, a căruia corespondință diplomatică v-am citit-o azi dimineață, cînd l-am văzut pe domnia-sa atacînd convențiunile pe care eu am priimit să le

subscriu numai în vederea necesității lor, ce rezultă din lucrările domniei-sale și care se încheiase în aceasta că nu mai putem compta astăzi decît pe noi înșine.

Domnul N. Ionescu: N-am negociat eu această convențiune. Binevoiți de a constata aceasta.

Onor. domn Ionescu v-a spus însuși domnia-sa că am intrat în minister la 2 aprilie, la 3 trebuia să zică, și la 4 am subsemnat aceste convențiuni [6]. Înțelegeți, domnilor, că însuși Dumnezeu a avut nevoie de 6 zile pentru ca să îndeplinească opera sa. *(Aplauze.)* Cînd primul ministru și apoi m. s. domnitorul m-a chemat la minister, îmi veți da cel puțin atîta dreptate să mă credeți că n-am priimit să intru în minister cu ochii închiși, ci văzînd clar ; am cerut să văd și am văzut tot ce s-a făcut la Ministerul de Externe. Vă afirm că am văzut *tot* și numai atunci am intrat în minister. Și veți binevoi a crede încă, că, intrînd la putere în situațiunea actuală cînd alții se țin de-o parte, eu n-am avut în vedere pofta nici de putere, nici de glorie, ci mi-am zis : am puțină experiență cîștigată în afacerile acestei țări ; această experiență o datoresc țărei mele. Am intrat dară cu toată abnegațiunea în minister și Dumnezeu îmi e martor că n-am avut pînă în momentul de față nici o oră de odihnă ; am pus tot ce Dumnezeu mi-a dat putere, inimă și energie, pentru ca să scap țara mea pe cît ea se poate scăpa în asemenea grele împrejurări. *(Aplauze.)* Să nu mai căutăm dară să facem acum politică nici empirică, nici platonică, ci ca oameni maturi și cu sînge rece să lămurim lucrurile cum ele sînt !

Rusia în fața relelor ce bîntuie pe creștinii din Orient, rele recunoscute de toată Europa, era hotărîtă să meargă înainte, în ajutorul coreligionarilor săi. De un an de zile ea nu și-a ascuns această hotărîre a sa. Cînd sfaturile n-au mai fost ascultate, ea s-a hotărît ca prin forța armelor să silească pe Turcia să adopte și să esecute reformele propuse de Europa și recunoscute de Europa întreagă ca trebuitoare, ca neapărate. Armatele rusești aveau a priimi însărcinarea de a impune Turciei să dea creștinilor de sub dominațiunea ei acele bunuri ale omenirei de cari se bucură toți viețuitorii din cea[l]altă Europă.

Domnul P. Ghica: Îmbunătățirile polonezilor de sub dominațiunea Rusiei.

Vă voi răspunde și la aceasta. De un an de zile lumea întreagă se ocupă de cestiunea orientală, privindu-ne și pe noi în special, și micul nostru cabinet trebuia a sta cu mîinile încrucișate. Astfel el a trimis astă-vară pe domnul Constantin Rosetti la Paris, pe domnul Ion Ghica la Londra și în fine pe domnul Dimitrie Brătianu la Constantinopole [7].

Ei bine, curînd guvernul a ajuns la trista convicțiune că în cestiunea de față Europa, care mai astă-vară ne consilia neutralitatea, ne garanta existența noastră politică, de astă dată nu binevoia să ne răspunză la stăruitoarele noastre rugăciuni nici măcar prin mîngîieri, ci mai toate puterile se mărgineau a ne zice : *nu vroim, nu putem, nu este momentul să ne ocupăm de cererile voastre.*

Va să zică Europa ne lasă propriilor noastre consilie, proprielor noastre forțe.

În asemenea condițiuni, Europa care se leapădă de sarcina ce luase asupră-i prin Tratatul de Paris, adică de a respecta și a face a se respecta garanția colectivă acordată Imperiului otoman, cum credeți că ea ar fi priimit să se ocupe de garanția noastră ! Europa dară se mărgini a ne confunda în soarta ce ea făcea Imperiului otoman ! Eu, care sînt ministru

numai de cîteva zile, v-am arătat în ședință secretă corespondința noastră
diplomatică urmată pînă acum; dumneavoastră ați văzut că Europa s-a
refuzat la toate cererile noastre, zicîndu-ne: neutralitatea dumneavoastră
nerezultînd din Tratatul de Paris, Europa nu vă o poate garanta acum!
Ș-apoi mai vorbiți dumneavoastră de neutralitatea ce ne este garantată
prin Tratatul de Paris?

Domnul Ionescu ne zice: Ce? Socotiți că ocupațiunea rusească are
să țină numai cîteva luni? Dară reformele se fac în cîteva luni?

Ei bine, aci domnul N. Ionescu a vorbit foarte bine. Așa este. Apoi,
domnilor, în acești ani pînă cînd Rusia va dobîndi de la Poartă reformele,
nu numai pe hîrtie, dară și aplicate sub protecțiunea baionetelor Rusiei,
în acești ani trebuie noi să stăm în acea hotărîre politică care ni se pro-
pune, să strîngem armata noastră împregiurul Bucureștiului, cu drapelul
în mijloc și să așteptăm așa? Dară în acest timp ce devine cea[l]altă
țară? Ce devin județele, orașele și satele noastre?

S-a mai zis încă: Rusia vă tratează ca oameni cu o politică de sto-
mac; vă tratează ca cămătari; vă făgăduiește despăgubiri. Dară, dom-
nilor, o țară se cîrmuiește numai de cuvintele advocaților? *(Aplauże.)*
Dară intersele proprietarilor, dară averea arendașilor, dară interesele
muncitorilor de pămînt, dară comerciul, dară industria, ocîrmuirea nu
are cel puțin datoria să le ocrotească și pe aceste? Ce ar fi zis proprie-
tarii de moșii, arendașii, proprietarii de case, comercianții, toate clasele
active, daca nu s-ar fi ținut seamă și de interesele lor și am fi lăsat deo-
parte prevederea de a stipula ca pentru ce li se ia să li se plătească în
numerar, *peșin*, cum zice turcul?

Vin la marea întrebare: ce sînt, domnilor, aceste convențiuni ce
vi se propun spre aprobare? Imperatorul Rusiei ne garantează prin ele
că în tot acest timp anormal, în timpul resbelului cu Turcia, ne va păstra
aceea ce ne garantează Tratatul de Paris. Ne garantează mai ales inte-
gritatea teritoriului. Frica cea mare a noastră era ca Rusia să nu vroiască
a reveni asupra Tratatului de Paris și ca împăratul Alexandru să nu cugete
a reintegra hotarele imperiului său. Ei bine, prin aceste convențiuni
împăratul Alexandru a fost mare ca totdeauna. El prin act formal, sub-
scris de el, ne garantează hotarele noastre.

Ce ne mai garantează Rusia? Ne garantează că guvernul și Parla-
mentul român sîntem aci; fapt unic pînă azi! De cîte ori a fost resbel
între Rusia și Turcia, ați văzut ce au devenit guvernele și instituțiunile
noastre [8].

Domnul P. Ghica: Dacă nu vom vota, vom fi duși poate la Siberia. *(Zgomot.)*

Domnu[l] Pantazi Ghica face aci ce obișnuit se face numai.....
domnia-sa știe unde. Domnia-sa face ceea ce se numește *lazzi* *. Fii bine
încredințat, onorabile domn Pantazi Ghica, că Siberia nu va avea ferici-
rea să facă cunoștință cu domnia-ta. *(Aplauze, ilaritate.)* Și aci este puterea,
este importanța convențiunelor.

Cum? Se hotărăște o putere mare să rupă un tratat internațional
ca cel de Paris și să se puie în luptă cu un alt imperiu contra stipulațiu-
nilor acestui tratat, și acea putere înainte de a intra în țara noastră ne
zice: nu voiesc să întrebuințez puterea; nu voiesc ca eu care merg în
Bulgaria pentru un scop uman, ușurarea creștinilor de jugul ce-i apasă,
nu voiesc să trec prin o țară creștină fără a mă înțelege cu dînsa.

---

* Glume, caraghioslîcuri (it.).

Domnul N. Ionescu: Au intrat mai nainte.

N-au intrat! Convențiunea este făcută la 4 apriliu. Și apoi, domnilor, aș înțelege să mă întrerupă oricine, numai nu domnul Ionescu! Domnia-sa, care a fost ministru de externe în același minister prezidat de domnul Ioan Brătianu, nu înțeleg cum poate să vie și să mă întrerupă!

În ședința secretă v-am arătat pentru ce s-a grăbit trecerea trupelor ruse înaintea condițiunii stipulate ca trecerea să se efectueze după ce țara se va rosti asupra convențiunilor. Trupele au trecut pentru că au survenit niște considerațiuni strategice și...

Domnul P. Ghica: Au trecut pentru ca să votăm convențiunea sub presiune.

Nu votați sub nici o presiune. Și ca dovadă vă rog să vă gîndiți la timpurile din 1828 [9] și din 1854. Astăzi România și dumneavoastră sînteți în alte condițiuni. Garanțiele ce ne dă împăratul prin aceste convențiuni încep prin aceea că aveți toată libertatea, că puteți fără grijă să dezbateți și să votați cum voiți aceste convențiuni. N-aveți să vă temeți de nimic. Acela ce v-ar spune aceasta face parte din acei cari la 1854 au fost conduși la Iași, sub ochii principelui Urusof, spre a fi întrebați de ce se țin deoparte!

Așadară, nu vă puneți pe tărîmul fricei; nimeni nu vă înfricoșează și nu mă întrerupeți în tot momentul, domnule Pantazi Ghica.

Domnul P. Ghica: Nu vă mai întrerup, numai fiindcă mi-ați făgăduit protecțiunea că nu voi fi trămis în Siberia. *(Zgomot.)*

Noi ne găseam, domnilor mei, în fața unui fapt pozitiv: armata rusă trebuia, era hotărît să treacă prin țara noastră, și în fața acestei împrejurări fatale, neurnită, datoria noastră era să căutăm ca să ne garantăm măcar ceea ce aveam garantat prin Tratatul de Paris, tratat astăzi călcat în picioare de însuși acei cari l-au subscris. Europa esaminînd bine situațiunea noastră, am convicțiunea că nu ne va condamna; ea își va zice că în fața unei necesități am lucrat ca oameni cu minte, ca țară părăsită, căreia nimeni nu se socoti în putere de a ne da măcar un sfat.

Și apoi, domnilor, prin aceste convențiuni schimbăm noi condițiunea politică a României? Nu! Noi nu facem decît să reglementăm trecerea unei armate care ar fi trecut prin țara noastră și fără voia noastră.

Dară ni se va zice că ne punem în contra Turciei. Că luăm parte la resbel în contra ei! Dară, domnilor, ne-a cerut nouă Rusia ca să punem armata noastră alături cu ale ei? Nu. A cerut ca să punem drapelul nostru în serviciul ei? Nu. A cerut ca să rupem legăturile noastre cu Înalta Poartă? Nu. Rusia nu ne-a cerut nimic din toate acestea. Ne-a propus să ne învoim cu dînsa în privința condițiunelor și mijloacelor trecerei armatelor sale prin țara noastră. Și noi, în împrejurări excepționale ca acestea de față, eram și sîntem datori ca să căutăm să scăpăm pe cît cu putință populațiunele noastre de dezastrele resbelului și să ne putem bucura de instituțiunile noastre constituționale, ca astfel și în timpul resbelului legile să nu ni se impuie de străini, ci să le facem noi, guvern român împreună cu reprezentațiunea națională, și ca împreună cu dumneavoastră să chibzuim trebuințele noastre în tot timpul unui resbel care poate să țină ani întregi. Ei bine, aceste instituțiuni, guvernul nostru, legile noastre am căutat să le menținem și să le garantăm.

Dar sînt unii care zic că ar fi fost mai bine să determinăm o zonă pentru trecerea armatelor.

Apoi, cînd veţi esamina bine această convenţiune, veţi vedea că aceasta am căutat a face, pe cît este cu putinţă de a se determina o zonă unor numeroase armate.

În principiu, liniele de trecere sînt direcţiunea căilor noastre ferate, valea Prutului şi Dunărea.

Dar ni se zice că aceeaşi zonă să o lăsăm şi turcilor, aceasta pe considerantul că, după vechile tradiţiuni ale noastre, politica strămoşilor noştri ar fi fost ca ţara noastră să fie mai bine alături cu turcii, cu toate că religiunea despărţea atît de mult pe ambele naţiuni.

Rău comentar, domnilor, se face politicei părinţilor noştri şi rău cunosc istoria naţională acei ce fac acest comentar.

Şi apoi, domnilor, dacă noi am lăsa în acea zonă să intre ambele armate beligerante, nu am face prin însuşi aceasta a transporta teatrul resbelului pe pămîntul nostru?

Dar mai am a adăogi două cuvinte în privinţa alianţei ce ni se propune a încheia cu Turcia. Dacă ne vom uita la toată coprinderea analelor ţărei noastre, nu vom găsi altă alianţă făcută de români cu turcii în contra creştinilor afară de timpul cînd domnii Ghica, Duca, Şerban Cantacuzino au fost siliţi a merge cu turcii în contra Vienei, şi cînd tunarii români, ordonaţi de a bombarda Viena, îşi încărcau tunurile cu paie[10]. *(Aplauze.)*

Iată politica ţărei. Unire cu turcii nu a fost mai niciodată din partea românilor, căci mai niciodată Turcia n-a înţeles interesul său de a fi în bune relaţiuni cu statele creştine de la Dunăre.

Unire a fost ades din partea pretendenţilor la domnie, pe care cronicele îi califică de *domnişori* şi cari se uneau cînd cu turcii, cînd cu ungurii, cînd cu polonii ca să ajungă la putere sau să se răstoarne unii pe alţii de la domnie, dar aceasta nu era politica a domnilor ţărei, era politica domnişorilor.

A mai vorbit domnul Ionescu de tratatul lui Petru cel Mare. M-a acuzat că rău am înfăţişat lucrurile din acea epocă.

Domnia-lui se înşeală. Invoc cronica lui Ioan Niculcea, hatman al lui Cantimir, care ne spune cum în timpul lui Dimitrie Cantemir s-a făcut tratatul de alianţă cu Rusia şi care s-a discutat în plină Adunare a bătrînilor ţărei, nu a tinerilor.

Domnul N. Ionescu: Nu este adevărat.

Atunci să aducem în Adunare istoria şi cronicele.

Domnul N. Ionescu: Nu s-a discutat, ci s-a făcut numai printr-un jurămînt săvîrşit în ziua de st. Petru.

S-a discutat acest tratat şi s-a modificat chiar în plină Adunare a ţărei. Şi nerealizarea acelui tratat şi neizbutirea lui Petru cel Mare se datoresc certei dintre domni, şi lui Brîncoveanu îndeosebi, care nu s-a ţinut de făgăduielele date. Iată adevărul adevărat al istoriei şi cred că mi se va permite şi mie să ştiu istoria ţărei mele tot atît cît profesorul de istoria naţională de la Universitatea de Iaşi.

Ei, domnilor, este a reînvia politica *domnişorilor*, cum le zic cronicele noastre, atunci cînd am consimţi să dăm şi turcilor zone prin ţara noastră, prin aceasta am face, vorbind româneşte, să vină turcii şi să se bată cu ruşii pe pămîntul nostru! Aceasta nu cred să o voiască un singur român. Şi apoi, desemnîndu-ne o zonă, cine ne garantează că va fi observată zona aceea? Ne-o garantează acei ce o propun?

Domnul T. Bagdat: Oştirea noastră.

Oştirea noastră nu este în stare să respingă două armate, nici să se pună între dînsele.

Domnul T. Bagdat: Atunci, de ce aţi chemat-o?

Am chemat oştirea noastră ca să apere ce se poate apăra; ca să respingă de la otare pe acei ce intrînd ar aduce resbelul înăuntru[l] ţărei noastre! Alta este trecerea unei armate spre a găsi pe inamic în de afară de ţara noastră, şi alta este de a permite unei armate a intra în ţara noastră spre a întîlni aci pe cea[l]altă armată. Şi fiindcă în România nu este numai casa domnului Bagdat, ci este un oraş, şi un oraş întreg, nu ştiu dacă proprietarii acelor alte case ar primi ca zona ce se cere de domnul Bagdat şi punctul de întîlnire a ambelor armate să fie ales în România. Tot aşa nu ştiu dacă şi acei proprietari din cele[l]alte oraşe ar primi ca România să decidă zone turcilor, după cum se pare a se cere de domnul Bagdat şi de amicii săi. Dar să lăsăm deoparte interupţiunile domnului Bagdat. Revin la cestiune.

Aranjamentele ce am încheiat sînt tot ce se putea face de o ţară mică pe care cei puternici au părăsit-o. Cînd Europa întreagă vedem, domnilor, că a părăsit pe Turcia, cînd vedem marile puteri că n-a găsit mijloace să silească pe Turcia de a da supuşilor săi creştini reformele ce aceeaşi Europă, ce Europa întreagă le-a recunoscut prin două protocoale ca necesarie, cînd Rusia, după un an de răbdare, se otărăşte a recurge la arme, pentru ca să facă ca şi în Turcia drepturile omenirei să fie respectate, propuneţi dmneavoastră o alianţă cu Turcia? Voiţi să permiteţi turcilor să vină în ţara noastră, să facă din România ce a făcut din Bulgaria? Ce ar însemna aceasta? Socotiţi că chiar Europa v-ar aproba? Socotiţi că celelalte popoare ale Orientului nu [sic!] v-ar binecuvînta? Dar apoi, aducă-şi aminte onor. domn Ionescu, anul trecut cîte neajunsuri, cîte critice am avut noi şi în Rusia şi în Serbia şi în tot Orientul, pentru că, ascultînd consiliele Europei, n-am sărit la arme, pentru că am stat indeferinţi, am stat neutri în faţa luptei coreligionarilor noştri.

Domnul N. Blaremberg: Faimoasa dumneavoastră circulară[11], care predica cruciade.

Onor. domn Blaremberg, necontenit mă ataci. Nu este momentul acum să-i răspund. Va veni ora cînd ne vom răfui o dată pentru totdeauna. În această seară mă voi mărgini a vă răspunde numai că 15 zile în urma acei circulări toată Europa, Europa întreagă recunoştea că trebuia a se stigmatiza cruzimele făcute în Bulgaria.

Domnul N. Blaremberg: Dezavuarea politicei umilitoare.

Sînteţi prea fericit, mai mult decît mine, că cunoaşteţi şi ceea ce nu cunosc eu.

Domnul N. Blaremberg: Ne-ai declarat domnia-ta.

Nu ştiu ce am declarat. Dumneavoastră aveţi talentul de a reproduce conversaţiunele particulare cum vă convine.

Eu nu ştiu nimic ce înţelegeţi prin cuvintele dumneavoastră. Vă rog numai, măcar astăzi, lăsaţi personalitatea mea cea mică, vedeţi că eu las departe personalitatea dumneavoastră cea mare! Lăsaţi-ne să ne ocupăm de interesele ţărei. *(Aplauze.)*

Domnilor, guvernul pînă astăzi nu a luat nici o hotărîre definitivă. Totul este subordonat votului dumneavoastră. Cu armata străină nu avem decît relațiuni oficioase. Nu am dat un singur ordin aprobator. Nu am luat nici o îndatorire. Am făcut convențiuni supuse aprobațiunei dumneavoastră. Dumneavoastră socotiți că nu se cuvine să le aprobați, socotiți că este mai bine să lăsați această țară pe ani întregi fără nici o înțelegere cu o putere pe care Europa întreagă nu a oprit-o să treacă prin țara noastră, și nici o oprește, și nici nu se gîndește să o oprească? Acei care sînt de opiniune să oprească pe ruși facă-o! Noi nu o facem, căci nu sîntem în putință să o facem. Contrariu opiniunei acestor domni, noi credem că facem un act de patriotism, de înaltă prudență, ca în mijlocul ciocnirei acestor mari puteri să ne silim a ne păstra aceea ce se poate, partea individualității noastre politice, să garantăm integritatea teritoriului nostru, să garantăm drepturile noastre, să garantăm regimul nostru constituțional, să ne vedem în fața domnului nostru, în fața guvernului nostru.

Iată, domnilor, ceea ce am făcut, ceea ce ne rugăm să aprobați. Socotiți dumneavoastră că aceasta nu este bine, socotiți dumneavoastră că este mai bine să lăsăm totul la voia întîmplărilor, la generozitatea împăraților, să zică domnului și guvernului nostru cînd vor voi: *rămîneți*, și cînd vor voi: *duceți-vă*, cum s-a făcut la 1854? De socotiți că aceasta este mai bine, este mai patriotic, faceți-o, eu cît pentru mine, și guvernul întreg împreună, n-am crezut că aceasta să fie bine, să fie patriotic să o facem, și n-am făcut-o. Am primit să vin la minister în cunoștință de cauză; am cunoscut, am cercetat mai nainte projectul acestor convențiuni și, găsindu-le bune și folositoare în imprejurările de față, n-am primit să le închei și să le subscriu?

Vedeți dar că m-am pus alături cu domnul Ioan Brătianu, în cunoștință de cauză, și vă asigur că nimic nu m-a atras la minister decît dorința de a da țărei mele ceea ce cred că este bine, ceea ce va fi în putința mea de a-i da în aceste grele impregiurări.

Domnilor, ni s-a vorbit de maledicțiuni, de blestemuri; numai viitorul va putea dovedi cui se cuvine binecuvîntările, cui se cuvin blestemurile. *(Aplauze.)*

Onor. domni, înainte de a sfîrși, dați-mi voie să vă mai zic un cuvînt. După ce am subscris acele convențiuni cu rezervă nu numai de a fi supuse aprobărei dumneavoastră, dar însă luînd asupră-mi de a mă mai gîndi pînă la înfățișarea lor aprobațiunei dumneavoastră, am aflat că intra în planul generalilor otomani să prevină pe ruși, intrînd înainte-le în țara noastră, și că astfel ei nu se mulțumeau numai cu cererea de a ocupa Calafatul, cerere care era făcută încă din timpul cînd onor. domn Ionescu era ministru de externe...

Domnul N. Ionescu: Eu nu știu despre aceasta.

Apoi, domnilor, nu pot dar dovedi. Datoria de conveniență diplomatică, domnule Ionescu, pe care domnia-ta 9 luni de zile ați respectat-o atît de mult încît 9 luni de zile cît ați fost ministru n-ați înfățișat țărei un singur document, această datorie nu mă lasă chiar acum să intru în amănunțimi, spre a dovedi că chiar reprezentanți de-ai puterilor străine au mijlocit către guvern să abandoneze Calafatul, pe care-l cereau turcii ca o necesitate strategică, ca un cap de pod, ca un avant-post al Vidinului. Regret foarte mult că din toate acestea nu a știut nimic domnul ministru Ionescu, cînd eu simplu particular știam de pe atunci că o asemenea mijlocire s-a făcut chiar de unii, sau cel puțin de unul din reprezentanții puterilor străine.

Domnilor, cum am aflat că turcii se pregăteau să treacă în țară, fără chiar să aștepte intrarea rușilor, m-am rugat în toate părțile, m-am adresat chiar la sentimentele de omenire ale puterilor garante, ca să ne ferească de acest flagel. Și sentimentul de omenire s-a dat deoparte în fața interesului de conservare, în fața politicei particulare a fiecăreia puteri.

Domnilor, nu pot să vă citesc ceea ce ni s-a scris de alții; dară îmi este permis, dară am dreptul și datoria să vă citesc ceea ce am scris noi, ceea ce am cerut noi.

Iată, domnilor, ceea ce guvernul zicea la 10 aprilie, adresîndu-se la toate puterile:

„Rezultă din informațiele ce am primit chiar și astăzi că Turcia a luat hotărîrea de a strămuta cîmpul războiului pe pămîntul românesc, luînd de obiectiv chiar Bucureștiul.

Avem și dreptul și datoria de a apăra țara noastră contra unei năvăliri turcești, în virtutea Tratatului de la Paris, care a consfințit esistența noastră politică. Acest drept ne-a fost recunoscut de curînd de către puteri, atunci cînd ele ne sfătuiau de a menține neutralitatea față cu războiul turco-sîrbesc.

Din nenorocire, hotărîrea Turciei de a năvăli în România ne găsește nepregătiți; căci nu se poate un popor întreg [pregăti] nunai într-aceste cîteva zile care ne despărțesc de războiul care va izbucni din nefericire. Nu vă voi ascunde că guvernul măriei-sale domnitorului și națiunea română privesc puterile ca angagiate, cel puțin moralmente, față cu noi.

Acum e aproape un an de zile de cînd, Serbia și Muntenegrul declarînd război împărăției Turciei, Europa ne-a sfătuit de a rămînea neutri și numai mulțumită acestei neutralități focul n-a izbucnit în toată Împărăția turcească, și asta tocmai într-o vreme cînd Poarta nu era pregătită. Noi am fost statornic neutri, și cu prețul celor mai mari jertfe, luîndu-ne după sfaturile puterilor și după asigurările lor pozitive că n-avem a ne teme de nimic din partea Turciei. În curgerea lunei trecute decembre, cînd războiul dintre Rusia și Turcia părea iminent, noi ne-am armat; dară și atunci îndată am și congediat trupele noastre, după sfaturile puterilor și necontenitele lor asigurări că, în orice stare de lucruri și în orice împregiurări, România n-are să se teamă de nimic.

Nu uitați, cînd ni se consilia să fim neutri, Poarta în toată Bulgaria nu avea zece mii de soldați. Serbia și Muntenegru era în resbel. Macedonia, și Epirul, și Tesalia, și Candia erau gata a se revolta, așteptînd numai un cuvînt și de la noi.

Astăzi ne vedem amenințați de Turcia chiar în căminurile noastre, și această împărăție e hotărîtă să pustiască țara pentru a susține, pe socoteala noastră, un război pe care nu noi l-am adus, și vrea cu chipul acesta să facă din România o a doua Bulgarie.

În adevăr, sîntem informați cu siguranță că un corp de 30 000 de cerchezi și de bașibuzuci sub comanda a doi căpitani, acei cari s-au distins mai mult prin cruzimele din Bulgaria, sînt hotărîți să treacă în România îndată ce armata rusească va trece Prutul. Europa creștină nu va găsi ea oare în legile umanității, în regulele dreptului ginților puterea de a impune Turciei respectul unei țări neutre, care a știut să-și capete un loc în familia europeană prin propriele sale silințe? Repetați încă că noi nu putem să împedicăm trecerea rușilor, pentru că chiar însăși Europa n-a împedicat-o, dară prin faptul acesta nu înțeleg ca armata noastră să lucreze împreună cu armatele rusești; noi stăruim ca Bucureștiul să nu fie ocupat de armata rusească și ca administrațiunea națională să fie respectată. Prin aceasta noi nu înțelegem deloc să facem războì turcilor, dară nu vom sta cu arma la umăr atunci cînd turcii vor intra în România pentru a ne nimici orașele și satele.

Vă rog de a vorbi din nou (cu contele Andrássy, Decazes, Melegari, Bulow)[12] despre criza prin care trecem și de a stărui pe lîngă e. s. de a mijloci prin bunele sale oficii, dacă nu în numele dreptului, cel puțin în acel al umanității, pentru a depărta de România rele incalculabile ce nu se pot prevedea, impunînd Turciei de a se ține, în războiul cu Rusia, pe linia de apărare pe Dunăre, potrivit declarărilor repețite ce a făcut Sublima Poartă, sînt acum două sau trei luni, agentului nostru și la mai mulți reprezentanți ai puterilor garante.

Daca, cu toate acestea, glasul nostru nu este ascultat, daca țara noastră va fi năvălită, daca orașele și satele noastre vor fi arse, daca bogățiile noastre materiale, fruct al unei munci pașnice de un timp mai bine de 20 ani, vor fi nimicite, și toate acestea nu din vina noastră, ci numai din pricina unei neînțelegeri care nu ne privește, atunci întreaga răspundere va fi a Europei, îndrăznesc a o zice sus și tare, ea va fi a puterilor a căror sfaturi le-am urmat orbește și ne-a făcut astfel să perdem toate foloasele pe care am fi putut să le avem astăzi, luînd o atitudine alta decît aceea la care ne sfătuia, și ne-am fi asigurat astfel o soartă mai bună decît aceea ce ne este creată acum.

Aceste puteri garante n-au zis ele oare, n-au afirmat că România are dreptul de a se prezenta dinaintea Europei ca *creditoare* și a reclama tot ce i se datorește pentru jertfele sale, cumpătărei sale și respectului ce au arătat dorințelor puterilor? Și astăzi, cînd ne înfățișăm dinaintea Europei pentru a cere ceea ce ni se datorește, ceea ce ni s-au făgăduit, noi nu putem să admitem că vom fi plătiți cu o nepăsare care ar da curs liber încercărilor culpabile ale Turciei, pentru a aduce ruina unei țări liniștite, care nu dorește mai mult decît să trăiască în pace cu toate națiunele, și mai cu seamă cu împărățiele vecine. Un fapt ca acesta va fi, fără îndoială, osîndit de conștiința publică și istoria îi va da adevăratul său nume.

Veți stărui de asemenea ca puterile să facă pentru noi ceea ce au făcut la Salonic. Cerem trămiterea de corăbii de război pentru a protegia orașele Brăila și Galați, centrul comerciului, și mai cu seamă a comerciului englez, austriac, francez, german și italian, Turcia neputînd avea nici un cuvînt să ocupe aceste orașe, cari nu sînt nici chiar căpătîi de pod, ca Calafatul. Și, înainte de toate, declarați că, stăruind ca Bucureștii să nu fie ocupați chiar de ruși, nu vom permite ca să fie ocupați de turci.

Sînteți autorizați a ceti această notă e. s. ministrului de esterne și să-i lăsați copie daca va dori".

Cum ați văzut, domnilor, sub ministerul domnului Ionescu s-au început tratativele pentru dobîndirea neutralității; s-au făcut tratative și pentru ceva mai mult, s-a tratat chiar pentru independența absolută.

Eu, actualmente, nu mi-am întins orizonul așa departe; n-am făcut alt nimic, n-am cerut alt nimic decît ca în timpul resbelului să păstrăm ceea ce avem. N-am putut împedica pe ruși să treacă prin țara noastră, pentru că ei vin în numele sîntei cruci, în numele civilizațiunei, în numele omenirei. Și datoria noastră, și interesul nostru era, nerecunoscîndu-ni-se neutralitatea de nici o putere, să regulăm cu ei condițiunile trecerei și să facem ca, în acești ani de durere, autonomia noastră, instituțiunile noastre, hotarele noastre să nu fie periclitate.

Cît pentru acei cari pretind că avantagele ce le-am dat rușilor se cuvenea să le dăm și turcilor, ca așa ei să vină în țara noastră să se lovească cu rușii, sînt autorizat să le declar în numele cabinetului întreg cum că noi nu vom permite, cît vom sta pe aceste bănci, ca țara noastră să devie teatrul resbelului, ca orașele, ca satele noastre să se prefacă în cenușă, ca populațiunea noastră să fie masacrată... *(Aplauze.)* Vie alții să pregătească cununi de flori bașibuzucilor și cerchezilor; noi nu-i vom primi decît ordonînd foc! *(Aplauze prelungite.)*

Respinge acuzele formulate de G. Danielopol *și* P. Ghica[13].

Domnilor, pe cît știu, dimineață se propusese de unii deputați ca să stăm chiar în permanență pînă vom termina cu convențiunele și acum vedem că, după ce au vorbit cei mai iluștri oratori din această Adunare în contra convențiunelor, vi se propune tot de acei domni să amînați discuțiunea pe mîne.

Voci: Da, pe mîne.

Prea bine, priimesc apoi și pe mîne.

Domnul P. Ghica: De frică nu votez.

Onor. domn P. Ghica să binevoiască a fi așa de bun ca după ce guvernul a fost ținut două ore pe banca acuzaților de către onor. domn Danielopol, ca după ce am fost tratați de rea-credință să binevoiască a nu mă întrerupe în tot minutul și a permite guvernului să răspundă, el care a fost acuzat că a urmat o politică greșită, o politică antinațională.

Domnilor, guvernul nu v-a vorbit de neutralitate, pentru că am francheța de a v-o spune că nu mai sîntem în neutralitate în strictul simț al cuvîntului negreșit, și adaog nu din vina noastră.

V-am zis și v-am dovedit că am solicitat, și daca nu mi-ar fi rușine pentru țara mea aș zice chiar cuvîntul că am cerșetorit, la toate puterile ca ceea ce ni se impunea anul trecut ca o datorie să ni se recunoască și ca un drept. Cînd ni se impune[a] neutralitatea ca o datorie, ni se zicea: țineți-vă de neutralitate, căci va veni momentul cînd România va avea dreptul să se înfățișeze înaintea Europei ca creditoare și să ceară răsplătirea pentru prudența sa, pentru sacrificiele sale. Dară, cînd a sosit momentul de a cere ca promisiunea să devie fapt, ni s-a zis: Dumnezeu să vă ajute; nu putem face nimic. Prin urmare, ce ni se mai vorbește acum de o neutralitate, pe care nici o putere nu ne-o mai recunoaște?

Să lăsăm, domnilor, cuvintele și să ne ocupăm de trista și dureroasa realitate; și această realitate este că cu orice preț trebuie să ne silim a ne strecura cum vom putea printre interesele egoiste a celor mari, printre ciocnirile puterilor cari au tras sabia și cari ne pot înghiți de o sută de ori, daca nu vom ști a fi cu minte.

Mai sîntem acuzați că am substituit garanția unică a Rusiei, garanției colective a celor șeapte puteri. Cînd am făcut-o aceasta? Și apoi unde mai este garanția celor șeapte puteri? Și apoi prin Tratatul de Paris Turcia este mai întîi garantată și apoi noi. Ei bine, Turcia este azi garantată? Și așa fiind, unde este și garanția noastră?

Prin urmare, abandonați de toți, să ne mulțumim că ni se oferă măcar garanția uneia dintre acele șeapte puteri mari ale Europei, și tocmai acelei puteri care astăzi impune Europei; necum nouă. Iată ce am zis noi, iată ce zicem și acum.

Cît pentru Turcia, noi ne-am adresat la ea în timp de 20 de ani. Necontenit am rugat-o să se înțeleagă cu noi, și aceasta chiar în folosul său. Și în tot acest lung șir de ani n-am întîmpinat din partea Turciei decît refuz. *(Aplauze.)*

Și după ce 20 de ani Poarta a respins toate cererile noastre și cele mai drepte, în ultimul moment, la 10 aprilie, cînd armata rusă primise ordinul să treacă Prutul, numai atunci marele-vizir ne telegrafie ca să ne înțelegem cu Abdul Kerim pașa ! Și ați voi dumneavoastră ca acum să ne înțelegem cu Turcia? Aceasta o reclamați dumneavoastră? Aceasta este politica dumneavoastră națională? *(Aplauze.)* Aceasta poate să fie politica dumneavoastră; ea nu este a noastră, și nu cred că este și a țărei ! Iată pentru ce nu putem să vă urmăm; nu putem noi face ceea ce Europa nu a putut face. Nu putem noi opri colosul cel mare de la Nord, care vine în numele Europei, cu o misiune civilizatrice.

Încă un cuvînt și voi sfîrși. Socotiți că Rusia avea nevoie de noi pentru ca să treacă prin țara noastră? Mare ne-ar fi prezumțiunea ! Rusia putea să ne zică : ori voiți, ori nu voiți, noi vom trece; și ar fi trecut ! Însă împăratul Alexandru, marele reformator, amicul păcii și numai silit de a trage spada, Rusia nu voia ca armatele sale, trecînd peste otarele sale, să se găsească mai întîi în față de împotrivire chiar armata din partea unei țări creștine, cînd acele armate mergeau tocmai să emancipe pe creștini [sic !]. De aceea i-a zis : armatele mele pășesc în îndeplinirea unei misiuni care o aveau și armatele predecesorilor mei. Precum soldații români de mai nainte cu sîngele lor a contribuit la emanciparea românilor, tot astfel soldații mei emancip pe bulgari. Prin urmare, voiesc a mă înțelege cu românii înainte de a intra în țările lor.

Și vă pot asigura, domnii mei, că marele duce Nicolae, daca considerațiuni politice și strategice nu l-ar fi silit să precipite intrarea, el ar fi suspendat marșul armatelor în România pînă ce dumneavoastră v-ați fi rostit. Atît de mult guvernul imperial ținea ca, înainte de a intra armatele sale în pămîntul nostru, să ne pronunțăm în plină libertate, în deplină putere a constituțiunei noastre.

Iată, domnilor, cum s-au petrecut lucrurile. Și noi să fim tratați de rea-credință ! Dar unde vedeți rea-credință? Noi nu o dată am spus Porții, nu o dată am declarat miniștrilor ei că, negăsind nici un ajutor din parte-i și chiar a puterilor garante, vom fi siliți la sfîrșit să ne adresăm la acea putere care ne-ar garanta și în mijlocul resbelului paza drepturilor și instituțiunilor noastre. Iată ce am făcut noi și nimic mai mult, nici văzut, nici nevăzut.

Poate să fie inime mai curagioase; poate să fie unii care să crează că ar fi mai bine, că ar fi o cale mai nemerită de a fraterniza cu turcii, decît cu creștinii, sau de a întinde gîtul și a pleca genunchii înaintea rușilor și înaintea turcilor.

Ei bine, acei care au această opiniune să facă ca să prevaleze această opiniune în țară, și atunci știe domniele-lor să ocupe aceste bănci. Dar, cît pentru noi, eu le fac o singură rugăminte : să se uite și la țărmurii Prutului și la țărmurii Dunării și să vadă care sînt locurile deja pustiite sau chiar devastate? Cele de la Prut sau cele de la Dunăre? În ce parte a țărei cer ocrotire în contra năvălitorilor, despre Prut sau despre Dunăre?

Domnul președinte al consiliului va vorbi mai bine decît mine, ca unul ce din început cunoaște împrejurările. Eu, deși am venit în urmă, însă socotesc că am făcut tot ce patriotismul cel mai aprins, tot ce îngrijirile cele mai călduroase pentru această țară au putut să insufle inima

mea de român. *(Aplauze prelungite)*. Și nu mă voi căi că am pus iscălitura mea pe aceste convențiuni ! Europa la care ne-am adresat, Europa care n-a voit să ne auză, care chiar ne-a părăsit în ora pericolului, nu poate ea astăzi, nu va voi ea mîne să ne osîndească pentru că noi, țărani de la Dunăre, am făcut tot ce gravele împrejurări prin care trecem, tot ce prudența noastră ne-au povățuit să facem pentru scăparea țărei noastre. *(Aplauze prelungite.)*

„Monitor", 1877, nr. 101, 102, p. 2 982, col. 1—2; p. 3 000, col. 2— p. 3 004, col. 1; p. 3 005, col. 3 — p. 3 006, col. 2.

NOTE

[1] Vezi discursul predecent.

[2] N. Blaremberg, care luase cuvîntul imediat după lectura proiectului, a declarat pompos că îi trebuie cuiva un incontenstabil curaj „pentru ca, în prezența baionetelor străine, să cuteze a se înscrie în contra acestei convențiuni". Blaremberg considera trecerea armatelor ruse drept „invazie" și acuza guvernul că a pregătit-o din timp, de conivență cu „colosul Nordului", distrugînd printr-o simplă trăsătură de condei Tratatul de la Paris, care garanta autonomia țării.

Pentru „conservațiunea" națiunii române, B. socotea că singurele alianțe politice avantajoase sînt cele cu Occidentul; a face „cauză comună cu populațiunile creștine din Orient" era o politică „empirică sau de expediente", total reprobabilă și pe care, din păcate, constată B. nemulțumit, guvernul Brătianu o promovează cu stăruință.

B. reamintise că străbunii, totdeauna cînd au fost puși în fața alternativei unor alianțe cu turcii sau cu creștinii din jur, i-au preferat pe cei dintîi. Acceptarea convenției, continuă el neîndurător, echivalează cu „reîntoarcerea pur și simplu la protectoratul esclusiv al Rusiei".

B., amestecînd aprehensiunea personală ce o avea împotriva lui Brătianu și Kogălniceanu cu sentimentele rusofobe ale grupării conservatoare din care făcea parte, observă teatral : „Ați început mazziniști și sfîrșiți cazaci". El era vehement contra convenției pentru că înțelegea „violența", dar nu și „reglementarea" ei. Or, viciul principal al proiectului consta în omiterea termenului pînă la care trupele țariste urmau să staționeze pe teritoriul românesc.

Situația României, între cele două state beligerante, era dintre cele mai delicate; Rusia își arogase dreptul de a acționa în numele Europei împotriva Turciei, fără a avea în fond un mandat colectiv în acest sens. Și experiența seculară arătase că românii, „întemeiați numai pe calcul" și nu pe o turcofilie excentrică, trebuiau să mențină relații convenabile cu Poarta. Și Blaremberg încheiase melodramatic : „În minutul cînd veți procede la votarea acestei convențiuni ar trebui cel puțin să învăluiți cu zăbranic negru două din busturile ce sînt la picioarele acestei tribune : bustul lui Cîmpineanu și acel al lui Panu. Luați seama ca mai tîrziu să nu fiți chemați a învălui tot astfel și statuia libertății [. . .]; eu nu voiesc ca numele meu să figureze în josul actului de deces al țărei mele ! Nu voiesc ca numele meu să fie închinat la malediețiunea generațiunilor viitoare".

[3] Tratatul de alianță între Dimitrie Cantemir și Petru cel Mare s-a încheiat la 13 aprilie 1711 la Luțk (în Volînia) și prevedea următoarele : Petru îl punea pe Cantemir „sub apărare"; Moldova era luată sub protecția țarului și domnitorul ei îi depunea jurămînt de credință, fără a știrbi însă suveranitatea Moldovei, căci „fără diplomă domnească nimic nu va fi întărit sau desfăcut de măria-noastră țarul" (cf. P. P. Panaitescu, *Tratatul de alianță dintre Moldova și Rusia din 1711*, în „Studii", XIV, 1961, nr. 4, p. 909; textul tratatului la D. A. Sturdza, *Acte și documente. . .*, I, 1900, p. 15—21). Xenopol consideră tratatul „curios" pentru că, deși făcut pentru o cooperare militară, privește organizarea internă a Moldovei (*Războaiele între ruși și turci și înrîurirea lor asupra țărilor române*, Iași, 1880, I, p. 25—26).

[4] Aluzia are valoare de memento. Ion Cîmpineanu se împotrivise în Adunarea Obștească a Țării Românești introducerii unui articol adițional la Regulamentul organic, prin care orice modificare în organizarea internă a țării trebuia în prealabil aprobată de către curtea protectoare. A fost exilat la Filipopol, apoi întemnițat la mănăstirele Mărgineni și Plumbuita în 1840—1841 (vezi lucrarea lui C. Vlăduț, *Ion Cîmpineanu*, București, 1973, 67 p.).

[5] N. Ionescu, combătîndu-l pe K., făcuse și el referiri la împrejurări istorice și arătase că în 1711 nu conflictul dintre Brîncoveanu și Cantemir antrenase instaurarea domnilor fanariote, ci înfrîngerea rușilor la Prut, care făcuse inoperant tratatul prin care aceștia luau sub protecția lor Moldova. „Nenorocit dar a fost domnul ministru de externe cînd a invocat suvenirile istorice".

Votînd convenția, Adunarea ar vădi o condamnabilă ușurătate, căci în locul garanției colective, consacrată prin Tratatul de la Paris, România ajunge sub protectoratul unic al Rusiei. N. I. propusese de aceea ca Adunarea ,,împresurată de oștiri străine'' să autorizeze guvernul a discuta cu cabinetul rus și să-l informeze că, nedorind să renunțe la garanția colectivă a marilor puteri europene, admite trecerea trupelor ruse, întemeiat pe cuvîntul țarului, unul din semnatarii Tratatului de la Paris, fără a socoti trebuitoare o convenție în acest sens. Dacă Rusia, continuă el, dorește să introducă reforme în Bulgaria, s-o elibereze, înseamnă că ocupația se poate prelungi atît acolo cît și la noi ani întregi ; așa doar s-a întîmplat chiar la noi, unde trupele rusești au intrat în 1829 și după aceea s-a purces la elaborarea și aplicarea Regulamentului organic, încît ocupația a durat cinci ani.

N. I. propunea în încheiere adoptarea unei rezoluții prin care să se admită ,,faptul împlinit'' al prezenței trupelor rusești în trecere pe teritoriul românesc, fără însă a încheia convenția, care înseamnă schimbarea garanției colective cu protectoratul țarist.

[6] Vezi discursul precedent.

[7] Vezi supra p. 368.

[8] Pentru o privire de ansamblu, vezi lucrarea lui A. D. Xenopol, *Războaiele între ruși și turci și înrîurirea lor asupra țărilor române*, Iași, 1880, I—II, 2 vol. ; I, 218 p. ; II, 392 p

[9] În urma războiului ruso-turc încheiat cu Pacea de la Adrianopol (1829), ca garanție pînă la achitarea despăgubirilor de război de către Turcia țările române au fost ocupate militar și s-a instaurat protectoratul țarist asupra lor.

[10] Vezi relatarea momentului făcută chiar în Adunare de G. Missail, infra p. 508, nota 3.

[11] Referire la circulara din 20 iulie 1876 (cînd K. era ministru de externe în guvernul Manolache Costache) și în care, după ce prezenta eforturile făcute de România pentru a rămîne neutră, observa :

,,Nu putem totuși să ascundem îngrijorările și simpatiile pe care ni le trezește starea unora din provinciile Turciei. Dacă, într-adevăr, aceste îngrijorări și aceste simpatii nu pot fi decît comune tuturor națiunilor civilizate și tuturor popoarelor creștine, ele trebue să fie, îndrăznesc s-o afirm cu tărie, cu atît mai vii la noi, care sîntem o țară învecinată și avem atîtea legături cu popoarele de pe malul drept al Dunării. Ororile care s-au petrecut și se mai petrec și astăzi în provinciile bulgare ale Turciei nu mai sînt o taină pentru nimeni. Ziarele cele mai bine informate dau asupra masacrelor din Bulgaria amănunte înspăimîntătoare, a căror autenticitate o garantează.

Presa engleză în special conține descrieri sfîșietoare asupra grozăviilor săvîrșite de către cete de circazieni, de bașibuzuci și de țigani nomazi, cărora li s-a dat drumul înarmați peste orașe și peste sate fără de apărare. Mai bine de o sută de orașe bulgare ar fi fost distruse de către aceste hoarde sălbatice. Cel puțin 25 000 de oameni neînarmați ar fi fost masacrați. După ziarele turce din Constantinopol, această cifră s-ar ridica la cel puțin 40 000. Mai mult de 1 000 de copii bulgari ar fi fost răpiți și vînduți și cumplite chinuri de toate felurile ar fi fost lotul acelora care n-au fost uciși. Grozava purtare față de femei se pare că a depășit tot ce s-a auzit vreodată ca oroare și brutalitate.

Nu pot lua răspunderea cifrelor aci citate, dar cînd este vorba de o distrugere în masă a vieților și bunurilor, nu se pot considera decît faptele în întregimea lor. Și sînt în măsură să afirm că scene de sălbătecie revoltătoare au loc în aproape toate orașele și toate satele Bulgariei.

Într-adevăr aceste fapte sînt larg confirmate de către mărturiile miilor de bulgari, rămași fără adăpost și fără bani, care s-au refugiat pe teritoriul nostru și de către rapoartele și descrierile pe care le primim zilnic din izvoarele cele mai demne de crezare din Bulgaria [...]. Se și aud strigăte de indignare și protest din toate părțile, și lumea creștină orientală ne învinovătește cu glas tare că consfințim prin neutralitatea noastră și prin tăcerea noastră aceste crime hidoase care au loc aproape la porțile noastre [...]. Împărtășindu-vă impresiile sfîșietoare care ne covîrșesc pe toți în România, guvern și opinie publică, ne este cu neputință de a nu ne pune chinuitoarea întrebare : oare Europa civilizată și creștină nu-și spune cuvîntul său? [...] ; armata română freamătă sub jugul disciplinei, doritoare să ia parte la luptă ; că pentru a preveni, prin urmare, eventualitățile, pentru a împiedica răul de a se întinde tot mai mult, este în interesul și este de datoria marilor puteri ale Europei creștine și civilizate de a folosi cu o clipă mai devreme toată greutatea lor pentru a face respectate de către armatele Turciei drepturile omului, datoriile omeniei, și de a șterge astfel caracterul de barbarie și de exterminare de care este pătruns războiul de astăzi împotriva populațiilor creștine ale Bulgariei'' (*DRI*, I_2, p. 293—294).

Circulara a uimit și nedumerit. Unii au văzut, indirect, o renunțare la politica de neutralitate, o angajare în conflict. Manolache Costache, președintele cabinetului în timpul căruia K. a dat circulara, s-a desolidarizat de ea, declarînd-o, la 29 iulie 1876, un act absolut personal al lui K., fără nici măcar avertizarea membrilor Consiliului de Miniștri (cf. *DRI*, I_2, p. 305—306).

Xenopol, prea aproape de eveniment ca să-l poată integra unei suite diplomatice, o caracterizează a fi ,,tot atît de nepolitică cît și de îndrăzneață. Nepolitică, căci da sub formă nu prea cuviincioasă o învățătură de purtare marilor puteri'' (*Războaiele...*, II, p. 330).

[12] Gyula Andrássy ministrul de externe al Austro-Ungariei, Louis Decazes, ministrul de externe al Franței, Luigi Amedeo Melegari, al Italiei, și B. E. von Bülow, al Germaniei.

[13] G. Danielopol respinsese pe rînd toate argumentele aduse de K. în sprijinul convenției : garantarea integrității teritoriale a României de către ruși este incomparabil mai slabă decît cea a celor șapte puteri, consfințită prin Tratatul de la Paris ; relațiile cu Turcia nu se rup, dar în același timp noi cooperăm cu Rusia din punct de vedere militar împotriva ei. Ca și N. Ionescu, G. Danielopol ceruse ca românii să se ,,supună'' în fața faptului îndeplinit, fără însă a semna convenția. Un atare gest însemna ,,ruperea'' cu propriile noastre mîini a neutralității dobîndite prin Tratatul de la Paris.

Cît îl privește pe Pantazi Ghica, acesta îl șicana continuu pe K. cu întreruperi mușcătoare, cum se vede și din text.

Explicații pe marginea proiectului de lege relativ la convenția româno-rusă pentru trecerea armatelor țariste pe teritoriul român. Cere Senatului discutarea de urgență a proiectului *

Domnul Mihail Kogălniceanu, ministru[l] de esterne, dă cetire mesagiului domnesc, pe lîngă care se înaintează în dezbaterea Senatului projectul de lege relativ la convențiunea încheiată între România și Rusia, în vederea trecerei trupelor imperiale ruse pe teritoriul român [1]...

Domnia-sa dă asemenea cetire următoarelor acte :

ESPUNERE DE MOTIVE

Discursul tronului [2] la deschiderea actualei sesiuni estraordinare a Corpurilor legiuitoare este cea mai bună espunere de motive a alăturatului project de lege privitor la convențiunele încheiate cu guvernul majestății-sale imperatorele rușilor.

După ce în prevederea unui iminent resbel între imperiul rosian și între Imperiul otoman toate cererile ce am făcut, toate stăruințele ce am pus pe lîngă marile puteri pentru a se recunoaște și a se pune sub scutul Europei *neutralitatea teritoriului român*, toate acestea au rămas zadarnicite, după ce ne-am convins că trecerea armatelor ruse prin țara noastră era imperios cerută și otărîtă, guvernul a fost nevoit de a nu se mai preocupa decît de *interesul nostru de conservare*, decît a ne sforța să facem a se recunoaște *statul român*, a se menținea drepturile și instituțiunele noastre politice, a se păstra și garanta integritatea hotarelor României.

Am mai trebuit apoi a ne îngriji și de apărarea pe cît în putințe a populațiunilor noastre de sarcinile ce atrage după sine trecerea chiar pașnică a unei armate numeroase.

Spre acest finit s-a încheiat alăturatele două convențiuni, sub rezerva aprobațiunei Corpurilor legiuitoare.

Precum rezultă din coprinderea lor, aceste convențiuni n-au alt caracter politic decît de a face a ni se respecta și în timpul resbelului

---

* Ședința din 17 aprilie 1877. Senatul României

4 SECTIA LITERATURA

individualitatea noastră politică, precum ea este garantată prin Tratatul de Paris, adică *statu quo* al otarelor, drepturilor și instituțiunelor noastre. Nici o schimbare nu se face în condițiunele noastre de esistență ca națiune. Nu ni se impune chiar prefacerea sau rumperea a nici unuia din legăturile noastre internaționale și încă mai puțin ni se reclamă cooperațiunea armatei noastre, a căria misiune nu este de *a ataca pe nimeni*, ci numai de *a apăra*, în marginele posibilului, fruntarele noastre. Astfel singurul și unicul scop al acestor convențiuni este de *a păstra ce avem.*

În de afară de aceste considerațiuni, convențiunele privesc mai cu deosebire de a regula relațiunele autorităților și populațiunelor noastre cu autoritățile militare și cu armatele rosiane *în timpul trecerei lor* pe teritoriul nostru și de a face această trecere cît se poate mai puțin însărcinătoare pentru țară.

Toate trebuințele armatei, este bine înțeles și convenit, au să se facă prin împreună înțelegere și cu o deplină plată și despăgubire, și este anume stipulat că capitala României nu va fi ocupată de trupele rosiane !

Daca asemenea împreună înțelegeri nu s-a făcut și cu guvernul Imperiului otoman, este că, afară de considerațiuni de un ordin superior a cărora apreciare nici chiar este trebuință de a se dezvolta, apoi este de luat în privire că o convențiune încheiată cu guvernul otoman, în aceleași condițiuni în care s-a încheiat convențiunele cu guvernul imperial al Rusiei, ar fi însemnat nu înlesnirile acordate unei armate numai pentru simpla trecere a sa pe teritoriul nostru, *spre a găsi pe inimicul său în de afară de fruntariele noastre*, ci ar fi însemnat însuși transportarea teatrului resbelului în *România* și făcută aceasta cu *însuși consimțimîntul nostru.*

Aceasta nu am crezut și nu credem că ar putea intra în voințe [sic !], că ar putea fi în interesul națiunei noastre ! Și apoi guvernul otoman chiar în prevederea apropiatului resbel n-a socotit de cuviință de a se depărta *de linia sa de negațiune* păzită în mod constant în privința României.

Cu toate că după tractate avem în Constantinopole un agent diplomatic permanent, cu toate că am avut și trimiși în misiuni estraordinare, și chiar în timpul ultimelor conferințe, Înalta Poartă nu a găsit de cuviință măcar o dată a intra și a sta în înțelegere cu guvernul român, necum în privința eventualităților politice, dar nici măcar în privința unor interese de un ordin mai secundar și care stau pendinte de zecimi de ani.

De-abia în momentul izbucnirei resbelului, marele-vizir a socotit oportun a ne adresa alăturatele aci *două depeși telegrafice*, a cărora formă și fond se lasă la apreciarea și otărîrea Corpurilor legiuitoare, precum de a doua zi a și răspuns ministerul.

Aparține acum ca Senatul[3] și Camera deputaților, reprezentînd însuși glasul națiunei române, să se rostească în deplina lor putere constituțională.

Ministru[l] trebilor din afară : *Kogălniceanu.*

Lucrînd de acord cu cele[l]alte mari puteri, pentru a ameliora condițiunele de esistență ale creștinilor supuși dominațiunei sultanului, guvernul imperial al Rusiei a atras atențiunea cabinetelor garante asupra necesității de a asigura într-un mod eficace esecutarea reformelor cerute de la Poartă.

Pentru că escitarea musulmanilor și slăbiciunea invederată a guvernului otoman nu lasă a se spera măsuri serioase de esecutare din partea autorităților turce, o intervențiune militară din afară poate deveni necesarie. În cazul cînd dezvoltarea ulterioară a afacerilor politice în Orient va sili pe Rusia a asuma această sarcină și a dirige armata sa în partea Turciei din Europa, guvernul imperial, dorind a respecta inviolabilitatea teritorială a statului român, a convenit de a încheia cu guvernul alteței-sale domnului Carol I o convențiune specială relativă la trecerea trupelor ruse prin România.

Prin urmare, a fost designați ca plenipotențiari :

Din partea majestăței-sale imperatorului tutulor Rusiilor, baronul Dimitri Stuart, consiliar de stat, agent diplomatic și consul general al Rusiei în România, cavaler al ordinului St. Vladimir clasa III, al St. Anei clasa II, al St. Stanislas clasa II și al ordinelor străine : Leul și soarele clasa II cu placă, Medgidie clasa III, Muntenegru clasa II cu placă și al Crucei de oficer al Mîntuitorului ;

Din partea alteței-sale domnul României, domnul M. Kogălniceanu, ministrul său al afacerilor străine. Mare cruce al ordinului St. Ana clasa I, al Coroanei de fer clasa I, al Vulturului roșiu clasa I, al Medgidie clasa I etc.

Carii, după ce și-au preschimbat deplinele lor puteri, găsite în bună și regulată formă, s-a învoit asupra articolelor următoare :

Articolul 1. Guvernul alteței-sale domnului României Carol I asigură armatei ruse, care va fi chemată a merge în Turcia, libera trecere prin teritoriul României și tratamentul rezervat armatelor amice.

Toate cheltuielele care ar putea fi ocazionate de trebuințele armatei ruse, de transportul său, precum și pentru satisfacerea tutulor trebuințelor sale, cad naturalmente în sarcina guvernului imperial.

Articolul 2. Pentru ca nici un inconvenient sau pericol să nu rezulte pentru România din faptul trecerei trupelor ruse pe teritoriul său, guvernul majestăței-sale imperatorul tutulor Rusiilor se obligă a menține și a face a se respecta drepturile politice ale statului român, astfel cum rezultă din legile interioare și tratatele esistinte, precum și a menține și a apăra integritatea actuală a României.

Articolul 3. Toate detaliurile relative la trecerea trupelor ruse, la relațiunele lor cu autoritățile locale, precum și toate învoielele care ar trebui să fie luate pentru acest sfîrșit vor fi consemnate într-o convențiune specială, care va fi încheiată de delegații ambelor guverne și ratificată în același timp ca și cea de față și va intra în lucrare deodată.

Articolul 4. Guvernul alteței-sale domnului României se obligă a obține pentru convențiunea de față, precum și pentru cea menționată la articolul precedent ratificarea cerută de legile române și a face imediat esecutorii stipulațiunile coprinse într-însa.

Drept aceea plenipotențiarii respectivi au pus pe convențiunea din față semnăturile lor și sigiliul armelor lor.

Făcută în București, la 4 (16) aprilie, anul grației una mie opt sute șaptezeci și șeapte.

(Semnat) baron *Dimitri Stuart*
agent diplomatic și consul general al Rusiei în România.
(L.S.)

(Semnat) *M. Kogălniceanu*
ministru[l] afacerilor străine al României.
(L.S.)

Domnilor, a doua convențiune[4] este cum s-ar zice un caiet de însărcinări care coprinde diferitele detaile și-mi veți permite să vă rog să mă scutiți de a o citi; o aveți în project tipărită, o puteți citi fiecare.

Totodată voi da citire corespondinței urmate între Înalta Poartă și guvernul român; iat-o:

Depeșa marelui-vizir către M. S. Principele Carol

Constantinopoli, 22 aprilie 1877

Concentrarea armatei rosiene pe Prut, pregătirele vădite făcute de Rusia cu scopul unei acțiuni militare și alte indicii nu mai puțin semnificative nu pot lăsa nici Nălțimei-Voastre ca și guvernului imperial nici o îndoială despre pericolul unei situațiuni asupra căreia Înalta Poartă a chemat deja atențiunea guvernului Înălțimei-Voastre, în ceea ce pare a amenința cu invaziune de către trupele rosiene teritoriul Principatelor; în această prevedere și conform coprinderei articolului 26 din Tractatul de Paris, și paragraf[ul] III de la articolul VIII din Convențiunea de la 19 august 1858, vin, în numele M. S. Imperiale Sultanului, să invit pe Înălțimea-Voastră a se înțelege cu Înalta Poartă în vederea d-a lua împreună măsurile militare menite a asigura apărarea teritoriului Principatelor, potrivit cu eventualitatea de care ar putea fi amenințate. Nu aștept decît răspunsul Înălțimei-Voastre ca să dau instrucțiunele necesarii în acest scop serdarului-ecrem Abdul Kerim pașa, care se află pe Dunăre în capul armatelor otomane și cu care deocamdată autoritățile militare ale Înălțimei-Voastre pot a se concerta în caz de urgență.

Răspunsul domnului M. Kogălniceanu, ministrul afacerilor străine al României, la prima depeșă a marelui-vizir.

Înălțimei-Sale marelui-vizir

Constantinopol

Guvernul princiar a luat cunoștință de depeșa adresată de Înălțimea-Voastră la 22 ale acestei luni Măriei-Sale Domnului României.

Conținutul acestei depeși cerîndu-ne măsuri militare în înțelegere cu armatele imperiale, ca să respingem invaziunea rusă, e d-o natură prea gravă ca puterea esecutivă să poată lua asupră-i a se pronunța. Am prin urmare onoarea d-a aduce la cunoștința Înălțimei-Voastre că numai Parlamentul român are dreptul a decide ca România să ia parte la resbel și prin urmare să iasă din calea neutralităței ce-i este trasă prin tractate, neutralitate care i-a fost recomandată totdeauna chiar de Sublima Poartă, ca și de puterile garante.

Parlamentul e, dar, convocat în sesiune estraordinară pentru 26 aprilie. Îndată după verificarea noului Senat, situațiunea politică va fi de urgență comunicată Corpurilor legiuitoare, și mai întîi de toate depeșa Înălțimei-Voastre. Imediat după aceasta mă voi grăbi a comunica guvernului imperial deciziunea Parlamentului nostru. Înălțimea-Voastre, astăzi primul ministru al unui guvern constituțional și parlamentar, nu ar putea cere ministerului român să violeze prescripțiunele unei constituțiuni recunoscută de Europa și fără avizul națiunei să se pronunțe într-o afacere d-o importanță atît de însemnată ca aceea care formează objectul depeșei guvernului imperial.

Scrisoare esplicativă și detaliuri prin curier.

Marele-vizir către măria-sa principele Carol

București, no. 47 286

Rusia a declarat resbel Imperiului otoman și a invadat teritoriul princiar ca să înceapă ostilitățile. Înalta Poartă crede că va putea compta că, în această gravă împrejurare, guvernul princiar va lucra totdeauna în conformitate cu principiele ce decurg din legăturile cari unesc Principatele cu Imperiul otoman.

Onor. domni senatori, dumneavoastră înțelegeți bine din cele espuse urgența cestiunei și că trebuie ca și dumneavoastră, maturul Corp, să vă rostiți, precum deja s-a rostit Camera. Prin urmare, vă rog să binevoiți a consimți ca acest project de lege să se trateze în mod urgent. Cer dar în mod urgent. Cer dar în numele guvernului urgența.

Domnul vicepreședinte: Cred că onor. Senat se asociază la dorința domnului ministru pentru urgență, însă avem acum altceva: domnul ministru ne-a făgăduit că ne va ceti oarecare documente diplomatice...

Mai întîi, domnilor, să binevoiască Senatul a se rosti asupra urgenței și după ce se va hotărî urgența negreșit că vă voi ceti documentele diplomatice.

O voce: Senatul este unanim pentru a admite urgența.

Domnul vicepreședinte pune la vot urgența cerută de domnul ministru și se primește de Senat în unanimitate.

Acum sînt la ordinele Senatului ca în conferință sau ședință secretă să dau citire documentelor. Rămîne ca Senatul să hotărască: să treacă în sala conferinței sau aci să deșertăm tribunele.

Socotesc că după citirea documentelor veți păși în secțiuni unite.

Domnul vicepreședinte M. C. Iepureanu: Vă rog să vă rostiți unde voiți să se dea citire documentelor?

Domnul N. Bibescu: Ar fi greu ca să deșertăm tribunile pentru 15 minute; lumea este îngrijată, a venit cu nerăbdare ca să vadă această mare lucrare. Binevoiți ca să trecem noi în sala de conferințe.

Domnul vicepreședinte M. C. Iepureanu: Să nu țineți publicul în amăgire, poate citirea să ție foarte mult timp; apoi aveți să treceți în secțiune, aveți să faceți raport. Rămîne cu totul la dispozițiunea dumneavoastră, binevoiți a vă rosti.

Domnul Dim. Sturdza: Lucrarea noastră de astăzi, domnule președinte, este cu mult prea importantă ca să nu deliberăm astfel cum sîntem obișnuiți: cu toată dorința ca numerosul public să adăste ca deliberările noastre să se facă astfel cum sînt prescrise în regulament, însă fiecare din noi trebuie să fie pus în toată libertatea lui, în toată comoditatea ca să poată asculta citirea actelor importante ce are să ni se comunice de domnu[l] ministru de esterne.
Cînd vom discuta în ședință, publicul va reveni; pentru dorința către public nu putem într-o oră așa de solemnă să nu deliberăm acolo unde este locul deliberațiunii noastre, în asemenea ocaziune.

Să fie bine înțeles că guvernul nu cere deliberare în ședință secretă, vă cere ședință secretă spre a vă da citire corespondenței diplomatice, care prin însăși natura sa nu poate a se citi în public. Să fie bine constatat că guvernul nu cere ședință secretă pentru deliberări, deliberările are să se facă în fața Țărei. Trebuie ca fiecare să știe *(aplauze)*, să auză. În ședință secretă nu vom face alta decît a vă citi corespondența. Acea corespondență voi citi-o și în public, în cîtă vreme vine de la guvernul român; în cîtă vreme vine de la guvernele străine, nu-mi este permis să dau la iveală ceea ce alții tacii [sic !]. Aci este un uz, ceea ce domnu[l] Dim. Sturdza știe mai bine decît oricare[5].

„Monitor”, 1877, nr. 90, p. 2 644, col. 3 — p. 2 646, col. 3.

NOTE

[1] Vezi p. 396 și urm.

[2] Discursul cuprindea: „... Resbelul a izbucnit; stăruințele noastre pe lîngă Înalta Poartă și puterile garante ca *neutralitatea noastră* pentru a cărei manținere, în decurs de un an, am făcut atîtea sacrificie și care de către înseși cabinetele streine ni se cere ca o *datorie*, stăruințele noastre ca această neutralitate să ni se recunoască și ca un *drept*, au rămas fără succes; Înalta Poartă s-a refuzat chiar de a introduce această cerere în sînul conferinței de Constantinopol.

Într-o asemenea situațiune, România, abandonată de sprijinul altora, nu mai are să compteze decît *pe sine* [...]. Intrarea armatelor imperiale ruse este un eveniment european în contra căruia nu știm ca puterile garante să fi protestat. Aparține dumneavoastră ca, în puterea articolului 123 din constituție, să-mi trageți linia de urmare ce guvernul meu va avea a ține [...]. Ministerul meu vă va supune toată corespondența diplomatică ținută de guvernul meu cu cabinetele străine, în mijlocul ultimelor evenimente [...].

Activitatea dumneavoastră fiind concentrată asupra unicei trebuințe de astăzi, *salvarea țărei și a instituțiilor ei*, am tot temeiul de a crede că pe acest tărîm *diviziuni de partite, uri și sfîșieri din lăuntru nu mai există*. Un apel la înfrățire ar fi din parte-mi chiar de prisos. Fii ai aceleiași țări, dumneavoastră nu puteți avea și nu aveți, am ferma convicțiune, decît un singur gînd, o singură voință, un singur scop: *Binele mumei noastre a tutulor, binele României!* („Monitor”, 1877, nr. 84, p. 2 387—2 388).

[3] Pentru opinia formulată de comitetul delegaților Adunării vezi p. 398. În raportul prezentat, în numele comitetului delegaților, de Dimitrie Ghica în Senat se arăta: „... Încercarea făcută de guvernul nostru pe lîngă puterile garante d-a asigura neutralitatea țărei noastre n-a izbutit și, astăzi intrarea trupelor ruse pe teritoriul României fiind un fapt îndeplinit, nouă, mandatari ai națiunei, ne incumbă datoria de a face ca trecerea acestei armate să fie cît se va putea mai puțin păgubitoare intereselor cetățenilor.

Celelalte motive cari ne-au mai făcut a aproba aceste convențiuni sînt că printr-însele ni se păstrează în întregimea lor autonomia, instituțiile noastre politice și integritatea teritoriului nostru [...].

Avînd în vedere că România își păstrează astfel neutralitatea și deplina sa libertate în viitor, fără să fie legată a lua vreo parte activă cu puterea ce a contractat,

comitetul delegaților, pentru aceste motive, vine prin organul subscrisului a vă ruga, domnilor senatori, să ratificați și dumneavoastră aceste convențiuni supuse dezbaterilor dumneavoastră”.

[4] Vezi p. 397, nota 3.

[5] Cititorul înțelege că o prezentare mai amplă a evenimentelor nu este în putința editorului. În legătură cu cele trei luni de pertractări care au precedeat încheierea convenției militare româno-ruse pot fi consultate lucrările lui I. C. Brătianu, *Le problème des frontières russo-roumaines pendant la guerre de 1877—1878 et au Congrès de Berlin*, București, 1928; Nelidov, *Souvenirs d'avant et d'après la guerre de 1877—1878*, în „Revue des deux mondes”, 1915, tom. XXVII. Este de asemenea lămuritor pentru atmosfera din Cameră în general discursul justificativ rostit de I. C. Brătianu la 13 februarie 1878 (vezi-l în *Acte și cuvîntări*, III *(1 mai 1877 — 30 aprilie 1878)*, publicate de C. C. Giurescu, București, 1930, p. 191 și urm.).

---

*Discurs asupra politicii externe a României în împrejurările crizei orientale. Replică lui Dim. Sturdza. Replică lui Manolache Costache Iepureanu**

Domnilor senatori, cînd în mijlocul nopței vedem adunați reprezentanții maturului Corp în număr atît de mare, cum arareori se întîmplă, cînd am văzut iarăși la mijlocul nopței reprezentanții din celalt Corp, reprezentanții tutulor claselor națiunei române alergînd în unanimitate și astfel cînd am văzut ședințele ambelor noastre Corpuri legiuitoare într-un complect fără esemplu, cînd vedem că daca această incintă ar fi de 10 ori mai mare ea încă n-ar putea să coprinză această mulțime de bărbați și de femei, cari au făcut din noapte zi și din toate unghiurile, nu ale orașului, ci ale țărei au venit să asculte vocea mandatarilor națiunei; negreșit cu toții trebuie să ne zicem că mare cestiune este la ordinea zilei. Da! Mare cestiune este la ordinea zilei. Este însuși Patria, este pămîntul părinților noștri, sînt drepturile lăsate nouă de la strămoșii noștri, cari toate astăzi sînt în pericol și pe cari ne îngrijim să nu le vedem perdute pentru urmașii noștri și pe cari sîntem datori să le apărăm cu orice preț. *(Aplauze prelungite.)*

Cînd văd această Adunare mare unde și senatori și deputați și ascultători nu au decît o singură inimă, nu constituie decît însăși națiunea română întrunită, fără să vrem ne transportăm în acele epoci de durere cînd tot pămîntul nostru, toată națiunea română trebuiau să pătimească, cînd cei mari, certîndu-se între ei, călcau hotarele noastre, și noi plăteam cu suferințele, cu sărăcia, cu sîngele fiilor țărei. *(Aplauze.)*

A fost poate dat de la Dumnezeu, a fost poate un blestem pentru acest pămînt ca el din timpurile cele mai străvechi să fie destinat de a fi frămîntat de copita cailor năvălitorilor. Nu voi merge la timpurile cele antice, nu vă voi desfășura călcarea barbarilor din timpurile evului de mijloc, voi lua numai istoria de la descălicarea țărilor române și, aruncîndu-ne ochii asupra cronicilor noastre, vom vedea că fiecare pagină din ele este stropită cu sînge, căci fiecare pagină nu ne vorbește decît de bătălii între unguri, între leși, între turci, făcute pe pămîntul nostru, sau de bătălii făcute de părinții noștri cu leșii, cu ungurii, cu cazacii, cu tătarii, cu turcii. Și apoi cînd a căzut Ungaria, cînd a căzut Polonia, lupte nu am mai avut noi românii, dară au fost bătălii între Austria și Turcia, bătălii între Rusia și Turcia, și mai toate pe pămîntul nostru. Și victima mai a tutulor acestor resbele străine era tot biata România, care plătea pentru toți, care plătea certele, neînțelegerile, ambițiunile altora și plătea perzînd chiar părți din trupul ei: cînd Bucovina, cînd Basarabia.

Cu toate acestea, deși trunchiată, tot ne-a rămas o Patrie, și tot în această Patrie se poate ridica încă un glas care să vorbească țărei de drepturile ei și să se îngrijească de viitorul ei! Și cui datorim acest mare bun? Îl datorim acelei înțelepciuni naturale, acelei înțelepciuni — permiteți-mi espresiunea — necioplite a părinților noștri, care niciodată, și chiar în ora pericolului, nu a dezesperat de țară; îl datorim patriotismului părinților noștri, cari la grelele cumpene își uitau certele, se adunau, discutau, hotărau; și cînd dîrji, cînd smeriți, dară pururea români, salvau țara și astfel ne-a lăsat-o nouă ! *(Bravo! aplauze.)* Da, domnilor, ei erau pururea români.

---

* Ședința din 17 aprilie 1877. Senatul României.

Cînd Mihai Viteazu mergea și se îngenunchea cezarului german, lui Rudolf II, la Praga, și consimțea să fie numit guvernator al Transilvaniei, pe care el o biruise cu sabia sa, nu devenea german ; el era tot român, el rămînea tot figura cea mai măreață a vitejiei române. Cînd Dimitrie Cantemir, care văzuse, nu după dînsul, ci și înaintea lui, domniile fanarioților, ale acelor greci degenerați din Țarigrad, de care zicea Niculcea bătrînul că : „De foc, de apă și de furtună te poți apăra, dară de răutatea fanarioților țările române nu vor putea niciodată scăpa" *(aplauze)* ; cînd Dimitrie Cantemir chema pe Petru cel Mare tocmai de la Petersburg, atunci în fașe[sic !] devenea el rus ? Nu, el rămînea tot român. Și nu este aci timpul să vă desfășur toate acele teribili împrejurări cari au precedat tractatul ce el a încheiat cu Petru cel Mare.

Voi îndrepta numai o mică greșală istorică făcută de onorabilul domn Carp [1], cînd ne vorbește de un general român carele în acele timpuri ar fi întors armele în contra muscalilor, cum se zicea pe atunci. Domnia-sa cred că vorbește de Lupu Costachi. Lupu Costachi n-a fost general, el nu purta sabie, dară avea mai mult decît sabie, el era logofăt mare și avea curagiul civic al bătrînilor români. Lupu Costachi împreună cu alți boieri, împreună cu Cantemir promisese concurs lui Petru cel Mare și se însărcinase chiar cu îndestularea armatei cu proviziuni. Însă în urmă intervenind vrajbă între Cantemir vodă și între Lupu Costachi, acesta se retrase din Iași și se închise în monastirea Bursuci cu mulți alți refugiați, cu băjanie, cum se zice în limbagiul vechi, și cînd a trămis Petru cel Mare după proviziuni și cu ordin de a-l rădica și pe dînsul, el și cu ai lui s-au împotrivit cu arme în contra trupelor rosiane.

Această rezistență, Lupu Costachi a plătit-o cu blestemele din toate bisericile Rusiei, care au ținut pînă la mitropolitul Veniamin Costachi, și pentru a cărui mare evlavie și mari virtuți biserica rusească a consimțit a înceta cu blestemele aruncate în contra lui Lupu Costachi, Brîncoveanu și Mazepa și cari au ținut nu mai puțin de un secul [2]... *(Senzațiune.)*

Dară acolo unde Lupu Costachi a arătat un curagiu mai mare și mai bărbătesc a fost atuncea cînd, după pacea de la Stănilești, Lupu Costachi a fost adus în tabăra turcească și s-a văzut de către marele-vizir apostrofat, el, împreună cu țara, de *haini*, adică de trădători, și el a avut curagiul de a răspunde că nu *Țara* a fost haină, ci *domnii* ce Turcia îi da *în contra voinței ei! (Aplauze.)* „Nu Moldova este vinovată", a urmat a zice Costachi, „ci *Turcia*, care a rupt vechile noastre legăminte, Turcia care în loc să îngrijească de Moldova și de Valahia ca să atragă și alte popoare, întocmai ca păsărarul cel cu minte, care-și hrănește bine păsările din colivii ca să atragă și altele. În loc de a face aceasta, voi ne-ați sfărîmat unul după altul drepturile noastre, și dară nu Țara este haină, ci Turcia, care a silit pe români să cheme în ajutor pe Petru cel Mare".

În urma acestui bărbătesc limbagiu, Lupu Costachi a fost numit caimacam pînă la noua domnie ; însă curînd după aceasta el fu luat de turci, dus în fiare la Șumla și acolo tăiat în bucăți. Iată cine a fost Lupu Costachi, de aceea familia Costachi este una din puținele familii vechi boierești care pînă astăzi și-a păstrat un nume bun între popor !

Domnilor senatori, tot români au fost și acei domni, Șerban Cantacuzino și George Ghica, cari, siliți să meargă cu oștirile lor alăturea cu ordiile turcești ca să ia Viena [3] (Beciul cum se zicea atunci), ei în mijlocul ordiilor turcești ridicase spre închinăciune santa cruce și fiind siliți de a trage cu tunurile în zidurile Vienei ei le încărcau cu paie ! După ridicarea asediului mulțumită lui Sobiesky, vienezii, spre recunoștință, au luat sînta cruce, ridicată de domnii români, și mulți ani acea cruce s-a păstrat în Viena.

Cînd sub Caterina cea Mare, adunarea boierilor, ai Țărei Românești și ai Moldovei, au trămis la Petersburg deputațiuni, cu mitropolitul în cap, ca să ceară protecțiunea marei împărătese pentru țările române, făcutu-s-a aceasta în interesul Rusiei? Nu, s-a făcut în interesul României. Și stăruinților acestora se datoresc foloasele ce tratatul de la Cainargi [4] a adus Moldovei și Valahiei !

Tot așa a făcut părinții noștri cînd s-a lucrat Regulamentul organic [5]. Dară aceștia nu erau tratați de străini, de ruși și de rusofili ! *(Aplauze.)* Cînd astăzi toate aceste nume se dau miniștrilor actuali, acelora cari la 1848 au protestat în contra protectoratului rusesc, și nu uitați că acel protest se făcea în alte condițiuni decît astăzi, căci atunci nu aveam libertatea asigurată, nu aveam constituțiunea, nu aveam Cameri de către cari imperatorul rusesc să primească a se aproba intrarea armatelor sale în țară. *(Aplauze.)*

Această cualificare de rus, de rusofil s-a dat fiului lui Ion Cîmpineanu [6], care a plătit cu închisoare curagiul său de a apăra drepturile țărei ! *(Aplauze.)* Dară să lăsăm deoparte niște calificațiuni cari nu zic nimic, fiindcă n-au temei !

Venim, domnilor, franc înaintea dumneavoastră cu convențiunele de față, povățuindu-ne de spiritul părinților noștri și de tradițiunele lor. Nu sîntem ruși, sîntem români, și credem asemenea că și aceia cari ne combat sînt români, credem chiar că domniele-lor sînt convinși că procedînd astfel cum proced că își fac datoria și lucrează pentru binele României.

Să discutăm dară în pace între noi și să dea Dumnezeu ca prin hotărîrea ce vom lua să ne arătăm demni de părinții noștri, cari au știut a-și apăra Patria în timpuri mult mai grele, mult mai viforoase decît ale noastre. *(Aplauze prelungite.)*

S-a vorbit de frică, s-a zis că de frică [7] se sprijină aceste convențiuni ! Oameni îmbătrîniți în lupte au să voteze de frică? Și aceasta pentru că ar fi 300 000 soldați pe teritoriul nostru ! Dară se poate susține aceasta cînd monarcul Rusiei primește ca capitala României să nu fie atinsă de armatele neutre, ca mai bine să se simbolizeze, să se consfințească autonomia și constituțiunea și prin urmare libertatea noastră de a vota cum ne va spune mintea și inima ! Nu, domnilor, nu poate să fie frică, fiecare aveți votul liber ; prin urmare, nedrept se pretinde că dumneavoastră sînteți chemați a vota aceste convențiuni sub presiunea de nenumărate baionete ! Dumneavoastră nu veți vota de frică ; dară, daca veți vota, aceasta o veți face pentru că ați găsit că este bine a se face aceste convențiuni, din punctul de vedere al conservării, din punctul de vedere al unei politici bine chibzuite. *(Aplauze.)*

Acum, domnilor, să vin la materie și la adversarii noștri, și încep cu onor. domn Sturdza [8].

Onor. domn Sturdza zice că temelia esistenței noastre politice este Tratatul de Paris și susține că prin convențiunea de față Tratatul de Paris este sfîșiat de noi.

Domnul Sturdza nu va nega că scopul Tratatului de Paris a fost mai întîi garanția și neutralitatea asigurată Turciei și că aceste numai ca deducțiune revin apoi și României.

Ei bine, domnule Sturdza, unde este garanţia şi neutralitatea asigurată Turciei, cînd 300 000 de ruşi intră pentru ca să silească pe Înalta Poartă a face reformele promise şi asupra căror reforme este de acord şi Europa? Într-adevăr, domnilor, şi eu recunosc: mare act este Tratatul de Paris; el ne-a făcut şi nouă românilor mult bine; însă să nu căutăm totdeauna la streini temelia drepturilor noastre; să nu credem că tot ce sîntem ne vine de la streini; forţa noastră sînt acele capitulaţiuni vechi pe cari părinţii noştri le-au încheiat cu Înalta Poartă şi printre toate învechirile seculilor au ştiut să ni le păstreze pînă astăzi. Aceste capitulaţiuni de către Rusia ni s-au recunoscut şi susţinut mai întîi prin Tratatul de la Cainargik şi apoi prin acel de la Andrianopol. Şi atît de adevărat este acest lucru că în momentul izbucnirei resbelului din Crimeia, atunci cînd Rusia luase Principatele zălog pentru cheile Ierusalimului, fac apel la memoria domnului Sturdza să-şi aducă aminte de nota ministrului de esterne al Franciei, care zicea Rusiei: că esistenţa noastră politică nu se datorează tratatelor Rusiei încheiate cu Poarta; drepturile noastre derivă de la acte mai vechi; că aceste drepturi au o esistenţă mult mai anterioară de tratatele încheiate între Rusia şi Turcia; aceste drepturi decurg din tractatele încheiate de strămoşii noştri cu padişahii otomani! [9] *(Aplauze prelungite.)*

Onor. domn Sturdza ne-a mai spus că Tratatului de Paris datorim dezvoltarea noastră naţională făcută în timp de 20 de ani. Fie-mi permis să-i spun, astăzi, cînd acel tratat este călcat în partea sa principală de către acei ce l-au subscris, că românii s-au dezvoltat tocmai înlăturînd, cel puţin în mod indirect, mai multe dispoziţiuni ale Tratatului de Paris şi cînd românii făceau aceasta ei căutau forţa de a o face în propria lor inteliginţă, în propriul lor patriotism şi, fie-mi permis de a o zice, profitînd şi de ocaziuni!

Cînd s-a subscris Convenţiunea de la Paris, ce scop se da acestui a[c]t în lumea diplomatică, şi de un ministru al unui mare imperiu, de cancelarul imperiului Austriei? Că convenţiunea era făcută ca să oprească aspiraţiunile naţiunei pentru Unire şi că prin urmare, de se va mai face încercare pentru a ajunge la Unire, aceasta nu s-ar putea face decît pe cale revoluţionară! Cu toate acestea, noi am făcut îndoita alegere din 5 şi 24 ianuarie 1859! Am făcut Unirea de la 1862 [10]; am răsturnat Convenţiunea în cele din lăuntru din ziua de 2 mai şi la 11 februarie 1866 ne-am dat principe străin. Făcutu-s-au toate acestea în puterea Tratatului de Paris? *(Aplauze.)* Şi dacă este aşa, acestea le-am făcut în puterea Tratatului de Paris, cine ne-a împedicat mai mult în aceste opere, şi anume de la 1857 şi pînă astăzi, adică în timp de 20 ani, decît Turcia? Şi numai Turcia? Pururea sultanul, ca un al duoilea papă, ca papa islamismului, a răspuns la cererile noastre prin zicerea: *Non possumus*, acelaşi cuvînt în Roma şi în Constantinopoli: *Non pos[s]umus. (Bravo! aplauze prelungite şi frenetice.)*

A! Poarta ne cere acum ajutor. A! Poarta ne reclamă acum să ne înţelegem cu Abdul Kerim spre apărarea fruntarielor? Dară ce înţelegere au avut Poarta cu noi în timp de 20 de ani? Venit-a ea să ne zică: dezvoltaţi-vă mijloacele militare; faceţi-vă cetăţi, întăriţi trecerile Prutului spre apărarea voastră ş-a noastră?

Din contra, în tot timpul domnului Cuza au fost necontenite certe, necontenite împedicări de cîte ori se auzea în Constantinopol că vodă Cuza sporea cu un singur regiment armata noastră...

Sub vodă Carol, toate puterile, pînă şi Englitera, ne-a recunoscut numele strămoşesc, numele de *România;* singură Poarta pînă astăzi ne cualifică de două Principate: Moldova şi Valahia, şi astăzi, chiar în ora pericolului, cum s-a adresat marele-vizir către noi? Prin o simplă depeşă către domnitorul nostru! Nu s-a adresat către guvern! Uită Poarta că sîntem o ţară constituţională; şi dacă a voit a se adresa către domn, adresatu-s-a măcar dîndu-i titlul de domn al României? Nu. Depeşa era adresată simplu: alteţei-sale principelui Carol, în Bucureşti, fără nume şi fără cualitate. *(Aplauze prelungite.)*

Iată dară, onor. domnule Sturdza, că nu numai Tratatului de Paris datorim dezvoltarea noastră naţională! Da, domnilor mei, o susţin astăzi, daca avem o ţară, o datorim generaţiunilor bătrîne şi tinere; o datorim prudenţei, energiei, patriotismului românilor; o datorim însuşi naţiunei, care în ora pericolului a uitat certele lor din năuntru, aducîndu-şi numai aminte că sînt români şi că trebuie să lucreze româneşte.

Onor. domn Sturdza ne-a mai vorbit de neutralitate, care este pretutindeni, afară decît unde trebuia să fie! Pledînd în favoarea neutralităţei, ne-a citat programul partidului naţional şi din Moldova şi din Ţara Românească din anul 1857! Ne-a citat şi propunerea de unire făcută în Adunarea mumă a Moldovei!

Domnul Demetru Sturdza are dreptul de a împrospăta aceste memorabile acte. Domnia-sa, deşi foarte tînăr încă pe atunci, prin patriotismul său, prin activitatea sa ocupa pe atunci un loc însemnat între cei mai bătrîni, şi între noi nu era luptătorul cel mai slab. Domnul Sturdza ştie că şi eu am fost redactor al acelui program [11]. Domnia-sa ştie că propunerea de unire pe care a citat-o a fost redigiată de mine şi făcută de mine la tribuna Adunării [12].

Aşeadar, am şi eu dreptate de a vorbi despre aceste două acte mari! Dar, domnule Sturdza, de atunci am cerut şi cerem neutralitatea ţărei noastre. Însă zică-ne însuşi domnul Sturdza dacă am dobîndit-o, dacă o avem? Nu, domnilor mei, după 20 de ani nu o avem încă, şi nimenea nu ne-au dat-o. Şi dacă totuşi domnul Dem[etru] Sturdza susţine că neutralitatea noastră nu este recunoscută de Europa, atunci fie-mi permis a-i zice că acel ce combate afirmarea domnului Sturdza mai mult nu sînt eu, şi cel mai mare contrazicător al domnului Sturdza este domnul Carp!

Iată propriele cuvinte ale domnului Carp: *Rău aţi făcut că aţi cerut neutralitatea; această neutralitate nu o puteţi cere şi avea decît la facerea păcei! Atunci cînd Rusia biruitoare, în biruinţă va încheia pace, atuncea era momentul ca şi românii să-şi aşterne pretenţiunile sale, să ceară garantarea neutralităţei.* Iată acestea sînt propriile cuvinte ale domnului P. Carp. Apoi bine, domnilor Sturdza şi Carp, voiţi a vă înţelege între dumneavoastră; unul zice că avem neutralitatea, şi altul zice că nu avem şi nici se cuvine să o cerem şi că rău am făcut de am cerut-o.

Ei bine, să-mi permită onor. domn Sturdza, care ştie cît îl stimez, chiar şi cînd nu este de opiniunea mea, să-mi permită a zice că unul din toţi care este cel mai culpabil că s-a făcut o asemenea cerere este domnia-sa, şi cel puţin aci domnia-sa nu va putea zice că nu este solidar cu ceilalţi colegi ai mei şi că domnia-sa nu a ştiut nimic de această cerere. Eu susţin că domnia-sa a ştiut-o şi voi dovedi-o! Şi mai întîi am o mărturisire de făcut. Am făcut un mic vicleşug cînd am citit în şedinţă secretă, v-am citit actele diplomatice, am voit să fac cum se zice o chichiţă parlamentară, rezervată * pentru şedinţă publică citirea unui act ce are un mare merit de actualitate.

Iată aci instrucţiile care au fost date domnului Dimitrie Brătianu cînd a mers la Ţarigrad în misiune lîngă conferinţă [13].

Iată conţinutul :

„Guvernul român, consecuent cu demarşele făcute pînă acum lîngă puterile garante, vine şi cere de la conferinţă conservaţiunea statu[tu]lui politic al României prin o garanţie specială pentru neutralitatea ei perpetuă".

Şi instrucţiunile nu se opresc aci, se prevede că, noi neavînd neutralitatea recunoscută, urmează a i se cere o garanţie specială, şi chiar povăţuire de linia de purtare în caz de resbel.

Iată propriele cuvinte ale acestor instrucţiuni :

„În eventualitatea unui resbel dintre una din puterile garante cu Poarta, cerem ca celelalte puteri garante să indice României linia sa de purtare, dîndu-i o garanţie specială pentru respectarea drepturilor şi a neutralităţei teritoriului României".

Bucureşti 26 noiembrie 1876.

Aceste instrucţii sînt scrise de însuşi mîna domnului Dimitrie Sturdza...

Domnul D. Sturdza: Nu este nici o contradicţie cu ceea ce zic astăzi, zic garanţia specială şi colectivă.

Domnul Dimitrie Brătianu mai avea misiunea de a cere Delta Dunărei în conformitate cu instrucţiunile sale ; iată ce domnul Brătianu, trimis la Constantinopoli, cerea de la puteri :

„Guvernul alteţei-sale serinisime principele Carol al României m-a însărcinat a supune la apreciaţiunea conferinţei întrunite la Constantinopol *cestiunea Deltei Dunărei*". Încolo vin considerante în privinţa acestei cereri, pe cari nu le citesc spre a nu abuza de răbdarea Senatului.

Domnul D. Sturdza: Am dat o hîrtie contra acestei instrucţii pentru Delta Dunării, fac apel la domnul Brătianu. Am aici însemnat — pentru că am crezut că este nepolitic...

Onor. domn D. Sturdza, v-am ascultat două ore cu cel mai mare respect şi religiozitate, vă rog dar să nu mă întrerupeţi. Dumneavoastră vorbiţi pentru prima dată astăzi, sînteţi odihnit şi eu de 3 zile şi 3 nopţi sînt silit să vorbesc, să răspund la toţi, să fac o întreagă campanie de limbă.

Dar să mergem mai departe, găsesc în cartoanele mele ceva încă şi mai caracteristic, şi aici iar poate va zice domnul Sturdza că nu ştie nimic, la Constantinopoli se cerea şi mai mult încă, „independenţa".

Domnul vicepreşedinte D. Brătianu: Este din iniţiativa mea...

Se poate, eu cît pentru mine susţin că trimisul nostru nu putea să lucreze decît după instrucţiile care le avea.

Domnul vicepreşedinte: Din iniţiativa mea.

Nu mă priveşte, aţi făcut ce aţi socotit, aţi încunoştiinţat guvernul dumneavoastră, şi găsesc o depeşă reprodusă cu însuşi mîna domnului Ionescu, care constată. Prin urmare, nu trebuie să aruncăm toate numai în sarcina preşedintelui consiliului şi ceilalţi colegi ai săi să se mărginească a zice : n-am ştiut nimic, şi aşea să respingă solidaritatea.

---

* Citeşte : *rezervînd.*

În adevăr am văzut că cele cerute la Constantinopole, deşi respinse, au fost a fi recunoscute şi aprobate de toţi, chiar şi de domnul Dimitrie Sturdza. După aceasta rezumez că a urmat divergință de opiniuni în Consiliul de Miniştri, după care domnul Sturdza s-a retras de la finance şi preşedintele consiliului singur a venit şi a declarat în Cameră că dintre toţi colegii săi numai unul are dreptul să-l combată adică domnul Sturdza, fiindcă domnia-sa nu s-a unit cu vederile colegilor şi preşedintelui său.

Prin urmare, vedeţi, domnilor, şi rog şi pe domnul Sturdza a vedea că noi nu înţelegem deloc să-l facem solidar cu cele ce nu a făcut, decît fie şi domnia-sa atît de drept să vadă că, cu toată logica şi cu toată a sa conduită, consecinţa domniei-sale în faţa situaţiunei care în tot momentul se schimbă, şi domnia-sa chiar a avut mijloace pe care astăzi le descuviinţează ! Domnia-sa ne-a zis mai adineaori că Tractatul de la Paris ne garantează neutralitatea şi tot domnia-sa cu propria mînă a domniei-sale, în instrucţiunile ce da domnului Dimitrie Brătianu, se uneşte că în cazul unui resbel cu greu am fi putut să ne rezemăm pe acea neutralitate fictivă şi că trebuia să căutăm să cerem o garanţie specială, tot domnia-sa invitînd pe domnul Dimitrie Brătianu să ceară de la puteri sfat că ce era de făcut în eventualitatea izbucnirei resbelului.

Ei bine, conferinţele şi fiecare putere în parte n-au vrut să ne dea nici un sfat, n-a vrut să ne dea încă mai puţin o neutralitate specială şi tot aşea şi o garanţie specială. Ba din contra, fiecare din puteri, mai mult sau mai puţin, ne-au declarat că Tractatul de la Paris nu ne asigură nici o neutralitate în caz de resbel, şi mai ales acea putere a căruia politică onor. domn Sturdza şi cu amicii săi ne consiliază de a o urma, şi acea putere ne-a zis în plin Parlament :

„România face parte integrantă din Turcia şi în caz cînd va voi Poarta poate să treacă Dunărea, fiindcă ea intră tot în statele sale, precum Rusia cînd va trece Prutul va trece în Turcia, aşa Turcia trecînd intră tot în Turcia". Intervenţiunea care, prin Tractatul din Paris, este oprită Turciei de a o face în România, fără consimţămîntul Europei, este o garanţie de neutralitate, e numai o mărginire făcută Turciei, să nu intervie cînd ar fi turburări în România fără aprobarea Europei. Aceasta s-a stipulat spre a precurma numai dreptul esclusiv ce-l are Rusia prin Tractatul de Adrianopole, de a zice şi ea cuvîntul ei în faţa prefacerilor din lăuntru a României, şi aşa Europa s-a substituit Rusiei !

Dar iată, domnilor, că resbelul s-a hotărît cu toate promisiunile de la Londra şi de la Constantinopoli că nu va fi resbel ; resbelul a devenit iminent. Ei bine, domnilor senatori, ce trebuie să facă guvernul? Aci este toată cheia întrebărei ! Şi mie-mi este foarte uşor să vorbesc, fiindcă eu sînt mai puţin răspunzător de cele petrecute decît onor. domn Dim. Sturdza, odată constatat că neutralitatea nu era în special garantată prin Tractatul de Paris, că toate puterile, după însuşi mărturisirea domnului P. Carp, nici trebuia a fi somate de a ne recunoaşte ceea ce ele niciodată nu ne garantează, odată avînd convicţiunea că Rusia voieşte a intra în Turcia prin ţara noastră, şi aceasta cu consimţămîntul mai mult sau mai puţin tacit al Europei.

România trebuia să ia o hotărîre ! Şi cînd susţin că Rusia intră în România cu învoirea Europei, eu chem iarăşi pe domnul P. Carp în ajutorul meu, căci iată ce a zis domnia-sa : „Recunosc că Europa a consimţit ca Rusia să treacă în Bulgaria". Aşa şi este. Onor. domn Carp, deşi zice că nu votează convenţiunea, însă domnia-sa recunoaşte că Rusia intră în

Bulgaria cu consimțămîntul mai mult sau mai puțin dat de Europa. Dară Rusia, în puterea a două protocoale subscrise de toate puterile și chiar de Anglia, intră în Bulgaria spre a împlini o misiune de civilizațiune, spre a proclama drepturile omenirei. Cum voiți ca noi să opunem baioneta? Cu toate acestea în fața mea primesc să cercetez drumurile ce erau de luat în fața intrărei armatelor rosiane în România. După opiniunea mea nu era decît trei drumuri de adoptat.

Iată aceste drumuri de luat: un drum de a sta așa... *(punîndu-și mîinile în sîn)*, adică de a lăsa rușii să intre și să facă în țară ce vor voi, și de a lăsa asemenea și pe turci să intre și să facă și ei ce vor voi, și noi în acest timp să purtăm la pălărie floricica cea frumoasă a domnului Sturdza, care poartă numele de *neutralitate*, fără colori și fără miros. Un al doilea drum era să facem ce făcuse Dimitrie Cantemir, să ne unim franc și direct cu Rusia, să punem armata noastră în rîndurile armatelor Rusiei, să trecem Dunărea și să luăm și noi parte la emanciparea popoarelor creștine din Orient; iată un drum care nu este de aruncat, cu condițiune de a cere și dobînzi drept avantage: Independența, gurile Dunărei, Dobrogea etc., avantage care domnul Sturdza le vede deja în convențiunea de față, care din nenorocire nu esistă, căci convențiunea de față nu ne dă nici un avantagiu altul decît acel al silințelor noastre să păstrăm ce avem. Al treilea drum era nici să stăm cu mîinile în sîn, nici să ne punem alăturea cu armatele rosiene și să trecem Dunărea. Acest drum l-am ales ascultînd astă dată vorbele pline de deznădejde ale Europei, ce la toate întrebările noastre s-a mărginit a ne zice:

„Consultați înțelepciunea voastră, țineți-vă de interesele voastre, nu atacați pe nimeni și mai presus de toate căutați să treceți prin aceste încurcături cum Dumnezeu va voi și vă va povățui".

Iată ce am făcut după 20 de ani, am socotit că trebuia să facem un pas mai mult decît ceea ce a făcut părinții noștri la 1854.

N-am voit să facem numai o convențiune care să reguleze cum să se ia: care, salahori, zaherele, cum să se facă cuartiruirea, căci numai atîta s-a stipulat la 1854; am voit să știm și cine avea să dea aceasta. Am voit dară să mai conservăm ceva, să mai conservăm ceea ce spunea domnul Sturdza în instrucțiunile sale, să ne conservăm respectarea drepturilor și a integrității teritoriului român și chiar a neutralității noastre pe cît e putință. Și de ce am voit s-o facem aceasta? Pentru că ne aducem aminte cele întîmplate la 1854! Pentru că n-am socotit că astăzi era patriotic ceea ce s-a făcut la 1854. Și esperiența vine în ajutorul nostru. La 1854 s-a făcut o simplă convențiune regulatoare îndestulărei trebuințelor armatei. În Moldova această convențiune s-a făcut cu ministrul de interne Ștefan Catargi; în Țara Românească nu știu de cine s-a încheiat o asemenea convențiune. Peste cîteva luni și vodă Știrbei și vodă Ghica trebuiau să se ducă din țară, iară în locul domnilor noștri naționali dobîndirăm ca președinte la divanurile cnezilor Moldovei și Valahiei pe generalul Budberg în București și pe principele Uruzov în Iași. Aceasta n-am voit-o noi s-o mai avem, s-o mai vedem cu ochii, și de aceea prin întîia convențiune am căutat să ferim țara noastră de o asemenea dureroasă eventualitate. Am făcut dară o convențiune privitoare la mai mult decît la dare de cară și cuartire. Și v-o mărturisesc, n-am crezut că dumneavoastră ne veți face o crimă că prin convențiunile noastre am căutat să asigurăm ceva mai mult decît cuartirurile și transporturile. În ajunul resbelului ni s-a zis de pretutindenea, începînd cu Germania: consultați-vă propriele voastre interese și întru aceasta nu consultați pe alții; noi am făcut ca și părinții noștri, cînd mai tari cînd mai slabi, dară totdeauna români! Ne-am folosit de propunerile Rusiei care ne zicea: „Deși sîntem hotărîți să trecem prin România ca să mergem în Turcia, spre a da drepturile omenirei fraților noștri în religiune, însă ca unii ce am contribuit la liberarea voastră nu voim să intrăm în țara voastră începînd prin a sfărîma drepturile voastre, prin a jicni autonomia voastră revendicate de noi, consființită de noi prin Tractatul de la Cainargi, prin Tractatul de la Adrianopole, prin chiar Tractatul de Paris. Nu voim să se zică că trecem prin țara voastră fără voia voastră, nu voim ca mergînd în ajutorul creștinilor de peste Dunăre să găsim la fruntarii proteste din partea unui popor creștin! De aceea voim să tratăm cu voi. Voim ca intrarea noastră să fie primită și regulată de voi". Și aceste tratații au ținut mult și au dat loc la multe dezbateri. Președintele consiliului v-a spus că dintru întîi Rusia nu voia să facă prima convențiune, ci ea ne propunea numai încheierea celei de-a doua. Și iată că acum ni se impută ca o crimă pentru că am dobîndit ceea ce Rusia nu voia să ne dea, cînd ar trebui din contra ca să se recunoască că dobîndirea întîiei convențiuni face onoare patriotismului guvernului! La refuzurile noastre de a încheia o convențiune fără cealaltă, ni se zice: „Am putea să vă zdrobim", și președintele nostru răspunse: „Ne veți zdrobi, dară ne veți stima!" *(Aplauze.)* Rusia, recunoscînd drepturile noastre, a consimțit a încheia convențiunile punînd în capul celei dintîi acel preambul care este justificarea noastră, care arată că Rusia ne-a propus a încheia acele convențiuni în vederea misiunei ce ea lua în numele Europei de a trece Dunărea, spre a aplica acolo niște reforme recunoscute de Europa întreagă. Prin această convențiune, Rusia ne recunoaște și individualitatea politică, și constituțiunea noastră, și ce ne liniștește chiar frica cea mare, foarte mare — frică care sînt sigur că o are și domnul Dimitrie Sturdza —, că ni se va relua și acea părticică din Basarabia luată întreagă la 1812 și care ni s-a redat prin Tractatul de Paris[14].

În adevăr, marele reformator al Rusiei, imperatorul Alessandru, are o țară atît de mare, el are încă atîtea binefaceri de făcut în întinderea Rusiei, încît n-are nevoie să ne ia și acea bucățică de pămînt din o țară ce odată a fost a noastră. De aceea majestatea-sa a putut a ne lăsa și a ne garanta integritatea teritoriului fără un mare sacrificiu din partea Rusiei. Ce crimă am făcut dară? În ce am vîndut țara noastră? Rusia în timpul resbelului ne recunoaște, ne garantează acea condițiune politică pe care în timpul resbelului Europa a contenit-o de a ne-o mai da!

Dară vă declarați în contra Turciei, ni se obiectează. În ce ne declarăm contra turcilor? În ce articol al convențiunei este stipulat ca să rumpem relațiunile noastre cu Poarta? Unde ne dezlegăm de a nu mai plăti Porței aceea ce Poarta numește tribut? Nimic din acestea nu vedem. Însă ni se mai zice: înlesniți trecerea rușilor. Apoi, dacă nu înlesneam noi, aceasta o făcea ei fără voia noastră. Armatele rusești treceau și fără să ne mai întrebe! Apoi aceasta ar fi fost mai bine pentru noi, pentru interesele noastre, pentru țara noastră? Apoi noi, pînă astăzi și pînă ce nu se vor promulga aceste convențiuni, nu am dat la nici o autoritate ordin de a da ceva armatelor rosiane, de a ne pune chiar în contact cu dînsele? Cunoașteți hotărîrea Consiliului de Miniștri întru aceasta. În Iași, cînd au venit cîteva mii de soldați, ei au șezut în ploaie și fără cartier opt ore, pentru că domnul primar cerea ordin de la ministrul de interne și ministru[l] nu putea da acest ordin. Asemenea a fost și cu direcțiunile drumurilor de fer; ele s-au refuzat de a da trenuri zicînd că nu aveau ordin de la noi, și acest refuz a ținut două zile. Dară daca Rusia lua singură, începînd cu luarea vagoanelor, mergea apoi înainte luînd și pe prefect, și pe polițai, și pe ministru, și ajungînd a mai lua și altceva, ceea ce țara nu voia ca să i se ia, și în loc se punea un Urusof sau un Budberg[15]? Vă convenea aceasta? Îmi place a crede că nu! Apoi unde vedeți dumneavoastră crima noastră? A! ziceți că este o crimă, căci ceea ce ați făcut pentru Rusia trebuia să faceți și pentru Turcia, altfel convențiunea dumneavoastră este o declarare de resbel în contra Turciei, și aceasta dovedește că chiar ați făcut și fortificațiuni despre Dunăre; trebuie aci să aduc aminte onorabilului domnului D. Sturdza că fortificațiunile de la Barboși și de la Calafat sînt făcute cu două-trei luni mai înainte, adică cînd și domnia-sa era la minister. Ș-apoi aceste fortificațiuni nu erau făcute pentru armata rusească; ele erau făcute cu hotărîre luată cu consimțămîntul domnului Sturdza d-a nu se lăsa turcii ca să intre în țară. A! ni se mai zice că ar fi trebuit pentru a păstra o adevărată neutralitate să dăm și rușilor, și turcilor cîte o zonă; să lăsăm o zonă pentru unii în jos, și altă zonă pentru alții în sus, într-alte cuvinte să aducem noi înșine ciocnirea ambelor armate în țara noastră, să consimțim ca teatrul resbelului să fie pe pămîntul României. *(Aplauze.)*

Această declarațiune o facem nu într-un chip ascuns, o facem daca nu la lumina soarelui, dară o facem în chip vederat în fața țărei. Cît vom fi la putere, aceasta va fi conduita noastră, în nici un caz nu vom aduce cu voia noastră pe turci în țară, și sînt sigur că și onor. domn Sturdza nu va consimți la aceasta, căci rușii trec prin țara noastră cu o misiune daca nu providențială, dar cel puțin civilizatrice și făcută în numele Europei. Turcii însă ar intra în țară fără voința Europei, căci însăși Europa a osîndit pe Turcia prin două protocoale. Europa a recunoscut că popoarele creștine din Imperiul otoman au dreptul la legile omenirei, la demnitatea de om, au dreptul să aibă și ele nu numai nume și ș-un Dumnezeu, dară și legi, și o limbă, și o administrațiune națională. Aceasta a recunoscut și chiar Englitera, amica Turciei. Cine dară astăzi aduce pe ruși în țara noastră? Noi sau însuși turcii? *(Aplauze prelungite.)* Și acum s-ar putea găsi între noi unul singur care ar vrea ca noi să lăsăm pămîntul nostru să fie frămîntat și pustiit de bașibuzuci? Aceasta nu o cred pentru onoarea numelui de român.

Domnilor, făcusem aceste 4 pagini de însemnări *(arată 4 foi de hîrtie pe care luase note)* ca să refutez unul după altul toate punctele din discursul domnului Sturdza, însă mă opresc, căci sînt sigur că însuși domnu[l] Sturdza s-a convins că ceea ce cere nu se poate, și ca dovadă și ca încheiere voi avea recurs tot la cronicile noastre. Din ele voi copia, voi reproduce niște cuvinte zise într-o ocaziune analogă de cel mai mare om de stat care l-a avut țara noastră, de Miron Costin, cu dînsul voi zice țărei, cu dînsul voi zice Senatului, voi zice domnului: *Să nu dăm, măria-ta, acest pămînt, căci acest pămînt este stropit cu sîngele moșilor și a străbunilor noștri.*

Ei bine, domnule Sturdza, pămîntul românesc, pămîntul părinților și al copiilor noștri, noi nu-l vom da turcilor. *(Bravo frenetice; aplauze prelungite în Senat și în tribune de mai multe minute.)*

Răspunde intervenției lui Manolache Costache Iepureanu[16].

Onor. senatori! Domnul Manolache Iepureanu, unul din oamenii cei mai eminenți ai țărei noastre, socoteam că suindu-se la tribună ne va vorbi ca un bărbat ce de atîtea ori a fost cap de guvern. Credeam, zic, că domnia-sa va combate argumentele mele în favoarea convențiunei, iară nu că se va acăța de un cuvînt ce l-am zis în mod cu totul incidental, spre a formula din acest cuvînt tema combaterei sale. Cu cuvîntul de *chichiță*, domnia-sa ne acuză că, prin această convențiune, am făcut un act cu care avem să dăm foc Orientului, avem să trecem Dunărea și avem să ne așezăm în locul sultanului la Stambul. Să-mi permită onor. domn Manolachi Costachi a-i spune că de la domnia-sa mă așteptam la altceva.

Asemenea nu credeam că-mi va invidia aplauzele care le-am primit și pe cari le-a avut și domnia-sa.

Domnul M. Iepureanu: Tocmai de aceea nu au valoare.

Am fost răbdător și nu v-am întrerupt o singură dată, rog dară să nu ne punem pe calea întreruptiunilor. Domnilor, ia să vedem cari sînt motivele cari fac că domnul Manolachi Iepureanu se pune în opozițiune cu noi. Cauza este că eu, anul trecut, am făcut un memoriu[17] în privința bulgarilor, că domnia-sa nu a știut nimic de acest memoriu; că ieșind din minister domnia-sa a doua zi a venit la mine, că m-a întrebat ce este acest memoriu și că înainte de a mă întreba domnia-sa dase deja o declarațiune unora din miniștri, că nu știa nimic de acest memoriu.

Domnul M. Costache: Am vrut să văd atitudinea guvernului.

N-a fost atitudinea guvernului, n-a fost politica guvernului; acel memoriu a fost făcut din inițiativa mea. Nu este aci locul să vă spun de ce acest memoriu nu s-a comunicat colegilor mei. Tot ce vă pot zice e că dumneavoastră nu aveați nici o răspundere în această privință, fiindcă lucrarea era făcută din inițiativa mea și în atribuțiunile mele.

Domnul M. Costache: Dați-mi voie să vă esplic.

Nu vă dau nici o voie. Voiesc a intra în cestiune, onorabile domnule Iepurene. Dusu-ne-am noi la Petersburg să rugăm pe ruși să facă resbel turcilor? Făcut-am ca Cantemir?

Nu!

Onor. domn Iepureanu era președinte al Consiliului de Miniștri, în care făceam și eu parte[18]; și am ieșit din minister împreună și în aceeași vreme.

Apoi domnia-sa știe foarte bine că cea mai mare frică a noastră era tocmai resbelul și că nici domnia-sa, nici domnul Brătianu, nici eu nu l-am dorit și nu l-am provocat! Daca ar fi fost posibil să îndepărtăm resbelul de la otarele noastre, poate că fiecare din noi am fi dat cîțiva ani din viața noastră. A venit însă resbelul fără voia noastră și spre nenorocirea noastră. Din cauza pozițiunei geografice, românii ne-am văzut în picioarele și ale armatelor turcești, și ale armatelor rusești. Ei bine! Fac întrebare domnului Iepureanu. Domnia-sa, fiind președinte al consiliului, care din singurile trei drumuri ce aveam s-ar fi luat: *independința, trecerea Dunărei...?* Negreșit că nu ar fi luat acest drum!

Vin acum la al doilea drum. Domnia-lui recunoaște însuși că armata noastră este menită pentru a apăra țara și recunoaște că sîntem datori să ne apărăm de bașibuzuci. Dară daca bașibuzucii fac parte din armata otomană, daca ei sînt avant-garda armatei turcești, cum cazacii sînt avant-garda armatei ruseşti; dară daca, după başibuzuci, şi armata Turciei ar fi venit aci la noi, ce ar fi trebuit să facem? Fac întrebarea onor. domn Iepureanu, şi întrebarea îşi are în însăşi ea răspunsul.

Al treilea drum era de a sta cu braţele încrucişate şi a lăsa şi pe turci şi pe ruşi să facă ce o vrea. Nu cred că printr-aceasta s-ar fi făcut ţării o poziţiune bună, chiar în privinţa intereselor materiale. După mine o ţară poate a se feri de pagubele ce aduce o armată ce trece pe teritoriul ei numai regulînd prin învoială condiţiunile trecerei. Dacă domnia-sa cunoaşte un alt mod, îl rog să mi-l spuie. La aceasta vreau să-mi răspunză domnia-sa. Nu cred că domnia-sa ar voi ca pe de o parte să vie ruşii şi pe de alta turcii, şi noi să facem numai geandarmerie pe malul Dunărei, ca să ne ferim acolo de circaziani. Nu cred că domnia-sa ar consimţi ca atunci cînd aceştia ar veni în Bucureşti armata noastră să stea deoparte. Domnul Manolache Costache nu de astăzi am spus că domnia-sa cînd este guvern este atît de conştiincios încît ajunge de a fi fricos. Cînd, din contră, domnia-sa este simplu cetăţean, nu-i este teamă de nimic şi de aceea îl vedem astăzi neavînd cea mai mică îngrijire de situaţiunea în care s-ar afla ţara ocupată şi de turci, şi de ruşi. Cu totul altfel ar vorbi şi ar lucra domnia-sa, fiind ministru; atunci ar fi avut cu desăvîrşire cunoştiinţa responsabilităţei sale; eu cred că, chiar dacă n-ar fi zis că guvernul este responsabil de orice pagube în ţară, ar fi cunoscut foarte bine că cea mai mare nenorocire ce se poate face în ţară este de a deveni teatrul resbelului. Îi mai fac acum o altă întrebare.

Gînditu-s-a domnia-sa ce se va fi întîmplat pentru noi daca noi am fi oprit pe Rusia să intre sau i-am fi protestat intrarea? Ne ziceţi daca ne-am gîndit ce s-ar putea întîmpla daca Rusia ar fi biruită? Ei bine, la aceasta, domnule Iepureanu, să-mi daţi voie a vă răspunde prin o altă întrebare.

Gînditu-v-aţi dumneavoastră la ce se putea întîmpla pentru România daca noi am fi refuzat Rusiei intrarea, şi că Rusia, ceea ce este mai mult decît probabil, va ieşi triumfătoare? Îmi garantează domnu[l] Iepureanu că * acest caz nenorocit acele avantage pe care noi le avem deja garantate astăzi, făcînd convenţiunile? Şi apoi, domnilor, ce ne cere Rusia astăzi? Ne zice ea ca să sfărîmăm Tractatul de Paris? Ne zice ea că ne va face regat? Ne zice că ne va da independenţa, mărire şi teritoriu şi Dumnezeu ştie ce? Nimic din toate astea; convenţiunile sînt făcute simplu pentru a învoi şi regula trecerea ruşilor prin ţara noastră, fapt care avea să se facă cu voia sau fără voia noastră. Pe lîngă acestea, convenţiunile ne garantează în vremea resbelului guvernul şi instituţiunile noastre naţionale; şi merge mai departe, stipulînd că la încheierea păcei Rusia ne garantează că nu vom perde nimic din ce avem. Pînă mai deunăzi ni se făcea propagande că noi să părăsim oraşele şi să ne retragem la munţi; acum a început a ni se cînta că trebuie să ne ţinem neutri, avînd aceleaşi condiţiuni ca Belgia şi Elveţia. Eh! Domnilor, alte ţări şi alte garanţii... Da, domnilor, de treizeci de ani şi noi visăm şi dorim poziţiunea Belgiei; dară cine ne-a dat-o! Ni se mai vorbeşte de articolul 123 din constituţiune, adică, că armatele ruseşti nu puteau să intre în ţara noastră decît în puterea unei legi. Frumos lucru. Dară vă rog să consideraţi că şi aci este o mică eroare. Să-mi permiteţi să zic ceva respectuos în privinţa acestui articol! Acest articol s-a împrumutat din constituţiunea Belgiei

---

* Citeşte: *in*.

Această constituţiune zice că Belgia este un stat neutru şi apoi vine un alt articol care proclamă că nici o armată străină nu poate să treacă pe pămîntul său, dară pentru ce? Pentru că statul este neutru şi această neutralitate este garantată de toată Europa. Şi aşa fiind, spre păstrarea neutralităţei era natural ca să se înscrie în constituţiunea belgică mărginirea de a nu se lăsa în voia puterei esecutive de a compromite această neutralitate prin trecerea unei armate străine. Eh bine, noi, cînd am înscris în constituţiune articolul 123, am uitat că ţara noastră nu este în condiţiunile Belgiei, că nu avem acea neutralitate care este dată Belgiei, nu atît în interesul Belgiei pe cît în interesul Europei! Am fi voit şi noi să ni se dea o asemenea neutralitate, dară Europa n-a voit să ne-o dea.

Mai repet încă o dată, neutralitatea Belgiei s-a dat ca un interes european şi aceasta este atît de adevărat, că atunci cînd a izbucnit resbelul între Francia şi Prusia Englitera a făcut un tractat cu Francia şi cu Germania prin care se recunoaşte încă o dată neutralitatea Belgiei. Ministerul englez fiind interpelat în Parlament dacă la facerea acestui tractat se consultase Belgia, ministru[l] a răspuns că nici a avut nevoie de a întreba întru aceasta pe Belgia, căci neutralitatea ei nu a fost făcută pentru ochii cei frumoşi ai Belgiei, ci pentru un interes european! Iacă cum se face că articolul 123 care l-am împrumutat de la belgi, în practică, nu însemnează nimic! Însă, fiindcă acest articol este scris în constituţiune, noi am zis ruşilor: vă rugăm, nu treceţi Prutul pînă la 17 aprilie, căci pînă atunci vom dobîndi de la Adunările noastre învoirea trecerii dumneavoastră. Şi ruşii, cari ne garantau instituţiunile noastre, ne-a zis, în mod serios, aşa vom face! Daca însă intrarea lor s-a precipitat, în contra rostirei constituţiunei, să nu credeţi că aceasta s-a făcut în despreţul angagiamentelor luate. V-am arătat documentele şi fiecare din dumneavoastră ştie acum, ba chiar este de notorietate publică, că, unele din puteri sfătuind pe Turcia să ceară mediaţiunea Europei şi Rusia nemaivoind această tîrzie mediaţiune, a găsit de cuviinţă să răspundă la această cerere prin cuvîntul: *trop tard!* printr-un fapt îndeplinit. Iacă cauza adevărată a precipitărei intrărei armatelor ruse, făcută aceasta cu două zile mai nainte de ce se cuvenea spre a vă da timpul de a vă rosti. Ni se mai zice: daca au trecut o dată, nu mai este trebuinţă de aceste convenţiuni. Dar, domnilor, se poate susţiunea aceasta în mod serios? Cum, eu fac, de esemplu, un contract cu altul şi statornicesc că acel act are să fie omologat de tribunal şi, pentru că pînă a se face omologarea tribunalului a venit termenul condiţiunilor stipulate în acel contract, tranzacţiunea nu ar mai avea valoare? Daca aceasta ar fi în dreptul comun chiar permis, totuşi în dreptul public, în învoielile politice ar fi absurd. Puterea esecutivă, care reprezintă România în faţa străinilor, a făcut convenţiunile; survine un fapt, o cauză de forţă majoră etc.; socotiţi, domnilor, socotiţi dumneavoastră că prin aceasta convenţiunile sînt rupte? Dară nu gîndiţi la consecinţe? Dară admit ca pentru un minut să zicem Rusiei: nu mai primim nimic de a vota ceva, primim faptul îndeplinit. Dară atunci, cu ce am rămînea? Fără convenţiune, fără nici o garanţie, fără arangiamente. Prin urmare, şi integritatea teritoriului nostru, şi drepturile noastre, şi guvernul nostru şi chiar interesele noastre lăsate în voia întîmplărilor! Socotesc că domnul Iepureanu singur va înţelege că această purtare, că această nepăsare nu ne era permisă.

Onor. domn Iepureanu mai argumentează în contra concentrărei armatei noastre, bazîndu-se pe starea rea a financelor noastre. Aceasta este o stafie foarte îngrozitoare, o recunoaştem cu toţii, dar, sîntem în situațiunea financiară cea mai rea, dar, nu avem bani, însă socotește domnul Iepureanu că vom avea mai mulți lăsînd pe turci să intre în țară?

Apoi, domnilor, este de demnitatea onor. domn Iepureanu, bărbat de stat, bărbat matur, bărbat cu atîta inteligență și esperiență, ca după atîtea argumente slabe să vie în fine înaintea domniilor-voastre și cu citațiuni luate de la un mic ziar, de la un pamflet care ne învinovățește că trădăm țara!

Să dea Dumnezeu ca această țară să fie pururea trădată cum o trădăm noi!

Poate să fim greșiți, însă defiăm ca alții să aibă mai bune intențiuni decît noi! Și credem că, daca n-am fi făcut alt decît de a fi oprit prin convențiunile noastre violențele ce s-ar fi făcut în lipsa lor, încă n-am fi demeritat de la patria noastră.

Domnul M. Costachi, sînt dator să declar, sînt încredințat că nu combate chipul nostru de vedere și actele noastre decît dintr-un pur sentiment de patriotism luminat; dar să-mi permită a-i spune că de ce și domnia-lui să nu fie greșit, precum, după domnia-sa, noi am fi greșit? Am avut trei drumuri de ales; am socotit că cel mai bun era acel de a ține seamă de împrejurări.

Preambulul din convențiune nu este al nostru; preambulul arată motivele cari au îndemnat pe Rusia de a ne propune încheiarea convențiunilor: „Sînt nevoită să trec prin țara voastră și prin urmare iată ne esplicăm mai întîi cauzele trecerii". Acest preambul este introducțiunea; după dînsa numai vine convențiunea închiată de noi.

Mă rezum, domnilor. Noi ținem să fim bine și cu Turcia și cu Rusia și cu toate puterile din lume. Daca Turcia n-ar fi fost așa de îndărătnică către bulgari și către celelalte popoare creștine, precum din nenorocire ea a fost și către noi — și aceasta în timp de 20 ani —, lucrurile ar fi fost altfel; însă oamenii de stat ai Turciei n-au văzut că interesul lor era ca să fim tari, că încă după însuși scopul puterilor europene să ajungem a fi în adevăr un bulevard*, un tampon spre a feri ciocnirea între marile puteri ce ne înconjură. Nu ne-a acordat Tractatul de la Paris neutralitatea, dară Turcia trebuia să lucreze nu numai ca să o putem dobîndi, dară chiar să o putem apăra la caz de trebuință.

Ș-apoi astăzi ni se cere să păzim neutralitatea? Prin urmare, neutralitatea să lăsăm pe bașibuzuci și cerchezi să treacă la Calafat, la Oltenița, la Giurgiu și Dumnezeu știe unde. Dară locuitorii dupe țărmurile Dunărei nu plătesc și ei dări și n-au și ei fiii lor în armată? N-au dară și ei drept să ceară să fie apărați? *(Aplauze.)* Și cei de la Galați și cei de la Brăila n-au drept să reclame aceeași apărare? Să nu ni se zică că căutăm ceartă turcilor apărînd pămîntul nostru. Și asemenea să fie bine încredințat domnul Iepureanu că armata noastră nu va fi și nu voiesc să fie o jendarmerie. Nu s-a cheltuit în timp de zece ani 200 milioane pentru această armată, ca să facă numai meseria de jendarmi. Ea, cînd soarta noastră va fi în pericol, este în drept, este datoare să-și facă datoria ei, să moară pentru țara aceasta. *(Aplauze prelungite.)* Fiți bine încredințați că nu facem resbel Turciei, dară îl vom primi; nu atacăm pe nimeni, dară vom respinge atacul, apărînd căminele noastre și mormintele părinților noștri! *(Aplauze frenetice.)*

„Monitor", 1877, nr. 97, p. 2 844, col.
2 — p. 2 848, col. 3; nr. 99,
p. 2 911—2 912.

---

* În accepția fr. de pavăză.

NOTE

[1] Ironia lui K. este aici vădită pentru că la diatriba lui P. Carp împotriva convenției nu găsește cu cale să replice altceva decît precizînd împrejurările opoziției lui Lupu Costache.

[2] Vezi supra p. 136, nota 23.

[3] Vezi infra, spusele lui Missail, p. 508, nota 3.

[4] Tratatul de la Kuciuk Kainargi (1774) pune capăt războiului ruso-turc început în 1768. Succesele repurtate de armatele țariste determină intervenția diplomatică a Austriei și Prusieii îngrijorate de o expansiune rapidă, ce amenința echilibrul politic european. Condițiile Rusie, erau însă exorbitante; între altele, cerea ocuparea Principatelor cu titlu de despăgubire. În grabă Austria încheie un tratat secret cu Turcia oferindu-i ajutor militar. Pericolul generalizării războiului devine iminent. Și, spre a-l evita, Friedrich al II-lea lansează ideea „compensațiilor echivalente", materializată prin împărțirea Poloniei între Rusia, Prusia și Austria. Astfel răsplătită, Rusia renunță la ideea ocupării Principatelor. Congresul de pace de la Focșani (1772) și apoi negocierile purtate în același an la București păreau să limpezească situația. Atunci s-au înfățișat înaintea plenipotențiarilor ruși și austrieci deputății de boieri și clerici români, care, invocînd capitulațiile, au cerut eliberarea de sub stăpînirea otomană, domn creștin și „ocrotirea celor trei împărați" (memorii în același spirit fuseseră purtate la Petersburg Ecaterinei a II-a și în 1770. Vezi Vlad Georgescu, *Mémoires et projets de reforme dans les Principautés Roumaines. 1769—1831.* Répértoire et textes inédites, București, 1970, 201 p.; același, *Mémoires et projets de réforme dans les Principautés Roumaines. 1831—1848.* Répértoire et textes. Avec un supplement pour les années 1769—1830, București, 1972, 291 p.). Era preconizată formula ce se va adopta la mijlocul secolului următor, după războiul Crimeii, prin Tratatul de la Paris (1856), a dezvoltării interne autonome a Principatelor sub garanția marilor puteri.

Tratativele din 1772 au eșuat, Rusia continuînd ofensiva dincolo de Dunăre și silind Poarta Otomană să încheie, în iulie 1774, tratatul de la Kuciuk Kainargi. În afara unor achiziții teritoriale, ea dobîndea pentru supușii săi pe teritoriul turcesc dreptul acordat națiunii celei mai favorizate, ca și facultatea de a deschide consulate. Țările române își vedeau confirmate vechile privilegii, iar reprezentanții lor la Poartă se bucurau de tratamentul acordat în conformitate cu dreptul ginților. Cu tratatul de la Kuciuk Kainargi este statuat dreptul de intervenție al Rusiei în Principate. Un hatișerif emanat în același an explicita înțelesul acestor stipulațiuni ale tratatului. El reprezintă începutul desprinderii *de iure* a țărilor române de sub tutela otomană, marcînd în același timp ascendentul puterii țariste.

[5] Redeschiderea „chestiunii orientale" în 1828 a avut drept urmare declanșarea războiului ruso-turc din 1828—1829. Victorioasă, Rusia silește Poarta Otomană a încheia Pacea de la Adrianopol (1829); țările române încetau să mai fie furnizoare ale cămării imperiale, comerțul pe Dunăre devenea liber, granița cu Turcia o forma talvegul Dunării. Pînă la achitarea despăgubirii de război, Turcia încredința administrarea țărilor române Rusiei. Ocupația rusească a durat pînă în 1834. Regulamentul organic — lege fundamentală de organizare a țării — a fost elaborat în acest timp. Introducerea protectoratului rusesc însă a însemnat o îngrădire a autonomiei interne, o imixtiune marcată în viața politică — elemente care se vor număra printre cauzele revoluției de la 1848 (vezi o privire de ansamblu asupra epocii în lucrările lui I. C. Filitti, *Les Principautés Roumaines sous l'occupation russe (1828—1834). Le Règlement Organique,* Paris, 1904, și *Domniile române sub Regulamentul organic. 1834—1848,* București, 1915).

[6] Vezi supra p. 415, nota 4.

[7] Vezi supra p. 407. Pantazi Ghica susținuse că deputații vor fi trimiși în Siberia dacă nu votează convenția.

[8] D. A. Sturdza făcuse elogiul Tratatului de la Paris, „care înlocuise protectoratul rus cu garanția colectivă a neutralității pe baza principiului de neintervențiune". Admițînd cooperarea cu Rusia, susținea el, pierdem în fapt neutralitatea. După ce criticase amarnic convenția, el încheiase: „Astăzi Corpurile legiuitoare votează aceste convențiuni de spaima unei invaziuni străine, de spaima a 100 de mii de baionete *(murmure),* cari copleșesc acea parte a patriei noastre unde m-am născut, acea parte unde sînt mormintele părinților mei, Moldova cea frumoasă".

[9] Pentru problema capitulațiilor, vezi Șt. Ștefănescu, *Țara Românească de la Basarab I „întemeietorul" pînă la Mihai Viteazul,* cap. *Capitulațiile cu Poarta Otomană și situația politică a Țării Românești,* București, 1970, p. 101—140; I. Matei, *Quelques problèmes concernant le régime de la domination ottomane dans les pays roumaines (concernant particuliérement la Valachie),* în „Revue des études sud-est européennes", X, 1972, nr. 1, p. 65—81. Întreaga discuție este sintetizată în studiul manuscris al lui Șerban Papacostea pus nouă la dispoziție cu multă bunăvoință și intitulat *Tratatele Țării Românești și Moldovei cu Imperiul otoman în secolele 14—16. Ficțiune politică și realitate istorică.*

[10] Unirea administrativă a Principatelor.

[11] Vezi partea I volumului.

[12] Idem.

[13] Vezi supra p. 368.

[14] Vezi infra p. 624 și urm.

[15] Aluzie la situația creată Principatelor în 1854. Vezi supra p. 403, nota 4.

[16] Manolache Costache spusese că fraza din urmă a lui K. este o „chichiță oratorică” menită să impresioneze Adunarea și că ea ignoră realitatea. Nimeni nu putea fi atît de mîrșav încît să dorească ocuparea țării de către turci.

[17] Vezi supra p. 416, nota 11.

[18] În guvernul care a funcționat între 27 aprilie — 24 iulie 1876.

Discurs asupra relațiilor noastre cu Turcia. Polemică cu Pantazi Ghica *

Onor. domni deputați, domnul P. Ghica[1] a făcut o declarațiune, că domnia-sa în împrejurările de față, deși în opozițiune, nu înțelege deloc să combată guvernul, că în momentul de față, toți, guvern, deputați și țară trebuie să fim una spre a scăpa țara de pericolele felurite și mari cari o amenință. În adevăr, domnilor, guvernul, Camera, Senatul, țara să fie cu desăvîrșire unite la un singur gînd, la o singură vorbă, și încă pericolele sînt atît de mari că Dumnezeul părinților noștri și înțelepciunea noastră poate să ne scape, și Dumnezeu știe daca vom putea scăpa. Ei bine, în împrejurările de față cum a putut domnia-sa pune niște asemenea premise și trage astfel de concluziuni? Cum vine domnia-sa și ne spune cum că această țară necontenit a provocat pe Turcia și că această zgîndărire, această provocare a venit și de la banca ministerială? Domnia-sa știe foarte bine că în fața puterilor străine guvernul reprezintă țara, că ceea ce face guvernul, bine sau rău, angajează țara. Domnilor, sînt dator să protestez în chipul cel mai solemn și în numele nu al guvernului actual, nu al ministerului actual, ci al tutulor guvernelor, fie din dreapta, fie din stînga; nu cunosc, nu știu cum că vreodată Turcia a fost provocată, că vreodată Turcia a fost zgîndărită. Ceea ce știu este, fără să fac vreo acuzare, așa sînt faptele, așa este adevărul, că între Turcia și între noi există niște legături seculare scrise prin tratatele strămoșilor noștri și garantate prin Tratatul de la Paris, și ar fi fost și în interesul Turciei și în interesul nostru ca aceste legături să se fi dezvoltat spre folosul și al Turciei, și al României. Întotdeauna România a zis: în afară de legămintele seculare ce le avem, de legămintele politice, avem interese ca stat limitrof, interese de tot felul cari trebuiesc regulate, și chiar relațiunele noastre jurnaliere trebuiesc regulate, precum am făcut în chestia cu Rusia. Avem poște, avem telegrafe, avem vămi, avem estradițiune, avem atîtea și atîtea și de douăzeci de ani toate guvernele au bătut la ușa Înaltei Porți zicînd: ai să regulăm aceste cestiuni, cari sînt folositoare și pentru o parte, și pentru alta. Aveam, și am păstrat pînă și în timpul fanarioților și am păstrat pînă la anul 1867[2], aveam dreptul ca cetățenii români din Turcia să fie priviți ca streini și să se bucure de aceleași drepturi de cari se bucură rușii, de cari se bucură francezii, de cari se bucură toate națiunele Europei; eram priviți ca europeni și agentul nostru de la Constantinopole avea tribunal consular, avea dreptul de a chema înaintea lui și a judeca procesele supușilor, chiar cînd era procesul cu supușii streini. Întru cît timp supusul român era pîrît, turcul chiar venea la agentul românesc și agentul hotăra. Avea agentul nostru chiar dreptul de tribunal penal.

La 1867 însă am fost declarați raia. Turcia, într-un simțimînt de demnitate de toată lauda, voia să aibă și ea ca toată Europa dreptul de a nu mai privi în țara sa sudiți și pămînteni. Făcea bine Turcia că punea asemenea teorii în aplicare, dar nu trebuia să o înceapă cu România, trebuia să înceapă cu acele puteri mari cari susțin aceea ce se numește capitulațiuni, nu din timpul domnului românilor, ci din timpul lui François I, căci atunci s-a încheiat cele dintîi capitulațiuni[3]. În toate celelalte cereri ale noastre am fost asemenea pînă astăzi necontenit nesatisfăcuți. Turcia la toate cererile noastre răspunde necontenit în mod evaziv. Nu-i fac o imputare, decît arăt onor. Camere cum stau lucrurile. Apoi cu aceasta am provocat, fiindcă am zis: ai să regulăm? Și, văzîndu-ne refuzați, mai poate inima noastră să ne facă să mergem înainte? Aceasta este întrebarea. Apoi ce am făcut astăzi?

Necontenit aud vorbind pe onor. domn Pantazi Ghica și pe amicii domniei-sale că Tratatul de la Paris ne garantează neutralitatea. Dară ce ni s-a zis de toate puterile, spre durerea noastră, spre paguba noastră, spre părerea noastră de rău? Ni s-a zis din nenorocirea noastră nu numai de Turcia, dară și de alte puteri că în Tratatul de Paris neutralitatea noastră nu este garantată în timp de resbel, ci numai în timp de pace, și anume ca atunci cînd vor fi turburări în principate să nu poată Înalta Poartă să intervie.

Apoi domnul Pantazi Ghica nu-și aduce aminte că în Tratatul de la Adrianopole se zice că Poarta nu va putea interveni în Principate decît de acord cu Rusia, și de aceea ori de cîte ori a fost intervenire venea Turcia și Rusia deodată. Resbelul Crimeii s-a făcut pentru a desființa protectoratul esclusiv al Rusiei, și de aceea Rusia, cari era în Tratatul de la Adrianopole, nu mai figurează în Tratatul de la Paris ca singură protectoare; Europa a voit că, daca Rusia nu va putea intra, apoi nici Poarta să nu poată intra în țară, precum avea veleități să intervie, cînd țara și-a dat constituțiunea la 1866. Știți că atunci Poarta era în ajun să intervină și poftea să intre în țeară, și daca n-a intervenit a fost că Francia i-a zis că nu intervină[4]. Ei bine, nu e tot așa și în timp de resbel. Și aceasta, domnilor, este natural. Prin ce este natural că Europa nu ne recunoaște neutralitatea care ne este consființită într-un mod absolut prin Tratatul de Paris? Iată, domnilor, prin ce: prin interesul ce fiecare putere are în această cestiune. Apoi Turcia ce a făcut în această cestiune în care era și interesul ei? N-a făcut nimic; nici că s-a silit, nici că a stăruit ca să se garanteze o neutralitate mult mai mare, o neutralitate mult mai bine definită prin Tratatul de Paris. Onor. domn P. Ghica nu știe domnia-sa că toate dispozițiunile Tratatului de Paris a avut de object mai întîi de toate de a sustrage pe Turcia de a se afla singură în față cu Rusia? Că puterile, deși priimiseră pe de o parte pe Turcia în dreptul public al Europei, ca stat european, pe de altă parte însă făceau din cauza Turciei o cauză europeană? Ce au făcut puterile astăzi? Am văzut puterile una după alta declarîndu-se neutre și prin urmare puind pe Turcia față în fața cu rivala sa de secole și Europa retrăgîndu-se de la scopul principal al Tratatului de Paris. Astăzi dară Turcia, sînt dator să o constat și o constată toată Europa, din vina ei s-a pus în această pozițiune, fiindcă ea nu a voit să asculte dorințele, n-a voit să asculte hotărîrile unanime ale Europei, consacrate prin două protocoale, prin care-i zicea cum că populațiunele creștine din Orient au dreptul la reforme, au dreptul ca și lor să li se dea ceea ce li se cuvine prin legi dumnezeiești și prin legi omenești, dreptul de a trăi, dreptul ca persoana și proprietatea să li se respecteze etc.

---

* Ședința din 20 aprilie 1877.

Ei bine, domnilor, cînd Tratatul de Paris este astăzi lăsat deoparte în fața turcilor, cînd Turcia se găsește față în față singură cu colosul de la Nord, unde mai sînt garanțiele de neutralitate? Unde mai esistă astăzi ele? Iată pentru ce am făcut ceea ce am făcut, ceea ce am crezut că trebuie să facem.

Eu cred în dreptatea că Europa nu ne va osîndi, că nu ne va ucide pentru că noi am consultat-o în ceea ce este de făcut și am făcut ceea ce ne-a povățuit pericolul momentului și interesul nostru și datoria noastră ca mai înainte de toate să căutăm a ne strecura printre aceste două ciocnituri între două puteri mari.

Cum ne-am găsit noi, domnilor? Ne-am găsit mai rău decît Turcia; turcii se află față în față cu Rusia; dară ea are o forță, este o putere mare, pe cînd noi, stat mic, ne găsim în mijlocul a două state mari, a acestor state beligerante, Rusia și Turcia. Apoi ce am făcut noi? Am căutat ca acum, în anul 1877, să nu fim tratați cum am fost tratați în anul 1854, cînd domnii noștri au fost scoși, cînd autoritățile noastre au fost respinse, cînd guvernul și autoritățile românești nu au fost nici consultate, nici ascultate și cînd generalul Budberg și principele Horuzoff * comandau în București și în Iași.

Ni se vorbește de neutralitate. Domnilor, să nu ne mai jucăm cu cuvintele: neutralitate cum trebuie să fie nu mai poate fi, o declar; dară aceasta va să zică că noi avem să ne facem beligeranți? Aceasta va să zică că noi ne-am aruncat în brațele Rusiei, cum zic acele jurnale subvenționate mai cu seamă de ambasada turcească din Viena, că noi substituim autoritățile rusești autorităților românești, că schimbăm sistemul căilor noastre ferate cu sistemul căilor ferate rusești și altele asemenea?

Armata noastră? Apoi armata noastră nu este decît a țărei și va apăra drepturile țărei *(aplauze)* și daca această armată nu s-a bătut, daca acestei armate nu i-a venit încă botezul sîngelui, ei bine, ea a făcut un mare bine țărei; căci, daca această armată n-ar fi fost în picioare, fiți bine încredințați că pînă la venirea rușilor satele noastre și chiar orașele, poate chiar și Bucureștii ar fi avut soarta nenorocită a locuințelor tuturor creștinilor după malul drept al Dunărei, pe cari cerchezii și bașibuzucii le prefac în cenușă. Aceia dintre dumneavoastră cari sînt deputații Brăilei și ai Galaților cunosc astăzi ce au devenit acele familii române și bulgare, dar mai ales române, care părăsiseră România socotind că vor găsi mai bună protecțiune pe malul drept. Ce au devenit? Puținele noastre vase care le avem vînează astăzi femei și copii ascunși, fugiți prin papură, prin stuhării și prin mlaștinele Dunărei. *(Aplauze.)*

---

* Uruzov.

Domnilor, n[i] s-a făcut imputarea și în țară și în străinătate că n-am fost cu bună-credință, că noi am înfățișat reprezentanților țărei tocmai la 16 o convențiune pe care o încheiasem la 4 aprilie, înainte ca armata rusească să treacă. În adevăr, convențiunea era încheiată la 4, dar în fața unei eventuale intrări a armatelor rusești guvernul pînă în momentele din urmă își păstrase libertatea de aprețiare. Guvernul a consimțit să subscrie convențiunea și a subscris-o numai atunci cînd a văzut că nu poate să spere nicăieri decît de la Dumnezeu; cînd a văzut că Europa părăsea cestiunea României. Și, după ce s-a subscris această convențiune, am înfățișat-o la 16, cînd am văzut că de nicăieri — declar aceasta sus și tare — , de nicăieri n-am primit nici o asigurare de sprijin, nici măcar o mîngîiere, ci se cerea de la noi ceea ce puterile mari ale Europei nu făceau, ni se zicea ca noi să fim corecți, cînd cabinetele cele mari ele însele nu erau corecte către Turcia, erau însă corecte către interesele lor, nu către Turcia; căci Turcia după Tratatul de Paris era în drept să reclame sprijinul, mediațiunea Europei, și cu toții ați văzut că această reclamațiune a Turciei nu a fost băgată în seamă. Așadar, nu puteam noi să fim decît toată Europa mai corecți! Dar am fost corecți în ceva: am fost corecți către țară, către interesele ei. *(Aplauze.)* Am căutat să sovgardăm aceste interese. *(Aplauze.)* Iar daca guvernul n-ar fi făcut aceasta, spuie-ne onor. domn Pantazi Ghica, ce ar fi trebuit să facă? Să stăm așa, să lăsăm ca pe de o parte populațiunile noastre de-a lungul Dunărei să sufere ceea ce suferă populațiunile după țărmul drept, și pe de altă parte să plecăm capul în fața Rusiei? Ar fi trebuit să ne mărginim numai și numai a face un simplu protest? Dar acest protest ar fi avut el alt rezultat decît protestul Turciei? Oare Turcia n-a protestat și ea?

Așadar, ne-am văzut în fața unui guvern care ține să aibă pentru sine forța morală, adică că intră într-o țară creștină cu consimțimîntul ei; că prin urmare nu i se poate imputa că el vine în ajutorul creștinilor începînd întîi prin a lovi pe creștini. Am profitat dar de această forță morală a bunului și conștiinciosului împărat Alexandru și am regulat convențiunea. Ne-am silit, cu alte vorbe, să asicurăm ca în timpul acestei crize mari, acestei mari furtune a Orientului, România să se poată odihni cît se poate odihni o țară în mijlocul căria trece o armată, cînd toate drepturile îi sînt puse în contestațiune, și desfid pe diplomatul cel mai profund să-mi arate că un singur drept, un singur articol din Tratatul de Paris mai există în fapt precum el era făcut cînd s-a subscris acel tractat.

Drepturile, din nenorocire, cînd sabia e trasă, drepturile se dau deoparte pînă la momentul cînd areopagul Europei se întrunește. Dar, așa fiind, ni se poate atunci face o crimă că am regulat ceea ce nu puteam oferi? Dar Europa vedem că nu a făcut o crimă Serbiei, care, fără să fie silită, de la sine s-a pus în luptă cu Turcia; pentru că se înțelegea că Serbia reprezinta unele trebuințe, unele aspirațiuni, și de aceea ea nu putea să rămînă surdă la suferințele conaționalilor și coreligionarilor ei.

Regret foarte mult că onor. domn Pantazi Ghica prin cuvintele domniei-sale dă argumente acelora cari niciodată n-au fost amicii neamului românesc *(aplauze)*; regret foarte mult că domnia-sa mă întrerupe zicînd că Turcia a fost provocată.

Dea Dumnezeu ca România să fie provocată și maltratată de puterile străine cît Turcia a fost vreodată provocată și maltratată de România! *(Aplauze.)*

Și chiar astăzi n-am dori decît să dea Dumnezeu ca mai degrabă ramura de maslin și ramura de dafin să vină să ne aducă pacea! Să dea Dumnezeu ca și guvernul Turciei să aibă aceeași dorință pe care o avem noi de a trăi în pace cu toată lumea, de a nu fi rău cu nimeni!

Astfel, să fie bine știut că n-am provocat, nu provocăm și nu vom provoca; că înarmările noastre, că măsurile noastre diplomatice, că stăruințele noastre, că convențiunea noastră încheiată cu Rusia nu sînt pentru nimic alt decît pentru ca să ne silim de a păstra neutralitatea noastră, de a păstra individualitatea statului nostru, a drepturilor, a instituțiunilor și intereselor sale morale și materiale. *(Aplauze prelungite.)*

„Monitor", 1877, nr. 105, p. 3 124, col. 2 — p. 3 126, col. 1.

NOTE

[1] Discuția fusese provocată de proiectul de lege prin care se deschidea ministrului de război un credit extraordinar de 1 088 000 de lei necesari mobilizării trupelor pe luna aprilie 1877. Proiectul fusese primit în Adunare cu 64 de voturi pentru și opt împotrivă (în ședința din 18 aprilie 1877, „Monitor", 1877, nr. 103, p. 3 056, col. 3). Printre oponenți se numărase și Pantazi Ghica. În egală măsură se opusese și convenției militare cu Rusia, și acum se plîngea că în Adunare este socotit trădător. Pentru a nu fi privit ca un om „lipsit de respect către onor. Adunare", declarase: „Oricare să fie opiniunile mele [...] ca minoritate, mă consider răspunzător și solidar cu voturile majorității".

[2] Măsura face parte din ansamblul de dispoziții cu caracter juridic luate în acel an la sugestia lui Ali pașa (vezi amănunte la R. Davison, *Reform in the Ottoman Empire*, Princeton, 1963, p. 252 și urm.). K., în memoriul din 15 iunie 1876 înaintat Porții Otomane (vezi supra p. 190), afirmă că această situație datează din 1873.

[3] Capitulațiile sînt tratate internaționale vizînd garantarea anumitor drepturi pentru creștinii rezidenți în Imperiul otoman. Primul tratat de acest fel îl încheie Francisc I, regele Franței, în 1535 cu Soliman Magnificul și a fost urmat, pînă în 1740, de alte 12. În mare ele prevedeau: supușii celorlalte țări creștine nu puteau naviga în Levant decît sub pavilion francez; supușii francezi depindeau doar de consulul lor, puteau fi judecați de tribunalele otomane dar asistați de acesta; inviolabilitatea domiciliului lor era garantată. Acest regim, echivalînd cu extrateritorialitatea, i-a îndemnat pe mulți turci să treacă la supușenie străină. În 1869 o lege cu caracter restrictiv prevedea modificarea cetățeniei numai cu aprobarea expresă a autorităților turcești (vezi R. Davison, *op. cit.*, p. 210 și urm.).

[4] După detronarea principelui Cuza și refuzul lui Filip de Flandra de a ocupa tronul României, în țară s-a creat o situație critică ce primejduia Unirea. Conferința puterilor garante, întrunită la Paris la 26 februarie/10 martie și 1/13 aprilie 1866, a pus problema separării Principatelor, mai ales că Unirea fusese recunoscută doar pe durata domniei lui Cuza. Turcii au concentrat trupe la Dunăre, pregătindu-se să invadeze țara. Plebiscitul pentru alegerea noului domnitor, Carol I, ca și intervenția moderatoare a Franței au făcut să cadă în desuetudine intervenția străină.

*Explicații date lui N. Fleva în legătură cu convenția româno-rusă. Pe marginea răspunsului la mesajul tronului**

Rog pe onor. domn Fleva să binevoiască a consulta deodată cu patriotica domniei-sale indignațiune [1] și regulele de prudență de care trebuie să uzeze și țara și mai cu seamă guvernul. Deja convențiunile noastre primesc o interpretare și un scop care nu l-au avut. Convențiunile nu sînt încheiate în contra Turciei, ele sînt încheiate pentru trebuințele și interesele României, pentru apărarea drepturilor și instituțiunilor ei în mijlocul acestei mari furtuni.

A veni astăzi și a accentua și mai mult politica noastră nu este a face altceva decît a da arme mai mult adversarilor noștri și trebuie să declarăm că din nenorocire avem adversari; ar fi o imprudență ca noi, un stat mic, fără putere, să avem o conduită energică, resbelnică chiar, cînd vedem că puterile mari europene stau în cea mai mare rezervă.

Așadar, să fie încredințat domnul Fleva că tot ce un patriotism luminat, o privighere continuă, că tot ce mica noastră inteligință ne va dicta după împrejurări să facem, o vom face spre a sovgarda și drepturile, și instituțiunile, și interesele României.

Fac dar apel la domnul Fleva ca să retragă amendamentul său, fiindcă el este și în inima guvernului, după cum este în inima fiecăruia din domniile-voastre [2].

„Monitor", 1877, nr. 105, p. 3 127, col. 2—3.

* Ședința din 20 aprilie 1877.

NOTE

[1] În răspunsul la mesajul tronului, Adunarea, prin glasul lui V. A. Urechia, declarase: „...În starea de lucruri de față, regretînd împotrivirile ce au întîmpinat în toate ocaziunile stăruințele guvernului măriei-tale din partea Înaltei Porți, care cu nechibzuirea proprielor sale interese a refuzat acum în urmă chiar de a introduce cererea noastră de neutralitate înaintea conferinței de la Constantinopole, Adunarea este în deplină înțelegere cu guvernul măriei-tale în privința măsurilor ce au luat pentru a face față la toate eventualitățile...".

Și mai departe:

„...Dînd o neîndoioasă și aproape unanimă aprobare faptelor sale din urmă a guvernului mărie-tale, Adunarea este convinsă că acest guvern va urma *înțelept* și *patriotic* a feri țara de orice conflicte cu oricare din vecinii ei, făcîndu-și însă o datorie sîntă din apărarea atunci cu orice preț a pămîntului românesc și a drepturilor și instituțiilor sale de acele invaziuni care nu numai că ar localiza aci războiul, dară încă ar aduce asupra țărei grozăviile de care sînt capabile oștirile nedisciplinate" („Monitor", nr. 104, p. 3 096, col. 3 — p. 3 097, col. 1).

N. Fleva își manifestase „patriotica indignațiune" față de obstrucția lui Ion Ghica. Acesta, cunoscut filoturc, declarase că se face „nedreptate Turciei" prin & „În starea ... de față..." (vezi mai sus). Fleva amintise că Turcia, în manifestul către puterile europene prin care informa despre începutul ostilităților cu Rusia, arăta că armatele acesteia au intrat „într-unul din principatele sale". Or, asemenea optică reclama o „expresiune energică, prin care să se declare sus și tare că nu putem să primim ofensele și atacurile care se fac României". De aceea Fleva propunea următorul amendament, menit să accentueze realitatea: „În starea de lucruri de față, regretînd împotrivirile ce au întîmpinat în toate ocaziunile stăruințele guvernului măriei-tale din partea Înaltei Porți, care cu nechibzuirea proprielor sale interese nu numai a refuzat de a introduce cererea noastră de neutralitate înaintea conferinței de la Constantinopol, dar persistă încă în calea-i rătăcită, lovind în demnitatea noastră ca stat autonom și cu o individualitate a sa proprie, amenințînd populațiunea pacinică și muncitoare a României și protejînd jaful ce se face în porturile noastre, Adunarea aprobă măsurile ce guvernul măriei-tale a luat pentru a face față eventualităților și este plină de încredere că puterea esecutivă, însărcinată cu paza drepturilor și a teritoriului României [î]și va face datoria".

[2] Fleva, în urma rugăminții lui K. și convins că cele cuprinse în amendament „sînt nu numai în inima tuturor, dar și a guvernului", și l-a retras.

Răspunde interpelării lui Emil Costinescu în legătură cu bombardarea Brăilei de către turci *

Domnilor, sînt gata să dau toate lămuririle onor. domnului interpelator [1], însă mai nainte sînt dator a face două rugăciuni, şi aceasta nu în interesul guvernului, ci în interesul ţărei.

Întîia rugăciune este ca, pe cît se va putea, guvernul să fie cruţat de interpelări cari au un caracter politic. Nu voiesc să dezvolt mai mult această rugăciune, fiindcă socotesc că Adunarea înţelege această necesitate.

A doua rugăciune este ca orice ştire care nu vine de la guvernul central să fie primite sub beneficiul de inventariul cel mai larg, fiindcă chiar cestiunea aceasta despre care vorbeşte domnul Costinescu, din fericire, nu este tocmai aşa.

Guvernul a aflat că Hobart paşa, cînd a trecut pe dinaintea Brăilei şi a Galaţilor, s-a lăudat, la un dejun, că va bombarda oraşele noastre [2] care vor avea baterii aşezate la distanţe mai puţin de trei mile; voia să facă aluziune la podurile de la Bărboşi şi Ţiglina.

Aceasta a venit pe cale indirectă la cunoştinţa guvernului, şi deşi ca cestiune de drept guvernele europene n-au voit să se rostească; deşi le-am rugat să trămită vapoare staţionare, unele au răspuns că trămit, însă au zis că aceasta ar fi de o puţină eficacitate, din cauză că vapoarele staţionare la cea dintîi somaţiune a comandanţilor flotilei trebuie să se retragă.

Cu toate acestea, guvernul englez, nu ştiu daca după stăruinţa noastră sau din alte cauze, dar a făcut ca Hobart paşa să fie şters din cadrele marinei engleze. Mai tîrziu am primit apoi şi ştiinţa că Poarta a dat ordine ca oraşele deschise să nu fie bombardate [3], lucru care după cum a zis foarte bine domnul Costinescu este oprit după dreptul ginţilor.

Acum daţi-mi voie să vă spun ce s-a întîmplat la Brăila. În adevăr, astăzi la 12 ore am primit o depeşe de la prefectul de Brăila [4], în care se zice că turcii au început să bombardeze Brăila. Negreşit că la această ştire şi eu şi guvernul întreg am fost foarte surprinşi şi dominaţi de cea mai mare indignaţiune contra unui asemenea fapt, astfel că făcusem chiar telegrama către toţi agenţii noştri din străinătate protestînd în contra unei asemenea barbarii [5]. Protestarea era chiar trămisă la oficiul telegrafic central, cînd am primit din Brăila o altă depeşă, care esplica lucrul cu totul altfel. Toate acestea vi le spun, domnilor, să fie bine înţeles, sub toată rezerva, fiindcă pînă acum avem două depeşe, două raporturi oficiale contradictorie, şi nu ştim daca unul sau celălalt este cel adevărat. După cea de-a doua telegramă, bateriele ruse, zărind în dreptul Brăilei două monitoare turceşti, au început a le bombarda, la care monitoarele turceşti au ripostat trăgînd asupra baterielor ruse. Atunci din bombele monitoarelor turceşti a căzut în oraşul Brăila nu două, dar cinci bombe, şi au sfărîmat două case, fără să omoare pe nimeni. Atît ştie guvernul asupra acestui incident, atît poate să spună. Ceea ce se crede dator însă a adăoga este că Adunarea să fie sigură că guvernul va şti să-şi facă datoria cu toată energia cerută ori de cîte ori se va comite vreun fapt în contra noastră şi în contra intereselor noastre.

---

* Şedinţa din 21 aprilie 1877.

Înţelegeţi dumneavoastră că în faţa acestor două ştiri contrazicătoare, guvernul are trebuinţă de o a treia, care să confirme într-un mod pozitiv care din două este adevărată, certă. Noi credem pînă atunci că Brăila n-a fost bombardată, ci că în schimbarea de bombe între bateriele ruse şi monitoarele turceşti s-a întîmplat ca cinci bombe să cadă în oraş. Negreşit că şi aceasta este o nenorocire. Dar ceea ce este mai grav, acolo unde şi Camera şi guvernul se află în faţa unui fapt pozitiv, este captura ce se face necontenit de bastimentele turceşti vaselor de comerţ încărcate cu grîne. Desigur că turcii fac aceste răpiri în faţa nevoii că nu au proviziuni de resbel, fiindcă iau orice vase găsesc, sub orice bandieră, fie română, fie franceză, fie oricare. Ieri au capturat un vas sub bandieră franceză. Aceasta ne face desigur să avem aliaţi în contra unor asemenea fapte, fiindcă guvernul de mai mult timp deja a zis tutulor puterilor: ocupaţi-vă de această ţară, fiindcă aveţi aci interese foarte mari, şi ni s-a răspuns necontenit, nu putem face nimic. Astăzi însă cînd comerţul lor începe a suferi, comercianţii respectivi au să protesteze şi poate că vocea lor are să fie mai puternică şi mai ascultată decît vocea noastră de către puteri [6].

„Monitor", 1877, nr. 104, p. 3 096, col. 1—2.

NOTE

[1] E. Costinescu îl interpelase pe K. în legătură cu bombardarea Brăilei de turci de pe trei cuirasate. Faptul atacării unui oraş liber, deschis i se părea „barbar", o călcare a dreptului ginţilor şi a legilor războiului. Cerea de aceea guvernului — întrucît la Brăila se aflau numeroase nave sub pavilion străin — să protesteze energic pe lîngă cabinetele europene şi în acelaşi timp „să ni se dea o justă reparaţiune pentru cel[e] comise la Brăila".

[2] Afirmaţia trebuie luată sub rezervă, cum dealtfel previne şi K. Hobart paşa, mercenar englez în slujba Porţii Otomane, promisese că nu va bombarda Galaţii şi Brăila, deşi în raza lor se aflau, neancorate, vase militare turceşti (vezi telegrama prefectului de Covurlui din 14 aprilie 1877, *DRI*, II, p. 233).

[3] Savfet paşa anunţase la 16 aprilie că oraşele deschise româneşti de pe Dunăre nu vor fi bombardate „cîtă vreme nu vor opune trupele princiare mişcărilor turcilor" (cf. *DRI*, II, p. 246). Dar la 17 aprilie el trimitea instrucţiuni serdarului-ecrem cu privire la navigaţia pe Dunăre. Fluviul constituie o linie de apărare, deci regulile aplicate îndeobşte neutrilor nu sînt valabile. Turcia poate de aceea interzice traficul, opri şi rechiziţiona vase; le poate sili să părăsească anumite porturi şi să le fixeze locuri de ancraj. Orice pagubă este pe seama armatorilor, deoarece starea de război este declarată. În aceste condiţii bombardarea Brăilei (vezi *DRI*, II, p. 258—259) era de aşteptat, deoarece, după părerea turcilor, România nu respectase neutralitatea, îngăduind bateriilor ruseşti să ia poziţie pe mal.

[4] Vezi telegrama prefectului R. Mihail anunţînd că turcii bombardează oraşul şi ruşii răspund atacului (*DRI*, II, p. 334).

[5] Cu o zi înainte K., pentru a preveni atacurile turceşti, telegrafiase agentului de la Paris, N. Calimachi Catargiu, pentru a solicita ajutor diplomatic ca Brăila şi Galaţii — centre de comerţ internaţional — să nu fie bombardate (*DRI*, II, p. 316).

[6] E. Costinescu s-a declarat satisfăcut de explicaţiile lui K.

Discurs asupra politicii externe a României. Justifică convenţia româno-rusă pentru trecerea armatei ruse pe teritoriul românesc. Polemică cu P. Carp *

Aş dori să vorbească domnul Carp[1] mai întîi, fiindcă domnia-sa a cerut cuvîntul ca să răspunză la dialogul care l-a avut cu domnul Roseti şi domnul Dim. Ghica — nu cu mine — , şi-i declar cu francheţă de mai nainte că după ce voi vorbi am să cer închiderea discuţiunii, nu pentru minister, dar pentru ţara mea. Cestiunea care priveşte pe minister poate s-o discute mîine printr-o interpelare, şi ministerul va fi gata să-i răspundă.

Domnul vicepreşedinte: Voieşte domnul Carp să vorbească?
Domnul P. Carp: Aş avea o propunere de făcut, aceea de a închide discuţiunea înainte de a vorbi domnul ministru de esterne.
Voci: A! a!
Domnul vicepreşedinte: Aceasta nu se poate. Ministerului nu se poate refuza cuvîntul dacă-l cere.

Domnilor senatori, socoteam că după o lungă retragere onor. domn Carp, devenind senator, va face altceva mai serios decît spirit. Văd însă că domnia-sa rămîne credincios juneţei domniei-sale.

Domnul P. Carp: Nu sînt ca domnia-ta în această privinţă. *(Ilaritate.)*

Altă dată mă pun şi pe tărîmul spiritului cu dumneavoastră. *(Ilaritate.)*

Domnilor, înţeleg de a se căuta ceartă guvernului, cînd acea ceartă degajază ţara, dar nu înţeleg că pentru ca să lovească nişte oameni bombele domniei-sale să ajungă în ţară, precum de esemplu bombele monitoarelor turceşti, în loc să ajungă în bateriile ruseşti au ajuns în oraşul Brăila![2] Aceasta n-o înţeleg! *(Aplauze.)* Domnilor, s-a discutat şi ziua şi noaptea convenţiunea făcută[3] şi fiecare a avut timpul şi libertatea să zică cuvîntul său.

Ei bine, domnilor, socotesc că ar fi fost o datorie către ţară ca să se înceteze odată de a se vorbi asupra unei situaţiuni care azi a devenit definitivă; şi nu este generos cum că aceia cari au combătut situaţiunea, aceia să nu vază că astăzi numai în favoarea acelei convenţiuni se mai poate ridica un glas a vorbi în această Cameră. Pentru că, din nenorocire, dacă s-ar fi primit teoria celor ce au combătut şi nu s-ar fi votat convenţiunea, ar fi izbutit că azi în Bucureşti ar fi fost altceva decît miniştri responsabili şi cari să asculte şi spiritul şi nespiritul fiecărui întreruptor! Necontenit aud vorbindu-se de neutralitate; apoi, onor. domni, ce va să zică neutri? Neutralitatea atîrnă, chiar pentru individe, numai de o parte? Eu socot că atîrnă de două părţi: iată, eu declar că sînt neutru, că nu am să mă agăţ de nimeni, că n-am să lovesc pe nimeni, dar daca va veni altul şi va da cu pumnii în mine, eu să stau tot neutru? *(Aplauze.)* Iată teoria, iată politica care ni se recomandă nouă: să staţi neutri!

Am stat un an de zile neutri. Apoi neutralitatea noastră a oprit pe ruşi să intre în ţară? Iată că au intrat ei, cu toată neutralitatea noastră. Am fost neutri, i-am lăsat ca să vie, n-am trimis tunurile noastre la Prut. Ni se zice să fim neutri şi către turci. Ei bine, primesc pentru moment;

---

* Şedinţa din 23 aprilie 1877. Senatul României.

dar care ar fi neutralitatea practică? Neutralitatea practică ar fi în interiorul ţărei ce este pe marginele ţărei: Brăila bombardată, în Olteniţa 3 vapoare esecută pe locuitori a se retrage[4], fiindcă au sfărîmat oraşul cum a sfărîmat biserica creştină de la Reni![5] Iată neutralitatea dumneavoastră.

Domnul P. Carp: Aceasta este convenţiunea.

Onor. domnule Carp, socoteşti că, chiar dacă n-am fi făcut convenţiunea, circazienii cari fac vînătoare de oameni pe toată Delta Dunărei, socoteşti că başibuzucii ar fi fost altmintrelea? Că n-ar fi atacat tot? Şi nu sînt favorizate nici chiar bastimentele engleze[6], cari se iau din porturile noastre şi se împarte între cerchezi şi başibuzuci. Poate un om cu niţică judecată să pretindă că, noi şezînd neutri cu mînele în sîn, rezultatul acestei neutralităţi ar fi fost altceva decît de a intra pe o parte ruşii în ţară şi a da tot la o parte, începînd cu a nu permite acelor onor. domni cari azi vorbesc în libertate să mai zică pis! Iară pe de alta, a intra turcii — poate că ar fi fost ceva mai blînzi; dar totuşi nu vor pretinde domniele-lor cum că în ţara noastră erau să facă altmintrelea decît ceea ce fac chiar în provinciele lor care le umple tezaurul, în satele şi cîmpiele de unde se alimentează statul lor şi unde ştiţi ce s-a petrecut. Apoi înştiinţarea care s-a dat consulilor din Dobrogea ca să pună în siguranţă familiele, ca să pună în siguranţă arhivele, căci în momentul cînd va trece un singur rus are să dea foc tutulor oraşelor începînd cu Tulcea? Este notă oficială comunicată de comandantul trupelor din Dobrogea către toţi consulii din Tulcea, adusă la cunoştinţa agenţilor de aici[7]. Onor. domn Carp îi cunoaşte, nu are decît să-i întrebe dacă nu este adevărat. Ei bine, în această situaţiune ce era de făcut? Ne zice domnia-sa, precum şi domnul Sturdza, cum că Europa nu ne-a abandonat, şi s-au slujit de cuvintele ministrului Lasser[8]. Dar ce a zis acesta? Îmi păstrez libertatea de acţiune, am să mă ocup de interesele ţărei mele; nu voi lăsa interesele monarhiei să se pericliteze. Dar, domnilor, pînă atunci, nu este o dovadă că sîntem părăsiţi? Austria zice[9]: am să-mi fac interesele mele, cînd voi vedea că Rusia voieşte să iasă din rolul ei şi va voi cuceriri, cînd voi vedea că Rusia o să ia pămînt, atunci numai este interesul meu şi nu voi lăsa. Dar pînă atunci ce devenim noi? Unde s-a zis că noi sîntem garantaţi? Rău am făcut că am regulat trecerea ruşilor? Apoi iată că trecerea s-a făcut, şi cu toate acestea nu vedem că o singură putere a protestat în contra trecerei sau o singură putere prin agenţii săi a protestat chiar în contra convenţiunei. Mult ce am găsit din partea unor agenţi de aci a fost răspunsul că n-au instrucţiuni! Mult ce am văzut prin agenţii noştri este că n-a văzut o singură putere protestînd în contra noastră. Ei bine, puterile acelea, să-mi permiteţi s-o spun, sînt mai drepte pentru noi decît opiniunile unora din fiii ţărei, căci au recunoscut necesitatea care era *(aplauze)* ca noi să regulăm trecerea armatelor ruseşti. Apoi, dacă n-am fi făcut aceasta, socotiţi că Rusia întîrzia mult să ia măsuri să nu pericliteze armata ei? Ar fi primit ea ca în ţara aceasta să rămîie un guvern protestînd în contra trecerei sale, un domn! Nu voi să fac astăzi imputări opoziţiunei, nu voi să fac aceasta; dar acolo se conduce discuţiunea! Pare că s-ar voi anume ca să se facă o prefacere în situaţiunea noastră, căci în ziua cînd se susţine că nu trebuie să facem convenţiunea, că trebuie să stăm indiferenţi între Turcia şi Rusia, guvernul trebuia, la intrarea ruşilor, ori să fugă din ţară, ori să aştepte să fie dat afară din ţară! Şi noi, cu legile noastre, cu parlamente, cu onorabila opoziţiune, ar fi trebuit să fugim! *(Aplauze.)* Ei bine, astăzi nu este aşa, cu acea convenţiune în mînă apărăm, dacă nu ţara — aceasta poate vom face mai tîrziu —, dar cel puţin apărăm interesele materiale; şi, dacă nu mai mult, apărăm instituţiunile, şcoalele noastre, edificiele noastre! *(Aplauze.)* Într-un oraş din Moldova, comandantul a cerut şcoala ca să o prefacă în spital, şi m-a întrebat primarul ce să facă, şi noi i-am răspuns: în numele Convenţiunei, să nu daţi, lăsaţi să ia cu forţa — şi nu s-a luat.

Regret că domnul Carp nu este mai bătrîn, căci şi-ar fi adus aminte ce se făcea la 1854. S-a vorbit de spital; dar de cîte ori nu a fost luat cu violenţa! Astăzi le dăm jumătate din el, jumătate din paturile spitalului le rezervăm pentru noi.

Este bine, domnilor, ca toate cerinţele pameşnilor * să fie satisfăcute, astăzi locuitorii primesc zece franci pe zi dacă sînt chemaţi a face serviciu. Mai nainte tot aşa se făcea?

Cînd venim aci nu trebuie să uităm pe aceia care-i reprezintăm; să vedem daca aceia cari ne-au trimis aci ar voi ca să devie prada acestei frumoase cuconiţe care se numeşte neutralitate!

Dumneavoastră faceţi campania că noi am făcut politică greşită, dar nu vedeţi că această politică a fost începută de cînd cu conferinţa de la Constantinopole, pe timpul cînd era şi domnul Sturdza la minister, cînd aţi întrebat Europa ce sfaturi ne dă, cînd aţi rugat Europa de a ne da o garanţie specială?

Ne ziceţi acum: aţi lepădat garanţia Europei. Această garanţie nu era dată nouă, ci Turciei; şi neutralitatea asemenea împreună cu garanţia era dată Turciei, şi să vedem acum care este rezultatul acestei garanţii, acelei neutralităţi chiar pentru Turcia? Rezultatul este că fiecare putere se declară neutră şi, cînd se declar astfel, aceasta va să zică că Turcia se lasă în prada de a fi bătută. Este chiar bătută deja moraliceşte, pentru că Europa întreagă a recunoscut că nu Rusia a adus resbelul, ci Turcia, care a refuzat de a împlini dorinţa Europei, care a refuzat de a face reformele ce a promis.

Dar se va zice poate că eu voiesc să pîrăsc pe turci, că le fac vină că nu au împlinit acele reforme. Nu, domnilor, Turcia nu poate să împlinească acele promisiuni, pentru că-i lipseşte, precum lipseşte la multe ţări, oamenii. Puţinii turci cari sînt oameni de guvern, aceia nu primesc să se ducă în provincii, să se surghinească, vor să stea în Constantinopole. Şi pentru aceasta Turcia poate să subscrie sute de protocoale şi să dea sute de reforme, toate acestea vor rămînea pe hîrtie; şi aceasta nu este opiniunea mea, este opiniunea unui imperatore, care nu este Alexandru, că Turcia nu are oameni ca să aplice reformele. Căci încă de la 1857, de la firmanul unde se proclama egalitatea tutulor locuitorilor fără privire de religiune, a trecut de atunci 20 de ani şi nu am văzut nici un esemplu ca creştinii să se afle mai bine; din contra, vedem că sarcinele s-au înmulţit[10].

S-a vorbit de bulgari şi de suferinţele lor. Eu mă mulţumesc a aminti numai ce se petrece astăzi pe ţărmul Dunărei. Ce a greşit Reni, oraş deschis? Ce au greşit toate coloniele şi domeniele de la Reni şi pînă la mare, cari sînt spircuite de circazieni, violînd familiele, luînd averile locuitorilor? Ce a greşit Olteniţa, unde pînă acum nu este nici un picior de rus? Iată dară, domnilor, că noi nu înţelegem deloc să provocăm pe Turcia, însă Turcia reclamă de la noi ceea ce nu putem face. Am avut onoare să vă spun, daca Turcia, sînt 20 de ani, s-ar fi unit cu noi, ar fi lucrat împreună cu noi, ar fi voit să uite acele timpuri ale lui Baiazet Ilderim — cari nu se vor mai întoarce — şi ar fi voit să recunoască ca, în loc de a ne numi două provincii vasale, mai bine să pună toate silinţele spre a dezvolta drepturile noastre şi să nu facă ca acei boieri scăpătaţi cari, în loc de a munci şi a cîştiga parale, se ţin de pergamente vechi şi de titluri mîncate de vermi; dacă ar fi ţinut seamă de interesele mari cari erau şi pentru dînsa şi pentru noi, s-ar fi putut regula toate interesele împreună, ca, în ora pericolului, să poată compta pe noi. N-a făcut aşa! Chiar în momentul de faţă, ce a făcut? N-a venit să zică agentului nostru de la Constantinopole că rupe relaţiunile cu noi, ci a zis că-i retrage funcţiunea! N-a zis că întrerupe relaţiunile cu România pentru că a încheiat o convenţiune cu Rusia, ci a comunicat însărcinatului nostru de la Constantinopole că i se retrage funcţiunea![11]

Bine, domnilor, cum voiţi dumneavoastră, cum că această ţară, care a făcut atîtea sacrificie, să nu aibă şi ea o mică personalitate? Să primească necontenit aceste insulte, aceste maltratări, cari cad tot în sarcina Turciei? Apoi cu adresa marelui-vizir[12] de a ne pune în înţelegere cu serdar-ecremul Abdul Kerim paşa, cu aceasta se apără o ţară? Cu aceasta se respinge o armată de 300 de mii de oameni?

Înşişi acei domni cari necontenit vorbesc de neutralitate, înaintea acestei întrebări îi defiez să poată răspunde. Dacă noi n-am fi făcut această convenţiune, care ar fi fost rezultatul? Rezultatul ar fi fost că poate nu eram aşa maltrataţi de către cerchezi; dar atunci constituţiunea noastră era să fie spulberată, împreună cu guvern cu tot!

Dar zice onor. domn Carp că voim să trecem peste Dunăre.

A! aci este o altă cestiune. Dacă în adresă s-ar vedea un singur cuvînt prin care s-ar împinge ţara de a nu rămînea în hotarele ei şi de a se încerca să periculeze ceea ce are, atunci onor. domn Carp ar avea dreptate să vină să ne acuze că am aruncat ţara în eventualităţi primejdioase.

Nu este scopul nostru acesta; noi căutăm să ne dăm toate chipurile ca acest vifor mare, ca această ceartă, pe care nu am adus-o noi, să treacă pe deasupra capului nostru. Ne-am silit şi ne silim să ne bucurăm de individualitatea noastră; şi dacă această convenţiune nu ar avea alt scop şi alt rezultat decît aceasta, domnilor, încă ar fi o binefacere; şi nu trebuie necontenit să ne ameninţaţi cu Europa, că Europa are să ne pedepsească la facerea păcii. Eu am mai multă credinţă şi în generozitatea şi în dreptatea Europei, căci, după cum am mai zis, astăzi nu vedeţi, ca la 1854, pe agenţii puterilor străine scoborînd bandierele şi ducîndu-se; din contra, îi vedeţi în relaţiuni bune şi discutînd cu noi diplomaţiile. Altă politică are astăzi Francia, altă politică are Englitera şi altă politică are Germania; şi aceste politici deosebite, pe cari Turcia le cunoştea, au fost cauza tocmai că turcii au refuzat a se pleca la cererea Europei, pentru că se zicea că interesele deosebite ce au puterile le vor face a nu se uni contra sa.

Daca nu ar fi fost interese deosebite, să fie sigur onor. domn Carp că nu ar fi fost trebuinţă să treacă armata rusească; ar fi fost destul numai flota colectivă a puterilor campată dinaintea Constantinopolului, şi atunci desigur că chiar softalele[13] ar fi cerut pacea.

* *Pomojnicilor.*

Noi am văzut pe Serbia, în contra hotărîrei Europei, că a declarat resbel, și cu toate acestea, cînd s-a făcut pacea, Serbia a rămas în hotarele ei neatinsă și cu un prestigiu care am dori să-l avem și noi.

Serbii încalea s-au bătut; și nouă ni se cere să nu fim alt nimic decît pragul și de o parte și de alta? Această politică nu cred că s-ar priimi nici chiar de acei domni cari cer să ne ținem în o neutralitate factice. Sîntem prea mici ca Europa să se ocupe de noi.

Cît se atinge de cuvintele[14] cari sînt în mesagiul domnesc și la cari nu s-a răspuns, iarăși socot că comisiunea a făcut foarte bine de n-au răspuns, pentru că dacă ar fi răspuns s-ar fi stîrnit discuțiune; și cred că și în aceasta am fi ieșit cu onoare, căci nici unul din noi nu credem că am inspirat ură și pasiuni. Și regret că președintele nostru nu este pe aceste bănci, căci aș face un apel la nepărtinirea domniei-sale ca să mărturisească daca pe aceste bănci sînt pasiuni; și chiar de ar fi, le-am stinge; dară din norocire nu sînt. Căci nu se poate face un ministru solidar de o situațiune, care în mare parte nu este făcută de el și care nu se poate nici rezolva, cum poate singură s-ar putea rezolva.

Vin la altă cestiune. Sînt bărbați cari au cîrmuit țara și pentru cari domnul Carp cere amnistie. În privința aceasta foarte bine a răspuns prințul D. Ghica, că nu trebuie să se ceară amnistie, ci dreptate.

Cît privește cererea ca noi să facem presiune asupra Camerei deputaților, onor. domn Carp este destul de matur spre a ști că presiunea nu ne este permisă, căci acea presiune ar fi asupra unui Corp care are dreptul și el să zică cuvîntul său și să aibă rezon în hotărîrile sale întocmai ca și Senatul. Ceea ce vă pot asigura este că ministerul — și cînd zic ministerul esprim voința unanimă a miniștrilor — va binecuvînta ideea, cînd acest proces nenorocit s-ar fini. Și apoi, onorabile domn Carp, oricît de ilustre ar fi acele persoane, făcînd abstracție de cele 5 persoane cari sînt date în judecată[15], vă rog să binevoiți a arăta care mai sînt alte opozițiuni și pe cine mai auziți că sîntem în luptă; și cînd domnul Carp va constata aceasta, eu însumi cel dintîi nu voi mai fi pe aceste bănci, întocmai cum onor. domn Manolachi Costachi nu a mai voit să stea cînd au văzut că nu mai participă acele idei.

„Monitor”, 1877, nr. 109, p. 3 224,
col. 1 — p. 3 226, col. 1.

NOTE

[1] Polemica debutase de la discuția în jurul proiectului de adresă ca răspuns la mesajul tronului. Dim. Ghica sprijinise adresa care, în esență, ca și cea a Adunării deputaților, deplîngea ignorarea neutralității României, cu toate stăruințele ei în acest sens, și vedea în încheierea convenției o garanție a menținerii drepturilor politice și integrității statale.

P. Carp considerase adresa „incoherentă”, căci pe de o parte se imputa Europei și Turciei că nu au consfințit neutralitatea noastră, iar pe de alta se recomanda guvernului „să observe cea mai strictă neutralitate”. Carp mai acuza guvernul că, departe de a înlătura pericolul, „a făcut tot ce este posibil ca România să devie teatrul rezbelului”.

Rosetti Bălănescu, raportorul comitetului delegaților, îl combătuse pe Carp, arătînd că Senatul recomandase a observa pe cît cu putință neutralitatea ca precauție „contra zvonurilor care se răspîndesc în public că noi vrem să împingem guvernul să ia o altă atitudine, mai periculoasă” (cf. *DRI*, II, p. 357).

[2] Vezi discursul precedent.

[3] Vezi supra p. 398 și urm.

[4] Vezi supra p. 445, nota 3, instrucțiunile ministrului de externe turc.

[5] La 21 aprilie turcii au bombardat Renii de pe monitoare, dărîmînd cazinoul, biserica și cîteva case (*DRI*, II, p. 357). A doua zi K. trimitea o notă drastică agenților din străinătate: „Iată în ce mod înțelege Turcia să facă război. Ea violează principiile elementare ale dreptului ginților” (*ibidem*, p. 357).

[6] La 18 aprilie s-a anunțat sechestrarea vasului englez „Aneta” în portul Turnu Măgurele (*ibidem*, p. 275).

[7] La rîndul său K. îi alerta pe agenții noștri în străinătate cerînd ajutor diplomatic și intervenție în numele principiilor umanitare (la 20 aprilie, cf. *DRI*, II, p. 309).

[8] Joseph Lasser de Zollheim, (1815—1879), ministrul de interne al Austro-Ungariei.

[9] În momentul cînd marile puteri stăteau în espectativă și armatele rusești trecuseră Prutul, K. îi scria lui Andrássy, la 7 aprilie 1877: „Vă rog de a acorda țării mele tot sprijinul de care are nevoie pentru a trece aceste triste împrejurări” (*DRI*, II, p. 140). I. Bălăceanu însuși, agentul țării la Viena, avea unele nedumeriri în legătură cu poziția României, nedumeriri care îi făceau misiunea cu deosebire dificilă. La 6 aprilie el îi scria lui K.: „Se poate crede că sîntem angajați a face ca armata noastră să fie nimicită la un punct pentru ca rușii să treacă mai sigur. În acest caz nu mai poate fi vorba de neutralitate. Nu mai înțeleg de asemenea cum rușii pot garanta o neutralitate care nu mai există de fapt” (*ibidem*, p. 137).

Și cum K. îi cerea insistent amănunte în legătură cu opinia cercurilor vieneze față de acțiunea României („Neue Freie Presse” lansase o campanie violentă, în care românii erau apostrofați a fi „spioni” în slujba Rusiei), I. Bălăceanu îi răspunde — la 20 aprilie — că impresia e net defavorabilă. Lipsa de „sinceritate” a românilor pare categorică; mai e de așteptat doar declarația lor de război împotriva turcilor și aceea de cooperare militară fățișă cu rușii (*ibidem*, p. 315).

[10] În 1839 hatișeriful de la Gülhané inaugura în Turcia un program de reforme, ce avea să culmineze cu constituția lui Midhat pașa din 1876. Pregătită de energicele măsuri administrative ale sultanului Mahmud al II-lea (modernizarea aparatului birocratic, desființarea corpului ienicerilor, egalitatea confesiunilor în fața legii, crearea presei), epoca Tanzimatului („mișcare reformatoare”) ar fi putut marca o redresare spectaculoasă a Imperiului otoman. Hatihumaiumul din 1856 al sultanului Abdul Medgid reînnoia promisiunile de modernizare a Turciei. Și Tratatul de la Paris, care aducea garanția marilor puteri în ceea ce privește integritatea și independența Porții Otomane, era, neîndoios, de natură să încurajeze opera reformatoare.

Printre reprezentanții de frunte ai Tanzimatului s-au aflat: *Mustafa Reșid pașa* (1802—1858), ministru de externe al sultanului Abdul Medgid, filofrancez („alafranga effendi”) în convingeri și în port, în asemenea măsură încît se spunea despre el că e „domnul Thiers transformat în pașă și cu fes pe cap” (cf. Hippolyte Castille, *Réchid-pacha*, Paris, 1857, p. 23); *Ali pașa Gâlib* (mort în 1871), liberal moderat, diplomat ani de-a rîndul la Londra, Paris, Viena (vezi pentru el *Islam Ansiklopedissi*, I, p. 335—340); *Fuad Mehmet pașa* (1814—1879), medic și diplomat, admirator al lumii occidentale, „înclinat spre invenție și inovație”, cum îl caracteriza un contemporan (cf. Roderic Davison, *Reform in the Ottoman Empire*, Princeton, 1963, p. 89. Pentru biografie *Islam Ansiklopedissi*, IV, p. 679 și urm.).

Timp de aproape 40 de ani promotorii Tanzimatului au încercat să reducă handicapul ce despărțea Turcia de lumea occidentală. „Otomanismul”, ca formă națională a conceptului de drepturi cetățenești, introducerea sistemului reprezentativ, modificarea în sens libertar a administrației provinciale, ideea federalizării, promulgarea constituției din 1876 (care în litera ei, dacă nu în fapt, era printre cele mai liberale din lume) sînt elemente care definesc, teoretic, suprastructura Turciei între 1839—1876.

Realitatea oferea însă o imagine mult mai modestă. Structurile sociale anchilozate, omniprezența islamismului, refractar la inovație, tendințele spre autonomie ale țărilor nemusulmane, ciocnirea de interese ale marilor puteri în căutarea unui himeric echilibru politic avînd drept obiect soarta Turciei, toate acestea reduceau considerabil strădaniile de modernizare ale oamenilor Tanzimatului.

În 1871—1875 o serie de factori vin să agraveze criza internă a Imperiului: instabilitatea politică, excentricitățile sultanului Abdul Aziz, recoltele slabe, prăbușirea creditului, opoziția surdă a grupurilor fanatice (softalele) potrivnice influenței atît de brutal resimțite în diferite domenii a Occidentului. În 1875 izbucnesc mișcări antiotomane în Balcani, care neliniștesc marile puteri (vezi supra p. 367 și urm.); au loc zgomotoase manifestații de stradă ale softalelor. În aceste condiții marele-vizir Midhat pașa vede soluția unei stabilizări a situației prin promulgarea, chiar în timpul conferințelor de la Constantinopol, a constituției Imperiului (vezi supra p. 369. Pentru un tablou al Turciei la mijlocul secolului al XIX-lea poate fi consultată cu folos lucrarea lui Roderic Davison mai sus citată).

[11] La 22 aprilie, agentul țării la Berlin, Al. Degré, anunța că Poarta Otomană, în urma încheierii convenției româno-ruse, a suspendat pe agentul român la Constantinopol (*DRI*, II, p. 357). În aceeași zi, Iancu Ghica, agentul de la Constantinopol, îl informează pe K. că inten-

ționează să notifice Porții că nu va părăsi postul decît la ordinul guvernului său. Arată apoi că, datorită încordării relațiilor româno-turce, nici o misiune diplomatică nu dorește, știute fiind excesele la care se dedau turcii în asemenea ocazii, să ia sub protecția sa supușii români (*ibidem*, p. 358, 359).

[12] Vezi supra p. 420.

[13] Softale, studenți în teologie care după ce își treceau examenele deveneau ulemale, intrînd ca funcționari în administrație, cu precădere în justiție. Formau grupul social cel mai fanatic, potrivnic influenței externe și reformelor.

[14] Carp spusese că în proiectul de adresă nu se făcea deloc aluzie la cuvintele din mesaj care îndemnau la „înfrățirea" diferitelor grupări politice. Or, el considera apelul „simplă hipocrizie", „în contra adversarilor reali sau presupuși ai guvernului actuale". Numai că, observă Carp clamoros, „datoria cetățenilor este de a spune părerea lor așa cum o cred ei". Înfrățirea, în condițiile actuale, cînd o parte a foștilor miniștri este dată în judecată, este absolut imposibilă.

[15] Vezi supra p. 208–209.

*Intervenție în favoarea proiectului de lege prin care se acorda lui I. Caragiani „exercițiul drepturilor politice"**

Domnilor, ca guvern n-am deloc a mă amesteca în cestiuni personale; dacă Senatul socotește pe onor. domn Caragiani demn de a fi între români sau nu, aceasta este în voința suverană a Senatului, dară cred că combaterea care o face principele Dimitrie Ghica [1] o face numai în necunoștință de cauză. Îmi permit a-i da lămuriri și-l pot asigura că lămuririle cari le dau sînt întemeiate pe adevăr și că nimic nu mă face ca persoană să vorbesc în favoarea domnului Caragiani, în privința opiniunilor sale politice de cari nici nu vreau să știu. Sînt dator să constat un lucru ca principiu.

Noi, domnilor, avem două feluri de împămînteniri: avem o împămîntenire care o dăm străinilor și care se dă cu stagiu, avem și o recunoaștere de împămîntenire care o dăm consîngenilor noștri, cari aparțin la provincii ce relevă de guvernele străine. Această recunoaștere se dă însă cu o condițiune, aceea de a constata bine dacă cei ce reclamă beneficiul împămîntenirei sînt români.

Totdeauna și Camera și Senatul au ținut seamă de particularitățile provincielor unde acești români sînt născuți; sîntem în drept să cerem dovadă de la autoritățile locale și de la paroh, arătînd anume că sînt români aceia cari sînt născuți în Bucovina, Transilvania, Banat etc., adică acolo unde guvernele recunosc naționalitățile, și cînd va veni din Bucovina un român, ar trebui să aducă certificat în care să se zică: „născut din părinți români", fiindcă naționalitatea română este recunoscută.

Asemenea avem dreptul să cerem, și acela care cere împămîntenirea este dator să aducă un certificat că este născut din români, în cîtă vreme este născut în Banat sau în Transilvania, pentru că acolo autoritățile locale și parohiele recunosc naționalitățile. Tot așa se face și în Basarabia. Nu este tot așa în provinciele de peste Dunăre, unde sînt români. Acolo guvernul nu zice: *grec* sau *bulgar*, zice: creștin, și între dînșii zic: *ghiaur*. Autoritățile grecești, care sînt în mîna grecilor, niciodată nu vor zice că domnul Caragiani sau altul este cuțovlah. Și nu avem decît să căutăm pe toți cei de peste Dunăre cari au căpătat împămîntenirea, că n-au venit cu certificate că sînt români, ci au probat numai că este botezat în religiunea creștină, și certificatele că sînt români le-au luat tot de aici din țară. Așa sînt Dumba [2], așa Ghiga, așa sînt mulți! Și chiar avem între noi aci asemenea români cari s-au născut în Turcia și cari au primit împămîntenirea cu asemenea certificate. A pretinde ca un român de peste Dunăre să vie cu un certificat de la autorități că este român este a pretinde ceea ce nu se poate. Însă acești domni cari sînt adevărați români poartă cu sine un certificat necontestat, este limba. Și dacă este unul care poartă cu sine un asemenea certificat cum că este român, este acest domn Caragiani. Acest domn Caragiani nu numai că cunoaște limba, dialectul cuțovlah ca român macedonean, dară încă a venit la noi și a învățat limba românească; și am avut plăcerea a fi alături cu domnia-sa în Academia Română acum patru-cinci ani de zile. Nu numai atît, dară s-a distins prin scrieri serioase, importante. Nu voi pune pe domnul Caragiani pe un piedestal alături cu Michelet, dară ca profesor din Iași este unul din profesorii cei mai solizi. Este un om care cunoaște literatura greacă foarte bine, literatura română foarte bine, și care are meritul nu numai pentru sine, dară voiește să comunice știința și altora. Așa a tradus *Odise[e]a* din Omer, și *Batracomiomachia* [3]. Vă pot încredința cum că este o lucrare care n-o poate face decît un român cu amoare pentru limba și literatura țărei sale.

Nu voi să amintesc opiniunile sale politice, însă vă pot asigura că este un om onorabil, este un profesor care își face datoria în conștiință, și este român. Pe fața lui, pe limba lui, pe scrierile sale poartă calitatea de român, mai mult decît certificatele cari le-ar fi avut de la un paroh.

Acest om are toate drepturile ca să fie român. Noi am dat la mulți români de peste Dunăre cetățenia română și bine am făcut; dară între toți aceștia nu cred că se va căi cineva că a dat împămîntenirea și domnului Caragiani [4].

„Monitor", 1877, nr. 113, p. 3 341,
col. 2 – p. 3 342, col. 1.

---

* Ședința din 28 aprilie 1877. Senatul României.

NOTE

[1] Dimitrie Ghica, pe marginea observației ce se făcuse că împămîntenirea în acest caz se acorda numai datorită meritelor postulantului în cîmpul literaturii române, deoarece nu putea produce vreun act legal, considera că nu făcuse „fapte mărețe" față de români ca Michelet sau Ubicini spre a fi împămîntenit. D. G. nu admitea un precedent numai pe considerentul obîrșiei macedonene a acestuia.

[2] Pentru familia Dumba, vezi „Transilvania", LVII, 1926, p. 167–173.

[3] *Odyssea și Batrachomyomachia*, Iași, 1876, XVI + 331 p.

[4] Pentru I. Caragiani, vezi V. Bogrea, *Ioan Caragiani*, în „Dacoromania", I, 1920–1921, p. 542; „Adevărul literar și artistic", II, 1921, nr. 9, p. 3; I. Bianu, *Începătorii Academiei Române*, în „Analele Academiei Române", 1920–1921, seria a II-a, tom. XLI.

Adunarea a votat proiectul cu 21 de voturi pentru și 12 împotrivă. Legea ca atare s-a publicat la 9 mai 1877 în „Monitor", nr. 109, p. 3 215.

Discurs asupra politicii externe a României. Polemică cu A. Stolojan *

Domnilor deputați, voi începe cu o citațiune împrumutată de la marele diplomat Talleyrand, citațiune care mi-a împrospătat-o în memorie onor. domn A. Stolojan[1] : „Centrul de gravitate al Europei este la Dunărea de Jos”. Așa este. Cu aceste cuvinte vin înaintea dumneavoastră, spre a afirma din început marele adevăr, cunoscut nu de astăzi, ci de secole, că la gurele Dunării sînt în joc interese mari europene, și din nenorocire interese cari se combat între ele ! Acestea, domnilor, trebuie să ne dovedească la toți cum că cestiunea de față nu este o cestiune, daca mă pot esprima așa, o cestiune numai locală, este și o cestiune europeană.

Acest adevăr țiu a-l constata împreună cu dumneavoastră, pentru c-aș voi ca această cestiune să fie discutată în mod matur, în mod cugetat, lăsînd deoparte toate pulsațiunele inimei, lăsînd deoparte entusiasmul, judecînd rece, adică dîndu-ne seama bine de ce facem și de ce avem să facem. Prin urmare, dumneavoastră, cînd vedem că toată Europa, că toate puterile cele mari stau în espectativă, că pînă acum n-au luat nici o otărîre, că toate se lasă să vază cum acești doi mari atleți, Turcia și Rusia, atleți dușmani seculari, își vor sfîrși cearta lor, socotesc că nu veți cere ca guvernul dumneavoastră să vie, prin organul meu, înaintea dumneavoastră, cu o otărîre definitivă *(aplauze)*, adică să vă spunem iute unde avem să mergem. Nu veți pretinde de la micul ministru al afacerilor streine din București ca să vină să vă facă un program politic într-un mod mai determinat, mai precis decît îl accentuează marii miniștri ai afacerilor străine ale marelor state europene. Aceasta nu o pot face; dară cînd este să calificăm fapte, dară cînd va veni momentul propriu să luăm otărîri, și noi sîntem români, și noi sîntem energici, și noi sîntem oameni de acțiune ! Însă ca guvern noi avem o datorie mai mult decît alți români, pentru că, miniștri, avem o răspundere mult mai mare decît fiecare din dumneavoastră. Îmi permit a vă spune aceasta din început.

Domnul D. Ghica : Bravo.

Vă mulțumesc, dară nu vă grăbiți ; mă tem că în curînd vă veți esprima altfel. *(Aplauze, mare ilaritate.)*

Însă fiindcă avem răspundere și că această răspundere este nu numai a persoanelor noastre, este însăși răpunderea țărei, căci din nenorocire ce noi facem țara răspunde, faptele noastre devin fapte ale țărei ; de aceea trebuie să fim cu cea mai mare cumpănire înainte de a face nu un act, ci, înainte de a scoate un singur cuvînt, trebuie de trei ori să ne gîndim și să ne răzgîndim.

Sîntem o țară liberă, sîntem o țară cu libertăți întinse absolute, libertatea tiparului, avem libertatea întrunirilor, avem și o libertate mult mai mare decît toate libertățile, care nu este scrisă în constituțiune, dară care este scrisă în moravurile noastre, în tradițiunile noastre seculare, aceasta este *ospitalitatea* română, și această ospitalitate nu este esclusivă, ea este dată și la amici și la inamici ; și inamicii noștri sînt în țară, și în mare număr, și ei plătesc ospitalitatea noastră calomniîndu-ne ; fiecare cuvînt care iese din gura noastră se răstălmăcește și, zburînd prin firul telegrafic în toate colțurile Europei, devine un act de acuzațiune contra țărei noastre. De aceea sîntem datori să fim poate în cuvinte mult mai rezervați încă decît în acte și cine cunoaște și judecă această situațiune trebuie să ne ție seamă de rezerva noastră.

Onor. domn Stolojan cînd ne-a vorbit despre purtarea dușmănească a Turciei către România, din om în vîrstă a devenit june și cu verva juneței ne-a vorbit de atrocitățile ce se comit la fruntariele noastre ! Și eu și colegii mei în pozițiunea domniei-sale nu aș fi vorbit altfel !

Domnul Stolojan v-a făcut deja istoria faptelor săvîrșite în secolul nostru pregătitoare renașterii noastre naționale ! Și eu aparțiu unei generațiuni, unei partite cari s-a luptat și în contra suzeranităței turcești, și în contra protectoratului rusesc ; și eu aparțiu acelei generațiuni care a lucrat ca această țară să-și aibe centrul său de gravitate în însuși ea, ca această țară să-și poată hotărî ea destinele sale. Însă totdeauna am lucrat nescăpînd din vedere că menținerea bunelor noastre relațiuni cu Înalta Poartă era pentru noi o bună pază și reprezentînd totodată și un interes european.

Actele noastre mai totdeauna au țintit ca din ce în ce să întemeiem mai strînse legături cu Înalta Poartă, nu zic de acele legături întemeiate pe o stare de lucruri împrumutate de la veacurile feudale și care astăzi nu mai au rațiunea lor de a fi : *vasalitate, suzeranitate* etc., ci voiesc a înțelege acele legăminte întemeiate pe necesitățile vecinătăței, pe interese reciproce, pe legăturile de o bună amiciție, toate aceste izvorînd din o frontieră comună de peste 200 kilometre, pentru că astfel, Turcia și România întărindu-se una prin alta, să fim mai tari și în fața unui al treilea !

Toate partitele politice din țara noastră ajungînd la putere, unele într-un chip mai accentuat, altele într-un chip mai moderat, au urmat acestui program.

De la Tratatul de Paris și pînă astăzi și unele și altele au stăruit să deschiză ochii bărbaților de stat ai Turciei ca să le arate că era a lucra în interesul Imperiului otoman lucrînd la interesul statului nostru ! Din nenorocire, puțini bărbați de stat ai Turciei au înțeles această politică sănătoasă și din nenorocire acei bărbați de stat, ca Reșid pașa, ca Ali pașa și chiar ca Fuad pașa [2], astăzi au murit, și ei au murit mai cu deosebire pentru nenorocirea Turciei ; acei bărbați reprezentau ceea ce se numește astăzi bătrîna Turcie. Bătrîna Turcie a murit și a venit juna Turcie [3] . . .

O voce: Softalele [4].

A venit juna Turcie, care nu se deosibește din Turcia bătrînă decît prin un fanatism cu mult mai esagerat și al căreia program este reînvierea unor timpuri de putere musulmană cari n-au să mai revie, timpurile lui Mahomed II, timpurile lui Baiazet. Aceste timpuri de putere poate că ar fi putut reveni pentru Imperiul otoman, dară negreșit că ele n-ar fi revenit prin fanatism, prin sabie și prin foc. Ele desigur n-ar fi putut reveni decît recurgînd la civilizațiunea europeană și chemînd la viață publică pe deosebitele naționalități creștine cari trăiesc în Imperiul otoman, asigurîndu-le nu numai drepturile omenești, dară dîndu-le și o esistență politică și o administrațiune autonomă. Juna Turcie n-a urmat așa ; ea așteaptă reînvierea vechei glorii otomane de la reînvierea iataganului, cari, din fericirea lumei, este astăzi tocit pentru vecie ! Și Ali pașa și Reșid pașa și Fuad pașa rezistau la cererile, la faptele românilor, însă veneau momente cînd ei tot cedau ; astfel că marele acte ale națiunei noastre, săvîrșite în deplina noastră libertate, deși cam tîrziu, totuși au ajuns a fi recunoscute de către acești bărbați mari ai Imperiului otoman! Și Europa, și mica Românie sperau că acei bărbați de stat ai Turciei vor avea moștenitori. Din nenorocire, ei au fost sterpi, și politica lor înțeleaptă s-a îngropat cu dînșii! Și astfel, România ca și Europa nu se mai întîlnesc în Constantinopole cu rațiunea, cu mintea sănătoasă, cu prudența politică, cu ideiele civilizațiunei moderne, ci de la 1866 încoace ne-am aflat mai totdeauna în fața fanatismului, în fața prezumțiunii că semiluna mai poate domni asupra românilor. Astfel ne-am găsit totdeauna, o spun cu durere, în fața unei *linii de negațiune*, trasă și păzită de toți miniștri turcești fără osebire de cîte ori un interes românesc era în joc!

---

* Ședința din 29 aprilie 1877.

Am auzit unele glasuri zicînd și susțiind că noi nu facem parte din Orient, că noi sîntem Occident; că Orientul începe numai dincolo de Dunăre!

Eroare mare!

Aceasta nu va fi [sic!] și trebuie să ne silim să fie cît mai curînd; astăzi aceasta nu este încă.

Prin civilizațiune, noi sîntem Occident; prin pozițiunea noastră, prin interesele noastre și mai cu seamă în fața situațiunei Orientului, care nu e încă limpezită, în față chiar cu Tratatul de Paris, care ca corp politic, ca interes mare european ne recunoaște încă ca parte integrantă a Turciei; în față cu relele și necompletele definițiuni și stipulațiuni ale Tratatului de Paris, recunoscute nu de mine, ci recunoscute astăzi de Europa întreagă ca stipulațiuni greșite și neîndestulătoare; în fața tutulor acestor împrejurări și cu Tratatul de Paris în mînă, noi nu numai avem dreptul, dar sîntem datori să recunoaștem că facem parte din Orient și prin urmare, ca parte din Orient, avem și noi dreptul și datoria să zicem un cuvînt în cestiunea Orientului! *(Aplauze.)*

Era dar o mare datorie, un mare interes din partea Înaltei Porți să nu uite aceasta; și de a doua zi de la Tratatul de Paris se cuvenea, în propriul său folos, să trăiască în neîntreruptă comunicațiune și schimb de idei cu România, să fie în necontenită intimitate politică cu România! Nu a fost așa! Dar mă opresc aci spre a veni la actualitate.

A izbucnit revoluțiunea în Muntenegru sau mai bine zicînd a izbucnit resbelul acolo, căci Muntenegru a știut a rămînea stat independent; a izbucnit revoluțiunea în Bosnia, în Herzegovina; a izbucnit revoluțiunea în parte și în Bulgaria. Nu-mi este permis mie să viu aci să vă desfășur tabloul cruzimelor ce s-au comis în aceste nenorocite provincii, pretutindenea unde trupele otomane și-au pus piciorul. Am spus aceasta odată și atunci am primit numele ...

Domnul Lascar Costin: Grațios.

Las domnului Costin grija de a da simțul acestui cuvînt. Sînt fericit că astăzi un vicepreședinte al Camerii, al majorității, care în iuliu trecut îmi osîndea nota dezvălitoare esceselor comise în Bulgaria[5], ca onor. domn Stolojan, a spus că avem datoria să zicem și noi un cuvînt în cestiunea suferințelor coreligionarilor noștri de peste Dunăre. Avem o datorie mai mult însă decît un drept, de a ne interesa, de a simți pentru cele ce se petrec pe țărmul drept al marelui fluviu; pentru că în timpurile vechi noi românii împreună cu bulgarii am format regatul bulgaro-român; pentru că în țara noastră avem interese mari reprezintate prin cetățeni români de naționalitate bulgară, care ca și românii iau parte

la sarcinile țărei, și aceștia au părinți, au frați peste Dunăre; pentru că avem poporațiuni române pe tot țărmul drept, și deputații de la Brăila și de la Galați și de la Ismail știu că cele întîi cruzimi comise de cerchezi după izbucnirea resbelului turco-rus nu s-au făcut asupra bulgarilor, cît s-au făcut asupra satelor românești. *(Aprobări.)*

Pentru aceste nenorocite poporațiuni avem simpatii foarte naturale; dar naturale, domnilor, orice s-ar zice! Nu ne era dar nouă cu putință să nu ne doară anima cînd auzeam atrocitățile de peste Dunăre; aceasta am constatat anul trecut, cînd ocupam acestași minister, și sînt fericit de a vedea astăzi vicepreședintele acestei Camere, de la înălțimea acestei tribune, puind sigiliul său la afirmările mele din iuliu 1876, cu singura deosebire că limbagiul domnului Stolojan este mai energic decît a fost al meu!

Cu toate simpatiele României, guvernul însă a pus mîna pe animă; cu toții ne-am oprit pulsațiunile și am fost neutri, și foarte neutri, și leal neutri. Un an întreg am fost jendarmul Turciei; armele trămise sîrbilor le-am oprit să treacă prin țara noastră; voluntarilor le-am îngreuiat cît am putut trecerea prin țară, am arestat chiar bulgarii care alergau sau lucrau pentru salvarea patriei lor.

Și cînd am făcut aceasta? Cînd Turcia nu avea în Bulgaria decît bașibuzuci și cerchezi, nu avea armată regulată sau cel puțin nu o avea decît într-un număr foarte mic, căci toată armata sa era în fața sîrbilor. Dar daca atunci cuvîntul României s-ar fi rostit, daca acea mică spadă a României care se desprețuiește ar fi intervenit la 1 iuliu 1876, nu credeți oare că lucrurile de atunci s-ar fi regulat, încît poate că nici ar fi fost silită Rusia să intervie? *(Aplauze.)*

Daca mica noastră spadă a șezut în teacă, diplomația și guvernul nostru nu au șezut cu mîinile încrucișate. Noi am bătut la toate ușile Europei, am bătut mai cu deosebire la acea poartă care se numește Înalta Poartă *(aplauze)* și care ea trebuia cea dintîi să ne deschidă porțile celelalte.

Ei bine, noi am găsit acea Poartă închisă și din cauza ei am găsit închise și celelalte porți.

Noi tot am stat neutri; tot nu ne-am uitat la invitațiunile ce ni se făcea mai din toate provinciele turcești, care ne ziceau: frați în suferințe în trecut și avînd același viitor, veniți-ne în ajutor!

Noi sîntem popoare orientale, Orientele este al nostru, prin urmare noi avem dreptul, datoria de a zice cuvîntul nostru în soluțiunea cestiunei orientale! Cu toate acestea noi am stat muți la strigătele de durere ale creștinilor și în cele din urmă Rusia a fost silită să zică ea cuvîntul său, și cuvîntul acesta care era espresiunea opiniunei publice din Rusia era atît de mare, atît de puternic, încît a atras la resbel pe un imperator ale căria titluri cele mai nemuritoare nu sînt pentru că este imperatorele tutulor Rusielor, pentru că este marele reformator al imperiului său, ci pentru că este cel mai mare amic al păcii; scump de sîngele supușilor săi, domnia-sa va trece la istorie cu renumele ei; sub dînsa o picătură de sînge nu s-a vărsat în resbel. Ei bine, simțimîntul națiunei ruse, glasul popoarelor creștine și suferinde din Orient a făcut pe marele imperator Alecsandru II, pe amicul păcii, ca să scoață spada din teacă.

Domnilor, cînd ați votat convențiunile încheiate cu Rusia, v-am spus tot ceea ce trebuia să spun, încît astăzi nu se mai cuvine să vă mai zic alt decît că majoritatea acestei Camere, care a votat acele convențiuni, a fost, cu mici escepțiuni, însuși glasul națiunei, atît de unanimă este astăzi formată opiniunea națiunei în privința acestor convențiuni. V-am spus atunci cît ne-am împotrivit, cît am lucrat ca să evităm resbelul de la otarele noastre, și că numai cînd ne-am convins că Rusia trebuia să tragă spada și să treacă prin România, numai atunci am încheiat acele convențiuni; și aci sîntem de acord cu domnul Stolojan, zicînd că prin acea convențiune noi n-am căutat alt decît d-a ne apăra interesele noastre proprii!

Da, domnilor, în încheierea acestor acte, nu ne-am ocupat decît de noi, de conservațiunea noastră; am căutat să ne asigurăm drepturile noastre proprii, regimul nostru constituțional, interesele noastre materiale, otarele noastre! Nu am voit să otărîm nimic în de-afară de ceea ce trebuințele noastre ne-au dictat. Și chiar aceasta pentru ce și cînd am făcut-o? Am făcut-o, domnilor, pentru că Europa sau că a fost uitat, sau că nu a voit să-și aducă aminte că interesele Europei erau angajate la Dunărea de Jos, că ea avea datoria să-și spună cuvîntul său în cestiunea acestui resbel, menit mai cu deosebire a se face pe țărmurile Dunărei de Jos! Cu toate acestea, Europa n-a voit nici să se ocupe de noi, nici să ție seamă de cererile noastre, nici măcar să ne lumineze, nici să ne dea consiliurile de calea ce aveam a urma! Părăsiți de consiliele, de sprijinul puternic al Europei, atunci noi am căutat consiliu și sprijin în noi înșine, și numai atunci am făcut acele convențiuni [6].

Negreșit, domnilor, că atunci cînd au ieșit convențiunile la iveală a fost în Europa un singur strigăt de nemulțumire în contra noastră!

Eu, ministru de esterne, nu stau la îndoială de a vă spune că din toate părțile convențiunea noastră a fost unanim sfîșiată! Însă, era o nemulțumire trecătoare; era o cestiune de amor propriu! Cea dintîi impresiune fusese: ha! ha! românii! ei, cari pînă acum au mers cum am voit noi, iată-i că acum ei au luat o otărîre prin însuși ei, și ce este mai curios este că dînșii au păzit secretul otărîrei lor. *(Ilaritate.)* Ne credeau incapabili de a ține secretul unei otărîri. *(Ilaritate.)* Și fiecare guvern își făcea întrebarea: cum acest lucru de nu s-a știut mai înainte?

Însă după ce a trecut această mică nemulțumire de amor propriu, venind judecata rece, s-a început a se studia mai bine cestiunea, a se studia convențiunile în părțile lor, a se esamina necesitățile ce ne-au făcut ca să le încheiem; și aceiași diplomați cari mai întîi ne osîndeau și-au zis: românii au lucrat înțelept; noi i-am fost părăsit, trebuia dar ca măcar ei să nu se părăsească pre sineși! *(Aplauze.)* Bine au făcut de au regulat cu Rusia ca cei 300 mii de soldați ce aveau să treacă prin țara lor să nu treacă ca printr-o țară fără stăpîn! Înțelepțește au lucrat de au determinat această trecere în condițiuni învoite de ambele părți. Bine au făcut românii, cu atît mai mult că ei au fost moderați, că ei n-au reclamat nimic, că ei nu au schimbat nimic din condițiunile lor politice, că deși în formă ei poate au ieșit din neutralitate, dar în fond ei tot au rămas neutri, nedevenind agresori în contra Turciei!

La această purtare care astăzi, daca nu este aplaudată, dar este înțeleasă și acceptată de Europa întreagă, ce a făcut Turcia? Precum ea nu a ținut seamă de consiliele Europei întregi, începînd cu acele ale Angliei, care îi zicea: îmbunătățește-ți soarta poporațiunilor creștine; ocupă-te de ele, ca să nu vie să se ocupe alții de ele; iată reformele pe care le găsim cu toții neapărat trebuincioase, spre salvarea imperiului tău; tot așa de îndărătnică a fost ea și în privința României; și aci avem fericirea de a

poseda circulara ministrului de esterne al Înaltei Porți cu data de 2 mai. Prin aceasta România este acuzată cum că s-a unit cu rușii ca să provoace și să aducă invaziune în imperiu; că noi sîntem în stare de sclavie, că nu ne mai aparținem, că otărîrile dumneavoastră nu au nici o valoare; că sultanul protestă în contra a tot ce se va face în această țară, în cîtă vreme armatele rusești o vor ocupa, și apoi trămite o amenințare la adresa instituțiunilor noastre politice dînd, în mod oficial, consecrațiune unei conversațiuni ținută mai dinainte de ministrul din afară al Turciei. Nota se încheie acuzîndu-ne că am dezmințit încrederea ce Europa a fost pus în instituțiunile noastre, va să zică punînd în stare de suspiciune instituțiunile noastre, arătînd că instituțiunile noastre au falsificat spiritul public și au zguduit acele legături cari le aveam cu Înalta Poartă.

Această frasă se esplică prin conversațiunea ce Savfet pașa a avut de curînd cu un om de stat din Europa:

„Turcia a făcut o mare greșeală” zicea Savfet pașa. „Turcia a fost înșelată de vodă Cuza, cînd a primit în 1862 a recunoaște Unirea definitivă a Principatelor. Cuza vodă pleda cauza Unirei argumentînd că Unirea Principatelor ar fi în folosul Turciei și Unirea ar fi un bulevard mai puternic contra năvălirilor și influenței Rusiei ...

Turcia astăzi s-a convins că România întrunită e un bulevard contra Turciei. La facerea păcii, Turcia va reveni asupra greșelei făcută asupra poziției politice a României”.

Uită numai un lucru miniștrii otomani, că în această țară se poate face totul, decît a se mai rădica două tronuri, aceasta nu! *(Aplauze prelungite.)*

Mai uită încă ceva Înalta Poartă, că cei ce ar cugeta, că cei ce ar fi a ocupa acele două tronuri, înainte de a se urca pe dînsele, vor găsi mai înainte pe piața Iașilor și pe piața Bucureștilor două spînzurători. *(Aplauze prelungite.)* Căci pentru aceștia pedeapsa de moarte nu va rămîne desființată! Uită vizirii și reși-efendii otomani că astăzi este o Românie una și nedespărțită! Va putea România să piară, dar Moldova și Valahia nu vor mai reveni. *(Aplauze prelungite.)* Nota Porții, domnilor, în curînd a fost urmată, ba chiar a fost precedată de fapte. Odată convențiunile încheiate cu Rusia, noi, după obiceiul românilor, le-am esecutat cu lealitate. Însă prin aceasta pusu-ne-am noi în stare de resbel cu Turcia? Nu! Rechemat-am noi pe agintele nostru de la Constantinopole, precum l-a chemat Rusia pe al său? Nu! Agintele nostru a rămas acolo; dar tot ce am scris noi la adresa sa, depeși, scrisori esplicative, tot ce am espediat la Constantinopole a fost oprit la Rusciuc. Nu ne-am mulțumit numai cu atîta: aceleași depeși și scrisori am căutat a le trămite prin agentul nostru de la Viena ca să le înainteze el la adresa agenției noastre din Constantinopole prin Triest, prin Grecia, sau prin altă cale de comunicațiune! Ei bine, am primit răspuns că depeșile noastre, că scrisorile noastre au fost oprite la biuroul postal din Constantinopole! Cel din urmă om din Constantinopole, din Turcia, chiar în timp de resbel are, domnilor, dreptul să corespundă cu familia sa, numai agintelui nostru i s-a refuzat această facultate, a fost sechestrat; el nu a putut să știe nimic despre ale familiei sale și nici n-am putut și nu puteam să știm daca mai trăiește. În astă dureroasă împrejurare ne-am văzut nevoiți a ne adresa la puterile garante și toate au făcut cunoscut guvernului turcesc că personalul agenției noastre din Constantinopole este pus sub scutul dreptului ginților. *(Aplauze.)*

Nu dar noi am rupt relațiunile noastre diplomatice cu Turcia, dar Turcia a rădicat funcțiunile agintelui nostru! *(Ilaritate.)*

S-a oprit aci Înalta Poartă? Nu! Noi n-am tras o singură pușcă asupra țărmului drept al Dunărei, o singură barcă a noastră n-a trecut Dunărea ca să prade un miel, ca să ardă o claie de paie! N-am luat o singură măsură care să aibă umbră de dușmănie contra turcilor. Din contră, pentru ca turcii să nu găsească cel mai mic pretext de agresiune contra noastră, am făcut ceea ce n-ar fi trebuit să facem, am retras oștirea noastră de pe tot țărmul Dunărei și, cunoscînd teribila misiune a avangardelor turcești, am prevenit pe locuitorii riverani să se retragă în interiorul țărei. Ceva mai mult, a tremurat mîna noastră cînd am subscris acea încheiere a consiliului după care un punct al pămîntului nostru a trebuit să-l deșertăm pentru a-l pune la dispozițiunea turcilor. Da, zece zile am lăsat Calafatul[7] părăsit de apărarea armatei noastre, ș-aceasta numai și numai ca să arătăm Turciei că noi nu voiam a ne pune deloc în pozițiunea de provocatori.

Ce a făcut guvernul otoman? A răspuns cu sabie, cu bombe, cu foc și chiar petroleu! Și aci este locul să constat că guvernul otoman este răspunzător de toate actele agresive săvîrșite de-a lungul Dunărei în contra noastră, căci acestea sînt făcute din ordinul și cu permisiunea sa! Dintîi s-a început a se face prădăciuni de cerchezi și de bașibuzuci, cari, trecînd necontenit Dunărea, venea și vin, gonesc și împușcă ciobanii, iau turme de oi; cînd găsesc vite mari, bivoli, vaci, le împușcă și le pun în bărci. Acestea se petrec în două săptămîni pe toată linia de la Vîlcov pînă în fața fruntariei Serbiei.

Veți recunoaște că acesta este un mod foarte comod de a face fără bani pastramă. Dar pe lîngă pastramă mai trebuie și pîne. Ce fac avantgardele otomane și monitoarele otomane? Toate armatele se ocupă de a-și face magazii, de a-și aduna proviziuni. Turcii și-au zis: marea noastră magazie este Dunărea; grîul, orzul și porumbul ni-l vor da corăbiele care plutesc pe marele rîu! Și deodată monitoarele otomane s-au constituit în adevărați flibustieri, în adevărați pirați. *(Aplauze.)* Nu s-au mai uitat nici la naționalitate, nici la pavilion, nici la neutralitate, ci au făcut ceea ce zice francezul *main basse*, au pus mîna pe corăbii, vase, șlepuri și austriace și germane și franceze și italiane și grecești și chiar engleze. Sînt proprietari și căpitani de vase engleze cari au reclamat protecțiunea românească în contra armatelor acelui stat, din care la o mare tribună s-a susținut că România face parte integrantă. *(Ilaritate.)*

În ziua în care s-au început aceste acte de adevărat[ă] piraterie contra vaselor de pe Dunăre, ne-am adresat la toată Europa, zicîndu-i: Galații, Brăila și cele[l]alte orașe dunărene nu sînt numai orașe românești, sînt porturi. Ziceam: orașele acestea internaționale, comerciul de pe Dunăre este comerciu internațional. Nu e pe Dunăre numai averea noastră: sînt vase încărcate cu marfă deja plătită; banii sînt în pungile românilor, iar grîul, porumbul și celelalte cereale sînt astăzi averi franceze, engleze, germane și austriace!

Prin urmare, adăugăm noi marilor puteri, daca țara, daca orașele, daca averea românilor vă găsesc indiferinte, aveți grijă măcar de proprietățile, de averile, de comerciul ale înșuși cetățenilor voștri. Mai întîi puterile replicară că, după Tratatul de la Paris, nu rezultă că Dunărea e neutră, dar că navigațiunea ei este liberă pe Dunăre. *(Rîsete.)* Însă mai tîrziu a început comerciul străin, și englez, și francez, și austriac, și german, și italian, a striga pe la consuli; au început și consulii a striga pe la guvernele lor și astfel toate cabinetele, cari mai întîi nu voiau să se ocupe de această cestiune, au început a face și au făcut reprezintanțiuni serioase pe lîngă Poartă despre modul comod cum își pregătește proviziuni pentru armatele sale, și Poarta a venit la nevoie a zice: ne trebuie grîu și orz pentru trupele noastre; le luăm unde le găsim, dar le vom plăti, negreșit că plata se face cu caimele! ... Și aflu că domnul Negroponte, căruia i se luase cîteva vase, după reclamațiunea ce a făcut, a și fost plătit, și corăbiele cari au fost luate încărcate cu grîu și orz s-au întors încărcate cu caimele! *(Ilaritate.)* Pirateria însă din zi în zi ia proporțiuni mai mari. Monitoare parcurg toată Dunărea, unde găsesc vase nu numai pe Dunăre, nu numai în porturile noastre, dar chiar înăuntrul rîurilor noastre, ca Ialomița, ca Jiul, ca Oltul, le somează ca în termen de la 12 pînă la 24 ore să aibă a se apropia de țărmul drept al Dunărei, căci la caz contrariu vor fi bombardate și arse; și amenințarea nu întîrzie a se realiza. Căpitanii reclamă protecțiunea noastră, noi nu-i putem ajuta pe toată linia dunăreană. Turcii bombardează orașele noastre și sub protecțiunea bombelor dezbarcă bașibuzucii în cete de cîte 100 și 150, precum s-a făcut la Bechet, și vasele care sînt încărcate le iau cu sila, iar pe cele neîncărcate le ard.

În aceste operațiuni, domnilor, sînt dator să recunosc că marina otomană a făcut progrese, punîndu-se alăturea cu invențiunile cele mai radicale. *(Ilaritate.)* Este știut că petroliul este espresiunea cea mai înaintată a progresului comunard, că escesele Comunei din Paris sînt personificate prin petroleu; ei bine, vasele din întrul Jiului, stabilimentul companiei de navigațiune a Jiului a[u] fost arse cu petroleu de către comunarzii turci. *(Rîsete.)* Dar a fost numai? Nu, domnilor! A venit apoi bombardarea orașelor. Mai întîi, în adevăr, recunosc că s-au bombardat orașe unde stau, în apropierea cărora se aflau baterii rusești. Și în adevăr, domnilor, după dreptul resbelului, un oraș care atacă sau care se apără nu mai poate beneficia de privilegiele cari se acordă orașelor deschise. Prin urmare, și noi recunoaștem, din nenorocire, că uzînd de dreptul ginților, monitoarele otomane au putut bombarda orașele unde se aflau baterii rusești, precum s-a făcut la Reni și la Brăila. Dar la Oltenița, dar la Bechet! ... În Oltenița nu era un piciorul [sic!] de soldat rus, și din oștirea românească nu era decît 9 dorobanți și 100 de milițieni, cari nu aveau nici arme; tot așa în Bechet nu erau decît 9 milițieni români. Ei bine, pentru ce acea bombardare? Cînd am văzut această barbarie, ne-am zis și am fost datori a zice: *trebuie să ne apărăm (aplauze)* și, fiindcă Turcia se declară cu noi în stare de resbel, ei bine, ne punem și noi în stare de apărare, în stare de resbel. Am ocupat Calafatul; tunul Vidinului a bubuit și tunul Calafatului a răspuns. *(Aplauze.)* Am trămis trupe la Oltenița; acestea fiind atacate din Turtucaia, am bombardat și noi la rîndul nostru și am ars o parte din Turtucaia. *(Aplauze prelungite.)* Cu toate acestea, noi tot nu credeam că sîntem în resbel cu Turcia; ne ziceam: ordine necorecte, esces de zel din partea comandanților oștirilor! Și fiindcă noi țineam și ținem a nu ne trage din binevoitoarea împreună înțelegere cu puterile garante, fiindcă noi tot recunoaștem pe puterile garante, fiindcă nu am voit ca acest mare areopag să aibă rea opiniune de noi, căci nu uitați că la gurile Dunării este centrul de gravitate al Europei, noi în fiecare zi am încunoștiințat pe aginții noștri de ceea ce făceau turcii și le ziceam: călcarea dreptului ginților, pirateriele turcilor ne con-

duc fatalmente la resbel cu Turcia. Întîi nu ne prea credeau puterile;
însă încetul cu încetul au venit glasul supușilor lor strigînd: protecțiune;
și de astă dată glasul lor ne-au servit, ei au fost advocații noștri, întru-
nindu-se neajunsurile lor cu neajunsurile noastre! Astă dată, o mai repet,
străinii ne-au servit. Cum știți, cele mai multe bastimente de pe Dunăre
aparțin străinilor. Aceștia, părăsiți de protecțiunea guvernelor lor, au
cerut ajutorul nostru; chiar agenția societății vapoarelor austriace dupe
Dunăre, societatea privilegiată imperială și regală, a cerut ajutorul nostru.
Și noi am vorbit nu numai în favoarea noastră, dară și în a străinilor.
Ei bine, puterile după ce au văzut că actele de piraterie, că bombardarea,
că focul se repetă în mod progresiv pe toată linia Dunării, și aceasta în
timp de 10—12 zile, au început și ele a întreba pe ambasadorii tur-
cești: Ce va să zică aceste acte? Cum esplicați protestațiunile dumnea-
voastră de pe Dunăre?

Ce devin învinovățirile care le faceți românilor cu bombardarea și
focul, care sînt mai mult decît acte de resbel? Și ambasadorii turcești,
între cari și onor. principe Alexandru Vogoride (Aleco pașa), mare pro-
prietar în România și a căruia moșie noi n-am atacat-o, n-am perdut-o,
ale cărei zidiri nu le-am ars nici cu lemne, nici cu petrol, a răspuns: „C'est
tout naturel. Din ziua de cînd România a subscris convențiunile, Turcia
este în stare de resbel cu România". *(Domnul Pantazi Ghica întrerupe.)*

Onor. domn Pantazi Ghica care mă întrerupe trebuie să fie foarte
fericit văzînd că Aleco pașa împărtășește chipul său de vedere. *(Aplauze.)*
Această replică o adresez domnului Pantazi Ghica numai ca să nu mă
mai întrerupă.

Domnul P. Ghica: Tot așa era aplaudat și Olivier.

N-ai meritul invențiunii! Este o frasă copiată. *(Ilaritate.)*

Domnilor, mă voi opri aci. V-am citat fapte cari sînt de domeniul
public; v-am spus că Turcia ne-a declarat resbel, fapt pozitiv constatat
și prin vorbă și prin fapt. Este întrebarea acum, care are să fie atitudinea
noastră?

La această întrebare s-a însărcinat să răspunză tunul românesc de la Oltenița și de la Calafat. *(Aplauze generale și entuziastice.)*

Dară mai sîntem întrebați și despre atitudinea ce vom ține în viitor.
Aci, domnilor, dați-mi voie să nu fie așa de categoric, așa de esplicit;
noi sîntem datori să fim, mai nainte de toate, guvern, și să fim guvern
prudent, guvern prevăzător, dară totdeodată guvern românesc, guvern
energic, hotărît să apere cu orice preț drepturile și esistența politică a
statului român. *(Aplauze prelungite.)*

Încă un cuvînt: sîntem într-o țară unde Codul civil permite divor-
țul ... *(Aplauze.)* Ei bine, cînd este ceartă și dreptul public permite
divorțul și dacă Turcia ne-a anunțat și cere acest divorț, noi nu-l vom
refuza! *(Aplauze prelungite.)* Mai mult nu poate onor. domn Stolojan să
reclame de la noi. Ceea ce simpte națiunea o simpte și guvernul *(aplauze)*,
și guvernul românesc avînd în capul său un domn carele pentru vechea
sa patrie a scos sabia și care fiți sicuri că tot așa va ști a o scoate și
pentru patria sa actuală, domn și guvern ne vom face datoria. Domnul
v-a spus că va lucra românește și astăzi, cînd oștirea noastră nu mai este
strajă pămîntească, cînd nu mai este jeandarmerie, ci o armată plină de
foc, disciplinată și care, deși tînără, arde de a primi botezul de sînge,

fiți sicuri că domn, armată și țară vor fi în stare de a da Turciei răspunsul ce i se cuvine! [8] *(Aplauze entuziaste îndelung repețite.)*

„Monitor", 1877, nr. 109, p. 3 232, col. 3 — p. 3 236, col. 3.

NOTE

[1] Anastase Stolojan, în ședința din 27 aprilie 1877 („Monitor", nr. 107, p. 3 178), adresase următoarea interpelare, deopotrivă lui K. și primului ministru, I. C. Brătianu:

„1. Întreb despre cele întîmplate la Reni, Brăila, Oltenița și mai cu seamă la Calafat.

2. Despre pirateriile comise de turci în mai multe din porturile noastre și mai cu seamă la Bechet.

3. Întreb dacă Poarta a dat pasaportul agentului nostru din Constantinopol, zicînd că-i suspendă funcțiunea.

4. Întreb dacă are cunoștință de circulările Porței în care ni se tăgăduiește individualitatea de stat și ni se amenință instituțiunile din năutru.

5. În fața acestor acte de ostilitate diplomatică și de acțiune armată din partea Turciei, fără să ne fi declarat rezbel, întreb care este atitudinea guvernului și care-i va fi linia de purtare".

Dezvoltîndu-și interpelarea, A. Stolojan descrisese actele de agresiune împotriva localităților românești de pe malul Dunării care nu găzduiau defel trupe, nici românești, nici rusești, considerîndu-le „curată piraterie". În această situație îndemnase guvernul a dispune ca armatele române să treacă Dunărea împotriva turcilor.

[2] Vezi supra p. 451, nota 10.

[3] *Noii turci (Junii turci)* încep să se manifeste după 1860 ca purtători de cuvînt ai curentului ce dorea modernizarea Turciei, refractar însă importului occidental preconizat de Ali pașa. În majoritate, proveneau din intelectualitatea formată în străinătate.

[4] Vezi supra p. 452, nota 13.

[5] Vezi supra p. 416, nota 11.

[6] La 21 aprilie K. scria într-un ordin circular trimis agenților săi din străinătate: „ ... Europa s-a degajat de obligațiile ce constractase prin Tratatul de la Paris [...], abandonînd România între două armate numărînd sute de mii de baionete [...]. Dacă Europa ar fi avut o atitudine mai energică, România ar fi fost mai energică în politica sa. Dar cînd Europa nu consultă decît interesele ei egoiste, cînd se spune României *lăsați orice speranță*, țara noastră trebuie să suporte *forța majoră* și să nu ia povață decît de la teribila situație în care ea este impusă împotriva voinței sale" (*DRI*, II, p. 338).

[7] La 11 aprilie 1877 România a hotărît evacuarea Calafatului, urmînd sfatul cancelarului austriac, Andrássy, pentru evitarea vărsării de sînge (*DRI*, II, p. 183). La 21 aprilie a fost reocupat de trupele românești (*ibidem*, p. 331—332).

[8] În urma explicațiilor lui K., Adunarea a votat o moțiune propusă de P. Grădișteanu An. Stolojan, G. Mîrzescu și Al. Candiano Popescu:

„Adunarea pe deplin satisfăcută de explicările domnului ministru de externe,

Considerînd că Turcia prin declarațiunile și actele sale de agresiune în contra României a rupt singură vechile legături ce ne uneau cu dînsa și s-a pus în stare de rezbel față cu statul român,

Luînd act de declarațiunea guvernului că tunul românesc a răspuns deja la declararea de rezbel făcută de Turcia,

Adunarea națională recunoaște starea de rezbel ce este creată României prin însuși guvernul otoman, aprobă atitudinea guvernului față cu agresiunea străină; se reazemă pe sentimentul de dreptate al marilor puteri garante, care de la Tratatul de la Paris au luat sub scutul lor dezvoltarea individualității politice a României.

Avînd [de]plină încredere în energia și patriotismul guvernului [î]i dă autorizarea ca, cu toate greutățile, să puie toată stăruința și să ia toate măsurile spre a apăra și asigura existența statului român, astfel ca la viitoarea pace România să iasă cu o pozițiune politică bine definită și națiunea de sine stătătoare să poată împlini misiunea sa istorică" („Monitor", nr. 110, p. 3 264, col. 2—3).

Discurs în legătură cu atitudinea României în conflictul oriental. Răspunde interpelării lui G. Fălcoianu *

Domnilor senatori, interpelarea[1] pe care onorabilul domn senator Fălcoianu o adresează guvernului este bine venită; şi este bine venită pentru că guvernul crede că şi Senatul are dreptul şi datoria să-şi zică puternicul său cuvînt într-o cestiune unde nu este în joc un partid sau un minister, ci este în joc însăşi ţara, înseşi destinatele naţiunei române!

Eu cred că onorabilul domn Fălcoianu, cînd ne-a întrebat daca guvernul a protestat la Înalta Poartă şi daca guvernul a luat măsuri spre a respinge agresiunile Turciei, aceasta a făcut-o numai ca să intre în materie, cum a zis chiar domnia-sa, căci cînt convins că onorabilul domn Fălcoianu ştie, precum ştie astăzi şi cel mai după urmă om, că guvernul a luat toate măsurile acestea.

Întrucît se atinge daca guvernul a protestat la Înalta Poartă, socotesc asemenea că onorabilul domn Fălcoianu ştie foarte bine că timpul protestelor a trecut şi mai ales către Poartă, căci ea ne-a ridicat mijlocul, a suprimat pe agintele nostru de la Constantinopoli, prin mijlocirea căruia numai s-ar fi putut trimite respectosul nostru protest! *(Aplauze.)* Agintelui nostru de la Constantinopoli i s-a ridicat funcţiunea şi nu mai avem alt mijloc de a coresponde cu Înalta Poartă. Dară acest protest l-am încredinţat armatei noastre! *(Aplauze.)*

Onor. domni senatori, de la înfăţişarea convenţiunei înaintea Corpurilor legiuitoare, cestiunea aceasta, adică cum stăm cu Turcia, daca am făcut bine, daca am făcut rău sau daca aveam dreptul să facem ceea ce am făcut, toate acestea s-au discutat în Camera deputaţilor, s-au discutat în Senat, s-a discutat ziua, s-a discutat noaptea, s-a discutat în toate organele publicităţei, s-a discutat în palate şi în bordeie. Cestiunea cu preaputernicul nostru suzeran este îndestul de discutată şi mai că am dreptul a zice că este şi hotărîtă. Ca să mai intrăm dară în cele petrecute şi să facem recriminări actelor Porţei, de cele ce am cerut şi de cele ce ni s-au refuzat, aceasta cred că este de prisos; nu am face alt nimic — iertaţi-mi espresiunea populară — decît *a sta de vorbă*. Într-o ţară cu două Camere, cu libertatea presei, toate evenimentele zilei se hotărăsc şi se cunosc, şi cu atît mai mult într-o asemenea cestiune la care inima românului nu poate rămînea străină. *(Aplauze.)*

Aşadar, domnilor, nu voi mai vorbi despre această cestiune; nu voi să abuzez de răbdarea dumneavoastră, pentru a vă supune cele petrecute; voi veni direct la nota escelenţiei-sale Savfet paşa[2], care refutează toate faptele noastre, care combate convenţiunea încheiată, mesagiul domnesc, răspunsul guvernului la somaţia care ne-a făcut Poarta că armata noastră să o punem alături cu armata sa, cu armata otomană, care şi-a împlîntat braţele pînă la cot în sîngele bulgarilor şi al creştinilor de peste Dunăre! Să o punem alături cu cerchezii şi başibuzucii săi! ...

Această notă, domnilor, îmi va servi de punt de plecare ca să împrospătez în memoria dumneavoastră şi înaintea conştiinţei ţărei mele poziţiunea în care astăzi România se află faţă cu Turcia.

---

* Şedinţa din 30 aprilie 1877. Senatul României.

Şi mai nainte de toate nu guvernul, ci Senatul trebuie şi-l rog ca să se rostească daca cele zise în această notă sînt juste şi fundate. *(Citeşte.)*

La aceste învinovăţiri, la această afirmaţiune, cum că domnitor, guvern, Camera deputaţilor şi Senatul chiar, acum nu votează, nu hotărăsc în libertate, ci votul este o consecinţă directă a ocupaţiunei, răspunsul, glasul opoziţiunei care combate purtarea guvernului este cea mai mare protestare în această ţară, că în acest Parlament sînt numai inimi româneşti. Este un curagiu, şi nu e nevoie de un mare curagiu, este numai datorie de român ca toţi acei cari combat starea actuală de lucruri, pe care Turcia o declară ca o consecinţă a ocupaţiunei străine, să recunoască că tot atîta patriotism se cuvine să acorde şi acelora cari cred că bine fac, şi bine au făcut, de au încuviinţat şi au votat convenţiunile şi consecinţele convenţiunilor. Aceasta pentru mine este cel mai bun răspuns care se poate trămite la acuzaţiunile făcute, că în această ţară nu mai este libertate cetăţenească, că în această ţară noi nu mai votăm decît cu genuchele plecate înaintea baionetelor ruseşti, cari sînt departe de acest centru unde destinele României se hotărăsc.

Dumneavoastră, domnilor senatori, fiecare aţi citit acea notă a ministrului Turciei care tinde a arunca asupra guvernului şi pe urmă asupra ţărei responsabilitatea cum că noi sîntem vinovaţi că s-a făcut resbel, cum că ţara aceasta a chemat pe Rusia, că ţara aceasta a făcut pe Europa să stea indiferentă la acest resbel, să nu ajute pe Turcia; şi aţi văzut tot acolo că se cere, de la noi românii, aceea ce n-a putut dobîndi de la alte puteri cari n-au legături cu populaţiunile creştine din Imperiul otoman; aţi văzut că ceea ce nu s-a putut dobîndi de la puterile garante se reclamă de la noi, ca noi, armata noastră, să o fi pus alăturea cu armata otomană! Şi apoi textual se zice şi se susţine cum că noi de fapt şi de drept, daca am fi voit sau daca am fi avut cît de puţină bunăvoinţă, am fi găsit în dispoziţiunile Tratatului de Paris destule mijloace pentru a face să ni se respecte teritoriul. Nu-mi permit a da lecţiuni ministrului de esterne al Înaltei Porţi, dar totuşi îmi permit să vă întreb pe dumneavoastră că, daca dispoziţiunile Tratatului de Paris, cari sînt pozitive în privinţa Turciei, şi nu au putut să oprească pe Rusia a declara resbel, apoi obscurele stipulaţiuni privitoare la România cum putea să oprească armata rusească? Şi daca este aşa, daca se poate susţine, ca un ce serios, ca un ce emanînd de la un guvern puternic, cum că mica Românie se convinea ca să se interpună între colosul de la Nord şi între fiii Semilunei, care ar fi fost oare rezultatul daca am fi făcut aşa? Am fi fost zdrobiţi şi la Dunăre, şi la Prut! Şi cea întîi armată a Europei, cînd ar fi intrat într-o ţară unde ar fi găsit o opunere, credeţi dumneavoastră că ar fi intrat cum a intrat armata rusă în urma convenţiunei şi că, în acel caz, şi naţiunea şi parlamentul ei şi guvernul ar mai fi fost în poziţiune a se rosti cum este pus astăzi? Ei bine, domnilor, şi eu m-am consultat şi cu alţii, şi cu unii din agenţii puterilor străine, cari nu au nici un interes de a-şi însuşi vederile noastre, şi nu am văzut pe nimeni să susţină cum că afirmările Porţei pot fi luate în serios, cum că noi am fi putut, şi prin armatele noastre şi prin stipulaţiunile Tratatului de Paris, să ne împotrivim la intrarea armatei ruseşti!

Se va zice poate că trebuia să lăsăm şi pe unii şi pe alţii să intre în ţară; că avantagiele cari le dăm unora să le fi dat şi altora.

Ei bine, aceasta s-a hotărît odată că nu o puteam face. Or, daca aceasta nu o puteam face, care alt drum era? Era acela care l-am luat, regulînd condițiunile trecerei armatei rusești. Și cînd aceasta, domnilor? Într-un timp cînd Tratatul de Paris este rupt, și nu de noi și în favoarea noastră, dară rupt în privința puterilor mari. Noi dară am făcut bine ceea ce am făcut. *(Aprobări.)*

Mi s-a mai zis că, cum nu am cerut provincii noui, n-am cerut sporire de teritoriu, n-am cerut beneficii noui? În condițiunea noastră politică am căutat în timpul resbelului să ni se respecteze pozițiunea dată de Tratatul de Paris. Ei bine, cum am fost tratați? Am fost puși de guvernul otoman afară din lege. Întîi, sultanul a contestat legalitatea tuturor actelor noastre naționale, le-a declarat ca efect al dominațiunei ocupațiunei străine și ne și trămite o amenințare contra instituțiunilor noastre. Și cînd cineva esaminează purtarea guvernului otoman de la 1857 pînă astăzi, fiindcă e vorba de instituțiune, fiecare înțelege ce va să zică instituțiuni: prin cuvîntul acesta înțelege condițiunea politică a statului român, cum este format din provinciile Moldova și Valahia și pe care Turcia în timp de 20 ani nu a voit să o califice de stat român, nici de România, nici măcar de Principat! Nu este un secret pentru nimeni cum că aceasta este voința Turciei, că ea vede în toți românii întruniți o forță care nu-i convine, o forță de care se teme. Și așa îi vine ei să facă, pentru-că, daca ar fi voit, ar fi putut face altfel și acum ar fi fost alminteri. Și vom conveni că, ca să-și realizeze scopul, după cum este vorba, Poarta otomană a căutat totdeauna a călca drepturile noastre și a se răzlăți; și acum voiește să ne aducă în starea dinainte cum era Moldova și Valahia, cînd a putut să joace rol vicleșugurile trămișilor ei. Iată, domnilor, frasa însăși: „Publicarea acestei convențiuni a dezvăluit o situațiune pe care Poarta era departe de a o bănui și care face să apese responsabilitatea cea mai grea asupra unui guvern care, uitîndu-și toate datoriile, n-a ezitat a contracta cu străinul rînduiri netăgăduite, avînd scopul de a facilita invadarea imperiului, trădînd, în același timp, interesele țărei, încrederea guvernului suzeran și speranțele ce întreaga Europă fondase pe instituțiunile Principatelor Unite. Judecata care trebuie să lovească acte îmbrăcate cu o nelegalitate atît de patentă n-ar putea fi îndestul de severă".

Speranța nu a fost îndeplinită; instituțiile nu au corespuns la speranțele Europei; instituțiunile noastre sînt osîndite. Iată cum vorbește și ne amenință ministrul Porței! Domnilor senatori, daca instituțiunile noastre sînt rele pentru Turcia, daca ele sînt privite ca aducătoare inamicului în țară, dumneavoastră nu puteți să aveți aceeași opiniune în privința lor; căci, daca aici nu se atinge de instituția chiar parlamentară, de centralizare, de împărțirea puterilor, se atinge de aceea ce preocupă pe Turcia, de esistența politică a statului român, în care ea vede un pericol pentru dînsa! Și în adevăr, domnilor, că, daca nu ar fi fost statul român, daca nu aveam o unitate de acțiune în guvern, nu am fi fost ceea ce sîntem; deci displace Turciei că țara noastră are o vitalitate și că la nevoie e în stare de a se apăra cum se apără astăzi.

Acum, domnilor, vă voi spune cum această notă s-a făcut simțitoare către noi. Apoi, înainte de a fi scrisă — căci este scrisă cu opt zile înainte —, aplicarea ei am văzut-o de-a lungul Dunărei; și numai de auzul că armata otomană, disciplinată și nedisciplinată, are să treacă, am văzut toată populațiunea noastră de-a lungul Dunărei retrăgîndu-se dintr-o zonă destul de lată și astăzi avem de-a lungul Dunărei pustii. N-a fost nevoie să treacă dușmanul pe toată întinderea, ca pustiul să se facă; și unde a fost bombardat și unde n-a fost bombardat, de la populația noastră de acolo nu tragem nici un folos, nu tragem dările pe cari fiecare cetățean trebuie să le dea, pentru simplul cuvînt că omul fugar nu numai că n-are să dea pentru alții, dară n-are el singur pentru dînsul. Comerciul nostru este perdut; proprietarii cei mai mari sînt în neputință de a face față la îndatoriri, ba chiar de a-și ține esistența lor. Nu avem decît să vedem ce se face cu acei proprietari de-a lungul Dunărei, cari au îndatoriri către Creditul fonciar, și către stat, și către particolari, daca ei sînt în stare să facă față la toate angagiamentele lor?

Iată, domnilor, preludiul acestei note. Să vedem acum după notă. Nu voi intra în multe amănunțiuni, dară voi zice atît: bine, s-a bombardat Reni, s-a bombardat Brăila, căci erau trupe rusești; dară Oltenița? dară Bechetul? dară predările * cari se fac peste tot? dară acele somațiuni trămise direct de monitoarele prevestitoare, ca pînă în termen de 12 ore corăbiile cari sînt în întrul rîurilor noastre, nu în gură, dară în întrul Jiului sau în întrul Oltului, să intre în Dunăre și de acolo să meargă la țărmul drept spre a fi capturate, și la cea mai mică rezistență, bombardate! Iată, domnilor, un ce pozitiv; nimeni nu-l poate tăgădui și nimeni nu poate pretinde că acesta este un cuvînt puternic, este aplicarea practică a notei. Tunul este ultima rațiune a împăraților, s-a zis demult aceasta. Sultanul a aplicat pe țărmurile noastre nota lui Savfet pașa!

Ce să mai fac? Noi nu ne-am considerat în resbel cu Turcia; noi n-am declarat resbel, noi n-am tras cu pușca, noi n-am trămis cete de ale dorobanților și călărașilor noștri să treacă și ei pe insulele de sub dominațiunea otomană să facă capture, cum au făcut turcii pe teritoriul nostru; noi n-am rădicat pe agentul nostru, l-am lăsat acolo; acum, în timpul resbelului, voiam să păstrăm pacea și să arătăm că nu înțelegem că vrem să fim în stare de resbel cu Turcia. Poarta însă n-a procedat tot așa cu noi; agentul nostru s-a revocat într-un mod insultător, nu i s-a dat pasport! S-a uitat că încă prin Tratatul de la Cainargi [3] este considerat ca un agent al unui suveran, s-a uitat că reprezintă o țară suverană, s-a uitat că prin acel tratat s-a pus espres sub scutul dreptului ginților, și într-un mod pueril s-a zis că, în urma convențiunei încheiată de România cu Rusia, se retrag funcțiunile agentului nostru! Și depeșa care am făcut-o, și scrisoarea care o promisesem marelui-vizir, ca răspuns dezvoltător la depeșa ce adresase domnitorului, n-a putut să ajungă la Constantinopoli; depeșa a fost oprită nu numai la Rusciuc, dară am căutat s-o trămit prin Viena și tot a fost oprită de biuroul de la Constantinopoli.

În cealaltă Cameră cuvintele mele au fost rău interpretate de un orator [4]; n-am spus că Aleco pașa a vorbit la ureche unui agent, am spus că ambasadorul Turciei a primit ordin ca să notifice puterilor garante, în fața mustrărilor care una din puterile garante face guvernului otoman despre modul barbar cum ne trata, despre piratereiele cari se făcea în lungul și în latul Dunărei și să răspunză că era natural, pentru că, în urma convențiunei încheiate de noi, Înalta Poartă era în resbel cu România. Și cum, notificarea de ambasadori către puterile garante nu este o declarare de resbel? Sînt șoapte pe la ureche?

---

* *Prădăciunile.*

Apoi este, domnilor senatori, a nu avea respect de însăși vorba noastră cînd vorbim așa. Afirm încă o dată și trebuie să fiu crezut — căci pînă la votul dumneavoastră, mai ales în asemenea împrejurări, trebuie să fiu crezut —, cînd agentul acestei țări vine și raportează în mod oficial cum că acesta este limbagiul care s-a ținut de miniștrii Porței către puterile garante, afirmațiunea noastră trebuie să fie crezută, fiindcă o facem în exercițiul funcțiunei noastre, în toată latitudinea răspunderei noastre.

Prin urmare, domnilor, iată că nu noi, nu esplicările noastre au adus ce se petrec în țara noastră; cele ce sînt de notorietate publică arată starea de ostilitate în care fără voia noastră ne aflăm în față cu Turcia. Noi am provocat pe Turcia? Noi am tras cei întîi cu pușca sau cu tunul? Noi am capturat corăbiile? Noi am făcut incursiuni? A fost un mic agent otoman în Brăila, care cînd a aflat că vin rușii s-a adresat la noi și ne-a întrebat daca poate rămînea în țară, și noi am răspuns: cît pentru noi, nu sîntem în stare de resbel cu Poarta, persoanele și averile supușilor otomani, în cît vor ține seamă de greutățile noastre, în cît nu se vor amesteca să facă acte cari sînt pedepsite de codul resbelului, pot să stea în țară și vor beneficia de ospitalitatea noastră și de protecțiunea legilor noastre. Nu știu ce se face la Constantinopoli cu supușii noștri, dară știu însă că averea cetățenilor noștri nu mai este cum era.

Alecu pașa, unul din grecii cei mai turcofili, cei mai turciți care esistă, care din tată în fiu a fost turc — aduceți-vă aminte la 1821 ce a fost Ștefanache bei [5], nu avem decît să citim dramele lui Alexandru Beldiman și vom vedea că este cel mai mare dușman al nostru —, este proprietar mare în Moldova în județul Neamțu, are jumătate din moșia Bărgăoanii. N-am pus sechestru pentru acele milioane ce ni s-au făut pagube pe malul Dunărei. N-am atacat; n-am fost agresori; n-am lovit. Am fost atacați; agresiunea a venit de aiurea, am fost loviți pînă și cu petroleu! Căci stabilimentele societății de navigațiune pe Jiu și vămile de acolo au fost arse cu petroleu! Iată progresul ce face „Juna Turcie"!

Ce avem să facem noi? Fără să voim, sîntem în resbel. Această situațiune este creată fără voia noastră și este asemenea constatat că această situațiune nu este creată prin noi. Dară, odată creată, nu cred că se poate găsi o singură voce care să vină să zică că armata noastră trebuie să se retragă în fața năvălirilor, în fața bombardărilor; că tunurile noastre trebuie să stea mute la tunurile cari bombardează orașele noastre și că să așteptăm în liniște și pace cu umilire creștinească ceea ce puternicii vor binevoi a face în ziua cînd vor socoti de cuviință ca să se ocupe și de noi! Este un proverb care este al tutulor națiunilor, care este înțelepciunea națiunilor, care este în inima fiecărui om, dictat de instinctul de conservațiune, și care proverb este: „Ajută-te, căci și Dumnezeu te va ajuta!"

Guvernul se va ajuta, nu el, ci țara contînd pe concursul bătrînilor și tinerilor, contînd pe brava sa armată!

Atîta am de zis. *(Aplauze prelungite.)* [6]

„Monitor", 1877, nr. 126, p. 3 635,
col. 3 — p. 3 637, col. 3.

NOTE

[1] În ședința din 28 aprilie („Monitor", nr. 113, p. 3 339, col. 3).

„Interpelez pe domnul ministru de esterne a ne esplica și a ne demonstra care este cauza ce a provocat pe Turcia de a rupe Tratatul de la Paris în privința României prin faptele bombardamentelor orașelor și satelor noastre, prin captura vaselor de comerciu situate pe țărmurile Danubiului, pe teritoriul nostru; căci națiunea română n-a văzut aceste ostilități și acte de agresiune precedate de nici un act oficial emanat de la guvernul Sublimei Porți, prin care să specifice, să anunțe și să justifice cazul de resbel între Imperiul otoman și statul român, conform cu principiele și regulele stabilite de dreptul ginților în asemenea situațiuni grave.

Rog încă pe domnul ministru a satisface legitima preocupațiune care frămîntă astăzi națiunea română spre a afla dacă, în aceste evenimente solemne, s-a adresat protestațiuni Turciei bazate pe tratatele din anul 1391 între Mircea I și Bajazed I, acela din anul 1460 între Vlad V și Mahomet II, acela din anul 1511 între Bogdan și Selim I, acela din anul 1529 între Petru Rareș și Soliman II, pentru că prin aceste titluri se afirmă și se recunoaște autonome, libere și independente Valahia și Moldova, din care țări se compune astăzi România, și pentru că aceste acte cari stabilesc dreptul public al statului român sînt consacrate și prin articolele 22 și 23 din Tratatul de la Paris, pe care Turcia l-a violat în privința noastră".

[2] Telegrama lui Savfet pașa către agenții Porții Otomane din străinătate din 20 aprilie/2 mai 1877:

„Le gouvernement auprès duquel vous étes accredité doit avoir connaissance du message que le prince Charles a adressé à la Chambre des députés, réunie à Bucarest le 26 avril. Les Principautés Unies avaient été envahies deux jours avant et de plusieurs côtés, par les armées russes. La Sublime Porte est dès lors en devoir de considérer les idées énoncées dans ce message et les actes du gouvernement princier qui en ont été ou qui pourraient en être la suite, non comme émanant de la libre volonté des autorités ou des populations des Principautés, mais bien comme la conséquence directe de l'occupation étrangère [...].

Il ne dépendait pas de la Sublime Porte seule de reconnaitre et de faire reconnaitre par l'Europe la neutralité des Principautés. Si elle n'a pas cru devoir prendre, dans les conférences de Constantinople, l'initiative de la proposition de la neutralité perpetuelle des Principautés Unies, c'est que le but de la conférence était tout autre et que la Porte n'aurait pas été en droit de soulever de son propre chef des questions étrangères au programme de la conférence [...].

La Sublime Porte était d'ailleurs convaincue que les Principautés pour peu qu'elles en eussent la volonté trouveraient toujours dans les dispositions du Traité de Paris des moyens suffisants pour faire respecter leur territoire et que la Russie s'arrêterait elle-même devant la barrière que lui créaient des engagements pris vis-à-vis de toute l'Europe. Ces dispositions du Traité de Paris prescrivaient, en effet, aux Principautés de combiner leur action militaire avec celle du gouvernement impérial pour la défense de leur territoire, en même temps qu'elles interdisaient l'entrée des Principautés même aux armées de la cour suzeraine et encore que l'ordre intérieur y eut été troublé, sans l'accord préalable de toutes les puissances signataires du traité. En présence de stipulations internationales aussi explicites, il est impossible d'admettre l'excuse d'impuissance, en droit ou en fait alléguée par le gouvernement princier, de s'opposer a l'envahisement des Principautés [...].

D'un autre côté, le gouvernement impérial n'avait pas manqué de proposer au gouvernement princier de se concerter avec la cour suzeraine, en vue de l'action militaire qui nécessiteraient les circonstances; et, bien que cette offre ait été déclinée, la Sublime Porte n'en a pas moins adressé dernierèment encore au gouvernement princier l'invitation officielle d'unir ses efforts aux siens pour conjurer le danger commun [...].

La Sublime Porte a la conscience d'avoir scrupuleusement rempli ses devoirs de gouvernement suzerain envers les Principautés Unies. Il appartient maintenant aux grandes puissances amies d'apprecier si, en présence des entreprises de la Russie contre lesquelles la Sublime Porte proteste les armes à la main, l'attitude que le gouvernement du prince Charles a gardée dans ces circonstances est vraiment conforme aux obligations qui lui incombaient. Tandis que la Sublime Porte offrait à ce gouvernement les moyens de défendre le pays contre l'invasion de l'ennemi, le ministère de Bucarest traitaient secrètement avec la Russie et concluaient dès le 4 (16) Avril la convention qui vient d'être communiquée aux Chambres et par laquelle toutes les ressources du pays étaient mises d'avance à la disposition de l'envahisseur" [continuarea mai departe în textul lui K.] (D. A. Sturdza, *Charles I-er* ..., vol. II, p. 685 și urm.).

[3] Vezi supra p. 437, nota 4.

[4] Pantazi Ghica, enervat de asemănarea pe care K. o făcuse între el și desțăratul Vogoridi (Aleco pașa), îl acuzase că l-a implicat pe nedrept, „în efervescența improvizațiunei", printre dușmanii țărei. Încheiase apoi teatral: „Domnul Kogălniceanu e liber să fie astăzi

român, mîne să aibă simpatii rusești, poimîne grecești și poate să vină și la simpatii turcești, însă eu în ceea ce mă privește nu voi avea decît simpatiele pe care le va avea națiunea. Crează domnul Kogălniceanu, care deși mi-a dat promisiunea că nu voi avea onoarea să merg la Siberia, crează domnia-sa că nici 150 000 baionete rusești nu mă vor face să votez alta decît cum conștiința mea [î]mi dictează”.

[5] Al. Vogoridi (Aleco pașa), n. în 1825, fiul lui Ștefan Vogoridi. A fost ambasador al Turciei la Viena pînă în 1877. Între 1879 și 1894 a funcționat ca guvernator al Rumeliei orientale.

Ștefan Vogoridi trimisese o plîngere din Silistra devletului imperial împotriva lui Theodor Balș, prilej pentru o ieremiadă contra boierilor moldoveni și un act de obediență desăvîrșită față de turci, a căror venire în Moldova în 1821 o considera a fi „mai mult din voința lui Dumnezeu”. Vezi apendicele *Tălmăcirea caimelii lui Vogoride ce scrie la Silistra* la poema în versuri a lui Al. Beldiman, *Eterie sau jalnicele scene prilejuite în Moldova din răzvrătirile grecilor, prin șeful lor Alexandru Ypsilanti, venit din Rusia la anul 1821*, Iași, 1861, p. 122.

[6] După răspunsul lui K., G. Fălcoianu a propus următoarea moțiune:

„Considerînd că bombardamentul orașelor și satelor situate pe teritoriul României atît de către flotila turcească care amenință malul stîng al Dunărei, precum și de către bateriile din cetățile Vidin și Turtucaia, constituie un fapt calificat de un act de ostilitate contra națiunei române;

Considerînd că acțiunea acestei ostilități s-a manifestat prin capturarea și incendierea bastimentelor de comerciu aflate în porturile române și pe rîurile din interiorul țărei;

Considerînd că toate aceste acte de violență s-au comis fără să fie provocate de nici un fel de agresiune din partea națiunei române, nici să fi fost precedate de notificațiune prealabilă, adresată direct guvernului și națiunei române din partea guvernului Imperiului otoman spre a motiva și justifica această măsură extremă, conform cu regulele și formele stabilite de dreptul ginților în asemenea cazuri solemne;

Senatul recunoscînd că Turcia a violat dreptul de autonomie, de libertate și independință garantate României prin tratatele de la 1391, 1511 și 1529, cari sînt confirmate și prin Tratatul de la Paris, și protestînd contra acestor violințe, autoriză guvernul să apere cu energie, atît prin memorii către puteri, precum și cu armele, drepturile suveranităței naționale și integritatea teritoriului”.

Discurs în care definește raporturile României cu Poarta Otomană. Replică lui Manolache Costache Iepureanu *

Onor. domni senatori, cu stilul urban ce caracterizează totdeauna limbagiul onor. domn Iepureanu [1], domnia-sa a țintit să dovedească că colegii săi din comitetul de la Mazar Pașa [2], deveniți odată miniștri, au renegat programul care l-au subscris. Domnia-sa v-a dat citire a unui pasagiu din acel program, prin care noi, făcînd profesiunea noastră de credință, declaram că ținem să fim în bune relațiuni cu Înalta Poartă. Ca să vă dovedesc că n-am dezmințit deloc acel program, voi lua pe însuși domnia-sa Manolaki Costaki, prefăcut întocmai ca și noi, devenit din membru de la Mazar Pașa președinte al Consiliului de Miniștri din aprilie, anul trecut. Și așa, eu care am avut onoare a fi ministru de esterne sub președința domniei-sale, îi voi aduce aminte de întîia circulară care am adresat-o Porții [3]. Ce ziceam în acea circulare? Sîntem un partit ajuns la putere, cu un program în fruntea căruia este scris înțelegerea cu Poarta și prin urmare așteptăm că escelența-sa Riza efendi, ministru de esterne, să țină seamă de voința noastră de a fi în bune relațiuni cu Înalta Poartă și că va da soluțiune cestiunelor care de atîția ani stau pendinte. Onor. domn Manolake Costaki nu va zice că acea circulară nu i-a fost cunoscută domniei-sale, în cît timp am fost împreună. N-am dobîndit nimic de la Poartă; și atunci nu era resbel, nu era revoluțiunea organizată bine nici în Bosnia, nici în Herțegovina, erau mai mult pregătiri; Poarta, ca totdeauna, ne-a răspuns: nu este timpul, nu este oportun, vom face la vremea sa. Acesta a fost răspunsul care ni s-a făcut trei luni de zile!

Voi face întrebare onor. domnului Iepureanu: pentru ce părinții noștri și pentru ce noi afectăm acea dragoste către Înalta Poartă? O afectăm, o esprimăm pentru că ziceam că suzeranitatea Înaltei Porți nu ne jena, de aceea țineam la dînșii; dară cînd a devenit pentru noi jenantă, trebuie să ținem? Și cînd a devenit jenantă? Cînd a cerut ca interesele noastre, care era cu totul altele decît acelea ale Porții, să fie tractate și apărate în comun, ca cauza Turciei să devie cauza noastră. Cînd noi am căutat salvarea noastră aiurea decît în acea intimitate și solidaritate, cînd Turcia, prin pretențiunea sa de a nu ținea seamă de voința Europei, de a face reformele cerute de Europa, a devenit un pericol pentru noi, atunci am zis că alianța aceasta nu putea merge, căci ne făcea solidari, fără să fim, cu toate greșelile care le-a făcut oameni de stat mari și mici din Constantinopoli!

Domnilor senatori! La 1848 era ceva care ne jena atunci: nu era suzeranitatea, era *protectoratul*. Oamenii de acțiune, oamenii aceia care se zicea partita națională liberală au avut curajul a se pune în luptă cu protectoratul, l-au combătut; nu pretindem că partitul acela l-a răsturnat, dară nu este de tăgăduit că el a luminat Europa, că a pus pe Europa în pozițiune să vază că nu era bun acel protectorat esclusiv.

Oamenii care urmărea dezvoltarea naționalității noastre, care vrea ca această țară să fie și ea de sine stătătoare, s-au pus în gura tunului și au mers înainte, și vedem că au reușit. A venit la 1857 Europa și a pus întrebare națiunei române să spuie ce vrea. Îndată această întrebare a găsit două opiniuni: era o opiniune a oamenilor liberali, și alta a oamenilor moderați, a oamenilor ... cum să-i numesc? ... Aci în Muntenia era natural să se ceară *Unirea*. În Moldova, onor. domn Iepureanu își aduce aminte, era și acei oameni care cerea separatismul.

Acei oameni veneau și apărau separatismul în interesul Moldovei și ca sprijinitori se puneau sub tratatele Înaltei Porți. Vă aduceți aminte, onor. domnule Iepurene, de acele mii de broșuri pe cari le publica Nicolae Istrati, de acele programe care arătau că este un pericol pentru națiune dacă ne vom depărta de legături ce ne uneau cu Înalta Poartă! Onor. domn Iepureanu atunci era june și ca toți junii de atunci a respins acele frici, a mers înainte, și travaliul[ui] dumneavoastră și generațiunei dumneavoastră se datorește că astăzi nu mai sînt moldoveni și munteni, că sînt români și că avem o singură țară, că avem un singur guvern și o singură tribună! *(Aplauze.)* Fac întrebare domnului Iepureanu, acea generațiune care și-a făcut programă la 1848, care și-a făcut programa la 1857, nu este datoare înainte de a închide ochii să zică încă un cuvînt?

Socotiți că această națiune a ajuns la cel din urmă stadiu, că totul este așezat, că totul este limpezit, că programa părinților noștri este realizată? Eu socotesc că nu; și socotesc că noi trebuie să căutăm și să ne folosim de împrejurări; și cînd împrejurările sînt favorabile pentru noi, noi trebuie să mergem înainte. Aceasta nu va să zică că trebuie să mergem înainte fără să ținem seama de pericole.

Ei bine, ce imprudență am comis noi sau predecesorii mei? Guvernul actual, nouă luni de zile știm cu toții că s-a adresat la toate puterile, a arătat pericolele și a cerut neutralitatea, că a făcut toate sforțurile ca să depărteze acest pahar. Ei bine, măcar în ora pericolului am fost oare ajutați? Nu. Națiunea noastră a fost legată de acel stat pe care astăzi Europa întreagă-l califică, cum îl califica împăratul Nicolae, de *muribund*; noi, națiune tînără, facem parte integrantă din Imperiul otoman! Și trebuie noi, cu interese proprie, cu naționalitatea noastră, să luăm parte la toate certele care le are Turcia cu Rusia, și poate mîne cu Austria și altele? Ei bine, n-a venit momentul să ne întrebăm dacă nu este mai bine să rupem cu această solidaritate? Ei bine, noi n-am rupt, și cu toate acestea onor. domn Manolake Costaki nu are decît — și sînt sigur că o face, căci citește în toate zilele ziarele — să vază că astăzi Europa, dintîi surprinsă, a început a înțelege că nu puteam face atlfel decît încheind convențiunea. S-a putut zice procedură greșită, cutare articol greșit, dară în fapt este necontestabil că convențiunea cu Rusia ne asigură esistența noastră politică în timpul resbelului, ne asigură și libertățile noastre; căci în adevăr, de la Petru cel Mare pînă astăzi, în 160 ani, am avut 7 sau 8 ocupațiuni cu armate streine și n-am văzut în acele vremi ceea ce vedem astăzi, că cu 150 mii baionete în țară noi discutăm liber și fiecare avem curagiul opiniunelor noastre, și mergem chiar pînă la estreme, fără a ne jena vorbind de Rusia, în toată libertatea. Onor. domn Opran [4], aducîndu-ne aminte cele de la '48, și se vede că nu a luat nici un învățămînt de atunci *(ilaritate)*, a făcut o filipică în contra Rusiei, în contra protectoratului său. Dară, după resbelul de la Crimeea, Rusia alături cu Francia ne-a dat tot sprijinul pentru renașterea noastră națională. *(Aplauze.)*

---

* Ședința din 30 aprilie 1877. Senatul României.

Ei bine, domnilor, am făcut convențiuni cu Europa întreagă; și la convențiunea din urmă, ce a făcut Turcia? Ne-a declarat resbel! Domnul Iepureanu s-a transformat în strategic și ne-a zis că Oltenița a fost bombardată ca măsură strategică! Că pe acolo chiar pe unde nu era garnizoane, nici rusă nici română, turcii au bombardat, jefuit și ars, și aceasta în interesul recunoașterei și al strategiei! *(Aplauze.)*

Onor. domn Iepureanu cînd este ministru (să-mi permită această franchețe) este un om foarte conștiincios, fricos chiar; în viața privată însă și acum în Parlament, tratează într-un chip *infantin* cestiunile! Să-mi permită acest cuvînt, căci niciodată nu a comis o atrocitate mai mare decît atunci cînd a apărat interesele Turciei subt cuvînt de strategie! *(Aplauze.)*

Domnul M. C. Iepureanu: Cer cuvîntul.

Aud necontenit că ni se vorbește de trecerea Dunărei, ni se vorbește de o convențiune de alianță cu Rusia.

Ei bine, unde am vorbit noi de aceasta? Cum? Pentru că am răspuns Turciei care ne atacă și ne bombardează Oltenița și am zis să sfîrșească odată cu bombardarea, pentru aceasta noi voim să ne ducem la Țarigrad ca să punem crucea pe Sfînta Sofia? Nu am voit a spune aceasta domnului Iepureanu; am zis că ar fi un rol frumos de a putea pune crucea pe Sfînta Sofia și mai zic că, daca aș putea, aș lua o bucățică ca s-o aduc în București; dară cum socotește onor. domn Iepureanu că poate să găsească în această națiune un guvern atît de fără simț, atît de neghiob, care să meargă a trece Dunărea numai pentru plăcerea de a vedea Rusciucul? *(Aplauze.)*

S-a mai zis că mai avem o convențiune. Apoi cînd am avut, am arătat-o; am ținut-o ascunsă cinci, zece zile, pînă ce s-au întrunit Corpurile

legiuitoare; daca am mai avea o alta, v-am prezenta-o. Acum ne vedem în fața armatelor turcești, care ne fac viața grea, ne fac o pozițiune de care fiecare ne resimțim, precum și toate serviciele din țară. Ei bine, trebuie odată să se sfîrșească. Ce? Cum zice proverbul: „Tot armeanul să plătească?"

Ei bine, voim să nu mai fie armeanul care să plătească gloaba, ci să fie turcul! *(Aplauze, ilaritate.)*

Domnilor senatori, acei care sînt pe aceste bănci au avut onoarea de a fi de mai multe ori alăturea cu domnul Iepureanu și au fost alăturea și cu toți bărbații care au esperiență, care au calitatea de oameni de stat din această țară. Ei bine, să nu credeți că am voi s-aruncăm patria noastră peste Dunăre sau Marea Neagră. Voim să aducem înainte programul care l-a dat părinții noștri; trebuie s-ajungem să plătim și noi cu viața noastră, să nu mai fim solidari cu toate certele ce se angajază între vecinii noștri. Să suferim pentru greșalele noastre, iară nu pentru greșalele altora. *(Aplauze.)*

Acum să-mi permită onor. domn Boerescu [5] să difer de domnia-sa într-un mic punct, cu toate că sper a-l avea și pe domnia-sa tot de opiniunea mea, pentru că altădată cînd i se făcea imputări răspundea cum răspund eu.

Nu mă preocup nici de slavi, nici de turci; cînd este vorba de interes, mă ocup de țara mea; și pentru țările mici, onor. domn Boerescu este foarte ispitit și știe că înainte de toate este politica de interese, domnia-sa a susținut chiar aceasta.

Nu am să sacrific eu patria mea pentru independința bulgarilor, nu mă preocup de aceasta; am să caut să văd că, după ce am vorbit secoli pentru greșalele altora, să mă folosesc și eu de greșalele altora ca să dau țărei mele ceea ce reclamă; cu singura deosebire, că noi sîntem mai prudenți; cu alte cuvinte, contăm mai mult pe statul român.

Domnilor, cronicele noastre ne citează ultimele cuvinte care le-au zis Ștefan cel Mare pe patul morței, cînd sfătuia pe fiul său ca să se închine turcilor. Oare o făcea el aceasta pentru sentimentul de naționalitate? Nu! O făcea pentru sentimentul de religiune? Nici atîta! Căci atunci poporul și religiunea era totuna.

O făcea pentru că găsea rea-credință la creștini și credea că nu va găsi-o la turci. Așadară, a sfătuit pe Bogdan să încheie capitulațiune cu Baiazet; însă, vă aduceți aminte că a zis: „Dacă turcii vor primi condițiunile voastre, să vă închinați, pînă cînd Dumnezeul părinților noștri va scula din mijlocul vostru un om care să facă să strălucească vechea glorie". *(Aplauze, senzațiune.)*

Așa a zis Ștefan cel Mare!

După 400 de ani, după 4 veacuri, Dumnezeul părinților noștri, daca n-a sculat din mijlocul nostru un om, ei bine, va scula o generațiune, va scula această națiune! *(Senzațiune.)* Și pentru ce s-o scoale? Pentru că reaua-credință pe care Ștefan cel Mare o găsea în creștini, noi, astăzi, chiar în ora pericolului, am găsit-o în preaputernicii noștri suzerani, cari au fost pururea surzi la cererea și rugăciunea noastră, chiar cînd protestam și ne luptam pentru dînsa, și cari chiar în ora pericolului, în loc să vină să se înțeleagă cu noi, ne aruncă înaintea Europei ca națiune trădătoare, ca națiune neleală, care nu are măcar curagiul hotărîrilor sale, cînd ne înfățișează ca îngenunchiați sub baionetele streine, care nu le vedem şi cari nu au nimic a face, căci sîntem sub legile noastre şi ne bucurăm de instituţiunile noastre.

Încă o dată, domnilor, misiunea noastră este misiunea ţărei. Şi nu noi, şi acei tineri şi acei cari am îmbătrînit luptînd pentru această ţară, vom compromite cu uşurinţă de inimă destinele României!

Dară este o datorie pentru noi, cum este şi pentru dumneavoastră, ca să nu lăsaţi să treacă ocaziunea şi, înainte de a nu lăsa ocaziunea să treacă, e de datoria noastră să facem ca după 20 de ani de frămîntare naţională să nu fim trataţi ca în timpul fanarioţilor, cînd domnitorul nostru se smulgea din mijlocul nostru şi se ducea la Constantinopoli ca să-i taie capul! Aceasta nu cred că veţi vrea!

Chiar aceia care ne impută greşalele cari nu le avem, chiar aceia cari formulează guvernului şi naţiunei drumul pe care vrea să meargă, sînt încredinţat că nu voiesc alta decît, ca şi noi, fericirea patriei, ca să fim stăpîni în ţara noastră, şi mai cu seamă să nu mai fim noi cei cari să plătească greşalele altora! *(Aplauze prelungite.)*

„Monitor", 1877, nr. 130, p. 3 753, col. 1 — p. 3 754, col. 2.

NOTE

[1] La discursul lui K. (vezi p. 464 şi urm.), provocat de interpelarea lui G. Fălcoianu, Manolache Costache sugerase că România ar fi trebuit să ceară mediaţia marilor puteri europene „pentru a găsi un *modus vivendi* între noi, Turcia şi Rusia pe timpul războiului". Exprimase apoi temeri în legătură cu politica oarecum hazardată a guvernului, care vizează în fond obţinerea independenţei fără garanţia Europei, de vreme ce, amestecîndu-se în conflict, a denunţat, *ipso facto*, Tratatul de la Paris. Insistînd pentru prudenţă, M. C. opina ca acţiunile armatei române să nu depăşească malul Dunării.

[2] Vezi supra p. 132, nota 1.

[3] Circulara din 29 aprilie 1876 (*DRI*, I_2, p. 145) prin care guvernul român se angaja la o „politică de neutralitate absolută şi de respectare a tratatelor".

[4] Opran făcuse un bilanţ al relaţiilor româno-ruse de la 1828: „... La 1828, cînd ruşii ne întinseră mîna şi ne mîngîia zicînd: viu pentru scăparea voastră, pentru recîştigarea drepturilor voastre. Bate pe turci şi apoi ne atîrnă suzeranitatea de gît, care şi astăzi planează asupra noastră şi pune în îndoială dreptul nostru de autonomie şi de independenţă [...] La 1848, cînd cu arderea Regulamentului organic, ne-au venit iară ruşii în ţară. Atunci aşteptam scăparea noastră de la turci. *(Aplauze.)* Turcul era bun, acum rusul e bun" *(rîsete, aplauze)*.

[5] Într-un amplu discurs, Vasile Boerescu, după ce făcuse istoricul relaţiilor româno-turce, sintetizase poziţia Porţii faţă de noi, arătînd că aceasta refuză să recunoască drepturile şi independenţa noastră aşa cum au fost statornicite de capitulaţii şi de Tratatul de la Paris. „Violenţa şi provocarea" din partea turcilor legitimează dreptul nostru de a ne apăra „cu armele în mînă. Independenţa dară a României însemnează întărirea naţionalităţei române, cu propria sa individualitate, însemnează moderaţiunea, ordinea, pacea, progresul, civilizaţiunea la porţile Orientului".

Intervenţie pe marginea proiectului de lege privind înfiinţarea unui post de secretar de limba franceză la Ministerul de Externe *

Domnilor, înţelegeţi foarte bine că numai o necesitate absolută m-a silit să cer Camerei sporirea budgetului Ministerului de Esterne. Cînd vă voi spune care este soarta şi partea acestei cancelarii şi mai cu deosebire a ministrului, veţi înţelege necesitatea de a i se da un nou fond. La începutul anului, predecesorul meu ţiind seamă de nevoile ţărei, şi de situaţiunea financelor noastre, pot zice că a sîngerat în blanc budgetul Ministerului de Esterne, a făcut toate putincioasele economii şi a făcut ca să fie redusă cancelaria acestui minister la cea mai minimă espresiune. Ei bine, aceasta era în timpii normali; timpii extraordinari în care ne aflăm reclamă şi sforţe extraordinare.

Am auzit zicîndu-se de pe o bancă cum că România este abandonată şi prin urmare nu mai are nevoe de corespondinţă diplomatică. Este foarte spiritual ceea ce s-a zis, dară din fericire lucrurile nu răspund la acest spirit. România a fost abandonată într-un moment oarecare, în o împregiurare oarecare, cînd noi ceream ca Europa să recunoască neutralitatea noastră; dară cu aceasta nu va să zică că noi trebuie să ne plecăm capul şi să nu ne silim să dobîndim altă dată ceea ce ni s-a refuzat atunci.

Eu socotesc că tocmai acum cînd ne aşteptăm la o pace, care rugăm cu toţii pe Dumnezeu să fie cît mai apropiată, trebuie să arătăm Europei că aci la gurele Dunărei este un interes european şi că este în interesul Europei, afară de acele puteri cari voiesc să pună mîna pe dînsa, ca să asigure neutralitatea ei. Şi fiindcă majoritatea puterilor, şi pot zice mai unanimitatea lor, nu voiesc să pună mîna pe România, sîntem în drept de a spera că în viitor ni se va garanta condiţiunea de independinţă şi neutralitate; şi prin urmare mai mult decît totdeauna acuma este momentul oportun ca să lucrăm mai mult în această cestiune, acuma trebuie să pledăm cauza noastră mai mult înaintea Europei; şi pentru ca să facem aceasta, pentru ca să pledăm cauza noastră cu mai mult succes înaintea Europei, trebuie şi mult talent, şi multă energie, şi mult simţ politic.

Domnilor deputaţi, dacă Ministerul Afacerilor Străine la noi ar fi un despărţămînt diplomatic, un minister care să se ocupe mai mult de relaţiunile diplomatice şi internaţionale cele mari, atunci negreşit că numărul impiegaţilor ar putea să fie mai restrîns şi ocupaţiunile lor să aibă un object mai înalt şi mai plăcut. Dară din nenorocire la noi nu este aşa; toată activitatea şi a ministrului şi a directorului este absorbită de nenumăratele corespondinţe cu consulii străini în felurite cestiuni, de acelea pe cari nici nu pot să le calific.

Numai legea rechiziţiunilor, numai cestiunea cuartirelor face — nu voi să vă spun nume —, dară face pe consulul cel mai mic, socotind că cu aceasta să-şi facă un bun merit către guvernul său, de a ne trămite pe fiecare zi cîte un teanc de note p-aşa de gros, cît latul mînii.

În fiecare zi primesc cîte 20, 30 de note, ori că s-a luat pretinsul supus cutare la miliţii, ori că s-a luat un cal sau o vacă la rechiziţiune, ori că i s-a dat la cuartir un soldat şi altele asemenea, la cari noi trebuie să răspundem.

---

* Şedinţa din 5 mai 1877.

Pe lîngă aceasta, necontenitele audiențe cari iau timpul ministrului de dimineața pînă seara; căci trebuie să spunem și aceasta, că a fost pe acea bancă, de unde acum s-a zis că nu e trebuință de un secretar de limbă franceză, a fost un om însemnat, a fost un om de bine, un om cu caracter stoic, era Constantin Crețulescu [1], care a stigmatizat boala nenorocită a națiunei noastre de a trăi de la 15 ani și pînă la moarte [pe] socoteala budgetului, ori ca bursier, ori ca funcționar, ori ca pensionar.

Domnilor, în starea actuală a lucrurilor, un ministru de esterne la noi este chemat, dacă nu în toate zilele, dară măcar la o săptămînă, să facă o lucrare care să pledeze cauza țărei, care să fie scrisă cu toată atențiunea, unde să-și pună toată acea sîrguință care reclamă o osteneală a creierilor, pot zice, căci în diplomație de multe ori un cuvînt, o iotă are importanța sa. Ei bine, ce lucrare poate face un ministru cînd el este întrerupt de 15 ori? Ce poate să fie lucrarea aceea care, fiind abandonată de mai multe ori, trebuie să revină și iară să revină asupra ei?

Domnul Ionescu, care a fost ministru de esterne, vă poate spune în ce stare se află cancelaria Ministerului de Esterne. Cancelaria are un ministru și directorele; mai toate corespondențele se fac de aceștia; domnia-sa singur a recunoscut aceasta și a căutat ca corespondența să se facă în limba română, și bine a făcut; însă totuși cînd se trămite corespondența aceea în limba română trebuie să fie tradusă și în limba franceză.

Pe lîngă aceasta, am regulat să luăm această măsură ca toate relațiunile noastre cu șefii de armată rusească să se facă prin comisarul general și prin comisarii speciali, și toate acele corespondențe se fac prin Ministerul de Esterne.

Afară de aceasta, Ministerul de Esterne a mai creat încă un serviciu, care s-ar putea zice că este cartea cea mare a cheltuielelor ce face pentru armata sa; are cartea mare a tutulor pagubilor cari ni se ocazionează pe toată ziua d-a lungul Dunărei. În toate zilele înregistrăm pagubile care ni se fac la fruntarie, în partea aceea, căci poate să vie momentul unde și țara aceasta să aibă dreptul să reclame despăgubirea ce i se cuvine pentru toate aceste pagube. Ei bine, domnilor, n-am venit naintea dumneavoastră ca să vă cerem un spor de funcționari pentru aceasta și am lăsat această sarcină neprevăzută să o facă tot actualii funcționari ai Ministerului de Esterne. Voiți ca ministrul și directorele care au atîta de lucru să devie și redactori? Ei bine, eu astăzi sînt redactor, dară socotiți că activitatea unui ministru nu poate să fie întrebuințată mai bine decît a redige note? Nu socotiți că este mai bine ca el să se gîndească ce este de făcut în aceste timpuri grele? Rezerva îmi este impusă mie, dară cu toate acestea cred că chiar dumneavoastră, care ați citit astăzi răspunsul președintelui consiliului din Ungaria, Tisza, că nu este interesul Austriei ca neutralitatea României să fie garantată, numai aceste cuvinte și altele ca acestea nu socotiți dumneavoastră că trebuie să ne preocupe pe noi [2]? Nu socotiți că și noi trebuie să avem timpul a căuta să ne esplicăm aceste cuvinte, să aflăm, să cercetăm ce însemnează aceste cuvinte? Apoi în toate zilele este așa. Lăsați dară, domnilor deputați, ministrului de esterne și directorelui să fie altceva decît redactori de note. Este foarte bine ca ministrul și directorele său să știe franțuzește, cum este acuma și cum a fost alte dăți, mai totdeauna; dară de ce să fie totdeauna un ministru care să știe franțuzește? Și pentru ce să nu fie și un ministru care poate să fie un bun ministru și să nu știe franțuzește? Și apoi nu văd pentru ce un ministru să fie și redactorul notelor sale?

Domnilor, mie-mi place discuțiunea, dară cînd văd că se face atîta vorbă numai pentru a se refuza o cheltuială de 12 000 de franci atît de necesarie, cred că discuțiunea nu este tocmai la locul ei; nu voi să zic mai mult.

Acum, în cît se atinge de contract [3], onorab. domn Stătescu a arătat singur care a fost motivele care au făcut pe guvern să ceară aceasta. Cu greu s-ar putea găsi un om cu valoare mare care să voiască a se espatria ca să vină aci și să atîrne de voința unui ministru și dumneavoastră știți foarte bine că toate sînt trainice în țara noastră, afară de miniștri; nimeni nu va voi să vie în București ca să intre cu un ministru iarna și să iasă la iulie, sau să intre la mai și să iasă la septembre.

Iată motivele care ne-au făcut să propunem contractul, deși sînt multe neajunsuri ce ar putea să aibă această măsură, căci un funcționar trebuie să aibă încrederea ministrului său, și să poată* să aibă încrederea ministrului care l-a pus și să nu aibă pe a ministrului care-l găsește pus. Eu însă primesc cu toată bucuria să se voteze legea cu amendamentul domnului Stătescu, și merg mai departe, declarînd că am speranță de a putea găsi un român, pe care poate că l-am și găsit; nu știu dacă scrie bine franțuzește; știu însă că, dacă ar mania limba franceză numai pe jumătate de cum maniază pe cea română, voi fi mulțumit a avea serviciul său, și astfel nu voi mai recurge la un străin.

De aceea vă rog să binevoiți a vota projectul de lege cu amendamentul propus de onor. domn Stătescu [4].

„Monitor”, 1877, nr. 116, p. 3 404, col. 3 — p. 3 405, col. 3.

* Citește: *se poate.*

NOTE

[1] C. A. Crețulescu (1809—1894), membru în Divanul ad-hoc al Țării Românești, ministru de justiție, prim ministru (1 martie — 5 august 1867).

[2] În același spirit își instruia și contele Andrássy ambasadorii de la Londra, Berlin Paris și Roma:

„À la suite des nouvelles disant que la Roumanie se propose de déclarer son indépendance on nous demande de plusieurs parts notre opinion.

Si l'occasion se présente, vous répondez, à ce sujet, confidentiellement, ce qui suit: La position légale actuelle de la Roumanie est établie par les traités. Une déclaration d'indépendance de la part de la Principauté ne peut créer qu'un changement *de facto* mais non *de jure* et demande une reconnaissance de la part des Puissances. Celles-ci doivent réserver pour plus tard leur décision là-dessus. Il s'entand de soit que, jusqu'à la création d'une nouvelle loi, l'ancienne reste en vigueur” (*DRI*, II, p. 532, notă din 1 mai 1877).

Îngrijorat de resentimentele vădite ale Austro-Ungariei, K. îi scrie „ca prieten” nu „ca ministru” lui Bălăceanu, la 7 mai: „Austro-Ungaria și în particular contele Andrássy ne sînt ostili. În afirmarea că neutralitatea României nu este avantajoasă Austro-Ungariei, noi vedem o amenințare de ocupație sau chiar de încorporare a României” (*ibidem*, p. 632).

[3] Eugen Stătescu făcuse un amendament la proiect, prin care se încuviința ca postul să fie ocupat de un străin, dar nu prin contract.

[4] Proiectul a fost admis cu 60 de voturi pentru și nouă împotrivă.

Discurs asupra declarării „independenței absolute a României” *

Domnilor deputați, în de afară de pozițiunea mea de ministru, ca român am aplaudat la limbagiul românesc, energic, patriotic al onor. domn Fleva[1]. Aceasta odată zis, trebuie să mă întreb pe mine daca mie, ministru[l] trebilor din afară și prin a cărui slabă voce România astăzi vorbește în străinătate, îmi este permis să-l urmez pe domnia-sa și să consult mai mult inima decît rațiunea rece.

Onor. domn Fleva a zis un cuvînt pe care mi-l voi apropia. Domnia-sa vorbind despre spionii cari cutreieră țărmii noștri dunăreni, față în față și chiar în mijlocul armatei noastre, a zis că un cuvînt, o literă poate să compromită soarta armatei române. Voi zice și eu la rîndul meu : un cuvînt, o literă zisă sau scrisă în mod imprudent de acela care are onoare a dirige interesele țărei față cu străinătatea poate să compromită mai mult decît soarta oștirei României, poate să compromită soarta națiunei române.

Vă voi ruga dară să binevoiți a ține seamă de această rezervă care sînt dator să o pun sentimentelor mele și să binevoiți a nu aștepta de la mine, nu voi zice entusiasm, dară nici chiar căldura și nici frase altele decît acelea cari se reclamă de gingășia cestiunei. Ceea ce am zis, împrumutînd o frasă a unui mare diplomat străin[2], cînd am răspuns la interpelarea domnului Stolojan, aceea zic și astăzi : că la gurele Dunărei nu sînt numai interese locale ; sînt interese europene, e centrul de gravitate al Europei. Aci e norocirea României, dară aci este sau mai bine zis ar putea să fie și nenorocirea României.

Domnilor, cînd s-a votat convențiunea cu Rusia, precum și cu ocaziunea interpelărei domnului Stolojan, am vorbit nu numai ca ministru, dară poate că am vorbit și ca român. Astăzi însă sînt dator să vorbesc numai ca ministru, și negreșit ca ministru al României.

Domnilor, și Camera și Senatul, la interpelările domnilor Stolojan și Fălcoianu[3], au recunoscut că sîntem în stare de resbel, au recunoscut că sîntem dezlegați de legăturile noastre cu Înalta Poartă și că acele legături sînt rupte mai întîi de către Înalta Poartă. Aceste două voturi au hotărît situațiunea și nu mai aveau nevoie de un comentariu mai mare. În stare de resbel, cu legăturile rupte, ce sîntem ? Sîntem independenți ; sîntem națiune de sine stătătoare. *(Aplauze.)* Avem domn de sine stătător. *(Aplauze.)* Însă, domnilor, aci se oprește travaliul nostru ? Aci se oprește misiunea noastră ? Am ajuns la scopul urmărit nu de azi, ci, pot zice, de secole, și mai cu deosebire urmărit de la 1848 încoace ? Mai întîi de toate, domnilor, să ne facem întrebare : ce am fost înainte de declararea resbelului ? Fost-am noi dependenți către Turcia ? Fost-am noi provincie turcească ? Fost-am noi vasali ai Turciei ? Avut-am noi pe sultanul ca suzeran ? Străinii au zis aceasta ; noi nu am zis-o niciodată. Noi nu am fost vasali. Sultanul nu a fost suzeranul nostru. Însă, era ceva : erau niște legături *sui generis* ; niște legături cari erau slabe cînd românii erau tari ; niște legături cari erau tari cînd românii erau slabi. *(Aplauze generale.)*

Încercările Turciei, pretențiunile Turciei în contra noastră, daca în adevăr nu sporeau, cel puțin se repețeau necontenit ; și mai mult în scris, căci în fapt nu se puteau face, pentru că Turcia slăbea din ce în ce mai mult, și numai cînd slăbea socotea de cuviință a-și arăta puterea către noi, pe cari ne credea slabi. În acest mod rezistența Turciei ni s-a manifestat mai cu seamă în acești din urmă 20 de ani, nevoind să intre în înțelegere cu noi spre a preface acele legături *sui generis*, cari nu mai sînt ale secolului actual și cari, daca nu mai erau de folos pentru noi, nu mai erau de folos nici pentru Turcia. Rezultatul a dovedit aceasta. *(Aplauze.)*

Domnilor, eu nu voi să fac procesul Turciei ; aceasta este treaba oamenilor de stat, și cari sînt în guvern, și cari au fost, și cari astăzi iau parte în Parlamentul otoman. Ei sînt datori să vază că au greșit cînd au răspuns pururea și într-un mod sistematic cu *non possumus* la toate cererile noastre. Aceasta este ceea ce ne-a adus pe noi în trista necesitate de a îndrepta armele noastre în contra armelor turcești îndreptate asupra noastră ; aceasta ne-a adus în trista necesitate ca, precum pe noi ne pîra Poarta și ne învinovățea că am trădat interesele imperiului, că am rupt buna-credință, să declarăm și noi la rîndul nostru că, fiindcă tunul raționează și pune în aplicațiune amenințările coprinse în nota din 2 mai a lui Savfet pașa[4], asemenea și noi am făcut recurs la tun, și tunul nostru răspunde tunului otoman. *(Aplauze.)* Ne întrebați acum ce sîntem ? Sîntem în stare de resbel cu turcii ; legăturile noastre cu Înalta Poartă sînt rupte și cînd va fi ca pacea să se facă nu crez că un singur român va mai consimți ca România să reintre în pozițiunea ei de mai nainte, rău definită, hibridă și jicnitoare atît intereselor României, cît și intereselor Turciei. *(Aplauze.)*

Așadară, domnilor deputați, nu am cea mai mică îndoială și frică de a declara în fața reprezentațiunei naționale că noi sîntem o națiune liberă și independinte. *(Aplauze îndelung repețite.)* Însă, domnilor, acum încep greutățile, fiindcă noua noastră condițiune cu definirea independenței noastre într-un mod mai determinat și mai absolut trebuie să fie acceptată de Europa. Aci este cestiunea, aci se reclamă patriotismul, aci se reclamă prudența, aci se reclamă sînge rece. Eu, cît pentru mine, nu m-am îngrijit deloc de notele lui Savfet pașa *(aplauze)*, dară foarte mult m-am îngrijit de acele cuvinte, zise la tribuna Parlamentului din Londra, că România face parte integrantă din Imperiul otoman și că armata otomană poate trece Dunărea. Aceste cuvinte m-au îngrijit. Dară ce să facem ? Să stăm morți ? Nu, domnilor, căci morților nimeni nu le poate ajuta ; nimeni nu comptează cu morții. *(Aplauze prelungite.)* Noi trebuie să dovedim că sîntem națiune viuă, trebuie să dovedim că avem conștiința misiunei noastre, trebuie să dovedim că sîntem în stare să facem și noi sacrificie pentru ca să păstrăm această țară și drepturile ei pentru copiii noștri, și această misiune în momentele de față este încredințată fraților și fiilor noștri, cari mor la hotare. *(Aplauze prelungite.)*

Dară, odată aceasta făcută, trebuie nu numai guvernul, dară și Camera, și Senatul, și națiunea să pledeze naintea Europei, naintea marelui areopag, acel areopag naintea căruia însăși Rusia se adresează și-și pledează cauza sa ; să ne adresăm și să pledăm cu fermitate și cu înțelepciune buna noastră credință și buna cauză a independinței noastre. *(Aplauze.)* Trebuie să dovedim că, dacă noi voim să fim mai independinți decît am fost pînă acum, aceasta este pentru că nu mai voim să depindem de certele altora, nu mai voim să depindem de greșelile pe cari le face Poarta, fiindcă, fără a acuza, sînt dator să constat că acest resbel a provenit din cauză că Turcia n-a voit să țină seamă de o hotărîre unanimă a Europei, care a constatat că Poarta nu a dat creștinilor acele îmbunătățiri pe cari le-a promis prin Tratatul de Paris, nu le-a făcut măcar o condițiune de om. Ei bine, pentru că Poarta a făcut asemenea greșeală, trebuie oare să pătimim noi? Pentru că, domnilor, dacă resbelul încă nu a venit, au venit însă greutățile lui, greutățile armatelor mari venite pe pămîntul nostru, și aceasta din greșeala Turciei. Iată dară pentru ce voim să fim independinți, ca să nu mai atîrnăm de capriciul sau de greșelile cutărui sau cutărui vizir din Constantinopole. Trebuie să dovedim că reclamăm independința pentru că și noi ca națiune avem dreptul să trăim cu viața noastră. Cînd toată Europa predică sentimentele de justiție, este cu drept ca aceste sentimente să se răspîndească și asupra noastră și să ne lase să trăim cu viața noastră proprie, răspunzînd numai pentru greșelile noastre și primind chiar pedepse pentru greșelile noastre, iară nu pentru ale altora. Trebuie să arătăm Europei că nu voim ca noi cari, în timp de 20 de ani, am lucrat și am dat un avînt de progres și de civilizațiune acestei națiuni, nu voim să vedem acest travaliu al nostru ca să fie pus în cumpănă afară din hotarele noastre.

---

* Ședința din 9 mai 1877.

Așadară, trebuie să dovedim că, daca voim să fim națiune liberă și independinte, nu este pentru ca să neliniștim pe vecinii noștri, nu este pentru ca să fim un popor de îngrijiri pentru dînșii; din contra, și încă mai mult decît pînă acum, să arătăm că sîntem o națiune hotărîtă să ne ocupăm de noi, să ne ocupăm de națiunea noastră, să ne ocupăm de dezvoltarea ei, de dezvoltarea bunei stări morale și materiale, iară nicidecum ca să îngrijim, ca să neliniștim pe cineva. Noi voim să fim bine cu toate puterile, și cu Rusia, și cu Austria, și chiar cu Turcia; și cu Turcia vom face legături nouă, dară legături de acelea cum se cuvine să se facă în secolul al XIX [-lea], cum am făcut cu Austria, cum am făcut cu Rusia etc., iară nu să rămînem în acele legături ca pînă astăzi, care nu mai au rațiunea lor de a fi.

Mă rezum, domnilor; voim să fim independenți, pentru că voim să trăim cu viața noastră proprie, pentru că nu voim să mai pătimim pentru greșelele altora, pentru că voim ca la gurele Dunării de Jos să fim un bulevard în contra resbelului. *(Aplauze.)*

Vor fi greutăți foarte mari, pentru că din nenorocire interesele europene de multe ori se încrucișează, dară cu prudență, cu patriotism, urmînd o politică energică, dară pururea ținînd seamă de greutăți, precum am făcut de 20 de ani, cum am făcut totdeauna de cînd eram două mici provincie și astfel am ajuns să fim ceea ce sîntem astăzi; daca, zic, vom pune o asemenea energie și daca energia noastră va fi nedezlipită de înțelepciune, eu cred că vom ajunge ca atunci cînd pacea se va face România să fie și ea națiune de sine stătătoare și să nu i se mai zică de nicăieri că face parte din Imperiul otoman.

O mai declar încă o dată, nu crez eu că dreptatea Europei, că chiar interesul Europei ar voi să ne mai întoarcem în condițiunile de mai înainte, jicnitoare și nouă și chiar păcei Europei întregi.

Domnilor, crez că este de prisos să răspund mai pe larg la întrebarea ce mi se face prin această interpelare, daca am notificat puterilor ruperea relațiunilor noastre cu Înalta Poartă; căci circularea guvernului [5] este în mîna tutulor puterilor și nici un guvern nu și-a făcut iluziuni despre dînsa. Au putut să se găsească ziare cari au făcut aprețierile lor după cum au crezut ele, dară circularea aceea este categorică și constată că

legăturele noastre cu Înalta Poartă sînt rupte, că sîntem în stare de resbel și că starea noastră de resbel este făcută de însăși Turcia, nu numai pe teritoriul nostru, dară și în apele noastre.

În cît se atinge de ceea ce avem să facem, noi ne vom face datoria. Vocea țărei și datoria acelora care sînt pe aceste bănci vor face și mai mult, și ceea ce vor face ei va face Dumnezeu, va face puterea care niciodată nu ne-a lipsit. Atîta numai, că trebuie să ținem seamă totdeauna că noi sîntem stat mic, dară european, și nu ne este permis să facem nimic în contra marilor interese europene și mai cu osebire în contra sentimentelor de dreptate și în contra bunei-voințe ce Europa ne-a arătat de 20 de ani, și care crez că nu ne va lipsi și de acum înainte.

Încă o dată vă declar, domnilor, în numele guvernului, că noi ne privim ca în resbel cu Poarta, că legăturele noastre cu Poarta sînt rupte, că guvernul va face tot ce va fi cu putință ca starea noastră de stat independinte și de sine stătător să fie recunoscută de Europa la viitoarea pace, pe care și guvern și dumneavoastră și țara întreagă o dorește să o vază cu o oră mai înainte. *(Aplauze prelungite.)*

Domnul N. Fleva: Domnule președinte, cer cuvîntul pentru a mulțămi și a arăta deplina mea satisfacere în privința celor zise de domnul ministru de esterne.
N-am cerut și nici nu voi cere niciodată de la un guvern să facă mai mult decît a făcut acum. Să însoțească energia cu înțelepciunea, să ducă cu dînsul inima celor tineri și mintea celor bătrîni și împreună cu toți să ducă țara la limanul pe care tot românul l-a dorit, adică la libertate și independență, care să fie o garanție de pace și de progres atît pentru țară, cît și pentru Europa întreagă.
Domnilor, în urma cuvintelor domnului ministru, ca să nu vă obosesc mai mult, mi-am permis să fac următoarea moțiune motivată și crez că toți domnii deputați vor primi să o voteze în unanimitate, fără a-i face vreo objecțiune:
„Camera, mulțumită de esplicările guvernului asupra urmărilor ce a dat votului ei de la 29 aprilie anul curent,
Ia act că resbelul între România și Turcia, că ruperea legăturilor noastre cu Poarta și independența absolută a României au primit consacrarea lor oficiale
Și, comptînd pe dreptatea puterilor garante, trece la ordinea zilei". *(Aplauze prelungite.)*

Domnilor, la moțiunea făcută de onor. domn Fleva n-am a zice decît două cuvinte: domnia-sa a binevoit, în dezvoltarea interpelațiunii sale, a zice că pe această bancă ministerială sînt din acei bărbați care au lucrat la aducerea stărei actuale a lucrurilor, la renașterea României. Așa este; se află pe această bancă din acei bărbați cari din tinerețe au lucrat pentru ca să ajungem unde am ajuns; dară se află pe această bancă și juni, cari vor duce mai departe ceea ce bătrînii au început.

Un singur cuvînt am să vă mai zic astăzi: ne vedeți pe noi reci, fără entusiasm, raționînd cu sînge rece. Ei bine, în ziua cînd Europa va recunoaște aceea la care toți trebuie să lucrăm, va recunoaște hotărîrea noastră și ne va pune sub scutul unui viitor tratat de pace european; în ziua aceea, pe această bancă nu veți mai găsi pe bătrîni; ne veți găsi pe toți tineri și plini de entusiasm [6]. *(Aplauze prelungite.)*

„Monitor", 1877, nr. 118, p. 3 451, col. 2 — p. 3 453, col. 1.

NOTE

[1] N. Fleva depusese următoarea interpelare:

„1. Dacă guvernul a comunicat oficial tuturor puterilor ruperea legăturelor noastre cu Turcia și prin urmare independența absolută a României.

2. Dacă, în starea de resbel în care ne găsim, în urma provocațiunei Turciei, domnul ministru de esterne a rechemat pe agentul român din Constantinopol și dacă s-a comunicat în mod oficial puterilor această stare de resbel și dacă s-au luat toate măsurile necesare".

Fleva și-a dezvoltat interpelarea în cuvinte vibrante, arătînd că în fața dezinteresului manifest al Europei românii sînt singuri în confruntarea cu Turcia, care „ne-a tratat necontenit și ne tratează ca cum încă am fi în timpii lui Mahmud și lui Baiazet, fără ca să țină în seamă că românii de astăzi sînt mai aproape de Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul decît turcii de astăzi de eroii lor; dacă în timpii cei vechi părinții noștri au știut să lupte dînșii în timpii de mărire, astăzi românii vor lupta cu aceeași bărbăție și mult mai lesne pentru instituțiunile și independența patriei lor". Și încheiase apoi entuziast: „Cerem dară ca, fără cea mai mică șovăire, guvernul să ia în mînă cauza națiunii române și sînt sigur că nu va fi nimeni să combată independența României, cînd va vedea un guvern lucrînd în numele și pentru o națiune otărîtă a-și apăra cu bărbăție drepturile ei strămoșești".

[2] Talleyrand.

[3] Vezi supra p. 463, nota 1, p. 469, nota 1.

[4] Vezi supra p. 469, nota 2 (stil nou).

[5] Circulara lui K. din 1 mai 1877:

„Publicarea în «Monitorul oficial» a convențiunilor încheiate între guvernul imperial al Rusiei și guvernul princiar și protestul Sublimei Porți, adresat la 2 mai reprezentanților săi pe lîngă puterile străine, v-au pus în curent cu situațiunea noastră actuală. Momentul mi se pare deci oportun spre a vă arăta cauzele determinante ale atitudinei ce ne-a fost dictată de împrejurările excepționale în mijlocul cărora ne găsim. Dumneavoastră nu ignorați, domnul[e] agent, că, de la începutul răscoalei populațiunilor în Herțegovina, în Bosnia și în Bulgaria și de la lupta întreprinsă de Serbia și Muntenegru contra Turciei, guvernul alteței-sale serenisime, lăsîndu-se sfătuit de puterile garante, acceptă obligațiile impuse de neutralitatea cea mai absolută; cu toate acestea, dacă această stare nu ar putea fi acceptată decît în detrimentul relațiilor noastre morale și materiale cu popoarele de la malul drept, ne este permis să sperăm că conduita noastră va găsi compensația sa în reglementarea definitivă a neutralității noastre.

Marile puteri și Sublima Poartă au fost sesizate de noi, cînd, recent, războiul între Rusia și Turcia se prezenta ca o eventualitate iminentă, de chestiunea oportunității de a ridica și transforma la gradul unui drept formal obligațiile derivînd pentru noi dintr-o neutralitate necesară tuturor și a cărei executare noi am admis-o fără nici un avantaj pentru România. Cu toate acestea, fie izolat, fie reunite în conferința de la Constantinopol, marile puteri invocă insuficiența stipulațiilor relative la această importantă chestiune și, neținînd seama nici de gravitatea situației noastre, nici de justa noastră nedumerire, refuzară consacrarea unei cereri pe care evenimentele n-au justificat-o îndeajuns decît posterior. De altă parte, Sublima Poartă, întrebuințînd un sistem de amînare, pe care în propriile ei interese trebuia să-l abandoneze încă de mult, se abține de a reglementa chestiunile pendinte de cîteva zeci de ani între guvernul imperial și guvernul princiar.

V-aș cita ca fapt izbitor al conduitei sale față de noi că, chiar la ora cînd interesul său reclamă o înțelegere cu țara noastră, ea continuă să refuze recunoașterea titlului de *România*, care dealtfel a și primit sancțiunea tuturor puterilor garante. Lăsați pe seama noastră, fără direcțiune și fără ajutor, noi nu putem întîrzia a ne găsi în prezența unor demersuri pe care un război le face să fie întrevăzute și pe care atitudinea de indiferență din partea marilor puteri le autoriză în mod firesc. Rusia ne-a propus în mod loial de a trata cu ea relativ la trecerea armatelor imperiale pe teritoriul nostru. Limbajul ei era cel al unei puteri care, contribuind la ridicarea statului român și participînd la garanția existenței sale politice, n-a înțeles deloc să-și dezmintă opera sa prin violarea drepturilor lui. Dealtfel Rusia se prezenta în fața noastră ca mandatara morală a marilor puteri în îndeplinirea unei misiuni care i-a fost încredințată și trasată în mod solemn prin rezoluții publice și colective de Europa însăși. Dacă însă, nesocotind sentimentul nostru legitim de conservare și necunoscînd caracterul ridicat al propunerilor ce ni s-au făcut, noi le-am fi opus un refuz necugetat și lipsit dealtfel de orice ajutor, România s-ar fi găsit angajată prin propria ei voință în fața unei violări a teritoriului său, a drepturilor și intereselor sale cele mai scumpe.

Nu vreau să merg mai departe, domnule agent, asupra considerațiilor imperioase care ne-au făcut să aderăm la propunerile guvernului imperial al Rusiei și las convențiunilor încheiate la 4 aprilie să dovedească cum intențiile loiale ale cabinetului de la St. Petersburg și precauțiile noastre juste s-au găsit de acord pentru a asigura țării noastre, cu menajamentele

cele mai scrupuloase pentru interesele noastre materiale, garanția fără rezervă a drepturilor noastre ca națiune.

Primele stipulațiuni ale convențiunilor încheiate poartă clar în ele înșile mobilele loial mărturisite de cei doi contractanți și nu dau loc la nici un echivoc. Într-adevăr, dacă în fața unei situații desigur decisivă și recunoscută dacă nu sub o formă oficială totuși tacită România a crezut de datoria sa a se ralia propunerilor guvernului imperial al Rusiei, guvernul princiar are credința de a fi cruțat nu numai România de pericolele unei ocupații militare forțate, dar de a-i fi asigurat respectul individualității sale și al instituțiunilor sale, în același timp ca și garanția formală a menținerii limitelor sale teritoriale.

Cît de modestă ar fi fost, România avea dreptul să se preocupe de conservarea sa, cînd prin poziția sa geografică ea se găsea plasată oarecum în inima unui război devenit de acum înainte inevitabil. Acest scop, impus de nevoile existenței sale, credem să-l fi atins și ne place să credem că nimeni nu va voi să-i conteste legitimitatea. Încheind convențiile din 4 aprilie, noi credem de asemenea a fi îndepărtat orice îndoială asupra atitudinii noastre în conflictul oriental. Caracterul acestor stipulațiuni și, îndrăznesc să spun, sobrietatea care le disting trebuia să împrăștie cea mai mică îndoială atingînd loialitatea intențiunilor noastre în ceea ce privește legăturile noastre cu Turcia, legături consacrate prin tratatele europene care sînt menționate în convenția cu Rusia. Relațiile noastre cu Turcia cred că nu aveau nevoie a fi determinate printr-o înțelegere diplomatică analoagă celei din 4 aprilie și pe care am fi dorit s-o încheiem de asemenea și cu Turcia. Esențial preocupați poate de valoarea acestor relații cu ea, inspiratorii unei astfel de politici nu-și dădeau evident seama de consecințele periculoase ce ea ar fi putut avea pentru România. Dealtfel, cu multă dreptate îngrijorați de securitatea noastră și de menținerea acestei neutralități, a căror responsabilitate exclusivă ne era lăsată, noi nu am fi putut subscrie conștient o astfel de convenție, fără a duce prin aceasta chiar și cu știință teatrul de război în România. Prin urmare, în condițiile în care noi am tratat cu guvernul imperial al Rusiei, ne-a fost dată cel puțin speranța că România va fi cruțată de consecințele dezastruoase ale unui război de care am fi dorit foarte mult să rămînem străini. Dar cine nu vede că cedînd teritoriul nostru armatelor sultanului am fi adus la noi în mod fatal războiul cu toate ororile lui!

Mă abțin a reaminti aici excesele care, chiar înaintea ruperii relațiilor între Rusia și Turcia și fără nici o provocare din partea noastră, au fost comise pe teritoriul nostru de avangărzile nedisciplinate ale trupelor otomane de pe litoralul Dunării. Este suficient a menționa nelegiuiri asemănătoare pentru a arăta pericolele la care ar fi expusă România dacă războiul ar fi avut loc pe teritoriul ei.

Nu trebuie să fie acuzate deci nici intențiile noastre, nici prudența noastră, pentru că noi am acționat așa cum am făcut-o. Sîntem convinși din contra de a fi contribuit în măsura mijloacelor noastre la localizarea resbelului și la îndepărtarea lui de teritoriul nostru.

După cele expuse mai sus, mi s-ar părea de prisos a mai releva caracterul puțin chibzuit al anumitor propuneri, după care trupele române ar fi fost chemate să coopereze cu armatele otomane contra armatelor ruse. O propunere de acest fel poartă în ea însăși reputația sa, cu atît mai mult cu cît ea ne-a fost făcută în ajunul intrării armatelor ruse în România.

După ce am explicat astfel atitudinea noastră, nu ezit să afirm aici, în numele guvernului alteței-sale serenisime prințul Carol I, că intențiile noastre au fost din toate punctele [de vedere] conforme cu îndatoririle noastre. Dacă pe de o parte am voit să ne ferim prin convenție de pericolele unei situații înconjurată de neprevăzut, pe de altă parte nu intră defel în vederile noastre de a rupe legăturile noastre cu Imperiul otoman, nici de a căuta a trage foloase din împrejurările ce ar fi putut să se prezinte în favoarea noastră.

Acestea sînt principiile liniei noastre de conduită. De la început noi am luat ferma hotărîre de a persevera astfel ca România să nu fie provocată de Turcia însăși.

În afară de acest ultim caz, nu ne gîndim defel a constitui România parte beligerantă cu Rusia contra Imperiului otoman. Misiunea armatei române derivă cît se poate de firesc din declarațiile anterioare pe care le-am făcut în nenumărate rînduri Sublimei Porți și tuturor cabinetelor străine. Din nenorocire, confirmarea incursiunilor devastatoare în mijlocul populațiilor noastre inofensive și executate pe o scară din ce în ce mai mare, capturarea a mai mult de 200 de vase și a încărcăturii lor, capturare efectuată pînă în porturile noastre și chiar în interiorul rîurilor noastre cum sînt Jiul, Ialomița, Oltul, întrebuințarea petrolului pentru a incendia și distruge vasele care nu vor să urmeze monitoarele turcești și în fine bombardarea prin acestea din urmă și prin baterii de pe malul drept al Dunării a orașelor și satelor noastre, care n-au fost preparate nici *pentru apărare*, nici *pentru atac* și unde nu era nici soldat rus sau român, ne lăsa puțină speranță că ne-ar fi posibil să conservăm o atitudine de care noi n-am fi vrut să ne depărtăm cu nici un preț. Două ultime împrejurări au venit să risipească cu totul această speranță și să neliniștească securitatea noastră politică; aceasta este mai întîi insulta ce ni s-a adus prin *suspendarea din funcțiune* a agentului nostru la Constantinopol, ca și cum agentul diplomatic al României era un funcționar turc și nu se bucura de imunitățile acordate prin dreptul ginților reprezentanților străini. Veni apoi depeșa excelenței sale Savfet [pașa] adresată la 2 mai curent reprezentanților Turciei pe lîngă puterile garante.

Dispozițiile ostile manifestate de Sublima Poartă față de noi în această depeșă, amenințările la adresa țării noastre și a instituțiunilor sale, amenințări urmate de un bombardament general pe tot malul nostru, nu ne mai lăsa nici o îndoială că noi sîntem în război cu Turcia și că acest război ne-a fost declarat de însăși Sublima Poartă.

În fața acestei atitudini a guvernului otoman față de noi și a actelor sale de ostilitate patentă, care după principiile dreptului public constituie o stare de război manifestă, guvernul român își îndeplinește o datorie declarînd categoric înaintea puterilor garante și înaintea opiniei publice a Europei întregi că Sublima Poartă însăși este acea care a rupt legăturile existente între ea și România și în consecință noi nu putem decît să-i înapoiem responsabilitatea pe care ea încearcă s-o facă să apese asupra noastră prin depeșa sa din 2 mai.

În fața tuturor acestor fapte, a căror gravitate nu ar putea scăpa spiritului just și luminat al cabinetului [...], guvernul alteței-sale prințul Carol I nu ar putea rămîne spectator impasibil. Sîntem obligați a lua măsuri încă de astăzi, astfel cum le comportă situația creată în Turcia însăși, spre a respinge prin forță actele de agresiune la care România este expusă din partea armatelor otomane.

În virtutea dreptului nostru și a justiției cauzei noastre și contînd pe grija puterilor garante față de noi, vom face tot ce datoria noastră ne impune față de țară spre a apăra pămîntul noastru, a salva instituțiile noastre și spre a asigura existența noastră politică.

Binevoiți a citi și da copie de pe această notă excelenței-sale domnului ministru al afacerilor externe ...” (*DRI*, II, p. 517 și urm.; R. Rosetti, *Corespondența generalului Iancu Ghica. 2 aprilie 1877 — 8 aprilie 1878*, București, 1930, p. 62 și urm., în limba franceză).

[6] Moțiunea lui Fleva a fost votată cu 79 de voturi pentru și două abțineri (din care una a lui N. Ionescu). În aceeași ședință s-a depus proiectul de lege prin care suma de 914 000 de lei care forma tributul către Poarta Otomană s-a șters din acel capitol de buget, trecînd-o la cheltuielile cerute de întreținerea armatei. Printre autorii proiectului: N. Fleva, E. Costinescu, G. Rădescu, Pană Buescu.

A doua zi domnitorul Carol pronunță următorul discurs asupra declarării independenței României, redactat de K.

Domnule președinte,
Domnilor deputați,

Îmi readuceți aminte cuvintele ce, sînt acum 11 [ani], le-am rostit, atunci cînd pentru prima oară am pus piciorul în Palatul Națiunei. Aceste cuvinte sînt scumpe inimei mele; ele au fost povața domniei-mele în tot șirul de ani ce am parcurs împreună.

Și astăzi, ca și în 10 mai 1866, nu mă căiesc că mi-am lăsat familia, nici că m-am despărțit de țara naşterei mele. Nu, domnilor deputați, nu mă căiesc că mi-am făcut din România țara mea, că mi-am făcut din națiunea română însuși familia mea.

Dimpotrivă, astăzi cînd cunosc mai bine frumusețele acestei țări și destinatele la care ea are drept de a aspira, astăzi, cînd am putut a aprecia mai de aproape marile calități ce disting poporul român, cu bucurie [î]mi readuc aminte de ziua alegerei mele de domn, de ziua în care am venit în mijlocul românilor, de ziua cînd m-ați pus pe un tron ce este ilustrat de atîția mari și glorioși domni, apărători ai independenței naționale și ai creștinătății în fața semilunei.

O singură umbră acoperea anii acum trecuți; o singură umilire exista pentru România și pentru domnul ei; voiesc a vorbi de acele legăminte rău definite și fără temei care se numeau în Constantinopole *suzeranitate* și pentru București *vasalitate*.

Pentru înlăturarea acestor legăminte nepotrivite nici cu pozițiunea, nici cu interesele, nici chiar cu drepturile noastre *ab antiquo*, pentru înlocuirea lor cu legămintele secolului al nuăsprezecelea, acele care state și popoare libere încheie cu state și popoare libere, au lucrat două generațiuni de români, și mai cu deosebire de la una mie opt sute cincizeci și șapte încoace.

Și sînt în drept de a susținea că alegerea mea, că chemarea mea la gurile Dunării, tocmai de la sorgințele marelui fluviu, că însuși misiunea domniei-mele n-a însemnat decît emanciparea României de aceste legăminte.

În mijlocul evenimentelor nedorite, neprovocate de noi, Înalta Poartă a rupt singură aceste legăminte. Nu noi le vom restatornici! Au nu dumneavoastră, au nu toate Corpurile statului, au nu națiunea întreagă au proclamat, au declarat că prin ruperea acestor legăminte România reintră în vechea sa independență, ca națiune liberă, ca stat de sine stătător, ca membru util, pacinic, civilizator, în marea familie a statelor europene?

Aparține acum energiei și devotamentului tutulor fiilor acestei țări, aparține prudenței politice a Corpurilor statului, aparține acum și mie, iertați-mi această afirmațiune, aparține rîvnei, activității și neobositelor mele stăruinți de a mijloci, de a ajunge ca noua stare politică a României să primească o consecrațiune europeană.

Cînd ne uităm la bunăvoința, la înalta solicitudine cu care marele puteri, cu care auguștii monarhi au înconjurat toate sforțele noastre de renaștere, toate actele noastre naționale, fie-ne permis de a spera, ba să avem ferma credință că puternicul lor concurs nu va lipsi României nici în aceste momente supreme, cînd ea nu reclamă decît ceea ce-i revine ca popol demn de a fi liber, ca țară care n-a demeritat de așteptările Europei, ca stat care are forța și inteligența de a împlini misiunea ce-i este trasă prin pozițiunea sa geografică.

Aceasta să o sperăm, să o credem, să o voim, și independența României departe de a fi o îngrijire pentru pacea Europei, pentru liniștea statelor vecine, am ferma convicțiune că va fi numai o satisfacțiune dată trebuințelor noastre naționale, dară va îndestula totodată și un mare interes european.

Încă o dată vă mulțumesc, domnilor deputați, de bunele cuvinte ce-mi adresați în această zi memorabilă și, doamna asociindu-se la aceste mulțumiri, împreună vă urăm: Să trăiască deputații României și, mai presus de noi toți, să trăiască România”. („Monitor”, nr. 106, p. 3 146, col. 2—3; p. 3 147, col. 2; D. A Sturdza, *Charles I-er* ..., vol. II, p. 758—759).

Discurs pe marginea proiectului de lege prin care se instituia decorația „Steaua României” *

Domnilor, vă rugăm, vă conjurăm să fiți consecuenți cu voturile date de dumneavoastră[1]. Știți foarte bine că declarațiunea este cuprinsă în constituțiune, este o prescripțiune constituțională și vă mărturisesc ...

Domnul P. Buescu: Nu este obligatorie.

Eu nu înțeleg ca onor. domn Buescu, care este așa de democrat, să întrerupă pe un ministru care vorbește în favoarea constituțiunei. În constituțiune se zice că decorațiunea se va da în virtutea unei legi; și știți foarte bine că decorațiunea română ne-a fost pururea contestată. Ei bine, afirmați-vă astăzi. Aveți nițică bună-voință, voi zice mai mult: aveți milă de noi, căci vedeți că de dimineață pînă seara lucrăm într-una, n-avem un moment de repaos, și lăsați-ne să vă spunem și noi două-trei cuvinte, nu ne mai întrerupeți. Rugăm pe onor. Cameră să binevoiască a ține ședință și diseară spre a se termina această cestiune, fiindcă ținem ca în ziua de mîne ...

Voci: Cer cuvîntul; nu se poate!

Onor. domni deputați, lăsați pe ministru măcar să zică două cuvinte; dumneavoastră aveți votul, hotărîrea, noi n-avem decît rugămintea; lăsați-ne dară să vorbim. Vă rugăm, zic, să binevoiți a prelungi ședința și să votați cum veți voi, numai să terminați astă seară fiindcă ținem ca ziua de 10 mai să se afirme și prin aplicarea unei dispozițiuni constituționale. *(Aplauze.)*

Pe marginea amendamentelor depuse.

Domnilor, socoteam că se discută acum articolul 1 cu amendamentele ce s-au propus[2] și deodată mă pomenesc cu propunerea de amînare. Această propunere de amînare m-a surprins atît de mult încît am uitat cu totul care este conținutul acelor amendamente.

---

* Ședința din 9 mai 1877.

Domnul P. Ghica: Domnule președinte, vă declarăm că noi ne unim cu amendamentul cel dintîi și retragem pe al nostru ... *(Zgomot.)*

Fac o întrebare atît domnului președinte, cît și domnilor deputați cari mă tot întrerup : voiți să vorbesc sau nu ? Daca voiți, atunci vă rog să mi se dea cuvîntul fără ca să fiu întrerupt și rog să fiu ascultat tot cu aceeași pacientă cu care sînt obișnuit să ascult și eu pe fiecare din domnii oratori.

Domnilor deputați, eu socotesc că noi nu sîntem un stat militar și nici dumneavoastră nu voiți ca noi să fim un stat militar ; socotesc că starea de resbel este numai o escepțiune în societățile civilizate, iar starea de pace este o regulă generală. Prin urmare, daca starea de resbel este o escepțiune, daca această stare și toate nevoiele ei este dezaprobată de societățile civilizate, stare care cu timpul are să dispară cu totul, prin urmare astfel fiind, vă întreb ce voiți dumneavoastră să faceți cu acest amendament ? Voiți ca acum cînd ne aflăm în resbel să votați o decorațiune pentru militari ? Dară cînd s-a votat constituțiunea și cînd s-a simțit necesitatea unei decorațiuni, oare și atunci eram tot în stare de resbel ? Văz acum opiniuni foarte respectabile care cer ca decorațiunea să fie numai pentru armată. Dară, onor. domni deputați, în timpul de față, pericolul ne vine nouă numai de acolo de unde-l putem înlătura cu armata ? Oare în aceste momente țara aceasta nu are nevoie și de curagiul și de patriotismul celor civili ? Apoi în asemenea împregiurări curagiul civil este de multe ori mult mai utile decît cel militar. Țara aceasta, o mai repet, nu are ea nevoie de serviciul tutulor fiilor ei ? Socotiți dumneavoastră că un cetățean care [sic !] prin inteligența lui, prin sacrificiele lui, prin patriotismul lui, nu ar putea să aducă acestei țări servicie tot așa de mari precum ar putea aduce un colonel sau un comandant de armată ? Ei bine, pentru ce voiți să faceți o decorațiune curat militară ? Pentru ce voiți să puneți pe țară în neputință de a răsplăti și serviciele civile ? Ziceți că instituțiunea aceasta nu mai este de secolul nostru. În adevăr, daca ne vom pune pe tărîmul filosofiei abstracte, pe tărîmul utopiei, pe tărîmul unor considerațiuni mai presus, iertați-mi cuvîntul, de slăbiciunile omenești, de amorul propriu, atunci înțeleg că aveți dreptate să ziceți că nu trebuie decorațiuni, înțeleg să o ziceți într-un chip general. Dară nu vedeți dumneavoastră în toate țările, pînă și în statele democratice din America, decorațiuni ? Nu vedeți dumneavoastră că decorațiunea este pentru individ ceea ce este drapelul pentru un regiment ? Ce este drapelul ? Ce este decorațiunea ? Este o panglică, una mai mare și alta mică.

Apoi nu vedeți dumneavoastră sute de mii de oameni mergînd să moară pentru acea panglică ? Și să nu credeți că acel care nu este militar nu se poate duce și el să facă un act așa de mare tot pentru o panglică !

Domnul G. Vernescu: Panglicari să ne facem cu toții.

De la fostul meu coleg domnul Vernescu, cari cînd este ministru este atît de ministru *(ilaritate)*, nu mă așteptam la această intreruptiune și-l rog astăzi fiind deputat să binevoiască cel puțin pe noi, foștii săi colegi, să nu ne întrerupă, să lase pe alții mai juni să ne întrerupă. *(Ilaritate.)*

Domnul G. Vernescu: Un singur cuvînt am zis.

Vă rog și două să ziceți, numai nu de felul acela ...

Se vede că am nefericirea să displac la mulți și, daca ar atîrna de mine, vă pot asigura că aș retrage projectul, ca să nu mai dau ocaziunea domnului Vernescu și la alții să mă tot întrerupă astfel ; însă nu cred că

aș face țărei un bun serviciu ; ba din contra, cred că, daca nu mi-aș pune toate silințele ca să-l susțin, atunci aș face un rău serviciu țărei mele, și susțiind acest project cred că fac un serviciu țărei mele.

Acest project îl susțin pentru militari și pentru civili, fiindcă voiesc ca țara să aibă mijloace pentru ca să poată stimula și să poată recompensa serviciile ce i se fac și în țară, și afară din țară. Și eu împreună cu dumneavoastră doresc să vină momentul acela unde virtutea, unde sacrificiul să-și aibă răsplata lor în însăși virtute, în insuși sacrificiu. Dară încă omenirea nu este așa și cînd vedem că statele cele mai democratice au decorațiuni, cînd vedem că decorațiunea stimulează în atîta, încît oamenii cei mai virtuoși și cei mai eminenți, cei mai filosofi încă țin la dinsa ; cînd vedem că în Francia, cînd vedem că în Germania cea mai mare răsplătire ce se dă bravurei pe cîmpul de bătaie, ce se dă pe cîmpul de știință, pe cîmpul artei, cînd vedem pe acele națiuni pe cari le luăm de model că țin să aibă și au instituțiunea aceasta, socotiți că noi, în democrația noastră, în civismul nostru, în virtutea noastră, putem să ne punem mai presus de toată omenirea ?

Luați, domnilor, toate precauțiunile, statorniciți în lege toate marginile, ca să nu fie un mijloc de favoare, dară vă conjur nu lipsiți țara dumneavoastră mai cu seamă în împrejurările de față de un mijloc care va răsplăti multe sacrificie.

Subjectul este prea înalt și n-aș voi să mă cobor a vă arăta cît un singur petic de panglică de multe ori în alte țări a dat loc la acte de patriotism, de bravură și de abnegațiune, fie pe cîmpul de resbel, fie pe cîmpul de știință, fie pe cîmpul artei, fie pe cîmpul de patriotism.

Domnilor, daca dumneavoastră socotiți că nu trebuie să faceți această decorațiune, că trebuie să ne osebim de alte națiuni, sînteți liberi să o faceți, dară vă conjur numai atît, a respinge atunci cu desăvîrșire projectul, a nu face această escepțiune pentru militari numai.

Am auzit ceva mai mult, domnilor, am auzit de un amendament care propune să se dea la militarii români și la civilii streini. Aceasta s-a zis cel puțin prin secțiuni, dară socoteam că dumneavoastră înșivă veți recunoaște că această măsură ar fi arbitrarie, cum auz zicînd și pe domnul Cantili.

Așadară, vă rog să nu ne faceți această greutate, să nu ne lipsiți de un mijloc ca să răsplătim multe acte de abnegațiune, de patriotism și multe servicii care se vor dobîndi prin această decorațiune, atît în țară cît și în streinătate [3].

„Monitor", 1877, nr. 119, p. 3 482, col 2—3 ; nr. 120, p. 3 491, col. 1 — p. 3 492, col. 1.

NOTE

[1] Discuția se purta în jurul proiectului depus de K. privind instituirea decorației *Steaua României*.

Unii deputați ceruseră ca proiectul să fie în prealabil tipărit și apoi discutat în secțiuni. Alții ceruseră ca Steaua României să fie un ordin nu o decorație și prin urmare să fie conferit numai militarilor. În cele din urmă proiectul a fost luat în considerare cu 46 de voturi pentru și 21 împotrivă.

[2] Al. Candiano Popescu, N. Lupașcu, D. Urlățeanu ș.a. propuseseră ca articolul 1 „*Ordinea credinței* [titlul inițial al decorației — *n.n.]* este instituită pentru a recompensa serviciele

civile și militare" să fie amendat astfel: ,, ... este instituită pentru a recompensa serviciele militare în timp de resbel cu inamicul din afară".

Un amendament — nenominalizat: ,,*Ordinea Steaua României* este instituită pentru a recompensa serviciele militare în timp de resbel" [acceptat].

Amendament N. Fleva: Numărul decorațiilor să se reducă de la 1 000 la 500 [acceptat].

Amendament Gr. Vulturescu: ,,Forma decorațiunei și chipul de a o purta se vor prevedea printr-un regulament special" [acceptat].

Pantazi Ghica ceruse ca discuția să fie amînată pentru ca deputații să studieze în tihnă proiectul.

[3] Proiectul a fost primit cu 50 de voturi pentru și 10 împotrivă.

Discurs asupra relațiilor României — ,,națiune liberă și independentă" — cu Turcia *

Socotesc că lucrurile fiind de notorietate publică, este de prisos ca să intrăm în amănunțimi în privința relațiunilor în cari ne aflăm cu Înalta Poartă[1]. Dumneavoastră vă este cunoscut ce s-a întîmplat în urma convențiunei care s-a încheiat cu guvernul rusesc pentru trecerea armatelor sale prin țara noastră, trecere care era hotărîtă; trecere care, oricît s-ar zice, se făcea spre a aplica sau, mai bine zicînd, spre a sili pe Poartă să aplice reformele recunoscute de Europa întreagă prin două protocoale; trecere care era fatalmente hotărîtă pentru noi. Convențiunea făcută ca să regulăm acea trecere s-a privit de Înalta Poartă ca un act de *felonie*, ca o *crimă* din partea românilor, care pune pe Poartă și pe Europa în deznădejdie despre eficacitatea instituțiunilor noastre politice; care era, de mă pot esprima așa, o amenințare pentru România în ziua cînd se va face pace.

Îndată ce s-a încheiat acea convențiune, Poarta a răspuns în două moduri: întîi prin agresiuni și apoi prin acele fapte cari le-a spus onor. domn interpelator[2], adică prin năvăliri de detașamente de trupe, împușcarea sentinelilor noastre, arderi, răpiri de vite și mai cu seamă nimicirea cu desăvîrșire a comerciului nostru internațional pe Dunăre, nerespectînd nici un pavilion. După ce s-a început resbelul în contra României, după ce tot litoralul Dunărei s-a pustiit, a venit și nota lui Savfet pașa din 2 mai[3]; atunci și Adunarea și Senatul a constatat că resbelul ni s-a declarat, acel resbel pe care nu l-am atras prin puterea noastră, și Dumnezeu ne este martor că guvernul, că Adunarea și Senatul n-au făcut nimic ca să atragă resbelul în țara noastră și că din contra au făcut totul ca să-l depărteze; și ar fi fost foarte fericită România ca Poarta să cedeze la glasul omenirei, la sfaturile Europei întregi, și să consimtă a face acele reforme recunoscute de Europa prin două protocoale și promise prin Tratatul de Paris, cu 20 de ani înainte.

Senatul și Adunarea au declarat că sîntem în stare de resbel și că prin declararea de resbel legăturile cari esistă între România și Turcia sînt rupte. Așa este moțiunea Adunărei, așa este moțiunea Senatului și așa țara întreagă, fără osebire de partită, înțelege lucrurile.

Țara în mijlocul durerilor, în mijlocul resbelului, zice: n-am atras resbelul, nu sîntem vinovați, și daca sîntem atrași în resbel este că avem

nenorocirea, pe tărîmul politic, să fim priviți ca parte integrantă din Imperiul otoman și, prin urmare, lăsați a trage consecințele păcatelor făcute de alții. Țara acum nu mai vrea aceasta.

Prin urmare, în conformitate cu voturile dumneavoastră, ați făcut ca ministrul de esterne, organ al guvernului, organ al țărei în față cu străinii, prin două note a constata, împreună cu Adunările, că resbelul este declarat, că primim resbelul, și tunul a răspuns. Am notificat puterilor că Turcia nu vrea să mai esiste navigațiune pe Dunăre și că azvîrle bombe asupra fiecărui vapor, asupra fiecăreia corăbii, sub orice pavilion ar fi, ba încă trămite de le ia din însuși porturile noastre și chiar din interiorul rîurilor noastre, Jiul și Ialomița. Și atunci am făcut cunoscut că vom beneficia de acel chip de vedere și nu vom lăsa navigațiunea liberă de la Gruia în jos, nu vom lăsa corăbii cari să ravitalieze fortărețele otomane de pe malul drept al Dunărei și chiar nu vom lăsa orice comunicațiune pe Dunăre cu litoralul turcesc. Iată ce am făcut. Dacă ne veți întreba pentru ce am făcut aceasta, cuvîntul nostru este scurt și cuprinzător: ,,Sîntem în resbel cu Turcia, am rupt legăturile, și rupînd legăturile vrem să trăim cu viață și să plătim numai păcatele făcute de noi". *(Aplauze.)* Însuși puterile — cel puțin unele — au recunoscut că, dacă pozițiunea României prin Tratatul de Paris ar fi fost mai definită, dacă relațiunile noastre cu puterile și cu Imperiul otoman ar fi fost mai pronunțate, atunci poate resbelul s-ar fi înlăturat.

Însă, domnilor, cum știți foarte bine, nu de azi s-a zis că la Dunărea de Jos sînt interesele europene și din nenorocire acele interese sînt încrucișitoare; aceasta a făcut că toate aspirațiunile noastre, toate dorințele noastre au rămas zadarnice. Ni s-a zis: cererile dumneavoastră vor fi luate în considerațiune la facerea păcei. O declarăm, fără a ne depărta de consiliul Europei, fără a ne depărta de regulile prudenței, cînd am recunoscut că sîntem o națiune, că avem o viață proprie și că nu voim necontenit să plătim cu sîngele nostru, cu averile noastre, cu oștirea noastră păcatele altora. Și credem că la viitoarea pace Europa se va ocupa și cu cestiunea României și va hotărî odată ce trebuie să fie România; va hotărî, credem, că nu trebuie a ne lăsa în starea în care am fost.

În față cu Turcia am fost totdeauna independenți, în față însă cu cele[l]alte puteri am fost socotiți ca provincie turcească — provincie, fie ea și priviligiată. Afară de Rusia, care ne-a considerat ca independenți; Rusia a hotărît că avem tratate, și prin tratatul de la Cainargi a zis că domnu[l] nostru este suveran, și daca avem un domn suveran trebuie să avem și un agent pus sub scutul dreptului ginților.

Declarăm dară că de aci încolo ne așteptăm la o viață independentă, la o viață de sine stătătoare. Nu înțelegem să facem acte revoluționare, să ne aruncăm în aventure; înțelegem însă să punem toată stăruința ca să facem ca voturile dumneavoastră, ca glasul țărei să fie prezentate Europei, în ziua cînd se va ocupa de subscrierea tratatului.

La încheierea tratatului de pace, Europa să se găsească înaintea României cu o situațiune creată de ea.

Voim să arătăm Europei ce voim a fi: voim ca în viitor să trăim cu viața noastră, voim ca după 20 de ani de muncă, de progres, după 20 de ani de forțuri, să ajungem ca Europa să nu ne mai zică că pozițiunea noastră nu este regulată, nu este precizată; cînd facem parte integrantă din Turcia, cînd nu. Trebuie ca copiii noștri să nu mai rabde ceea ce au răbdat părinții noștri și ceea ce din nenorocire răbdăm și noi : să ne vedem copiii, să ne vedem casele noastre, munca și vitele noastre și toate resursele materiale luate pentru o cauză care nu este a noastră. Voim să nu avem resbel pe pămîntul nostru decît acela care-l vom fi tras prin nenorocirile noastre, prin greșelile noastre.

---

* Ședința din 9 mai 1877. Senatul României.

Iată ceea ce ați hotărît dumneavoastră prin voturile ce ați dat. Vom pune toată energia, toată inteligența, ca Europa să ne recunoască ca națiune liberă și independentă cu un domn deplin suveran[4]. *(Aplauze.)*

„Monitor", 1877, nr. 132, p. 3 797,
col. 2 – p. 3 798, col. 1.

NOTE

[1] Vezi și discursurile anterioare.

[2] An. Stolojan, vezi supra p. 463, nota 1.

[3] Vezi supra p. 469, nota 2 (stil nou).

[4] Discursul lui K. a provocat următoarea moțiune [adoptată în unanimitate] : „În urma explicațiunilor date de domnul ministru al afacerilor străine în privința moțiunei votată de Senat în ședința din 30 aprilie [autor G. Fălcoianu, vezi supra p. 470, nota 6], Senatul luînd act de pozițiunea făcută României de Imperiul otoman consideră statul român independinte și invită pe guvern a lucra ca independența ei să fie recunoscută și garantată de marile puteri a căror dreptate și sprijin au contribuit în tot timpul la dezvoltarea României". Semnatari : Dimitrie Ghica, Dimitrie Sturdza, N. Pîcleanu, N. Bibescu, Al. Orăscu, G. Fălcoianu, N. Manolescu.

Precizări în legătură cu statutul personalului român afectat pe lîngă corpurile de armată ruse *

Vă rog să-mi permiteți a interveni în discuțiunea aceasta[1], spre a vă da oarecari lămuriri, și onor. Cameră va face ce va crede de cuviință. Domnilor, comisarii[2] pe lîngă corpurile de armată rusească nu va să zică funcționar, pentru două motive : întîi, diurna nu face pe un cetățean funcționar, diurna se dă pentru o lucrare provizorie, pe cînd funcțiunea este ceva statornic. A doua condițiune a funcționarului este că el depune jurămînt, comisarii nu fac nici jurămînt.

Acum, după aceste esplicațiuni, dumneavoastră veți face ce veți crede de cuviință.

În ceea ce privește pe colonelul Gherghel, lucrul se schimbă. Domnia-sa n-a fost ieșit din armată, ci era în neactivitate, și astăzi s-a chemat în activitate ; prin urmare, nu mai poate figura ca deputat. Un asemenea caz s-a hotărît deja și de Senat cu colonelul Filitis, care s-a chemat în activitate în statul-major princiar. Această măsură însă nu se poate aplica și la oficierii din miliții sau acei din garda orășenească.

---

* Ședința din 13 mai 1877.

După replica lui E. Stătescu.

Domnilor, eu profit de atențiunea Camerei chemată de onor. domn Stătescu, ca să vin și eu să arăt pozițiunea guvernului față cu propunerea domnului Furculescu, pe care numai acum am văzut-o.

În această propunere se zice „funcțiune salariată". Onor. domn Stătescu a definit foarte bine caracterul funcțiunei. Funcțiunea trebuie să fie creată prin lege, trebuie să aibă un caracter permanent, trebuie să aibă un salariu, din care a zecea parte să meargă la Casa pensiunilor, și i se cere și depunere de jurămînt. Iată caracterul funcționarului actual. Aceste condițiuni toate le împlinește advocatul public, căci el este numit prin decret, are caracterul permanent, primește salariu, i se face reținerea de 10% pentru casa pensiunilor și, ceva mai mult, după ce dă un jurămînt general, cum se dă la toți funcționarii, apoi mai jură în special ca advocat, și dumneavoastră, adică onor. Cameră, ați hotărît că domnul Constantinescu[3] nu este funcționar . . .

Voci: Nu s-a sulevat niciodată cestiunea aceasta.

Ei bine, ce sînt acești comisari? Ce condițiuni au ei ca să fie funcționari? Ei sînt numiți provizoriu, au să însoțească corpurile de armată pînă vor trece Dunărea. Misiunea lor este provizorie, ei sînt numiți să vază să se aplice convențiunea prin autoritățile civile, și, în ziua cînd un corp va trece Dunărea, un comisar dispare. Apoi, unde este caracterul funcționarului public? Depune el jurămînt? I se face reținerea de 10%? Nimic. De aceea, vă rog să hotărîți, ca să știe guvernul ce trebuie să facă. Dacă dumneavoastră acestor însărcinați cu titlu provizoriu le dați caracter de funcționari, atunci guvernul este în neputință de a se mai adresa la reprezentanții națiunei din Cameră și din Senat, chiar pentru cea mai mică însărcinare. Tot în acea lege în care ați hotărît înființarea de comisari, ați hotărît și alți comisari în comisiunile de rechizițiuni, cari să privegheze ca legea rechizițiunei să se aplice în mod legal. După opiniunea mea, acești ultimi comisari au să aibă un caracter mai permanent decît comisarii de pe lîngă corpurile de armată rusă, căci legea rechizițiunilor poate să se aplice mai mulți ani, aflîndu-ne în resbel, și în tot anul are să se facă inventare, prețuiri etc. etc.; și chiar creditul ce ați dat dumneavoastră guvernului pentru acești comisari este mai mare decît pentru cei[l]alți. Prin urmare, daca ați înțelege așa, atunci nu mai putem să luăm membri în comisiunile de rechizițiuni dintre membrii Camerei sau Senatului.

O voce: Foarte bine, să nu luați.

Al doilea, vom avea nevoie poate de a ne adresa la membrii din Corpurile legiuitoare pentru misiuni diplomatice, să-i trămitem în străinătate, mai cu seamă în impregiurările actuale . . .

O voce: Aceasta este altceva.

Nu este altceva; vă rog să mă iertați; dumneavoastră ați hotărît că numai la unele locuri să mantineți pe agenți[4], la toate celealte agenții n-a rămas decît cîte un secretar, și este prea cu putință să trămitem comisari estraordinari, de esemplu la Atena, la Belgrad, la Petersburg, la Roma. Ei bine, acei trămiși sînt agenți provizorii ai guvernului, și daca un însărcinat trebuie să urmeze curat după ordinele guvernului, sînt tocmai aceia cari merg în misiuni diplomatice; și trebuie acelor agenți să le dau diurne mai mari decît oricărui comisar. Apoi, dară, vă rog să lăsaţi şi pe domnul Celebidache, şi pe domnul Mîrzescu, şi pe domnul Constantinescu şi pe toţi şi să binevoiţi a arăta guvernului care categorie de aceşti însărcinaţi în mod provizoriu şi cu diurne îi priviţi ca funcţionari salariaţi, şi pe care îi priviţi ca nefuncţionari, ca nesalariaţi; căci, în adevăr, văd că precedentele sînt contradictorie, pe unii cari au toate caracterele de funcţionari, decrete, salariu, zecimi, jurămînt, îi declaraţi că nu sînt funcţionari ...

O voce: Nu s-a ştiut toate acestea.

Tocmai fiindcă nu s-a ştiut, rog pe onor. Adunare să facă o regulă, să indice un chip de privire care să servească de normă, căci altminteri nu mai este cestiune de lege, de echitate, ci este cestiune de persoane; daca ochii cutărui îmi plac sau nu-mi plac, îl fac funcţionar sau nu-l fac.

Domnilor, comisarii aceştia nu sînt salariaţi, nu sînt funcţionari; dară, încă o dată o declar, nu ţiu deloc ca să fac pe Cameră să ia hotărîrea cutare sau cutare, guvernului tot una-i este; facă cum va voi, dară hotărîrea sa să aibă un caracter de generalitate [5].

„Monitor", 1877, nr. 124, p. 3 602,
col. 2—3; p. 3 617, col. 2—3;
p. 3 618, col 1.

NOTE

[1] Incident ridicat de Dimitrie Ghica în legătură cu încetarea mandatului de deputat al lui Aristarch Celibidache (la colegiul I Cahul), deoarece fusese ataşat comisar pe lîngă armatele ruse. În aceeaşi situaţie se aflau Filitti, Tobias Gherghel şi G. Mîrzescu. Se punea problema vacantării colegiilor. Eugen Stătescu, dînd replica lui N. Furculescu, care contesta cumulul deputat — salariat al statului, explicase împrejurarea că el, Stătescu, fusese avocat al statului înainte de a deveni deputat şi era silit a continua procesele. În ceea ce-l privea pe Celibidache K. îl informa la 26 mai 1877 pe Al. Plagino, comisarul general român, că acesta nu poate fi comisar „neocupînd posturi înalte" (*DRI*, III, p. 322); putea fi doar comisar special regional la Galaţi şi pe lîngă trupele din Basarabia.

[2] Numirea comisarilor se făcuse în temeiul convenţiei româno-ruse semnate la 4 aprilie (vezi supra p. 399). La 11 iunie 1877 lista comisarilor era următoarea: Al. Plagino (la Ploieşti), G. Mîrzescu (pe lîngă corpul 8 al armatei ruse, la Alexandria), D. Arghiropol (pe lîngă corpul 9, la Slatina), Rosetti Bălănescu (pe lîngă corpul 11, la Budeşti-Ilfov), C. Ciocîrlan (pe lîngă corpul 12, la Clejani-Vlaşca), Al. Papadopol Calimachi (pe lîngă corpul 13, la Bîrlad), A. Celibidache (pe lîngă corpul 14, la Galaţi), I. Ritoride (la serviciul asediu, Giurgiu), I. Vlahide (pe lîngă intendenţa armatelor active). La 24 iunie K. cere cabinetului să-i revoce pe cei a căror misiune e terminată (*DRI*, III, p. 678—679; IV, p. 196).

[3] Constantinescu era într-o situaţie asemănătoare cu a lui E. Stătescu.

[4] Vezi supra p. 370 şi urm.

[5] Incidentul a fost închis în urma explicaţiilor lui K.

---

*Discurs în sprijinul proiectului de lege care admitea în armata română, în timp de război, pe ofiţerii de origine română care au slujit sub alte drapele **

Domnilor senatori, să-mi permită onor. domn Boerescu să-i spun că domnia-sa a găsit un mod pentru a respinge această lege [1] foarte parlamentar şi cu multă delicateţă n-a vrut să ne facă afrontul de a zice că nu primeşte legea, ci zice: să se autorize ministerul să vie cu alte projecte de legi. Apoi ministerul nu are nici o nevoie de autorizaţiunea Senatului ca să vie cu legi; el are dreptul, ca putere esecutivă, ca o parte a puterei legislative, să vie în toate zilele cu legi. Ce este trebuinţă de această lege care voiţi s-o faceţi şi care n-ar veni decît a ne da o autorizaţiune? Ministerul ştie foarte bine ce are să facă. Guvernul vă spune că nu avem destui oficeri; daca dumneavoastră ziceţi: vă autorizez să căutaţi oficeri şi să veniţi cu legi speciale — de aceasta nu avem nevoie; în însuşi facultatea acordată nouă prin constituţie putem face aceasta. Dară cum vreţi dumneavoastră să venim cu 100 sau 200 legi personale?

Acum să trecem la partea practică. Onor. domn Boerescu, om politic, om care a fost la Ministerul de Esterne [2], crede domnia-sa că un militar, care a servit sau care serveşte în alte armate, să primească să vie, nu să intre în armata noastră, nu să iasă din armata din care face parte, dară numai să primească să i se pună numele înainte? Apoi onor. domn Boerescu, fostul meu coleg din ministerul de la 1869, îşi aduce aminte că domnia-sa a venit cu un asemenea project pentru 2—3 persoane şi că am fost siliţi să-l retragem înapoi, pentru că, în momentul cînd s-a cunoscut numele, agentul diplomatic de care atîrna el i-a zis: „Înapoi". Apoi, domnilor, noi avem nevoie de oficeri şi declarăm că avem să aducem ilustraţiuni, oameni care şi-a făcut probe. De aceea rugăm pe onor. Senat, dacă ţine şi simte nevoia pe care o simţim noi — care nu depreţiem nici o calitate a armatei noastre, dară ştim că nu avem destui oficeri, căci sînt companii cari nu au decît un singur oficer —, să recunoască necesitatea şi utilitatea acestui project, căci ştiţi că am fost siliţi să luăm şi copii din şcoala militară înainte de a termina cursurile şi să-i înaintăm la gradul de oficeri. Nu urmaţi, domnilor senatori, pe domnul Boerescu, căci domnia-sa este inconsecinte cu însăşi viaţa politică a domniei-sale, cu programul domniei-sale ...

Domnul B. Boerescu: Cer cuvîntul.

Aţi cerut independinţa şi v-aţi însuşit-o, apoi daţi-ne mijloace ca s-o sprijinim. Constituţia nu ne împedică la aceasta; nu putem să dăm noi naturalizarea, nu putem să dăm noi naţionalitatea, dară venim la dumneavoastră şi zicem: daţi-ne voie să aducem oficeri de origină română cari au servit în armate străine. Aceia nu-şi lasă numai pe simplă speranţă trebile lor — cît sînt de români —, căci trebuie să se gîndească şi la familiile lor. Ei vor zice cu drept cuvînt: asiguraţi-ne că vom găsi la dumneavoastră rangul ce-l avem, că vom ocupa o poziţiune stabilă, şi pe urmă consimţim să venim şi să servim sub drapelul românesc. Domnul Boerescu pretinde ca să ţinem Senatul şi Camera toată vara ca să venim cu asemenea legi personale; apoi nu ştiţi dumneavoastră, domnule

---

* Şedinţa din 13 mai 1877. Senatul României.

Boerescu, că în timpul resbelului Corpurile legiuitoare nu pot să funcționeze, că miniștrii au și alte afaceri și că trebuie să aibă un cerc mai liber de acțiune? Noi venim și cerem în mod colectiv să ne dați autorizațiune să primim oficeri români cari au servit în alte armate. Se zice că se va face abuz. Sînt de acord; puneți toate garanțiele, ziceți că primirea să nu se facă decît prin cercetarea unei comisiuni militare, prin aprobarea Consiliului de Miniștri, cu întărire domnească. În contra abuzurilor n-avem nimic de zis; din contra, sîntem alături cu domnul Boerescu ca să nu lăsăm primirea acelor oficeri numai în mîna ministrului de resbel.

Ni se zice: veniți cu projecte nominale; dară atunci nu ne dați nimic; nu putem veni cu asemenea projecte, căci, votîndu-le chiar, vor rămînea în stare platonică, neprimind nimeni a li se spune numele mai nainte de a fi asigurați. Veniți cu amendamentele cari le aveți și le vom primi; almintrelea veți face neajuns armatei și țărei, care are nevoie de oficeri. Acest project, cum am zis, nu e nou, s-a înfățișat încă de mine împreună cu domnul Boerescu; acela nu avea un caracter așa de întins, dară admitea autorizarea de a aduce militari străini și a-i admite cu anii de serviciu și cu gradul; însă, fiindcă s-a spus numele numai la ureche, acela și-a luat pasportul și s-a întors înapoi. Rog dară pe onor. domn Boerescu a primi projectul și îl conjur să nu facă opoziție, căci nu face opozițiune nouă, ci armatei și țărei.

Avem oficeri inteligenți, capabili, cari și-au făcut și își vor face datoria; dară să ne permită a zice — și voi lua precedentele domniei-sale — că, dacă noi acum 10 ani de zile am fi păstrat în armata noastră, măcar ca instructor, oarecare străin, cred — fără a injuria pe cineva — cum că armata noastră ar fi făcut un pas mai mult, n-ar fi stricat armatei noastre daca ar fi avut și esperiența acelor oficeri.

Replică lui Dim. Ghica [3].

Cu toate că eram hotărît a nu lua cuvîntul și a lăsa pe domnii senatori să vorbească, dară mă văd silit a liniști pe principele Dimitrie Ghica și totodată să depărtez bănuiala cum că noi voim să îngreuiem pozițiunea oficerilor noștri.

Domnilor, cine vrea sfîrșitul vrea și mijloacele. Apoi cînd acest Senat, care a fost june cînd a fost vorba de drepturile țărei, cînd acest Senat a votat în unanimitate *Independența*, este dator a da și mijloace ca să putem cu arma în mînă să susținem independența. Pentru prima oară mă vedeți pe mine ministru de esterne țiind acest limbagiu. Pentru ce? Pentru că simțim că este necesitate, pentru că simțim că poate să fie cazul unde trebuie să ne facem datoria nu cu bombardarea de-a lungul Dunărei, ci apărînd independența noastră în țara noastră.

Domnilor, noi am avut oficeri pentru o armată foarte mărginită; milițiile și armata teritorială sînt în cale de organizațiune; am chemat, cum se zice, *ban și arrière ban*, și clasa I, II și III. Regret că ministru[l] de resbel nu este aci sau cel puțin, daca știam că o să se ridice aceste objecțiuni, aș fi putut aduce principelui Dimitrie Ghica un tablou spre a vedea că sînt companii care n-au decît cîte un oficer. Ei, apoi socotiți dumneavoastră că noi voim să dăm deoparte oficerii noștri sau să le îngreuiem pozițiunea? Afară de aceasta, o bătălie presupune și perdere. Ce ați zice dumneavoastră de un ministru de resbel care comptează că are atîția soldați și nu are atîția oficeri cît se reclamă prin cadre? Dară nu poate să fie momentul unde s-avem trebuință de o armată îndoită? Negreșit că atunci și Senatul trebuie să aibă cuvîntul său. Dară socotiți că oficerii

români din alte țări n-ar vedea chiar cu bucurie că cauza României libere ... iertați-mă, sînt silit să fiu imprudent, pentru că principele Dimitrie Ghica a alunecat și sînt silit a aluneca și eu; cu toate acestea, voi zice puțin și satul va înțelege ...

Cînd văd că în toate locurile unde sînt români se formează comitete[4] care trămit bani, trămit medicamente, trămit scamă; că sînt chiar dame care vor să vină în ambulanța noastră, numai bărbaților ar fi oprit concursul lor? ... Eu nu cred că prințul Dimitrie Ghica vrea aceasta. Eu socot că am avut nenorocirea să mă esprim rău încît nu m-a înțeles, căci, de mă înțelegea, nu era să facă această opozițiune.

Nu înțelegem să aducem oficeri cu sutele și cu miile, dară poate să vie timpul unde să avem nevoie și de sute. Cum socotea însă prințul Dimitrie Ghica că guvernul acesta, care și el este compus de români, nu este gelos de pozițiunea oficerilor, căci și noi avem frați, fii și nepoți cari servesc în armată, și să nu ne îngrijim a nu fi înăbușiți de oficeri străini? Apoi așa a gîndit Serbia care a primit oficeri nu numai de sîngele lor, dară din Voivodina, din Croația și chiar din România? Și cînd prințul D. Ghica a făcut aluziune la un oficier care în cinci ani a ajuns colonel, nu știu dacă domnia-sa n-a făcut aluziune la acel colonel care s-a luptat în armata sîrbească.

Ei bine, domnilor, acel colonel căruia i se impută grabnica înaintare și-a făcut probele sale în resbel, a făcut onoare României comandînd armata de la Timoc. Acel colonel este Iorgu Catargiu. Daca în adevăr prințul D. Ghica a făcut aluziune la acest colonel, îi voi spune că, deși a avut o grabnică înaintare, dară s-a botezat cu sînge pe cîmpul de resbel. Și toți oficerii noștri, daca va fi resbele, vor găsi mijlocul a înainta luptîndu-se pentru cauza României!

Rog dară pe onor. prinț D. Ghica ca și astă dată, ca și alte dăți, să binevoiască a ne da concursul domniei-sale ca să se voteze această lege, care este mîntuitoare și care nu are să jignească nicidecum pozițiunea oficerilor noștri, ci, din contra, are să fie folositoare pentru armată, fiindcă este mare lipsă de oficeri, cu toate dispozițiunile care s-a luat a se înainta tinerii din școala militară.

Domnilor, în armate mai mari decît a noastră nu se pot improviza oficeri în 24 de ore; și noi nu înțelegem să introducem alți oficeri decît pe aceia cari și-au făcut probele. Cît pentru ceea ce s-a zis ca să ne adresăm mai întîi la acei oficeri și să-i asigurăm să vie și apoi Senatul să-i asigure, aceasta nu este practic, și vă zic și acum ca totdeauna că viitorul este al lui Dumnezeu, nu este al nostru, și nu putem proceda astfel.

Chiar în cazul de față, a fost un oficer care la 1868 a venit pe promisiuni, și din împrejurări am fost nevoiți să retragem projectul. Cine din noi, guvernul sau Senatul, poate să pretindă că o să aibă majoritatea Senatului și a Camerei și s-o angajeze dinainte? Și, chiar așa de ar fi, cine din acei oficeri ar primi o asemenea siguranță? Noi sîntem în secolul al nouăsprezecelea și știm că numai ceea ce este oficial, public și legal, numai aceea are putere îndatoritoare, numai aceea poate îndatora pe cineva să primească o situație, schimbîndu-și situația cea veche.

Vă rog dară, domnilor, să binevoiți a da armatei această lege.

Cît pentru frica care o are unii din dumneavoastră, primim orice măsuri voiți a lua și declar încă o dată că nu vom primi oficeri decît din aceia care au mirosit praful de pușcă, și îi vom primi numai la necesitate, cînd nu vom găsi destui în țară.

Replică lui V. Boerescu[5].

Daca vreodată am binecuvîntat că este arhivă, este astă dată. Mulţumesc cancelariei că a păstrat arhiva de la 1868, căci Senatul întreg va vedea că n-am înţeles a sofistica, ci m-am silit numai să aduc aminte, să împrospătez memoria onor. domn Boerescu, că la 1868, împreună cu mine, şi-a însuşit projectul prezentat de domnul Brătianu şi l-a apărat în Senat, şi sînt dator să declar încă că a fost primit în toate secţiunile, şi că raportor şi preşedintele comitetului delegaţilor în acelaşi timp era răposatul şi pururea regretatul pentru mine, precum şi pentru dumneavoastră, George Costa-Foru. Iată cum era legea la 1868, care a fost sprijinită de domnul Boerescu, şi veţi vedea că, în această cestiune cel puţin, am mai multă memorie decît domnul Boerescu, şi, sperînd că domnia-sa va recunoaşte că este greşit, pe viitor nu-mi va mai face asemenea imputări.

Iată ce zice legea :

Articolul 24. „Românii cari vor fi dobîndit gradele militare în armatele puterilor garante şi altor state cu armate regulate, întru cît vor dovedi, prin acte autentice, anii de serviciu efectuaţi, rangul din urmă dobîndit şi o neprihănită purtare în tot timpul serviciului în una din acele armate, pot fi primiţi în armata română cu rangul dobîndit în urmă, socotindu-[l]i-se toţi anii de serviciu petrecuţi în armata străină ca efectuaţi în serviciul armatei române, dîndu-li-se astfel dreptul de a se bucura de toate avantagele şi îndatoririle unui oficier român.

Dreptul însă la pensiune nu şi-l vor putea esercita dacă nu vor fi împlinit un serviciu efectiv de minimum cinci ani de zile, afară de cazurile de stropiare, mutilare, moarte sau alte cazuri de forţă majoră, prevăzute de legea în vigoare.

Această facultate este dată pentru orice grad al ierarhiei militare ce după lege esistă în armata română".

Domnul B. Boerescu: Tocmai ca amendamentul meu.

Iată şi adresa preşedintelui comitetului de delegaţi. *(Citeşte.)*

Domnul G. Cantacuzino: Dară cum daţi naturalizarea ?

Dacă-l primiţi în ţară, îi daţi pensiune ; nu cred că domnul Cantacuzino ar voi ca acel oficiar să rămîe străin.

Domnilor, guvernul nu mai are nimic de zis, faceţi ce veţi socoti, dară îmi place a crede că domnul Boerescu, ca român, ca totdeauna, are să dea bilă albă.

Continuă argumentarea în favoarea proiectului.

Nu cred că este timpul să răspund astăzi la toate cîte mi s-a zis personal ; voiesc însă numai să arăt că s-a combătut legea de faţă pentru că este colectivă. S-a mai zis că la '68 nu se zicea ca să li se dea şi naţionalitatea. Eroare. Apoi ce însemnează cînd se zice că se vor bucura de toate drepturile şi îndatoririle oficiarilor români ? Apoi, daca zice aceasta, ce drepturi au oficiarii români ? Dreptul de înaintare, de serviciu, de pensie, şi să devină cetăţeni români. Acestea sînt drepturile ; altele cari ? Vedeţi că aci nu este nimic neconstituţional şi legea aceasta este în totul ca cea de la 1868, care s-a votat în Cameră sub ministerul din care făcea parte şi domnul Boerescu şi s-a retras fiindcă a fost combătută în Senat. Vă rog dară să nu vă puneţi pe tărîmul acesta ; asemenea vă rog să nu vă speriaţi că noi avem să ne purtăm în mod vitreg către oficiarii noştri, pentru că nu are să fie aceasta : nu un partit, dară nici chiar un om, oricine ar fi ministru, nu o va face aceasta ; este cu neputinţă.

Pe urmă, domnilor, noi nu cerem ca această lege să fie perpetuă, şi o cerem anume numai pentru timpul resbelului actual, şi nu aveţi a vă teme de miniştrii viitori. Daca vom ieşi noi de la minister, o să vină conservatorii, şi atunci dumnealor o să păzească cu mai mult scrupul să nu se nedreptăţească nimeni. Cît pentru noi, declarăm de la început chiar că nu avem să chemăm oficiarii decît acum şi la nevoile cari le vom avea, cîţiva ; cînd vor veni românii, cu inima lor, şi vor constata că sînt capabili şi vom avea locuri vacante, declar, voi face atunci ceea ce ar face şi domnul Boerescu în locul meu. Nu voi să intru astăzi în alte amănunţimi, despre efect ; tot ce am făcut, am sprijinit legea domniei-sale, care este şi a mea ; legea de la '77 este cea de la '68 : nimic mai mult, nimic mai puţin. Precum atunci se gîndea la trebuinţele armatei, ne gîndim şi azi, mai ales că sîntem în resbel.

Şi în acest project, *nota bene*, este o mică rezervă. Projectul acesta nu este înfăţişat de mine, este de cei cari atunci îl susţinea, şi astăzi au aerul de a-l combate. Merg mai departe, domnilor ; cînd se va simţi că avem nevoie de o mare apărare militară, vom face ceea ce a făcut onor. domn Dimitrie Ghica la 1866 ; să-şi aducă aminte că atunci în armata de la Sabar erau şi voluntari străini ; şi atunci era constituţiune, şi atunci constituţiunea zicea că în armată nu poate să fie decît români.

Noi nu vom face aceasta, vom cere de la Cameră, şi declar că, dacă va fi nevoie, vom chema mai mulţi oficiari, cu concursul Camerei şi al Senatului ; în momentul de faţă nu este cazul acesta. Nu vom chema sutele, vom chema cîţiva bărbaţi cari şi-a făcut proba, de care să profite armata noastră, fără ca nici unul din această armată să fie jicnit în drepturile, în gradul şi avantagiele sale. Dară cînd vor veni mai mulţi pe rizicul lor, şi vor fi români din alte provincii, dovedind că sînt capabili, şi vom avea loc, declar că-i vom primi chiar sub responsabilitatea noastră

Domnilor, ne-aţi încredinţat o misiune ; vă rog, nu ne faceţi greutăţi[6].

„Monitor", 1877, nr. 134, p. 3 844,
col. 3 — p. 3 845, col. 3; p. 3 846, col.
1—3; nr. 135, p. 3 865, col. 1—2; p.
3 866, col. 3 — p. 3 867, col. 1.

NOTE

[1] Proiectul fusese trecut prin Adunare la 7 mai şi avea următorul cuprins :

„*Art. 1.* În timp de resbel oficerii de origină română cari au servit în armate regulate străine se pot admite în armata română şi a dobîndi prin aceasta chiar, fără altă formalitate. recunoaşterea dreptului lor de cetăţeni români, destul numai să declare că renunţă la orice protecţiune străină.

Ei vor putea fi admişi cu gradul şi vechimea dobîndite în armata în care au servit, probînd prin acte autentice atît acel grad, cît şi o bună conduită.

Ei se vor bucura şi de dreptul de pensiune după legile române.

Art. 2. Orice dispoziţiuni contrarii legei de facia sînt şi rămîn desfiinţate".

V. Boerescu obiectase că redactarea proiectului contravine articolului 9 din constituţie : „Românul din orice stat, fără privire la locul naşterei sale, dovedind lepădarea sa de protecţiunea străină, poate dobîndi de îndată exercitarea drepturilor politice, prin un vot al Corpurilor legiuitoare".

Apoi proiectul lasă la latitudinea ministrului de război înrolarea în armată a oricărui român din străinătate, ceea ce este „o anomalie".

Cerea să se facă proiecte de lege pentru fiecare caz în parte și în acest sens să fie modificat și proiectul aflat în dezbatere.

[2] V. Boerescu fusese ministru de externe între 25 octombrie 1873 și 7 noiembrie 1875.

[3] Dimitrie Ghica își exprimase îngrijorarea că acest aport nelimitat de ofițeri ce și-au exercitat meseria în străinătate va produce o „legitimă descurajare" printre cei din țară, care se vor vedea siliți a aștepta 8—10 ani pentru înaintarea în grad.

[4] Entuziasmul și dăruirea cu care românii din provinciile de peste munți au înțeles să contribuie la ajutorarea armatei constituie pilde de nobil patriotism, de înaltă conștiință națională. În Ardeal s-au format comitete de sprijin, începînd din luna mai 1877, în mai toate orașele. Apelurile lor au fost inserate în afară de foile românești în „Hermannstädter Zeitung", „Siebenbürgisch Deutsches Tageblatt" ș.a. Dacă presa săsească a privit cu bunăvoință această acțiune, mulți conaționali aducîndu-și obolul (unii doctori sași s-au angajat în spitalele românești de campanie: Johann Altstädter, Eduard Copony, Karl Beldi), autoritățile maghiare, în conformitate cu politica promovată de guvernul Tisza (vezi mai sus), s-au arătat ostile, desființînd în cele din urmă comitetele. Singura acțiune posibilă rămînea cea individuală. În acest sens era redactat și *„apelul către români"* din 12 iunie 1877, lansat de „Gazeta Transilvaniei": „Guvernul maghiar a desființat comitetele înființate pentru primirea ofrandelor în favoarea fraților noștri din România, răniți în război. Însă simțămîntul umanității, iubirea și legătura de sînge nu se dizolvă decît odată cu viața. În numele acestor înalte și sfinte sentimente, noi, ca *particulari*, venim a apela pentru ajutorarea fraților noștri răniți în război la toți aceia în al căror piept bate o fierbinte inimă de român [. . .], a veni în ajutorul acelora care au căzut *pentru gloria și viitorul neamului românesc*".

Apeluri asemănătoare au mai apărut în „Cocoșul roșu" (Brașov), „Gura satului" (Arad), „Telegraful român" (Sibiu), „Familia" (Oradea). Ecoul lor a fost atît de mare încît unele foi, ca „Familia", nu au mai putut să rețină toate numele donatorilor. De aceea și astăzi încă, cu toată bogăția și varietatea materialului de arhivă, este greu de întocmit o situație, fie ea și aproximativă, a valorii ajutoarelor trimise pe cîmpul de luptă de românii din provinciile de peste munți. Din bibliografia consacrată acestui aspect al războiului amintim: Al. Chibici Rîvneanul, *Din viața mea de voluntar*, în „Almanah literar ilustrat", II, 1878, p. 39—72 (unde amintește și de comitetele de femei constituite la Cernăuți și Suceava); Al. Pencovici, *Requisițiunile și ofrandele pentru trebuințele armatei române în resbelul din 1877—1878*, București, 1879, 78 p.; Sextil Pușcariu, *Răsunetul războiului pentru independență în Ardeal*, București, 1927, 36 p.; I. Nistor, *Răsunetul războiului din 1877 în Bucovina și Basarabia*, București, 1927, 9 p.; Valeriu Bologa, *Ajutorul românilor ardeleni pentru răniții războiului independenței*, Sibiu, 1941, 23 p. (cu o bibliografie a tezelor de doctorat în istoria medicinii consacrate acestui eveniment); Vl. Diculescu, *Războiul pentru cucerirea independenței României — prilej de manifestare a unității de conștiință națională la românii din Transilvania și Banat*, în „Studii și articole de istorie", XII, 1968, p. 25—30; V. Netea, *La guerre d'indépendance de 1877—1878 — expression de la solidarité du peuple roumain*, în „Revue Roumaine d'Histoire", VI, 1967, nr. 4, p. 605—628.

[5] V. Boerescu pledase din nou pentru legi nominalizate, așa cum în 1867 se procedase pentru ofițerii David Ursu de Marginea și Traian Doda.

[6] Proiectul a fost admis cu 22 de voturi pentru și opt împotrivă.

Intervenție în favoarea menținerii contractului Crawley *

În o cestiune [1] atît de gravă, care astăzi, din nenorocire, a devenit și mai gravă, noi mai ales cei dintîi, iertați-mă să vă spun, sîntem în starea în care zicea odată că se găsește răposatul Costa-Foru: sîntem nedomiriți. Noi nu știm ce să mai facem și am avut onoarea toți, și președintele consiliului și colegul meu de la lucrările publice și eu, să vă arătăm toate împrejurările acestei cestiuni. Prin urmare, astăzi cestiunea aceasta nu mai este a ministerului, e a țărei; cum va voi ea, așa se va face, e cu totul lăsată în răspunderea țărei, ea să o hotărască; voiește să respingă tranzacțiunea? Nu are decît să o respingă; voiește să o primească? Nu are decît să o voteze. Voiți să venim cu altă transacțiune? Vom veni. Noi, ca putere esecutivă, ne-am crezut datori să luminăm Camera despre gravitatea situațiunei; nu înțelegem să uzăm asupra dumneavoastră de nici o presiune, datoria noastră este să vă arătăm toată gravitatea lucrului, cestiunea nu mai este între Crawley și Ministerul Lucrărilor Publice, ea a devenit o cestiune internațională.

După ce A. Holban [2] *ceruse respingerea tranzacției cu Crawley.*

Domnilor deputați, am avut onoare, nu eu ca ministru, ci guvernul întreg, de o lună de zile a discuta această cestiune cu dumneavoastră. Am avut onoare și azi a vă declara că cestiunea aceasta nu este a guvernului, ci este a țărei și aș fi vinovat înaintea dumneavoastră și a țărei daca nu v-aș spune cum stă cestiunea. Oare, domnilor, pentru întîia dată asemenea cestiuni se rezolvă în mod internațional? Dară la 1866 cum s-a dat lui Godillot [3] 4 milioane? Dară la 1866 cum s-a dat băncei „România'' 500 000 franci? Dară la 1866 cum s-a modificat concesiunea pentru drumul de fer București — Giurgiu, tăindu-se acele 4 kilometre cari reprezentau 40 kilometre[sic!], ducerea garei în insula Ramadan? Toate acestea s-au făcut altfel decît în mod internațional? Ei bine, puterile s-au servit de situațiunea grea în care ne găsim și au zis: terminați cu cestiunea aceasta; căci, domnilor, din nenorocire, toate puterile țin mult la interesele materiale ale supușilor lor și le pun mai presus de orice. Noi nu silim pe Cameră să facă ceva contra conștiinței sale; cerem numai ca Adunarea să judece cestiunea, nu numai din punctul de vedere al dreptății, dară și cu tactul politic pe care l-au avut Camerele dinainte în asemene cestiuni. Sîntem într-o pozițiune grea; esistența noastră actualmente e supusă puterilor străine; și eu, în ședință publică, nu-mi permit a vă spune tot ce ni se zice; pot spune numai că ni se zice: hotărîți, voiți să nu mai fiți sub epitropie? Ei bine, hotărîți această cestiune. Dumneavoastră, dară, aveți să hotărîți; dară aceasta să ne serve de lecțiune la toți să nu mai contractăm în asemenea condițiuni. Cît pentru cele trecute, nu înțeleg să facem presiune asupra dumneavoastră; datoria noastră e numai să vă aducem la cunoștință toate împrejurările și dumneavoastră veți hotărî și vota în libertate și după conștiința dumneavoastră [4].

„Monitor", 1877, nr. 137, p. 3 916,
col. 1—3.

---

* Ședința din 3 iunie 1877.

NOTE

[1] Ministrul lucrărilor publice, Ion Docan, depusese la cererea lui Crawley et Co un proiect de reziliere a contractului (încheiat la 22 iunie 1877) pentru construirea liniei ferate Ploiești — Predeal. Suma despăgubirii se ridica la 14 603 719,19 lei (din care 12 547 991 „lucrări efectuate și material adus"), restul daune și interese.

Concesionarii însă nu respectaseră contractul, aducînd modificări traseului (din 1 665 m de tunel reduseseră pînă la 431 m); podurile mari le înlocuiseră cu altele înguste (cu deschidere de 14,5 m); pentru a evita lucrările complicate au lăsat numeroase curbe, care împiedicau circulația trenurilor accelerate; s-a renunțat, nejustificat, la ambranșamentul Ocna — Telega; în sfîrșit, erau datori a executa lucrări în valoare de 10 milioane de lei cu credite proprii, dar au cerut — și primit — mereu subvenții de la statul român (în sumă de 1,8 milioane lei).

Comitetul delegaților Adunării, prin glasul lui Eugen Stătescu, se pronunțase împotriva rezilierii contractului și recomanda ca guvernul să uzeze de toate mijloacele ce-i oferă concesiunea spre a-i sili pe concesionari să continue lucrarea.

Convenția de reziliere devenea nulă dacă nu se ratifica de Cameră și Senat pînă la 10 mai 1877. Cum termenul trecuse, proiectul era fără obiect. Amănunte tehnice asupra litigiului, vezi în *Chestiunea Crawley. Anchetă făcută din inițiativa comitetului de acuzare a foștilor miniștri dați în judecată*, București, 1877, 18 p.

[2] A. Holban contestase violent a fi vorba de o chestiune internațională și observase : „Cu un om ca domnul Kogălniceanu la Ministerul de Esterne, eu nu mă tem de asemenea cestiuni internaționale. Domnia-sa va fi în stare să apere drepturile țărei în fața exorbitantelor pretențiuni străine. Prea timid și prea modest se arată domnia-sa aici, cînd ne-a dat în mii de ocaziuni probe îndestule de curajul și îndrăzneala sa''.

[3] Vezi partea I a volumului.

[4] Adunarea a votat cu 36 de voturi pentru și două împotrivă concluziile raportului prin care Crawley et Co era obligat să continue lucrările. În ședința din 14 iunie K. avea să reia problema, arătînd condițiile financiare dificile în care s-a încheiat concesiunea : „De atîta timp țara și guvernul sînt frămîntate de dînsa și cauza principală este, să o spunem curat, că greșalele nu sînt numai ale concesionarilor, ci provin și din starea financiară în care ne aflăm. Această cestiune a fost 40 de zile discutată în Cameră și oamenii cei mai speciali s-au ocupat de dînsa mai multe zile, este o cestiune care ia măsuri și pentru viitor, pe cît poate mintea omenească să ia [. . .], țara face sacrificiu și cu atît mai rău pentru concesionar dacă nu va păzi această tranzacțiune, precum va fi și pentru ministru[l] care nu o va păzi în interesul țărei sale'' (Monitor'', nr. 155, p. 4 373, col. 3).

Sesiunea 1877—1878

Intervenție pe marginea telegramei trimise Senatului de Lascăr Catargiu, prin care declara că nu poate veni la ședințe din cauza bandelor de hoți care bîntuie județul său (Covurlui) *

Socoteam că domnul Drosu a luat cuvîntul pentru a arăta că pipăindu-se pe sine ar fi căpătat convingerea că este foarte sănătos și că nici un bandit nu l-a atacat venind aci. Apoi, daca domnia-sa, care a venit de la Iași și a trecut pe la Galați, tocmai prin județul unde este domnul Catargi[u][1], și a sosit aci sănătos, și daca alături cu domnia-sa mai sînt 60 de senatori și 150 de deputați, și chiar senatori și deputați din Covurlui, cari au venit fără frică, fără spaimă, toți teaferi și sănătoși, negreșit că și domnul Catargi[u] a putut fi în această condițiune și ar fi putut veni, daca ar fi voit, tot atît de liniștit și sănătos.

Nu cred că bandiții să facă politică. Cu toate că domnia-sa îi înzestrează cu bîte, după opiniunea mea bîtele se întrebuințau în alți timpi și la altceva, iară bandiții întrebuințează săbii, puști și suliți. În cestia de față n-am nimic a zice, decît că sub toate guvernele, chiar cele mai conservatoare, sînt făcători de rele, și datoria guvernului este să ia măsuri să-i prinză. Guvernul de azi a luat măsuri și a și prins din acei bandiți, oameni foarte voinici, oameni subțiri, îmbrăcați cu haine albastre, fine, și-i ține în pușcărie, și că [sic !] vor merge a-și lua pedeapsa ca și acei cu sucman.

Știm cu toții că liniștea și siguranța sînt garantate tutulor cetățenilor și că trăim nu în timp de anarhie. Cît despre vorba care o spune domnul Catargi[u] că a fost prevenit, aici poate să fie vreo vendetă și-mi pare rău că domnia-lui nu califică pe autoritatea care l-a încunoștiințat spuindu-i că este în pericol. De aceea, din partea mea, voi ruga pe colegul meu să se adreseze la acea autoritate care singură știe ce se petrece în județ, prefectul, domnul Rășcan, și daca se va constata că domnia-sa și-a permis să facă o asemenea încunoștiințare domnului Catargi[u], eu, domnilor, care cred că domnul Rășcan este amicul meu, voi cere cel dintîi destituirea și pedepsirea sa. Căci nu este permis și nici nu cred că în România, sub orice guvern, să fie o administrație astfel încît să zică unui cetățean, și mai cu seamă unui cetățean de talia domnului Catargi[u], să-i zică : șezi în casă, căci hoții cată să te ucidă ! Pînă la dovadă contrarie, eu pun la îndoială zisele acestea, ca o autoritate să-i zică : nu sînt în stare să te apăr ! Cum se poate admite ca eu, administrația țărei, să zic aceasta ? Colegul meu de la interne [2], care nu era aci cînd am luat cuvîntul, va zice mai mult decît mine ; dară eu zic, și luăm asupra guvernului întreg aceasta, că noi garantăm pentru venirea pașnică și sănătoasă a domnului Catargi[u] între noi și-i vom pune la dispoziție un escadron întreg să-l păzească să nu i se întîmple nimic ! [3] *(Ilaritate.)*

---

* Ședința din 18 noiembrie 1877. Senatul României.

„Monitor”, 1877, nr. 261, p. 6 537, col. 3 — p. 6 538, col. 1.

N O T E

[1] Lascăr Catargiu trimisese o telegramă patetică : „[Î]mi este cu neputință a veni la Senat, prevenit chiar de autorități locale că am să fiu atacat de hoții care bîntuie acest district. Stau înarmat cu slugile mele, spre a-mi apăra familia, viața și averea. Administrația nu a luat nici o măsură serioasă, poartă numai prin păduri sute de locuitori cu bețe pentru prinderea hoților”.

N. Drosu întrebase dacă ministrul de interne are informații despre bandele de hoți și dacă a luat măsuri „pentru îndepărtarea răului și asigurarea liniștei fiecăruia”.

[2] I. C. Brătianu.

[3] Senatul a convenit să-l informeze pe Lascăr Catargiu că absența sa este considerată nemotivată.

Discurs asupra situației României după declararea independenței *

Domnilor, sînt fericit că onor. domn N. Ionescu [1] a oferit băncei ministeriale ocaziunea de a putea și ea zice cuvîntul său și totodată de a răspunde și domniei-sale.

Astă dată talentul domniei-sale necontestabil nu ne face să avem teamă, ci din contra, cu curagiu îi voi răspunde, fiindcă domnia-sa a fost predecesorele meu în Ministerul de Esterne, și ca astfel va înțelege ceea ce îi voi spune, chiar cînd frasele mele ar putea să fie pentru alții ceva mai obscure. Dumneavoastră, domnilor deputați în general, și domnul Ionescu în particular, știți foarte bine că nu la tribună se tratează cestiunile internaționale cari ating nu numai interesele țărei, dară poate interese ale Europei întregi. Ministerul e dator a păstra discrețiunea cea mai mare în cestiunile internaționale ; onor. domn Ionescu, cînd a fost la minister, a practicat această datorie a ministrului de esterne cu talent și prudență, și nimeni din noi n-a cutezat să dezaprobe acea rezervă ce păstra ministrul țărei. Îmi va permite dară domnia-sa ca și eu să păstrez această datorie, astăzi cînd sîntem în resbel, cînd soldații noștri în toate zilele sînt în luptă, mai cu seamă astăzi, cînd toată Europa drămuiește fiecare cuvînt ce iese din gura acestui guvern mic al acestei țări mici.

Domnilor, *Cartea verde* [2] se va publica în curînd, este sub tipar : acolo se va vedea că ceea ce noi am făcut nu este decît ceeea ce mai nainte se începuse ; era o fatalitate pot zice prevăzută, care trebuia să ne conducă pînă la resbel. Resbelul Orientului n-a putut fi oprit de Europa întreagă, și nu puteam noi să-l oprim, precum nu l-am oprit. A trebuit, în mijlocul acestor mari evenimente la cari luăm și noi parte, să căutăm să păstrăm țărișoarei noastre acele instituțiuni și acest Parlament, în care astăzi vorbim în deplină libertate, așa cum nu puteau să vorbească părinții noștri în timpul resbelelor anterioare dintre Turcia și Rusia, resbele cari, precum știți, făceau că întîi trebuia să sufere România și apoi Turcia.

Eu mă simt foarte fericit și cu deosebire mulțumit că astăzi am putut să împrospătez suvenirile mele istorice cu citațiunile bine simțite și bine studiate ale onor. domn Missail [3]. Domnia-sa ne-a spus un fapt pozitiv care s-a petrecut în mod constant în țara noastră cu ocaziunea tutulor resbelelor anterioare dintre Poartă și Rusia, cînd noi am trebuit să luăm parte la toate acele resbele, în adevăr în niște condițiuni foarte umilitoare pentru noi, încorporați în armate streine cînd ca voluntari, cînd ca mercenari, iară nu ca un popor liber sub drapelul nostru. Aceasta este incontestabil ; și așa s-a petrecut, pot zice, de la căderea statului nostru și pînă în momentul de față.

Domnilor, cînd am declarat independința, am făcut-o cu precederea unui alt vot, unei alte declarațiuni anterioare, prin care am rupt legămintele noastre seculare cu Înalta Poartă ; și cu această ocaziune veți recunoaște că nu noi am declarat resbelul, ci Turcia, care începuse de mai înainte să bombarde orașele noastre ; așa știe țara, așa știe Europa întreagă ; și atunci, cu ocaziunea discuțiunei ce a urmat în această Adunare, tot onor. domn Missail și domnul Pantazi Ghica, mi se pare, susțineau că oștirea noastră, șezînd necontenit de-a lungul Dunărei, trebuia să se demoralizeze. Da, domnilor, s-ar fi demoralizat daca nu i-am fi dat ocaziunea de a se afirma ; în adevăr, la început erau unii cari credeau că o armată care de secoli nu are o istorie militară, o armată care se vedea umilită, maltratată nu numai de către streini, dar chiar de unii din țara noastră, că această armată era necapabilă de a-și face datoria ; îndeobște se credea că acei țărani înjugați la plug și cocoșați sub sapă nu erau capabili să desfășoare o bravură militară. Am trebuit să înlăturăm aceste bănuieli injurioase și evenimentele petrecute în urmă au dovedit ce este această armată și cîtă bărbăție și vitejie este în vinele românului. *(Aplauze.)*

Domnilor, să nu ziceți că în resbelul actual bravura noastră s-ar fi dovedit și stînd pe malul Dunărei, turcii dincolo și noi dincoace, și cu tunurile noastre de la Calafat și de la Oltenița să trimitem bombe peste Dunăre, căci atunci nu am fi făcut decît să arătăm buna fabricațiune a tunurilor noastre și tirul nostru mai mult sau mai puțin esact ; dară aceasta nu ar fi ridicat moralul armatei noastre, nu ar fi aprins coragiul soldatului nostru, nu ne-ar fi adus să auzim pe oștenii noștri zicînd ceea ce zic astăzi :

„Sîntem mîndri de a purta postavul cel roșu care se vede pe uniforma noastră, căci acel postav nu este văpsit cu cîrmîz, ci el este văpsit cu sîngele nostru și al fraților noștri”. *(Aplauze.)*

Onor. domn Ionescu [4] ne vorbea de convențiunea pe care am făcut-o cu Rusia în apriliu trecut.

Dar ce era acea convențiune? Era o convențiune pentru trecerea unei armate care venea în numele hotărîrilor luate într-o conferință europeană ca să aplice reforme în Bulgaria, și s-a crezut pînă ieri că în cîteva luni de zile se va sfîrși această esecuțiune militară. Dar nu a fost așa.

Armata rosiană este destul de bravă, a cules multă glorie și în timpii trecuți, ca și în cel de față ; nu este a-i face injurie zicînd că această armată, peste așteptare, s-a găsit în fața unei alte armate viteze, în fața armatei turcești, care dezvelește și ea o bravură atît de mare, încît nici chiar aceia cari o comanda nu s-au așteptat la aceasta, așa precum și noi am văzut că armata noastră a arătat un curagiu și o bravură mai presus de așteptările noastre.

---

* Ședința din 23 noiembrie 1877. Senatul României.

Ei bine, esecuțiunea militară de la început s-a prefăcut într-un teribil resbel. Dar aci mi se va zice că în acest resbel locul nostru nu era la Plevna. Ei bine, domnilor, orișicine a studiat puțin situațiunea trebuia să se unească cu opinia domnitorului nostru, marelui nostru căpitan, că tocmai la Plevna era locul nostru, că acolo era cheia operațiunilor militare, acolo era linia noastră de apărare [5]. Pentru aceasta nu trebuie prea multe cunoștinți militare, căci, pe dată ce armata otomană arătase atîta vitejie, cine putea crede că Osman pașa avea să șează continuu ca un leu închis în dosul redutelor de la Plevna și că din un moment în altul nu era să ia ofensiva? Și cînd armata turcească ar fi luat ofensiva, credeți oare că declarațiunea noastră de resbel defensiv era de natură să apere pe România de a fi invadată de oștirile lui Osman pașa?

Sînt încredințat că nici unul din dumneavoastră nu crede aceasta. Ei bine, eu am avut slăbiciunea de a crede, că poate ar fi cu putință de a preveni o asemenea calamitate; dară, oriunde m-am adresat, nu am găsit cea mai mică asigurare, deși am pus multă stăruință de a arăta consecințele funeste ale unei asemenea eventualități, funeste nu numai intereselor noastre, dară și intereselor a multor străini; căci, în adevăr, mulți proprietari, mulți comercianți noi avem străini, și aceștia ar fi fost loviți ca și românii. Pretutindenea mi s-a zis: v-ați declarat independenți; ați declarat resbel; de acum înainte are să hotărască soarta resbelului*; diplomația nu va zice nimic pînă la încheierea păcei. Atunci ne-am întrebat dacă armata noastră, compusă de 40 000 sau 50 000 oameni, putea să oprească pe dușman d-a lungul Dunărei pe o întindere de 250 sau 300 leghe de hotar? Veți recunoaște că o întindere așa de mare nu se putea apăra de o armată de 50 000 oameni. În adevăr, armata noastră ar fi trebuit să fie concentrată în Valahia Mică, în Valahia Mare, în Basarabia. Dacă am fi păzit astfel lungul Dunărei, fiecare punct important ar fi fost păzit nu de un batalion, ci abia de o companie. Aci, domnilor, voi face o mică indiscrețiune, și aceasta o fac fiindcă nu este ceva diplomatic. Cu toată armata noastră la Plevna, cu oștirea rusească atotputernică, acolo cu un alt corp de armată în Dobrogea de 50 000 oameni, și tot au fost frici, și nu numai la noi, ci și la o armată de 500 000 oameni, deprinsă de 150 ani a nu avea frică; a fost frică că turcii pe la Călărași ar fi putut să pună mîna pe București; și a fost un moment unde ne întrebam daca nu ar fi bine să ne gîndim chiar la strămutarea reședinței guvernului, la strămutarea lucrurilor prețioase, într-un punct mai ferit.

Așadară, domnilor, apărarea de-a lungul Dunărei nu era cu putință pentru noi. Și într-adevăr, să presupunem că armata rusească ar fi fost bătută și Turcia biruitoare. Ei bine, cine ar fi pătimit de astă dată? Ce pămînt ar fi fost călcat? Ce pămînt ar fi fost jefuit? Ce orașe ar fi fost arse? Ar fi fost ale bietei României, cum au fost întotdeauna, ori de cîte ori a fost resbel între Rusia și Turcia. Armata rusă s-ar fi retras, dară s-ar fi apărat vitejește; fiecare pas al retragerei ei ar fi fost udat cu sîngele său; însă ea s-ar fi retras la Prut și acolo ar fi avut la spate alte două, trei armate ruse, și ar fi putut apăra pămîntul rusesc. Dară pămîntul nostru de la Dunăre și pînă la Prut ar fi fost prada turcilor; populațiunea noastră ar fi suferit soarta pe care o sufere azi cea din Bulgaria; populațiunea noastră ar fi îndurat soarta răniților noștri. Vă citez numele lui Șonțu [6], care a fost înțepat, fiind mort, și espus pe redutele turcești.

Așadară, fără a fi mari strategi, dumneavoastră ca și mine recunoașteți că linia noastră de apărare era acolo unde era toată puterea rusească, acolo unde și noi puteam avea greutatea noastră, precum am avut-o, precum nu o dată a recunoscut-o majestatea-sa împăratul Alecsandru, care nu a stat un moment la înduoială de a zice că armata noastră și-a făcut datoria, că armata noastră i-a fost de ajutor. *(Aplauze.)*

Mi se face întrebarea dacă am făcut tratat de alianță cu Rusia? Onor. domn Ionescu știe cum se fac tratatele de alianță.

Tratatele de alianță se fac între națiuni cari se bucură de o individualitate politică, care au intrat în rîndul familielor mari. Rusia nu a voit să strice Tratatul de Paris; Rusia nu a declarat că Tratatul de la Paris este sfîșiat; Rusia nu a declarat că înțelege singură să prefacă charta Turciei și condițiunile existenței sale. Rusia a venit ca să esecute reforme în puterea unor hotărîri ale puterilor garante. Și-apoi, domnilor, chiar daca Rusia ar fi voit să facă tratat cu noi, noi nu ar fi trebuit să-l facem. *(Aplauze.)* Tratate vom face atunci cînd sîngele eroilor noștri va fi răsplătit, atunci cînd, mulțumită bravurei lor, independința noastră, la facerea păcii, va fi recunoscută; atunci — independinți — vom fi și noi oameni alături cu alți oameni, adică națiune independentă, stat independinte alături cu alte state independinte; atunci vom face tratate. Azi, orice tratat am fi făcut, ar fi fost poate bun din partea unei puteri, dară nu știu dacă el ar fi fost bine văzut și de celelalte puteri. *(Aplauze.)*

Am fost întrebați pentru ce am luat parte la resbel pentru o cauză străină? Ei bine, vă declar n-am luat parte la resbel după îndemnul nimenui, nici după cererea rușilor. Am făcut acest resbel pentru că nu voim ca armata noastră să fie bănuită, chiar de către honvezii unguresți, ca necapabilă de a ne apăra țara, astfel că se credea de unii chiar netrebuincioasă. Ei bine . . . pentru că și noi aveam un proces de judecat cu Turcia, judecata aceea trebuia să o hotărască tunul, pușca și sabia. *(Aplauze.)* Ne batem dară pentru noi; nu ne batem pentru ruși. *(Aplauze.)* La încheierea păcii vom face și noi tratat. Turcia va trebui să trateze cu noi; sîntem parte beligerante, posedăm pămînt de la ea și nu i-l vom da înapoi fără tratat. *(Aplauze prelungite.)* După ce vom trata cu Turcia, vom face tratate și cu alții.

Dar, sîntem aliați cu puternicul, cu marele imperatore al tutulor Rusielor, ne luptăm alăture cu armatele sale, pentru că și noi, mici, avem cuvintele noastre de zis în Orient; și noi trebuie să avem inimă pentru coreligionarii noștri. Nu mai putem permite ca de-a lungul Dunărei să fie cetăți turcești, care să bombarde orașele noastre deschise și să aducă pe pămîntul nostru acea stare mizerabilă care este în Bulgaria. *(Aplauze.)*

Domnilor, fac apel la dumneavoastră; e cu neputință ca dumneavoastră, unul chiar dintre domniile-voastre, să aibă astăzi pasiuni ori contra acestei bance, ori contra mea personal, ori contra vreunui din colegii mei, astăzi cînd sîntem în fața unei situațiuni cea mai critică, dară totdeodată cea mai plină de viitor. Nu toate puterile au încuviințat trecerea Dunărei; cu toate acestea, din momentul ce armata noastră a pășit dincolo — și aci iar o indiscrețiune —, din acel moment oamenii în drept de a vorbi în afacerile noastre ne-au zis: ați trecut; viitorul va dovedi daca ați făcut bine sau nu; bateți-vă însă bine! *(Aplauze.)*

---

* Citește: *resbelul.*

Așa este, se comptează întotdeauna cu acei cari se bat bine; și sîngele vitejilor care udă pămîntul este ca sîngele mucenicilor; sîngele mucenicilor a dat omenirii religiunea creștină! Sîngele soldaților noștri are să facă România independentă. *(Aplauze.)*

Uitați-ne pe noi; după pace veți face cu noi ce veți voi, ne veți trimite la Văcărești, veți înființa chiar pedepse cu moarte în contra noastră. Dar acum în numele țărei vă declarăm că nu primim bilul de indemnitate *, și încă mai puțin îl cerem; în conștiința noastră, recunoaștem că datoria către țară ne impunea să facem ceea ce am făcut. Au socotiți că noi puteam să fim surzi, muți, orbi la acele victime care au căzut pe cîmpul Bulgariei, al căror sînge va rodi ogoarele bulgarilor? Nu ne credeți așa de jos. Am lucrat toată viața noastră pentru România. Angajînd armata noastră în luptă, credem că ne-am făcut datoria către țară. Nu cerem dafini; cerem dreptate; nu ne judecați astăzi, căci evenimentele nu vă pun în pozițiunea de a otărî. Nu ne cereți tratat de alianță. Mai sus decît un tratat de alianță am arătat lumii că descendenții lui Traian sînt aci și sînt vii *(aplauze)*; și aceasta e destul.

Mai tîrziu veți fi puși în pozițiune să auziți mai mult de la noi și atunci veți fi în pozițiune să fiți mult mai buni pentru noi; astăzi nu venim decît a vă zice: nu slăbiți ceea ce face armata noastră; nu arătați astăzi străinilor că sînt între noi dezbinări, arătați ceea ce vă cere domnul, că sînteți români, și hotărîți să faceți fiecare cea ce fac soldații noștri înaintea Plevnei [7]. *(Aplauze prelungite.)*

„Monitor", 1877, nr. 263, p. 6 588, col. 1 — p. 6 589, col. 2. Republicat în nr. 265, p. 6 622, col. 3 — p. 6 624, col. 2.

---

* *Votul de încredere.*

NOTE

[1] N. Ionescu discutase § 2 al răspunsului la mesajul tronului. În mesaj se vorbise de „luptele sîngeroase de la Plevna", care făcuseră din acest punct „cheia operațiunilor militare de la Dunăre". Oștirile române își făcuseră cu cinste datoria acolo, „o spun vitejii și puternicii noștri aliați".

„Plevna căzută, să sperăm cu toții că din ruinele ei va răsări mult iubita pace; să avem credința că tot din aceste sîngeroase ruine se va realța și *independența României, recunoscută de întreaga Europă*" („Monitor", nr. 256, din 15/27 noiembrie 1877, p. 6 455).

În răspunsul Camerei se amintea că, „națiunea română fiind în stare de resbel cu Poarta Otomană, oștirea noastră, aliată de fapt cu puternica armată a imperatorelui Rusielor în contra inamicului comun, urma să se întîlnească pe cîmpul de onoare la ora pericolului. Aceasta se întîmplă din momentul cînd, lupte sîngeroase făcînd din Plevna cheia operațiunilor militare la Dunăre, trebuințele strategice strămutau în Bulgaria linia noastră de apărare ...".

N. Ionescu remarca „diferința capitală" între cele două pasaje, căci în răspuns se vorbea de o alianță militară cu Rusia „de fapt". Or, el cerea să se dea publicității documentele diplomatice care consfințiseră o asemenea alianță, convențiunea militară de la 4 aprilie nepărîndu-i-se un argument legal în această privință. Observînd proporția în care erau angajate forțele celor doi aliați, N. Ionescu constata că românii au dat de trei ori mai mulți ostași decît rușii. A continua astfel, se întreba el, „nu vom risca de a compromite existența noastră viitoare și locul ce va trebui să ocupăm în familia europeană nu va rămîne el deșert?"

N. Ionescu cerea de aceea să se reglementeze „situațiunea noastră ca stat independente într-un mod solemn și autentic, conform dreptului public european".

[2] *Cartea verde a României* s-a publicat în 1878 (București, 339 p.). Tirajul a fost distrus de Vasile Boerescu, succesorul lui K. la Ministerul de Externe. O prezentare a ei, în epocă, în „Românul" din 21 februarie 1878, p. 162—163.

În seria *Cartea verde* s-au publicat: *Documente oficiale. Neutralitatea României. Neutralizarea Dunării. Diverse*, București, 1876, 107 p.; *Documente oficiale. Situațiunea românilor din Turcia. Constituțiunea otomană. Garantarea neutralității României. Retrocesiunea gurilor Dunării. Independența României. Resbelul cu Turcia. Violarea Crucii roșii române de armatele otomane*, București, 1878, 148 p. + XII; *Documente oficiale din corespondența diplomatică de la 5/17 octombrie 1877 pînă la 15/27 septembrie 1878*, București, 1880, 214 p. [citat în continuare: *Documente diplomatice, 1877—1878*]; *Documente oficiale din corespondința diplomatică de la 2/14 septembrie 1878 pînă la 17/29 iulie 1880, București*, 1880.

Înainte de ratificarea de către Corpurile legiuitoare a convenției militare, armatele țariste au trecut granița României la 11/23 aprilie 1877. Manifestul țarului, dat publicității a doua zi, după ce arunca întreaga responsabilitate asupra Turciei, preciza limpede poziția Rusiei: „Nous avions exprimé l'intention d'agir indépendamment des autres Puissances quand nous jugerons que cela serait nécessaire et que l'honneur de la Russie l'exigerait" (D. A. Sturdza, *Charles I-er* ..., vol. II, p. 586).

Concomitent, o proclamație a marelui duce Nicolae informa pe locuitori că armata sa e doar în trecere și vine cu cele mai bune intenții.

Procedeul ieșea din comun și românii nu și-au ascuns nemulțumirea. K. îi telegrafia indignat lui Iancu Ghica, trimis extraordinar al țării la Petersburg:

„Entrée armée russe avant que Corps Législatifs se soient prononcés et sans en être averti 24 hs. auparavant nous frappe de stupéfaction. La proclamation Grand Duc est en contradiction patente avec cette convention. Elle ne tient compte ni de nos droits, ni ne sauvgarde dignité du pays [...]. Proclamation laisse du côté Prince et Gouvernement et s'adresse diréctement aux populations roumaines en les plaçant sur la même ligne que populations bulgares. Cette proclamation à fait le plus mauvais effet sur Prince et sur l'opinion publique, aussi sommes nous obligés de nous tenir sur la plus grande réserve" (R. Rosetti, *Corespondența generalului* ..., p. 37—39).

În Parlament opoziția avea să-i hărțuiască pe K. și I. C. Brătianu. Acesta din urmă, după ce, ca și K. aiurea, demonstrase că guvernul a căutat în zadar sprijin la vreo mare putere, ripostase sugestiilor de rezistență că ele echivalau cu transformarea noastră în „Don Quișoți ai Turciei" *(ibidem*, p. 645*)*.

Prezența trupelor ruse a pus și problema formelor de cooperare cu cele române. K. și-a manifestat la început reticența, recomandînd temporizare; abia după reacția marilor puteri față de încheierea convenției, susținea el, se puteau discuta detaliile de cooperare.

Guvernul rus, la rîndu-i, se declara fățiș potrivnic participării României la operațiile militare. Nelidov informa în acest sens pe români la 17/29 mai 1877: „La Russie n'a pas besoin du concours de l'armée roumaine". Dacă totuși România insista (în vederea consolidării pe cîmpul de luptă a independenței recent proclamate), faptul „ne doit en aucun cas gêner l'exécution du plan général des grandes opérations de l'armée russe, à l'ombre desquelles exclussivement ont pu être jetées les bases des destinées futures de l'état roumain" (D. A. Sturdza, *Charles I-er* ..., vol. II, p. 788; vezi și scrisorile generalului Iancu Ghica trimise lui K. la 9/21 și 10/22 mai 1877 din Petersburg (R. Rosetti, *Corespondența generalului* ..., p. 74 și urm.)).

Nedorită de diplomația țaristă, participarea armatei române la campania din Bulgaria s-a impus ca o necesitate stringentă. Dacă la 7/19 iulie 1877 comandamentul rus mai limita acțiunile noastre la invitația de escortare a prizonierilor turci spre granița rusească și îngrijirea răniților, zece zile mai tîrziu trupele române trec Dunărea la Turnu Măgurele spre Nicopole. La 30 august K., trimițînd agenților din străinătate manifestul domnitorului la trecerea Dunării, explica:

„Tîrîtă împotriva propriei sale voințe în marele conflict iscat între două puteri vecine, România s-a găsit prin forța lucrurilor expusă la pagube și la primejdii care devin cu atît mai împovărătoare pentru populația sa cu cît războiul împotriva Turciei pare să se prelungească dincolo de așteptarea noastră și cu cît el ia un caracter care compromite din ce în ce mai mult prosperitatea și siguranța țării noastre.

Există un fapt care nu s-ar mai putea contesta: acela că, prin urmările acestui război pe care noi am vrut totdeauna să-l evităm, țara noastră, mai mult decît oricare alta, încearcă în acest moment pierderi considerabile. Comerțul nostru este în stagnare completă, exportul produselor noastre agricole, sursa principală a bogăției publice, este cu totul împiedicat pe mare și pe Dunăre; populația noastră resimte din ce în ce mai mult strîmtorarea unei situații anormale; ruina ne amenință din toate părțile.

Această stare de lucruri nu ne mai lăsa să alegem. Participarea activă a țării în lupta împotriva Turciei ajunsese să fie, ca să zic astfel, unica noastră ieșire posibilă.

O forță majoră care conține în ea o speranță de salvare a împins deci armata română înaintea inamicului [...]. Nu mai era deloc posibil să nu recunoaștem că o așteptare prelungită impusă soldaților noștri sub arme ar fi produs efectele de descurajare cele mai deplorabile în tînăra noastră armată, care de șase luni staționa cu nerăbdare pe granița Dunării, hărțuită și încordată peste măsură prin atacurile neîntrerupte de pe țărmul opus.

Armata noastră a cîștigat astfel cu demnitate dreptul de a pune pămîntul natal la adăpost de asemenea agresiuni și noi n-am fi putut decît s-o desconsiderăm în ochii tuturor lăsînd-o mai multă vreme prada sugestiilor răuvoitoare și ironice, pe care i le acordă cu dărnicie o parte din presa străină, favorabilă dușmanilor noștri [...]. Oricare ar fi rezultatul final al expediției pe care armata română o întreprinde astăzi împreună cu forțele imperiului Rusiei, noi păstrăm speranța neclintită că nici una din puterile garante creștine nu va avea să reproșeze românilor acest act de curajoasă inițiativă, care odată împlinit cu demnitate nu va face decît să-i întărească, în părerea tuturor, în drepturile pentru care ei vor fi combătut cu vitejie" (*DRI*, V, p. 675–676).

Cererea categorică a comandantului suprem al armatelor române ca acestea să-și păstreze individualitatea și să rămînă sub conducere proprie și-a găsit urmarea în însărcinarea principelui Carol, la 16/28 august 1877, cu conducerea trupelor mixte concentrate asupra Plevnei. Pentru desfășurarea operațiilor, vezi bibliografia la Ilie Ceaușescu și Vasile Mocanu, *România în războiul pentru independență națională, 1877–1878. Contribuții bibliografice*, București, 1972, 233 p.

[3] G. Missail se declarase a nu fi „nici ministerial necondiționat, nici opozant intransigent". Cuvintele „bine simțite" ale acestuia, cum le caracterizează și K., sînt o trecere în revistă străbătută de patriotism și de aceea se cer rememorate :

„În adevăr, din timpii cei vechi, începînd chiar de la colonizare și mergînd pînă la a doua descălecătoare, iară de atunci pînă în ziua de astăzi, nu a fost război în orientul Europei și uneori chiar în nordul Europei, precum lupta cu cruciații sub murii Marienburgului, în care să nu fi participat românii, fie direct, fie indirect, fie ca parte principală, fie ca parte alăturată. Mai cu seamă în toate războaiele dintre creștini și turci sîngele român a curs generos și cu îmbelșugare. Începînd de la bătălia de la Nicopole, unde a fost aliată toată Europa creștină în contra turcilor, ce de abia-și făcuse apariționea în Europa, și pînă la războiul din 1828, românii-și au partea lor. Dacă multe războaie s-au perdut, precum celebra bătălie de la Varna, cauza este că consiliile românilor nu a fost ascultate și că alte oștiri, precum cavalerimea franceză la 1396, a pretins a se pune ea în frunte, iară nu românii, cari cunoșteau mai bine uzul bătălielor cu turcii. A fost timpi cînd românii, obosiți de atîtea lupte, credeau, în interesul propriei lor conservări, că trebuie să mai stea și deoparte. Atunci celelalte popoare, care simțeau dintre dînsele lipsa brațului românesc, [î]i acuzau de trădători ai cauzei creștine și-i puneau în ambițiune de a nu lipsi de pe nici un cîmp de onoare. Astfel s-a întîmplat la vestita bătălie de la Varna, în 1444, un război început în condițiunile cele mai rele de către principii creștini, un război început iarna, fără pregătire și fără numărul suficient de trupe. Atunci domnul Țărei Românești [Vlad Țepeș — *n.n.*], un erou și un strategic de primă forță, văzînd că nu i se ascultă observațiunile ce făcu în consiliul de resbel, dete floarea călărimei noastre în ajutorul cauzei creștine. Resbelul însă s-a perdut. Armata creștină a fost distrusă, după cum o prevăzuse domnul român, și regele Ungariei perdu viața acolo [Iancu de Hunedoara — *n.n.*]. Așa la Nicopole, așa la Varna, așa chiar la încongiurarea Vienei în 1680, cînd furăm siliți a participa cu oștirile noastre ca aliați ai turcilor, pe temeiul chiar al capitulațiunilor *ab antiquo* sub domnii Duca vodă al Moldovei și Șerban Cantacuzino al Țării Românești. Istoria nu are însă de a ne imputa nimic pentru încongiurul Vienei, căci, deși aliați ai necredincioșilor, artileria română a făcut vienezilor mai mult bine decît rău, prin aceea că un singur tun românesc nu a trămis o singură bombă asupra murilor cetății creștine ; iară emisarii noștri încuragiau în secret pe cei asediați, îndemnîndu-i a rezista pînă la sosirea ajutorului, care a și venit sub comanda marelui Sobesky al Poloniei.

Aceste fapte sînt atestate prin monumentul ce și astăzi stă la porțile capitalei Austriei și care nu este alta decît crucea lui Șerban vodă, domnul Țărei Românești, precum și rediul ce se numește și astăzi de către vienezi pădurea moldo-valahilor [...].

Archivele și cronicele noastre pînă în ziua de astăzi păstrează documente prin care se constată că în războiul din 1737, în acel din 1769, în acel din 1789, în acel din 1806 și în acel din 1828 dintre ruși, turci și austrieci, armatele creștine și-au recrutat regimente întregi din România și aceste regimente întotdeauna au fost în frunte, întotdeauna au fost biruitoare, iară cînd au fost să peară, au perit toți pînă la unul, dară nu s-au dat prizonieri.

În resbelul din 1789, armata rusească fusese încongiurată de turci în fața Silistrei, artileria ei era toată cotropită de turci. O șarjă teribilă, făcută de cîteva mii de călărime românească, comandată de colonelul Cantacuzino [...], au scăpat onoarea și esistența armatei rusești, i-a scos toată artileria din mîna turcilor, a pus pe păgîni în fugă și a doua zi, nu mai departe, steagul creștin a fîlfîit cu falã pe murii cetății turcești.

La asaltul dat Ismailului în anul 1805 de către oștirile rusești, sub comanda vestitului Suvarov, cei întîi luptători cari s-au suit la asalt au fost cinci mii de voluntari moldoveni. Cînd s-a făcut inspecția armatei după asalt, nu s-a mai găsit dintr-înșii decît una sută de inși ; însuși Suvarov a trebuit să plîngă și să-i îmbrățișeze.

În războiul din 1828–1829 numai polcovnicul Solomon, care nu de mult a încetat din viață, a comandat 3 500 de olteni, cari au cucerit cu sabia de la turci nu mai puțin decît 12 puncte întărite de către turci, pe care le-au manținut și nu le-au dat decît după încheierea păcei.

Nu mai vorbesc despre cele[l]alte trupe românești pe care le-a comandat generalul Magheru și alți căpitani români. Mă mărginesc a zice numai că n-a fost război ruso-turc sau turco-austriac în care sîngele român să nu fi curs. Acest nobil și generos sînge a curs și în 1854 și ar fi curs cu mult mai multă îmbelșugare decît știți, dacă Poarta, pururea surdă la legitimele cereri ale românilor, nu ar fi refuzat emigrațiunii noastre de la 1848 permisiunea de a veni în țară spre a forma legiunea română, cu atîta sete de toți așteptată".

[4] Vezi supra p. 405.

[5] Vezi *Epopeea de la Plevna*, București, 1877, 19 p., ; Sc. Scheletti, *Adevărul istoric asupra Plevnei (1877–1878)*, Iași, 1911, 476 p. ; R. Rosetti, *Însemnătatea istorică a căderii Plevnei (28 noiembrie/10 decembrie 1877)*, în „Analele Academiei Române", Mem. secț. ist., s. III, tom. XIX, 1937, p. 319–329 ; L. Loghin și C. Ucrain, *Plevna 1877*, București, 1967, 167 p. + h.

[6] Vezi R. Rosetti, *Moartea vitează a unor ofițeri. 1877–1878*, București, 1947, 27 p.

[7] Răspunsul la mesajul tronului, în redacția comitetului, a fost primit de Adunare cu 91 de voturi pentru și șase abțineri.

Replică lui P. Carp, care criticase politica externă a României *

Domnilor, onor. domn Carp [1], care din început a fost în opozițiune francă și lealã cu guvernul actual și în cele din întru și în cele din afară, astăzi este consecuent cu domnia-sa, o recunosc. Îmi pare rău însă că domnia-sa, combătîndu-ne pe noi, ne impută neconsecuență. Mă voi sili a dovedi că sîntem și noi consecuenți.

Onor. domn Carp nu este generos, pentru că domnia-lui, vechi ministru de esterne [2], nu-și aduce aminte că nici în parlamentele mari a unor națiuni mari, care dau putere miniștrilor de esterne și guvernului de a spune orice voiește, nici acolo afacerile internaționale, și mai ales înainte de a fi finite, nu se tratează — iertați-mi cuvîntul — cu ușa deschisă. Dacă este o națiune care are un parlament liber și care poate îndritui pe miniștri să fie cei mai franși și cei mai curagioși din lume, este Parlamentul din Englitera ; și onor. domn Carp știe foarte bine cu cîtă prudență cestiunea Orientului se tratează de către miniștrii majestății-sale britanice.

Ei ! Domnia-sa nu ține seamă de aceasta și în atacurile sale, scurte și coprinzătoare, vine, să-mi permită a spune, cu niște afirmațiuni care nu sînt potrivite pentru seriozitatea domniei-sale. Voi veni, zice domnia-sa, întîi să vă spun cum că se face un plebiscit în Dobrogea. În adevăr, deși domnia-sa s-a retras în viața particulară, dară are cunoștințe, are mijloace așa de întinse, încît știe și în Dobrogea ce se face ! Eu vă mărturisesc că nu știu nimic, și nu numai că nu știu nimic, dară cred și susțin că asertiunea domniei-sale n-a fost decît un mijloc ca să-și dezvolte ideile. Nu știu și nu cred cum că în Dobrogea, din care o parte este ocupată de ruși și alta de turci, unde populațiunea civilă de-abia are putința de a-și asigura viața, să se mai poată gîndi să facă plebiscit în favoarea cutărei sau cutărei alipiri ! Iar în ceea ce se atinge de plebiscitul ce se pretinde că se face în Basarabia, aci în Senat găsesc prezenți 3 domni senatori din Basarabia, care sînt în pozițiune a cunoaște lucrurile mai bine. Și fac întrebare onor. domn G. Fălcoianu dacă știe ceva. *(Ilaritate)*. Fac întrebare domnului G. Dimitriu.

---

* Ședința din 26 noiembrie 1877. Senatul României.

O voce: Nu este aici.

Fac întrebare onor. domn Ştefan Belu *(ilaritate)*, daca domniile-lor au cunoştinţă de asemenea plebiscite. Ei bine, să-mi permită onor. domn Carp să-i amintesc că domnia-sa cînd era ministru de esterne avea întinse şi foarte întinse mijloace de a afla tot ce se petrecea; de ce să nu aibă şi acum de la moşia domniei-sale din judeţul Vaslui cunoştinţă de ceea ce se petrece în nişte ţări mai apropiate, în Basarabia şi în Dobrogea? Am întrebat pe domnii reprezentanţi ai acelei părţi a României despre cele ce pretinde domnul Carp, şi domniile-lor nu ştiu nimic. Dar eu ştiu ceva, şi aceasta spre onoarea românilor din Basarabia, căci eu nu cred că un român din Basarabia, dacă s-ar întreba de voieşte să fie dezlipit de la sînul mamei, de la ţara românească, ar voi să priimească. Ştiu aceasta spre onoarea românilor *(aplauze)* şi nu cred că dacă s-ar fi întîmplat aceasta ar fi ştiut-o domnu[l] Carp înaintea, cel puţin, a ministrului de interne al ţărei [3].

Las acum la o parte incidentul acesta şi să venim la ceva mai serios. Onor. domn Carp zice că în anul trecut noi am fost în contra trecerei Dunărei. Apoi ce dovedeşte aceasta? Şi că acum iată că am trecut Dunărea! Dovedeşte incosecinţă? Nu. Europa întreagă ştie, şi o ştie şi domnia-sa, că alta era situaţiunea de la sesiunea trecută şi alta este situaţiunea de astăzi. Ea dovedeşte că noi n-am trecut Dunărea cu uşurinţă, cu *parti pris*, că n-am vrut să facem pe Don Chişoţii în Orient şi că am trecut Dunărea numai cînd era nevoie să o trecem. Şi fac apel la domnul preşedinte al consiliului [4] să vă spuie că cel din urmă care a consimţit la trecerea Dunărei am fost eu *(semne de aprobare pe banca ministerială)*, şi numai cînd am văzut cu ochii şi am auzit cu urechile că era necesitate, că nu putem conta decît pe noi, că nu putem găsi razăm decît la noi şi în soldaţii noştri, atunci am trecut Dunărea, pentru că, oricare ar fi cunoştinţele strategice ale domnului Carp, niciodată nu va putea susţine că la întîmplare, dar care este posibilă, şi avem dovezi în istoria omenirei, sînt momente unde armatele cele mai serioase au nevoie de ajutoare mici şi neînsemnate. Ei bine, nu numai că ne-am convins că nu putem să stăm de-a lungul Dunărei, căci linia de apărare era foarte întinsă şi 30—40 mii oameni care-i aveam nu era destul pentru o întindere de la 250 la 300 leghe, dar cînd am văzut că acolo era pericolul — şi aceasta am văzut-o nu numai noi, ci oameni speciali, oameni strategici — a trebuit să alergăm unde era pericolul.

Atîta pot spune. Şi am făcut bine, căci am ţinut ţara apărată de putinţa de a fi năvălită de turci. Am alergat acolo unde însuşi împăratul Rusiilor, în francheţa cavalerească care îl caracterizează, a recunoscut că armata română i-a fost de ajutor. Încă o dată zic: am alergat nu pentru *donchişonade*, ci pentru a apăra ţara! [5]

Onor. domn Carp, care este om serios, care citeşte, ştie foarte bine că, cînd s-a declarat resbelul între Franţa şi Germania, cea dintîi grijă a Germaniei, care primea resbelul, a fost să stăruiască din toate puterile sale ca să apere pămîntul Germaniei de năvălirea inamicului. Eu eram la Ems şi-mi aduc aminte că am văzut o publicaţiune că, deşi Germania primeşte resbelul pe care i-l declarase, va face tot posibilul ca să asigureze teritoriul german de relele lui, ferindu-l de a fi teatrul resbelului.

Am avut convicţiunea că mai bine facem să stăm cu armata în faţa Plevnei, ferind astfel ţara noastră de a fi teatrul resbelului, decît să stăm cu arma în mînă aşteptînd pe inamic pe un hotar atît de întins şi greu de păzit.

De aceea, respectînd opiniunile tuturor, noi declarăm, în cuget şi frica lui Dumnezeu, că credem că am făcut bine de am alergat acolo unde credeam că este pericolul, şi rezultatul a dovedit că bine am făcut, fiindcă ţara noastră se bucură de instituţiunile şi libertăţile care le are, şi onor. domn Carp — mulţumită faptului nostru — poate azi să-şi esercite în toată libertatea drepturile şi misiunea sa ca reprezentant al naţiunei. *(Aplauze.)* Este, un esemplu unic, cel puţin în Orient, ca, în mijlocul unui resbel ca acel care este astăzi între Turcia şi Rusia, noi să ne bucurăm de toate libertăţile şi instituţiunile noastre, cu toate greutăţile resbelului.

Iată ce aveam de zis în privinţa trecerei Dunărei; cît pentru tratat, această cestiune am tratat-o şi în cealaltă Cameră.

Domnilor, nu este momentul să spunem pentru ce nu am făcut tratat scris, pentru ce nu ne-am asigurat cutare sau cutare punt. Se va vedea, veţi judeca lucrul mai bine în momentul cînd veţi fi puşi în poziţiune ca să judecaţi, şi noi să dovedim. Astăzi, nu putem spune pentru ce n-am făcut tratatul cutare sau cutare. Noi credem că bine am făcut ceea ce am făcut.

Pentru ce? Pentru că însăşi Rusia nu ar fi putut să ne asigureze ceea ce este la hotărîrea Europei.

Noi am făcut un tratat, tratatul acela care se face totdeauna între două armate care-şi varsă sîngele împreună; şi acest tratat cred că va fi bine ţinut şi respectat, căci, privitor la această alianţă făcută pe cîmpul de bătălie, a fost întărit de un mare imperator, o inimă generoasă, al cărui cuvînt cavaleresc şi sentimente sînt recunoscute şi admirate chiar de adversarii săi.

Contăm pe mărinimia şi onoarea împăratului Alexandru II şi sîntem în drept a conta şi pe dreptatea Europei, care ne priveşte mai bine poziţiunea noastră decît o priveşte onor. domn Carp.

„Monitor”, 1877, nr. 268, p. 7 008, col. 1 — p. 7 009, col. 1.

NOTE

[1] Se discuta proiectul de răspuns la mesajul tronului şi Carp reproşa că nu se vorbeşte nimic despre situaţia politică a ţării. Apoi imputa guvernului că a dispus trecerea Dunării, cu alte cuvinte ofensiva împotriva turcilor, fără a-şi asigura „cutare şi cutare avantagiu”.

[2] Între 20 aprilie — 25 mai 1870 în guvernul Manolache Costache.

[3] I. C. Brătianu.

[4] I. C. Brătianu.

[5] Vezi discursul precedent.

Discurs asupra politicii externe a României. Pe marginea discuțiilor la răspunsul pentru mesajul tronului. Replică lui V. Boerescu *

Onor. domni senatori, în urma lungelor cuvinte ale onor. domn Boerescu[1], prin care la început pune niște premise dacă nu de orator cel puțin de dibaci, domnia-sa vine și, după ce vorbește în termeni pacifici, termină cu o afirmare, cu o acuzare și amînare și în fine cu un contraproject; căci nu pot să privesc actul care l-a citit în numele domniei-sale și altor amici ai domniei-sale decît ca un contraproject, pentru că astăzi este în discuție răspunsul la discursul tronului și discuțiunea nu poate să se întinză decît asupra projectului și contraprojectelor, iară nu în privința profesiunilor de credință a deosebitelor partite. În urma premiselor și a sfîrșitului cu care conchide domnia-lui, situația s-a schimbat, din norocire nu pentru banca aceasta ministerială, dară din nenorocire pentru impresiunea ce are să facă guvernelor acelor puteri la care onor. domn Boerescu face apel. Domnia-sa a zis că mai presus de situațiunile diplomatice sînt situațiunile constituționale. Așa este. De ce însă a uitat să meargă mai departe, și atunci ar fi fost cuvintele domniei-sale demne de talentul domniei-sale, demne de principiile pe care le sprijină. De ce nu s-a gîndit un moment că mai presus de situațiunile constituționale sînt situațiunile naționale, le-a uitat cu totul pe acestea. Daca și-ar fi adus aminte de situațiunile naționale, domnia-sa ar fi făcut act de român să nu vie cu acel contraproject. Domnia-sa zice curat că acele opiniuni care sînt în contra projectului domniei-sale sînt opiniunile partitului conservator și opiniunile țărei. Dară atunci ce sîntem noi aci?! Daca nu sîntem din partitul conservator, sîntem din națiune; ei bine, domnia-sa nu ne privește pe noi ca făcînd parte din națiune! Cestiunea fiind pusă astfel, Senatul va hotărî.

Noi nu putem primi contraprojectul domniei-sale, altă dată voi spune pentru ce. Vedeți că Senatul este chemat să voteze în contra unui project și pentru un altul.

Ni se face imputarea că noi care la aprilie am cerut să se precipite convocarea Corpurilor pentru că nu vrem să fim singuri, că noi care am făcut așa, atunci de ce nu vrem să ne punem în relațiune cu națiunea. Apoi, domnilor, pentru ce sînteți dumneavoastră adunați aci? Ca să ascultăm glasul națiunei afirmat numai prin majoritatea dumneavoastră, căci nu puteți pretinde cum că glasul națiunei se esprimă numai prin propunerea domnului Boerescu, care pretinde că este din minoritate. Națiunea nu este reprezentată decît prin majoritatea legală a Corpurilor legiuitoare. Vedeți că vorbește foarte conservator. Noi aici v-am chemat să ne luminăm unii pe alții și am făcut mai mult de ceea ce se face în alte țări care sînt idealul dumneavoastră de liberalism. În adevăr, domnilor senatori, noi am văzut că în timpul resbelului american nu numai că Parlamentul n-a lucrat în timpul resbelului, ci din contra, am văzut că s-a dat dictatura președintelui Americei! Noi n-am cerut dictatura; din contra, am lăsat toate libertățile și mai cu osebire libertatea presei, unde de trei luni se zice pe larg ceea ce în scurt ne-a citit onor. domn Boerescu. Toate aceste s-au zis în presă: dumneavoastră sînteți suverani în aprecierile dumneavoastră și ceea ce vreți aceea faceți.

---

* Ședința din 26 noiembrie 1877. Senatul României.

Îmi pare rău însă că domnul Boerescu, citind * oarecare cuvinte ale onor. domn D. Brătianu, n-a avut acea delicatețā ca să nu pună în joc persoana domniei-lui, pe cînd președează și nu poate răspunde[2]. Nu sîntem aici chemați să censurăm opiniunile individuale, căci atunci am putea să aducem pentru fiecare asemenea materii de discuții. De aceea, nu voi răspunde decît atîta că domnia-lui a putut să vorbească și să scrie, dară noi nu sîntem aci pentru a judeca acele scrieri și opiniuni.

Domnilor, onor. domn Boerescu zice că am ieșit din Tratatul de Paris. Apoi am ieșit odată cu domnia-lui; domnia-lui n-a votat ruperea Tratatului de Paris, față cu Înalta Poartă, cînd a votat independența și resbelul, fie și defensiv? Dară ia să căutăm Tratatul de Paris și să vedem ce este el? Nu este el o oală din care se poate scoate tot? Ne face el o pozițiune mai bună? Nu. Ne supune să cerem în tot momentul avizul turcilor. Tratatul de Paris nu ne permite măcar un trămis oficial al României la alte puteri, ci ne obligă, ne trămite la Constantinopol.

Dacă domnia-lui ar fi fost la minister și ar fi putut ajunge la independență fără ruperea Tratatului de Paris, ar fi fost foarte frumos. Dară cînd și cum s-ar fi putut aceasta? Cestiunea de aprecieri. Noi am socotit că este altmintrele, că calea cea mai bună este așa cum s-a hotărît de Cameră și de Senat.

S-a zis că odată ce am rupt legăturile cu Înalta Poartă, odată ce ne-am rupt de turci în mod violent, de ce am mai trecut Dunărea? Da, am trecut-o ca să apărăm țara și să susținem independința pe care am proclamat-o în mod violent, împreună cu domnul Boerescu. Și Camerile prin votul lor nu ne-au oprit de a trece Dunărea.

Domnilor, s-a zis și atunci, o zic și astăzi: cum înțelegeți dumneavoastră resbelul? A vedea că Calafatul necontenit se bombardează din Vidin, Bechetul se bombardează din Rahova, că Oltenița se bombardează din Turtucaia, și noi să stăm toți cu arma la braț? Apoi dumneavoastră aveți rude în armată, ei bine, întrebați-i daca ar fi primit această situațiune, dacă am fi putut noi, guvernul, să ținem armata noastră în această pozițiune, adecă, ca necontenit să primească, daca nu palme, dară gloanțe, fără să poată da pept cu inamicul? Domnilor, am trecut Dunărea, dară cînd? Cînd am văzut că este necesitate s-o trecem, cînd a trebuit să înfruntăm un pericol.

Acum, domnilor, odată ce onor. domn Boerescu s-a pronunțat în contra projectului de răspuns la discursul tronului, odată ce prin programul ce a citit ne critică și declară că ne face răspunzători, păstrînd și dreptul de a ne trage în judecată, rog pe onor. Senat să vină să-i zică cuvîntul său. Votul de indemnitate nu încape aci, căci am urmat conform voinței Camerilor și intereselor țărei.

Cît pentru această cestiune, că de ce nu am dat seamă despre toate faptele și trebuințele țărei, ei bine, domnilor, toată lumea n-are acea mare concepțiune de a se putea ocupa și de cestiuni secundare deodată. Consultați-vă fiecare din dumneavoastră. Mai gîndiți dumneavoastră în timpul de față la altceva decît la Plevna? Vă mai amintiți dumneavoastră de situațiunea financiară sau de legea comunală etc.?

Ei bine, v-am înfățișat situațiunea națională, nu vă faceți iluziuni, acolo este cestiunea.

---

* Citește: *citînd.*

Apoi, domnilor, pentru ce a făcut onor. domn Boerescu această propunere, aceste rezerve și acel program politic, cînd domnia-sa mai dinainte a spus că tinde în aceste împrejurări la pace? Ei, de ce n-a lăsat totul după încheierea păcei și vine a afirma azi un program, un contra-project? De ce să ne despărțim cînd astăzi este o cestiune națională? Oare așa am făcut noi în alte împrejurări și chestiuni naționale? Apoi la 1862, cînd s-a votat *Unirea* definitivă sub Barbu Catargiu, nu m-am uitat cine era pe acele bănci ministeriale și am făcut cu toții *Unirea*, fiind eu raportor [3].

După moartea acestui distins bărbat [4], cine a susținut pensia văduvei răposatului și a făcut raportul?

Eu am fost acela care l-am făcut. Pentru că Barbu Catargiu votase Unirea, și eu care l-am combătut în viață l-am plîns cînd era mort.

Voci: Așa este.

Au venit colegi de ai săi la putere, au fost după aceea două ministere conservatoare și n-au întărit votul Camerei, l-am întărit tot eu cînd am venit la guvern. Pentru ce? Pentru că actul *Unirei* era un act românesc și am venit cu toții din Moldova și am votat.

Acum vine domnul Boerescu în aceste împrejurări cu profesiuni de credință și cu acuzări, deși zice că nu face chestie ministeriale. Domnia-sa vine azi cu un program care nu știu dacă este al națiunei întregi sau al unui partid, și pentru ce este în contra noastră? Ce am făcut noi ca să ne arunce bănuieli? Pentru că ne batem pe cîmpul de resbel? Ne batem pentru noi. Avem și noi un proces cu țara turcească, și domnul Boerescu cît a fost ministru de esterne [5] a fost în proces cu Turcia, și eu n-am făcut decît l-am continuat. Pentru că jurisdicțiune nu se recunoștea, tratate cu noi nu voia Poarta să facă, gurele Dunărei nu se recunoșteau; toate le-am trecut cu vederea, și chiar în timpul pericolului în care se afla Turcia; în cele din urmă ce am dobîndit? Am dobîndit acea insultă mare, acea invitare ce ne-a trămis ca domnitorul să se înțeleagă cu Abdul Cherim și să facă cauză comună [6]. Apoi aceasta nu era vasalitate?

Ei, noi am zis că a venit timpul să nu mai fim tratați de Turcia ca vasali. Și onor. domn Boerescu, cu talentul său, ar trebui să aibă mijloace a ne ataca pe o ordine de idei mult mai înaltă decît să ne caute o ceartă de gramatică, că noi am zis prin mesagiul tronului cuvîntul de vasali. Guvernul în loc de a primi pretențiunile Turciei au primit mai bine resbelul ce aceasta îi declarase și au trămis armate române pînă în culcușul unde era Osman pașa.

Așadară, cestiunea aci este clară și pozitivă; nu mai încape alta în urma afirmărei domnului Boerescu, care cu tonul său blînd a făcut în contra noastră o adevărată șarjă de cavalerie, o acuzațiune formală.

Domnia-lui face apanagiul unui partid din niște aspirațiuni, din niște dorințe cari sînt ale națiunei întregi, pe cari oricare ar fi, ori din ce parte, din orice loc ar veni aci ministrul, s-ar sili să le realizeze în toate chipurile, s-ar sili să le urmărească din toate puterile. Și domnia-lui să vină aci să le declare că acele dorințe sînt profesiunea de credință, chipul de vedere al partidului conservator, care se pretinde [al] națiunei întregi.

Nu putem primi — pentru mine cel puțin — această lecțiune de naționalitate care ni se dă, fie de către oricine, cît de sus ar fi pus.

Vom vorbi de program mîine, poimîine, azi este un project, și contra-project la discursul tronului; nu înțeleg cele zise și conchise de domnul

Boerescu almintrelea decît așa. Prin urmare, vă rog să binevoiți a vedea că noi împreună cu domnia-sa și cu țara întreagă am declarat război, și acum pretind că am făcut bine că am trecut Dunărea, căci era pericol ca turcii să treacă în țara noastră [7].

„Monitor", 1877, nr. 269, p. 7 037,
col. 3 — p. 7 039, col. 1.

NOTE

[1] V. Boerescu observase că atît Senatul, cît și Adunarea au devenit „biurouri de înregistrare al unor fapte împlinite", deoarece guvernul ia mereu hotărîri în materie de politică externă fără a consulta reprezentanța țării. El reproșa guvernului că în răspuns nu s-a făcut nici o aluzie la perspectivele politicii noastre externe după căderea Plevnei. În numele conservatorilor, arătase că România nu trebuie să devină „instrumentul nimului" și că ținta românilor este „recunoașterea independenței deodată cu garantarea neutralității perpetue a României".

Boerescu citise apoi „programul conservator" (elaborat de conivență cu Dimitrie Ghica, G. Cantacuzino, P. Carp, Al. Orăscu) în materie de politică externă:

„Exprimînd ca și întreaga națiune simțimentele noastre de admirațiune și de iubire pentru armata română și viteazul ei șef, domnitorul nostru, cari s-au acoperit de glorie pe cîmpul de bătaie, este totdeodată de datoria unor reprezentanți ai țărei de a expune către suveranul lor, în niște împrejurări atît de grave ca cele de astăzi, adevăratele sentimente ale națiunei în privința politicei, de o ordine superioară, ce trebuie să se țină și de care puterea executivă trebuie să se inspire, atît pentru prezent cît și pentru timpul cînd are să se decidă pozițiunea internațională a țărei noastre.

Fiindcă, în ceea ce privește actele și purtarea guvernului actual, discuțiunea care ar tinde să probeze că guvernul, fără autorizarea prealabilă a Corpurilor legiuitoare și contra chiar a voturilor esprimate de aceste Corpuri, a îngagiat țara într-un resbel ofensiv de atîta gravitate ar putea fi imputată ca de natură a aduce turburare în spiritul bravei noastre armate, care are de datorie a se bate cu inimă în orice resbel ar fi implicată, sau de natură a aduce diviziuni și slăbiciuni interioare, prea fatale în circumstanțele de față, credem că este o procedare de buni români de a suspenda, precum facem, orice asemenea discuțiune pentru un alt timp mai oportun, cînd atunci vom esamina cu toții întinderea și consecințele acestei răspunderi ministeriale.

În ceea ce privește însă cestiunea de o ordine curat politică, care nu se leagă cu răspunderea ministerială pentru trecut în ceea ce privește linia de conduită politică ce trebuie a se însemna puterei esecutive, mandatarii națiunei au astăzi o imperioasă datorie de a espune suveranului țărei acea politică, de a indica guvernului său acea linie de conduită.

Acea politică, care nu este numai a marelui partid conservator din țară, cu toate nuanțele sale, ci a țărei întregi, căci ea este națională și tradițională și în același timp constă în a se cunoaște și a se declara:

Că România, ca stat distinct și omogen, pe malul stîng al Dunărei, continuă, ca și în trecut, a voi să aibă individualitatea sa proprie, neabsorbită și separată de toate cele[l]alte naționalități ce o înconjoară de o altă origine ca dînsa, și să formeze astfel bulevardul și punctul de echilibru ce marile puteri au voit să stabilească prin Congresul din Paris de la 1856.

Că, egal recunoscătoare și respectuoasă către toate puterile care i-au protestat și i-au garantat naționalitatea, România nu a înțeles și nu va înțelege ca simțămîntul de recunoștință să meargă pînă a o face să piardă conștiința datoriei ce are de a forma o egală sentinelă de ordine, de stabilitate și de siguranță pentru toate puterile vecine și de a nu se amesteca în cestiunile nici uneia din ele.

Că dacă românii au voit, de ani îndelungați, și voiesc tot cu aceeași stăruință independința politică absolută a statului lor și deacă ei sînt și vor fi gata a apăra cu sîngele și cu averea lor această independență, fără a se mai putea vreodată întoarce la timpii de violare și de nesocotință a autonomiei, care derivă din vechile lor capitulațiuni, aceasta au făcut-o și o fac spre a scăpa pămîntul și naționalitatea lor de zguduirile periodice și de pericolele la cari erau expuse și de a coopera astfel și înșile ca hotarul Occidentului, care se începe de la malul stîng al Dunărei, să devină în realitate un punct solid al ordinei și echilibrului politic în Orientul Europei.

În asemenea condițiuni și conduși de aceste principii, românii speră și au credință că, lucrînd guvern și delegații lor din Adunări, vom izbuti ca, în viitorul areopag al păcei, puterile europene să recunoască independința acestui nou stat creștin, acestei nouă Belgia în Orient, și să-i acorde, în același timp, o neutralitate perpetue și o garanție colectivă, admise deja în principiu la 1856 și consiliate a se completa astăzi de către chiar interesele generale ale acestor mari puteri, ca și de către interesele speciale ale fiecăruia.

Aceste principii fundamentale ale politicei noastre naționale, le declarăm și le afirmăm noi, în numele partidului conservator, în numele țărei întregi, astăzi în momente atît de solemne și în fața împregiurărilor care au să decidă de soarta și de viitorul României''. Pentru principiile profesate de V. Boerescu, vezi și *Discursuri politice, 1868–1888*, vol. I, București, 1907, 480 p.

[2] Boerescu citase din broșura lui Dimitrie Brătianu *O datorie de conștiință către țara mea*, București, 1877, 19 p.: „Ca Europa să se intereseze de soarta noastră, *acum mai mult decît oricînd* trebuie să facem tot ce ne va sta în putință pentru a-i proba, pentru a o convinge că *sîntem și vom fi ceea ce am fost totdeauna*, că sîntem noi înșine și că, acordîndu-ne un sprijin eficaciu la regularea ce va urma prezentul[ui] resbel, *vom deveni în realitate bulevardul dorit și projectat de dînsa''*.

[3] Vezi volumul I al seriei.

[4] Moartea lui Barbu Catargiu rămîne un moment enigmatic din istoria noastră. Conservator militant, partizanul unor formule reacționare de rezolvare a problemei țărănești, B.C., aflat în 1862 în fruntea guvernului, avea de făcut față unei opoziții politice tot mai înverșunate. Relațiile sale cu domnitorul Cuza nu erau dintre cele mai cordiale. În acest climat de tensiune, opoziția liberală cere în Adunare permisiunea organizării unei manifestații, la 11 iunie, pentru comemorarea adunării ce avusese loc la 1848 pe Cîmpia libertății. Teama unor incidente de stradă l-a făcut pe B.C. să interzică, la 8 iunie, comemorarea. Ieșind din Adunare, după ce anunțase refuzul, a fost împușcat de o persoană rămasă pînă astăzi necunoscută.

Deruta stîrnită în primele clipe, ca și opoziția surdă dintre poliție și parchet în desfășurarea anchetei au făcut să se piardă un timp prețios în găsirea făptașului. Destituirea lui Ion Deșliu, care instruia cazul, unele amenințări ce, s-a spus, ar fi fost proferate de C. A. Rosetti, prin care acesta cerea suspendarea anchetei (ordonată dealtfel imediat de Cuza), altminteri va face dezvăluiri senzaționale, mărturiile contradictorii ale celor cîțiva aflați la fața locului, dispariția ciudată a dosarului — au făcut să planeze misterul asupra acestui asasinat politic singular în analele istoriei moderne a României.

Cei care s-au pasionat de acest caz i-au atribuit, fără șovăială, rațiuni politice. De la fabulație (s-a insinuat că domnitorul cunoștea intențiile asasinului, apoi că Nicolae Bibescu, care se afla alături de B.C. în trăsură în momentul uciderii, ar fi fost chiar autorul ei — i s-a zis de atunci Bibescu Pistol —, în fine că Cesar Liebrecht, un apropiat al domnitorului, ar fi printre autorii morali) la suspectarea întemeiată pe oarecare dovezi (un Bogati avea să se laude mai tîrziu, cui voia să-l asculte, cu această crimă; dintr-un declasat, acesta ajunge brusc, după săvîrșirea ei, la o bunăstare surprinzătoare, ba chiar a primit postul de inspector silvic general al țării); contemporanii, ca și istoricii de mai tîrziu, au căutat în van să deslușească împrejurările morții lui B.C. Pentru atmosfera din Adunarea din 1862 și mai ales pentru duelul oratoric rămas celebru asupra chestiunii agrare, între K. și B.C., vezi seria de față, vol. III, *Oratorie* I, partea a II-a; Anghel Demetriescu a publicat, însoțite de o prefață apologetică, discursurile lui B.C., republicate apoi, în 1914, de P. V. Haneș (*Barbu Catargiu. Discursuri parlamentare, 1859–1862*, București, XXXI + 383 p.). Mai vezi și Al. Lapedatu, *În jurul asasinării lui Barbu Catargiu (iunie 1862)*, București, 1933, 42 p.

[5] Între 28 aprilie 1873 — 7 noiembrie 1875 în guvernul Lascăr Catargiu.

[6] Vezi supra p. 420.

[7] Deși Boerescu vorbise în numele conservatorilor, proiectul nu a fost susținut de nimeni și de aceea nici n-a mai putut fi pus la vot. Răspunsul la mesaj a fost votat cu 35 de voturi pentru, trei împotrivă și patru abțineri (V. Boerescu și miniștrii senatori, la sugestia lui K.).

Panegiric generalului Nicolae Golescu *

Domnilor deputați, generalul Nicolae Golescu [1] a răposat!

Aceste cuvinte socotesc că sînt destule spre a arăta nu domniilor-voastre, ci țărei întregi marea pagubă ce România a simțit. Asemenea ar fi cu totul de prisos a vă face biografia acestui mare cetățean. Numele de Nicolae Golescu zice totul. Urmaș al unei familii eminamente românească, el a socotit că chipul cel mai bun de a urma tradițiunile acestei familii era de a merge cu timpul, a devansa timpul și progresul. Știți cu toții cum el s-a despărțit de clasa sa și a fost unul dintre cei dintîi care a socotit că România nu se poate regenera decît prefăcînd privilegiele în egalitatea drepturilor. Numele său înseamnă naționalitate, constituțiune și democrație... *(Aplauze.)* Acestea sînt epitete alipite numelui ilustrului răposat.

Era de datoria guvernului să vină înaintea dumneavoastră să vă ceară ca și dumneavoastră să faceți ceea ce în toate țările, ceea ce și în România s-a făcut, ca înmormîntarea marelui cetățean să se facă pe seama statului; nu pentru că familia sa ar avea trebuință de aceasta, ci ca un omagiu dat de către națiune rămășițelor răposatului. *(Aplauze.)*

De aceea, domnilor, guvernul vine cu un project de lege cerîndu-vă niște fonduri mărginite; și nu mărginite pentru că înmormîntarea aceasta să se facă după nevoile timpului, ci mărginite căci guvernul e sigur că populațiunea Bucureștilor va face pompa pe care fondurile, pe care cheltuielele, pe care drapelurile, pe care prezentările de arme, pe care onorile oficiale nu o pot face: inima și lacrimile poporului... *(Aplauze prelungite.)*

Nu-mi permit a cere o schimbare a regulamentului, dar socotesc că un asemenea project nu are trebuință să mai treacă prin secțiuni, fiecare din dumneavoastră făcînd marea secțiune: glasul Țărei [2]. *(Aplauze.)*

„Monitor'', 1877, nr. 277, p. 7 255, col. 3 — p. 7 256, col. 1.

---

* Ședința din 12 decembrie 1877.

NOTE

[1] N. Golescu s-a născut în 1810 la Cîmpulung-Muscel. După studii urmate în Elveția se întoarce, în 1829, în țară. Este prefect al Bucureștilor, postelnic, pentru ca în 1841 să se retragă din viața publică. În 1848 ocupă portofoliul internelor în guvernul revoluționar, fiind apoi membru al locotenenței domnești. Exilat în urma eșecului revoluției, petrece nouă ani în emigrație (mai ales la Paris). În martie 1856 prezintă lui Napoleon al III-lea un memoriu în care pledează pentru Unirea Principatelor. Candidat al grupării liberale la tronul Țării Românești, vicepreședinte al Divanului ad-hoc al Țării Românești, ministru de interne în primul guvern după Unire. Un an mai tîrziu, în 1860, este pentru scurtă vreme, două luni, președinte al Consiliului de Miniștri. A condus Comisia centrală de la Focșani. Apare din nou pe scena politică după detronarea lui Cuza, ca membru al locotenenței domnești. În 1868 a condus cabinetul pînă la deschiderea afacerii Strousberg, din cauza căreia a demisionat. Împreună cu Barbu Catargiu l-a convins pe principele Carol, în 1871, după manifestațiile antiprusace de la București (vezi amănunte supra p. 134, nota 5), să nu abdice. A mai ocupat funcția de președinte al Senatului și pe cea de inspector al gărzii naționale. A încetat din viață la București la 10/22 decembrie 1877.

Cu un *curriculum vitae* ce ar îndreptăți trecerea lui în rîndul liberalilor, N.G. s-a bucurat de o faimă în epocă ce n-a rezistat timpului. Poate Béclard, consul francez la București, l-a caracterizat cam dur cînd a scris că „il est du bois dont on fait les La Fayette de province, estimable et malhabile, grand cœur et petit esprit'' (cf. G. Bengesco, *Les Golesco*, Paris, 1921, VII + 287 p.). Pentru el și întreaga familie Golescu, vezi lucrarea amplu documentată a lui George Fotino, *Din vremea renașterii naționale a Țării Românești. Boierii Golești*, 4 volume, București, 1939.

[2] Proiectul prin care cheltuielile de înmormîntare erau suportate de stat. În același timp Pantazi Ghica propusese o moțiune adoptată în unanimitate:

> „Reprezentațiunea națională declară că frații Golescu a meritat de la patrie.
> Bustul lui Nicolae Golescu se va așeza în sala de ședințe a Camerei legiuitoare''.

SECȚIA LITERATURA
București

În legătură cu două interpelări făcute de Al. Holban *

Domnilor, în absența mea, onor. domn Holban a anunțat două interpelări la adresa mea, fără să mă numească, însă a numit obiectele. Eu nu contest domnului Holban dreptul de a cere acum amînarea, pentru că sînt încredințat că atunci cînd va studia cestiunea va vedea că a fost nedrept pentru mine, nedrept pentru domnia-sa. De aceea cînd se atinge de un ministru care reprezintă țara în străinătate, eu rog pe domnul Holban să fie gelos de onoarea mea, și pot zice chiar de onoarea domniei-sale, și să binevoiască a-și dezvolta cît mai curînd acea interpelare. Acest apel îl fac la onoarea domniei-sale.

Domnul Al. Holban: Rog pe domnul ministru de esterne să crează că voi pune toată silința pentru ca cu o oră mai nainte să pot dezvolta interpelarea, acum însă nu o pot face fiindcă dosarele nu se pot studia într-un moment, *stante pede* ..., mai cu seamă cînd cineva voiește să se întemeieze pe niște lucruri de care am fost strein și pe care trebuie să le studieze matur, și aceasta nu se face în două zile.
Eu credeam cînd anunțasem interpelarea mea, care nu avea nici o țintă agresivă, pentru că nu indicasem personal pe nimeni și mai puțin pe domnul ministru de externe, că se va lua act de dînsa pur și simplu, pentru că nu am de scop decît a atrage luarea-aminte a ministerului și a-l face atent la oarecare zgomote care circulau în presa opozițiunei. Am anunțat această interpelare, fiindcă regulamentul nu dă alt mijloc, altă formă aceluia ce voiește să atragă atențiunea guvernului asupra unor cestiuni particulare, decît numai anunțînd o interpelațiune.
Acum, daca domnul ministru voiește să-mi răspundă numai că ia act în urma acestei enunțări, sînt satisfăcut. Dară, dacă voiește însă să o dezvolt, voi dezvolta-o, dară studiind cestiunea, și la timpul meu.
Așadară, repet că eu n-am făcut nici un fel de act agresiv contra guvernului, pentru că sînt din majoritatea acestei Cameri și am considerențiune pentru el; prin urmare nu ar fi regular ca tocmai eu să atac guvernul și nici n-am indicat personal pe nici un personagiu ministerial; ci, precum am zis, i-am atras atențiunea, nimic mai mult n-a fost voința mea și nici cuvintele mele nu se pot interpreta și înțelege altfel. Eu cred că aceasta este o datorie a deputatului din majoritate, mai ales în circumstanțele actuali, cînd guvernul are atîtea preocupări mari, să-l facem atent la unele lucruri pe care le poate perde din vedere uneori. Repet dară că, deoarece guvernul ia act, eu sînt satisfăcut.

În simțul ce onor. domn Holban a dat interpelațiunei domniei-sale, eu cel întîi care sînt în cestiune consimt și doresc ca domnia-sa să aibă tot timpul ca să studieze, și în urmă cred că va vedea că a fost nedrept. Rog însă pe onor. domn Holban ca, daca este cu putință, interpelarea să se facă înainte de închiderea Camerei; daca aceasta nu este cu putință, atunci fac apel la onoarea domniei-sale ca, îndată după deschiderea Camerei, domnia-sa să fie aici, și iată pentru ce: pentru că cuvintele domniei-sale esplicate astăzi aci, nu s-au esplicat tot așa și afară. Sînt ziare care au dat cuvintelor domniei-sale o semnificațiune pe care eu nu aș putea primi, și aceasta nu pentru mine, căci acest simțimînt e mai presus de mine; dară pentru prestigiul guvernului și al majorității acestei Camere, din care domnul Holban a zis că face parte, sînt dator să stăruiesc ca această interpelațiune să se dezvolte cît mai curînd.

Eu, de bine de rău, vă repet încă o dată, reprezint România în streinătate și prin urmare nu trebuie să fiu pus pe seletă **. De aceea mă adresez

---

* Ședința din 20 decembrie 1877.

** *Tenir quelqu'un sur la sellette* (fr.), a interoga îndelung pe cineva.

la onor. domn Holban cu seriozitatea vîrstei mele și a cestiunei și-l rog să studieze dosarele cît mai curînd și apoi să vie să-și dezvolte considerațiunile domniei-sale.

Voci: Închiderea discuțiunii.
Domnul C. Bobeica: Cer cuvîntul.
Domnul vicepreședinte: Cred că incidentul este închis.
Domnul C. Bobeica: Mă iertați, domnule președinte, s-au zis cuvinte grave la adresa băncei ministeriale.

Eu sînt medicul onoarei mele.

Domnul C. Bobeica: Reprezentați majoritatea Camerei și vi s-a adresat cuvinte foarte grave, care s-ar răsfrînge și asupra majorității, dar daca dumneavoastră voiți să le primiți ...

Eu nu sînt venit aci ca să fac scandal *(aplauze)* și nu doresc ca instituțiunile țărei mele să fie degradate [1]. *(Aplauze.)*

„Monitor", 1877, nr. 284, p. 7 411,
col. 3 — p. 7 412, col. 2.

NOTE

[1] Incidentul a fost închis.

Explicații în legătură cu cheltuielile necesitate de întreținerea prizonierilor de război *

Cred că onor. domn N. Ionescu [1], care e atît de tare în cifre, daca este surprins de această sumă, comite o eroare mare.

Nu se cere, domnilor, acești bani pe zi, ci pe lună și voi discuta cu domnul Ionescu cifră cu cifră.

Avem între nouă și zece mii de prizonieri. După regulile cari obișnuit se păzesc de armatele și guvernele civilizate, prizonierii militari se tratează de către aceea cari i-a făcut prizonieri puindu-i cu un grad mai jos de pozițiunea ce au avut în armata lor în privința lefurilor, așa că sergenții, caporalii și soldații primesc leafa și hrana care se dă soldaților celor cari i-au făcut prizonieri.

Prin urmare, sergenții, caporalii și soldații otomani au să fie plătiți și hrăniți întocmai ca soldații noștri, adică cu 70 bani pe zi. Acum să nu luăm cifra de zece mii, căci sînt mulți răniți și alții mor, dar să luăm cifra de nouă mii, care înmulțit cu 70 bani face pe zi 6 000 lei, adică 180 000 lei pe lună. Sînt apoi gradele superioare, și anume: căpitanul, locotenentul și sublocotenentul turc, care primesc leafa sublocotenentului român. Colonelul, locot-colonel[ul] și maiorul primesc leafa maiorului român. Daca acești oameni sînt prizonieri, e nenorocirea lor; ei și-au făcut datoria către țara lor, după cum soldații noștri și-au făcut-o către țara noastră, și trebuie să facem ca acești oameni să se ducă de la noi ca amici, iară nu ca inimicii noștri. Nu trebuie să plătim dinte pentru dinte;

---

* Ședința din 20 decembrie 1877.

noi sîntem creştini şi nu putem face ceea ce făceau comandanţii turci. Noi prin aceasta ne deosibim ca creştini şi ca stat civilizat; trebuie să-i căutăm cum se cuvine; destul de nenorociţi sînt ei, fiind departe de ţara lor. Aşadar, v-am cerut această cifră calculînd-o pe numărul prizonierilor şi după datoria ce avem către dînşii. Daca va rămîne vreo sumă, se va cerceta de Curtea de compturi, precum se vor cerceta şi socotelile pentru soldaţii noştri. Noi n-am făcut nici generozitate, nici profuziune, ci am făcut după buna regulă şi buna-cuviinţă, şi după demnitatea română [2]. *(Aplauze.)*

„Monitor", 1877, nr. 284, p. 7 414,
col. 1—2.

NOTE

[1] Se discuta proiectul de lege prezentat de Emil Costinescu privind deschiderea unui credit extraordinar de 204 949,67 lei ministrului de război, pentru întreţinerea prizonierilor de război turci pe luna decembrie 1877.

N. Ionescu îşi exprimase nedumerirea faţă de precizia „la centimă" a sumei şi observase mirat: „Mare sumă de prizonieri turci trebuie să avem dacă pentru o lună trebuie să cheltuim 200 000 lei".

[2] Proiectul a fost admis în unanimitate.

---

*Intervenţie în legătură cu stingerea unor datorii ale arendaşilor faţă de moşiile mănăstireşti secularizate în 1864 **

Vă rog să mă iertaţi, domnilor, daca iau cuvîntul în o cestiune care nu intră în atribuţiunile ministerului meu. Eu nu am luat parte la această cestiune decît ca membru al guvernului, ca preşedinte de consiliu în 1864, şi sînt dator să vă dau lămuriri, pentru ca să pot pune Camera în poziţiune de a lua o hotărîre în cunoştinţă de cauză.

La 1864, cînd s-au luat moşiile monastirilor [1] zise închinate, statul s-a aflat într-o poziţiune foarte curioasă: se făcea moştenitorul administratorilor trecuţi, luîndu-şi asupră-şi şi binele şi răul; statul s-a găsit în faţa a două greutăţi: unii arendaşi înfăţişau contractele nouă făcute cu statul, şi alţii veneau cu contracte de-ale călugărilor şi cu garanţii în regulă date lor. Cestiunea este foarte gravă şi regret că tot ce s-a zis s-a zis în şedinţă publică, fiindcă fiecare cuvînt are importanţa sa şi pentru că ultimul cuvînt încă nu s-a zis în această cestiune. Este, domnilor, cestiunea ipotecelor ce zac asupra proprietarilor pentru garanţiile depuse la călugări, care, cu toate că cineva a plătit cîştiurile **, tribunalele nu şterg acele ipoteci cînd garantul se duce să ceară.

Am auzit zicîndu-se că deputaţii de Fălciu ştiu că Luca Constantin are avere [2]. Am căutat deputaţii de Fălciu şi n-am găsit aci decît pe domnul Cişman, care este şi om de legi, fiind avocat acolo; domnul Castroianu lipseşte; am întrebat pe domnul Cişman despre averea domnului Luca şi domnia-sa mi-a spus: este moşia lui Luca Constantin. Aceasta o ştiam şi eu, însă ştii domnia-ta dacă moşia lui Luca Constantin se poate zice este a sa, şi nu e acoperită de zestre şi de datorii? Aceasta trebuie să o ştim. Eu, domnilor, am luat tranzacţiunea acasă, am studiat-o şi în aceea ce priveşte ipoteca să-mi permiteţi a vă spune că nu cred că deputaţii de Brăila vor putea garanta că casele ce sînt ipotecate drept 15 mii galbeni fac în adevăr atîta; eu le cunosc, am fost în acele case şi, fiindcă nu voiesc să cad în greşala în care a căzut domnul Pătărlăgeanu şi domnul Schina, nu viu să discut cestiunea ipotecei.

În această cestiune ministerul este degagiat, cu atît mai mult că, după chiar legea administraţiunei domenielor, ministerul nu este administratorul domenielor, ministerul nu are decît ratificarea; aci rolul cel mare îl joacă comitetul administraţiunei şi cu advocaţii săi. De aceea încă o dată vă zic că este la dumneavoastră să hotărîţi în plina libertate, ministerul nu are altă datorie decît să vă facă cunoscut împrejurările şi dumneavoastră să hotărîţi, căci punga ţărei este în mîna dumneavoastră [3].

„Monitor", 1877, nr. 285, p. 7 441,
col. 1 — 2.

NOTE

[1] Vezi partea I a volumului.

[2] Se discuta un proiect de lege pentru „ratificarea tranzacţiunei propusă de d. Anton Constantin pentru stingerea datoriei sale şi a fratelui său, defunctul Luca Constantin, din arenda de moşii".

A.C. se obliga să plătească din arenda de 188 305 a moşiilor Bogza şi Hîria-Mîndreşti, cu trupurile aferente, Dragosloveni, idem, Vîrteşcoiul, Ciorăşti, Lacurile (Gologanul), Blidarile, Domniţa, Goleştii (din Rîmnicu Sărat), Netezeşti (Ilfov), Latinul, Voineasca, Cremenarii (Joiţa) — din judeţul Brăila, pe anii 1863—1868, doar 145 000 de lei.

[3] G. Cantili, P. Ghica, Al. Gheorghiu ş.a. au propus cercetarea dosarului de către birou şi apoi reluarea discuţiilor.

---

*Dă explicaţii în legătură cu activitatea comisarilor români pe lîngă armata rusă şi cu aplicarea convenţiei româno-ruse. Răspunde lui Pantazi Ghica şi lui E. Vergati**

Permiteţi-mi să dau o lămurire domnului Pantazi Ghica [1]. Am cetit în „Monitor" şi am văzut că domnia-sa se plînge că nu i-am comunicat toate dosarele relative la interpelarea domniei-sale.

Domnul P. Ghica: Atunci cer cuvîntul, domnule preşedinte.

Domnia-sa se plînge că Ministrul de Esterne s-a amestecat în administraţiune, că ministrul de esterne cu comisarii [2] lui a adus dezgustarea prefectului de Vlaşca şi retragerea lui, că comisarul guvernului de acolo a intervenit în afacerile judeţului. Domnia-sa a acuzat pe ministrul de esterne că ar fi intervenit în afaceri de administraţiune. Dară cum a putut să intervină? A intervenit ori în mod direct, ori adresîndu-se la ministrul de interne? Eu dară sînt răspunzător după teoria domnului interpelant că am intervenit către prefectul de Vlașca. Prin urmare, la prefectura de Vlașca se găsesc ordinele și mijlocirile mele. Cît pentru ceea ce aș fi făcut în administrațiune, aceasta iarăși se află în dosarele Ministerului de Interne. Ce dosare dară cere domnia-sa de la mine? Corespondența mea cu comisarii? I-o dau. Dară dosarele ministerului cari coprind corespondența internațională, acestea nu le pot da. Sînt la ordinile domnului Pantazi Ghica să-i dau orice va voi, subscris însă de mine. Domnia-lui îmi impută fapte săvîrșite cu ocazia aplicărei legei rechizițiunilor; eu însă n-am nici o calitate de a mă amesteca în rechizițiuni. Sînt numai un mijlocitor.

---

* Şedinţa din 21 decembrie 1877.

** *Ratele.*

* Şedinţa din 18 ianuarie 1878.

Domnul Vergati m-a întrebat la rîndul său ce s-a făcut cu convențiunea ruso-română [3]. După ce va vorbi domnul ministru de interne, care este interpelat, voi răspunde și eu cînd îmi va veni rîndul, și-i voi spune ce s-a făcut, am convențiunea aici.

Răspunde la interpelarea lui E. Vergati în legătură cu aplicarea convenției româno-ruse.

Domnilor, președintele consiliului [4] v-a zis un cuvînt nu numai drept, dară un cuvînt patriotic, că în momentele actuale noi nu trebue să arătăm Europei ranele noastre, rane mici, dară care să ferească Dumnezeu să nu devină mai mari.

Domnilor, astăzi poate s-au subscris preliminările păcei [5], și poate că mîine vom cunoaște condițiunile acestor preliminarie. Înțelegeți, onorabili domni, și n-am trebuință de multe cuvinte ca să judecați singuri în maturitatea dumneavoastră daca timpul nostru ne-ar permite astăzi să ne tălmăcim asupra cutărui sau cutărui act al stărei în care ne aflăm. Cine zice resbel zice forța și violență, nu zice legalitate...

Voci: Așa este.

Apoi, daca știți că este așa, trebuie să fiți mai indulgenți și în loc să ne faceți un resbel de *escarmouche*..., din contră, este de datoria dumneavoastră a ne da toată puterea, chiar aceea pe care nu am meritat-o, ca să putem face față pericolelor ce ne amenință. Aceasta nu este nici sfat, nici lecțiune, este o datorie pentru dumneavoastră, și cea mai mare datorie este ca să ne dați timpul și puterea pentru a apăra pe cît forțele ne permit marele interese ale țărei.

Vin acum la interpelarea ce onor. domn Vergati mi-a adresat mie personal.

Daca domnul Vergati ar fi citit convențiunea cu luarea-aminte, n-ar fi făcut interpelarea aceasta, mai cu seamă către mine, căci cazul e determinat prin convențiune.

Da, domnilor, în timp de resbel se sacrifică toate, în timp de resbel nu avem drum de fer, în timp de resbel nu avem trafic, nu avem trenuri, și să fim mulțumiți că am avut trenuri de persoane. Dumneavoastră ați votat această convențiune...

Domnul Vergati: N-am înțeles așa și nici n-am votat-o.

Ați putut să nu votați, dar a votat-o majoritatea Camerei și minoritatea trebuie să se supuie majorităței. Prin urmare, nu trebuie să mă interpelați pe mine, căci eu voi arăta convențiunea, atît celor cari au votat-o, cît și celora cari n-au votat-o, ca să vază că nu avem drumuri de fer...

Domnul Vergati: Atunci nu mai avem nici țară.

Avem țară și sperăm că o vom avea și chiar cu concursul dumneavoastră. *(Aplauze.)*

Iată, domnilor, ce zice articolul 7 care este clar și pozitiv:

„Ministrul lucrărilor publice al României va da, asupra cererei șefului comunicațiunilor căilor ferate române, pentru a asigura cu cel mai mare succes și celeritate posibilă transportul armatei imperiale, bagagele, aprovizionamente etc., după un plan ce va trebui a fi hotărît mai dinainte, precum se va stipula mai la vale; trenurile militare vor avea prioritatea asupra tuturor celorlalte trenuri, esceptîndu-se trenul-postă și fără prejudiciu pentru transporturile trupelor române. La trebuință numărul trenurilor ordinare de călători va putea fi provizoriu redus, și circulațiunea trenurilor de mărfuri chiar pe deplin oprită, în caz de necesitate".

Iată ce aliații noștri au dreptul să ceară de la țară, drept după convențiune, și încă drept și mai mare, dreptul izvorît din necesitățile armatei, care este mai presus decît toate drepturile.

Domnul președinte al consiliului v-a spus că oricînd veți voi vom putea între noi, în familie, să vă dăm mai multe lămuriri; acuma însă sînt silit să mă țin în rezervele trase de domnul președinte al consiliului. V-am arătat dreptul ce se dă administrațiunei militare ruse de a opri cu totul trenurile de marfă. Ei bine, cu toate acestea, în fiecare zi este un tren de marfă.

O voce: Nu este.

Afirm și o afirm de trei ori că în fiecare zi este un tren de marfă care pornește de la Vîrciorova și vine în București.

O voce: Nu este.

Așa este, o afirm și iar afirm, și ca membru al guvernului reclam să fiu crezut pînă la proba contrarie. Pe toată linia de la Vîrciorova pînă la București și de la Ițcani și pînă la București este un tren de marfă; afirm aceasta și mai afirm că nu s-a suspens nici un tren de persoane, cu toate că după convențiune se putea suspende. Numai 3 zile a fost oprit trenul de marfă și aceasta din cauza aglomerațiunei de vagoane, căci la noi nu prea există ceea ce se numește *voies de garages*, mai cu seamă pe linia București—Frătești.

Daca neajunsuri și suferințe au fost, guvernul le-a simțit și el împreună cu țara, dar să dea Dumnezeu să se facă mai curînd pace și atunci veți vedea dumneavoastră că miniștrii actuali, daca au un merit și daca ar fi să li se puie pe pept un dosar, apoi ar fi acela al energiei ce am pus în acești timpi grei ca să apărăm interesele și drepturile țărei noastre. *(Aplauze.)*

Eu voi urma consiliul domnului președinte al consiliului, de a fi cu multă rezervă în această cestiune, dar numai un lucru voiesc să știți, că plata unui car pe zi este de 10 franci și se plătește cu 5 franci dusul și întorsul... Binevoiți a vă aduce aminte ce se plătea în anul 1854 și '56 și cînd se plătea? Domnul Vergati a zis că nu se plătește la fiecare încărcătură; apoi am onoarea a spune domnului Vergati că sînt comisari rînduiți de Ministerul de Interne care dau țăranilor din registre cu matcă pentru fiecare încărcătură chitanțe tipărite și subscrise de comisar, în care se arată punctul de unde încarcă și acela unde are să ajungă, iar plata se face jumătate anticipînd-o. Și onor. domn Vergati n-are decît să meargă la Ministerul de Interne sau mai bine la gară și va vedea că la fiecare gară de unde se încarcă este cîte un delegat care priveghează și execută.

Domnilor, încă o dată vă rugăm să ne dați putere și să arătați că între dumneavoastră și noi esistă armonia cea mai perfectă, că cu toții înțelegem ce va să zică resbel, și să dea Dumnezeu ca acest resbel să nu ne coste decît sacrificiile ce am făcut pînă astăzi.

„Monitor", 1878, nr. 14 p. 266, col. 2—3; p. 269, col. 2 — p. 270, col. 1.

NOTE

[1] Pantazi Ghica era raportor al comisiei de petițiuni și în această calitate, în ședința
Adunării deputaților din 14 ianuarie 1878 („Monitor", nr. 11, p. 199), a înfățișat un lung raport
privind abuzurile întîmplate cu ocazia rechizițiilor operate pentru armatele române și rusești
(acestea din urmă în puterea convenției bilaterale existente, vezi supra p. 397 și urm.).
P. G. semnala că, „în loc de a se mărgini cu rechizițiunea carelor de transporturi numai
în acea ce era obligator pentru necesitățile armatei noastre sau pentru îndeplinirea condiți-
unilor convenției cu Rusia, s-au rechiziționat cu miile locuitori săteni cu carele și vitele lor și
s-au dat la dispoziția contracciilor antreprenori ai armatei rusești, afară din obligațiunile im-
puse prin sus-menționata convențiune".

P.G. mai spusese că unii prefecți au demisionat „ca să nu asume asupra lor responsabi-
litatea morală și materială a asemenea urmări". Din cauza rechizițiilor abuzive s-au ivit con-
flicte între Ministerul de Interne și cel de Externe încît pînă la urmă ministrul de interne s-a
văzut silit să dea o circulară prin care interzicea prefecților a mai pune la dispoziția antrepre-
norilor ruși — peste prevederile convenției — oameni și care. Or, în Vlașca, comisarul guver-
nului (pendinte de ministrul de externe), ignorîndu-l pe prefect, a ordonat efectuarea rechizi-
țiilor în continuare în favoarea acestor antreprenori.

P.G. își încheiase raportul recomandînd petițiunile ministrului de interne și cerînd curma-
rea rechizițiilor abuzive.

Acuzat de G. Chițu, ministrul lucrărilor publice, că face rechizitoriul ministrului de
externe, P. G. s-a apărat arătînd că nu face decît să reproducă fapte cuprinse în petiții. Vino-
vații principali rămâneau comisarii și legea rechizițiilor, a cărei necesitate țara o înțelesese, și nu
trebuia acum executată „cu cazaci".

Chiar dacă P.G. nu a pronunțat numele lui K., toată intervenția era de fapt un atac
împotriva acestuia, căci el îi dirija pe comisari (vezi și supra p. 521, opoziția ce a făcut
convenției și replicile lui K.). Încă înainte de Crăciunul anului 1877 P.G. făcuse o interpelare
în legătură cu aplicarea legii rechizițiilor și ceruse dosarele problemei: „Cer dosarele, actele
corespunzătoare privitoare la liberarea carelor de transporturi antreprenorilor oștirilor impe-
riale rusești". La 17 februarie 1878 K. răspundea președintelui Adunării care îi transmisese
conținutul interpelării, că actele privind rechizițiile se află la Ministerul de Interne și la
prefecturi.

[2] Vezi supra p. 490.

[3] Vezi supra p. 399 și urm.

[4] I. C. Brătianu.

[5] Pentru preliminariile păcii guvernul român a hotărît trimiterea colonelului Eraclie
Arion. În referatul prezentat la 2/14 ianuarie 1878 de K. ministerului se precizau condițiile în
care românii înțelegeau să negocieze cu turcii: armata română ocupa cetățile Nicopole, Rahova,
Lom Palanca, Vidin și malul Dunării dintre ele (cetățile turcești din zona ocupată de români
urmau să fie ulterior dărîmate); României i se recunoștea independența absolută „ca stat suve-
ran"; gurile Dunării, pînă la brațul Sf. Gheorghe, erau retrocedate „conform drepturilor noas-
tre vechi de posesiune"; România primea o despăgubire de 100 de milioane de lei.

Prevenind refuzul Rusiei de a-i chema pe români la tratative, K. adăugase: „În caz de
a nu se admite participarea României la negocierile armistițiului și la cele ale păcei, delegatul
român va declara că se va considera ca nul și neavenit orice act care ne-ar privi și la care nu
am participa" (*Documente diplomatice, 1877—1878*, p. 16). În instrucțiunile confidențiale cu
care îl înzestrase pe Arion K. scria „Veți insista asupra declarației de război făcută direct și
spontan de România Imperiului otoman, asupra participării active a armatei noastre la eveni-
mentele militare, asupra concursului real dat în cea mai largă măsură de noi armatelor impe-
riale, păstrîndu-ne însă totdeauna individualitatea, asupra caracterului evident de alianță
efectivă care caracterizează în ochii Europei raporturile noastre de cooperare cu armatele majestății-sale împăratului tuturor rușilor, asupra solidarității dintre armata română și armata rusă, cimentată de sîngele vărsat în comun, în sfîrșit asupra dreptului pe care ni-l oferă sacrificiile făcute de a participa ca stat diferit la soluționare din moment ce am participat la acțiune" (*M. Kogălniceanu. Documente diplomatice*, București, 1972, p. 216.)

La Kazanlîk și apoi la Adrianopol, unde au avut loc tratativele între ruși și turci, românii nu au avut acces. Nelidov l-a avertizat pe Arion că orice comunicare a guvernului român privind condițiile păcii trebuie adresată direct la Petersburg. Prin trimisul român în capitala rusă, Iancu Ghica, cît și prin agenții acreditați pe lîngă cabinetele europene, K. a încercat neobosit să obțină sprijin diplomatic, să dobîndească României locul ce i se cuvenea la masa tratativelor.

Lui Stuart, trimisul rus în România, K. îi scria la 11/23 ianuarie: prin participarea distinctă la război, prin cooperarea cu trupele imperiale „la position et la qualité d'armée alliée ont été reconnue à l'armée roumaine" (D. A. Sturdza, *Charles I-er* ..., vol. III, p. 434).

Căutînd să afle explicația pentru îndepărtarea românilor de la tratative, Iancu Ghica o află din cercurile diplomatice petersburgheze: România nu poate participa la negocieri pentru că independența nu i s-a recunoscut de către concertul european. A proceda altfel înseamnă ignorarea Tratatului de la Paris, care o punea sub garanție colectivă. Pînă la confirmarea internațională a independenței, interesele României urmează să fie reprezentate de Rusia (*ibidem*, p. 446).

Pentru a nu alerta cabinetele europene, bănuitoare și ostile, Rusia a redactat prevederile asupra României în cuprinsul armistițiului de la Adrianopol în termeni vagi: i se recunoștea independența cu compensații teritoriale. Și pentru că colonelul Arion cerea deslușiri asupra înțelesului acesta, Nelidov, printr-o rodomontadă, a declarat că la Adrianopol s-au stabilit „doar germenii unei compensațiuni care are să fie dezbătută și întinsă în conferințele viitoare, la care va lua parte generalul Ignatiev [...] și reprezentantul dumneavoastră" (*Documente diplomatice, 1877—1878*, p. 76—77). Textul preliminariilor de la Adrianopol la D. A. Sturdza, *Charles I-er* ..., vol. III, p. 467. Tot acolo și convenția cu privire la armistițiu, în care se vorbește de cei patru beligeranți, Rusia, Turcia, Serbia, România, dar care e semnată doar de reprezentanții Rusiei și Turciei și reglementează doar raporturile dintre acestea (de pildă Vidinul, înconjurat de trupe române, urma să fie părăsit de turci, dar tot materialul aflat în cetate era preluat de ruși (*M. Kogălniceanu. Documente diplomatice*, 1972, p. 223)).

Cere ședință secretă comună a Senatului și Camerei pentru a da lămuriri asupra politicii externe a țării. Răspunde interpelării făcute de D. Ghica *

Prințul Dimitrie Ghica [1], ca unul ce de atîtea ori a fost șef de guvern, știe mai bine decît oricine că o asemenea cestiune arzătoare nu poate fi tratată în public înainte ca și Senatul și Camera și guvernul să-și comunice ideile, Camerele să cunoască vederele guvernului, precum și guvernul iarăși să cunoască vederele Camerei.

Mă văd dar în neputință a primi dezvoltarea interpelațiunei înainte ca onor. Senat să binevoiască, într-o ședință confidențială și secretă, să ia cunoștință de toate documentele privitoare la cestiune.

Rog dar pe onor. Senat să binevoiască a se constitui în ședință secretă, la care, daca Senatul consimte, va fi invitată și Camera, pentru ca ambele corpuri deodată să asculte comunicările ce avem a le face.

În ședința din 26 ianuarie:

Domnilor, trei zile de rînd am avut onoare a vă da citire de corespondința oficioasă [2] care a urmat între guvern și deosebiții agenți ai săi, și între alte persoane îndrituite de a zice cuvîntul lor în privința dureroasei cestiuni a înapoierii Basarabiei noastre. Am fi dorit să fim puși în poziţiune de a putea da publicităţei toată această corespondenţă, ţara împreună cu dumneavoastră şi toată Europa ar fi văzut că într-o asemenea mare cestiune, precum şi în toate cestiunile cele mari, şi miniştrii sînt români, şi prin urmare nu pot cugeta, vorbi şi lucra decît româneşte. Înainte însă ca naţiunea să poată vedea susţinerea, în mod oficial, actele noastre, sîntem datori a vă spune că da, ni s-a făcut uverturi, cum se zice, oarecare propuneri, deşi nu în mod oficial, pentru înapoiarea Basarabiei, cu compensaţiune. Eram siguri de mai înainte că lucram româneşte, că eram interpretul glasului ţărei, cînd ne-am mărginit a răspunde de îndată cu un singur cuvînt: *Nu putem. (Aplauze prelungite.)* Şi cînd am rostit acest cuvînt, *nu putem*, am comptat pe dreptul nostru, am comptat pe convenţiunea încheiată la 4/16 aprilie, convenţiune care ne garantează integritatea teritoriului nostru şi pentru care am făcut atîtea sacrificii şi am vărsat atîta sînge; am comptat şi comptăm şi astăzi pe mărinimia, pe sentimentele de înaltă dreptate ale unui împărat care şi-a făcut dovezile sale nu numai în imperiul său, dară în întreg universul că este primul *gentleman*, că este bărbatul mărinimiei şi al echităţii.

---

* Ședințele din 23 și 26 ianuarie 1878. Senatul României.

Da, domnilor, sentimentele acestui mare împărat echivalează pentru noi mai mult decît un tractat, cu toate că avem în cestiunea de faţă tractat formal cu Rusia. Aşadară, o mai repet, comptînd pe dreptul nostru, pe sentimentele de înaltă dreptate ale împăratului, zic, am răspuns şi vom răspunde: *Nu putem*[3]. *(Aplauze prelungite.)*

„Monitor", 1878, nr. 18, p. 363, col. 1–2; nr. 21, p. 445, col. 2–3.

NOTE

[1] Dim. Ghica depusese următoarea interpelare:

„Între condiţiunile proiectate de pace, citate în Camera Comunelor de către ministrul Angliei, se află şi următorul paragraf referitor la România: « *Independenţa României cu indemnitate teritorială suficientă* ».

Această frază de *indemnitate teritorială suficientă* putînd da loc la diferite interpretaţiuni şi pentru a se înlătura orice comentariu de natură sau a pune în îndoială sentimentele binevoitoare către noi ale guvernului imperial rusesc, sau a se bănui măcar că românii ar suferi de buna lor voie a se micşora teritoriul lor de astăzi, subsemnatul interpelez pe domnii miniştri:

1 A face cunoscut Senatului dacă a participat întru ceva şi ţara noastră, ca beligerantă, la formularea acestor condiţiuni preliminare de pace.

2 Dacă acea condiţiune este de natură a îngriji pe români şi dacă guvernul ne poate asigura că integritatea teritoriului patriei noastre, aşa cum există astăzi, are să fie respectată şi menţinută".

Interpelarea lui Dim. Ghica se întemeia deopotrivă pe discuţiile din Parlamentul britanic şi pe zvonurile răspîndite de presa europeană. Ambasadorul englez la Constantinopol îşi informa ministrul, la 13/25 ianuarie 1878, în legătură cu stipulaţiile armistiţiului de la Adrianopol: „Indépendance de la Roumanie avec accroissement de territoire comme compensation pour la reprise par la Russie de la partie de la Bessarabie detachée de la Russie après la guerre de Crimée" (D. A. Sturdza, *Charles I-er* ..., vol. III, p. 444).

[2] La 23 ianuarie 1878 K. a făcut un expozeu în şedinţa secretă comună a Camerei şi Senatului, păstrat după notele lui D. A. Sturdza şi pe care îl reproducem după lucrarea acestuia *Charles I-er* ..., deja citată. Trimiterile din paranteze aparţin lui D. A. Sturdza şi privesc documentele publicate în cuprinsul lucrării.

„Il est de mon devoir et je considère comme nécessaire de vous communiquer tous les actes diplomatiques relatifs à la question brûlante du jour; mais je vous demande la plus grande discrétion à cet égard. Cette question regarde le pays entier et non seulement un parti; et la moindre indiscrétion peut porter un préjudice incalculable aux intérêts les plus graves de la patrie. Nous sommes entourés de nombreux ennemis et chacun de nos paroles peut être

mal interprêtée par les grands Cabinets européens qui, finalement, auront à décider de notre sort. Dans ces circonstances solennelles, il faut que la sagesse de nos pères soit notre guide à nous tous.

Au mois de mars 1877, je suis entré dans le ministère de M. Jean Bratiano. La Russie était alors prête à entrer en guerre. Du temps encore du ministère de M. Manolaki Costaki — et même avant — j'étais informé de l'intention de la Russie de nous reprendre la Bessarabie. Le coup que l'on porterait par là à la Roumanie ateignait tout particulièrement M. Manolaki Costaki et moi, tous les deux grands propriètaires en Bessarabie. Les bruits répandus dans cette question aujourd'hui nous frappe déjà sensiblement dans nos intérêts.

Lors de mon entrée dans le ministère, en mars 1877, notre Gouvernement se trouvait devant l'alternative d'accueillir les Russes en amis ou en ennemis. Nous étions abandonnés par toute l'Europe, et il n'était pas prudent de refuser de conclure la convention que l'on nous proposait. Cette convention m'a été présentée dans le texte proposé par les Russes. Elle n'était pas signée. Après l'avoir lue, je fus d'avis qu'elle ne présentait pas à la Roumanie des garanties suffisantes. J'ai demandé à M. Jean Bratiano: „Quelles sont les garanties que la Russie nous offre? Car je ne peut pas signer la convention avec la rédaction de l'art. 2 telle qu'elle est proposée". M. Bratiano m'a répondu: „Il est certain que moi non plus je ne signerai pas la convention dans sa rédaction actuelle". La convention, avec sa rédaction d'alors de l'art. 2, ne garantissait pas suffisamment l'intégrité de notre territoire. Qu'y avait-il à faire? Il fallait modifier le texte de l'art. 2 qui n'était pas clair. Nous avons eu alors, M. Bratiano et moi, une conférence avec le baron Stuart, auquel nous avons déclaré que nous ne signerions pas la convention, si la rédaction de l'art. 2 n'était pas modifiée. Les événements se précipitaient. Le baron Stuart télégraphia à St. Péterbourg et le Cabinet russe accepta la rédaction proposée par nous et qui est celle de la convention actuelle. L'équivoque du texte primitif cessa; le nouveau texte était clair et précis, en assurant „la garantie de l'intégrité territoriale actuelle". Ce n'est qu'alors que la convention fut signée par les Russes et par nous. Nous avons donc un traité formel, signé de S. M. l'empereur Alexandre II, nous garantissant l'intégrité de notre territoire.

Les Russes passèrent le Pruth et leurs armées avancèrent vers le Danube. Après l'arrivée du grand-duc à Ploïesti, nous déclarâmes aussi la guerre aux Turcs et nous arborâmes le drapeau de l'indépendance.

Voici quelle était, en ce moment là, notre situation. Les cercles militaires russes, qui s'étaient rendu immédiatement compte de l'importance de nos troupes, désiraient la participation de notre armée à la guerre. Mais la diplomatie russe nous disait: ne déclarez pas la guerre aux Turcs, gardez la défensive le long du Danube. Cette diplomatie repoussait toute solidarité d'une action commune avec nous, avec les Serbes et avec les Monténégrins. On regrettait même, dans certains cercles diplomatiques, d'avoir signé une convention avec nous et on cherchait des prétextes pour la déchirer.

L'opinion des cercles diplomatiques est exprimée dans une note vérbale que M. Nélidov nous a communiquée, quelques jours avant l'arrivée de l'empereur Alexandre, et dans laquelle était dit que la Roumanie avait déclaré à ses risques et périls la guerre à la Turquie.

Voici comment s'exprimait cette note:

(Le ministre donne ici lecture de la note de M. Nélidov, du 17/29 mai 1877, publiée vol. II, p. 787.)

M. Nélidov nous déclara alors que, si nous insistions sur notre coopération avec lés armées russes, la convention serait considérée comme annulée.

Au mois de juin les Russes passèrent le Danube.

Avant ce passage, le prince Gortchakow eut avec moi une entrevue, dans laquelle il me déclara que la situation politique était changée, que nous avions mal fait d'avoir déclaré la guerre à la Turquie, et plus mal encore d'avoir proclamé l'indépendance de la Roumanie; qu'il aurait fallu attendre que la Russie plaidât notre cause et obtînt notre indépendance; car la Russie avait une parole à dire, une parole d'honneur pour elle — tendant à la reprise de la Bessarabie, perdue en 1856. Cette parole d'honneur, disait le chancelier russe, touchait la corde sensible des 80 millions de Russes et l'empereur Alexandre ne voulait pas mourir avant de déposer sur le tombeau de son père le Traité de Paris déchiré. Le prince Gortchakow me dit encore que la question de la Bessarabie n'est pas une question politique, mais une question de sentiment, et me déclara que nous serions pleinement dédommagés; que nous n'avions qu'à poser des conditions; que, sur la demande de l'Autriche et de l'Allemagne, les Bouches du Danube seraient neutralisées; que nous aurions, comme compensation territoriale, la Dobrodja ou bien Vidin avec les parties roumaines de l'autre côté du Danube; que la question de la Bessarabie est le seul élément de discorde entre la Russie et la Roumanie; „la Bessarabie — me disait-il — n'est qu'un lambeau de territoire" dont la Roumanie ne saurait rien faire; que la question était décidée par toutes les Puissances et que même elle avait été tranchée à Reichstadt.

A la suite de cette conversation avec le prince Gortchakow, je me rendis à Vienne, pour me convaincre si ce que le chancelier russe m'avait déclaré au sujet des engagements pris par l'Autriche et l'Allemagne était vrai. Je me convainquis de l'exactitude de ces déclarations. A Reichstadt, on avait tracé en grandes lignes toute la marche politique et militaire de la Russie. Depuis lors, le comte Andrássy avait pris des garanties en ce qui concernait les intérêts de l'Europe et de l'Autriche-Hongrie.

Je revins dans le pays au mois d'août.

Cependant, le sort des armes modifia la situation.

Les Russes étaient battus sur toute la ligne, en Europe comme en Asie. Les désastres subis sous Plevna forcèrent les Russes à demander avec insistance notre aide. Des télégrammes réitérés de l'empereur et du grand-duc insistaient pour que nous passassions le Danube et entrassions en lutte offensive contre les Turcs. Tandis qu'auparavant on disait et on écrivait que la Russie n'avait pas besoin ni de nous, ni de la coopération de notre armée, dont le seul rôle serait de garder les frontières et d'escorter les prisonniers turcs — au mois d'août, affluaient de toutes parts les prières et les insistances pour nous décider à passer le Danube et à aider l'armée impériale dans ses entreprises ! D'un jour à l'autre, nos soldats devinrent excellents ; du jour au lendemain, l'armée roumaine gagna l'estime de tous les généraux russes ! Tous les Russes nous appelaient, en nous criant : Passez le Danube !

Nous le passâmes ; nous devînmes de fait alliés de la Russie, le prince de Roumanie prit le commandement de l'armée russo-roumaine devant Plevna ; des flots de sang roumain coulèrent pendant des mois et, au cours de tout ce temps, il n'était plus question de Bessarabie !

Plevna tombe devant les efforts des armées russes et roumaines. L'empereur revient en Russie. Et c'est seulement alors que l'on recommence à parler de la question de la Bessarabie.

Immédiatement, j'envoie à tous nos agents à l'étranger des instructions en vue de sonder la situation et les intentions des Puissances en ce qui concerne cette situation.

Voici la corréspondance que j'ai changée à ce sujet avec M. Balaceano, notre représentant à Vienne.

(Le ministre donne ici lecture de la dépêche de M. Balaceano du 18/30 novembre 1877 — publiée p. 205, des instructions envoyées le 19 novembre/1er décembre 1877 — publiées p. 209 et des dépêches de M. Balaceano du 13/25, du 15/27 et du 16/28 janvier 1878 — publiées p. 441, 452 et 455.)

Voici maintenant la corréspondance que j'ai échangée avec M. Calimaki-Catargi, agent diplomatique de Roumanie à Paris.

(Le ministre donne ici lecture de la lettre de M. Calimaki-Catargi du 4/16 janvier — publiée p. 413 — et des télégrammes du même du 5/17, du 6/18 et du 14/26 janvier 1878 — publiées p. 415, 421 et 447.)

En dehors de nos agents officiellement accrédités, M. Jean Ghica a été envoyé à Vienne et à Londres pour sonder la situation. Voici sa corréspondance.

(Le ministre donne ici lecture de la lettre de Jean Ghica publiée p. 483.)

Dans l'entre temps, commencent, entre les Russes et les Turcs, les pourparlers en vue d'un armistice et on ouvre à Kazanlik des négociations formelles au sujet des préliminaires de paix. Le Gouvernement roumain délègue alors le colonel Arion pour le représenter à ces négociations et soutenir les intérêts de la Roumanie.

Le colonel Arion reçoit les instructions suivantes.

(Le ministre donne ici lecture des documents relatifs à la mission du colonel Arion, publiés p. 399, 400, 401 et 404.)

Le colonel Arion est très mal accueilli à Kazanlik. Voici son rapport.

(Le ministre donne ici lecture du rapport du délégué roumain du 10/22 janvier 1878, publié p. 427.)

Le colonel Arion doit par conséquent quitter Kazanlik et les démarches sont faites à St.-Péterbourg par le général prince Ghica, envoyé extraordinaire roumain auprès du Gouvernement russe.

(Le ministre donne ici lecture de sa note au baron Stuart du 11/23 janvier 1878 — publiée p. 433, de sa note au général Ghica du 12/24 janvier — publiée p. 438, de deux télégrammes du général Ghica du 14/26 janvier — publiées p. 445 et 446, ainsi que du télégramme du même de la même date — publié p. 447 et du télégramme du 17/29 janvier — publié p. 459.)

Pendant que s'échange cette corréspondance, une nouvelle division de troupes russes occupe la Bessarabie roumaine. Le Gouvernement roumain proteste.

(Le ministre donne ici lecture de ses télégrammes au général Ghica des 15/27 et 17/29 janvier, ainsi que du 23 janvier/4 février — publiés p. 451, 459 et 494. Le ministre donne également lecture de la lettre que M. Jomini lui a adressé à la date du 5/17 janvier — publiée p. 416 — et de sa réponse du 19/31 janvier — publiée p. 472, ainsi que de la lettre du prince Gortchakow du 11 janvier 1878 — publiée p. 436.)

Pour ne pas nous admettre à traiter par nous même de nos intérêts, dans les négociations pour l'armistice et les préliminaires de paix, les Russes ont mis en avant des arguments tel que : l'indépendance de la Roumanie n'est pas encore reconnue et qu'il est d'usage que le commandement en chef de l'armée principale négocie seul les conditions de l'armistice et les bases de la paix ; ils ont invoqué, à ce sujet, le précédent de l'empereur Napoléon III, négociant à Villa Franca, au nom de la France et du Piémont, et celui de l'empereur Guillaume, négociant seul à Versailles, au nom de tous les Etats allemands alliés''. (D. A. Sturdza, *Charles I-er* ..., vol. III, p. 495—500).

[3] Dimitrie Ghica, D. A. Sturdza și Vasile Boerescu au depus următoarea moțiune, acceptată în unanimitate :

,,Ascultînd explicările ministerului în privința dispozițiunelor ce a arătat guvernul rusesc d-a lua o parte din teritoriul României, în schimb cu pămînturi de peste Dunăre.

Avînd în vedere că integritatea României este garantată de marele puteri europene.

Avînd în vedere că prin convențiunea de la 4 aprilie Rusia în special a garantat din nou această integritate, prin articolul 2 în coprinderea următoare : « Pentru ca nici un inconvenient sau pericol să nu rezulte pentru România din faptul trecerei trupelor ruse pe teritoriul său, guvernul majestății-sale imperatorului tuturor Rusielor se obligă a manține și a face a se respecta drepturile politice ale statului român, astfel cum rezultă din legile interioare și tractatele existente, precum și a manține și a apăra integritatea actuală a României ».

Considerînd că România și-a îndeplinit cu fidelitate obligațiunile care decurg din acea convențiune și este deplin convinsă de simțimintele de înaltă dreptate a majestății-sale împăratului Rusiei.

Considerînd marele sacrificie și chiar sacrificie de sînge făcute de țară pentru păstrarea integrităței și pentru consolidarea independenței sale.

Considerînd că o Românie independentă și omogenă răspunde atît la interesele vecinilor săi, cît și la acelea ale Europei întregi.

Senatul declară

Că este hotărît a manține integritatea teritoriului țării și a nu admite o înstrăinare din pămîntul ei, sub nici o denumire și pentru nici o compensațiune teritorială sau desdăunare''.

După votul unanim, I. C. Brătianu a propus stingerea acțiunii judiciare împotriva oștilor membri ai guvernului Lascăr Catargiu (vezi supra p. 208—209).

Asupra închiderii bisericii Sf. Spiridon din Iași. În replică cu Pantazi Ghica *

Domnilor, înainte de toate voiesc să lichidez o cestiune personală cu domnul Pantazi Ghica [1].

De cîte ori onor. domn Pantazi face cîte o interpelațiune, totdeauna îmi amintește o imputare ce-mi face cum că l-aș fi asemuit cu Aleco pașa.

Domnul Pantazi Ghica: Nu am onoare de a cunoaște pe Aleco pașa.

Să-mi dea voie domnia-sa să-i spui că nu a înțeles cuvintele mele. Nu intră în deprinderile mele ca să insult pe cineva, și apoi și legăturile ce le am către familia domnului Ghica nu îmi permit aceasta. Decît s-a întîmplat așa, că atunci cînd domnul Pantazi Ghica ataca convențiunea s-a servit cu niște cuvinte pe cari eu le găsisem întocmai în o depeșă a lui Aleco pașa, și am zis că se întîmplă că domnia-sa reproduce cuvintele lui Aleco pașa, cum aș fi făcut dacă aș fi găsit cuvintele domniei-sale reproducîndu-se de un altul decît de Aleco pașa.

Nu am înțeles însă ca să pui prin aceasta la îndoială sentimentele domniei-sale ; eu din contra știu că domnia-sa are sentimente foarte bune și să mă credeți că, de altmintrelea, domnia-sa este și un om foarte evlavios. *(Mare ilaritate.)* Mărturisesc că am fost foarte viu mișcat cînd l-am văzut

---

* Ședința din 27 ianuarie 1878.

în biserică făcînd act nu numai de bun ordotox, dară și de bun român, cînd s-a celebrat panachida pentru soldații noștri cari au căzut pe cîmpul de luptă.

Domnul Pantazi Ghica: Nu v-așteptați ca să fiu și eu așa de pravoslavnic ca și dumneavoastră?

Da, știu că sînteți evlavios. Vin acum la interpelare. N-am refuzat dosarele pe cari le cere domnia-sa, decît unele dintr-însele le-am refuzat, fiindcă nu le avem în păstrarea noastră, ci ele se păstrează în însăși cancelaria acelei biserice, care este o biserică autonomă, cu organizațiunea ei cu totul deosebită și unde miniștrii nu figurează decît ca o colectivitate. Dară mărturisesc că o parte din dosare nu le-aș fi dat chiar de ar fi fost în păstrarea noastră ca miniștri. Domnia-sa cere ca să-i dăm dosarul procesului. Apoi fac apel la dumneavoastră, domnilor, să-mi spuneți care proprietar dă în public documentele unui proces al său? Dacă va cere, de esemplu, cineva din dumneavoastră, de la administrațiunea domenielor, ca să aducă un dosar, credeți că-l va da acea administrațiune? Nu, va zice : nu pot să-l dau. De aceea declar de mai nainte că nu voi da dosarul acestui proces deschis, pînă cînd cestiunea nu se va rezolva înaintea justiției...

Acum vin la cestiune : domnul P. Ghica se servește întîi de un act de donațiune. În adevăr, sînt acte de binefacere numeroase făcute de familia Ghica și rog pe domnul Pantazi să crează că nu voiesc eu să împuținez actele de binefacere ale familiei Ghica sau să deneg aceste acte; însă, domnilor, pînă în veacul trecut, mai ales sub domnii fanarioți, se luase un obicei că erau unii domni cari se uitau la o monastire, se uitau la o biserică, le convenea, îi făceau oarecari avantagie și o luau pe urmă de o făceau avere proprie a lor, o dotau cu averi, cu moșii și o dau ori la alte monastiri, ori la epitropie, ori o închina la locurile de jos [2]. Avem o mulțime de asemenea monastiri fondate de domni și boieri români cari pe urmă s-au luat de domnii greci și s-au închinat la locurile de jos.

La fondarea acestei biserice recunosc că a luat parte și familia Ghica, însă să-mi dea voie domnul Pantazi a-i spune că ctitoria primordială nu este a familiei Ghica ca fondatoare, nici toate moșiele nu sînt date de această familie; aceasta este un lucru de constatat înaintea tribunalului, și dacă familia Ghica crede că are vreun drept care nu i se ține în seamă, nu are decît să-l reclame înaintea justiției.

Al doilea, onor. domn Pantazi Ghica mai pretinde că în actul ctitoricesc, care nu e decît un act de reînnoire, iară nu un act de fondare, să pună îndatorirea ca epitropul administratore să fi[e] luat *sine qua non* din familia Ghica.

Domnul Pantazi Ghica: Vă înșelați, n-am zis așa.

Ați zis-o în mod categoric și altă dată și acum.

Domnilor, marea epitropie este compusă de mitropolitul țărei, de vistierul și de postelnicul după vremi și ea numește un administratore care să administreze, și numește pe cine voiește. Daca dar familia crede că are dreptul de a fi numit acest administratore dintre membrii familiei, nu are decît să urmărească dreptul său acolo unde este în drept să-l urmărească. Cum am găsit noi această biserică? A murit un epitrop administrator, mi se pare Papazolu, care a lăsat această biserică și această epitropie și documentele ei în cea mai mare neorînduială; ba încă mai mult, a considerat această biserică și averea ei mai mulți ani ca proprietate a sa, a făcut ce a voit; după moartea lui, am fost chemați noi, epitropia mare, să numim alt administrator. Am luat un om care pune o stăruință foarte mare de a cerceta și a lămuri actele și documentele în stare chaotică în care se află. Iată dară în privința documentelor. Ce am mai găsit noi? Am găsit această biserică fără un ban, deși are venituri mari, precum o recunoaștem și noi; însă toată averea ei s-a luat...

Domnul Pantazi Ghica: Ordinul s-a dat la 1877.

Veți vedea că nu e așa. Noi am invitat pe consiliul de advocați ca să se rostească și advocații au recunoscut ca și noi că s-au făcut cam turcește, fără sentință, fără nimic, cînd s-a silit biserica a face un împrumut sub cuvînt de a îndeplini niște îndatoriri luate mai din nainte, nu din vremea noastră, niște îndatoriri cari n-a fost statornicite într-un mod legal și pozitiv. Banii s-a luat și s-a vărsat în casa visteriei. Dară acum zice domnul interpelant ca noi să-i fi dat bisericei. Apoi casa visteriei este a noastră? Daca am fi făcut cum cere domnul Pantazi Ghica, atunci ne-ar fi zis chiar domnia-sa : cum ați cutezat dumneavoastră să luați banii din visterie și să-i dați fără un vot al Camerei? Aceasta noi nu o putem face, ci trebuie să venim cu un project de lege înaintea dumneavoastră, să hotărîți singuri ce veți socoti, dară noi nu putem să dăm un ban din lada visteriei.

Îmi impută domnul Pantazi Ghica că de ce am permis ca biserica să se închidă. Dar eu pînă acum cinci zile n-am știut nimic despre aceasta. Domnul Fălcoianu, care este și senator, în loc să-mi spună despre aceasta a preferit mai bine să-și împlinească misiunea domniei-sale de legislator și să facă o interpelare în Senat [3]; a preferit mai bine, în loc să vină a-mi da mie lămuriri, să se ducă a le da domnului Pantazi Ghica. Apoi ce sînt eu vinovat de aceasta? Daca e vorba ca biserica să se deschidă, eu voi putea găsi trei sau patru sute de franci cu cari să se întîmpine cheltuielile oficiului divin; dar oare acesta a fost scopul interpelărei? Nu; domnul interpelator a voit să constate drepturile bisericei, și aceste drepturi nici noi nu le punem la îndoială, dar vă rugăm să recunoașteți că în starea de astăzi a lucrurilor nu avem nici timpul nici mintea de a ne ocupa și cu această cestiune; cunoașteți în destul în ce greutăți ne aflăm ca să nu ne imputați o negligență în această privință.

Sînt încredințat că nici unul din dumneavoastră nu vă mai gîndiți astăzi nici la averea dumneavoastră, nici la familiile dumneavoastră, aveți o singură idee: salvarea drepturilor și a intereselor țărei. Cu toate acestea, daca este vorba că biserica este închisă, n-are decît să vină mîine și să le dau bani ca să o deschidă.

Cît pentru cestiunea de fond, această cestiune este prea mare, nu e vorba de două, trei mii de franci, ci este cestiunea de o sumă de aproape 400 000 franci, pe care domnia-voastră nu o puteți hotărî acum. Acești bani sînt în casa statului și statul nu este amenințat de bancrută. Daca statul a luat banii pe nedrept, îi va da înapoi, și noi singuri chiar vom stărui a se da înapoi; căci noi, miniștrii cari în virtutea testamentului facem parte din epitropie, sîntem datori să apărăm și drepturile epitropiei tot așa ca și drepturile statului. Prin urmare, cestiunea aceasta o vom aduce înaintea dumneavoastră printr-un proiect de lege și dumneavoastră veți hotărî, și daca cestiunea a ajuns aici, cauza este că, atunci cînd s-a dat avizul consiliului de advocați ca să se restituie banii, domnul ministru de finance nu era aici. Vedeți dar, domnilor, că și noi sîntem ortodocși ca și dumneavoastră, sînt și eu creștin ca și ceilalți, fără multă paradă, fără mult entusiasm, cu convicțiunile mele, și nu voiesc ca o biserică să fie închisă. De aceea voi face să se deschidă biserica, pentru ca să-și urmeze misiunea sa binefăcătoare.

„Monitor”, 1878, nr. 22, p. 471, col. 2 — p. 472, col. 2.

NOTE

[1] P. Ghica declarase că va face o interpelare „din clopotniță”, adresată miniștrilor de culte, finanțe și externe.

„Biserica Sf. Spiridon, ai cărei [c]titori sînt toți membrii neamului Ghicilor, se află amenințată de ruinare desăvîrșită și în starea cea amenințătoare de natură a atrage cele mai mari temeri ale ctitorilor.

Voința fondatorilor expusă categoric prin testament a fost ca epitropul acestei biserice să fie unul din membrii familiei, sub un consiliu de supraveghere a esecutorilor testamentari, cari sînt acei ce ocupă demnitățile de î. p. sfințit mitropolit, de ministru de finanțe și de ministru de esterne.

Trec peste considerațiune[a] că s-a violat voința generoșilor testatori, numindu-se ca epitrop o persoană străină de familia Ghicilor și că, chiar dacă această nu ar fi fost o dispozițiune [a] testamentului, era o cestiune de cuviință cînd sînt membrii atît de numeroși într-un neam să fi luat pe unul dintre ei. Toți Ghicii au de tradițiune în neamul lor de a nu fi nici oameni de procopseli și de chiverniseli, nici de a căta favorile guvernului. Cînd au văzut dizgrația cu care domnii miniștri loveau pe toți membrii acestei familii, ei s-au mulțumit a surîde și nici nu au protestat, nici nu protestează. Nu protestează cu atît mai mult cu cît, dacă astă dată domnii miniștri au găsit cuviincios de a onora cu dizgrația dumnealor o întreagă familie, a făcut un act de justiție și de solicitudine pentru biserică, numind ca epitrop o persoană care se bucură de încredere și simpatie și a căreia instrucțiune poate fi utilă acestei biserice.

Acea ce preocupă pe [c]titori, aceea ce este grav și formează mai cu seamă obiectul acestei interpelări este completa ruinare de care e biserica amenințată.

Astfel [c]titorii au fost informați :

1. Că de un an nu s-a plătit remunerariile nici ale preoților, diaconilor, cîntăreților, deservenților și impiegaților bisericii. Nici nu s-a putut îndestula biserica de ce e absolut necesariu pentru serviciul religios, astfel că ea este amenințată de a se închide.
2. Biserica are procese mari, mai cu seamă unul cu locuitorii Roșiorii de Vede, de la care depinde o parte importantă a averei sale. Aceste procese au absorbit și absorb sume colosale din averea ei, prin spezele ce a[u] ocazionat.
3. [C]titorii au fost informați că de mai multe ori partea adversă a făcut și a repetat propuneri pentru o tranzacțiune avantajoasă bisericei, cu care s-ar curma aceste litigiuri.

Acestea sînt punctele asupra cărora anunț această interpelare și ca să o pot dezvolta rog pe domnii miniștri să facă a se pune la dispoziția mea imediat testamentele bugetelor anilor 1876 și 1877, compturile acestor ani, dosarele proceselor, propunerile de tranzacțiuni, corespondența în privința acestora, precum și toate actele privitoare la administrațiunea bisericei și la datoriile contractate”.

[2] Muntele Athos, Ierusalim și alte așezăminte ecleziastice din Orient cărora le erau închinate, prin danie, o parte din mănăstirile noastre (vezi despre secularizarea bunurilor acestora, partea I a volumului).

[3] G. Fălcoianu depusese următoarea interpelare :

„Subsemnatul văzînd că nici prin mesajul guvernului, cu ocaziunea deschiderei Corpurilor legiuitoare, nu s-au espus cauzele care au provocat pe guvernul României a ieși din pozițiunea defensivă în care prudența Corpurilor legiuitoare a indicat ca să se manțină, încît nu s-a esplicat acest mister prin altă formă depunîndu-se la birourile Corpurilor legiuitoare actele de corespondență diplomatică urmată în această cestiune, atît direct cu guvernul Rusiei, precum și indirect cu celelalte guverne semnătoare ale Tractatului de la Paris, cari în acest caz au trebuit să fie consultate pentru că ne-au garantat existența noastră națională și politică ; văzînd că prin toate jurnalele cele mai importante ale presei europene s-a publicat între condițiile pe care le impune Rusia Turciei și retrocesiunea părței din Basarabia obținută de România prin Tractatul de la Paris.

Subsemnatul, în cualitate de reprezentante al județului Bolgrad și în virtutea articolului 49 din constituție, interpelez pe domnul ministru de externe pentru ce nu comunică Parlamentului României actul de alianță în virtutea căruia armata română s-a luptat în Bulgaria împreună cu armata rusă, precum și d-a ne explica de unde provine ideea acestei rectificări a teritoriului, fie măcar și în condițiile unui schimb cu Dobrogea, căci după articolul 2 din constituție teritoriul României este nealienabil [...]” („Monitor”, nr. 47, p. 340, col. 1—2, din 21 ianuarie 1878).

Cere menținerea unor posturi de agenți diplomatici. Polemică cu D. Ghica *

Nu eram aci, dar citind dezbaterea[1] ce s-a urmat trebuie mai nainte de toate și sînt chiar dator a arăta recunoștința mea predecesorului meu, care a susținut cestiunea în adevărata trebuință. Vă rog să nu admiteți propunerea domnului D. Ghica, ci să votați legea astfel cum vi se prezintă.

Legea s-a modificat anul trecut în vederea strîmtorărei budgetului ; astăzi împrejurările politice reclamă înființarea acelor agenți și dumneavoastră trebuie să votați. Legea organică nu vorbește nimic despre agenți oficioși și sînt sigur că cu recunoașterea independenței și altele ce sperăm a dobîndi în curînd agenții noștri vor primi un titlu și mai mare decît cel ce-l are astăzi.

Vă rog dar să nu primiți propunerea făcută de domnu D. Ghica, căci ea ar aduce o întîrziere numai la rezolvarea acestei cestiuni[2].

„Monitor”, 1878, nr. 22, p. 475, col. 1—2.

---

* Ședința din 27 ianuarie 1878.

NOTE

[1] Se discuta proiectul de lege pentru înființarea de agenți diplomatici la Petersburg, Roma și Belgrad ; el reprezenta o repunere în vigoare a articolelor 41 și 42 din legea organică a Ministerului de Externe, modificată — în sensul de anulare a lor — prin legea din 26 și 28 februarie 1877.

D. Ghica observase o neconcordanță : restabilirea agenților în conformitate cu legea din 1876 nu se putea face după ce aceștia fuseseră suspendați printr-un vot al Camerei și recomanda de aceea ca „guvernul să ne ceară un credit care, trecînd azi chiar prin comisiunea financiară, l-am și vota, acordîndu-i cea mai mare urgență”.

[2] Adunarea a primit proiectul cu 55 de voturi pentru și 10 împotrivă.

Răspunde acuzațiilor ce i s-au adus în legătură cu arendarea moșiilor Văcărești și Scopoșeni *

Să-mi dați voie, domnilor, să zic și eu două cuvinte în această cestiune care mă privește[1].

Anul trecut, onor. domn Holban într-o comisiune unde era și domnul Vernescu și domnul Stătescu, făcînd un raport despre rămășițele ce dato-

---

* Ședința din 30 ianuarie 1878.

rau diferiții arendași ai statului, a pus și numele meu, și din eroare l-a
pus în cifre foarte mari. Negreșit că eram dator ca eu să elucid cestiunea
și să dovedesc că și de astă dată ca întotdeauna, cînd nu se găsea nimic
spre a mă lovi în faptele politice, se căuta a mă lovi în viața privată și
în actele mele ca particular, și aceasta încă într-un mod, cum ați văzut,
foarte pasionat.

Iată, domnilor, împrejurarea.

Am fost, ca simplu particular, arendaș al moșiei statului Văcărești,
cum sînt și alți mulți din dumneavoastră. Această moșie a fost hotărîtă
prin anume lege să se îmbunătățească și să se vînză pămînturi din ea
pe la mahalagii. Pe lîngă aceasta s-a făcut și drum de fer pe acolo și s-a
canalizat și Dîmbovița. Cu acestea s-a adus o pagubă arendașului, mai ales
că s-au tras pe fața pămîntului planuri pentru parcelarea moșiei. Ca par-
ticular, ca arendaș, am intentat acțiune statului, cerîndu-i despăgubire,
cu atît mai mult că s-au răscumpărat și vii după moșia aceasta peste
1 000 pogoane. Fiind administratori la domenii, domnii Calenderu,
A. Catargiu și I. Văcărescu, sînt acum trei ani de zile, dumnealor
au intrat cu mine în tranzacțiune și s-a făcut o tranzacțiune care s-a
supus la consiliul de advocați. Consiliul a priimit-o în unanimitate, admi-
nistratorii domenielor asemenea au priimit-o ; s-a trămis la ministru[l] de
finance, și onorabilul domn Cantacozino, care era într-un guvern pe care
eu îl combăteam, a priimit-o și a făcut și referat la Consiliul de Miniștri.

În vremea aceea, pe cînd se făcea acestea, noi opozițiunea făceam
în casa domnului Cariagdi un program [2] în care ziceam că ministerul
trecut a suspendat legile și ne raportam și la legea aceea care zicea că
moșiile din jurul Bucureștilor să se vînză la mahalagii.

Domnul Catargiu, ca să se apere de imputarea ce-i făcea opozițiu-
nea că nu a executat legile, a zis în Cameră : „Uitați-vă, domnilor, ce lege
a făcut domnul Brătianu ; a făcut o lege care a dat loc la procese cum face
chiar domnul Kogălniceanu, care cere despăgubire așa de mare”. Cum
am văzut aceasta, m-am adresat la președintele consiliului și am zis că
nu este un act de *gentilhomme* ca interesele personale să le aducă înaintea
Camerei și am zis să rămînă afacerea suspensă. După aceea a căzut acel
minister și am intrat eu în minister. Am avut onoarea să fiu în minister
cu onor. domn Vernescu cîteva luni, și fac apel la domnia-sa să spună daca
l-am rugat vreodată să se ocupe cu afacerea mea.

În urmă am ieșit din minister, m-am îmbolnăvit și m-am dus peste
hotar, de unde m-am întors la noiembrie anul trecut, cînd am găsit făcut
de comisiunea numită de Cameră un raport, în care eram și eu trecut între
păsuiții domnului Catargiu.

Văzînd aceasta, m-am adresat către domnul președinte al consiliu-
lui [3] și i-am zis : iată în ce pozițiune sînt ; vă rog dar limpeziți cestiunea
moșiei Văcărești ; aveți o tranzacțiune ; dacă vă convine, primiți-o ; daca
nu, spuneți-mi ca să știu ce e de făcut, căci eu nu pot să rămîn în această
situațiune. Atunci domnul președinte al consiliului a însărcinat pe domnul
ministru de finanțe să cerceteze cestiunea, și domnul ministru de finanțe [4]
a văzut că cestiunea se tratase înaintea administrațiunii domeniilor, unde
figura domnul Calenderu, om foarte integru și onorabil, și se hotărîse de
consiliul de advocați (în care, daca nu mă înșel, era și domnul Schina
sau domnul Ferichide) a fi admisă acea tranzacțiune. Domnul ministru
de finanțe a întărit-o și apoi a prezentat-o Consiliului de Miniștri. Ce mai

rămînea Consiliului de Miniștri? Să vază daca se poate aproba sau nu, și a aprobat. Ce sînt eu vinovat? Întru ce am greșit eu?

Onorab. domni, daca ne vom pune pe tărîmul acestor personalități, apoi îmi veți da cel puțin meritul că am stăruit ca acea tranzacțiune să se publice în capul „Monitorului”, în vreme ce sînt alte tranzacțiuni colosale de sute de mii de franci, cu schimbări de hotare chiar, cu procese cîștigate de stat la instanța întîia, la instanța a doua, și pe urmă statul s-a mulțumit cu 10 sau 20 de mii franci. În Senat am să găsesc pe acei cari au aprobat colegilor lor tranzacțiuni cu schimbări de hotare ; aceasta o voi face cu ocaziunea interpelării ce a făcut în Senat onorabilul domn Vioreanu.

Viu acum la a doua cestiune, la moșia Scopoșenii, unde am fost asemenea arendaș. Această moșie are o arendă mică, de trei mii de franci pe an ; legea rurală nu s-a aplicat deloc în privința acestei moșii ; eu plăteam cîștiurile regulat și nu aveam nimic, cu toate că ceream continuu să se aplice legea rurală.

Din neaplicarea legii rurale a rezultat că eu stăpîneam 20 de fălci, iar locuitorii stăpîneau 80 de fălci mai mult. Din această cauză am cerut despăgubire de la stat și apoi am convenit să facem o tranzacțiune. În intervalul acesta eu am intrat în minister ; tranzacțiunea mergînd înaintea consiliului de advocați, acesta a zis : sîntem legați prin precedente ; recunoaștem că legea rurală nu s-a aplicat și prin urmare arendașul are drept la un scăzămînt. În urma acestui aviz, eu n-am mai dat nici o petițiune, n-am mai cerut nimic, cestiunea a rămas așa, eu am continuat a plăti cîștiurile și lucrurile au rămas în *statu quo*. Acuma sînt ministru, și oare ca ministru n-aș putea să-mi urmăresc drepturile mele? Negreșit că da. Cu toate acestea nu o voi face, pentru că nu voi să se zică că am uzat de influența mea asupra administrațiunei domeniilor ca să primească tranzacțiunea propusă. Voi aștepta dară pînă nu voi mai fi ministru și atunci chiar a doua zi mă voi duce la domnul Vioreanu, îl voi lua ca să-mi apere dreptul și sînt sigur că mă va apăra și că voi cîștiga, pentru că am dreptate.

Iată dar, domnilor, cum este cestiunea.

Tot ce s-a făcut s-a făcut în timpul administrațiunei trecute, cînd eram un simplu particular și în opozițiune ; și domnul Lascar Catargiu, care avea obiceiul să vie cu cestiuni personale ca să se scape de imputările ce-i făcea opozițiunea că nu aplică legile, a zis : iată ce fel de legi am ! Domnul Brătianu le-a făcut și domnul Kogălniceanu vine și reclamă despăgubire.

Domnilor, eram dator la stat, bine sau rău, eram dator ; m-am dus și mi-am amanetat moșia la Creditul fonciar, pentru 100 000 de franci, și am plătit statului. Îmi aduc aminte că era unul din susținătorii ministerului trecut care zicea : domnul Kogălniceanu s-a împrumutat de la Creditul fonciar cu 100 000 de franci, dar să vă spun de ce?... Pentru ca să facă revoluțiune. Eu însă n-am făcut revoluțiune, ci am plătit statului și am fost mulțumit că m-am văzut scăpat.

Acum însă mă văd acuzat din nou pe nedrept și de aceea am făcut apel la domnu[l] Holban ca să studieze dosarul, căci eram sigur că va vedea că nu sînt vinovat, și fac apel la domnia-sa să spună daca învoiala nu este făcută sub ministerul trecut, încuviințată de fostul ministru de finance, domnul Cantacuzino. În cît privește moșia Scopoșeni, cînd nu voi mai fi ministru, voi vedea daca trebuie să mă judec sau nu [5].

„Monitor”, *1878, nr. 24, p. 537, col. 3 — p. 538, col. 2.*

NOTE

[1] Discuția pornise de la o interpelare anunțată și nedezvoltată a lui A. Holban, în care cerea, în principiu, ca „să nu se facă tranzacțiuni între stat și între miniștri în timpul funcționării lor”.

[2] Vezi supra p. 112 și urm.

[3] I.C. Brătianu.

[4] I. Cîmpineanu.

[5] Incidentul a fost închis și Adunarea a trecut la ordinea zilei.

Discurs asupra politicii externe a României. Răspunde lui D. A. Sturdza *

Onorabilul interpelant [1] a rostit un ce care este nu numai sentimentul națiunei întregi, dară este chiar și marea trebuință a națiunei întregi, tocmai ca să scăpăm de nămolul de greutăți și pericole în care zac țările mici cînd se află în conexiuni cu cele mari.

S-a zis că nu avem șansă să izbutim decît rămîiind uniți, avînd o unire strînsă între guvern, Camere și țară; astfel Senatul și Camera a tradus în practică acest simțimînt esprimat de onor. domn Sturdza, cînd nu mai tîrziu decît alaltăieri s-a dat un vot unanim atît în Senat, cît și în Cameră, și care cred că este și espresiunea țărei întregi. Prin urmare, de mai nainte guvernul declarase că acel vot și l-a apropiat, astfel că linia lui de urmărire nu putea să-l departeze de la dînsul. Nu am putut încă acel vot să-l traducem în fapt, căci abia firul telegrafic a putut să comunice aceasta agenților noștri, și pînă la soluțiune se cere și alte multe lucrări de făcut.

Onor. domn Sturdza în dezvoltarea părței a doua a interpelațiunei sale a venit și a făcut-o astfel încît să-mi permită a-i spune că nu este în armonie cu coprinsul interpelațiunei. Iată ce zice domnia-sa în interpelațiunea făcută:

„Daca cunoaștem condițiunile armistițiului de la Andrianopole [2];

Dacă *sîntem dispuși* a prezenta Senatului aceste condițiuni spre a se lua cunoștință de ele;

Dacă cugetăm a trămite delegați, sub orice denumire ar fi aceasta, la viitorul congres pentru a apăra drepturile și dorințele României”.

Domnia-sa singur a fost în această întrebare foarte prudent și prin însăși această interpelațiune ne-a recomandat și nouă prudența; astăzi însă domnia-sa nu a urmat tot așa; a tratat toate cestiunile pe larg, cu acea franchețǎ care-l caracterizează și cu acel patriotism care insuflă toate interpelațiunile domniei-sale. Domnia-sa însă este simplu senator și tot ce zice nu constituie decît o responsabilitate personală și către alegătorii domniei-sale; pe cînd noi, miniștrii, cînd pronunțăm cel mai mic cuvînt, el poate să constituie nu numai pentru noi, dară și pentru țara întreagă o responsabilitate foarte mare. Pentru acest motiv, domnilor senatori, fac apel la prudența și la patriotismul domniilor-voastre, ca să înțelegeți că nu putem să urmăm cuvînt cu cuvînt asupra celor rostite de onor. domn Sturdza; noi sîntem datori a fi foarte prudenți, deși credem că în principii nu ne despărțim de onor. domn Sturdza. Apoi prudența aceasta este reclamată chiar în parlamentele cele mai mari din partea băncei ministeriale, și cu atît mai mult din partea băncei ministeriale a unei țări mici, care pînă în ziua de astăzi are independința de fapt iar nu *de jure* și care trebuie a se strecura printre pericole pentru a o avea definitivă.

Am zis că onor. domn Sturdza ne face o întrebare daca cunoaștem condițiunile armistițiului de la Andrianopole.

După cum v-am spus și în ședință secretă, din toate depeșile, din toate cunoștințele dobîndite am aflat că acele condițiuni ni s-a trămis prin un curier, care curier pînă în ziua de astăzi n-a sosit! Și daca îmi este permis de a spune, poate că n-a sosit fiindcă nu s-a espediat în ziua aceea; și nu s-a espediat nu numai nouă, dară nu s-a espediat nicăirea! În adevăr, nu am văzut nicăirea în depeșile telegrafice care în 24 de ore ne aduc chiar dezbaterile din parlamentele statelor mari, nu am văzut zicîndu-se că s-ar fi primit ceva oficial; și nu știu daca onor. domn Sturdza a văzut undeva cum că acele condițiuni de armistițiu sînt cunoscute în mod oficial.

Am văzut și eu ca toată lumea prin ziare fel de fel de conjecturi, fel de fel de aserțiuni, nu am văzut însă nicăirea nimic oficial. Atît numai știu că în Parlamentul Angliei ministrul a zis odată cum că cunoaște oarecari condițiuni, dară că nu le poate comunica fiindcă n-are permisiune de la contele Suvaloff [3].

Pe urmă mai știu iară că tot în Parlamentul Angliei guvernul a spus că, în urma dezarmărei înălțimelor din jurul Constantinopolui, guvernul Britaniei a dat ordin flotei să intre în Bosfor, atît am văzut.

Daca domnul Sturdza a văzut undeva textul oficial al preliminărilor, să ni le arate și nouă, pe urmă vom mărturisi neștiința noastră că nu le-am citit! Noi însă în mod categoric declarăm că nu le cunoaștem și că nu ni s-au trămis. Atunci cînd ele vor veni, le vom supune domniilor-voastre, pentru ca țara să se rostească asupra lor. După cum v-am declarat în ședința secretă, asemenea vă spunem și acum: nu înțelegem să urmăm o politică izolată, fără consultare cu Corpurile legiuitoare, căci, chiar daca am voi să le ținem secret, ele tot vor veni pe calea cea mare a publicității, vor veni de la guvernul Franciei, de la guvernul Angliei, al Germaniei etc.

Ne mai întreabă domnul interpelator daca cugetăm a trămite delegați.

Onorabile domnule Sturdza, în starea actuală a lucrurilor avem nevoie de delegați [4]. Avem delegat la Paris, avem delegat la Petersburg, avem delegat la Viena, și tocmai pentru a complecta delegațiunea noastră în străinătate v-am prezentat chiar astăzi un project de lege pentru adăogire de delegați, spre a putea fi puși în pozițiune de a avea, de se poate, cîte un agente pe lîngă fiecare curte din Europa, sub numirea care va fi primită de acea Curte, căci mai nainte de toate avem trebuința ca agenții noștri să fie primiți ca să lucreze pentru țară, fără a ne mai ocupa acuma de numele cu care vor fi primiți.

---

* Ședința din 30 ianuarie 1878. Senatul României.

Așadar acum, pe lîngă projectul depus pe biuroul domniilor-voastre, avem nume designate, care în curînd se vor cunoaște, pentru complectarea reprezentațiunei noastre în străinătate, pe lîngă care — daca vom avea trebuință — ne vom adresa și la notabilitățile țărei, ca să vină să ne dea concursul lor, ajutînd reprezentațiunea noastră diplomatică. Socotesc dară că aceasta este îndestulător pentru domnul Sturdza.

S-a zis : dară instrucțiunele ! Am arătat în ședință secretă ce am trămis la Cazanlîc și ce am comunicat la Petersburg [5]. Ca să intrăm în amănunțimi, astăzi n-ar fi prudent. Tot ce este românesc, tot ce este patriotic vom face și nu noi vom rupe tradițiunile trecute.

Domnul Sturdza a vorbit de nota cutare sau cutare. Ei bine, în trei zile va ieși *Cartea verde* [6] a anului acestuia și va vedea fiecare ce s-a făcut și ce rezultat a dobîndit fiecare cestiune. Așadară, domnilor, nu cred că este bine ca noi de astăzi să începem să spunem condițiunile noastre. Ceea ce vă pot declara este că noi *independința* țărei înțelegem să o datorăm vitalității noastre, să o datorăm inițiativei noastre, să o datorăm sîngelui vărsat ! *(Aplauze.)* Și apoi să o datorăm Europei întregi. Vă aduceți aminte, domnule Sturdza, că tocmai după cuvintele care le-ați citat am zis : s-a făcut o notă la toate puterile și le-am zis că ne adresăm la Europa ca să ne recunoască *de jure* cele ce sîntem *de facto*, dară totodată am zis că înțelegem foarte bine că, în momentul cînd tunul bubuia, Europa nu se putea rosti în privința recunoașterei independinței noastre, că această recunoaștere o așteptăm ca Europa să o facă în momentul păcei. Ei bine, astăzi, cînd momentul păcei se apropie, noi ne vom adresa la toate puterile garante, la Europa vom recurge ca națiune liberă și independintă, de la dînsa sperăm să avem recunoașterea independinței ; și astăzi vom veni cu mai multe drepturi și tocmai cu acel curagiu pe care soldații noștri l-au arătat, cu vitalitatea aceea de care am dat dovezi, și sîntem încredințați cum că independința noastră nu va fi refuzată de nimeni, nici chiar de Turcia ! Așa cred. Dară tocmai ca să fie aceasta, nu trebuie noi cu ușurință să rădicăm dușmanii, care să vie să pericliteze voturile noastre care s-au dat.

Încă o dată vă declar că nu vom face nimic decît cu împreuna sfătuire cu domniile-voastre și conform cu acele trebuințe ale țărei simțite de toți, însă în marginile prudenței de la care un guvern nu trebuie niciodată să se depărteze.

„Monitor", 1878, nr. 25, p. 582, col. 1 — p. 583, col. 1.

NOTE

[1] D. A. Sturdza interpelase în legătură cu armistițiul de la Adrianopol și cu trimiterea de delegați la viitorul congres pentru apărarea drepturilor noastre.

Armistițiul de la Adrianopol, despre care senatorii au aflat doar din ziare, prevedea că „România se recunoaște independinte, cu oarecare dezdăunare teritorială", dar reprezentanții ei nu au fost chemați la încheierea lui, nici guvernul român consultat.

Apoi, după o lungă incursiune în statutul internațional al României, posterior Tratatului de la Paris, D. A. Sturdza întrebase dacă guvernul intenționează a trimite delegați la viitorul congres de pace și cu ce titlu și dacă vor fi înzestrați cu instrucțiuni potrivit cărora să ceară neutralitatea perpetuă a României sub garanția colectivă a puterilor europene.

Parcurgerea corespondenței diplomatice demonstrează fără echivoc linia de conduită a lui K. în problema modificărilor teritoriale. Și totuși D. A. Sturdza, care, așa cum cititorul va constata și mai departe, îl atacă violent pe K. pentru felul cum a condus destinele diplomației românești în timpul războiului, pînă la Congresul de la Berlin, strecoară, în lucrarea consacrată domniei lui Carol I mai sus amintită, în înșiruirea cronologică a evenimentelor, sub data 19/31 ianuarie 1878 următoarele : „Dimitrie Brătianu communique au Prince que Kogalniceano serait disposé à accepter l'échange de la Bessarabie contre la Dobroudja, afin d'eviter tout conflit" (vol. III, p. 465). S-ar putea ca afirmația aceasta să fi fost sugerată de scrisoarea cifrată ce K. o adresase cu o zi înainte lui Iancu Ghica, trimis extraordinar al țării la Petersburg, și de al cărei conținut probabil D. A. Sturdza a luat într-un fel oarecare cunoștință (R. Rosetti, *Corespondența generalului* ..., p. 132). Mai vezi o scrisoare către același, cu conținut asemănător, din 24 ianuarie/5 februarie 1878 (*ibidem*, p. 136—137), ca și telegrama din 15/27 ianuarie 1878 adresată lui Iancu Ghica.

Cît privește neutralitatea României pentru viitor, de care pomenește D. A. Sturdza și pe care cercurile politice românești o discutau cu aprindere, diplomația țaristă o respingea categoric. Baronul Jomini îl povățuia, la 5/17 ianuarie 1878, pe Iancu Ghica : „Ne vous laissez pas [...] illusionner par le humbug * de la neutralité". Asemănarea cu Belgia, pe care încearcă guvernul român s-o stabilească, este absolut nepotrivită. Neutralitatea Belgiei, în fapt, nu se bazează pe tratate — care sînt simple petece de hîrtie — , ci pe forța Angliei, care împiedică altă mare putere să se așeze la Anvers. Singura garanție a neutralității României, conchide Jomini, este „l'amitié de la Russie" (D. A. Sturdza, *Charles I-er* ..., vol. III, p. 416).

[2] Vezi supra p. 524, nota 5.

[3] Ambasadorul rus la Londra.

[4] Vezi supra p. 533.

[5] Vezi supra p. 526, nota 2.

[6] Vezi supra p. 506, nota 2.

* *Moft* (germ).

Asupra reprezentării noastre diplomatice în noile condiții politice *

Domnilor, mă așteptam la toate, numai la objecțiunile, foarte dezvoltate și susținute cu mult talent, ale domnului Boerescu nu mă așteptam[1]. Domnia-sa știa foarte bine și știe și azi că cea dintîi cestiune, care lămurește pe toate celelalte, este ca glasul nostru să fie ascultat, fie în orice mod, fie în orice fel. Îndată ce independența noastră va fi recunoscută, atunci vom veni a hotărî și discuta ce nume să aibă reprezentanții noștri în străinătate ; ambasadori vor fi ridicol, căci numai puterile cele mari au ambasadori ; miniștri estraordinari asemenea ; mai moderat îi vom numi miniștri rezidenți, însărcinați de afaceri etc... Astăzi însă, cu o oră mai nainte, trebuie ca pe lîngă fiecare curte să avem reprezentanții noștri, cum va binevoi să-i primească ; nu este momentul acum să ne ocupăm de cestiunea ce titlu să aibă agenții noștri, ci să fie acolo la postul lor, ca să-și facă datoria.

Domnilor, cum s-a început a se naște greutățile situațiunei noastre din afară, s-a simțit de dumneavoastră, de țară și de guvern necesitatea ca cu o oră mai nainte să fim reprezentați și să revenim asupra unei legi, care s-a făcut în vedere de economie și pe care, deși raportor, am deplorat-o cu domnul Boerescu ; aceasta o dovedește raportul meu ; deși raportul meu cerea numai suprimarea unui agent de la Belgrad, dar ministru[l] de esterne de atunci, reprezentantul dorinței Camerei de a se face economii, a cerut suprimarea şi a altor agenţi; şi, cum ştiţi foarte bine, nu poate Camera şi Senatul să fie mai darnice decît miniştrii.

---

* Ședința din 1 februarie 1878. Senatul României.

Ministru[l] ştie trebuinţele sale; daca ministru[l] zice : mă mulţumesc cu trei agenţi, ce era să facă Senatul? Trebuia să-i dea ceea ce cere. Astăzi nu este aşa, astăzi din contra, oriunde avem o nevoie trebuie să avem şi un reprezentant care să lupte contra acelei nevoi. Aceasta a făcut pe guvern ca să ceară dintîi la comisiunea budgetară ca să-i dea mijloace ca cît mai în grabă să reînfiinţeze şi să trămită reprezentanţi acolo unde nu erau, căci, ca secretari, ca geranţi nu putem să-i trămitem, fiindcă un om de valoare nu va primi a fi secretar sau gerant. Comisiunea budgetară a zis : nu putem, ne trebuie o lege, înfiinţaţi legea. Atunci am primit a reînfiinţa vechea lege; de ce am primit? Pentru că aceea lege salvgardează tocmai ceea ce domnul Boerescu vrea să salvgardeze.

Iată ce zice legea din 1873 făcută de răposatul Costa-Foru, care, daca îşi avea metehne ca toată lumea, dar era un om superior, care avea multă demnitate naţională şi care nu ar fi făcut o lege ca să umilească naţiunea noastră.

Iată ce zice :

„Ţara este reprezentată în străinătate prin trămişi diplomatici, consuli şi agenţi de comerciu sau delegaţi".

Nu zice delegaţi, ci *trămişi diplomatici*.

Acum numele acesta este numai generic şi lasă pe urmă posibilitate guvernului ca, după împrejurări, să dea acestui nume o clasificare mai întinsă. *Miniştri plenipotenţiari trămişi* şi chiar *agenţi diplomatici* au o semnificare. Chiar numirea de *agent diplomatic* nu este, după cum zice domnul Boerescu, că nu însemnează nimic, şi dovadă că este ceva este că consulii generali în România poartă acest nume. Astfel reprezentantul Rusiei se numeşte şi *agent diplomatic*; asemenea şi domnul Debain şi domnul Fava sînt agenţi diplomatici [2] etc. Numai în diplomaţia germană nu esistă acest titlu de *agent*, de aceea se numesc consuli generali, iar cei[l]alţi sînt agenţi diplomatici.

Aşadar, domnilor, vedeţi că, chiar numele de *agenţi* de ar fi, nu ar fi o crimă mare. Ce am cerut noi? Nu am cerut decît ceea ce zice legea. Legea nicăiri nu zice agenţi oficioşi, nu a consfinţit umilirea noastră. Dar nu-i primesc puterele? A! aceasta este altceva! Aceasta se va trata şi se va hotărî odată cu independenţa noastră. Pînă atunci însă trebuie să-i avem, numească-se după cum vor pofti puterile să-i primească. Dar trebuie să-i avem, daca vreţi ca interesele noastre cu o oră mai nainte să fie sprijinite. Am zece circulări, toate stau pentru că la Roma nu esistă agent, pentru că la Petersburg este un trimis estraordinar, nu voi spune în ce împrejurare şi cum se plăteşte. Trebuie dar să regulăm cestiunea pînă la Paşti. Legea aceasta are să se strice în ceva? Nu, domnilor! Se va face un articol — cestiunea de budget —, se va zice : că în cutare şi cutare capitol se dă atîta leafă sau se sporeşte leafa cu atîta, şi trimisul, reprezentantul, [nu] va purta numele de ministru etc. etc., ci de agent diplomatic. Legea tot aşa va rămînea cum a fost. Este foarte bine făcută, căci ea nu consfinţeşte starea, pot zice mizerabilă, ci din contra protestează contra ei. Şi sînt dator a zice : pentru ce onor. domn Boerescu astăzi nu este mîndru chiar de actele domniei-sale în partea lor cea bună? Domnia-sa critică ceea ce fac eu astăzi. Să-mi dea voie să-i citez un fapt care îi face onoare. Domnia-sa în convenţiunea comercială cu Austria [3] a stăruit să se înscrie titlul de *agent diplomatic*; ei bine, îmi va da voie să-i spun

că prin acel act internaţional se consfinţeşte acest titlu, cu toate drepturile; are de esemplu dreptul de transport şi de a espedia fără vamă pe seama sa, şi alte drepturi caracteristice. Dară vrea domnia-sa să împuţineze meritul acesta? Poate; aceasta este treaba domniei-sale, nu a mea. Eu însă am onoare a vă spune că, cu legea în mînă, nu fac decît vă cer să-mi daţi putinţă ca cu o oră mai nainte vocea ţărei, vocea dumneavoastră să fie ascultată în streinătate. Şi eu am susceptibilităţi ca domnia-sa, şi eu am căutat să fac un pas mai nainte, am rînduit duoi asemenea trimişi, unul la Petersburg şi unul la Berlin. Ei bine, iată ce am zis :

„Je suis heureux de porter à votre connaissance que le gouvernement de Son Altesse le Prince Charles, mon Auguste Souverrain, a décidé d'envoyer Monsieur (X) en mission extraordinaire auprès du gouvernement de Son Altesse etc. etc.

Le but principal de cette mission est l'affermissement et le développement des relations de bonne harmonie entre les deux gouvernements et les deux états etc.".

Aşa am trimes pe domnul Ioan Ghica la Petersburg şi pe domnul Lascar Catargiu la Belgrad; aşa voi trimite şi pe domnul X la Berlin şi tot astfel voi trimite şi pe cutare la Roma. Ei bine, ce am stricat eu cu aceasta? De ce mă puneţi în astfel de poziţiune? De ce nu terminaţi ca să nu-mi consum tot timpul în discuţii şi să mă pot duce mai degrab să mă ocup de alte afaceri? Ce am jicnit eu cu acesta? Vă spun că nu pot să trimit pentru 15 zile în streinătate pe aceşti trimişi estraordinari şi am nevoie cît mai curînd ca, afară de delegaţii ce se vor trimite la conferinţă, să am şi cîte un reprezentant pe lîngă puterile mari; şi acolo unde vor fi primiţi în mod oficial vom fi recunoscători, oricum vor fi numiţi vom fi mulţumiţi. Unde nu vor fi primiţi în mod oficial, tot vom fi recunoscători, căci cel puţin tot vor fi ascultaţi. Nu uitaţi, domnilor, că, cînd am proclamat independenţa, nu am zis ca aceasta îndată să fie recunoscută; noi numai am proclamat-o şi Europa ne-a zis că în ceea ce priveşte Orientul se va pronunţa în momentul încheierei păcei. Ei bine, circularea prin care ceream ca toate puterile să binevoiască a ne recunoaşte *independenţa*, nu am avut agenţi care s-o sprijine. Astăzi eu nu am nevoie decît de *trămişi*, numiţi-i cum veţi voi; şi, cînd se va recunoaşte independenţa, veţi modifica legea cum veţi socoti; dară astăzi nu ştiu de ce mă ţineţi în loc! De ce mă trimiteţi la credite. Şi, făcînd aceasta, ce faceţi? Vă puneţi în ceartă şi în conflict cu Camera.

Acum despre cele care menţionează domnul Boerescu, că s-a recunoscut de domnul Chiţu, îmi pare rău şi sînt nenorocit a spune că colegul meu a intrat în discuţiune asupra unei cestiuni care nu o studiase; şi cum am aflat am zis : aceasta mă priveşte pe mine, lăsaţi-mă să vorbesc pentru că eu sînt ministru de esterne. Dumneavoastră faceţi rău daca combateţi legea astăzi, pentru că în lege, cum v-am arătat, este salvată demnitatea ţărei. Vă arăt că legea zice : *trimişi diplomatici*, vă arăt că domnul Costaforu nu a consfinţit starea nenorocită.

După această lege am avut *tremişi diplomatici*, fie chiar tremişi oficioşi după cum se zice, dar şi aceasta este un pas *vis-à-vis* de puterile care le-au complăcut de a-i trata astfel.

Poate comit o indiscreţiune, însă voi da de esemplu cum a fost primit trimisul nostru domnul Bălăceanu la Roma ca reprezentant al ţărei, pentru a arăta doleanţa pentru moartea suveranului Italiei, binefăcătorului României; a fost discuţiuni şi regele a hotărît de a ne tremite un *trămis extraordinar*, pe renumitul orator Farini, care să comunice princepelui nostru suirea pe tron a noului rege. A fost asemenea discuțiuni și în împrejurarea recunoașterei suveranității noastre și am avut cel dintîi semn de aprobare de la mama noastră. *(Aplauze.)*

Astfel fiind, domnilor, vă rog pentru numele lui Dumnezeu, nu luați alte mijloace, alte căi, ci cu o zi mai înainte să votați această lege, pentru că mîine, poimîne, cînd indipendința se va recunoaște, atunci veți schimba legea și veți da trămișilor noștri numele ce vă va place, acum însă vă rog să nu ezitați de a o vota, pentru că nu o votați în interesul nostru, ci în interesul țărei.

După replica lui P. Carp[4].

Domnilor, nu este nervozitate din partea mea cînd cer să votați această lege; însă din partea preopinenților nu văd nimic altceva decît un joc de cuvinte.

V-am arătat, domnilor, că legea care este făcută presupune tocmai independența noastră și presupune pe trimișii noștri în străinătate ca oficiali. Nicăiri nu este cuvîntul oficios și v-am arătat că legea nu zice *agent*, ci *trimiși diplomatici*. Domnul Carp zice că și eu și domnul Boerescu am făcut o eroare în privința agenților diplomatici. Ei bine, voi spune că în Germania nu se înțelege nimic prin *agent diplomatic*, căci trimișii Germaniei în București nu poartă titlul de agenți diplomatici.

S-a zis cum că aceasta ar fi fost un fel de ofensă că domnul cutare a purtat alt titlu decît acela de agent diplomatic; s-a răspuns că în dicționarul lor diplomatic numele de agenți diplomatici nu există. Vă mai agățați de cuvîntul că am zis că la Petersburg am trimis deja un reprezentant; este o eroare, mai întîi că n-avem bani; al doilea, ni s-a înfățișat o posibilitate cu domnul general Ghica, care era agent la Constantinopole și care, în urma declarării de resbel, nu mai funcționa. Nu puteam să îi tai leafa, nu era în suspensiune, dară fiindcă continua a-și lua salariul l-am trimis la Petersburg; nu pot în toate părțile să găsesc așa. Ne ziceți să luăm din creditul extraordinar; dară Camera, în dreptul ei, nu ne-a votat decît două zecimi, nu dispunem prin urmare decît de două zecimi; deja plătesc mai multe misiuni, și, daca sub responsabilitatea mea am călcat asupra fiitorului, nu mai pot merge pînă la finit așa. Mă trimiteți să cer un credit.

Apoi, domnilor, să vedem daca Camera mi-l dă; cum sînteți dumneavoastră suverani, este și Camera suverană într-acest conflict; Camera votează legea și dumneavoastră votați creditu[l]. Ce să fac cu trebuințele țărei ? !

Încă o dată vă conjur, votați cu o oră mai nainte trimișii diplomatici; și atunci cînd Europa va voi să recunoască independența noastră, îi vom boteza cum veți voi. Să fim modești, să fim mulțumiți că-i trimitem cu o oră mai nainte ca să poată sprijini dorințele și speranțele națiunei.

Replică lui V. Boerescu[5].

Domnilor, după cîte ați auzit, doi foști miniștri de esterne prin lungi cuvinte au vorbit în contra prezintei legi; prin urmare, socotesc că sîntem luminați; ce este însă mai important este că prin asemenea lungi discursuri sînt pus în pozițiune de a nu mă mai putea ocupa în cabinetul meu de cele ce am să fac, daca toată ziua sînt silit în Cameră și în Senat să aud asemenea cuvinte. Domnilor, este un proverb care zice: „Cine poate mai mult poate mai puțin". În cestiunea aceasta a fost o preocupare de iconomie de bani și meritul meu este că banii care se cheltuiau în timp normal s-au cheltuit tot aceiași și în timp de resbel; nu am cerut nici un fond pentru trimișii estraordinari; am făcut ca 8 000 lei pe lună să fie de ajuns. Acum daca dumneavoastră veți zice ca să cheltuim de trei sau de patru ori mai mult această sumă, atunci voi răspunde că nu am de unde să le plătesc, pentru că Camera are alte puncte de vedere și Senatul altele. Dumneavoastră sînteți în dreptul să respingeți acest project de lege, puteți să vă uniți cu opiniunea domnului Boerescu ca să mă duc la Cameră să vin cu un alt project de lege...

D. V. Boerescu: Cestiune de trei zile.

Dumneavoastră ziceți că trebuie să reclam o cestiune de demnitate, apoi dumneavoastră ar trebui să mă osîndiți de ce încă pînă acum nu am trămis agenți.

Domnilor, voi să sfîrșesc, ați văzut opiniunea a doi foști miniștri de esterne, ați văzut cestiunea cu mult talent dezvoltată de domnia-lor, ați auzit motivele mele, veți vota cum veți voi, sînt interesele țărei în joc, nu ale noastre[6].

„Monitor", 1878, nr. 27, p. 630, col. 1—
p. 631, col. 2; p. 632, col. 1—2;
p. 633, col. 2—3.

NOTE

[1] Se discuta proiectul de lege, trecut prin Adunare la 27 ianuarie 1878, cu privire la înființarea de agenți diplomatici permanenți la Petersburg, Roma și Belgrad. V. Boerescu ceruse amînarea proiectului pînă la recunoașterea independenței țării de către marile puteri, altfel statutul lor ar continua să rămînă ambiguu: oficiali? oficioși? ambasadori? miniștri plenipotențiari? consuli? V. B. admitea misiuni extraordinare (și recomanda solicitarea din partea guvernului a unui credit pentru susținerea lor), dar nu reprezentanțe permanente. A menține agenți în țările care nu ne-au recunoscut independența, susținea el, e o situație umilitoare atît pentru aceștia, cît și pentru țară.

[2] François Debain, reprezentantul Franței la București și Roberto Fava, reprezentantul Italiei la București.

[3] Vezi supra p. 147 și urm.

[4] P. Carp se mirase de „nervozitatea" cu care K. a răspuns intervenției moderate a lui Boerescu. Pledase și el pentru trimiși extraordinari, care nu fac parte propriu-zis din corpul diplomatic și ca atare nu sînt expuși la unele vexațiuni în cazul cînd în vreo capitală unde ajung se pune în discuție statutul internațional al României.

[5] V. B. pledase din nou pentru oportunitatea trimișilor extraordinari.

[6] Proiectul a fost admis cu 26 de voturi pentru și 14 împotrivă.

Asupra armistițiului ruso-turc. Răspuns lui I. A. Sturdza *

Domnilor, în cestiunile esterioare situațiunea oratorului de la tribună și a oratorului de pe banca ministerială diferă ca de la afla la omega. La tribună fiecare vorbește cum îi spune inima, cum îl îndeamnă independința sa, e un voluntar care nu îngagează pe nimeni, ci numai persoana sa. Pe această bancă însă lucrul nu e tot așa. Pînă acum s-a desprins lumea a privi națiunile ca îngagiate prin cuvintele cari se zic după această bancă, de la guvern. Veți înțelege dar, domnilor, că eu ca persoană privată nu pot decît să admir talentul și erudițiunea pe care onor. domn Sturdza [1] le-a dovedit la acea tribună și care în adevăr constituie un discurs literar de un mare merit, chiar politic, și ar putea foarte bine, pînă la un oarecare punct, să serve de povață acelor persoane cari vor avea să apere drepturile românilor la viitorul congres. Însă noi cei de aci, ca miniștri, sîntem datori nu să facem frase, nici elocință, nici chiar să ne întindem mult cu raționamentul, trebuie să fim cît se poate mai discreți și către amici și către inamici, și înainte de toate să avem în vedere ca nu cumva prin vreun cuvînt imprudent să atragem asupra țărei consecințe primejdioase. Aceasta cred că o simțiți toți, și nu mai puțin domnul Sturdza... Îmi pare rău însă numai de un lucru, că domnia-sa, care a citit așa de mult pe Castelar [2] și care ne-a citat frumoasele versuri ale lui Schiller [3] și ne-a vorbit și despre „Neue Freie Presse" [4], a cărui importanță și prestigiu european e destul de cunoscut și nu am eu să le calific, domnia-sa ar fi trebuit să studieze și ceea ce se petrece între cabinete tocmai în cestiunea Orientului; și ar fi trebuit să vază domnia-sa că în alte parlamente mult mai puternice, la alte guverne și la alte națiuni mult mai mari decît la noi, și ale căror cuvinte sînt sprijinite cu milioane de baionete, cestiunile esterioare se tratează cu cea mai mare prudență. Eu n-am văzut pînă astăzi nici pe principele Gorciacoff, nici pe comitele Andrássy, nici pe principele Bismarck să fie siliți a răspunde în mod categoric așa cum voiește domnul Sturdza să răspundem noi, miniștrii acestei țărișoare, României, care astăzi speră și ea să-și spună cuvîntul său la viitorul congres.

---

* Ședința din 8 februarie 1878.

În cestiunile din întru, fiecare deputat sau senator are dreptul să vie în largul său și să ia pe ministru, cum se zice, la tărbăceală, și, în fine, să facă tot ce voiește; însă în cestiunile din afară trebuie mai întîi o înțelegere între diferitele grupuri ale partidului, pentru ca împreună și cu multe precauțiuni să facă interpelări. Aceasta o zic pentru că în adevăr de vreo trei zile mi se adresează necontenit interpelări în cestiunile din afară; și încă domnul Sturdza zise chiar acum că miniștrii trebuiesc întrebați în toate zilele ce au făcut în ziua precedentă?

Domnul I. A. Sturdza: Cer cuvîntul.

Ați zis-o. La Senat mai am încă vreo trei interpelări, și eu, care văd în domnul Sturdza un amic al guvernului, zic că daca amicii ne fac așa, dar adversarii? Adversarii își vor fi zis poate: să interpelăm necontenit pe miniștri, să-i obosim ca să nu mai aibă timpul să mai facă ceva; căci, domnilor, în toate zilele, de la o vreme încoa, n-am altceva de făcut decît să răspund la interpelări, pînă și în privința comisarilor trămiși să apere armatele noastre în contra asupririlor din partea autorităților bulgărești; așa încît pare că copiștii ar trebui să facă notele diplomatice.

Cred că domnul Sturdza a văzut răspunsurile președintelui ministerului austriac din Viena și al principelui Bismarck. Apoi țara noastră este Germania ca să putem vorbi așa de pozitiv? Cu toate acestea voi să fiu foarte agreabil domnului Sturdza și îi voi răspunde pe cît îmi va fi cu putință.

Mai întîi îi pot spune că pînă în ziua de azi nu e nimic hotărît între Rusia și Turcia decît un armistițiu [5] pentru încetarea de resbel, pînă cînd se vor face preliminariile păcei. Apoi, pentru asigurarea domnului Sturdza, îi voi spune că abia de patru zile preliminariile păcei au început a se discuta.

Lucrul s-a făcut cu iscusință, dară așa s-a făcut; și veți vedea din jurnalele străine că, atunci cînd au venit trămișii otomani la Cazanlîc ca să ceară armistițiul, marele duce Nicolae le-a făcut întrebare de priimesc mai înainte preliminariile păcii? A urmat atunci o corespondență de vreo zece zile între părți și apoi s-a încheiat armistițiul. În adevăr mulți, mulți oameni, din cei mai mari chiar, au crezut că atunci s-au subsemnat bazele păcii. Ei! dară nu era așa. S-a încheiat numai armistițiul. Curierul mult așteptat a venit dară și iată ce ne-a adus. Ne-a adus știrea că s-a încheiat armistițiul. Armistițiul nu zice nimic de cestiunile ce ne interesează. Armistițiul relativ la noi zice că marele împărat al Rusiei încheie armistițiul în numele Rusiei și al aliaților săi românii și serbii. *(Aplauze.)*

O voce: Zice aceasta?

O zice curat. Iată. Alt n-am nimic de spus.

O voce: Cine le-a dat mandat ca să reprezinte pe România la încheierea armistițiului?

L-au luat. *(Ilaritate.)* Guvernul a trămis pe colonelul Arion să asiste la tratări; i s-a răspuns însă că la încheierea armistițiului nu încape reprezentanți deosebiți, că Rusia avînd armata cea mai mare, că căpitanul cel mare al oștirilor fiind marele duce, marele duce urma să încheie și armistițiul. Așa a fost și poate că așa trebuia să și fie, căci astfel s-a urmat și în alte resbele analoge, cum a fost cu resbelul Italiei, cînd împăratul Napoleon a încheiat armistițiul și pentru Italia; cum a fost și cu resbelul dintre Francia și Germania, cînd regele Prusiei a încheiat armistițiul pentru toate statele aliate ale Germaniei. Daca domnul Sturdza găsește că rău s-a făcut, să spuie domnia-lui cum să se facă și să vină domnia-lui, de poate, să facă altfel.

Viu acum la alt punct al interpelațiunii. Și vă veți mira de răspunsul meu categoric și asupra acestui punct, vă veți mira cum un ministru mic al micei Românii va fi mai clar, mai categoric decît miniștrii mari ca domnii Bismark și Andrássy, cari știți cît au fost de rezervați în discursurile lor. Iată a doua întrebare a interpelatorelui:

„Dacă a obținut de la marile puteri europene ca România să fie reprezintată, în ceea ce o privește, la viitoarea conferință, pentru a-și putea apăra interesele integrităței teritoriului, al independenței și neutralității ei?"

Evident, domnilor, că puterile la început au să se rostească asupra cestiunii celei mari, asupra soartei Turciei, și apoi au să se pronunțe asupra statelor mici cari sînt în joc. Nu uitați că un mare imperiu, Imperiul otoman, este astăzi în dezmembrare, că soarta acestui imperiu este cestiunea cea mare care preocupă pe Europa, că de aceasta dară se ocupă și se va ocupa mai întîi puterile mari, și apoi de soarta noastră. Să mă ierte dară onor. domn interpelator daca pînă azi nu am obținut nimic asupra celui de-al doilea punct al interpelațiunii sale. Pînă astăzi puterile n-au fost puse în pozițiune de a ieși din rezerva generală păstrată de toate, nu putea nici una din ele să se avanseze și să se pronunțe singură în special. Dară am cerut la toate să ni se recunoască acest drept, ne-am adresat la toate fără excepțiune, cerîndu-le să facă ca vocea noastră să fie ascultată. Am cerut aceasta cu toată insistența, am arătat deplin drepturile noastre la aceasta[6] *(aplauze)*; și, daca este a nu dispera de dreptatea cauzei noastre, cred că și glasul nostru va fi ascultat; acesta v-o pot spune, căci oricîte se vorbesc, oricît adversarii noștrii ne atacă, trebuie să se știe

că niciodată România nu a insuflat mai mare încredere, pentru că România
a fost leală către fiecare, către amici și către dușmani. Da, domnilor, chiar
către turci am fost leali, pentru că le-am spus mai dinainte că ne vom
bate și pentru ce. Am fost leali și, daca avem să triumfăm, vom triumfa
nu cu rodomontade, nici cu donquișonade, ci cu sfințenia cauzei noastre,
cu lealitatea noastră. *(Aplauze.)*

Iată ce mai zice interpelarea :

„Daca, precum se zice, România nu a luat nici o parte la tratările
pentru preliminariile de pace, tot aceasta va fi soarta noastră și la viitoa-
rea pace, ca să se trateze despre interesele și viitorul României fără a fi
ea nici măcar consultată".

Domnilor, ceea ce v-am spus adineaori o repet și acum : cred că vom
fi consultați. Am cerut ca noi să ne aflăm ori alături cu Turcia sau cu
Rusia, și aceasta pentru că astăzi Rusia tratează alături cu Turcia ; am
cerut și la o parte și la alta și vom arăta în public într-o zi ceea ce am cerut
și sînt sigur că adversarii vor găsi că guvernul și-a făcut datoria, că
n-am făcut duplicitate, ci ne-am însușit ceea ce Corpurile legiuitoare au
hotărît în unanimitate. *(Aplauze.)* Aceasta este politica noastră ; noi nu
am luat nici un angajament și nici luăm fără dumneavoastră *(aplauze)*,
dar ca să oprim ca stipulațiunile ce se vor face să nu ne privească,
aceasta nu este în mîna noastră, căci ce putem să vă spunem este aceasta :
pe cît mijloacele noastre, pe cît prudența politică, patriotismul ne vor
inspira, nu vom primi cu genunchii plecați stipulațiuni care ar jigni drep-
turile și interesele țărei noastre. *(Aplauze.)*

Acum, domnilor, după ce v-am făcut declarațiuni mai categorice
decît cele ce se dau de puternici miniștri în puternice parlamente, cred
că veți recunoaște că a hărțui pe ministru în toate zilele nu este prudent ;
lăsați-mă aci să-mi fac treaba cum știu că se cuvine să o fac cînd sînt pe
această bancă, căci la tribună aș ști și eu să vorbesc altfel. Cînd sîntem aci
și în asemenea împrejurări, avem nevoie de încrederea dumneavoastră ca
să putem lucra fără dovezi, fără probe, pentru că nu e drept, nu e bine
a se aduce aci acele îndoieli care ar trebui să se oprească la ușa Parla-
mentului. În privința sentimentelor noastre naționale, nu dăm dreptul a
se înduoi Camera, căci la clădirea edificiului nostru național am pus și
noi cîte o petricică, oricît de mică ; dar am pus-o. Nu sîntem nici ruși,
nici francezi, nici germani, sîntem români, și nu cunosc în cestiune de
patriotism nimenui dreptul să fie mai român decît noi. *(Aplauze.)*

Din nou replică lui I. A. Sturdza[7].

Am spus adineaori onor. domn Sturdza și acum o repet încă o dată,
că nu a fost în intențiunea mea de a adresa cea mai mică imputare dom-
nului Sturdza ; din contră, îi sînt recunoscător că ne-a pus în pozițiune
să spunem și noi cuvîntul nostru. Ne-am rostit și sîntem datori să vă spu-
nem că nu putem primi situațiunea pe care ne-o face, nu domnul Sturdza,
ci alții, de a fi în toate zilele hărțuiți. De aceea am venit înaintea dum-
neavoastră și ne vom duce și la Senat a spune unde ne aflăm.

Noi v-am declarat și vă zicem că nu vom face nimic, nu vom lua
nici un angajament decît cu dumneavoastră împreună și încunoștiințîn-
du-vă la timp.

Asemenea vă spunem iarăși că aceia cari joacă asupra intrigilor,
asupra dezbinărilor, cari insinuesc că domnul președinte al consiliului ar
avea o politică și ministru[l] de externe altă politică, se înșeală. Eu ca
ministru de esterne nu scot o hîrtie, o notă din ministerul meu pînă cînd

mai întîi nu mă consult, cu totul după tipicul englezesc, cu domnul președinte al consiliului, și pe urmă o supunem în Consiliul de Miniștri, și cînd acea hîrtie primește adeziunea colegilor mei atunci o scot din minister.

De aceea, acei care zic că guvernul are o politică și Ministerul de Externe are altă politică se înșeală, aceasta să se știe bine. Guvernul are politică, ministrul de externe nu are politică, și, cînd ministrul de externe va diferi de opiniunea și de politica colegilor săi, acel ministru s-ar duce acasă cu bucurie chiar, dar pînă astăzi nu este aceasta și sînt sigur că nu va fi nici de aci înainte. Sîntem toți la același car, care este carul patriei, și ne vom sili să-l ducem așa cum să nu cadă în prăpastie în care poate că de mult alții i-au pregătit povăruirea.

Așadar, încă o dată declar și vă asigur că nu vom angaja țara decît cu dumneavoastră și cu dumneavoastră și nu vom angaja decît pentru mărirea ei, pentru binele ei[8]. *(Aplauze.)*

„Monitor", 1878, nr. 31, p. 753, col. 2
— p. 754, col. 3; p. 755, col. 1—2.

NOTE

[1] I. A. Sturdza interpelase în legătură cu tratativele urmate în vederea recunoașterii independenței noastre de către marile puteri. El ceruse ca România să fie reprezentată la viitorul congres de pace, căci „națiunile au încetat de a fi considerate ca niște turme de sclavi, cari se împărțeau pentru binele acelora cari le dominau; azi cînd împărații și suveranii statelor europene sînt crescuți la școala civilizațiunei moderne, la școala principiilor umanitare și egalitare [...], cînd în dreptul modern s-a admis azi principiul necontestat al egalității între oameni în cît privește dreptul intern, tot așa și în dreptul extern este just să sperăm că nu va mai putea să se conteste egalitatea între națiuni".

[2] Castelar, deputat în Cortesul spaniol care, în 1867, definind din punct de vedere politic secolul al XIX-lea, îl numise „al republicilor" ; I. S., citîndu-l, îl corectase spunînd că este „secolul naționalităților libere".

[3] I. S. citase versurile lui Schiller „O voie minciunei, ea se întoarce ca o săgeată slobozită, dar care revine înapoi și lovește pe arcaș", adăugînd că și politica externă care nu este întemeiată pe adevăr și justiție se întoarce împotriva făptașului.

[4] În „Neue Freie Presse" apăruse următorul comentariu, după ce grecii, sîrbii și românii ceruseră să fie reprezentați la viitorul congres de pace : „O nenorocită dorință de mărire a apucat pe cei mici de cînd cei mari se arată așa de mici".

[5] Vezi supra p. 524, nota 5.

[6] La 2/14 februarie 1878 K. s-a adresat cancelarului Gorceakov. După ce și-a exprimat stupoarea pentru procedarea de la tratativele purtate la Adrianopol — de unde românii au fost excluși — , ca și pentru trimiterea generalului Ignatiev la București ca să tranșeze probleme teritoriale, K., amintind cooperarea militară româno-rusă și drepturile cîștigate de români, a observat : „Trop de liens unissent la Russie à la Roumanie, trop d'intérêts communs nous rattachent à la Puissance dont votre altesse représente la généreuse politique pour qu'un désaccord sur un seul point puisse subsister et pour que nous n'ayons pas à cœur de ne voir jamais la moindre mésintelligence s'élever entre notre petit pays et le grand Empire dont nous sommes les premiers à reconnaître et à proclamer les bienfaits" (*Documente diplomatice, 1877-1878*, p. 66—67). Iar lui Iancu Ghica, trimis extraordinar la Petersburg, îi scria în aceeași zi : „Nous étions [...] fondés à croire que la solidarité cimentée sur les champs de bataille se continuerait sur le terrain diplomatique ; nous étions en droit d'attendre que nos alliés militaires resteraient nos alliés politiques, et surtout ne chercheraient pas à se payer sur nous des victoires que nous les avons aidés à remporter" (*ibidem*, p. 68). Aceluiași îi trimisese o notă, la 27 ianuarie 1878, cerîndu-i să obțină acceptarea din partea Rusiei a cobeligeranței noastre și a participării la încheierea armistițiului (cf. *Acte și documente din corespondența diplomatică a lui M. Kogălniceanu relativ la războiul independenței României, 1877—1878*, București, 1893, vol. I, p. 23—24).

La 3/15 februarie 1878 K. trimitea o notă circulară agenților din străinătate în care erau îndrumați să explice „l'irrésistible mouvement national qui avait déterminé le pays à proclamer son indépendance". Participarea României la război, sacrificiile făcute o îndreptățesc deplin „à entrer de plein pied dans la grande famille européenne". Or, în acest scop era necesar a se limpezi situația echivocă în care se afla, era necesară consacrarea pe plan internațional a noului statut al României. Agenții diplomatici urmau să sondeze cabinetele pe lîngă care erau acreditați asupra perspectivelor de sancționare a independenței României, ca și a participării unui reprezentant al ei la viitorul congres de pace (*Documente diplomatice, 1877—1878*, p. 70—72).

În sfîrșit, la 3/15 februarie K. se adresa și Ministerului de Externe turc. După ce evoca „la crise douleureuse" care a generat războiul, ca și motivația românilor pentru a lua parte la el, K. își exprima nădejdea că în viitor, odată ce Poarta va recunoaște „l'indépendance absolue de la Roumanie", se va instaura „la plus cordiale entente entre l'Empire Ottoman et la Roumanie", că se vor putea înnoda „par une heureuse transformation des liens beaucoup plus forts que ceux du passé" (*ibidem*, p. 73).

[7] I. Sturdza arătase că țara așteaptă declarațiile ministrului de externe, care vor avea valoare de „paratoner al acelor pasiuni escitate prin evenimentele din afară".

[8] Se făcuse următoarea propunere la ordinea zilei, semnată de D. Giani, M. Ferechide, I. Călinescu:

„În urma explicațiunilor date de guvern,

Camera, pe deplin satisfăcută și plină de încredere că pînă la punt va urma fără preget politica prudentă și națională pe care ne-a arătat-o pînă acum,

Trece la ordinea zilei".

Despre dificultățile pe care le întîmpină guvernul român în aplicarea convențiilor bilaterale privind exploatarea căilor ferate *

Domnilor senatori, am venit acum pe la sfîrșitul discuțiunei, și nu știu ce s-a zis de colegii mei în această privință, însă în moțiune văd că se zice aceste cuvinte:

MOȚIUNE

asupra interpelărei domnului G. Leca [1], relativă la străgănirile ce se face comerciului pentru transportul productelor și traficurilor, cu drumul de fer, răspunsul ministrului lucrărilor publice nefiind de natură a asigura nici pe viitor un mai bun serviciu. Senatul invită pe guvern a aplica convențiunea [2] în spiritul ei și a satisface legitimile reclamațiuni ale țărei.

Va să zică, invită pe guvern ca să aplice convențiunea. Știți, domnilor, că o convențiune nu se poate aplica numai de o parte, ci cere consimțimîntul amîndoror părților; cînd se calcă de o parte, cea[l]altă parte trebuie să facă tot ce-i stă prin putință ca convențiunea să fie aplicată. Prin urmare, tot ce este de constatat astăzi este să vedem daca guvernul și-a făcut datoria. Eu o afirm că domnul ministru [al] lucrărilor publice și-a făcut datoria. De cîte ori a văzut că s-a făcut vreun neajuns, s-a adresat la Ministerul de Esterne, și eu am făcut tot ce a stat prin putință ca să se îndrepteze lucrul; și-a făcut dar datoria. Am auzit în discursul onor. domn Sturdza zicîndu-se că sînt lucruri secrete [3]. Și eu aș fi putut zice acest cuvînt, dară dați-mi voie să vă spun că nu sînt lucruri secrete în relațiile noastre cu puterea care a subscris acea convențiune. Prin urmare, ceea ce vă propun eu — nu știu ce vor face colegii mei —, dar eu zic de la mine, eu ministru de esterne, vă rog să binevoiți a orîndui pe cîțiva inși, ori de voiți să veniți dumneavoastră la minister și să vă arăt toată corespondința care a urmat în cestiunea aceasta, și veți vedea că toți ne-am făcut datoria. Dar, este adevărat, v-o declar și eu, că noi nu profităm de drumurile de fer pentru care am făcut atîta sacrificiu...

Domnul Zisu: Rău, dacă e așa ...

Rău, dar așa este, v-o declar chiar eu, este adevărat, și vă declar că nu este numai cum a spus domnul Sturdza, că se petrece lucrul numai în Moldova; este în toată țara, tot așa; vă declar că și de la Vîrciorova pînă aici este tot ce a văzut domnia-sa la Moldova; dar ce trebuie să facem?...

Domnul Leca: Domnul ministru [al] lucrărilor publice a zis că este mai bine pe aici decît acolo.

Eu ca ministru de esterne nu pot intra în amănunte, vă declar însă că astfel cum este astăzi nu este mulțumitor. Dar naște întrebarea, daca ministru[l] și-a făcut datoria?

Vă rog pentru aceasta, decideți domniile-voastre o zi cînd voiți să vă arăt corespondința toată. Mi se pare că domnul Sturdza este în consiliul de administrație al drumurilor de fer...

O voce: Nu.

Este domnul Ion Ghica și domnul Iepureanu, și regret că nu sînt față. Dumnealor v-ar putea încredința de tot. Dar, în fine, pot să vă arăt că guvernul și-a făcut toată datoria, dar cauza răului este că s-a făcut o transformare în personalul superior al administrației; atunci era o rezistență din partea administrației superioare a drumurilor de fer și guvernul era moderatorul șefului acelei administrații; astăzi este numai guvernul care trebuie să se lupte. Ne luptăm foarte mult și sperăm că, grație activității, în curînd vom triumfa, fiindcă dreptul este cu noi.

Aș ruga chiar și pe dușmanii cei mai mari ai guvernului să vie să vadă daca am cruțat energia frasei, și să mai iertați să zic, chiar energia cuvîntului, tot ce este cu putință, afară numai de a ne pune în conflict, de a trămite armată! Altfel, o declar, este o stare păgubitoare, o declar aceasta categoric.

Nu am făcut iarăși pe societatea drumurilor de fer răspunzătoare; însă este datoria comitetului de administrare de a aviza la toate nevoile și guvernul de a-i da ajutor.

Domnilor, în această cestiune nu sînteți bine informați, nu aveți încă toate luminile trebuitoare pentru a putea să vă pronunțați în cunoștință de lucru: cine a adus această stare păgubitoare? Este o stare de lucruri care e păgubitoare, dar nu am adus-o noi; aceasta o declar categoric.

Așadar, rog pe onor. domn Sturdza să binevoiască a veni să-i arăt dosierul, și numai atunci să se pronunțe daca guvernul și-a făcut datoria sau nu. Asemenea vă rog și pe dumneavoastră, domnilor senatori, căci fără să cunoașteți amănuntele nu puteți să luați o hotărîre; acea hotărîre ar fi nepotrivită cu starea lucrurilor de astăzi [4].

„Monitor", 1878, nr. 32, p. 782, col. 3 — p. 783, col. 1.

---

* Ședința din 8 februarie 1878. Senatul României.

NOTE

[1] G. Leca interpelase asupra modului în care autoritățile rusești, în virtutea convenției militare ce încheiaseră cu statul român la 4 aprilie 1877, foloseau căile ferate române. Semnalase mai multe transporturi de cereale blocate în gări și putrezite din lipsă de vagoane de marfă.

Nemulțumit cu explicațiile ministrului lucrărilor publice, P. S. Aurelian, care arătase că transporturile militare au prioritate și că s-a făcut tot posibilul pentru asigurarea traficului civil, Leca ceruse să se întocmească grafice săptămînale cu transporturile efectuate atît pentru armată, cît și pentru particulari.

[2] Vezi supra p. 399.

[3] D. Sturdza arătase că rușii opresc traficul comercial. Pe linia Galați — Ițcani vagoanele se întorc goale și cînd negustorii au încercat să transporte cereale comandamentul rus le-a interzis-o. La Frătești 2 000 de vagoane au fost dezafectate, slujind drept magazii. El respinsese aserțiunile lui P. S. Aurelian că sînt și dosare cu caracter secret în legătură cu perturbarea traficului: „Înțeleg secrete în afacerile care privesc trebile politice, pînă la un oarecare grad, dară nu și în ceea ce privește comerțul nostru intern”.

[4] Incidentul a fost închis.

Asupra măsurilor luate de autorități împotriva epidemiei de tifos *

Domnilor, cestiunea aceasta interesează pe toată lumea; interesează și guvern și Cameră și țară și prin urmare cu toții trebuie să fim de acord spre a constata, ce? O nenorocire, o calamitate!

Cine zice resbel zice calamitate sau mai bine zice *calamități*. Onor. domn Sturdza [1] a spus un adevăr că mai totdeauna urmările resbelului sînt mai cumplite decît resbelul. Sîntem dar și noi împreună cu dumneavoastră îngrijiți de tifosul care ne amenință; îngrijiți nu ținîndu-ne într-o stare platonică, dar pot asigura pe Senat că deja s-au luat măsuri care se esecută în punctele cele mai grave, și anume de la Zimnicea spre Frătești. Sînt dator să spun că și autoritățile rusești se ocupă serios, căci, daca nu mă înșel, s-a convenit ca toate baracele de la Frătești să se arză. Asemenea s-a espediat cantități de var, care se și întrebuințează. Cît pentru rezultatele dobîndite de știință, ele nu sînt necunoscute autorităților noastre superioare sanitare. Se știe foarte bine măsurile ce s-a luat de guvernul francez în Metz și de guvernul german împrejurul Metzului. Însă odată constatat aceasta, trebuie să ne țineți și nouă seamă de greutățile în care ne aflăm, căci daca nu vom fi sprijiniți de autoritățile rusești în centrurile lor, în spitalele lor, orice vom face noi n-ar fi nici jumătate făcut.

Generalului Drendel [2] sînt dator să recunosc că s-a ocupat și se ocupă, însă nu putem garanta decît pentru aceasta.

Orice consiliu, orice știință va fi bine văzută. Acei medici cari constituie autoritatea superioară și care au dat atîta ajutor în timpul resbelului, fiți bine încredințați că nici astă dată nu vor lipsi la îndatoririle lor. Astfel văd pe domnu[1] dr. Capșa, capul serviciului sanitar, ocupîndu-se foarte mult de această cestiune; asemenea și colegul meu de la interne [3] dă tot sprijinul pentru curmarea răului. Onorabilele domn Sturdza nu merge pe partea practică pusă de principele Dimitrie Ghica, care zicea că în această cestiune bilul de indemnitate ne este asigurat pentru măsurile ce vor lua. Vă asigur că proiectul s-a și votat de Cameră și astăzi va veni și la Senat; însă pînă atunci nu vom înceta a lua măsuri și cred că nu vom primi o dezaprobare pentru că am impietat voturile Senatului, spre a scăpa țara de flagelul care ne amenință.

Domnul V. Boerescu: Dar la Turnu s-au luat măsuri? Căci acolo nu este nici prefect, nici primar! Ce se face fără autorități?

Acestea sînt chestiuni care-mi sînt străine, decît voi comunica îndată colegului meu de la Ministerul de Justiție [4].

„Monitor”, 1878, nr. 32, p. 785, col. 5.

---

* Ședința din 9 februarie 1878. Senatul României.

NOTE

[1] D. A. Sturdza arătase că epidemia s-a întins în Teleorman, Vlașca, Ilfov. Ceruse luarea grabnică de măsuri, în primul rînd afectarea de vagoane pentru transportarea varului, căci, „dacă nu vom pune în practică măsuri combinate cu esperiența făcută în alte țări, mă tem că vom fi espuși la rele mai mari decît însuși resbelul”.

[2] Generalul rus Drenteln, șeful comunicațiilor militare.

[3] I. C. Brătianu.

[4] Incidentul a fost închis.

Discurs asupra politicii externe a României *

Domnilor senatori, recunosc întocmai ca onor. interpelant [1] că interpelațiunea sa nu este o întrebare a unei persoane, a unui partid, recunosc întocmai cu domnia-sa că această întrebare este întrebarea națiunei întregi. Și, domnilor, nici că putea să fie altmintrilea, căci astăzi sîntem în ajunul cînd țara aceasta are să primească o transformare radicală, cînd din stat tributar are să devină un stat independent, cînd Europa are să se rostească asupra marelui resbel în care sîntem și noi complicați, cînd în fine destinele țărei sînt în mîna Europei. De aceea interpelarea aceasta nu este nouă pentru noi; și noi ne-o facem în toate zilele, căci și noi sîntem români și prin urmare tot ce privește România nu poate să ne fie străin nouă.

Onor. interpelant a binevoit a face guvernului aceste trei întrebări:

1) Daca s-a comunicat guvernului condițiunile de pace întru ceea ce privește pe România?

2) Cari sînt principiile ce au să conducă pe guvern față cu viitorul congres?

3) Ce dispozițiuni s-au luat spre a apăra, pe calea diplomatică, interesele țărei?

În numele guvernului, voi avea onoare a răspunde, una după alta, la întrebările făcute.

Dumneavoastră, domnilor senatori, ați văzut prin foile publice că chiar cabinetele cele mari n-au avut cunoștință oficială nu de condițiunile păcei, ci de bazele păcei, înainte de a se încheia armistițiul, ele n-au avut, zic, cunoștință de dînsele decît pe la începutul lui februarie. Ați văzut „Ziarul de Petersburg" zicînd, în capul său, cum că însuși împăratul Rusiei nu a primit actele armistițiului și ale bazelor păcei decît la 3/15 februarie. Principele Bismark a arătat asemenea că n-a primit aceste acte decît cu o zi înainte de răspunsul ce a făcut în Parlamentul german. Tot cam pe atunci a primit aceste acte și cabinetul austro-maghiar. Negreșit că tustrele din aceste puteri și fiecare din ele erau foarte interesate ca să le cunoască, ca puteri mari, ca puteri a căror cele mai mari interese sînt în joc. Și noi, deși stat mic, negreșit că și noi eram interesați ca să știm ce s-a hotărît la Cazanlîc și Adrianopole [2]. Noi, ca mai aproape de locurile unde s-a încheiat armistițiul, le-am primit cu trei, patru zile mai înainte de marile puteri mai sus arătate. Aceste condițiuni [3] nu difer întru nimic de cele ce dumneavoastră le-ați citit prin ziarele străine, ele sînt aceleași pe cari le-ați găsit reproduse în „Monitorul" nostru oficial de la 12 februarie.

---

* Ședința din 13 februarie 1878. Senatul României.

Venim dară a vă declara că am primit armistițiul, precum și bazele de pace, fără primirea cărora comandantul-șef al armatelor nu a voit să consimță la încetarea luptei.

Voi a răspunde la o întrebare care nu-mi este făcută, o adaog eu ca să pot aduce o lumină întreagă asupra situației. Această întrebare este, daca la încheierea armistițiului am fost reprezentați. Vă declar că din timp am trămis un delegat înadins la Cazanlîc și la Adrianopoli, pe domnul colonel Arion, și în ședința secretă a Camerei și a Senatului v-am dat cunoștință de plenipotența și de condițiunile cari i le-am dat [4]. Cu toate acestea, plenipotentul nostru nu a fost primit a trata într-un mod oficial. Ni s-a răspuns că era cu neputință ca plenipotențiarul nostru să fie primit la tratare și încheierea armistițiului, din cauză că Turcia, precum în toate ocaziunile, precum în cursul întregului resbel, astfel și la încheierea acestuia nu a voit să se recunoască calitatea statului român ca stat independinte. Ni s-a răspuns numai că după subscrierea armistițiului și a preliminarielor păcei, prin care numai independința României va fi recunoscută *de jure*, vom fi și noi chemați să zicem cuvîntul nostru în afacerile noastre. Răspunsul acesta a fost întemeiat pe de altă parte și pe considerantul că așa s-a mai urmat și în alte asemenea cazuri, adică că numai comandantul-șef al armatei principale încheie armistițiul, în numele său și al aliaților săi. Așa s-a făcut de împăratul Napoleon III cînd s-a subscris condițiunile armistițiului și păcei de la Villafranca; așa s-a făcut la Versailles de împăratul Germaniei, cînd s-a subscris armistițiul și apoi pacea, fără a se chema statele de sud ale Germaniei, ce-i erau aliate. Noi, nemulțumiți cu acest răspuns de la marele cartier general, ne-am adresat la principele Gorciacof, și principele Gorciacof ne-a făcut același răspuns. Mai mult încă; în cealaltă Cameră am fost zis cu franchețâ cum că rău s-a făcut de s-a încheiat armistițiul fără participarea noastră; ziarul cancelariei diplomatice din Petersburg s-a grăbit prin un anume articol de fond de a-mi combate argumentele cu alte argumente, trase din pacea de la Villafranca și de la Versailles.

Așadar, domnilor, prin însuși aceste împregiurări, cred că v-ați convins că guvernul a făcut ce era în putința sa.

Nu putem, nu avem altceva de făcut decît de a trămite un delegat de cu timpul pentru a stărui a se ținea seamă de interesele noastre, de

a-și primi condițiunile noastre. Ați văzut ce răspuns ni s-a dat și ce precedinte ni s-au opus. Cît despre preliminările de pace, domnilor, ele nu sînt încă făcute; cu preliminările de pace este însărcinat generalul Ignatief; ele au început a se trata sînt acum 7—8 zile. Vă mai spun că de la Adrianopoli am primit o invitare indirectă să trămitem un diplomat ca să ne apere interesele la preliminările de pace; această invitare, de nu oficială, dar cel puțin oficioasă, ne-a venit și s-a încrucișat cu votul dat de Camera deputaților și de Senat în ziua de 26 ianuarie [5]. Acest vot ajunsese la St. Petersburg înainte de a sosi acolo întrebarea noastră, daca putem să trămitem un plenipotențiar la Adrianopoli, precum ni se zisese de acolo prin glasul colonelului Arion.

Era natural, domnilor, că votul țărei care făcea o opunere energică la pretențiunile formate de către Rusia în privința Basarabiei noastre să fi produs o mare impresiune și chiar animozitate; cu toate stăruințele trămisului nostru, n-am putut primi alt răspuns decît că România aparține ei însuși și că nu avea decît să-și ia drumul care-i convenea. *(Senzațiune în Adunare.)*

Mă veți întreba acum, domnilor, daca condițiunile de pace precum le cunoașteți și dumneavoastră jignesc sau îngreuiază interesele României.

Domnul Carp: Cer cuvîntul.

Vă voi arăta mai întîi ce zice articolul 3 din bazele de pace: „Independența României și a Serbiei va fi recunoscută.

O despăgubire teritoriale îndestulătoare va fi asigurată celei dintîi și o rectificare de fruntarie celei de-al duoilea".

Cuvîntul de „o despăgubire teritoriale" prin însuși el nu ne-ar lăsa nimic de îngrijit, ba chiar s-ar putea zice că aceasta ar fi indemnitatea cuvenită nouă pentru cheltuielele resbelului, dacă într-aceste n-ar fi survenit cele cunoscute de dumneavoastră, și așa să fim în drept de a crede că aceasta ar putea să fie o despăgubire pentru Basarabia ce ni se reclama.

Așadar, în mod categoric nu ezitez a vă zice că aceste condițiuni sînt de natură a ne îngriji, a ne jigni.

Ce am făcut noi, domnilor? Ceea ce încă înaintea votului Camerelor am făcut; și cînd am cunoscut bazele păcii am declarat, precum declarăm și acum, că aceste baze sînt jignitoare intereselor noastre și că prin urmare noi nu le putem primi ca îndestulătoare pentru noi. *(Aplauze.)*

Așadar, v-o declar și acum și o repet în mod categoric, că daca aceste stipulațiuni se raportează la o despăgubire, pentru un schimb ce ni s-ar propune pentru Basarabia, noi le privim ca jignitoare, ca contrarii intereselor române, și ca atare noi nu le putem primi. *(Aplauze.)*

Facem dară rezervele noastre în mod categoric și le-am făcut și pe lîngă puterile garante, începînd cu Rusia [6].

Viu la a doua întrebare:

„Cari sînt principiile cari au să conducă pe guvern față cu viitorul congres".

Domnilor, socotesc un pleonasm această întrebare, adică, cari sînt principiile cari au să ne conducă față cu viitorul congres?

La această întrebare mă voi mărgini a răspunde cu o altă întrebare: care guvern, care partid, care ministru, care român poate să zică altmintrelea decît că: *nu putem, nu dăm?* Pe urma acestui răspuns, care guvern, care partid, care român va putea să facă altmintrelea decît de a se adresa acolo unde se adresează chiar puterile cele mari? Acolo unde se adresează Austria, acolo unde se adresează Anglia, acolo unde însuşi Germania a zis că au să se hotărască destinele nu numai ale României, dară ale Imperiului otoman, dară însuşi pacea lumei! La conferinţă, la congres, acolo avem să ne ducem şi noi, acolo avem să apărăm drepturile şi interesele noastre [7], drepturi şi interese asupra cărora nu urmează echivoc. Oricum ne-am întoarce şi oricine vom fi, avem să apărăm înaintea marelui areopag independinţa statului român, integritatea statului român, interesul statului român *(aplauze)* şi cerînd ca integritatea şi independinţa noastră să fie puse de Europa sub scutul ei! *(Aplauze.)*

Nu ştiu în care parlament a oricărei naţiuni, oricît de mare ar fi ea, s-a putut face declaraţiuni mai categorice decît acele ce vi le facem. Bazele păcei ne par jignitoare, vom apela dară înainte la Rusia însăşi; vom apela apoi şi am şi apelat la toate puterile, la acele puteri cari împreună cu Rusia, ce şi ea este putere garantă, au garantat statul nostru şi ne-au dat o misiune la gurile Dunării. De această misiune eu nu cred că am demeritat pentru ca astăzi aceste puteri să respingă cererile noastre.

Ne veţi mai întreba cum mergem înaintea Europei? Mergem direct, mergem cu tăria drepturilor noastre, nu înţelegem să mergem sub scutul esclusiv al nici unei puteri. Dară poate că aţi auzit că se vorbea, că se zicea: că independenţa României are să ni se mijlocească, să ni se dobîndească de o putere, mai nainte că această independenţă are să fie o despăgubire pentru o perdere teritorială şi altele. Ei bine, domnilor, noi nu primim o asemenea dărnicie, noi am voit şi voim ca independenţa să fie făcută de noi, ca independenţa să fie susţinută de noi, ca să dovedim că o datorim nu streinilor, ci nouă, ci sîngelui ce s-a vărsat pe cîmpul de bătaie, ci vitalităţei, virilităţei noastre şi sacrificielor cari le-am făcut. Dar să o datorăm şi Rusiei ca putere garantă, însă nu în mod esclusiv, ci datorindu-o ei şi Europei întregi! *(Aplauze.)*

Permiteţi-mi să fac acum o mică digresiune; ni s-a imputat că urmăm o politică rusească! Domnilor, statele mici sînt datoare înainte de toate, şi mai mult chiar decît statele mari, să nu facă politică de sentiment, să nu urmeze pînă la estremitate acea politică care se numeşte politică de rasă; dar noi sîntem de origină latină, trebuie să avem ochii ţintiţi spre fraţii noştri de aceeaşi origină, trebuie să ne mîndrim de succesele lor şi să ne întristăm de căderile lor; precum sînt sigur că şi ei simpatisează la tot ce ni se întîmplă în bine sau în rău! Dară aci trebuie să se oprească politica de sentiment, politica de rasă! Există o altă politică, care se numeşte politica de interese. Din nenorocire, dară aşa este, aceasta este politica care o urmează şi alte staturi mult mai mari, mult mai dezvoltate decît statul român. Această politică constă în aceasta că trebuie să fim cu aceia cari ne fac bine, că nu trebuie să fim cu aceia cari ne fac rău! Nu noi ţară mică putem dară să ne depărtăm de la această cale pe care cum am zis o iau de normă chiar statele cele mai mari.

Am văzut la 1866, cînd interesele Germaniei au fost jicnite, că Germania a tras sabia contra consîngenei, Austria; am văzut la 1870 cum Italia, care datorea mult Franciei, cum ea zic a ascultat numai interesele ei în conflictul franco-german şi a stat neutră; ea înţelesese că nu putea să ia parte la resbel, că avea greutăţi în întru, avea o unitate puţin consolidată, avea cestiunea papalităţii, şi de aceea a stat cu sabia în teacă, cu toate simpatiele ce avea pentru Francia.

Noi n-am fost ruşi, precum nu sîntem austriaci, nu sîntem germani, nu sîntem francezi, ci înţelegem şi voim să fim români *(aplauze)*; voim

să urmăm o politică românească, adică să fim cu toţii, dar cînd este a ne pronuncia să fim cu aceia cari ne fac bine, să căutăm binele unde-l găsim, să-l primim de la cine ni-l dă. *(Aplauze.)* Prin urmare, politica noastră de astăzi este de a ne da bine seama că în împrejurările actuale noi nu trebuie să ne aşteptăm şi nu putem a găsi binele decît la acel mare areopag dinaintea căruia Europa întreagă îşi aduce păsurile şi interesul ei.

Credeţi oare că şi Austria nu este jicnită prin bazele păcei turco-rusească? Aţi văzut pe principele Ausberg declarînd în Parlament: „Da, domnilor, stipulaţiunile cari s-au făcut sînt jicnitoare intereselor Austriei şi vom merge înaintea congresului".

Asemenea şi principele Bismark; căci şi Germania are interese, interesul căilor pe apă, căilor pe mare şi pe Dunăre; am văzut pe marele cancelar al Germaniei declarînd că pentru aceste interese germane cestiunea va fi supusă congresului.

Unde dară vor recurge marele puteri cu interesele lor jicnite, vom recurge şi noi cu interesele noastre jicnite.

Iată, domnilor, răspunsul care am onoare a face domnului interpelant la punctul al II-lea din interpelarea sa.

Domnia-sa ne mai face onoarea de a ne întreba: „Ce dispoziţiuni s-au luat spre a apăra pe calea diplomatică interesele ţărei?"

Dispoziţiunile cari le-am luat au fost de a ne adresa la puterile garante, de a le ruga ca să ne recunoască independinţa, zicîndu-le că momentul ni se pare sosit unde puterile putea să se rostească asupra independinţei proclamată de noi la începutul resbelului.

Ne-am mai adresat iarăşi la acele puteri şi rugîndu-le ca să ne dea dreptul de a trămite un delegat al nostru pentru ca să apere în sînul congresului drepturile şi interesele noastre.

Domnilor, obicinuit numai în Parlamentul Engliterei — o naţiune care n-are a se teme de nimic, care impune voinţa sa fiecăruia, căci este regina mărilor —, numai acolo miniştrii vin şi comunică toate actele lor, chiar şi cele făcute în ziua trecută; în alte ţări puternice, se pune foarte mare discreţiune, o foarte mare pază pentru ca să se dea publicitate actelor diplomatice; căci de multe ori aceasta, în loc să facă bine, face rău; în adevăr, această publicitate poate lumina, poate îndestula curiozităţi, dar de multe ori face rău cestiunei pendinte. O mare discreţiune este dar recomandată mai îndeosebi nouă, cari avem datoria de a nu jicni susceptibilităţi, de a nu ne face inemici. Şi dar, pentru că interpelarea de faţă este făcută din partea întregei naţiuni, trecem peste inconveniente; ne riscăm poate nu de a compromite cestiunea, căci atunci n-am face-o, dar de a rădica objecţiuni şi dar venim a vă da cetire demarşelor ce-am făcut pe lîngă puterile garante pentru admiterea noastră în sînul congresului.

Îmi veţi da voie să citesc în franţuzeşte circulările adresate agenţilor acreditaţi pe lîngă puterile garante [8]. *(Citeşte.)*

Domnilor, nu ne-am mulţumit cu atîta. Odată resbelul sfîrşit, am socotit că nu trebuie să uităm cum că patru secoli am fost legaţi în strînse legăminte cu Turcia şi că Turcia avea şi ea cuvîntul său de zis în afacerile noastre, oricît este ea de nenorocită, oricît ea este de bătută.

Ne-am adresat dar la Înalta Poartă.

Iată nota care am trămis-o ministrului afacerilor străine din Constantinopole, şi anume în ziua de 3/15 februarie, totdeodată cu circulara către puterile garante, cari asemenea poartă data 3/15 februarie[9]. *(Citește.)*

Mă veți întreba, domnilor, ce rezultate au primit aceste demarșe? Demarșele sînt în mîna noastră, răspunsul și rezultatul sînt mai întîi în mîna lui Dumnezeu și apoi în mîna Europei! În adevăr, un congres este a se întruni; dar cînd și cum? Nu ni le-a spus nimenea într-un mod pozitiv; însuși miniștrii națiunelor celor mari, a marilor națiuni cari conduc destinatele Europei întregi, nu o știu pozitiv pînă astăzi. Se crede că congresul se va întruni pe la începutul lui martie și se va ținea la Baden-Baden. Negreșit că în imprejurările actuale cei mai mulți din dumneavoastră urmăresc cu atențiune tot ce se zice prin parlamente și prin presă, toate vorbele miniștrilor statelor celor mari.

Ați văzut dar și dumneavoastră că s-a admis principiul că cestiunile au mai întîi a se cerceta prin o schimbare de idei între deosebitele guverne și apoi cînd se vor formula două sau trei opiniuni ele vor veni înaintea congresului.

Marele cancelar al Imperiului german a zis acestea, a mai zis-o asemenea și guvernul austro-maghiar în ambele parlamente, din Viena și din Pesta. Prin urmare nu sîntem în dreptu[l], domnilor, de a crede și ar fi a ne înșela daca v-am spune că cererea noastră de a fi recunoscută independința noastră, precum și cele[l]alte cestiuni, au să se hotărască altfel și aiurea decît la masa verde a congresului. Cu toate acestea, ministrul uneia din puteri, și din cele mai simpatice nouă, ne-a zis că independința noastră după opiniunea sa este recunoscută de fapt. Și că fiecare putere își are în sine convicțiunea făcută că independența noastră nu poate să fie decît recunoscută de întreaga Europă.

Ne-a mai zis iarăși că-și are convicțiunea făcută cum că noi vom avea la congres un reprezentante al intereselor noastre; în ce mod însă și în ce calitate, aceasta nu ne-o poate spune.

Vă mai pot asigura că asemenea promisiune o avem și de la Rusia; dar toate acestea, domnilor, în mod oficiale, în mod îndatoritor sau îndrituitor nu se vor hotărî decît atunci cînd marele puteri vor fi întrunite în giurul mesei verde! Și acum, că închei, mă rezum a vă declara încă o dată că politica noastră este și va fi aceea a părinților noștri, politică românească, politică care este întemeiată pe binele, interesul și mărirea națiunei române.

Acest program nu este esclusiv al nostru, ci este programul tuturor. În cestiunile mari nu diferim de dumneavoastră; ba, din contră, credem că oricine a trecut la cîrma trebilor statului, că oricine va mai trece nu a făcut și nu va face altfel decît ceea ce am făcut noi; ceea ce am făcut și facem am făcut-o nu pentru a sta pe aceste bănci, ci pentru interesul țărei. Toți avem același scop, dară prudența reclamă să fim rezervați și să alegem momentul oportun pentru fiecare cestiune! Ceea ce încă o dată sînt dator a vă declara în mod categoric este că în privința intereselor noastre, în privința instituțiunilor și drepturilor noastre nu noi vom tra[n]sige *. *(Aplauze.)*

Replică lui Dimitrie Ghica[10].

Domnilor, eu socoteam, v-o mărturisesc curat, că cestiunea de față era precum și este atît de înaltă și așa fusese pusă întîi, încît credeam că pe lîngă dînsa individualitatea oricărui om, cît de mare ar fi aceasta, n-ar fi putut fi decît o cestiune cu totul mică, care prin urmare nici se cuvenea să vie la ordinea zilei astăzi. Dară văd că m-am înșelat, dară văd că marea interpelațiune se închide prin o personalitate; ea se sfîrșește prin zicerea că eu să mă duc de la locul meu, pentru că am compromis cestiunea, pentru că n-am fost capabil a opri pe Rusia să ne ceară Basarabia, Rusia care de a doua zi după Tratatul de Paris a început a lucra și a afirma cum că voiește să rupă acest tractat, afirmațiune făcută la Londra, la Viena, la Berlin!

Am fost incapabil, se poate... Dară nu cunosc încă pe geniul acela mare născut în România care să poată a se proclama capabil să facă pe o națiune de 80 milioane să renunțe la realizarea unei dorințe, la înlăturarea unei cestiuni de amor propriu, de sentiment, căci revindicarea Basarabiei nu este nimic alt. Cu toate acestea, nu capacitatea mea — aci se înșeală domnul Dimitrie Ghica —, ci ministerul întreg este pus în joc.

Și să nu socotească domnu[l] interpelant că prin aceasta mă pun în dosul paravanului colegilor mei; să nu socotească domnul Dimitrie Ghica că eu sînt un om atît de eminent și colegii mei așa de neînsemnați încît domnia-lor să primească ca eu să fac vreme bună și vreme rea într-o cestiune atît de mare, ca aceea a Basarabiei, ca aceea a relațiunilor între noi cu Rusia.

Eu, domnilor, senatori, sînt cel din urmă venit în ministerul actual, eu am venit cu patru zile înaintea hotărîrei Rusiei de a trece Prutu[l], și cu toate acestea eu, acel om necapabil, acel om prost după domnul interpelant, m-am gîndit mult înainte de a accepta portofoliul afacerilor streine. Înainte de a accepta am fost pus în cunoștința projectului de convențiune, prin care noi dăm Rusiei 29 de articole, cari punea la dispozițiunea armatelor imperiale resursele materiale ale țărei, iară România nu avea pentru sine decît un singur articol, articolul II, prin care ne rezervam două singure garanții: mai întîi manifestațiunea stărei politice, manținerea instituțiunilor constituționale ale țărei, manținerea Parlamentului și a tutulor libertăților, între care cea dintîi libertatea cuvîntului. Și aci este de temut, că nu știu dacă fără acest articol domnul Dimitrie Ghica ar fi putut să se afle aci împreună cu noi și chiar să vorbească liber de toate, să mă califice de necapabil, să mă acuze cum că eu sînt cauza că rușii vor să ne ia Basarabia. Dară rușii, domnilor, vor să sfărîme Imperiul otoman, care reprezintă un interes european mult mai mare decît Basarabia; și domnul interpelator vine a-mi da mie titlul de incapabil pentru că n-am făcut ceea ce Europa întreagă n-a putut face! Adică să opresc mersul rușilor pînă sub zidurile Constantinopolei.

Cu toate acestea, eu omul cel incapabil, cînd mi s-a arătat projectul de convențiune, m-am oprit de articolul II, în care în adevăr se stipula că ni se garantează integritatea teritoriului; dară redacțiunea mi s-a părut făcută într-un mod care mi s-a părut necorectă, dubioasă. Atunci am zis agentului Rusiei: nu subscriu; și plenipotențiarul rusesc a stat cu projectul nesubscris trei zile, pînă cînd a primit ordin să primească redacțiunea mea!

Ei bine, vă rog pe dumneavoastră, mințile cele mai luminate ale României, să binevoiți a ceti articolul II și a-mi spune daca în articolul II este veri un simț, veri un cuvînt îndoielnic, care să dea loc la retîlmăcire? În toate poate să greșesc, dară, în cît s-a atins de a garanta clar și precis instituțiunile noastre și respectarea teritoriului actual al României, cred că aci am luat toate precauţiunile, toate garanţiile cari mintea omenească cea mai ageră le poate lua într-un tratat formal, subscris de reprezentantul ţărei ale cărei armate aveau să intre în ţară.

---

* *Transiger* (fr.), a se tîrgui.

Ei bine, convenţiunea subscrisă, ce mai puteam eu face? Trebuia să îndeplinesc cu sînţenie stipulaţiunile acestei convenţiuni, pentru ca şi cea[l]altă parte să le îndeplinească la rîndul ei. Am îndeplinit cu sînţenie toate condiţiunile; am dat tot, am dat mai mult decît eram datori; şi, daca n-am avea alte dovezi că am dat tot, ar ajunge numai necontenitele interpelaţiuni cari mi se fac în toate zilele în Cameră, pentru marile sacrificii ce face ţara, pentru marile pagube ce ea suferă pentru drumurile de fer, secuestrate numai pentru trebuinţele militare, pentru neajunsurile suferite prin resbel.

Ei bine, în ce am greşit eu? În ce am compromis eu interesele ţărei, cînd cea[l]altă parte uită ce a subscris, nu se ţine de ceea ce a promis, ce s-a angajat a ţinea!

Sînt dator să vă declar — cum vă va spune şi domnul preşedinte [al] consiliului [11] — că în aseminea împrejurări grave nu aş putea lua asupră-mi ca să iasă o singură hîrtie, o singură telegramă din ministerul meu fără ca mai întîi să consult pe preşedintele consiliului. Vă fac întrebare, domnule preşedinte al consiliului, daca este aşa ceea ce spun? *(Semne de aprobare din partea domnului preşedinte al consiliului.)* Ce mai am eu dar rezervat? Redacţiunea poate? Ei bine, însăşi redacţiunea actelor mai importante se comunică Consiliului de Miniştri, pentru că, domnilor, noi sîntem membri într-un guvern puramente constituţional, pentru că toate cestiunile se tratează împreună. Aceasta a fost condiţiunea între noi, ca toţi să lucrăm împreună pentru toate şi să ne consultăm împreună!

Prin urmare, încă o dată declar că nu mă pun după paravanul colegilor mei, dar primesc răspunderea directă a tot ce se face în ministerul meu! Dară totdeodată sînt dator în interesul solidarităţei ministeriale a declara că învinovăţindu-mă numai pe mine nu menagiaţi pe colegii mei. Mai bine ar fi de a ne face onoarea a ne declara pe toţi incapabili!

Vin acum la o altă învinovăţire, care să-mi permită domnul Ghica a-i spune că este mai mult decît meschină. Dumneavoastră, domnule Ghica, ziceţi că s-a făcut o întrunire la care dumneavoastră nu aţi fost chemat şi de aceasta mă faceţi responsabil. Ei bine, şi eu în această cestiune sînt jicnit. Da! a fost o întrunire la Senat, şi eu ministru de esterne nu am fost chemat şi dar nu am putut asista la acea întrunire; iacă dar că şi eu sînt jicnit, sînt paraponisit ca dumneavoastră! *(Ilaritate.)* Dar ia să vedem ce s-a făcut acolo? Ziceţi că cele petrecute le-aţi citit prin gazete, la aceasta s-a spus că ni se cere Basarabia. Ei bine, şi eu am văzut tot prin gazete această cerere, am auzit şi de la oameni politici această cerere, v-am spus în şedinţa secretă tot ce ştiam.

Tot în şedinţă secretă v-am arătat că, îndată ce am auzit rostindu-ni-se primul cuvînt pentru înapoiarea Basarabiei, m-am dus la Viena şi aiurea ca să aflu adevărul şi m-am întors cu convincţiunea ce v-am arătat cu franchețǎ, cum era datoria mea. Într-aceasta însă, agenţii noştri din streinătate se declară autorizaţi de a-mi afirma că lucrările s-au petrecut altmintrelea şi că nu era esact că în privinţa Basarabiei s-ar fi luat undeva vreo îndatorire. Cu toate aceste denegaţiuni, aţi văzut şi ştiţi ca şi mine că totuşi a urmat comunicări; chiar astăzi văd în livrezonul 15 al actelor diplomatice comunicate Parlamentului din Londra o conversaţiune între contele Şuvaloff şi între lordul Derby [12], prin care ambasadorul Rusiei, într-un mod cu totul personal, arată ministrului englez că Rusia nu voia a anexa nici gurele Dunărei, nici Bulgaria, dar că Rusia era hotărîtă să reia judeţele Basarabiei perdute în 1856 şi că se va înţelege cu aliaţii săi ca să dea despăgubire teritorială României; şi a mai adăogit şi a mai repetat de mai multe ori că putea asigura pe Englitera cum că la această cerere nu va găsi nici o împotrivire de la nici o putere continentală! Ei bine, cu toate acestea unii din agenţii români asigură că nu ştiu nimic, că de la puterile continentale nu s-au luat nici o îndatorire.

Ziceţi că de ce nu v-am spus aceste de atunci! Bine, cum eram să vă spun lucruri îndoioase? Vi le-am spus toate, vi le-am arătat toate atunci cînd am avut dinainte-mi o cerere pozitivă. Aceasta am făcut-o arătîndu-vă toate actele care le-am avut. Tot aşa am urmat cînd v-am arătat cum am cerut ca să fim chemaţi să tratăm interesele noastre la încheierea armistiţiului. Ni s-a refuzat cererea. V-am arătat asemenea cauzele ce ni s-au opus înainte spre a fi refuzaţi. Ni s-a zis că refuzul venea de la Turcia, care nu vrea să trateze cu noi pe un picior egal, şi în adevăr Turcia, pînă în momentul din urmă, pînă chiar la deşertarea Vidinului, a pretins a nu trata cu noi, zicînd că ea nu putea vedea împrejurul Vidinului decît armata rusească, decît numai oficieri şi soldaţi ruseşti, cu toate că acolo nu era un singur picior rus. Astfel, în faţa acestui refuz sistematic al Rusiei *, principele Gorciacoff precum şi cei[l]alţi diplomaţi au zis că această cestiune, tratarea directă din partea României, trebuia lăsată de o parte, că nu se putea periclita interesele mari din cauza cestiunei personale a României, şi apoi că aşa s-a făcut de împăratul Napoleon şi de împăratul Germaniei în asemenea ocaziuni.

Domnilor, v-am spus tot, nu s-a ascuns nimic şi cu toate acestea am fost acuzat nu numai de incapacitate, dară şi de duplicitate şi prin urmare de trădare! Dară pînă aci, domnilor, cu asemenea învinovăţiri; nu glumiţi, că şi mie mi se poate aprinde berea, că voi fi în stare de a răspunde chiar personalităţei înalte şi cu mare esperienţă şi capacitate a principelui Dimitrie Ghica!

Ni se mai zice un cuvînt greu, acela că sîntem rău văzuţi în streinătate, că nu inspiră încredere şi consideraţiune trimişii noştri în afară! Am onoarea de a afirma domnului Dimitrie Ghica că nu este astfel; sînt prea mic, nu este meritul meu pentru că se primesc laude esclusive, dară viu a vă spune că sîntem datori energiei şi patriotismului ţărei şi mai ales sîngelui nu a 15 mii de români, ci a 5—6 mii [sic!], acestia datorim că niciodată, niciodată, o repet, România nu a fost mai sus pusă în stima puterilor europene ca astăzi. *(Aplauze.)*

Şi tocmai acea putere care se arată că ne-ar fi ostilă, acea putere care are interese vitale în această ţară, această putere putem declara că are cea mai deplină încredere în noi, în guvernul nostru; şi ştiţi pentru ce are această încredere? O are pentru că am fost leali către dînsa, pentru că ne-am ţinut toate angajamentele ce am luat către dînsa.

În momentul ce a trecut armata rusească în ţară, m-am dus la Viena, căci daca Rusia ca vecină are interese în ţara noastră, apoi este şi cealaltă vecină, Austro-Ungaria, care are şi ea interese la Dunăre; şi am arătat tot ce socoteam, tot ce vrem a face. Am făcut-o aceasta pentru că în cestiunea țărilor de la Dunărea de Jos am convicțiunea că în viitorul congres glasul Austriei va fi cel mai ascultat.

---

* Citeşte: *Turciei.*

Apoi unde se vede nepriceperea, incapacitatea, pe ce se susține că nu insuflăm încredere și că guvernul austro-maghiar mai mult decît oricare altul nu crede în noi?

Aceasta nu esistă, pentru că nu am ascuns nimic, pentru că nu am făcut un pas fără a arăta ce voiam și unde voiam!

A fost vorba că voiam să declarăm pe domn de rege. Austria mi-a făcut onoarea de a-mi spune că acest titlu în sine nu avea nimic important, dar că poate în momentele actuale ne va atrage dificultăți pentru alte interese mai importante; și atunci am răspuns: garantez că titlul de rege nici se va pronunța, și așa a și fost.

A fost iarăși frici sau îngrijiri cum că noi am vrea să întindem dominațiunea noastră pe malul drept al Dunărei, înspre Vidin: și iarăși am liniștit aceste frici.

Noi de secole am trăit bine cu serbii și bulgarii. N-avem ce face în Vidin!

A mai fost și o altă preocupare, aceea adecă, daca vom merge cu armatele rosiene pînă la Adrianopol. Am răspuns că noi eram otărîți a mărgini operațiunile noastre militare numai de-a lungul Dunărei, pentru apărarea țărei noastre, pentru revindecarea drepturilor noastre. Și iarăși ne-am ținut de cuvînt.

Daca dumneavoastră credeți că totuși politica noastră a fost duplice, veniți cu dovezi și arătați-ne duplicitatea noastră! Arătați-ne că Europa este în contra noastră. Noi susținem din contra că nu este așa; noi susținem că nici Austro-Ungaria, nici Rusia nu fac cestiune de persoane; prea puțin le pasă cine sînt pe aceste bănci, ele nu se uită decît la fapte!

Da, sîntem în drept de a susține cum că, de vreme ce am fost leali, nu putem să fim rău priviți!

Din contra, ca toate guvernele leale inspirăm încredere și sîntem stimați!

Dar Rusia, ne întrebați? A! Da! astăzi sîntem într-un conflict cu Rusia, așa este, v-am spus-o cu franchețǎ, tocmai ca să știe țara. Rusia ar voi să-i dăm Basarabia și noi nu putem face aceasta. Dar ce voiți dumneavoastră? Să-i declarăm resbel? Să ne apucăm la ceartă cu o națiune pe care astăzi Europa întreagă este silită s-o respecteze, s-o cruțe?

Ei bine, vă mai repet întrebarea: În fața acestei stări de lucruri ce voiți să facem și ce ați face dumneavoastră, decît cu înțelepciune, cu fermitate, cu patriotism a zice și a răspunde cum am și răspuns: *Non possumus?*

Dar daca va urma Rusia a fi tot mînioasă, cum s-o împăcăm? Spuneți-o dumneavoastră. Să dăm Basarabia? Nu! Altă ceartă între Rusia și noi nu esistă. Rusia primește independența noastră, chiar o cere, Rusia primește să ni se dea despăgubire!

Pentru neînțelegere între noi și Rusia în privința Basarabiei va otărî Europa!

Incapacitate este aci vorbind și lucrînd așa?

Daca aveți altă opiniune, spuneți-o pe față; nu vă mărginiți a acuza. Spuneți ce voiți? Voiți să declarăm resbel? Dar atuncea aceasta

nu privește pe domnul ministru de esterne, ci pe ministru[l] de resbel și mai cu seamă pe capul cabinetului! Principe, politica de resbel în contra Rusiei îmi pare că voiți dumneavoastră! Și atunci vă declar că nu va mai fi nevoie de a fi taxat acum la bătrînețe de incapabil de către principele D. Ghica; fiți încredințați că în acea zi mă voi da eu singur jos după această bancă, căci aș fi un Don Chichotte! Sînt deprins a-mi da demisiunea și fără a aștepta ca alții să mi-o ceară, cînd voi avea convincțiune că interesele țărei cere retragerea mea!

În asemenea caz, fie sigur principele Dimitrie Ghica că nu voi aștepta epitetul care binevoiește a mi-l da, înconjurat cu alte laude tot atît de puțin meritate, ca și necapacitatea cu care voiește a mă lovi! *(Aplauze.)*

Replică lui Manolache Costache[13].

(Întrerupînd.) Vă desfid a putea proba că s-a dus un singur om, nu o comisiune!

Domnul M. Costache: Îmi permit și eu a vă ruga să contestați dacă dumneavoastră înaintea comisiunei de zece nu ați spus avantagele Dobrogiei și, cînd v-am zis: ce nevoie ați avut de toate acestea, dumneavoastră mi-ați răspuns: eu trebuie să știu ca ministru ...

(Întrerupînd.) Dumneavoastră din cuvintele zise cu bună-credință veniți și faceți un eșafodagiu de culpabilitate. V-am spus că am cunoștință de ce este în Dobrogea, precum am cunoștință despre ceea ce este împrejurul Vidinului, precum am cunoștință de cîtă populațiune română este în Tesalia, în Epir; prin aceasta însă nu va să zică că am să cer Tesalia și Epirul!

Toți miniștrii de esterne au date statistice; le-am căpătat și eu, dar n-am trămis nici o comisiune, n-am trămis nimic. Și este foarte puțin cavaleresc din partea dumneavoastră ca din discuțiuni academice particolare să veniți să faceți acte de acuzațiune. În viața mea, cu dumneavoastră mă voi ținea scriind, nu vorbind.

Domnul M. Costache: Apoi o să vă probez că nu este lucrul așa!
Domnilor, ia să vedem, oare cînd se numește o comisiune formată de 5 senatori și 5 deputați, care comunică lucrarea lor domnilor miniștri, cari primesc observațiuni și le modifică împreună cu domnii miniștri, oare zisele acestea sînt lucruri secrete, domnule Kogălniceanu?
Vom repeta atunci vorbele zise de dumneavoastră cînd noi am declarat că nu vom da Basarabia și nu vom primi Dobrogea; atunci dumneavoastră, domnule ministru, ați zis: dacă este așa, nu vă puteți amesteca în aceasta, aceasta este treaba Constituantei. În contra opiniei dumneavoastră, atît domnul Sturdza cît și eu am protestat, după care domnul Sturdza a făcut interpelațiunea.

Nu am zis așa!

Domnul D. Ghica: Ba așa ați zis; eram și eu de față! *(Zgomot.)*

Domnilor, ca ministru sînt dator să vă lămuresc despre tot și să vă spun și propunerile care se fac, însă erau cestiuni de acelea cari nu se puteau discuta în ședință publică, și atunci am zis că la perderea Basarabiei, nici la scădere, nici la adăogire nu noi vom hotărî[14].

„Monitor", 1878, nr. 38, p. 965, col. 1 —
p. 967, col. 2; p. 968, col. 2 —
p. 970, col. 1; p. 1 007, col. 2—3.

NOTE

[1] Vezi interpelarea lui D. Ghica în cuprinsul discursului lui K.

[2] Vezi supra p. 524, nota 5.

[3] Vezi supra p. 536 și urm.

[4] Vezi nota 2.

[5] Vezi supra p. 529, nota 3.

[6] La 11 ianuarie cancelarul Gorceakov îi scria lui K. că guvernul său e preocupat, fără discuție, „de pérpetuer et de consolider les traditions qui unissent la Roumanie à la Russie"; în același timp însă, amenința bătrînul cancelar, „nous avons aussi des intérêts et des droits à sauvegarder sur lesquels nous ne pouvons pas transiger" (D. A. Sturdza, *Charles I-er* ..., vol. III, p. 436). Trimișii speciali ai guvernului român pe lîngă cabinetele europene (Ion Ghica, Al. Candiano, Ion Cîmpineanu, Iancu Ghica) captau informații categorice în acest sens.

Perseverența cu care românii au acționat în acest caz a nemulțumit diplomația țaristă. La 17/29 ianuarie 1878 Iancu Ghica îi relata lui K. spusele cancelarului Gorceakov: „Votre gouvernement entreprend à ce sujet une campagne contre nous, tant par l'envoi de représentants ah-hoc à l'étranger [...]. Ce jeu est dangereux pour vous, il vous aliènera les sympathies de Sa Majesté l'Empereur. Dites à vos ministres d'envisager cette question en hommes politiques" (D. A. Sturdza, *Charles I-er* ..., vol. III, p. 459).

În aceeași ordine de idei K. îi scria lui Iancu Ghica, la 15/27 ianuarie:

„Il nous serait impossible d'accepter la position que le cabinet impérial veut réserver à la Roumanie; c'est-à-dire que nous restions à la porte pour y attendre à genoux la décision du Congrès. Notre indépendance nous la devons à nos sacrifices, à la bravoure de nos soldats conduits par notre Prince. L'Empereur a déjà reconnu notre indépendance; donc nous sommes en droit de demander que ce soit encore Sa Majesté qui prenne la Roumanie emancipée par la main et l'introduise au lieu où se signera la paix et au sein du Congrès. Que d'autres Puissances se refusent à nous recevoir au cénacle politique, soit; mais, ce n'est pas à la Russie à se desister d'avance de ce devoir vis-à-vis de nous et à nous demander que nous ajournions l'exercice de notre emancipation politique à plus tard. Donc insistez fortement pour que nous soyons reçu comme belligérants à l'armistice et comme co-participants à la paix" (*Documente diplomatice, 1877–1878*, p. 35–36).

[7] Vezi infra discursul lui K. la Congresul de la Berlin, p. 603 și urm.

[8] Vezi supra p. 547, nota 6.

[9] Ibidem.

[10] Dimitrie Ghica îl atacase furibund pe K., declarînd că a ținut o întrunire tainică la Senat în care, în loc să discute problema Basarabiei, s-au tratat „cestiuni de partid, hotărînd zdrobirea noastră, acestor pe care vă place a ne numi reacționari.

Domnilor miniștri, și, mai cu deosebire, domnule ministru de esterne, vă acuz că fără participarea noastră voiți să rezolvați cestiunile cele mai mari ale țării mele [...]. Nu vă contestez patriotismul, nici inteligența, dară ceea ce constat cu țara întreagă este că nu ați avut mînă fericită în această gravă împrejurare".

[11] I. C. Brătianu.

[12] Încă la 27 mai 1877, Șuvalov, ambasadorul Rusiei la Londra, îi prezentase lui Derby următorul tablou, pe care viitorul congres de pace trebuia să-l statuteze: Bulgaria, pînă la Balcani, devenea provincie autonomă sub garanția Europei; Serbia și Muntenegru primeau anumite sporuri teritoriale; situația României — care și-a proclamat de curînd independența — urma să fie discutată ulterior. Dacă Turcia accepta aceste condiții, Rusia era dispusă a-și retrage trupele, cerînd însă ca o compensație Basarabia de sud. României, pentru această pierdere urma să i se recunoască independența sau, dacă rămînea vasală Turciei, i se putea da o bucată din Dobrogea (D. A. Sturdza, *Charles I-er* ..., vol. II, p. 817).

[13] Manolache Costache rezumase evenimentele ce s-au succedat după încheierea, la 4 aprilie 1877, a convenției militare cu Rusia; amintise de întrevederile de la Livadia, Ploiești și București. „Cînd dară în luna august [1877], cînd era să treacă oștirea noastră peste Dunăre, s-a știut că cu toată convențiunea votată cererea de retrocedarea Basarabiei esista, vă întreb: ați fi dat consimțămîntul dumneavoastră de a trece Dunărea dacă ați fi fost informat de cererea retrocedărei Basarabiei"?

În legătură cu Dobrogea, Manolache Costache afirmase că K. „avea și date precise pentru ca să ne dovedească avantajele Dobrogei.

S-a trimis persoane — nu știu care — și au adunat date statistice despre populațiune, despre valoarea pămîntului, despre venituri, despre drumuri de fer și cele[l]alte.

Apoi, onorabile domnule Kogălnicene, dacă dumneavoastră ați fi opus acest *non possumus* energic de astăzi, n-ați fi avut nevoie a trămite acea comisiune în Dobrogea".

[14] Dim. Ghica ș.a. depuseseră o moțiune:

„În urma interpelațiunei prințului Dimitrie Ghica, Senatul, ascultînd explicările guvernului, declară că ministerul nu are destulă autoritate morală pentru a apăra adevăratele interese ale țărei, față cu viitorul congres".

Senatul a respins-o cu 36 de voturi împotrivă și 16 pentru.

N. Voinov ș.a. depuseseră o moțiune în care se exprima „deplina încredere" în capacitatea guvernului de a reprezenta țara la viitorul congres. Senatul a primit-o cu 39 de voturi pentru și șase împotrivă.

Asupra petiției locuitorilor orașului Vaslui privitoare la desființarea taxelor de proprietate *

Nu voi intra în toate amănunțiunile espuse de onor. domn Vizanti[1]. Încheierea comisiunei dumneavoastră e cea mai legală: să se recomande guvernului. Nu puteți da altă soluțiune ...

Domnul Pache Protopopescu: Nu se mărginesc concluziunile numai aci ...
Voci: Să se citească concluziunile.
Domnul R. I. Campiniu: Iată ce zice comisiunea în privința primei părți a acestei petițiuni:
„Pentru toate aceste motive, comisiunea opinează a se recomanda guvernului petițiunea vasluienilor, cu invitarea de a lua măsuri spre a interzice perceperea în țară a unor asemenea taxe, contrarii literei și spiritului legilor țărei".

Apoi cu această concluziune dați foc țărei întregi și sînt silit să intru în amănunte.

Domnilor, și în România de dincoa de Milcov, dară mai cu seamă în Moldova sînt o mulțime de orașe și orășele înființate pe proprietăți particulare cu anume așezăminte.

La Vaslui însă vă declar că este o stare de lucruri *sui generis*. Vasluiul era înainte oraș liber. Un domn grec, după obiceiul de atunci de a lua unele moșii și a le face domnești sau a le închina monastirilor, după cum v-a spus și domnul prim-ministru în privința bisericei Sf. Spiridon de aci, un domn grec ia orașul Vaslui și, afară de cîteva proprietăți, îl dă unui boier, cu un anume așezămînt, în care se zice că veniturile să fie percepute după pilda orașului celui mai apropiat, și din zi în zi s-a sporit venitul acestui oraș. Acum, după Convențiunea de la Paris, cestiunea a venit înaintea Consiliului de Miniștri, al căruia președinte era Vasile Sturdza și ministru de interne domnul Iepureanu. Consiliul de Miniștri a desfințat mai multe dispozițiuni arbitrarie ale proprietarului, pe care le luase în contra titlului cu care avea proprietatea, ca adică să perceapă venituri după pilda orașului celui mai apropiat, care era orașul Huși. Au urmat tînguiri din partea doamnei Schubin. În adevăr, domnilor, se făcuse la Vaslui monopol de pîne, de carne, pînă chiar de orz și grîu, dară cum zisei, au urmat tînguiri așa încît Consiliul de Miniștri, după deosebitele persoane din care a fost compus după vremi, a luat vreo cinci, șase hotărîri. Cestiunea a fost ridicată și în Cameră de către domnul Iepureanu ca deputat, a apărut și o broșură atunci despre aceasta și în fine s-a hotărît ca să se păstreze *statu quo*, iară partea jicnită să meargă la tribunal. Orăşenii pretindeau că sînt orăşeni ai unui oraş liber, iară de altă parte doamna Schubin protesta şi ea că trebuie să se păstreze toate drepturile sale şi astfel nici o parte, nici alta nu voia să meargă la tribunal; ba încă doamna Schubin s-a hotărît să nu mai perceapă nici veniturile sale legale, consimţite şi de aşezămînt, şi de Consiliul de Miniştri, adică embaticul şi o dare pe vin şi rachiu. Acum însă se vede că domnia-sa s-a hotărît să perceapă acele venituri.

---

* Ședința din 18 februarie 1878.

Domnul A. Vizanti: I s-a dat monopolul numai ei.

Nu are monopol şi primesc informaţiunile dumneavoastră, dară vă rog şi pe dumneavoastră să primiţi pe ale mele.

Prin urmare, nu puteţi decît să trimiteţi petiţiunea la guvern, însă nu cum se zice în concluziunile comisiunei, ca să se ia de către guvern o măsură generală. Aceste orăşele particulare, în sistemul nostru administrativ, sînt o anomalie, cu toate că şi eu sînt proprietar de asemenea localitate. La 1864 ar fi fost prea mare greutate a se emancipa şi aceste proprietăţi; se propusese chiar o lege în acest sens şi au fost mulţi proprietari de asemenea orăşele cari au intrat în tranzacţiuni, precum acela de la Mizil şi din alte locuri. Poate după pace va veni momentul ca guvernul şi Camera să se ocupe de a face o lege pentru emanciparea acestor proprietăţi, negreşit întemeiată pe despăgubire. Pînă atunci încheierea comisiunei socotesc că este numai o dorinţă. Ceea ce poate face guvernul, în specie pentru Vaslui, este să menţină ultima hotărîre a Consiliului de Miniştri, care a decis anume nişte drepturi, de care nu s-a făcut uz în unele cazuri.

O voce: Să se facă un project de lege.

Nu se poate face un project de lege special pentru Vaslui. Şi eu cred că orăşenii au dreptate, însă cestiunea trebuie încă studiată. Astăzi, proprietarii au un hrisov care are putere de lege; a venit pe urmă hotărîrea Consiliului de Miniştri din 1858 şi proprietarii au cătat să o strice, dară n-au reuşit. De aceea, domnilor, fiindcă nu puteţi cunoaşte îndestul de bine împrejurarea, vă rog să nu daţi o hotărîre definitivă [2].

„Monitor", 1878, nr. 40, p. 1 076, col. 3 — p. 1 077, col. 2.

NOTE

[1] Se discuta o petiţie a vasluienilor în care reclamau că proprietara oraşului, Elena Şubina, le pretinde taxe pentru aducerea şi desfacerea băuturilor. Cereau în acelaşi timp ca Adunarea să ia în discuţie emanciparea oraşului după pilda celor aflate pe domeniile statului.

Temeiurile juridice erau următoarele: declararea în 1860 a Vasluiului ca oraş liber; desfiinţarea, potrivit legii rurale din 1864, a oricărui monopol în favoarea proprietarului; perceperea de dări este un drept exclusiv al puterii publice, în folos public. A contraveni acestui principiu înseamnă să se constituie „stat în stat".

Cît priveşte emanciparea, comisia Adunării făcea o recomandare cu valoare generală, cerînd „a se invita guvernul ca să autorizeze autorităţile judeţelor pe unde se găseşte asemenea oraşe a interveni ca mijlocitoare către proprietari şi tîrgoveţi, spre a-i aduce la o învoire de răscumpărare dreaptă şi echitabilă, iară pentru acele embatichiuri înfiinţate după promulgarea legii civile să facă a se respecta legea, spre a se evita creşterea relelor ce naşte din starea de servitute a regimului embaticar".

Andrei Vizanti pledase cu căldură cauza vasluienilor, declarînd că păstrarea acestei „redevanse" în favoarea Şubinei e „ca cum am fi în Abisinia sau în China". Amintise apoi de K., care a fost un aprig apărător al drepturilor vasluienilor. „Domnia-sa vă va putea spune

cum s-au petrecut lucrurile, căci cum am zis a fost chiar advocatul vasluienilor, pe cînd domnul Iepureanu, din contra, a fost un călduros apărător al drepturilor doamnei Şubin, pretinsa proprietară. Cînd venea la minister domnul Kogălniceanu, reintegra pe tîrgoveţi în dreptul lor, cînd venea domnul Iepureanu la minister strica tot ce făcuse domnul Kogălniceanu şi primea pe proprietară iarăşi în exerciţiul acelor prestaţiuni arbitrarii şi ilegale, căci, domnilor, însuşi o încheiere a ministerului din 1863 sau 1864, nu-mi aduc bine aminte, spune curat că, în ceea ce priveşte drepturile doamnei Şubin de proprietară absolută, acestea nu i se poate tolera, căci niciodată nu le-a avut legiuite. Acea încheiere este subscrisă chiar de domnul Kogălniceanu".

[2] În şedinţa de faţă s-a votat concluzia comisiei, care recomanda petiţia guvernului.

Răspunde la interpelarea lui P. Vioreanu, care îl acuza că a încheiat unele tranzacţii neconvenabile cu statul [*]

Domnilor senatori, nu am voit să iau cuvîntul şi nici să mă apăr în toate învinovăţirile şi atacurile personale [1] care mi s-au făcut! Timpurile sînt prea grave, şi cea mai mare dovadă de dragoste către ţara mea şi a părinţilor mei, de respectul ce port acestui Senat, au fost să rabd toate personalităţile care mi s-au adresat. Nu răspund astăzi, însă să fie ştiut cum că a doua zi după ce voi părăsi această bancă ministerială îmi păstrez dreptul de a răspunde. Pînă atunci păstrez în mînă noroiul care mi s-a aruncat! Cît pentru apărarea drepturilor ţărei, sînt 40 de ani de cînd nu am fost cel din urmă. *(Aplauze.)* Şi astăzi nu dau dreptul nimănui ca să zică că am uitat interesele ţărei. Viitorul va dovedi, întemeiat pe trecutul meu.

„Monitor", 1878, nr. 42, p. 1 136, col. 3 — p. 1 137, col. 1.

NOTE

[1] Vezi şi supra p. 533. Paul Vioreanu, referindu-se la contractele de arendă cu statul ale lui K., observase că tranzacţia intervenită în noiembrie 1877 „a mişcat adînc opiniunea publică şi a provocat reflesiuni dureroase asupra stărei moravurilor noastre". K., denunţa Vioreanu, obişnuieşte să ia în arendă moşii plătind doar jumătate sau şi mai puţin din suma licitată, apoi „născoceşte nişte pretensiuni", intentează procese şi încetează plata arenzii. Şi aceasta pentru că e „copilul răsfăţat al tuturor guvernelor, păsuitul favorit al deosebitelor ministere". Prezentase apoi împrejurările arendării moşiei statului Vatra Văcăreşti pe anii 1868—1873 şi unde K. rămăsese dator 80 000 de lei, refuzînd însă achitarea lor şi invocînd diferite piedici (exproprierea unor porţiuni pentru lucrări de utilitate publică, calamităţi etc.). Administraţia domeniilor, în 1876, se arătase dispusă să videze socoteala în favoarea lui K. Acum Vioreanu cerea Senatului să anuleze tranzacţia, ceea ce îi atrage replica ironică a lui Ion Cîmpineanu, ministrul de finanţe, că „face jalbă la carvasara", întrucît doar o instanţă judecătorească putea casa acest aranjament.

Şi I. C. Brătianu l-a apărat pe K., precizînd că tranzacţia s-a operat sub guvernul Lascăr Catargiu, căruia, după cum se ştie, K. îi făcuse o violentă opoziţie. Împotriva lui K. au vorbit Dim. Ghica şi V. Boerescu, fiecare, aşa cum dealtfel constatase şi Cîmpineanu, animat mai mult de ranchiune personale decît de dorinţa de a face lumină asupra acestor contracte.

În cele din urmă Senatul a votat închiderea incidentului.

[*] Şedinţa din 20 februarie 1878. Senatul României.

*În legătură cu despăgubirea proprietarilor expropriaţi în urma construirii liniilor ferate Zimnicea—Frăteşti şi Galaţi—Bender. Replică lui G. Cantili**

Nu credeam că onor. domn Cantili va da o dezvoltare atît de mare interpelaţiunii sale[1] şi nu o credeam pentru că dincolo m-a asigurat că nu voieşte alt decît să cunoască de la guvern ce măsuri a luat. Domnia-sa *ex professo* a dezvoltat foarte mult şi foarte larg cestiunea. Nu vă fac, domnule Cantili, nici o imputare pentru aceasta, fiindcă la orice vîrstă se învaţă ceva şi mulţumesc pentru lecţiunea care mi s-a dat, de care voi profita altă dată.

Domnul G. Cantili: Fără intenţiune rea, să ne înţelegem.

Domnilor, asemenea mă mir şi de chipul argumentării şi de concluziunea domnului Cantili. Domnia-sa, care este om de drept, susţine ca Adunarea să se constituie în tribunal şi să pună secuestru ...

Domnul Cantili: N-am zis aşa ; cer cuvîntul.

Apoi, domnilor, ia să vedem cum e cestiunea ; guvernul nu cunoaşte cine e domnul Poliacof, nu cunoaşte nici pe domnul Zamarof ; guvernul nu cunoaşte decît pe acela cu care a contract[at], pe împăratul Rusiei, cu acesta avem noi a face. Tocmai de aceasta mă mir de domnul Cantili şi mă întreb cum se poate ca domnia-sa, care ştie bine că nu este numai domnul Poliacof care a construit drumuri de fier în ţară, să pretindă aceasta. Apoi numai domnul Poliacof a făcut drum de fier şi prin urmare espropriaţiuni?

De ce nu vorbiţi şi de espropriaţiunile de la Filaret, de la Păşcani, de la Ungheni şi de la toate garele unde s-au făcut lucrări de garagiu? Eu vă declar, domnilor, că mi-ar fi foarte greu să urmăresc pe toată lumea care a făcut lucrări pentru care trebuia să se facă esproprieri şi nici nu ştiu daca aş găsi pe toţi acei constructori pe care voieşte domnul Cantili să-i urmăresc, dar pe împăratul Rusiei îl găsesc. În adevăr, la început şi eu primind oarecari plîngeri de la particulari, cum a primit şi domnul Cantili, m-am îngrijit, m-am adresat domnului Poliacof ; domnia-sa mi-a răspuns, eu construiesc pe comptul guvernului rusesc şi n-am nimic a face cu dumneavoastră, şi nici nu s-a adresat la noi, ci la guvernul rusesc, cerînd ca să se facă lucrările pregătitoare pentru espropriaţiune. În urmă guvernul rusesc s-a adresat la noi pentru aceasta şi colegul meu de la lucrările publice a făcut lucrările pregătitoare pentru espropriaţiune prin decret domnesc, precum s-a făcut şi pentru celelalte linii ale statului, Ploieşti — Predeal, Ungheni — Iaşi, Bucureşti — Giurgiu etc.

Cînd domnul Poliacof mi-a răspuns : n-am nimic cu dumneavoastră şi dumneavoastră nimic cu mine, eu am făcut referat la Consiliul de Miniştri şi consiliul m-a însărcinat ca prin comisarii speciali[2] ce avem, şi prin agentul prin care am tratat convenţiunea cu Rusia[3], să cer despăgubiri. Acum cestiunea stă aci. Rusia avea trebuinţă de căi strategice, şi cine zice cale strategică zice o cale mărginită, provizorie; cu alte cuvinte, cînd ruşii se vor duce din ţară, acea cale poate să devină orice, numai strategică nu poate fi. Se mai zice prin convenţiune că guvernul român va lua măsuri de a-l pune în folosinţă provizorie a acelor căi [sic !]. Acum discuţiunea rulează în privinţa acestui punct : noi pretindem o despăgubire întreagă şi perpetuă ; partea cealaltă zice : este cestiunea să vedem daca noi trebuie să vă plătim pentru espropriaţiune despăgubirea întreagă şi perpetuă, sau daca trebuie să vă plătim o despăgubire numai pentru folosinţa provizorie ce am avut. Se mai naşte asemenea o altă cestiune din partea proprietarilor, care zic : dară pe noi ce ne priveşte aceasta? Însă ni s-a luat pămîntul şi trebuie să fim despăgubiţi ; Poliacof se va duce, Zamarof se va duce, dar ţara e datoare să ne despăgubească direct sau indirect.

Aşadară, ceea ce pot zice domnului Cantili şi proprietarilor interesaţi este că toate aceste plîngeri guvernul le cunoaşte, că acesta este un interes al ţărei de care ne ocupăm, precum ne ocupăm şi de celelalte, şi stăruim pe calea diplomatică ca să ni se dea despăgubirea ; sîntem dară în cursul tratativelor.

Daca onor. domn Cantili voieşte să se încredinţeze de aceasta, n-are decît să vină la minister şi-i voi arăta. Daca aş fi ştiut însă dezvoltările ce domnul Cantili voia să dea acestei interpelări ...

Domnul Cantili: Ce dezvoltare? Am zis două cuvinte.

Daca dezvoltarea dumneavoastră este două cuvinte, atunci să mă ferească Dumnezeu de douzeci de cuvinte ! *(Ilaritate.)* Vedeţi, domnilor, că acesta este un interes de care ne ocupăm şi am făcut ceea ce trebuia să facem, ne-am adresat la guvernul rus prin mijlocirea comisarului general şi urmărim acest interes ca pe toate cele[l]alte interese ale ţărei. Cînd domnu[l] Cantili va binevoi a veni la minister, îi voi arăta toate lucrările şi-i voi da şi còpii, daca va voi.

Acum, în cît priveşte primăria de Galaţi, socotesc că domnul primar[4], nu ca deputat, căci ca astfel are dreptul să comunice cu deputaţii şi să le dea esplicaţiuni şi informaţiuni, dar ca primar trebuie să se adreseze mai întîi la ministerul de care atîrnă şi la colegul meu de la lucrări publice, iar nu aceste informaţiuni să ne vină nouă *par ricochée*.

Repet dar că domnul primar de Galaţi, ca primar, trebuia să se adreseze mai întîi la guvern şi, daca i se făcea strîmbătate, atunci numai să se fi adresat la Cameră, iar nu să dea lămuriri de-a dreptul pe care nici eu, nici colegu[l] meu de la lucrări publice nu le ştiam.

Pentru aceste considerante, domnilor, vă rog să respingeţi concluziunile domnului Cantili, pentru că noi nu avem putinţă nici să urmărim, nici să secuestrăm pe constructorii acestor linii[5].

D. Cantili: Nu voiesc să mai obosesc pe Cameră dovedind domnului Kogălniceanu că antreprenor[ul] trebuie să plătească despăgubirile pentru expropriaţiuni şi că provizoriul folosinţei terinurilor despre care vorbeşte convenţiunea se referă la ideea coprinsă în convenţiune că guvernul rus se va folosi de bunul Dumneazeu pe atît pe cît armatele ruse vor fi în ţară la noi.

Aici sînt de acord cu dumneavoastră, aşa înţelegem şi noi.

„Monitor", 1878, nr. 50, p. 1 397, col.
3 — p. 1 398, col. 3.

---

* Şedinţa din 2 martie 1878.

NOTE

[1] G. Cantili îl interpelase pe K. dacă s-a stabilit cine-i va despăgubi pe proprietarii terenurilor pe care s-au construit liniile ferate Zimnicea—Frăteşti şi Galaţi—Bender, guvernul român sau cel rusesc?

Antreprenorul lucrării — Poliakov — era dator, chiar în conformitate cu prevederile convenției româno-ruse din 4 aprilie 1877, să achite despăgubiri proprietarilor, or el le-a luat „cu japca, iară nu în conformitate cu legea".

Depusese apoi următoarea moțiune:

„Camera invită pe guvern ca prin comisarul alăturat pe lîngă oștirile rusești să facă să se reție de la domnul Poliacov, prin intendența rusă, o sumă analogă cu valoarea pogoanelor espropriate, și trece la ordinea zilei".

[2] Vezi supra p. 490.

[3] La 25 septembrie 1877, K. refuza lui Stuart, apostilînd în acest sens o cerere a acestuia, exproprierea proprietăților de pe linia București — Alexandria — Zimnicea (cf. *DRI*, VI, p. 364).

[4] G. Cantili amintise că primarul Galaților i-a trimis o notă în care arăta că suprafața expropriată pentru construirea liniei ferate Galați — Bender era de 125 518 m².

[5] Cantili și-a retras moțiunea.

*Asupra libertății navigației și comerțului românesc pe Dunăre. Răspuns la interpelarea lui D. Mărgăritescu**

Domnilor, eu socotesc cum că în cestiunile ce se dezbat între guvern și între deputați, cînd sînt cestiuni de călcări de lege, cînd sînt cestiuni privitoare la cele din întru, putem spune și bune și rele, putem să reproducem toate calomniele, dară gîndesc că întru cît se atinge de cestiuni de-ale țărei, cari pentru a fi rezolvate nu atîrnă numai de țara noastră, că sînt și alții la mijloc mai puternici decît noi cari trebuiesc să ia parte, atunci trebuie să avem mult mai multă stimă pentru guvern și să credem că sîntem deopotrivă români și că deopotrivă ne iubim țara noastră.

Nu cred că în țara aceasta să se găsească un singur om care să calomnieze pe guvern, și mai ales pe mine, că în cestiunea aceasta nu mi-am făcut datoria de ministru, și daca n-ar fi ca cestiune de patriotism și ca datorie de ministru ar fi ca cestiune de interes de proprietar. Fac apel la deputații de Fălciu să spuie daca nu știu că aceia care sînt cei mai loviți sînt proprietarii de-a lungul Prutului, din cauză că nu pot să-și esporte bucatele; fac apel la domnul Cisman să spuie daca eu nu am 1 500 de chile de producte în ambarele mele și nu le pot esporta ...

O voce: Aceasta nu este un argument.

Cînd dumneavoastră veți fi aci și cînd veți fi maltratat cum am fost eu, atunci veți lua și argumentele personale, care de multe ori împing de a apăra și interesele generale; este interesul general apărat cu atît mai mult cînd este și un interes particular la mijloc.

Onor. domn Mărgăritescu[1] ca deputat și-a făcut datoria, dați-mi voie să-mi fac și eu datoria ca ministru. Onor. domn Grădișteanu[2] a vorbit despre Sulina și a spus că Sulina este impedicată, zicînd cum că noi să ne punem în relațiune cu niște persoane, care astăzi nu sînt decît niște simpli particulari; să aflăm ce este acolo, cîte cheltuieli ne-ar trebui și că noi trebuie să punem chiar un impozit pentru ca să curățim Sulina. Domnilor, să-mi permiteți a spune un lucru, cum că domnia-sa uită că Sulina nu este în țara noastră și că, daca am voi să facem cu cheltuiala noastră acolo vreo lucrare, nu ne lasă alții. Sulina este în mîna altora mai mari decît noi, Sulina e în mîna Europei și reprezintă un interes european; noi către Sulina nu sîntem decît un stat riveran. Navigațiunea Dunărei reprezintă un interes european, și daca nu european, dar cel puțin al unor state mai mari decît al nostru, dar eu cred că reprezintă un interes european; și chiar domnul Grădișteanu ne-a dat argumentul acesta prin cuvintele pe care le-a zis. Domnia-sa a zis că corăbiile mici de mai nainte ale Austriei, ale Rusiei și ale Greciei, dar mai mult ale Greciei, mai pe urmă s-au înlocuit cu vapoare mari. Așa este. Ale cui sînt aceste vapoare mari? Ale națiunei cele mai puternice, ale reginei mărilor, ale Engliterei, care are dar și mai mare interes ca Sulina să fie deschisă decît noi și oricare alta, căci ca națiune mare, pe lîngă marina militară, are și o importantă marină de comerciu. Iată dar că noi avem aliați mari și tari în această cestiune. Ei, ia să vedem ce fac acei aliați? Acei aliați sînt răbdători, acei aliați cunosc legile și regulele resbelului și știu că pînă în momentul de față pacea nu este făcută, căci o pace neratificată nu este încă pace, și prin urmare acei aliați așteaptă să vadă tractatul ratificat între Turcia și Rusia, tractat în care, precum am văzut pe ici pe colea prin jurnale, se vorbește și de Sulina. Să fie sigur onor. domn Grădișteanu că noi vom bate la toate ușile, precum a văzut din dosarul ce i-am arătat că noi am bătut și batem la toate ușile[3]; vom avea aliați care vor vorbi mai tare decît noi și vor fi mai mult ascultați decît noi, și care au început a fi ascultați. Așadar, cît pentru Sulina, nu poate ministerul să facă alt decît să-și adauge glasul său pe lîngă glasul celorlalte guverne puternice care au un interes foarte mare la gurile Dunărei, și acel interes mare va fi apărat, fiți siguri.

Acum sînt silit să am recurs la cuvintele domnului Mărgăritescu pentru ca să combat pe domnul Grădișteanu. Domnia-sa a zis că la Sulina sînt pedice, că trebuie să luăm bani chiar cu noi impozite, ca să deschidem gurile Dunărei. Onor. domn Mărgăritescu, mai bine informat, a spus că Sulina este deschisă, că este o adîncime de 17 picioare și o lățime de 63 metre. Așa este și pot să spun încă mai mult, că din zi în zi se deschide mai mult, că din zi în zi acele pedice care erau puse de guvernul rusesc, în timpul resbelului, se înlătură. Torpilele se scot, petrele se scot necontenit și vă pot spune că deja chiar carantina de la Sulina, care era prefăcută în cazarmă, s-a deșertat și deja vapoarele au început a intra; deja cumpărături s-au făcut, și unul din vapoarele acelei companii, reprezentate de domnul Leroi sau Leroux, a și cumpărat un caricò * de 3 500 chile. În ziua cînd tractatul de pace se va ratifica între Rusia și Turcia, care după cît știu în momentele de față este a se ratifica, și poate că s-a și ratificat, în ziua aceea Sulina se va deschide ca o necesitate europeană, ca un interes european. Iată ce pot spune onor. domn Grădișteanu în privința Sulinei; cu toții sîntem de acord cu domnia-sa că țara așteaptă cu cea mai mare nerăbdare deschiderea Sulinei, și tot ce se va putea face în această chestiune guvernul va face. Dar pînă cînd dumneavoastră nu veți vedea din nou comisiunea internațională așezată la Sulina[4], care reprezintă cele mai mari puteri, și puteri interesate — comisiune internațională unde noi din nenorocire nu avem glas —, pînă atunci să nu cereți lucruri care poate mai dinainte se prevăd că nu pot să obție un rezultat. Nu trebuie ca demarșele noastre să le facem pînă nu vom fi siguri că ele vor căpăta un rezultat, căci un guvern se poate compromite cînd face demarșe care nu sînt făcute la timp ca să poată obținea un rezultat. La gurele Dunărei sînt interese atît de mari şi au advocaţi atît de puternici, încît noi n-am avea trebuinţă să ne adresăm pentru sprijinirea lor ; cu toate acestea, ne vom adresa, însă să-mi permită onor. domn Grădişteanu să nu mă adresez la membrii speciali ai comisiunei dunărene, cari nu sînt decît nişte simpli particulari pe cîtă vreme nu sînt la locul lor.

---

* Ședința din 6 martie 1878.

* *Încărcătură.*

Cînd guvernele respective ale puterilor garante vor socoti că momentul este sosit pentru ca gurele Dunărei să fie deschise, atunci ne vor veni ajutor, şi încă va fi de prisos ca să ne mai rugăm şi să cerem ştiri de ceea ce s-a făcut, căci cei mai puternici şi chiar cei mai interesaţi decît noi vor face totul ca gurele Dunărei să fie deschise.

Pot chiar spune de acum că Sulina nu este atît de potmolită încît navigaţiunea să fie pentru mai mulţi ani închisă. Sînt în adevăr mai multe locuri unde s-a aruncat petre, dar acele petre se scot şi se vor scoate ; daca nu le vor scoate ruşii, le vor scoate turcii, căci sînt obligaţi la această sarcină, şi această sarcină nu se va lăsa poate numai Turciei, care astăzi este epuizată şi n-are mijloace, ci va interveni şi Europa, dînd bani Turciei ca să le scoată şi să curețe Dunărea de orice obstacol.

Ceea ce vă pot spune dar este că la Sulina sînt interese mult mai mari decît ale noastre şi Sulina se va deschide, pentru că comerciul şi marina statelor celor mai puternice sînt interesate la aceasta.

Vin acum la onor. domn Mărgăritescu. Domnia-sa a criticat un comunicat al guvernului şi la aceasta am onoare a-i spune că este în eroare, pentru că toate comunicatele guvernului se fac în felul acesta ; guvernul are dreptul să vorbească cum îi convine şi cum crede. Comunicatul acela, domnule Mărgăritescu, este reproducţiunea textuală a notei ce, după stăruinţele mele, am primit de la autoritatea militară rusească care este în ţara noastră şi care are sub autoritatea ei şi gurele Dunărei, şi, cum am primit-o în mod neoficial, am publicat-o în mod neoficial, şi, daca domnul Mărgăritescu va raţiona puţin, va vedea că bine am făcut de am publicat-o aşa cum am publicat-o ...

Domnul Mărgăritescu: Daca este aşa, atunci foarte bine.

Aşa socotesc şi cred că înţelegeţi rezerva ce am păzit.

Unde noi am fost stăpîni pe Dunăre am făcut Dunărea liberă ; de la Corabia în sus, şi chiar de la Nicopoli în sus, Dunărea este liberă. Am făcut atenţi pe navigatori la pedicele ce sînt şi de punctele unde sînt. Pentru Vidin am arătat prin o publicaţiune de mai nainte că guvernul român nu garantează liberă navigaţiune[5], pentru că Vidinul nu era atunci în mînele noastre ; îndată însă ce Vidinul a intrat în mînele noastre, s-a stabilit o comunicare liberă în susul şi în josul Dunărei pînă la Nicopoli, şi dovadă este că toate vapoarele austriace merg în această parte a Dunărei neîmpedicat, ca în timp de pace. De la Nicopoli în jos nu mai sîntem noi stăpîni, pentru că ţărmul Bulgariei este în mîna aliaţilor noştri şi au şi ei dreptul să facă ceea ce facem noi. Am intrat în corespondenţă, am arătat dosarele domnului Grădişteanu ; şi cred că aceste pedice ce sînt în întrul Dunărei, iar nu la gurele ei, vor fi înlăturate cînd pacea va deveni un adevăr diplomatic. Ceea ce noi putem face este ca să stăruim şi aceasta o facem cu toată energia ce comportă cestiunea în sine, dar daca sînt intenţiuni secrete pe care noi nu le cunoaştem, că adică se favorizează portul Odesa în detrimentul porturilor noastre şi prin urmare al esportului nostru, ce putem să facem noi?[6] Se favorizează portul Odesa, zice domnul Mărgăritescu ; ei bine, se favorizează şi va fi favorizat pe cîtă vreme Sulina nu va fi în mînele noastre ; ce voiţi să facem noi? Nu putem decît să răbdăm pînă situaţiunea se va schimba, pînă pacea va deveni o realitate şi pînă atunci ceea ce putem face este ca să stăruim la acei ce au interese mai mari decît noi la Sulina ; alt nu putem face nimic, căci sîntem încă într-o stare de tranziţiune, şi într-o asemenea stare comerciul e natural să sufere.

Acum ziceţi dumneavoastră că un căpitan, un proprietar de corabie a avut corajul să facă ceea ce spuneţi. Acesta e foarte corajos şi, daca acel căpitan este grec, dovedeşte că este un adevărat *palicar. (Ilaritate.)* Însă, domnilor, în general comerciul prin natura lui este fricos ...

O voce: Era asigurat vaporul.

Şi cu toată publicitatea ce am făcut, comerciul nu voieşte a se espune şi eu nu pot să opresc tunurile ruseşti de a trage în vasele de comerciu. Domnul Mărgăritescu a mai atins cestiunea jumătăţei la sută ce se percepe în porturi. Apoi, domnilor, din două lucruri unul : or e comerciul liber, or nu este. Domnia-sa ştie că nici o corabie pînă acum nu s-a încărcat şi n-a plecat din port, precum asemenea n-a intrat în port. Cum dar voiţi ca acele contracte să se esecute de vreme ce încă n-a sosit momentul pentru a fi esecutate? Cînd pacea se va încheia definitiv şi cînd Sulina se va deschide, cînd cu alte cuvinte porturile noastre vor fi pline cu corăbii cari vor intra şi vor ieşi, atunci se vor esecuta şi acele contracte. La Sulina dar este totul, cînd Sulina va fi deschisă, cînd corăbiile cele mari vor veni în porturile Brăilei, Ismail, Galaţi, fiţi siguri că atunci colegul meu de la lucrările publice se va ocupa de cestiunea jumătăţei la sută ce se percepe în porturi. Astăzi însă n-a venit acel moment. Cu toate acestea, sînt fericit că mi s-a făcut această interpelare şi zic că sînt fericit tocmai pentru că ea ne dă forţa morală ca să zicem aliaţilor noştri : vedeţi cît ni se face viaţa de rea, nu ştim unde să ne mai întoarcem de interpelările ce ni se fac pe toată ziua şi cari reprezint durerile cele mai legitime ale ţărei.

Aşadar, fiţi siguri, domnule Mărgăritescu, că prin interpelarea ce mi-aţi făcut n-aţi perdut bunele mele graţii *(ilaritate)*, ci din contra, ea îmi va servi ca chiar mîne să pun mai multă energie ca să apăr un interes care este al ţărei în general şi al meu în particular.

Voci: Închiderea discuţiunei.

Domnul Mărgăritescu: Domnilor, vă rog să nu închideţi discuţiunea, căci nu voiesc să vă întreţin decît un singur moment pentru a pune o întrebare domnului ministru.

Voci: Vorbiţi.

Domnul Mărgăritescu: Domnule ministru, vă rog binevoiţi a-mi răspunde la aceasta : sînt comercianţi care vor să încarce în situaţiunea actuală, însă autorităţile ruseşti îi opresc.

Apoi ce să fac? Pot eu să opresc ca tunurile ruseşti să nu trimită bombele lor în corăbiele comercianţilor?

Domnul Mărgăritescu: Cel puţin vă rog să interveniţi!

Voi interveni.

„Monitor", 1878, nr. 53, p. 1 483, col. 1 — p. 1 484, col. 2.

NOTE

[1] D. Mărgăritescu îşi începuse interpelarea citînd o circulară a ministrului de externe către căpitanii porturilor prin care îi anunţa că traficul civil pe Dunăre a fost restabilit, cu excepţia unor puncte lîngă Corabia, Cernavodă şi Sulina. Avertiza însă că o vreme transporturile se vor face pe riscul armatorilor, deoarece în apele fluviului se află torpile.

În ciuda acestei circulare, autorităţile ruseşti interziseseră traficul cu desăvîrşire, provocînd pagube serioase în primul rînd exportului. Toate vasele venite să încarce cereale româneşti au fost îndreptate spre Odesa, care a ajuns să exporte şi grîne stricate, în vreme ce negustorii români nu pot scoate nici o chilă din ţară.

D. M. arătase apoi că un armator grec, în ciuda interdicţiei, a plecat din portul Brăila, dar vasul i-a fost sechestrat la Sulina. În sfîrşit, D. M. ridicase problema contractelor pe care consiliile comunale ale oraşelor porturi le aveau pentru perceperea taxei de 0,50% asupra operaţiilor comerciale efectuate în rada lor.

[2] C. Grădişteanu arătase că ruşii refuză accesul vaselor româneşti la Sulina, provocînd mari pagube comerţului. În acelaşi timp ei întîrziau degajarea gurilor Dunării, pentru a putea pătrunde vase de tonaj superior — cele americane cu două coşuri — , care încărcau pînă la 5 000 de chile de cereale.

K. îi scrisese, încă la 15 aprilie 1877, agentului nostru la Petersburg să atragă atenţia acolo că interzicerea de către comandamentul rusesc a exporturilor româneşti contravine spiritului convenţiei (cf. *DRI*, II, p. 242). În acelaşi timp cerea agenţilor din străinătate — la 24 aprilie — să dezmintă zvonul după care s-ar fi sistat exporturile româneşti de cereale (*ibidem*, p. 313).

[3] Vezi discursul următor.

[4] Comisia europeană a Dunării s-a creat în 1856 cu sediul la Galaţi. Pentru activitatea ei, vezi *Les travaux de la commission européenne des bouches du Danube. 1859 à 1911. Actes et documents*, publicate de D. A. Sturdza, Viena, 1913, XI + 248 p. + pl.

[5] La 20 iunie 1877 ministrul de război interzice navigaţia pe linia Gruia — Vîrciorova (*DRI*, IV, p. 129). La 25 ianuarie 1878 K. informa pe Ion Bălăceanu, agentul ţării la Viena, că a dat dispoziţii pentru libertatea navigaţiei pe Dunăre (*DRI*, IX, p. 141).

[6] Pentru politica ţaristă de ridicare a portului Odesa în detrimentul altora, inclusiv Cherson, Nikolaev, Oceakov, încă de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, vezi Jules de Hagemeister, *Mémoire sur le commerce des ports de la Nouvelle Russie, de la Moldavie et de la Valachie*, Odesa, 1835, 199 p. + VI + 13 pl.

Răspunde următoarei interpelări adresate de E. Pache Protopopescu: „... Ce atitudine are domnia-sa faţă cu condiţiunile păcei dintre Rusia şi Turcia în ceea ce se atinge de interesele ţărei noastre” *

Domnilor deputaţi, socotesc că în o asemenea cestiune şi în faţa unui asemenea tractat[1], care loveşte din mai multe puncte drepturile şi interesele ţărei noastre, neţiind seamă de sacrificiele făcute de noi, sacrificie de bani, de sînge şi de tot felul, nici de înlesnirile ce am dat aliaţilor noştri, fiecare din dumneavoastră, ca şi fiecare român, la întrebările făcute prin această interpelare găseşte în inima sa răspunsul : o complectă durere, o energică hotărîre de a ne opune la tot ce loveşte drepturile noastre. *(Aplauze prelungite.)*

Domnilor, nu putem, fără a avea ceva cert, a lua o hotărîre scrisă ; hotărîrea noastră însă era luată chiar în faţa celor ce vedeam prin ziare, căci din nenorocire aceste stipulaţiuni ale tractatului de la San Stefano pînă ieri au fost reproduse în felurite variante. De-abia ieri au sosit ziarele de la Sant-Petersburg, care coprinde textul oficial al acestui tractat.

---

* Şedinţa din 15 martie 1878.

Textul oficial, o declar, şi ca ministru şi ca român, a fost încă mai dureros, mai extrem decît versiunile ce văzuserăm pînă atunci prin ziare.

Domnilor, despre cestiunea Basarabiei cred că este de prisos să mai vorbim. Nu transigem o dată cu capul[2]. *(Aplauze prelungite.)* Însă nu este numai atît. Noi am tractat cu imperiul rus ca să învoim trecerea pe la noi a armatelor sale şi cu alţii se hotărăşte retragerea ! Cum putem noi suferi aceasta? Nu ca miniştri, ci ca români, nu putem a primi ca ţara noastră să servească de etapă doi ani de zile pentru o armată care ocupă o ţară cu porturi la mare şi la Dunăre, fără să mai aibă nevoie a mai trece pe la noi. *(Aplauze.)* Prin urmare, vă închipuiţi foarte bine că aci nu mai e vorbă de acele negocieri pe cari prudenţa diplomatică le-ar cere în alte împrejurări ; noi toţi în Consiliul de Miniştri, de îndată ce am văzut stipulaţiunile tractatului relative la ţara noastră, am protestat şi vom protesta. Acest bici nu l-am meritat ! *(Aplauze prelungite.)*

În cît se atinge de prizonieri, la cea dintîi ştire ce am avut că pacea este făcută, în compătimirea noastră am voit să punem pe aceşti oameni în stare de libertate, şi această compătimire a găsit impulsiune în inima întîiului român, a domnitorului nostru, care a înapoiat sabia celor doi paşi prizonieri ai noştri. *(Aplauze.)* În acelaşi timp am telegrafiat [3] ministrului afacerilor externe de la Constantinopole, de la care am primit răspuns că se va trămite un comisar pentru a regula înapoierea prizonierilor. Aşteptăm venirea comisarilor. Cu această ocaziune vă fac cunoscut că ministrul turc ne-a mulţumit pentru buna tratare ce au avut prizonierii turci la noi.

Noi ne-am bătut în acest resbel cum ştiau bătrînii noştri să se bată. Unde soldaţii noştri, unde drapelul nostru s-a arătat, după ce a contenit sunetul tobelor şi bubuitul tunurilor, am avut manifestarea recunoştinţei şi a simpatiei tutulor populaţiunilor.

La Vidin, la Bazardgic şi pretutindeni chiar populaţiunile musulmane ne-au rugat să mai stăm acolo şi, cînd am spus că nu mai putem sta, ne-au rugat cu lacrăme să le dăm voia să ne urmeze. *(Aplauze.)*

Aşadar, domnilor, fiţi bine încredinţaţi în această cestiune, în cestiunea drepturilor ţărei nu este numai raţiunea care vorbeşte, este şi durerea unanimă a ţărei, care vede în tractatul subscris la San Stefano o lovire pe care noi nu o putem primi. *(Aplauze prelungite.)*

După ce N. Ionescu *ceruse guvernului a produce toate documentele diplomatice necesare spre a se putea defini atitudinea României faţă de Tratatul de la San Stefano.*

Vă mărturisesc, domnilor, că eu cred că numai tonul meu e care a indispus atîta pe domnul Ionescu, şi acest ton, în situaţiunea de faţă, daca aş fi voit să-l schimb nu puteam. Apoi, domnilor, cînd un ministru vorbeşte ceva mai cu rezervă, i se face imputare că nu e de bună-credinţă, că păstrează reticenţe, că are două arcuri la coarda sa ; şi cînd vorbesc franc, leal, cu energia care comportă materia, domnul Ionescu mă califică de agitator ! Domnia-sa, care îmi dă lecţiune de moderaţiune, l-aţi văzut că s-a suit cu diapazonul la gradul cel mai înalt al vehemenţei. Cu toate aceste, eu luînd acum cuvîntul pentru a doua oară, iată că am profitat de lecţiunea domniei-sale şi vorbesc cu sînge rece, cum îmi cerea domnia-sa. Aşadar, eu spun că nu este cea mai mică deosebire în chipul nostru de a vedea, al domnului Ionescu, al nostru, ca şi al ţărei întregi; concluziunile domnului Ionescu sînt şi ale noastre, cu singura deosebire că domnia-sa a discutat tema dată de mine cu un talent de orator negreşit mai mare, a dezvoltat-o cu aceeaşi căldură de suflet şi a conchis tot la ceea ce am conchis şi eu, că nu merităm să fim trataţi cum sîntem, că trebuie să fim despăgubiţi, că trebuie să mergem înaintea Europei, care ne cunoaşte de 400 de ani de lupte pentru creştinătate, pentru omenire. Prin urmare, nu este nici cea mai mică deosebire între domnul Ionescu şi ministru.

Domnul Ionescu ne zice să dăm corespondenţa diplomatică. Apoi, domnilor, iată ce zice interpelarea:

„Rog pe domnul ministru de externe să binevoiască a răspunde ce atitudine are domnia-sa faţă cu condiţiunile păcii dintre Rusia şi Turcia în ceea ce se atinge de interesele ţărei noastre".

Am avut onoarea a vă spune că am citit şi noi prin ziare deosebitele variante ale Tractatului de la San Stefano, dar ieri a venit şi la noi, şi tot ieri prin telegraf am prevenit pe toţi agenţii noştri că tractatul, în cît se atinge de interesele noastre, nu ne poate obliga, şi totdeodată le-am spus că astăzi expediem şi o notă dezvoltatoare [4].

Negreşit că noi nu ne vom opri aci, dar domnul Ionescu cunoaşte organizarea Ministerului de Externe şi ştie că acel minister este slab chiar în timp de pace; ar trebui dar să ia în consideraţiune aceasta şi să crează că astăzi sarcina ministerului a devenit de cinci, şase ori mai grea. Daca aş avea numai corespondenţa diplomatică, tot ar mai merge, dar este, domnilor, corespondenţa conflictelor, neînţelegerilor şi diferitelor cereri cu autorităţile ruseşti, care reclamă mult timp; alaltăieri noapte am stat la minister pînă la ora unu după miezul nopţei, încît, domnilor, pot să vă spun că serviciul Ministerului de Externe este foarte mult împovărat, dar cu toate astea, cît am putut face, am făcut. Ei bine, dezvoltările se vor expedia mîne poimîne şi vă vom comunica, vă vom arăta tot. Pînă acum ce aveam noi de zis în privinţa unui tractat care era necunoscut? Ne-am făcut rezerve, am dat instrucţiuni colonelului Arion [5] în această privinţă, în fine ne-am condus cu regulă şi cu prudenţă, cum trebuie să se conducă cineva pe calea diplomatică şi cum s-a condus şi domnu[l] Ionescu cînd a publicat *Cartea verde* a domniei-sale [6]. Daca însă dumneavoastră voiţi să luaţi cunoştinţă şi de alte acte de corespondenţă, nu aveţi decît să ne spuneţi, să hotărîţi cînd, daca aceste declaraţiuni nu sînt îndestulătoare.

Domnilor, mie mi se face o întrebare într-un singur punct: ce atitudine am să păzesc în privinţa tractatului de pace? Şi am răspuns că nu putem să primim acel tractat, care este un bici, şi pentru că am zis aşa mi se zice că sînt agitator. Ei bine, atunci voi zice: ne doare ... nu ne convine ... ce însemnează aceasta? Nu este tot atît? Domnilor, acest tractat este pentru noi atît de neaşteptat şi ne loveşte atît de tare, încît este cu neputinţă ca să se găsească un român, fie deputat, fie senator, fie ministru, fără ca să zică tot aşa. *(Aplauze.)* Dară sîntem întrebaţi ce avem să facem? Avem să declarăm Europei, fie adunată în congres, fie neadunată în congres, că tractatul acesta dispune de noi fără noi.

Domnul G. Vernescu: Şi că nu ne priveşte.

Cum, domnilor? Trecerea armatelor ruse o regulează cu noi şi înapoierea o regulează fără noi! Cum zice Rusia că tratează în numele aliatului său şi tratează numai în numele ei şi apoi zice că avem şi noi facultatea de a trata cu Turcia! Apoi această facultate o avem întotdeauna, fără a fi stipulată într-un tratat între Rusia şi Turcia *(aplauze)*; şi această facultate o recunoaşte fără nici o sancţiune, acum cînd noi nu ne mai găsim faţă cu Turcia, ci în faţă cu principatul Bulgariei.

Vă declar, domnilor, într-un mod peremptoriu, cu ţara întreagă, că nu putem primi acest tractat în cît ne priveşte pe noi. Nu pot zice mai mult, căci de voi zice atunci voi fi calificat de vehement; iară daca nu voi zice, are să mi se zică că sînt vinovat. Să lăsăm pentru altă dată cestiunea dacă sînt vehement sau nu, dar în cestiunea de faţă nu este glasul meu, ci glasul ţărei întregi. *(Aplauze.)*

Din nou dă explicaţii lui N. Ionescu.

Domnilor, sînt dator să dau o mică explicaţiune. Întîi că *Cartea roşie* [7] nu a sosit încă în Bucureşti; am cerut-o şi poate că o voi căpăta azi. *Cartea roşie* nu are publicate decît lucruri cari aparţin istoriei, lucruri cari s-au săvîrşit la anul 1876.

Domnul N. Ionescu: Nu este esact; este şi anul 1877. Sînt estracte în jurnale din *Cartea roşie.*

Voi aduce *Cartea roşie* cum va sosi şi veţi vedea daca într-însa este vreun document de actualitate care se raportă la starea de resbel actual, şi daca nu va fi aşa voi face şi domnului Ionescu şi Camerei respectuoasele mele scuze.

Domnilor, toată lumea e în mare anxietate să cunoască care este punctul de vedere al fiecărui cabinet şi ce atitudine are să ia. Aceasta însă este cu neputinţă a se afla, fiindcă fiecare putere îşi păstrează opiniunea sa pentru timpul cînd se vor afla la masa cea verde a congresului, ca atunci să declare vederile sale.

Comitele Andrássy la toate interpelările ce i s-a făcut n-a definit ce înţelege sub numele de interese austro-maghiare. Citesc toate ziarele şi din Viena şi din Berlin, şi pînă în ziua de azi nu se ştie ce gîndeşte Francia, Italia şi mai ales Austria şi Germania.

Domnul preşedinte al consiliului v-a spus că pînă în ziua de azi urmează o mare polemică între ziare şi oamenii politici spre a şti daca cuvintele principelui de Bismarck au fost în favoarea sau în contra Rusiei [8]. Unii au zis că sînt în favoarea Rusiei, fiindcă lasă a se înţelege aceste cuvinte *beati possidentes*, fericiţi cei ce posed. Alţii, din contra, au zis că sînt în contra Rusiei, pentru că susţine că nu crede că Rusia va primi o asemenea stare de lucruri.

Să vă spun un lucru particular, dară care ne arată cîtă prudenţă sîntem datori să avem noi, ţară mică.

Un ziar de aci a publicat un discurs dintr-o conferinţă care a avut loc nu ştiu cînd la Senat, unde domnul Dimancea a esprimat o opiniune şi unde onor. domn ministru de culte a rostit o opiniune care este a noastră a tutulor, dară a rostit-o ca un fel de *enfant terrible*, nefiind domnia-sa autorizat a o spune. Ei bine, ştiţi ce am întîmpinat din partea agenţilor noştri? Mi s-a scris că domnul Dimancea este nepotul primului ministru, că domnul Dimancea a reprodus opiniunea guvernului şi că domnului ministru de culte, oamenii politici din ţară i-au trămis prin telegrame mulţămiri şi felicitări.

Vedeţi dar, domnilor, cîtă prudenţă trebuie să avem. Această prudenţă a avut-o şi onor. domn Ionescu cît a fost ministru de externe. Cu cîteva luni după ce a ieşit din minister ne-a făcut imputarea de ce nu publicăm *Cartea verde*? Am publicat-o ; luați-o acum și vedeți dacă eu n-am mers mai departe cu publicarea actelor diplomatice decît a făcut domnul Ionescu.

Astăzi mă atacă că am rostit cuvinte de agitator, că am vorbit de bici. Eu am zis că Tractatul de la San Stefano, impunînd României datoria să lase duoi ani trecerea armatei ruse din Bulgaria spre Rusia și a schimburilor din Rusia pentru Bulgaria, este un bici pentru noi ; căci luați armata cea mai disciplinată din lume, cea mai blîndă, cea mai de zahar, și nimeni nu veți putea susține că ocupațiunea unei țări de o armată străină nu este un flagel. Eu în loc de acest cuvînt am întrebuințat un altul mai vechi, acela de bici. Spuneți dumneavoastră daca ocupațiunea țărei de o armată străină nu este un bici pentru o țară. Și aceasta aș zice-o pentru oricare armată, franceză, italiană sau oricare.

Știți că Iașii au fost în stare de asediu. Știți că în toate zilele mi se fac aci interpelări, unele relative la drumurile de fer, altele la secuestrări, altele la despăgubiri. Daca nu vă place purtarea mea, dați-mi un vot de blam, mă voi duce cu bucurie subt acuzarea că am atacat pe puternicul nostru vecin. Eu care pînă mai alaltăieri eram considerat ca rusofil, astăzi m-am făcut demagog. *(Ilaritate.)*

Socoteam că, după atîta resbel ce mi-a făcut domnul Ionescu, astăzi mă va fi iertat. Ei bine, nu m-a iertat . . .

> *Domnul Ionescu:* Reduci chestiunea la o chestiune personale? Atunci cer cuvîntul în chestiune personale, ca să spun domnului Kogălniceanu că l-am iertat.

Mi-ați căutat cearta degeaba. Tonul meu nu a fost mai vehement decît al dumneavoastră și eu poate aș fi avut dreptate să fiu vehement, căci cunosc durerile țărei. Cînd voi muri nu voi cere să se pună pe peptul meu legile ce am făcut, care unele poate au fost bune, de exemplu legea rurală ; dar voi cere să se depună corespondența politică, rîvna ce am depus ca să apăr biata țara mea în aceste împrejurări. Persoana mea vă o dau și postul meu. Dar o ocupațiune străină nu pot să o consider altminteri decît, daca nu voiți ca un bici, fie ca un flagel, la înlăturarea căruia voi lupta daca nu ca ministru, dar ca senator, ca român *(aplauze)*, și domnul Ionescu va fi alături cu mine atunci ca să ne scăpăm de un asemenea flagel [9].

„Monitor", 1878, nr. 61, p. 1 740, col. 2 — p. 1 741, col. 1; p. 1 742, col. 1—3; p. 1 745, col. 1—2.

NOTE

[1] Tratatul de la San Stefano s-a încheiat la 19 februarie/3 martie 1878 între ruși și turci (textul lui în *Documente diplomatice, 1877—1878*, p. 130 și urm.). Privitoare la România erau articolele :

5, prin care Turcia recunoștea independența noastră, „qui fera valoir ses droits à une indemnité à débattre entre les deux parties".

8, armatele turcești părăseau Bulgaria ; trupele ruse — șase divizii de infanterie și două de cavalerie — urmau să ocupe această țară aproximativ doi ani, „jusqu'à la formation complète d'une milice indigène suffisante pour le maintien de l'ordre, de la sécurité et de la tranquillité". Armata rusă urma să păstreze legătura cu baza prin teritoriul românesc.

12, toate punctele fortificate de pe malurile Dunării urmau să fie dărîmate. În egală măsură era interzisă staționarea vaselor de război în apele teritoriale ale României, Serbiei și Bulgariei.

13, navigația în dreptul Sulinei avea să fie redeschisă pe spezele Turciei.

19, Rusia cerea despăgubiri în valoare de 1 410 000 000 de ruble. Problema zonelor de pescuit urma să se stabilească în răstimp de un an, de comun acord cu autoritățile românești.

28, schimburile de prizonieri se vor face prin intermediul comisarilor ad-hoc, turcii urmînd a plăti spezele de întreținere pentru conaționali.

[2] La 25 februarie/9 martie 1878 K. trimitea agenților din străinătate un *Memoriu în chestiunea Basarabiei*, pe care îl publicăm mai jos. El era destinat, așa cum preciza în nota circulară, „à fixer l'attention de la prochaine conférence européenne sur une question dont vous connaissez l'importance capitale pour la Roumanie".

„Plusieurs actes diplomatiques et même des ouvertures directes et officielles ont rélévé au Gouvernement roumain le projet du Gouvernement impérial de Russie de revendiquer les districts qui portent le nom de Bessarabie Roumaine. A tittre de compensation, la Dobroudja serait annexée à la Roumanie.

Le Cabinet de Bucarest, fidèle interprète des sentiments unanimes de la nation, doit au pays et se doit à lui-même de se prononcer énergiquement contre cet échange, dont la répudiation se fonde sur les raisons suivantes :

La rectification de frontière en Bessarabie, stipulée par le traité de 1856, et le retour à la Principauté de Moldavie d'une portion de son ancien territoire, sur la rive gauche du Danube, avaient pour but la satisfaction d'un double intérêt, d'ordre public européen :

1. Assurer la libre navigation d'un fleuve qui forme la principale artère commerciale de l'Europe Centrale, en confiant la garde de ses embouchures à un pays d'importance secondaire, dont la constante déférence aux intentions des Puissances était par là même certaine ;

2. Mettre les Principautés Roumaines, grâce à la restitution partielle d'une province qui leur avait anciennement appartenu, en mesure de remplir, selon les exigences de la topographie et les nécessités économiques, la mission qui leur était dévolue, du consentement et au profit de l'Europe entière.

L'heureuse transformation des Principautés et la prosperité toujours grandissante du commerce danubien depuis 1856 témoignent de l'efficacité des dispositions concertées à cette époque.

Quelques détails mettrons en lumière l'exactitude de ces affirmations.

L'histoire montre que l'activité commerciale des peuples riverains du Danube s'est ralentie ou s'est développée en proportion directe de l'accroissement ou de la diminution de leur contact immédiat avec le fleuve.

Les traités de 1812 et de 1829 avaient livré à la Russie d'abord le territoire Moldave d'au delà du Pruth, puis le Delta tout entier du Danube. Il est vrai que des réserves expresses stipulaient en faveur des nations riveraines la libre navigation du fleuve, et que la neutralisation des parages voisins des embouchures résultait pratiquement de certaines interdictions édictées par ces Traités. Cependant le mouvement du commerce sur le Bas-Danube, comme frappé de torpeur, devint timide à l'excès. Il ne reprit l'énergie de son expansion et la liberté de son essor qu'après le Traité de 1856.

L'examen attentif de l'influence exercée par l'extension ou l'amoindrissement du territoire des Principautés Danubiennes, non seulement sur leur état économique individuel, mais aussi sur l'ensemble du trafic européen par le Danube, permet de constater les revirements soudains, les brusques fluctuations amenées par les changements de domination sur la rive gauche du fleuve. Ainsi la Moldavie est tombée dans la plus triste affaissement par suite de la perte de la Bessarabie en 1812, tandis qu'en 1830 la Valachie a retiré de la récupération des villes et territoires de Braïla, Giurgevo et Turno, les plus précieux avantages.

La possession normale et sans entraves de la rive gauche du fleuve, depuis les Portes de Fer jusqu'à son embouchure, non pas avec des bandes de terrin d'apparence spécieuse et de réalité précaire, mais avec les districts qui donnent à cette possession sa valeur utile, a toujours eu comme corollaire presque mathématique pour la Roumanie un élan rapide et continu de son commerce, de son industrie et de sa culture intérieure.

Au contraire, quand les territoires riverains ont été distraits de leur domination, les Principautés ont éprouvé des perturbations profondes, non moins funestes à leurs propres intérêts qu'aux intérêts connexes de l'Europe.

Aussi les divers Gouvernements roumains, tour-à-tour bénéficiaires ou victimes des modifications accomplies, ont-ils témoigné leur plus vive gratitude envers les Puissances, quand les instruments politiques, généraux ou isolés, relatifs à l'affranchissement et à l'intégrité du sol roumain, assuraient sa prosperité — ou se sont-ils sentis douleureusement atteints

lorsqu'ils voyaient morceler une propriété dont la legitimité reposait sur le droit historique et sur le droit naturel.

C'est ainsi que le protocole du 6 janvier 1857, qui, réduisant les bienfaits de l'œuvre de 1856, a soustrait à la Moldavie le Delta du Danube pour l'annexer à l'Empire Ottoman, a soulevé les justes plaintes des Roumains.

Ce protocole lésait gravement les intérêts locaux et de plus annihilait les effets salutaires du principe logique qui s'était proposé de garantir la neutralité du Bas-Danube, en conférant aux Principautés Roumaines la garde de ce débouché du commerce européen.

Depuis lors jusqu'à ce jour, la Roumanie a périodiquement renouvelé ses réclamations à ce sujet, et le déni persistant de justice auquel elle s'est toujours heurtée a été une des causes principales des derniers événements survenus entre la Principauté Roumaine et la Turquie.

La Russie, à qui la Valachie reconnaissante doit la suppression des forteresses turques de la rive gauche, a pu apprécier, depuis le traité d'Ackermann, quelles étaient pour les Principautés les conditions les plus propices d'existence et de développement, et quelle importance capitale présentait pour elle la libre possession des rives du Danube.

Cet acte d'équité et de prudence politique, précurseur des idées qui ont sans doute inspiré les signataires du Traité de Paris, a rémedié en partie au malaise où languisaient les Principautés, depuis que les armées ottomanes s'étaient installées à demeure dans les forteresses valaques du Danube, et depuis que la Bessarabie avait été, tout-à-coup, et pour la première fois, détachée de la Moldavie en 1812.

Il est juste de convenir que depuis lors les traités d'Akermann, d'Andrinople et de Paris ont amélioré en partie la situation des Principautés et ont marqué successivement pour elles des étapes mémorables dans la voie de la civilisation et du progrès. Aussi la Roumanie, instruite par sa laborieuse expérience et par la bienfaisante générosité de l'Europe, attache-t-elle un prix éminent au maintien de ses frontières actuelles, que rendrait complètes et normales la restitution du Delta du Danube.

L'échange présentement offert serait essentiellement préjudiciable à la Principauté.

Il suffit en effet d'examiner la configuration des lieux pour se convaincre que la perte de la rive bessarabienne rendrait pénible et onéreux au Gouvernement roumain le maintien sous sa dépendance de la Dobroudja, qu'un large fleuve sépare du corps du pays et avec laquelle l'autorité centrale n'aurait d'autre communication que les marais impracticables situés en aval de Calarasi et jusqu'à Braïla.

A n'envisager donc que cette face de la question, à ne consulter, en dehors de toute autre considération d'histoire, de droit et de politique générale, que les intérêts matériels, économiques et administratifs du pays, il appert que l'abandon de la Bessarabie roumaine entraînerait pour toute la Roumanie les plus fâcheux résultats, puisque l'aquisition de la Dobroudja ne serait plus — dès la perte de la rive gauche du Danube, véritable et seul clef de la rive correspondante — qu'un embarras, une charge et peut-être un danger à titre permanent.

Est-il vrai que le déplacement de la domination roumaine sur la portion terminale du Danube inaugurerait au profit de la Roumanie une ère plus belle, en lui remettant la garde exclusive des bouches du fleuve, dont le caractère de neutralité absolue serait à nouveau et rigoureusement confirmé?

Une faveur ainsi restreinte, une garantie pour la neutralisation du Danube organisée dans de telles conditions ne seraient qu'illusoires, car il est manifeste que la possession de la rive gauche entre Reni et Ismaïl, à l'endroit où la ramification n'est pas encore commencée, met la circulation du fleuve à l'entière discrétion de toute Grande Puissance militaire établie sur cette rive.

N'est-ce pas là le motif de sagace circonspection qui a déterminé l'Europe à réviser et à rectifier en 1857 le premier travail de la commission internationale chargée, en vertu du traité de 1856, de fixer les nouvelles limites entre la Moldavie et la Bessarabie russe? N'est-ce pas afin de fermer toute communication avec le Danube par le lac de Ialpuk que la décision des Puissances a attribué à la Roumanie Bolgrad et Tabak?

La modification actuellement projetée et proposée destituerait donc la Roumanie des moyens d'action rigoureusement indispensables tant à son développement matériel, qu'à l'accomplissement régulier de la mission d'ordre public qui lui a été réservée.

Il y aurait à tout le moins imprudence de la part du Gouvernement roumain à devenir maître des Bouches du Danube et à assumer la responsabilité de leur garde, sans avoir comme base la rive bessarabienne, dont la domination légitime lui permettrait seule de défendre avec efficacité les annexes dont la possession lui reviendrait.

La prévision trop justifiée par l'étude impartiale du passé, d'un ralentissement certain dans le mouvement du commerce danubien, est, aux yeux de la Roumanie, une menace trop redoutable pour que tous ses efforts ne tendent pas à la dissiper. Détruire ou compromettre la sécurité de la libre circulation du fleuve, c'est paralyser ou enrayer le développement progressif de l'Etat roumain. Les données éloquentes de la statistique et les notions irrécusables de la topographie concourent à demontrer la justesse de cette assertion.

A côté de ces arguments purement économiques se placent des considérations majeures d'ordre politique :

La perte de la Bessarabie, après le sacrifice du sang et d'argent en retour desquels la Roumanie espérait une meilleure récompense, la perte de la Bessarabie, au lendemain de la proclamation d'indépendance, produirait dans le pays une commotion, dont les suites pourraient devenir désastreuses. Il appartient à l'Europe, si soucieuse de rendre stable une paix appelée par les vœux et les besoins de tous, d'écarter le péril de nouveaux troubles en Orient.

Tel est l'aspect de la question que le Gouvernement roumain tient surtour à signaler à la bienveillante attention et à la perspicacité éclairée des Cabinets européens.

Son plus cher désir est de conserver loyalement et de remplir dignement le poste d'honneur qui lui a été assigné à l'embouchure du grand canal, par lequel s'effectue le comerce de l'Europe avec l'Orient.

C'est donc un devoir impérieux pour le Cabinet de Bucarest de déclarer aux Puissances qui en 1856 ont eu foi dans la nation roumaine, que, dans la position nouvelle récement créée à la Roumanie par ses vaillants sacrifices, la possession de la Bessarabie et du Delta Danubien peut seule consolider la Principauté dans son indépendance. Par là serait assuré un succès réel à l'accomplissement de la mission qui lui a été confiée dès 1856 par la prévoyante liberalité de l'Europe, à savoir la garde énergique et fidèle de la libre navigation du Bas-Danube" (*Documente diplomatice, 1877—1878*, p. 103—107).

[3] La 22 februarie/6 martie 1878 K. îi cerea ministrului de externe otoman să comunice dispozițiile cu privire la repatrierea celor 6 000 de prizonieri aflați în România și care, odată cu încetarea ostilităților, erau liberi să se întoarcă în patrie (*ibidem*, p. 95—96).

[4] Cititorul interesat poate urmări demersurile guvernului român în urma încheierii Tratatului de la San Stefano în volumele : *Acte și documente din corespondența diplomatică a lui Mihail Kogălniceanu relativ la războiul independenței României, 1877—1878*, I, București, 1893, ca și *Documente diplomatice, 1877—1878*, București, 1880, mai sus citate. Cît pentru noi, ne mărginim a reproduce din nota din 24 martie/5 aprilie 1878 adresată de K. lui Iancu Ghica, trimis extraordinar la Petersburg :

„Monsieur l'Envoyé Extraordinaire, ce n'est que par le « Journal de St. Péterbourg » que nous avons eu connaissance du texte authentique des préliminaires de paix, conclus le 17 février entre Sa Majesté l'Empereur de Russie et Sa Majesté l'Empereur des Ottomans.

Ecarté par le Gouvernement impérial de Russie de toute participation à cet acte, le Gouvernement princier de Roumanie, en prenant connaissance d'une façon toute fortuite de sa teneur, a ressenti les sentiments de pénible surprise qu'en à éprouvés la nation entière.

Cette impression a été si générale parmi les Roumains, qu'elle m'impose le pressant devoir de vous demander de la communiquer sans retard au Cabinet de St. Péterbourg.

Entrés loyalement dans l'alliance de la Russie, qui nous a préalablement garanti le maintien de tous nos droits nationaux et de l'intégrité de notre territoire, confiants dans la bienveillance que Sa Majesté l'Empereur ne leur a jamais marchandée, les Roumains — il faut l'avouer — n'ont recueilli que les déceptions les plus douleureuses dans cet accord des deux Puissances leurs voisines.

Ayant demandé aux Roumains de lui ouvrir leur territoire pour servir de base à ses opérations militaires et, de plus, ayant instamment réclamé, à un moment donné, le concours de nos soldats, qui ont partagé avec courage tous les périls d'une guerre prolongée, l'Empire de Russie s'était légalement et moralement constitué par là le garant et le défenseur de nos droits ; ajoutons aussi qu'à titre de seule Grande Puissance parmi ses alliés de guerre elle s'est réservé — malgré nos incessantes demandes — la prérogative de régler toute seule les conditions de la paix.

Il nous restait cependant encore l'espérance qu'à notre insu même l'esprit d'équité aussi bien que la générosité de la Russie envers un allié plus faible viendraient combler toutes nos légitimes attentes.

Malheureusement, nous avons été cruellement déçus par l'acte signé à San Stephano.

La sollicitude des plénipotentiaires russes, si bienveillante pour les autres petits Etats orientaux, qui ont, avec plus ou moins d'efficacité, concouru au succès des armées impériales, fait absolument défaut toutes les fois qu'il est question de notre pays.

La Roumanie n'a-t-elle pas amplement rempli les engagements qu'elle avait pris envers l'Empire de Russie par la Convention du 4/16 avril de l'an dernier? Le Gouvernement impérial avait-il perdu de vue tous les dommages éprouvés par notre pays à cause de la guerre? Notre commerce totalement arrêté, nos villes du Danube, autrefois si florissantes, réduites aujourd'hui à l'état de ruine, toute la population du pays infestée d'épidémies provenant de l'agglomération des blessés et des malades, le bétail, élément principal de notre agriculture, presque décimé par les incessants transports militaires et par l'épizootie, nos routes détériorées, nos champs restés en friche, nos ressources de toute sorte épuisées, enfin, tout notre équilibre économique gravement et peut-être pour longtemps ébranlé?

Tant d'épreuves, auxquelles il faut ajouter le sang de nos soldats versé sur les champs de bataille de la Bulgarie, tant de sacrifices qu'un petit Etat comme le nôtre a accepté avec un courageux dévouement, ne méritaient-ils, pour toute récompense de la part du puissant Empire de Russie, que l'abandon de tous nos intérêts, que l'atteinte portée à tous nos droits?

Voilà pourtant, Monsieur l'Envoyé Extraordinaire, ce qui ressort, aux yeux les moins clairvoyants, de la position qui nous est faite par le Traité de San Stephano.

Accepter cette position sans réclamer, sans protester, ce serait nous montrer réellement indignes de la bienveillance qui nous a été accordée jusque dans ces derniers temps par Sa Majesté l'Empereur Alexandre II.

Il est donc de notre devoir de mettre clairement en évidence tous les points qui, en violant nos droits et en compromettant encore plus nos intérêts réels, provoquent nos légitimes réclamations et nous obligent de protester énergiquement contre des dispositions sur lesquelles nous n'avons pas été consultés et qui, ayant été prises sans nous, ne sauraient être consenties par nous.

Je m'abstindrai ici de répéter ce qui a déjà été arrêté au sujet de la proposition d'échange de territoire qui nous a été faite par la Russie. Les Corps Législatifs et le pays se sont hautement pronnoncés contre cette transaction, considérée comme désastreuse à tous les points de vue pour notre Etat. Néanmoins, je voudrais pouvoir éloigner de moi la présomption que c'est à ce refus qu'il nous faut attribuer tous les déboires qui, à cette heure, nous viennent si inopinément de la part de nos puissants alliés.

Et pourtant, comme nous n'avons à nous reprocher aucun tort vis-à-vis de la Russie, comme nous avons la conscience de l'avoir loyalement secondée dans son œuvre militaire et comme en somme c'est d'elle que nous avons reçu la première confirmation effective de notre indépendance, en signant, sur sa demande et avec elle, la Convention de l'an dernier, n'est-il pas tout au moins surprenant pour nous, ainsi que pour l'Europe entière, de voir que le Gouvernement impérial n'a aujourd'hui, pour toute récompense réelle à accorder à la Roumanie, que la reconnaissance de son indépendance par la Porte?

Nos droits *ab antiquo*, le cours des événements et la conduite de la Roumanie elle-même avaient déjà donné à cet acte, nous osons l'affirmer, le caractère d'un fait accompli. Pas plus la Turquie, qu'aucune des autres Puissances européennes ne serait venue aujourd'hui nous imposer de renouer nos anciens rapports avec l'Empire d'outre-Danube. La Russie le savait bien, puisque la première elle avait, depuis un an déjà, fait pencher la balance en ce sens.

Passons à l'analyse des autres stipulations.

L'article 5 du Traité de San Stephano attribue à notre pays le droit (tout-à-fait illusoire du moment qu'il n'a aucune sanction effective) de faire valoir ses prétentions à une indemnité à débattre entre elle et la Turquie.

Ce n'est pas ainsi que la Russie, contractant pour elle et pour ses alliés, a agi envers la Serbie, envers le Monténégro. Elle a obtenu pour ces Principautés et leur a fermement garanti de bons et solides territoires. Pour son propre compte, elle a déterminé les milliards payables par la Turquie, soit en nature, soit en territoire, pour frais de guerre, pour perte éprouvées par l'Etat et pour dommages causés aux sujets russes.

Aucun de ces avantages n'a été accordé à la Roumanie, et cependant quelle est la contrée où les particuliers et l'Etat aient essayé, par suite de la guerre, plus de pertes que notre pays? Quelle est la nation de l'Orient qui ait fait plus de sacrifices désintéressés pour soutenir cette guerre et lui donner une fin favorable aux intérêts de la Russie?

Les plénipotentiaires de San Stephano se sont plu à oublier ces détails, et même, en mentionnant d'une façon vague les droits de la Roumanie à une indemnité platonique — si je puis me servir de cette expression —, ils ont admis, d'après les informations qui nous sont parvenues, que le Gouvernement ottoman était autorisé à faire valoir de son côté contre nous des droits à une indemnité afférente aux soi-disants biens des couvents chrétiens établis en Turquie. On n'a pas voulu se rappeler cette fois que ces biens conventuels, sécularisés par nous, avaient été destinés par nos ancêtres à ne soulager que les chrétiens d'Orient, écrasés sous le joug ottoman.

A ce sujet il serait réellement étrange de nous voir réduits à payer aux Turcs, avec les biens de nos églises chrétiennes, les frais qu'ils ont dû faire pour soutenir la guerre en 1877 contre la Russie et la Roumanie orthodoxes.

Voilà cependant ce qui résulterait des stipulations, qui ont été arrêtées à San Stephano, en ce qui concerne les intérêts de la Roumanie.

Mais là n'est pas la seule contradiction de cet acte vis-à-vis de nous.

Il est connu qu'un des griefs principaux qui nous ont poussés à entrer en guerre contre la Turquie c'est le refus systématique de cette Puissance de reconnaître la légitimité des demandes que j'ai formulées dans mon Mémoire du 27 juin 1876.

La principale de nos réclamations contre la Porte était, sans contredit, la revendication des Bouches du Danube qui, après nous avoir appartenu pendant des siècles, avaient été illégalement aliénées par la Turquie, aux traités de Bucarest et d'Andrinople, et qui, nous ayant été de nouveau restituées à la paix de 1856, nous ont été encore arrachées par le protocole du 6 janvier 1857.

Cette nouvelle injustice a soulevé des réclamations incessantes de notre part, restées sans résultat pendant plus de vingt ans; nous étions en droit de croire que, par nos propres armes, nous avions bien et dûment gagné la rétrocession de cette portion de notre sol [...].

N'est pas à dire, en réalité, que ce n'est point la Turquie vaincue qui paie à l'Empire Russe les frais de guerre, représentés par le Delta du Danube, mais bien la Roumanie?

De plus, tout en proclamant l'indépendance de la Roumanie, le Traité de San Stephano, à quelques articles de distance (article 8), vient lui même porter une première et grave atteinte à cette indépendance, en réglant avec le Gouvernement turc le passage pendant deux ans des armées russes qui occuperont la Bulgarie à travers ce nouvel Etat indépendant, sans que lui même soit consulté sur ce point.

En avril 1877, lorsque la Porte avait certains droits de suprématie sur la Roumanie, aux moins aux yeux des Puissances étrangères, le Gouvernement impérial traitait directement avec le Gouvernement princier pour obtenir pour ses armées un passage à travers le territoire roumain; et aujourd'hui, que l'indépendance officielle de la Roumanie est imposée comme une des conditions de la paix à la Turquie, c'est avec le Gouvernement ottoman que la Russie fait un accord pour conserver ses communications militaires à travers notre pays indépendant!

Or, pendant l'année qui vient de s'écouler, nous avons appris à connaître, par une triste expérience, les effets d'une occupation étrangère, alors même qu'elle est réglementée par une convention. Que nous reste-t-il donc à attendre de l'obligation qu'on veut aujourd'hui nous imposer, si se n'est l'augmentation, sur une échelle plus grande, des charges, des excès, des ruines qu'amène toujours l'occupation d'un pays par une armée étrangère, fût-elle la plus disciplinée du monde? N'est-il pas clair pour nous que ce passage de troupes sera pendant des années une entrave capitale à notre développement normal, à notre développement national?

Vous voyez, Monsieur l'Envoyé Extraordinaire, d'après ces quelques points, sur lesquels j'ai le plus insisté, que le Traité de San Stephano en général, et surtout les articles spéciaux traitant des affaires de la Roumanie portent atteinte à tous nos droits et lèsent nos intérêts les plus vitaux.

J'appelle tout particulièrement votre attention sur le considérant suivant, qui, à mon avis, prime tous les autres.

Depuis le Traité de Paris, les transformations politiques par lesquelles a passé la Roumanie se sont faites ou sur l'initiative, ou avec l'approbation des Grandes Puissances signataires de ce traité, lesquelles ont pris sous leur sauvegarde les droits de notre pays. Par le Traité de San Stephano, la Roumanie est dépouillée de la garantie collective de l'Europe, et c'est la Russie et la Turquie seules qui s'attribuent le droit de disposer de nos destinées.

Aussi, devant cette situation tout-à-fait inattendue, le Gouvernement de la Roumanie croirait forfaire à ses devoirs les plus sacrés s'il ne protestait hautement contre les dispositions d'un traité où il n'est tenu aucun compte ni de nos droits acquis, ni des promesses qui nous ont été faites.

Je vous pris donc, Monsieur l'Envoyé Extraordinaire, de vouloir bien exposer clairement à son Altesse le Prince Chancelier la situation dans laquelle se trouve la nation et le Gouvernement roumain; à la suite des actes politiques qui rejettent brusquement notre pays si loin des espérances qu'avaient fait naître en eux les paroles de Sa Majesté l'Empereur, celles de Son premier conseiller, celles des personnes les plus autorisées à parler au nom de la Russie.

Nous ne croyons pas avoir démérité de cette sympathie par le seul fait de nous être refusés à un échange de territoire qui répugne à notre cœur, qui est contraire à nos intérêts les plus chers, à nos droits les plus saints. Aussi, aujourd'hui même, dans la perplexité où nous met ce revirement de sentiments que les hommes d'Etat russes semblent manifester à notre égard, dans les dispositions, écrasantes pour nous, du Traité de San Stephano, je vous charge très expressément, Monsieur l'Envoyé Extraordinaire, d'exposer à St. Peterbourg que nous persévérons dans le dévouement que nous portons à la personne de Sa Majesté l'Empereur, que nous n'oublierons jamais les bienfaits que nous devons aux grands monarques de la Russie; mais qu'en même temps nous ne devons pas oublier le grand devoir qui nous incombe vis-à-vis de notre pays, vis-à-vis de l'Europe. Ce devoir est de considérer comme nulles et non avenues toutes les stipulations qui nous concernent dans un traité qui a été conclu sans nous, contre nous et à notre détriment.

Nous protestons loyalement et solennellement contre le Traité de San Staphano, parce que ce traité est tout d'abord onéreux pour le pays et, en second lieu, parce qu'il tend à mettre la Roumanie en dehors du droit public européen, en dehors de la garantie collective des Grandes Puissances, qui lui a été assurée par le Traité de Paris. Cette garantie nous est

précieuse, elle est notre égide tutélaire. Nous continuerons donc à l'invoquer même dans le cas où la Russie et la Turquie auraient, en bien, mais à elles seules, réglé et décidé sur les droits et les intérêts de notre nation. A plus forte raison, nous l'invoquons aujourd'hui en face de l'acte bilatéral de San Stephano, qui est une négation de notre souveraineté et un danger pour les intérêts moraux et matériels de la Nation Roumaine.

Vous êtes également autorisé à donner lecture et à laisser copie de la présente à Son Altesse le Prince Chancelier de Russie, si Elle le désire.

Veuillez agréer ..." (*Documente diplomatice, 1877—1878*, p. 176—181).

E de observat că textul ce publicăm a fost cenzurat de Iancu Ghica. Îngrijorat de consecințele ce ar fi putut avea, căci „il ne faut pas exaspérer le colosse", acesta i-a cerut insistent lui K. să atenueze unele expresii, prevenindu-l că în caz contrar el refuză să fie mandatar. Vezi scrisoarea din 1/13 aprilie 1878, unde sînt sugerate și modificările, R. Rosetti, *Corespondența generalului* ..., p. 191—192.

[5] Vezi supra p. 524, nota 5.

[6] *Documente oficiale. Neutralitatea României. Neutralizarea Dunării. Diverse*, București, 1876, 107 p.

[7] Lucrarea justificativă a cabinetului vienez asupra politicii urmate în Orient.

[8] Iată cuvintele lui Bismarck, rostite în Reichstag la 7/19 februarie 1878:

„Que la Russie puisse être disposée à arracher par la guerre aux autres Puissances la reconnaissance des changements qu'elle juge nécessaires, je considère une telle supposition comme dénuée de toute vraissemblance. La Russie probablement, si elle ne pouvait obtenir à présent l'acquiescement des autres signataires du traité de 1856, s'en consolerait avec la pensée *beati possidentes*. Mais alors, Messieurs, se présente l'autre question, celle de savoir si ceux qui peuvent être mal satisfaits des arrangements russes, si les intéressés en première ligne dans ces affaires d'Orient, sont prêts à faire la guerre pour contraindre la Russie à atténuer ses conditions et à en abandonner une partie — au risque de laisser peut-être en Russie, après le retour des troupes, un sentiment analogue à celui qu'éprouva la Prusse après la conclusion de la paix en 1815, c'est-à-dire l'arrière pensée que l'affaire réellement ne serait pas finie et qu'on voudrait encore une fois essayer de contraindre la Russie à plus de concessions qu'il ne serait tolérable" (D. A. Sturdza, *Charles I-er* ..., vol. III, p. 563).

[9] S-a adoptat o moțiune a lui C. Grădișteanu prin care Camera, satisfăcută de explicațiile date de guvern la interpelarea lui E. Pache Protopopescu, trece la ordinea zilei.

Asupra creditului de 32 000 de lei acordat Ministerului de Externe pentru plata personalului comisariatelor înființate pe lîngă armatele rusești *

Domnilor, din suma de 500 000, ce ați votat anul trecut, 250 000 s-a dat ministerului meu, 150 000 s-a dat Ministerului de Interne și 100 000 Ministerului Lucrărilor Publice. Eu din suma de 250 000 n-am cheltuit decît o parte și, cînd am voit să ordonanțez și pentru rest, colegul meu de la finance mi-a spus că nu mai pot ordonanța pe anul acesta. Prin urmare, sînt nevoit să vin să vă cer această sumă.

Acum, dați-mi voie să vă dau o lămurire. Oriunde a fost cu putință a desființa comisarii[1], i-am desfințat. Așa am desființat comisarul de la Bîrlad, pe cel din circonscripțiunea Bucureștilor, și a mai rămas acum un comisar la Iași, unul la Galați și unul de clasa a doua în Basarabia. Pe urmă sînt trei delegați de-a lungul Dunării de dincoace.

Domnilor, după multă stăruință, am izbutit pe lîngă guvernul rusesc de a numit și el trei delegați, care în mod contradictoriu să proceadă la cercetarea pagubelor ocazionate. Despăgubirile sînt de trei categorii, cari cred că le-ați văzut publicate în „Monitor"[2]. Sînt despăgubiri cauzate prin escesele soldaților în trecerea lor, sînt despăgubiri cauzate prin împedecarea întrebuințării terenurilor, aceste mai cu seamă privește pe proprietarii de-a lungul Dunării, unde în timpul resbelului s-a așezat cordoane, astfel încît mulți proprietari n-au putut să-și întrebuințeze locurile lor de agricultură, n-au putut să-și cosească finețele, nici să-și pescuiască bălțile. Din toate părțile avem reclamațiuni, și numai în Ialomița sînt 104 proprietari mari și arendași cari reclamă cercetări; în Teleorman sînt încă mai multe, în Ilfov asemenea.

Domnilor, daca ar fi fost să fac prodigalitate, ar fi trebuit să vin înaintea dumneavoastră și să vă cer un spor de personal; n-am făcut aceasta, fiindcă am luat chiar dintre secretarii comisarilor pe cîtă vreme mi-a insuflat încrederea și le-am dat această însărcinare; așa am luat secretarul comisarului de Galați și l-am însărcinat pentru Buzău; asemenea am luat pe secretarul comisarului de Ilfov și l-am trimis la Ialomița.

Am căutat să întrebuințez cît se poate mai puțin personal la acele lucrări; acești oameni lucrează de la 1 ianuarie și nu li s-a plătit pînă astăzi în luna lui martie.

Vă rog să-mi dați această sumă, pentru care sînt totdeauna gata a vă da seama.

Vă declar totdeodată că-mi rezerv să vin mai tîrziu să vă cer și pentru martie, n-am cerut pentru șease luni, căci cred că în două luni, ajutați de activitatea lor, să putem sfîrși această lucrare.

Domnul N. Fleva: Aș ruga pe domnul ministru de externe să binevoiască a ne esplica cei trei comisari, cari sînt pe lungul Dunării, la care punturi sînt alipiți? Și totdeodată să binevoiască a ne esplica, fiindcă am auzit vorbindu-se de aceste comisiuni mixte, cari sînt compuse de un delegat al nostru și de un delegat al guvernului rusesc, care cercetează pagubele din țară; aș voi să știu daca aceste cercetări ajunge la un rezultat practic, adica daca servesc într-adevăr pentru ca să fim despăgubiți de către guvernul rusesc; daca guvernul rusesc plătește ceva? Căci daca este vorba să constatăm numai pagubele, aceasta o putem face prin agenții noștri, pe cari îi avem în toată țara.

Onor. domn Fleva are dreptate și bine a făcut că a ridicat această întrebare. N-am consimțit la aceste cercetări contradictorii decît după asigurarea ce am luat de la delegatul guvernului rus că se vor face despăgubiri. Sînt însă dator să arăt că se fac trei categorii de despăgubiri, despăgubiri provenite din escesele trecerei armatelor ce se plătesc de îndată, despăgubiri pentru proprietarii de pe malul Dunărei cari nu și-au putut exploata moșiele și despăgubiri pentru orașele bombardate după malul Dunărei. Despăgubirile proprietarilor urmez după cercetări contradictorii și, daca se nasc neînțelegeri, atunci guvernul rosian pentru toate cestiunile de litigiu internațional își păstrează dreptul să trataze cu guvernul român, precum și guvernul român își păstrează dreptul de a apăra interesele supușilor români. Pentru celelalte despăgubiri, de esemplu: pentru stricăciunile cauzate prin bombardarea Giurgiului, Calafat[ului] etc., Rusia nu consimte la despăgubiri. Aci Rusia zice că România a fost în luptă cu Turcia, că i-a declarat resbel sau că a primit resbelul și în asemenea caz trebuie să plătească. În tot cazul, domnilor, opiniunea mea personală, pe care n-am pus-o încă în discuțiunea consiliului, este că țara e datoare să despăgubească pe acei cari au suferit pagubele, căci nu e drept ca orașele Giurgiu, Oltenița, Calafat să fie devastate fără să fie și despăgubite; aceasta este opiniunea mea personală, care nu are îndatorire pentru dumneavoastră, căci dumneavoastră aveți să hotărîți.

---

* Ședința din 16 martie 1878.

Deocamdată vă spun că delegații pe care-i avem sînt unul la Giurgiu, Petroșani și Zimnicea, este altul în Basarabia română[3] și mai sînt doi atașați pe lîngă intendența militară imperială[4].

„Monitor", 1878, nr. 62, p. 1 788,
col. 2 — p. 1 789, col. 1.

NOTE

[1] Vezi și supra p. 492, nota 2. Vezi și mesajul domnesc din 4 februarie 1878 pentru retribuirea comisarilor și agenților atașați armatei române aflate la sud de Dunăre („Monitor", 1878, nr. 28, p. 660).

[2] Nr. 5 din 6/18 ianuarie 1878, p. 85.

[3] Prin Basarabia română se înțelegea atunci sudul provinciei care reintrase în hotarele românești în 1857, după Tratatul de la Paris.

[4] Creditul a fost votat cu 53 de voturi pentru și opt împotrivă.

Despre navigația pe Prut și lucrările geniștilor ruși acolo. Replică lui Manolache Costache Iepureanu *

Domnilor, și ca ministru, și ca român, și ca proprietar prutean, nu pot decît a pune sigiliul meu la tot ce a zis domnul Manolachi Costachi[1]. De sus și pînă jos împrejurările cari le-a citat sînt esacte.

Sînt dator a vă spune ce a făcut guvernul ca să înlătureze această stare de lucruri. Guvernul a întîmpinat un neajuns mai mare, care s-a făcut prin podul liniei Bender — Galați; geniul rusesc a înființat chiar un pod stătător.

Domnilor, rîul Prutu[l] și navigațiunea sa, după ce este pus sub scutul puterilor, ca și libera navigațiune a Dunărei și a afluenților ei, este încredințat apărărei unei comisiuni internaționale compusă: din un delegat al Austro-Ungariei ca putere riverană, din un delegat al Rusiei ca stat riveran în sus de la Cotu Moarei și de un delegat al României ca stat biriveran.

Îndată ce s-a ivit acele greutăți, am invitat pe prefectul de Galați, care este delegatul guvernului român în comisiune, ca să se întrunească în comisiunea internațională și se va întruni peste două, trei zile; acea comisiune, cum am zis, are și un reprezentant al Austriei, și Austria, care se ocupă de interesele materiale și economice, pe cari le pune ca bază a politicei sale, să invite pe colegul său, pe reprezentantul Rusiei, să binevoiască a evita starea actuală a lucrurilor, care lovește de moarte 5, 6 județe. Prefectul de Galați vine chiar astăzi în persoană să ne dea lămuriri locale de ceea ce a făcut.

Nu ne-am mulțumit cu atît, ne-am adresat la comandantul trupelor ruse și i-am spus că măsurile ce se ia nu are rațiune de a fi și că sînt rezultatul unui esces de zel al subalternilor. Sînt dator să fac o rectificare; podul nu se deschide o dată pe săptămînă, ci de două ori pe săptămînă. Guvernul nu este mulțumit cu această stare de lucruri și se va sili a-l face să se deschidă în toate zilele, cum se face pe Rin și alte rîuri.

În adevăr, și noi am primit raport despre abuzurile care se comit acolo și tocmai aceasta ne face să credem că ele provin din un esces de zel al subalternilor. Cred că generalul Drendel *, în spiritul său de dreptate și legalitate, va vedea că nu se cuvine să lovească țara, și mai ales acele județe care n-au nici șosele, nici drumuri de fer, și că nu este drept să le fie închisă și singura cale de esportațiune, Prutul.

Să fie bine încredințat onor. Senat și domnul Manolache Costache că guvernul își va face datoria[2].

„Monitor", 1878, nr. 72, p. 2 070,
col. 1—2.

---

* Ședința din 28 martie 1878. Senatul României.

* Citește: *Drenteln*.

NOTE

[1] Manolache Costache arătase că pe Prut se transportă anual, în vederea exportului, cca 200 000 de chile de cereale, fiind principalul debușeu pentru județele Fălciu, Bîrlad, Vaslui, Cahul. Or, geniștii ruși au făcut un pod pentru linia ferată Galați—Bender, care se deschide doar o dată pe săptămînă.

[2] Manolache Costache a fost mulțumit de răspuns.

Despre misiunea lui I. Brătianu la Viena *

Domnilor senatori, onor. domn B. Boerescu[1] a fost mult timp ministru de esterne și sînt dator, deși nu ne aflăm în același partit, a recunoaște că domnia-sa a condus Ministerul de Esterne cu mult tact și prudență politică. Prin urmare, și eu asemenea fac apel la patriotismul domniei-sale ca să înțeleagă, cum sînt sigur că și înțelege, cît tact, cîtă prudență politică trebuie să dezvălim mai cu seamă astăzi, în grelele împrejurări prin cari trece țara.

Onor. domn I. Brătianu, președintele consiliului, are să vie peste trei sau patru zile, și atunci singur domnia-sa vă va da, domnilor senatori, lămuririle cerute asupra misiunei sale. Ceea ce vă pot spune de pe acum este că misiunea domniei-sale[2] nu are alt scop decît apărarea drepturilor țărei, precum le înțelege națiunea întreagă, cum le înțelege opozițiunea, cum le înțelege și guvernul, căci în apărarea drepturilor țărei nu poate să încapă, domnilor, nici opozanți, nici guvernamentali, ci români, o singură națiune! Așadară, să fie bine înțeles ce caracter dăm noi misiunei domnului Brătianu, președintele consiliului.

În cît se atinge de partea a doua a interpelărei, adică definițiunea neutralităței ce se cuvine să o păzească România, sînt iarăși cu totul de acord cu domnul Boerescu. Se înțelege dară cum că nu intră în cugetul nostru de-a adopta o politică agresivă. Asemenea vă mai pot declara de pe acum, și în neființa președintelui cabinetului — și sînt în drept a vă afirma aceasta — , este că domnul Brătianu, primul ministru, cum și guvernul întreg, nu se va prezenta înaintea domniilor-voastre cu angajamente luate sau cu fapte îndeplinite.

---

* Ședința din 29 martie 1878. Senatul României.

Vă declar încă o dată, domnilor, că noi ținem seamă de voturile cari s-au dat, și toată activitatea noastră este de a apăra aceste voturi, este de a corespunde la scopul lor. *(Aplauze.)*

Replică lui D. Sturdza [3].

Ministerul, domnilor senatori, a răspuns pe cît îi era cu putință la interpelarea domnului Boerescu. Cuvintele onor. domn Sturdza ridică o nouă ordine de idei; prin urmare, nu sînt astăzi în pozițiune de a răspunde la această nouă ordine de idei.

Îndată ce un orator vine cu altă cestiune care nu figurează în interpelarea care este la ordinea zilei și la care am răspuns, guvernul, la rîndul său, are dreptul să zică, mai întîi faceți-vă interpelare. Așadară, domnul Dimitrie Sturdza are dreptul, o recunosc aceasta, să vie să mă întrebe: daca guvernul privește tractatul de la St. Stefano ca îndatoritor pentru sine; domnia-sa are dreptul să ne întrebe daca este adevărat că armata rusească ocupă țara, domnia-sa are dreptul să mă întrebe dacă este o propunere ca să se facă o nouă convențiune militară; însă toate aceste întrebări trebuie să mi se adreseze în formă de interpelare și guvernul la rîndul său va răspunde în conformitate cu dreptul și datoria sa. Astăzi, oricît de grave și apăsătoare sînt întrebările și acuzările domnului Sturdza, guvernul nu este în stare și nici nu este dator să răspundă.

„Monitor", 1878, nr. 73, p. 2 104, col. 1—2; p. 2 105, col. 3 — p. 2 106, col. 1.

NOTE

[1] V. Boerescu interpelase în legătură cu scopul misiunii lui I. C. Brătianu la Viena și dacă intenționează să stăruiască asupra neutralității ca linie directoare a politicii noastre externe.

[2] În martie 1878 I. C. Brătianu întreprinde o călătorie în Austro-Ungaria și Germania pentru a dobîndi ajutor diplomatic în rezolvarea problemelor teritoriale ridicate de Tratatul de la San Stefano. Cei doi cancelari ai țărilor gazdă, prudenți, au declarat că își vor exprima opinia abia la viitorul congres de pace. Rezultatul cu care se întorcea I. C. B. în țară friza eșecul. Vezi și N. Iorga, *Războiul pentru independența României. Acțiuni diplomatice și stări de spirit*, București, 1927, p. 157.

[3] D. A. Sturdza spusese:

„Faptele importante care concur să graveze situațiunea de față sînt următoarele:

În urma Tratatului de la San Stefano, [. . .] dacă acest tratat ar rămîne valabil, nu ar rămîne din drepturile noastre suverane decît schelete, în urma a acelui tratat principele Gorceacov a invitat pe agintele nostru de la St. Petersburg și i-a spus aceste cuvinte: «Este adevărat că guvernul domniei-tale are intențiunea de a rădica protest în contra articolului 8 al tratatului, care stabilește comunicarea armatei din Bulgaria cu Rusia prin România? Împăratul este deja supărat prin atitudinea domniei-voastre în privirea Basarabiei și ar perde toată răbdarea cînd s-ar face asemenea declarațiuni. Majestatea-sa îmi ordonă să-ți spun, pentru a încunoștiința pe guvernul domniei-tale, că dacă aveți intențiunea de a protesta în contra articolului citat sau de a vă opune lui el va ordona ocuparea României și dezarmarea armatei române»".

D. A. Sturdza arătase apoi că Rusia intenționează să încheie o convenție cu România pentru aplicarea articolului mai sus citat, „o convențiune prin care cere să ne sinucidem".

Intervenții la proiectul de lege privind introducerea de noi taxe comunale la Iași *

Domnilor, este cu neputință de a se admite redacțiunea din project; este ceva monstr[u]os să hotărîți dumneavoastră ca un oraș să ia 10 la sută din cîștigul societăților de asigurare [1]. Cînd un oraș ca Iașul, care din nenorocire nu mai este cel dintîi, ci are similare precum Galațul, Brăila, Ploiești, Craiova și altele, va percepe o asemenea taxă de 10 la sută, atunci are să ia și București 10 la sută, iar celelalte cel puțin cîte 5 la sută, și astfel o să vedeți că acea societate de asigurare are să dea 70 sau 80 la sută din cîștig! Ar fi ceva nemaipomenit! Oricine se ocupă cu aceste societăți vede că sînt ani unde ele sînt silite să stoarcă toată rezerva și s-o puie la fondul despăgubirilor spre a-și susține creditul. Și numai societățile care se ocupă să adune bani albi pentru zile negre, adică să-și facă rezerve foarte mari, numai acelea rezistă. Sînt ani unde societățile esistente au compromis din capitalul lor chiar, ca să facă onoare angajamentelor luate în privința grindinei, și știți cît folos aduc aceste asigurări agriculturei noastre. Lăsînd focul la o parte, la grindină cel puțin nu sînt pompieri, la viață nu sînt pompieri! Ce are a face orașul Iași cu ramura de asigurare pe viață și asupra grindinei? Unde are dreptate comuna să zică ceva este în privința asigurărei în contra focului; în adevăr, comuna care are o companie sau un batalion de pompieri bine regulați are dreptul să ceară ceva pentru ei. Aceasta a fost teoria guvernului, care totdeauna, cînd a luat garanții de la societățile streine, le-a zis: „Să dați ceva orașului pentru pompieri". De aceea chiar în statute se zice că trebuie să se dea ceva pentru pompieri. Să facem dar o lege în care să se hotărască ca societățile să dea din cîștigul lor 2, 3 sau 5 la sută guvernului și acest fond să-l împartă guvernul pe comune, în proporțiune cu sacrificiele ce face fiecare pentru pompieri. Aceasta este drept, dar altfel cum o s-o facem? Să zicem: pe cîștigul care-l face în fiecare oraș? Primesc aceasta pentru un moment; în orașul Iași s-a cîștigat de esemplu 10 000 fr., va da societatea 1 000 de fr.; dar sînt alte orașe unde societatea a păgubit, și principiul cel dintîi al acestor societăți este să împartă cît se poate pe o întindere mai mare pagubele; de aceea vedem că nu esistă o societate de asigurare care să ia asupra ei singură o asigurare a unui object, și cînd l-a luat îl împarte pe 20 de societăți; așa se întîmplă de multe ori că societățile cîștigă ceva nu asupra operațiunilor lor proprii, dar asupra operațiunilor ce le face societățile din străinătate cu care este în relațiune. Este cu neputință, cînd veți căuta bine organizarea societăților acestora, să puneți o asemenea taxă, căci cele[l]alte societăți nu vor primi să mai intre în *reasigurare* cu o societate lovită astfel și se vor lichida! Nu știu să esiste undeva vreo asemenea taxă municipală. Ce se poate cere? Se poate cere un ajutor, ori prin o lege generală, ori prin convențiuni cu municipalitățile; și obișnuit, cînd pompierii vin și contribuie la salvarea unui edificiu, societatea singură vine și ajută cu ceva pentru că a scăpat de o mare pagubă; și, cînd veți căuta cheltuielile acestor societăți, veți vedea un paragraf în care este trecută o sumă ca ajutor pentru pompier.

* Ședințele din 1 și 3 aprilie 1878. Senatul României.

Așadar, vedeți foarte bine cum că este cu neputință să adoptați teoria aceasta.

Onor. domn Voinov[2] a mai venit cu un argument și a zis : nu modificați această lege, pentru că, dacă o modificați, lipsiți orașul Iași de un venit. Sînt de opiniunea domniei-sale ; da, așa este, Iașii dorește ca să aibă venit, însă a cui este vina daca acea comună n-a studiat bine materia? Eu spun mai dinainte că sînt silit să combat această lege, fiindcă a trecut peste limitele cuvenite și a intrat în generalități ; sînt silit a combate și alte două dări puse una pe parafină, alta pe zahar, pentru care s-a ivit proteste. Vă declar, ca guvern, că dumneavoastră veți vota și eu n-o voi sancționa, daca veți impune aceste materii, și va rămînea projectul tot așa ; de aceea este mai bine s-o modificați.

În replică cu deputatul Șt. Șendrea[3].

Domnilor, eu aparțin prin misiunea mea de ministru unui guvern care se reazemă pe partidul liberal și eu trebuie să susțin partidul liberal și ideile liberale, dar nu credeam cum că partidu[l] liberal și ideile liberale și guvernul liberal sînt întru ceva compromise pentru că în orașu[l] Iași nu se va pune o dare pe societățile de asigurare ! Acum văd că cestiunea se discută în mod mai practic și văd persoane cari aparțin partidului liberal, care susțin guvernul actual și care nu susțin acea taxă, adică articolul din projectul de lege, și, din contra, văd alte persoane cari nu aparțin partidului liberal și cari au alte opiniuni ; prin urmare, nu are a face asemenea chestiuni de interes economic cu partidul liberal și guvernul ce-l reprezintă. Preocupat mai ales de ideea domnului Voinov, care zicea : „Domnilor, luați seama bine că această lege de se va modifica poate să aibă consecinți fatale pentru Iași“, eu am zis : domnilor, cu toții avem să ne aflăm în necesitate a amenda projectul de lege, pentru că sînt două articole cari ca guvern în nici un caz nu le pot admite.

Cu ocaziunea discuțiunei asupra închiderei discuțiunei, cu ocaziunea unei cestiuni de regulament, deodată m-am văzut trăsnit și stigmatizat de către noul iașean, de către domnul Șendrea ! Domnia-sa a cules de pe stradele orașului Iași o vorbă (aruncată îmi pare de un ziar), cum că eu am zis că are să crească iarbă pe stradele orașului Iași, și că prin urmare domnia-lui fiind nou iașean...

Domnul Șendrea : Cum sînteți și dumneavoastră astăzi.

Eu m-am născut acolo, acolo am trăit, acolo îmi este averea și acolo va fi groapa mea.

Domnul Leca : Este un monopol a fi iașean ?

Nu este un monopol, însă domnul Șendrea și-a însușit acest monopol zicînd că glasul său trebuie să fie ascultat ca reprezentant al Iașului ! Eu îi voi răspunde domniei-sale că mai sînt aci și alți iașeani care sînt mult mai vechi decît domnia-sa, precum este domnul Carp, care din bun în străbun este din Iași, precum este domnul Drossu.

Dară nu este cestiunea de iașeni, nici de a căuta să culeagă iarba de pe ulițile Iașilor, căci iarba aceasta crescînd printre petre știți foarte bine ce este ... este troscut ! *(Ilaritate.)*

Vream dară să spun onor. domnului Șendrea, care se pune pe terenul acesta, că eu fac parte din acea generațiune iașeană care a lucrat pentru țară și pentru Unire pe cînd domnia-sa nu era și care cînd am votat *Unirea* știam sacrificiile ce făcea orașul Iași, și n-am avut nevoie să zic că are să crească troscut pe stradele orașului, și nu aveam nevoie

să primesc cutare sau cutare articol din o lege de taxe ca aceasta, spre a dovedi că sîntem buni iașeni și buni români.

Cred că am zis destul în cestiunea personală.

Voi intra dară în cestiunea legei de care ne ocupăm.

Domnilor, ce se întîmplă? Se întîmplă că orașul X, căci poate să fie oricare oraș din țară, Craiova, Ploiești, Galați etc.

Orașul X vine și zice : vreau să iau 10 la sută de la casele de asigurare. Mîne va veni un alt oraș și va pune taxa de 20 la sută și poimîne va veni un altul care va cere 30 la sută pentru o altă întreprindere. Apoi principiul de dreptate, principiul de stat învoiesc acest raționament?

Am mai auzit pe onor. domn Șendrea zicînd că nu este municipalitatea actuală care a cerut aceste dări, ci cea de sub regimul trecut. Rău au făcut și aceia cari au fost înainte, rău și cei care au făcut-o acum. Cu toții voim să venim în ajutorul orașului Iași, căci are o datorie și trebuie s-o plătească.

Dară, daca orașul Iași are o datorie, trebuie oare să lipsim dreptului, să lipsim regulelor economice? Apoi, domnilor, guvernul nu va lipsi de a sancționa o lege rațională, o lege care este bună ; dară această lege este ea în asemenea condițiuni?

Cestiunea însă nu este aici. Cestiunea este că e cu neputință să punem aceste dări fără să lovim aceste societăți economice care sînt foarte utile țării.

Am auzit pe domnul Șendrea care se mîniase pentru că domnul Zisu îl întrerupsese, l-am auzit întrerupînd și atacînd pe domnul Carp că este membru al societăței de asigurare „România“. Ei bine, domnule Șendrea, v-ați înșelat, nu dumnealui, ci eu am fost, dară acum sînt degajat de acolo, puteți întreba pe directorul societăței și vă va spune ...

Domnul Voinov (întrerupînd) : Domnilor, apoi aici sîntem senatori ... *(Dialoguri.)*

Și eu sînt senator, dară ați atacat persoane și nu pot tăcea, trebuie să vă răspund ...

Domnul Șendrea : N-am numit un moment persoana domnului ministru de externe. Domnia-sa își arogă un drept și se crede atacat cînd nu l-a ataca nimeni. Am zis că, daca se va lăsa Iașii fără taxe, poate să crească iarba pe ulițe.

Domnilor, iată o inconsecință. Domnul Șendrea a susținut să nu fie întrerupt și tot domnia-sa mă întrerupe ! Domnule Șendrea, nu este așa, mi-ați atribuit mie că am zis cuvîntul că *are să crească iarbă pe stradele Iașilor.*

Domnul Șendrea : N-am zis pentru dumneavoastră aceste cuvinte.

Dacă dumneavoastră ziceți că nu mi-ați atribuit mie aceste cuvinte, să-mi permiteți să vă spun că și eu aș putea, fără să citez numele dumneavoastră, să zic cuvinte care să vă doară. Limba este dată nu pentru a ascunde gîndirile omului — aceasta s-a zis numai pentru diplomație — , ci pentru a dezveli gîndirile și dumneavoastră m-ați lovit fără să fiu în nimica vinovat !

Reviu la cestiune și zic : voiți ca această lege să producă efectele după care stăruiește atît de mult primarul acelui oraș, și cu drept cuvînt? Ei bine, faceți ca legea să nu jicnească principiile de drept, nici principiile economice, nici cele de stat. Daca dumneavoastră veți face legea cum este redijată, fiți siguri că are să cadă. În ceea ce atinge amendamentul [4] care-l faceți acum, este de discutat, dară în momentul cînd l-ați pus ați recunoscut că rău a fost propusă această taxă, că rău a fost redactat[ă] legea pe care o susținurăți cu tărie pînă acum. Mai bine este dară ca această lege să se modifice precum s-a propus și să se voteze cît mai curînd, pentru ca să meargă cît mai degrab la Cameră și să se poată sancționa cît mai curînd. Atunci și Iașul va putea percepe cît mai îndată acele alte taxe și va face față angajamentelor sale. Orice întîrziere ar fi pentru acel oraș e o pagubă. Aceasta este opiniunea mea. Prea puțin îmi pasă dacă acest amendament va trece sau nu, dară v-o declar categoric că legea trebuie să fie amendată. Cum voiți, faceți dară încă o dată, că în interesul cestiunei locale, materiale, socotesc că nu este timpul a veni și a pune în discuțiune ideile noastre de partită și, ceea ce este și mai mult din nenorocire, a veni chiar cu pasiunile noastre! Iată pentru ce vă rog să vă ocupați simplu de acest articol și să-l faceți a fi putincios.

Recunosc că amendamentul propus are partea sa practică și că prin el am putea ajunge la un rezultat [5].

Asupra taxelor pe consumul de zahăr.

Teoria secțiunei aceasta [6] a admis-o și municipalitatea de București sau, mai bine zicînd, secțiunea aceasta și-a împrumutat opiniunea de la municipalitatea de București. Municipalitatea aceasta a pus dare pe zahăr și a voit s-o aplice numai la cel străin. Pe cît știu împrejurarea, o parte din membrii municipalității a susținut astfel, altă parte însă a susținut că nu se poate pune taxa aceasta numai pe zahăr străin și că trebuie să-l pună și pe cel indigen. Proprietarul fabricei de zahăr de la Chitila, avînd în favoarea sa o lege pentru încurajarea industriei, a susținut că nu trebuie să plătească. Din aceasta s-a urmat un conflict, în care a intervenit și guvernul austro-maghiar, în puterea convențiunei ce avem cu Austro-Ungaria și care este clară și pozitivă, căci zice că nu se poate pune nici o dare cu deosebire de *pămîntean* și *străin*.

S-a zis că, odată ce acel product și-a plătit vama, el a intrat în țară și a devenit pămîntean, căci ce este plata vămei? Plata vămei are de scop de a împămînteni o materie străină. Îndată ce o marfă a plătit la intrarea ei în țară o vamă, devine pămînteană și prin urmare nu se mai poate deosebi de cea indigenă. Așa fiind, guvernul austriac a protestat contra calificărei de *străin* ce se dedea zahărului austriac, zicînd că daca a plătit o dată vamă trebuie asimilat. Ce drept s-a dat dară principelui Bibescu, proprietarul fabricei de la Chitila? S-a zis să i se facă altă înlesnire, nu scutirea de taxă. Vrea municipalitatea să ocrotească o industrie? Lasă că aceasta nu este treaba municipalității, ci a statului, dară, daca tocmai ea vrea s-o ocrotească, nu are decît la finele anului să-i țină socoteală și, ceea ce a dat, să-i dea ca premiu, însă taxă trebuie să plătească.

Iată tot ce poate să facă. Dară nu poate o municipalitate să facă ce face statul; statul poate să zică prin convențiuni: pentru cutare marfă nu se va lua vamă, pentru cutare se va lua atîta vamă și pentru cutare mai puțin; dară comuna nu poate să facă distincțiune între mărfurile străine și pămîntene, căci ea este în întrul țărei și prin urmare, cînd mărfurile străine au plătit vamă, ele au devenit pămîntene, naționale.

Așadară, domnilor, vedeți că comunele nu pot să facă deosebire între mărfurile indigene și străine; daca însă municipalitatea de Iași voiește să sprijine și să încurajeze fabrica de la Sascut, care este mai aproape decît a domnului Bibescu, să-i facă un premiu pe fiecare an.

Pentru aceste cuvinte dară, domnilor, vă rog să faceți de voiți un amendament, care în 4, 5 zile vom face a trece cu legea în Cameră, și prin aceasta am da un mijloc ca să poată municipalitatea de Iași a ajunge la scopul ce și-a propus. Dară amendamentul comitetului nu-l pot primi.

Cere limitarea prerogativelor municipalității în fixarea taxelor.

Domnilor, aceste taxe care se autoriză comuna Iași a percepe sînt în limitele maximului?

O voce: Este peste maximum.

Daca vor fi peste maximum, guvernul va observa și, cînd va găsi una din aceste dispozițiuni contrarie legii, va interveni, se va înțelege cu primăria și atunci în loc de patru bani, spre esemplu, se va percepe numai duoi sau trei bani.

Daca ar fi așa cazul, guvernul are totdeauna dreptul. De ce vin aceste dări la guvern? Ca să oprească pe comune să nu treacă peste limite, să nu abuzeze.

„Monitor", 1878, nr. 78, p. 2 268,
col. 2—3.

NOTE

[1] Proiectul prevedea introducerea unei taxe de 10% asupra veniturilor caselor de asigurare.

[2] N. Voinov precizase că taxa se referă doar la sumele rezultate ca profit ale societăților de asigurare. Arătase apoi că Iașii sînt o comună „căzută în datorii", iar reprezentanții ei îi cunosc nevoile, așa că nu le trebuie „multă epitropie din partea noastră".

[3] Șendrea relevase marele deficit al municipalității ieșene.

[4] Amendamentul Șendrea, G. Leca, N. Cămărășescu: „Una la sută din premiele ce vor încasa companiele de asigurare pentru incendiu, privitoare acele premii la imobilele și mobilele din orașul Iași".

[5] Amendamentul a fost respins.

[6] Secția a V-a ceruse să se sporească taxa doar la zahărul din import și comitetul delegaților își însușise acest punct de vedere sub forma unui amendament, care însă a fost respins.

Precizări pe marginea convenției comerciale româno-germane *

Domnilor, sînt dator a da oarecare lămuriri asupra germenului acestei convențiuni [1]. Convențiunea aceasta a fost negociată și pot zice adusă la bunul ei sfîrșit încă de sub ministerul conservator. Cînd sub ministerul domnului Manolache Costache am luat portofoliul Ministerului Afacerilor Străine, am găsit convențiunea mai gata. După retragerea domnului Maiorescu din misiunea sa de la Berlin [2], am ieșit și eu din minister și succesorul meu a fost domnul Nicolae Ionescu. Toată această convențiune a fost elaborată articol cu articol cu dezlegări date de către domnul Ionescu, și negreșit că onor. domn Ionescu n-ar fi fost cu lenevire spre a sovgarda niște cestiuni la care domnia-sa ca mulți dintre noi ţinea foarte mult. Dacă nu s-a pus în această convenţiune anume acele clauze care sînt în convenţiunea austriacă şi în convenţiunea rusească [3], încheiate cu România, este pentru că acele două convenţiuni sînt a două state vecine în contact imediat cu ţara noastră şi cu care trebuia a se regulamenta punct cu punct fiecare cestiune. Nu este tot aşa cu celelalte state.

---

* Ședința din 3 aprilie 1878. Senatul României.

Statele care nu sînt în vecinătate cu noi nu primesc deloc a intra în amărunte, şi iată pentru ce : pentru că ele nu înţeleg a sovgarda cestiunile care le importă mai de departe. Şi daca vom lua seama vedem că altfel sînt tratatele şi convenţiunile care le are Germania cu Austria şi Rusia, care-i sînt limitrofe, şi altfel cele cu statele mai depărtate. Mai este şi împregiurarea că Germania înţelege în mod categoric dreptul de a regulamenta, căci pînă mai alaltăieri şi la dînsa esista un regim special în asemenea materie, cum era în Posen.

Aşadar, să fie bine înţeles că statul român prin această convenţiune nu s-a dezbrăcat întru nimic de dreptul ce-l are de a regulamenta în materie de poliţie şi ordine publică ; şi acest articol a fost foarte mult discutat de domnul Ionescu şi de către agentul său, domnul Degré.

Cînd am reintrat în minister, am găsit lucrul terminat, afară de mici articole de boneterie şi jucăriele, toate cele[l]alte clauze erau regulamentate şi acceptate.

Prin urmare Camera, unde negreşit această idee a inspirat aceeaşi îngrijire, Camera, zic, a votat această convenţiune cu cea mai mare bună-voinţă, fără să se găsească cît de puţin speriată şi îngrijită ca onor. domn Voinov ; respect cu totul ideea domniei-sale, dar, repet, acolo n-a fost atîta îngrijire. Asemenea în Senat, toţi senatorii au primit convenţiunea şi chiar împreună cu domnul Şendrea [4] ; decît tocmai pe urmă, cînd era să se numească raportorele, a venit domnul Şendrea cu această întrebare, la care am răspuns categoric, că prin aceasta nu se face supuşilor germani altă poziţiune decît aceea ce s-a făcut supuşilor austriaci.

A veni astăzi şi a lovi această convenţiune a căria studiare a ţinut trei ani nu socotesc că este bine. Dar onor. domn Voinov este poate de altă părere ; rămîne ca Senatul să apreţieze părerea domniei-sale, însă în materie de asemenea importanţă nu socotesc că ar fi bine şi nemerit de a se face ceea ce propune domnul Voinov, mai ales cînd datele dovedesc că nu are dreptate şi răspunsul este satisfăcător.

Domnul Voinov : Domnilor, eu n-am înţeles necesitatea de a se face apărarea acestei convenţii cu istoricul că este începută sub conservatori şi terminată sub ministerul domnului Ionescu...

Am zis că este o convenţiune studiată bine.

,,Monitor'', 1878, nr. 79, p. 2 267, col. 1—2.

NOTE

[1] Textul convenţiei comerciale româno-germane din 14 noiembrie 1877, dezbătut în Senat, p. 2 248 şi urm. Raportor era D. A. Sturdza.

Expunerea de motive, inspirată de K., motiva :

,,... În România regimul de protecţiune nu a existat. Liberul schimb îi era impus de situaţiunea ei economică, curat agricolă, şi de interesele statelor străine, toate industriale, de a introduce la noi fabricatele lor. Plecînd dar dintr-o stare de lucruri cu totul diferită de ceea ce esista în statele protecţioniste, adoptarea principiului naţiunei celei mai favorizate nu poate avea pentru România alt efect decît acela de a acorda favori din punctul de vedere al intereselor esterioare.

În starea de astăzi a lucrurilor, România nu poate căpăta nici o favoare specială.

României nu i se poate da nimic ce nu este deja dat la toţi, nimic care în starea de astăzi a interesului comercial al cutărui stat nu ar fi a se acorda de către el la toate celelalte state. Afară de aceasta, singura favoare ce ne-ar putea interesa pe noi este aceea privitoare la materiile brute, dar acestea au astăzi în toată Europa occidentală intrarea sau cu desăvîrşire liberă, sau foarte uşor taxată.

Astfel favorile ce România acordă astăzi succesiv sînt adevărate concesiuni, decurgînd nu din propriele ei trebuinţi, ci din interesele economice ale altor state.

Această diferinţă esenţială între situaţiunea noastră şi situaţiunea statelor cu o industrie şi cu un comerciu dezvoltat are de consecinţă naturală că sîntem nevoiţi a face concesiuni succesive cel puţin statelor cu un comerciu mai puternic. Se înţelege de la sine că statele care au tratat cu noi mai întîi vor beneficia de favorile acordate statelor cu care am încheiat mai în urmă convenţiunile noastre comerciale.

Situaţiunea aceasta este neînlăturabilă şi se impune necesarmente. Pe de o parte, favori acordate numai unui singur stat ar constitui un privilegiu comercial asupra ţării noastre, ceea ce ar fi un rău foarte mare, atît din punctul de vedere economic, cît şi din punctul de vedere politic ; pe de altă parte, nu putem sta fără a da cît mai în grabă o organizare regulată comerciului nostru cu diferitele state europene, căci o nesiguranţă în relaţiunile noastre comerciale nu ar putea fi decît prejudiciabilă intereselor ţării''.

[2] Vezi supra p. 205, nota 1.

[3] Vezi supra p. 147 şi urm. ; p. 209 şi urm.

[4] Şt. Şendrea îşi exprimase, în comitetul delegaţilor, îngrijorarea că în textul prezentei convenţii nu existau prevederi explicite prin care să se stipuleze că ea nu abrogă legile, regulamentele, ordonanţele care ţin de dreptul de suveranitate al ţării. O atare precizare i se părea necesară cu atît mai mult cu cît cea cu Austro-Ungaria, deşi se formulaseră asemenea rezerve, a generat multe conflicte. Voinov reluînd temerile lui Şendrea ceruse revizuirea convenţiei în materie de poliţie şi siguranţă generală, ,,aplicabile la toţi străinii în general''.

Asupra atitudinii României faţă de clauzele Tratatului de la San Stefano. Răspuns la interpelarea deputatului N. Furculescu *

Domnilor, vă rog a-mi permite să încep răspunsul meu către onor. domn Furculescu [1] prin un esemplu pe care-l iau din moravurile părinţilor noştri, amintindu-i ceea ce făceau ei în împregiurări cari au o oarecare analogie cu împregiurările în cari ne aflăm noi astăzi. Eu, care sînt mai bătrîn decît domnul Furculescu, îmi aduc aminte că mi s-a întîmplat să văd doi comercianţi cari aveau proces între dînşii mergînd în aceeaşi trăsură la Iaşi, la Divanul domnesc, cum se numea pe atunci instanţa supremă a justiţiei. Ajunşi acolo, fiecare scotea documentele cari le avea, le punea pe masa judecătorilor şi zicea : cinstiţi boieri, hotărîţi cine din noi are dreptate. Judecătorii luau hîrtiile, le citeau şi hotărau, şi negreşit că era o parte care cîştiga, şi alta care perdea, adică rămas prin judecată cum se zicea atunci.

Pe urmă unul se ducea către cel[l]alt şi îi zicea : aide, frate, ori vere, şi se duceau acasă şi se puneau de mîncau împreună.

Într-o asemenea poziţiune ne aflăm noi azi cu puternicul nostru vecin. Şi unii şi alţii am dat documentele noastre în mîna marilor judecători, înaintea marelui areopag. Pînă cînd procesul se va hotărî de către marii judecători, socotesc că nu numai prudența, dar și patriotismul luminat reclamă ca noi să căutăm a fi foarte fermi în apărarea drepturilor noastre, dar totdeodată și foarte moderați în acest interval, pînă cînd procesul se va hotărî.

---

* Şedinţele din 5 şi 6 aprilie 1878.

Domnilor, cunoaștem cu toții Tractatul de la St. Stefano[2]. Negreșit că acest tractat nu a putut să ne facă, și pe guvern și pe Cameră și pe țară, decît a da un singur strigăt, un strigăt de durere; eram greu loviți. Am spus de îndată că vom protesta: scurt și coprinzător.

În fața acestui strigăt de durere și a datoriei ce ne-am împlinit de a protesta, s-au zis acele cuvinte pe cari onor. domn Furculescu le citi, cuvinte cari în urmă au primit comentarie.

Onor. domn Furculescu știe că guvernul, atît în Cameră cît și în Senat, și-a făcut datoria: a protestat fără a se feri deloc de acele amenințări. A mers mai departe: a căutat să ia măsuri asigurătoare în contra acelor amenințări, pentru ca nu cumva să fim surprinși de oarecari împrejurări neprevăzute ce ar putea surveni. Las de a zice că eu nu cred că acele amenințări s-ar fi putut realiza, căci nu ne este permis de a presupune — și sentimentul general este acesta — că o armată care la Plevna și-a făcut probele sale sub chiar ochii împăratului, o armată care poartă în peptul său într-un număr atît de mare semne de bravură nu numai de-ale țărei, dar și de ale puternicului nostru vecin, că acea armată s-ar lăsa să fie dezarmată[3]. *(Aplauze prelungite.)*

La 1856 erau numai miliții mici, neînsemnate, și cu toate aceste acea mică miliție a țărei românești, și mai ales acea a părței de dincolo de Milcov, care era foarte mică, avînd în capul ei pe căpitanul Filipescu, nu s-a lăsat ușor nici să se conducă peste Prut, nici să fie dezarmată. *(Aplauze.)*

Astăzi nu avem miliții, avem o oștire care are sentimentul valorei sale, care are sentimentul datoriei către țară și care nu va fi dezarmată. *(Aplauze.)*

Noi însă, nu într-un spirit de ostilitate, ci de precauțiune, pentru a feri contactul a două armate, care de multe ori pot avea felurite consecințe, am dus acea armată acolo unde de la începutul resbelului și-a avut reședința sa, teatrul operațiunilor sale, crezînd că astfel armata noastră nu se va găsi niciodată în neplăcuta pozițiune de a se lăsa nici să i se ia armele, nici să le întrebuințeze.

Interpelarea ce mi-a adresat domnul Furculescu este aceasta:

„În fața cuvintelor amenințătoare ale principelui Gorciacof de a ocupa țara militărește și de a dezarma armata română, în caz de a protesta contra articolului 8 al Tratatului de la San Stefano;

În fața protestului făcut de România contra acestui articol, care este atingerea drepturilor sale seculare de independență;

În fața realităței lucrurilor, că deja amenințările ce ni s-au făcut au început avea o realitate de fapt prin concentrarea trupelor rosiene în mai multe puncte strategice ale României;

În fața declarațiunei domnului Northcote în Camera Comunelor că guvernul englez nu este oficial informat de ocuparea României de către trupele rosiene,

Interpelez pe domnul ministru de esterne de a ne încunoștiința daca a înștiințat puterile europene de toate acestea și daca a luat sau are de gînd a lua măsurile necesare pentru apărarea țărei".

Domnilor, protestul s-a făcut și negreșit că ori de cîte ori necesitate va fi, vreo împregiurare nouă, negreșit că precum am început tot

așa vom merge pînă la sfîrșit: la toate neajunsurile ce se vor ivi, vom apela la acel tribunal care are să hotărască asupra tutulor cestiunilor cari rezultă din acest resbel.

Mi se face întrebare dacă țara este ocupată militărește? Dați-mi voie să vă spun ce știu.

Obișnuit de la intrarea armatelor am fost încunoștiințat despre mișcările detașamentelor sau a unei aglomerațiuni de oștire. Totdeauna cînd corpurile stau în țară eram încunoștiințați, pentru ca ele să-și găsească îndestularea lor pe teritoriul nostru.

De peste Dunăre a intrat acum în țară diviziunea a unsprezecea de infanterie și negreșit cu artileria și cavaleria ei. Iată comunicarea ce am primit cu data de 25 martie stil vechi. *(Citește.)*

Sînt dator să recunosc că această cantonare e făcută pe o întindere destul de mare, între Neajlov și Sabar. De atunci această diviziune nu și-a schimbat pozițiunea, decît numai că un număr de sotnii de cazaci, care sînt totdeauna avangarda armatei, s-au îndreptat pînă la Ploești. Pînă aci sînt dator să vă arăt că conduita autorităților ruse a fost corectă, căci ne-au înștiințat despre aceste mișcări de trupe.

Nu este însă tot așa și despre o parte din corpul generalului Zimermann, care a ocupat în Basarabia română mai multe puncte.

Cum știți, Basarabia română este o fîșie de pămînt care se întinde pe hotarele Rusiei. Ei bine, această ocupare sînt dator să declar că nu ni s-a făcut cunoscută ...

O voce: Cîți sînt acolo?
Domnul Furculescu: Sînt 35 000 oameni.

Nu sînt nici 16 000. Am zis o parte din corpul generalului Zimermann, cu cavalerie și artilerie. S-a fost zis și în cealaltă Cameră că două corpuri întregi au intrat în Moldova și s-au îndreptat spre hotarele Austriei. Este cea mai mare eroare.

N-a intrat un singur soldat sau trebuie să credem că prefecții noștri sînt ori tîmpiți, ori de rea-credință, fiindcă avem raporturi de la prefect și de la comisar cari asigură că de o lună de zile n-a intrat un singur soldat în Moldova, nici de aici, nici din Rusia. S-a făcut un joc de cuvinte că acele corpuri n-au intrat în Iași, dară au trecut alături cu Iași. N-au intrat, domnilor, nici în Iași, nici în tot județul ...

Domnul B. Lățescu: Raporturile nu sînt esacte.

Dați-mi voie, dumneavoastră care știți că lucrurile sînt altminteri, binevoiți a formula observațiunile dumneavoastră și atunci ministerul va trămite cercetare și cei cari se vor dovedi că au dat raporturi falșe se vor pedepsi fără crutare.

Mai avem încă o comunicare și mi se pare că primarul de Galați este aci, mai avem o comunicare că autoritățile rusești au cerut primarului de Galați să arate un local pentru așezarea unui parc fără de artilerie ...

Domnul Mantu Rufu: N-au cerut.
Domnul G. Vernescu: Dar nu este armata acolo?
Domnul Mantu Rufu: Este vreo 2 000.

Acea armată nu este acolo de acum; este de vreo două, trei luni. Cestiunea este daca în momentul de față se ocupă țara de armata rusească. Cu toate acestea și noi avem îngrijiri în această privință și ce am făcut? Ne-am adresat mai întîi la reprezentantele acelei puteri care a semnat cu noi o convențiune și care nu poate după această convențiune să ocupe ţara, ci numai să aibă trecerea liberă în Turcia. Iată ce am scris noi reprezentantelui Rusiei [4]. *(Citeşte.)* La aceasta pînă acum n-am primit răspuns şi era natural, pentru că reprezentantele Rusiei căta să se adreseze la autorităţile militare care comandă aci.

Din toate aceste, iată ce pot răspunde : v-am arătat că în privinţa Tractatului de la San Stefano ne-am făcut datoria ; şi în privinţa ameninţărilor că armata noastră are să fie dezarmată am luat măsuri de a nu se lăsa a fi dezarmată ; şi totdeodată, în privinţa mişcărei trupelor, ne-am adresat la reprezentantele acelei puteri cu care am făcut o convenţiune. Pînă acum afacerea este pendinte ; n-avem nici un răspuns.

În replică cu N. Ionescu [5].

Onor. domn Ionescu a vorbit cu mult talent despre toate cestiunile, dară domnia-sa n-a conchis la nimic, ba încă de multe ori s-a pus în contrazicere cu domnia-sa însuşi. Domnia-sa zice : avem interes să fim bine cu vecinii noştri. Al doilea, domnia-lui constată că este conflict, căci constată că este ocupaţiune în ţară. Pe urmă, domnia-sa zice : de ce aţi dus armata peste Olt? Dară apoi tot domnia-sa adaugă : de ce vă adresaţi la acel tribunal care nu esistă? În sfîrşit, domnia-sa nu spune curat ce voieşte, la ce conchide.

Domnilor, sîntem într-un conflict, aceasta este pozitiv. Rusia ne reclamă Basarabia şi domnul Furculescu v-a cetit cuvintele cari se zic că nu numai că reclamă Basarabia, dară reclamă şi dreptul de a trece prin această ţară cît timp va ocupa Bulgaria.

Domnul N. Ionescu : Şi guvernul zice că este aşa ?
Domnul preşedinte al consiliului : Aceasta o ştie lumea întreagă.

Pentru ca să rezolvăm această cestiune, avem trei drumuri, un al patrulea eu nu-l cunosc. Este întîi drumul unei bune înţelegeri, pe care-l propune domnul Ionescu ; este drumul protestului, adică să ne adresăm la puteri, căci eu socotesc că esistă un drept public european, şi cînd esistă dreptul public european noi nu putem fi scoşi din acel drept public european ; este pozitiv că marile puteri hotărăsc cestiunile cele mari, cu toate că sînt unii cari cred altfel ; astfel principele Gorciacoff zice că nu recunoaşte congresului dreptul de a hotărî toate cestiunile pe cari le atinge Tratatul de la San Stefano, şi acele puteri zic din contra, că nu dau voie să se schimbe nimic din Tratatul de la Paris fără voia lor.

Aşadară, domnilor, iată un drum ; însă să ne înţelegem, căci sînt mulţi cari nu vor să înţeleagă. Este o opiniune foarte respectabilă care zice că cu ruşii să nu mai avem nimic a face. Astfel, prin interpelarea din Senat ni s-a zis ca nu cumva să intrăm cu ruşii în înţelegere, să nu mai permitem nici unui funcţionar rus să ne zică ceva.

O altă opiniune, care este susţinută de mai mulţi şi cu care ne asociem şi noi, este aceea ca să mergem tot acolo unde am mers cînd am protestat de luarea Basarabiei, tot la acele puteri unde am protestat în contra Tratatului de San Stefano, tot acolo să mergem şi cînd vom avea un neajuns de ocupare.

Mai este şi altă opiniune, aceea că să nu fi trămis armata peste Olt, să o ţinem aci. Acei cari sînt de această opiniune ca armata să vină în luptă să o afirme, şi daca vor avea majoritate o vom face ; dară comisiunea nu uită de Senat şi de Cameră, [care] a cerut să nu punem armata noastră în poziţiune, cum * să nu se poată da naştere la un conflict sîngeros . . .

Domnul N. Ionescu : N-a fost vorba de aceasta în comisiune.

Fac apel la domnul Vernescu care face parte din comisiune daca nu l-am întrebat de aceasta.

Domnul N. Ionescu : Nu vă este permis să vă referiţi la o comisiune pentru asemenea cestiuni.

Priimesc şi aceasta, fiindcă domnul Ionescu nu merge decît cu negaţiuni, iar nu cu afirmaţiuni. Faptul este pozitiv, trecerea este un început de ocupaţiune.

Domnul N. Ionescu : Adineaori aţi spus că s-a înştiinţat.

Domnule Ionescu, eu v-am ascultat cu cel mai mare respect şi nu v-am întrerupt deloc ; un singur gest ce am făcut aţi zis că se tulbură domnul ministru.

Domnul N. Ionescu : Vă cer numai să fiţi franc.

Vă cer şi eu dreptate, v-am ascultat la toate ce aţi spus ; vă rog dar lăsaţi-mă să vorbesc.

Domnilor, este pozitiv că convenţiunea hotărăşte linie de etape ; este pozitiv că armatele ruse s-au depărtat de liniele de etape. Ce am făcut noi mai întîi? Îndată am cerut esplicaţiuni, dar răspunsul nu l-am primit încă.

Apoi am încunoştiinţat pe agenţii noştri din streinătate că vedem ceva anormal în Basarabia [6]. *(Aplauze.)*

Voci : Foarte bine aţi făcut.

Ce mai voiţi, onor. domnule Ionescu? Să aducem armata dincoace de Olt? Pentru ce? Acei cari sînt de această opiniune să o spună, cu toate că însuşi dumneavoastră nu voiţi să fie conflicte.

Am zis eu că ascundem armata? Nu. Am zis că Oltenia este reşedinţa de operaţiune pe care armata şi-a ales-o la începutul războiului. Daca voiţi mai mult, spuneţi categoric unde să ducem armata şi ce scop să-i dăm . . . *(Întreruperi.)*

Domnule preşedinte, nu mă aflu în poziţiune în momente aşa de grele să am mintea destul de liniştită ca să pot ţine piept la toate interupţiunile. Fiecare poate lua cuvîntul să mă combată, iară nu să mă întrerupă, căci, domnilor, intreruptiunile acestea mă pot pune în poziţiune să zic cuvinte cari să aibă consecinţe rele pentru ţară. De aceea fac apel la patriotismul domnilor interpelatori ca să mă asculte, tot aşa cum şi eu ascult pe oricare dintre domniile-lor.

Acum, domnul Ionescu, după un an de aplicare a convenţiunei, ridică o cestiune cum că am permis în Bucureşti să fie un general şi o intendenţă. Şi aceasta este nedrept, după domnia-sa.

S-a numit un general cu însărcinarea de a opri a se face abuzuri de către soldaţii trecători sau supuşi ruşi. Orice armată are dreptul să pedepsească însăşi pe soldaţii săi. Cu toate acestea, noi n-am recunoscut oficial pe acel general ; îi ştim numele, dară nu corespundem cu dînsul. S-a mai întemeiat domnul Ionescu pe nişte societăţi cari şi-au permis să aducă o aglomeraţiune de pahonţi ; am protestat şi îndepărtat de oraş.

---

* Citeşte : *ca.*

S-au înființat spitaluri, dară noi am stăruit să se ducă de aci. Ce mai vedeți în București? Daca au venit oficieri cu familiele și au închiriat case, ce consecințe poate avea aceasta în privința convențiunei? Voiește domnul Ionescu să punem împrejurul Bucureștilor un zid și să dăm afară de la Hugues pe oficerii ce ar veni să mănînce? Nu cred că voiți aceasta. Domnilor, nu e bine ca într-o cestiune așa de mare, unde se aduc argumente puternice și de o parte și de alta, să ne scăpăm de asemeni cestiuni.

Prin urmare, domnilor, noi ne silim să scăpăm țara de această ocupațiune; adresăm acolo unde se adresează toate puterile; onor. domn Ionescu a zis un mare adevăr că acolo chiar puterile cele mari au găsit asistență; așa este, și sperăm și noi tot așa, și ne vom face toată datoria cu Adunarea, cu națiunea împreună, ca să scăpăm țara noastră de această mare nenorocire.

Nu putem admite ca țara noastră să servească de trecătoare armatelor rusești în cîtă vreme Bulgaria va fi ocupată, și speranța că cererea noastră va fi primită este că ocupațiunea României înfățișează pericole și pentru interesele europene; sînt puteri mari care au dreptul a vorbi altminteri decît noi, nu numai de a protesta, și cari nu primesc ocuparea Bulgariei și încă mai puțin ocuparea României. Altminteri, domnilor, binevoiți a formula dumneavoastră ce este de făcut astăzi.

A veni cu o lege nu este logic; o lege nu este niciodată o negațiune, ci o afirmațiune; putem să zicem noi: project de lege prin care nu se autoriză ocuparea României pe atîta timp? Putem noi face aceasta? Nu.

Domnilor, precum domnul președinte al consiliului v-a spus de la început, că pînă în ziua de astăzi însăși Rusia prin Tractatul de la San Stefano nu recunoaște că pacea este definitivă; apoi, daca Rusia care și-a făcut atîtea avatagie și încă recunoaște că pacea nu este definitivă, cum noi să o recunoaștem?

Din nenorocire, nu este nici pace, nici resbel; prin urmare, nu întindeți așa mult niște temeri care nu sînt întemeiate pe nimic, căci, din nenorocire, pacea nu este încă făcută definitiv.

În cît se atinge de ocupare, vă spunem încă o dată, vom face totul, sîntem datori să facem totul spre a o opri, dar sîntem datori să o facem cu prudență, adică de a nu îngreuia lucrările; să fim foarte fermi în apărarea noastră, dar totdeodată să nu împingem lucrurile prea departe, încît să compromitem acele interese cari sînt și ale puterilor europene.

Replică lui I. Ghica [7].

Domnilor deputați, socotesc că ieri am fost foarte lămurit și aseară am citit chiar actele. În adevăr, în fața declarărei ce a făcut domnu[l] ministru de finance în Englitera [8], noi nu făcuserăm încă protestul nostru, pentru că în vremea aceea nu aveam destule probe despre începutul ocupărei; însă, spre satisfacerea domnului Ghica și a întregei Camere, am onoare a declara că îndată ce am avut probe palpabile despre începutul ocupărei, probe care din nenorocire din zi în zi se fac mai mari, nu numai că am cerut explicări de la guvernul Rusiei, dară totodată în mod oficial am adus faptul la cunoștința tuturor puterilor străine; și mai mult decît atît, reprezentantele nostru de la Paris se află la Londra; l-am însărcinat în special să facă această comunicare guvernului majestății-sale britanice. Totodată aseară ați putut vedea că guvernul se ocupă de a sauvegarda drepturile țărei cu energie [9] și fiți siguri că la orice încălcări ne vom face datoria de români și că vom protesta în modul cel mai solemn.

„Monitor”, 1878, nr. 78, p. 2 271, col. 1–3, p. 2 272, col. 1; p. 2 276, col. 2 – p. 2 277, col. 2; nr. 79, p. 2 308, col. 1.

NOTE

[1] Vezi interpelarea acestuia în cuprinsul intervenției lui K.

[2] Vezi supra p. 576, nota 1.

[3] La 28 februarie/12 martie 1878, Iancu Ghica, aflat în misiune la Petersburg, arăta că principele Gorceakov l-a informat sec despre hotărîrea de nezdruncinat a țarului în privința modificărilor teritoriale. Și adăugase: „Vos clameurs, vos agitations se briseront contre sa volonté. Je ne pense pas soumettre cette question à la décision du congrès. Si dans le congrès on la soulève, je la répousserai d'autant plus que la Russie a su garantir les intérêts européens engagés sur le Danube. C'est avec vous directement que nous voulons traiter. Si rien ne peut vous faire fléchir, alors nous vous prendrons le territoire demandé et vous n'aurez aucune compensation. Que ferez-vous? Vous opposer par les armes? Ce serait inutile et dangereux pour vous” (R. Rosetti, *Corespondența generalului...*, p. 160–161).

Vezi textul în limba română parafrazat mai sus de D. A. Sturdza.

[4] La 1/13 aprilie 1878 K. îi scria lui Stuart, în urma anunțului ce primise că divizia a 11-a din armata rusă, staționară în Bulgaria și care urma să se întoarcă în patrie trecînd de teritoriul României, se va opri între Neajlov și Sabar. K. își exprima îngrijorarea că armata rusă își pregătea bivuacuri în locuri care nici nu fuseseră vreodată afectate deplasării unităților sale. Mai mult, prefectul de Tecuci îl informase despre intenția autorităților rusești de a construi un lagăr la Furceni și de a ocupa Oituz, Roman și Ițcani. În plus două regimente de cazaci au traversat Bucureștii și s-au fixat la Băneasa, fără ca guvernul român să fi fost prevenit.

În această situație, care contravenea spiritului convenției bilaterale semnate la 4 aprilie 1877, K. cerea „une explication franche”, pentru a putea dezminți „les fausses nouvelles, de calmer les esprits et de rétablir la confiance au milieu d'un pays qui désire de tout son coeur entretenir les meilleurs relations avec ses puissants voisins” (*Documente diplomatice, 1877–1878*, p. 197).

[5] După o critică stufoasă a politicii noastre externe, N. Ionescu declarase: „Mă rezum. Doresc ca miniștrii măriei-sale, în ocaziunea aceasta solemnă și gravă, să se explice cu toată francheța; să ne spună cum stăm în privința convențiunei de la 4 aprilie? Se mai execută ea sau nu? Cum stăm în privința amenințărilor de dezarmare? Dacă avem să ținem pept aci în capitala țărei sau dacă vom duce oștirea noastră în altă parte?”

[6] La 31 martie/12 aprilie 1878 K. îl anunța îngrijorat pe Iancu Ghica, aflat la Petersburg, că un corp de armată rusesc, condus de generalul Zimmerman, ce staționase pînă atunci în Dobrogea, a ocupat mai multe puncte strategice în Basarabia (*Documente diplomatice, 1877–1878*, p. 194.

În aceeași zi o notă mai amănunțită relata despre dificultățile întîmpinate de negustorii români în exportarea cerealelor prin porturile dunărene, taxele abuzive percepute de autoritățile de ocupație, construirea unor poduri fixe pe Prut — care stînjenesc circulația (și care se deschideau doar o dată pe săptămînă și atunci contra unei taxe de *naulage* de 10%) (*ibidem*, p. 202).

[7] I. Ghica întrebase dacă K. a protestat împotriva Tratatului de la San Stefano numai pe lîngă cabinetul din Petersburg sau și pe lîngă guvernele puterilor garante.

[8] Stafford Northcote. Guvernul englez, după încredințarea lui I. Bălăceanu, aflat la Viena, de comun acord cu Austro-Ungaria intenționa să ne sprijine (cf. *Documente diplomatice, 1877–1878*, p. 190).

[9] La 6/18 aprilie 1878 un jurnal al Consiliului de Miniștri — după ce enumera încălcările convenției din 4 aprilie de către trupele ruse — dispunea: „Domnul ministru de interne va da ordin tuturor autorităților administrative și comunale de a se mărgini în dispozițiunile convenției din 4/16 aprilie la înlesnirile ce se cuvin trupelor imperiale, numai întru cît ele sînt trecătoare și în timpul trecerei lor. Ele se vor abține de la darea de orice concurs pretutindenea unde trecerea este prefăcută în o ocupațiune permanentă sau ia un caracter contrariu unei simple treceri; autoritățile, pretutindeni unde se vor găsi față cu o asemenea cantonare de trupe înfățișînd caracterul permanenței, vor refuza orice cerere de înlesnire ca contrarie convențiunei” (*Documente diplomatice, 1877–1878*, p. 207).

Din nou asupra politicii externe a României. Răspuns la interpelarea lui Dimitrie Sturdza *

Domnilor senatori, ați auzit pe onor. domn Sturdza[1] făcîndu-vă aprecierile sale asupra situațiunei actuală față cu puternica noastră vecină Rusia. Domnia-sa a studiat materia și, din punctul de privire al domniei-sale, recunosc că foarte bine a tratat-o și v-a espus-o. Dați-mi voie, domnilor, să vă spun că din însuși acest studiu care l-a făcut înaintea dumneavoastră rezultă că țara noastră se află într-o pozițiune foarte grea și nimeni dintre domniile-voastre nu ar putea ascunde această pozițiune, căci țara întreagă o știe și chiar Europa o cunoaște. Dar cu atîta mai mult, domnilor, nu veți cere domniile-voastre de la guvern ca să facă această situațiune încă mai grea, viind și tratînd și el cestiunea întreagă rădicată de domnul Sturdza, și aceasta fără să fiu pregătit!

Ministerul, domnilor, a primit o interpelare foarte clară, foarte concisă, foarte determinată. Domnul Sturdza în dezvoltarea domniei-sale însă a abordat un cîmp mai larg; a luat drept bază Tractatul de la San Stephano și l-a criticat și combătut articol după articol, și mai cu deosebire articolele privitoare la Dunăre și la Basarabia. Socoteam, domnilor, că aceasta era de prisos, căci de 3 luni de zile și presa și Camera deputaților și Senatul și țara întreagă nu s-au ocupat, nu s-au gîndit, n-au lucrat decît în privința aceasta diverse cestiuni, și în toate pe cît știu am fost totdeauna de acord cu toții și însuși cu onor. domn Sturdza, și mai ales în privința Basarabiei! Asemenea, n-a fost și nu este deosebire între reprezentațiunea națională și între guvern în privința Tractatului de la San Stephano, în privința declarațiunei că acel tractat nu poate să fie obligatoriu pentru noi.

Cu toate acestea, domnul Sturdza a voit să mai facă în privința acestui tractat un studiu foarte larg, foarte bine precizat. Aceasta este dreptul, este treaba domniei-sale.

Eu, domnilor, tocmai pentru îngrijirile ce avem pentru țara noastră și tocmai ca să apărăm țara noastră de grelele impregiurări în care se află nu pot să urmez pe domnul Sturdza în calea în care a intrat; mă țiu strict de interpelațiunea domniei-sale și voi răspunde tot atît de categoric cum sînt făcute și întrebările domniei-sale.

Iată întrebările ce ni le face:

1. „Daca este adevărat că un trimis al guvernului rusesc vine ca să trateze direct cu noi despre dreptul de trecere prin România, ce și-a rezervat Rusia prin Tractatul de San Stefano.

2. Daca este adevărat că agentul nostru pe lîngă curtea de Petersburg a provocat prin declarațiunile sale o asemenea demarșă din partea Rusiei.

3. Daca agentul nostru pe lîngă curtea de San-Petersburg a fost sau nu autorizat a declara că, prin o înțelegere directă, am putea noi admite principiul conținut în articolul 8 al Tractatului de San Stefano”.

Aceste trei puncturi, domnilor senatori, sînt legate unele cu altele! Înainte de toate, dați-mi voie, domnilor, să apăr pe unul din cei mai demni, din cei mai patrioți și din cei mai inteligenți reprezentanți pe care țara îi are în streinătate, și anume la postul de onoare, la locul cel mai greu!

---

* Ședința din 6 aprilie 1878. Senatul României.

Voiesc a vorbi de generalul principe I. Ghica, trămisul nostru de la San-Petersburg. Zic dar că nu este drept a se face imputări principelui I. Ghica fără dovezi, și anume cum că el ar fi provocat trimiterea unui foncționar rus în București spre a încheia o convențiune militară cu noi.

Știți cu toții că trimisul nostru fusese interpelat de cancelarul imperiului rus în mod categoric, daca era adevărat că România era hotărîtă să protesteze sau că a protestat contra articolului 8 al Tractatului de San Stefano; aceasta a fost întrebarea! Agentul nostru a răspuns: țara protestă nu numai în contra articolului 8 din Tractatul de San Stefano, dar ea se plînge, dar ea protestă contra tutulor stipulațiunilor din acel tractat, care lovesc în demnitatea, în drepturile și în interesele României. Daca Rusia a voit să dispuie, să transigeze, să se reguleze ceva despre țara noastră, ea trebuia să trateze cu România, iar nu cu Turcia, lăsîndu-ne pe noi în de-afară. Iată ce s-a răspuns, iată ceea ce a zis trimisul nostru, ceea ce zice și domnul Sturdza, adică că Rusia nu poate să dispună de noi, nu poate să hotărască despre noi fără de noi. Atît s-a zis. Să nu socotiți, domnilor, că fac patos; spre a răspunde la o altă întrebare, zic la minut, zic cu sînge rece, că nu cred că s-ar găsi un ministru român care să dea principelui Ioan Ghica ordin să trateze cu guvernul rus spre a reglementa o dispozițiune a Tractatului de San Stefano care noi de la început am declarat că nu o recunoaștem și în contra căria am apelat la puteri. Vă mai pot încredința că fiul răposatului domn Grigore Ghica al Moldovei, chiar primind o asemenea instrucțiune, și-ar fi dat demisiunea decît a le esecuta. Așadar, domnilor, spre a mă rezuma, vă zic că în mod oficial, în mod diplomatic, în mod cum se cuvine, adică în mod scris, pînă astăzi nu sîntem sesizați de propunerea de a reglementa prin vreo convențiune trecerea rușilor prin țara noastră,[2] cînd noi cu țara întreagă am dus cestiunea înaintea congresului. A fost numai o conversațiune, nimic mai mult, nimic mai puțin și acestei propuneri verbale nu i-am dat nici o urmare.

Al duoilea mai sînt întrebat: „Daca este adevărat că trimisul nostru pe lîngă curtea de St. Petersburg a provocat prin declarațiunile sale o asemenea demarșă din partea Rusiei”.

V-am zis-o mai nainte, vă declar și acum că în nimic, nici direct, nici indirect, nu rezultă din depeșele care le avem, nu sîntem îndrituiți a crede că domnul I. Ghica a provocat trimiterea unui funcționar sau propunerea încheierii unei noi convențiuni.

A treia întrebare este:

„Daca agentul nostru pe lîngă curtea de San Stefano * a fost sau nu autorizat a declara că prin o înțelegere directă am putea noi admite principiul conținut în articolul 8 al Tractatului de San Stefano”.

Domnilor, toate actele care le-ați văzut în ședințele anterioare, depeșele care le avem trimise în streinătate dovedesc că guvernul, nici direct, nici indirect, nu a dat asemenea instrucțiuni agentului nostru. Prin urmare, mă rezum și declar că agentul nostru nu a dat deloc motive la anunțarea făcută că ar fi a veni un funcționar rus în București, venire care pentru noi este mult mai mult decît problematică. Agentul nostru nu a făcut cabinetului de San-Petersburg nici o propunere spre a se încheia o nouă convențiune, și guvernul nu l-a împuternicit să facă o asemenea propunere. Vă afirm toate aceste în mod categoric.

---

* Citește: *San-Petersburg.*

Socotesc că onor. domn Dimitrie Sturdza nu va găsi nimic de zis la aceste răspunsuri. O mai repet, nu avem nici o împărtășire scrisă și oficial despre venirea unui funcționar rus.

Mai repet asemenea că agentul nostru nici prin cuvintele sale nu a provocat o asemenea problematică trimitere. Asemenea guvernul, nici direct, nici indirect, nu i-a făcut o asemenea recomandare, nu i-a dat o asemenea împuternicire.

„Monitor", 1878, nr. 79, p. 2 301, col. 2—3, p. 2 302, col. 1.

NOTE

[1] Vezi interpelarea acestuia în cuprinsul intervenției lui K.

[2] D. A. Sturdza aflase într-un fel oarecare, poate de la cel ce cifra corespondența, despre o întrebare adresată la 23 martie/4 aprilie 1878 lui Iancu Ghica, în care, explicînd că trebuie ales între două rele — ocupația sau încorporarea —, N. cerea : „Pouvez vous obtenir du gouvernement russe la déclaration... de faire après ce qu'on aurait dû faire avant, c'est-à-dire de s'entendre avec vous sur une indemnité réelle[...] sur le règlement du retour des troupes russes? Il y aurait là chance d'un arrangement à l'aimable" (R. Rosetti, *Corespondența generalului...*, p. 177).

La 6/18 aprilie Iancu Ghica relata o conversație cu o persoană influentă din Petersburg asupra articolului 8 din Tratatul de la San Stefano, privitor la trecerea armatelor ruse pe teritoriul românesc la întoarcerea din Bulgaria. Aceasta i-a explicat că trecerea armatelor ruse a fost menționată expres, ca o măsură de prevedere împotriva unei eventuale ocupări a României de către Austria, care ar fi tăiat comunicațiile armatei rusești. Pentru siguranța lor, românii puteau, sugera interlocutorul, încheia o convenție militară pe doi ani (*Documente diplomatice, 1877—1878*, p. 209).

Asupra indigenatului lui Ion Cesar Petrescu *

Domnilor senatori, pe lîngă cele ce a spus colegul meu [1], sînt dator a da și eu oarecare lămuriri mai nuoi tot din dosarul pe care l-a citit domnia-sa. Acest om, găsindu-se în vîrsta tînără, a fost chemat supt arme ; el nu s-a opus, a primit să servească țărei. Și nu numai atît, domnilor, dară la înrolarea sa la 1866 a zis : primesc să fiu înrolat, pentru că voi să fiu român în această țară. Această declarație de împămîntenire a făcut-o la regiment. Veți zice poate că a cerut împămîntenirea la regiment, iar nu la Corpurile legiuitoare.

Dar, domnilor, ca soldat nu putea să facă altfel ; și s-a văzut însă și alți funcționari, spre esemplu cum sînt funcționarii telegrafo-postale, cari au cerut împămîntenirea lor prin autoritățile superioare.

Ca soldat mai ales, domnilor, nu are voie să se adreseze decît prin regiment ; și, chiar daca ar fi avut voie, nu ar fi avut timp. Acest militar Petrescu la 1866 a cerut împămîntenirea împreună cu alți doi, după cum figurează în dosar, și a servit supt drapelul român în curs de treisprezece ani ; și prin urmare socotesc că mai ales, în urma luptelor ce a avut România și la care a luat și el parte, aceasta este cel mai bun stagiu, pentru că s-a bătut pentru țară, afară de cererea făcută pe calea ierarhică pentru împămîntenire. Astfel fiind, sînt încredințat că însuși domnu[l] Cămărășescu, mai bine informat acum, va da pentru un apărător al țărei bila sa albă [2].

„Monitor", 1878, nr. 100, p. 2 710, col. 2—3.

---

* Ședința din 4 mai 1878. Senatul României.

NOTE

[1] Eugen Stătescu, ministrul justiției, se pronunțase pentru împămîntenire. I. C. Petrescu funcționa ca sergent armurier ; era născut în țară (la Piatra, în 1829), își făcuse stagiul militar aici și ceruse naturalizarea din 1865.

[2] Cererea a fost admisă cu 24 de voturi pentru și trei împotrivă.

Discurs în apărarea drepturilor României în fața Congresului de la Berlin *

Messieurs les Plénipotentiaires, nous avons tout d'abord à cœur de remercier le Congrès de vouloir bien entendre les délégués roumains au moment de délibérer sur la Roumanie [1]. C'est un nouveau titre ajouté par l'Europe a ceux qui lui ont valu dès longtemps la reconnaisance de la nation roumaine, et ce gage d'unanime bienveillance nous parait être d'un heureux augure pour le succès de la cause que nous sommes appelés à défendre devant vous.

Nous n'insisterons pas sur les événements dans lesquels nous avons été entraînés par des nécessités de force majeure. Nous passerons également sous silence soit l'action militaire à laquelle nous avons participé, soit l'action diplomatique à laquelle il ne nous a pas donné de prendre part. Nous avons eu occasion de constater déjà que la période des négociations nous a été moins propice que la fortune des armes.

Nous nous bornerons à exposer les droits et les vœux de notre pays, sur la base du résumé présenté dans le Mémoire [2] que nous avons eu l'honneur de soumettre récemment au Congrès.

I

Nous croyons qu'en bonne justice aucune partie du territoire actuel ne doit être détachée de la Roumanie.

La restitution, par le traité de 1856, d'une partie de la Bessarabie à la Principauté de Moldavie a été un acte d'équité de l'Europe. Le morcellement de 1812 ne pouvait pas se justifier par le fait ou le droit de la conquête.

En 1812, la Bessarabie relevait d'une Principauté dont l'autonomie avait été attestée solennellement par tous les traités antérieurement conclus entre les Empire Russe et Ottoman.

---

* Ședința din 18 iunie/1 iulie 1878.

Le Traité de Kutchuk-Kainardji particulièrement reconnaissait aux Princes de Moldavie et de Valachie la qualité de Souverains et établissait que la Bessarabie faisait partie de la Moldavie.

C'était donc là un pays roumain, avec des institutions et des lois roumaines explicitement maintenues par S. M. l'Empereur Alexandre I. Ce respect de l'ancienne nationalité était formulé dans le rescrit impérial promulgant l'organisation administrative et judiciaire de cette province, après son incorporation à la Russie, sans qu'il fût posé le moindre distinction entre la basse et la haute Bessarabie.

On a semblé vouloir conclure que la Bessarabie était une région turque ou tartare, du simple fait que les Ottomans y occupaient trois forteresses. Mais l'histoire de la Valachie présente une anomalie analogue: des forteresses turques y ont longtemps subsisté; il n'en résulte pas que la Valachie ait jamais été un pays turc.

En 1878, pas plus qu'en 1812, la Bessarabie ne peut être revendiquée de la Roumanie en vertu du fait ou du droit de la conquête; elle appartient à une Principauté que la Russie elle même, pendant tout le cours de se récente guerre avec l'Empire Ottoman, a considérée et traitée comme un Etat indépendant et allié.

D'ailleurs, dès son entrée en campagne, la Russie a signé avec la Roumanie une convention [3], par laquelle elle a expressément garanti l'integrité actuelle du territoire Roumain.

Cette garantie avait été demandée et accordée quand il ne s'agissait encore que du passage des armées impériales par la Roumanie. Il semblait qu'elle dût redoubler d'énergie du jour où, sur l'appel de la Russie même, le concours de la nation roumaine devenait plus positif et se transformait en coopération militaire effective, en complète alliance. Nos troupes ont en effet combattu côte à côte avec les armées russes. Si ce n'est pas là un titre pour nous agrandir, ce n'en est certes pas un pour nous diminuer.

A défaut d'autre droit, la Convention du 4/16 avril 1877, qui porte les signatures et les ratifications du Cabinet impérial, suffirait pour nous conserver une région importante du Danube, à laquelle se rattache si étroitement la prospérité commerciale de la Roumanie.

On a invoqué, à l'appui de la rétrocession de la Bessarabie, des souvenirs de gloire et de valeur militaire. Mais, durant une longue série de guerres, les armes russes se sont illustrées sur bien des champs de bataille et ont promené leur gloire jusque sous les murs d'Andrinople. Ce n'est pas là pourtant un titre à la propriété de la région des Balkans.

On a invoqué encore des considérations de reconnaissance. La Roumanie sait pratiquer les devoirs de la gratitude, et l'a maintes fois prouvé. Elle n'oublie pas son Histoire, ni le nom de ses bienfaiteurs; elle vénère en Catherine la Grande et en Nicolas 1-er les généreux auteurs des traités de Kaïnardji et d'Andrinople. Mais elle garde aussi la mémoire des sacrifices qu'elle s'est imposées pour l'agrandissement, la fortune et l'éclat de la Russie. Elle se rappelle que, depuis Pierre le Grand jusqu'à nos jours, elle a été, tour-à-tour ou simultanément, la base des opérations militaires de la Russie, le grenier où s'alimentaient ses armées, alors même qu'elles agissaient au delà du Danube, et le théâtre trop souvent préféré des plus terribles collisions. Elle se souvient aussi qu'en 1812 elle

a perdu au profit de la Russie la moitié de la Moldavie, c'est-à-dire la Bessarabie du Pruth au Dnister.

II

Nous demandons que le sol roumain ne soit pas assujetti à un droit de passage pendant l'occupation de la Bulgarie par les armées russes. Le Danube et la mer offrent à ces armées les voies de transport et de communication les plus faciles et les moins coûteuses. La Roumanie, après toutes ses épreuves, aspire à un repos absolu, nécessaire à la réparation des dommages causés par la guerre. Ce serait une mauvaise condition pour l'accomplissement de l'œuvre réparatrice et pour la tranquillité de notre pays que la circulation de troupes étrangères.

III

Il nous parait juste que la Roumanie, en vertu de ses titres séculaires, rentre en possession des îles et des Bouches du Danube, y compris l'Île des Serpents. Il y aurait dans cette restitution un retour équitable aux dispositions originaires par lesquelles les Grandes Puissances avaient confié en 1856 aux Principautés Danubiennes la garde de la liberté du Danube a son embouchure.

IV

Nous avons le ferme espoir que la Roumanie recevra du Gouvernement impérial de Russie une indemnité de guerre en proportion des forces militaires qu'elle a mises en ligne. Nous croyons légitime à tous égards que les dédommagements stipulés et obtenus par la Russie au nom des divers Etats alliés soient répartis en raison de l'apport militaire de chacun des belligérants.

Le Gouvernement impérial a reconnu le principe de cette indemnité en faveur de la Serbie et du Monténégro et insiste sur son application. La Roumanie est fondée à en demander à son tour le bénéfice.

En effet, obligée de tenir longtemps son armée mobilisée pour parer à des eventualités imminentes, elle a eu sous le drapeau, tant comme armée de réserve que comme armée active, plus de 70 000 hommes.

En outre, elle à subi des pertes considérables:

Ses villes et toute sa rive du Danube ont été saccagées par le bombardement, ses voies de communications détériorées, son matériel de guerre endommagé.

Les compensations dues de ces différents chefs seraient prélevées sur l'indemnité totale allouée au Gouvernement impérial de Russie et fournies en telle forme que le Congrès jugerait plus expédient.

V

La Roumanie a confiance que son indépendance sera définitivement et pleinement reconnue par l'Europe. A son droit primordial dont le principe avait été faussé par des équivoques historiques, s'ajoutent aujourd'hui les titres dont elle a régénéré ou plutôt rajeuni la conquête sur les

champs de bataille. Dix mille Roumains sont tombés autour de Plevna pour mériter à leur patrie la liberté et l'indépendance.

Mais tous ces sacrifices ne suffiraient pas à assurer à la Roumanie la pacifique disposition de ses destinées ; elle serait heureuse et reconnaissante de voir couronner les efforts qui ont manifesté son individualité par un bienfait européen. Ce bienfait serait la garantie réelle de sa neutralité, qui la mettrait en mesure de montrer a l'Europe qu'elle n'a d'autre ambition que d'être la fidèle gardienne de la liberté du Danube à son embouchure, et de se consacrer à l'amélioration de ses institutions et au développement de ses ressources.

Tels sont, M.M. les Plénipotentiaires, succinctement exposés, les vœux d'un petit état qui ne croit pas avoir démérité de l'Europe, et qui fait, par notre organe, appel à la justice et à la bienveillace des Grandes Puissances, dont Vous êtres les éminents Représentants.

Documente din corespondența diplomatică de la 5 octombrie 1877 pînă la 15 septembrie 1878, București, 1880, p. 283–286.

NOTE

[1] Înlăturați de la încheierea Tratatului de la San Stefano, românii desfășoară, în lunile martie-mai 1878, o activitate diplomatică deosebit de fecundă pentru admiterea lor la viitorul congres de pace.

Agenții permanenți, ca și cei ad-hoc, erau instruiți de K. a explicita cele trei probleme majore aflate în suspensie : modificările teritoriale impuse prin Tratatul de la San Stefano, recunoașterea independenței și dobîndirea neutralității.

Preocupate de soarta României doar în măsura în care intrau în joc propriile interese, marile puteri au manifestat pînă la congres o atitudine ezitantă, exprimată în asigurări vagi, în așteptarea de garanții ale altora, într-o exasperantă temporizare.

Eforturile cele mai stăruitoare le-a făcut guvernul român pe lîngă Austro-Ungaria, îngrijorată de comerțul dunărean prin modificările de stăpînire sugerate de Rusia la gurile fluviului. În acest sens stă mărturie corespondența lui K. cu Ion Bălăceanu, ca și vizita lui I. C. Brătianu în capitala austriacă. Cancelarul Andrássy condiționa, la 12/24 martie 1878, participarea României la congres de recunoașterea independenței. Or, aceasta fusese confirmată prin Tratatul de la San Stefano, a cărui validitate România o contesta. La congres, după opinia austriacă, urmau să participe doar semnatarii Tratatului de la Paris din 1856. România, în mod excepțional, putea fi primită cu vot consultativ (*Documente diplomatice, 1877–1878*, p. 128).

Presa vieneză privea în acest timp cu bunăvoință strădaniile românilor în apărarea drepturilor lor. „Fremdenblatt" din 17/29 martie scria că, „orice s-ar întîmpla, trebuie să recunoaștem că acolo e o țară mică ce a știut să fie la înălțime".

Anglia se arăta potrivnică Tratatului de la San Stefano, considerînd că prin el Rusia devine stăpîna Mării Negre și a regiunilor înconjurătoare. Dacă fiecare prevedere în parte a tratatului părea moderată, luate în ansamblu creau un ascendent acesteia ce dădea de gîndit Marii Britanii. Totuși, așa cum transmitea N. Calimachi Catargi, aflat în misiune la Londra, la 4/16 aprilie 1878, Anglia „n'irait pas jusqu'à prendre les armes uniquement pour nous" (*Documente diplomatice, 1877–1878*, p. 199). Iar la 20 mai/5 iunie „The Globe" era și mai explicit, cînd atribuia următoarele cuvinte lordului Salisbury : „Anglia deplînge retrocedarea Basarabiei, dar nu se opune" (*ibidem*, p. 257).

În legătură cu atitudinea Angliei, e de reținut că mulți observatori i-au atribuit un rol precumpănitor în fixarea ordinei de zi a congresului, ca și în determinarea Rusiei de a supune spre dezbatere clauzele Tratatului de la San Stefano (vezi corespondența agenților noștri diplomatici de la Berlin, Paris, Viena, *Documente diplomatice, 1877–1878*, passim).

Rusia înclina pentru o conferință tripartită, cu Germania și Austro-Ungaria, care ar fi urmat să statueze Tratatul de la San Stefano și să se ocupe pe viitor de afacerile orientale (opinie exprimată în „Journal de St. Péterbourg" și transmisă de Iancu Ghica la 5/17 martie 1878, *ibidem*, p. 124).

Pentru capacitarea curții berlineze K. îi scriea lui G. Vîrnav Liteanu, agentul țării acolo :

„Ne laissez pas accepter facilement la théorie qu'on ne saurait nous admettre au Congrès avant la reconnaissance de notre indépendance. Par nos anciennes capitulations reconnues par le Traité de Paris, nous avions le droit de faire la guerre et la paix et de conclure des traités. Si néanmoins la Convention de Paris a méconnu en pratique nos droits *ab antiquo*, il n'en résulte pas moins qu'on ne peut disposer de nous sans nous. Nous ne demandons pas à être admis au congrès comme Grande Puissance signataire du Traité de Paris, mais comme Etat sur le compte duquel on ne saurait traiter sans sa participation. C'est en argumentant de la sorte que nous soutenons que le Traité de San Stephano est sans valeur pour nous, comme ayant été fait sans nous, et c'est pour démontrer que la pluspart des articles de cet acte se rapportent diréctement ou indiréctement à la Roumanie et portent atteinte à nos droits et à nos intérêts, que nous demandons à être admis au Congrès, dès le premier jour de sa réunion" (*ibidem*, p. 160 ; vezi și circulara trimisă de K. la 16/28 martie 1878 agenților săi, în care argumenta pe larg legitimitatea cererii noastre de a participa la congres, *ibidem*, p. 163 și urm.).

Atmosfera premergătoare congresului e definită expresiv chiar de destinatarul notei mai sus citate, G. Vîrnav Liteanu : „Il n'est peut-être pas, à l'heure qu'il est, un seul Cabinet en Europe qui dise hautement ce qu'il veut et le but qu'il se propose de poursuivre. Tout marche à travers d'inévitables hésitations, comme dans toute situation ou des intérêts opposés et des esprits profondément divisés sont en presence" (*ibidem*, p. 129).

La 26 mai/13 iunie K. cerea Consiliului de Miniștri să desemneze viitorii delegați la congres. În aceeași zi apărea decretul domnesc prin care Mihail Kogălniceanu și Ion C. Brătianu erau împuterniciți a reprezenta interesele României la congres (*ibidem*, p. 266, 267. Vezi și plenipotența celor doi, p. 268–269).

La 9/21 iunie 1878 K. îi transmitea lui Eugen Stătescu, *ad interim* la Ministerul Afacerilor Externe, impresiile în urma întrevederilor protocolare cu șefii diferitelor delegații : „De tous côtés nous avons recueilli des protéstations de sympathie, mais ces protéstations purement académiques ne révelent qu'une bienveillance platonique, c'est-à-dire stérile" (*ibidem*, p. 271). Vezi în continuare telegrama lui K. către același cu privire la situația Bulgariei, Serbiei și Muntenegrului și concluzia amară : „Chacun se fait la part du lion sur le compte des petits Etats" (din 16/28 iunie 1878, *ibidem*, p. 279).

După o chinuitoare așteptare, M. Kogălniceanu și I. C. Brătianu primesc, la 18/30 iunie 1878, încuviințarea, prin glasul cancelarului Bismarck, de a expune punctul de vedere al guvernului român. După K. a luat cuvîntul I. C. Brătianu.

[2] *Memoriul*, pe care îl reproducem mai jos, a fost prezentat președintelui congresului, principele Bismarck, la 12/24 iunie 1878. La el au fost anexate :

- articolele I–IV din convenția româno-rusă semnată la 4 aprilie 1877 (reproduse și de noi, vezi supra p. 399) ;
- telegrama colonelului E. Arion aflat la Adrianopol, din 16 ianuarie 1878, prin care informa că negocierile se tranșează la Petersburg (vezi și supra p. 528) ;
- scrisoarea cancelarului Gorceakov din 11 ianuarie 1878 către K., despre trimiterea generalului Ignatiev la București ca să discute problema Basarabiei ;
- votul Camerei din 26 ianuarie 1878 (reprodus și de noi, vezi supra p. 529) ;
- nota lui K. din 3/15 februarie către agenții din străinătate (vezi supra p. 547) și circulara din aceeași zi ;
- memoriul asupra Basarabiei (reprodus și de noi, vezi supra p. 577) ;
- circulara lui K. din 16/28 martie 1878 prin care cere agenților noștri diplomatici să dobîndească participarea României la congres ;
- scrisoarea lui K. din 24 martie/5 aprilie 1878 către Iancu Ghica, în aceeași problemă

„Depuis le Traité de Paris, la Roumanie, soutenue par les Grandes Puissances, s'est appliquée au développement pacifique de ses institutions et de ses ressources, sans autre ambition que de répondre à l'attente bienveillante de l'Europe.

Pendant les complications partielles qui ont abouti à la guerre entre la Rusie et la Turquie, la Roumanie, fidèle à ses devoirs, resta complètement étrangère aux troubles qui agitaient la rive droite du Danube. Désireuse de maintenir et de faire respecter sa neutralité, elle essaya, avant et durant la Conférence de Constantinople, de placer cette neutralité sous l'égide des Grandes Puissances. Elle s'adressa dans ce but même à la Sublime Porte : ses efforts restèrent infructueux.

Lorsque la Russie, sur le point de déclarer la guerre, demanda pour ses armées passage à travers le territoire roumain, la situation de la Roumanie devint délicate et difficile. Afin d'abriter son sol et son existence contre les orages qui s'amoncelaient autour d'elle, elle conclut avec la Russie la Convention du 4/16 avril 1877.

En retour des avantages considérables que cette Convention assurait aux armées de son puissant voisin, le Gouvernement princier ne demanda qu'une seule compensation : la garantie de l'intégrité territoriale du pays dont il avait charge.

Cette intégrité fut stipulée à l'article II de la Convention, qui porte expressément : « Afin qu'aucun incovénient ou danger ne résulte pour la Roumanie de fait du passage des troupes russes sur son territoire, le Gouvernement de Sa Majesté l'Empereur de toutes les Russies s'angage à maintenir et à faire respecter les droits politiques de l'Etat roumain, tels qu'ils résultent des lois intérieures et des traités existants, *ainsi qu'à maintenir et de défendre l'intégrité actuelle de la Roumanie* ».

L'insertion des mots « *intégrité actuelle* » avait été présentée par les Ministres Roumains comme une condition *sine qua non* de la signature de la Convention. Grâce à l'adoption de cette clause par le Plénipotentiaire russe, la Roumanie se crut sûre de conserver ses limites existentes.

Elle se borna à couvrir sa frontière en échelonnant ses troupes sur les bords du Danube; et tout en proclamant son indépendance au moment où les canons turcs bombardaient les ports roumains, elle resta dans son rôle défensif.

Mais les opérations militaires tournant contre les prévisions universelles, la Roumanie se vit exposée de nouveau à devenir le théâtre des hostilités. Alors, pour éviter ce danger et sur les appels réitérés et pressants du Commandant en chef des armées russes, l'armée roumaine franchit le Danube.

Sa coopération ne fut pas sans contribuer au succès final de la campagne, qui aboutit à la conclusion d'un armistice, suivi de négociations de paix.

Ces négociations furent poursuivies sans aucune participation de la Roumanie; et cependant l'équité eût voulu que l'alliance des champs de bataille fût maintenue sur le terrain diplomatique.

Au mois de janvier, le Général comte Ignatieff, passant par Bucarest pour se rendre à San Stephano, remit au Cabinet princier une lettre de Son Altesse le Prince Gortchakoff, où la question d'un échange territorial était officiellement abordée pour la première fois, mais où le mot de Bessarabie n'était pas encore prononcé. Le Plénipotentiaire russe avait mission d'être verbalement plus explicite : il énonça formellement l'intention du Gouvernement impérial d'obtenir de la Roumanie l'aliénation de la Bessarabie.

L'intérêt et la sécurité de l'Etat imposaient au Gouvernement du Price Charles l'obligation de décliner la proposition dont il était saisi. Le pays qui s'appelait naguère Principautés Danubiennes ne pouvait céder la partie la plus importante du fleuve auquel il devait son ancienne dénomination, son développement commercial et les bénéfices de sa situation géographique.

La Roumanie attache d'autant plus de prix à la conservation d'une province qui fait corps avec le pays, et le met en contact avec la mer, qu'elle a mieux apprécié, après la perte de toute la Bessarabie, subie pour la première fois en 1812, l'avantage de la restitution partielle effectuée en 1856.

Mais ce ne sont pas seulement les nécessités particulières et le sentiment national qui ont commandé cette ligne de conduite à la Roumanie. La libre navigation du Danube, intimement liée à l'état de possession actuel, constitue un intérêt auquel les Grandes Puissances ont reconnu, dans la Conférence de Paris, un caractère européen.

L'acte préliminaire de San Stephano ne tint pas compte de ces diverses considérations; et la Roumanie, au sortir d'une guerre à laquelle elle avait activement et utilement participé, se trouva en présence d'un traité qui avait été conclu sans elle, et qui ne s'occupait d'elle que pour la frapper dans ses intérêts vitaux et dans ses droits essentiels.

Par ce traité, la Russie, en accord direct et isolé avec la Turquie, se ménageait la faculté d'échanger la Dobroudja, qui lui était cédéé, contre la Bessarabie roumaine, échange qui venait d'être formellement répudié par le Gouvernement roumain; en même temps elle se réservait un droit de passage par le reste du pays roumain, pour la communication de ses armées avec la Bulgarie.

Ainsi la Roumanie, à la suite d'une campagne militairement heureuse, perdrait une partie importante de son territoire et serait privée du seul littoral maritime qu'elle possède. En outre, loin de rentrer dans le repos dont elle aurait besoin pour réparer ses forces, elle serait encore longtemps troublée par le passage des troupes étrangères, dont les étapes pourraient se transformer en une véritable occupation.

Son indépendence, il est vrai, se trouve inscrite au traité; mais privée de ses frontières du Bas-Danube et de la mer, et soumise à un droit de servitude, la Principauté ne serait de fait ni libre, ni indépendante. Sa situation, loin de s'améliorer, deviendrait plus précaire que par le passé, car la paix isolée entre la Russie et la Turquie aurait pour dernier effect de destituer la Roumanie de la garantie collective des Puissances, sa constante sauvegarde.

Aujourd'hui que le Traité de San Stephano est l'objet des délibérations de l'Europe, la Roumanie, par l'organe des soussignés, prend la liberté de soumettre aux plénipotentiaires des Grandes Puissances les point suivants, dont l'adoption, en même temps qu'elle répondrait aux

besoins et aux voeux légitimes du pays, ne serait que la consécration de ses droits et la garantie des intérêts européens, tels que ces droits et ces intérêts ont été reconnus par le Traité de Paris :

1 Aucune partie du territoire actuel ne serait détachée de la Roumanie.

2 Le sol roumain ne serait pas assujetti à un droit de passage au profit des armées russes.

3 La Principauté, en vertu de ses titres séculaires, rentrerait en possession des îles et des Bouches du Danube, y compris l'Île des Serpents.

4 Elle recevrait, proportionellement aux forces militaires qu'elle a mises en ligne, une indemnité, en telle forme qu'il serait jugé plus expédient.

5 Son indépendance recevrait une consécration définitive et son territoire serait neutralisé...

(*Documente diplomatice, 1877—1878*, p. 275—278).

[3] Vezi supra p. 399.

Cere din nou Adunării să desemneze o comisie care să cerceteze actele Congresului de la Berlin şi corespondenţa diplomatică aferentă *

Domnilor, am avut nenorocirea să fiu cu desăvîrşire neînţeles de onor. domn Isvoranu [1]. Întîi eu nu am zis că am acte să vă înfăţişez; am spus că actele vă sînt înfăţişate; şi al doilea, eu nu am înţeles deloc să voiesc a contesta Camerei dreptul de a discuta şi de a lua concluziuni. Am zis numai că, în conformitate cu regulamentul avut înaintea dumneavoastră, Tratatul de Berlin [2] şi actele diplomatice ce v-am prezentat, urmează să vă pronunţaţi şi am propus numirea unei comisiuni care să facă un project de încheiare, fără să înţeleg cu aceasta a sustrage dreptul Camerei de a se pronunţa cum va crede mai bine. Dumneavoastră veţi numi comisiunea sau nu o veţi numi, după cum veţi crede mai bine; veţi voi să discutaţi în public sau în secret, sînteţi liberi să faceţi cum voiţi, iară noi nu înţelegem deloc să facem vreo înrîurire asupra dumneavoastră.

Replică lui N. Furculescu [3].

Văd că am nenorocirea să nu fiu înţeles sau nenorocirea să mă esprim rău. Onor. domn Furculescu voieşte ca în o împrejurare atît de mare şi gravă, cînd reprezentanţii naţiunei au să se pronunţe asupra hotărîrilor luate de Europa în privinţa ţării noastre, dumneavoastră să începeţi întîi a cerceta dacă domnii miniştri şi-au făcut datoria sau nu. Pentru moment v-aş declara că nu ne-am făcut datoria.

D. Bagdat: Rău aţi făcut.

Pentru moment admit această ipoteză. Ei bine, în cazul acesta veţi da în contra noastră o hotărîre oricît de aspră, dară ce faceţi cu hotărîrea Europei? Aci este cestiunea, ce faceţi cu ţara? Aşadară, domnilor, [î]mi permit încă o dată a vă ruga să despărţiţi cestiunea în două : să hotărîţi întîi cestiunea obiectivă — Tratatul de la Berlin şi apoi pe urmă ne veţi găsi pe noi totdauna, cari sîntem cestiunea subjectivă, după cum zic germanii, şi veţi vedea daca am apărat bine sau nu interesele ţării, daca politica noastră a fost bună sau rea, dară pînă atunci ce faceţi cu hotărîrea Europei care ni se impune, pot zice, ca şi voinţa lui Dumnezeu? Aceasta vă rugăm să decideţi. Tratatul de la Berlin vi s-a comunicat, după cum ni s-a comunicat şi nouă de preşedintele congresului [4], împreună cu corispondinţa ţinută de guvern. Aşadară, încă o dată vă rog ridicaţi-vă la înălţimea misiunei dumneavoastră şi combinaţi ce este de făcut. Recunoaşteţi voinţa Europei sau nu o recunoaşteţi? Aci este cestiunea.

---

* Şedinţa din 23 septembrie 1878.

Voiţi să cunoaşteţi şi alte acte, să aveţi şi actele relative la lucrările noastre ca miniştri? Voiţi să aveţi ceea ce se numeşte *Cartea verde*. Pe acestea le cereţi? Vor veni şi acelea la timpul lor. Deja v-am comunicat toate actele dinainte de Tratatul de la Berlin şi v-am spus atunci că n-am luat nici o îndatorire şi că sîntem hotărîţi ca îndată ce ni se va comunica Tratatul de la Berlin să vă convocăm ca să hotărîţi în deplina libertate ce avem de făcut. Tratatul ni s-a comunicat oficial de către preşedintele congresului, v-am chemat îndată. Dumneavoastră aţi răspuns la chemarea tronului şi a ţărei, aţi venit. Ei bine, momentul este solemn, este mare şi dureros pentru noi; şi eu [î]mi permit a vă zice că, cu cît dumneavoastră veţi discuta mai puţin şi veţi înfăţişa spectacolul unei Camere care înţelege ce sacrificiu trebuie să facă spre a păstra viitorul acestei ţări, cu atît veţi corespunde mai mult misiunei dumneavoastră, veţi îndestula mai mult marile interese ale ţărei, cari sînt de a avea pacea şi de a nu se pune în luptă cu Europa întreagă. Cînd a fost vorba de a lupta contra unei singure puteri, în contra pretenţiilor nedrepte ale acelei puteri, am răspuns la datoria noastră, ne-am apărat cu tărie bărbătească drepturile noastre. Astăzi ar fi un mare rău pentru ţară dacă în vederea unor oameni, în vederea unor miniştri s-ar căuta a se rezolva o cestiune d-atîta însemnătate, punînd pe a doua linie adevăratele interese ale ţărei. Lăsaţi dară, domnilor, deoparte pentru moment cestiunile personale, lăsaţi pentru moment pe cei de pe banca aceasta şi vă uitaţi calmi, cu sînge rece şi înţelepciune la ceea ce s-a hotărît de Europa întreaga în privinţa noastră; vedeţi ce trebuie să facem mai bine pentru ţară în privinţa aceasta. Odată aceasta hotărît, veţi avea tot timpul şi toată voia ca să vedeţi ce este de făcut şi cu noi şi veţi vedea daca am fost credincioşi mandatari ai dumneavoastră sau nu şi ne veţi da ceea ce vom merita, în bine sau în rău.

Astăzi însă vă conjur să ne lăsaţi deoparte pe noi şi să vedeţi esclusiv de ceea ce a hotărît Europa cu ţara noastră; să nu uitaţi că Europa a hotărît şi despre soarta altor ţări, mult mai puternice decît a noastră şi unde interesele ei erau mult mai mari decît la noi, şi cu toate acestea acele ţări au fost silite să se supună.

De aceea, fac apel la patriotismul dumneavoastră, la sîngele rece al dumneavoastră, ocupaţi-vă acum de ţară, numai de ţară, luaţi Tratatul de la Berlin, pe care dealtmintelea sînt sigur că fiecare din dumneavoastră [î]l ştie pe de rost, studiaţi-l, cumpăniţi-l şi daţi o soluţiune, puneţi ţara în poziţiune a şti în fine ce este. Astăzi sîntem într-o stare completă de nesiguranţă. Avem independenţa şi cu toate acestea unele puteri ne-o recunosc, altele nu ne-o recunosc încă; sîntem astfel într-o situaţiune nehotărîtă.

Vă rog, dară, încă o dată a nu aluneca pe tărîmul personalităţilor. Miniştri sînt şi vor fi întotdeauna la dispoziţiunea dumneavoastră şi noi aşteptăm fără frică hotărîrea dumneavoastră. Nu vă mai ocupaţi de miniştri, cercetaţi cu sînge rece ceea ce se impune pentru moment:

Tratatul de la Berlin şi vedeţi cum trebuie să facem mai bine pentru fericirea viitorului şi drepturilor noastre. Acolo trebuie să concentraţi toată activitatea dumneavoastră acum.

Replică lui Titu Maiorescu [5].

Să-mi permită onor. domn Maiorescu a-i spune că mie mi se pare că şi domnia-sa s-a alunecat, deşi cu mai mult talent, pe tărîmul pe care s-a pus domnul Bagdat. *(Ilaritate.)* Noi vă propunem să numiţi o comisiune care să vă prezinte un project de închiare şi lăsăm la apreţierea dumneavoastră şi a acelei comisiuni de a vedea şi decide ce puteţi face şi ce nu puteţi face. Dară onor. domn Maiorescu deodată, înainte ca această cestiune să se fi dezbătut sau cel puţin să se fi propus de cineva, o şi tranşează în un mod general şi definitiv; domnia-sa vine cu o cestiune prealabilă, întocmai ca la tribunal, vine cu esceptiunea şi zice: nu sîntem competenţi a esamina cestiunea şi a ne pronunţa asupra ei. Eu nu pot a discuta acum această cestiune care nu este astăzi la ordinea zilei; dară atîta vă amintesc numai, că guvernul nu v-a cerut să faceţi nimic neconstituţional, din contră, vă roagă ca dumneavoastră să vedeţi, să combinaţi, să cercetaţi ce hotărîre puteţi da şi cînd veţi intra în fondul cestiunei veţi discuta şi opiniunea domnului Maiorescu. Aceasta vă cerem noi şi nimic alta. Găsiţi oare ceva monstruos, ceva neconstituţional în cererea noastră? Ştiţi că a fost un congres la care dumneavoastră toţi aţi hotărît să apelăm în contra Tratatului de la San Stephano. Acolo ne-am dus, acolo am apelat, congresul a hotărît; ce faceţi acum dumneavoastră cu hotărîrea lui? Aveţi să vă rostiţi; sînt două opiniuni: una de a recunoaşte şi alta de a nu recunoaşte acel tratat. Daca va triumfa opiniunea domnului Bagdat, de a nu recunoaşte, atunci domnia-sa va lua situaţiunea în mînă *(ilaritate)*, va merge înainte şi va zice Europei că nu dăm nimic.

Încă o dată, domnilor, căutaţi şi vedeţi ce este de făcut; binevoiţi a ne da cuvîntul dumneavoastră, ca şi noi să-l transmitem acelora care au judecat asupra soartei noastre, şi pe urmă ne veţi judeca pe noi [6].

„Monitor", 1878, nr. 212, p. 5 369,
col. 2–3; p. 5 370, col. 1 – p. 5 371,
col. 1, 3; p. 5 372, col. 1.

NOTE

[1] La 15/27 septembrie 1878 se deschide sesiunea extraordinară 1877/1878 pentru a discuta prevederile Tratatului de la Berlin referitoare la ţara noastră. Mesajul domnesc amintea că sesiunea ordinară se încheiase sub semnul funest al sacrificiilor „grele şi dureroase" pe care România în interesul păcii era silită a le face. Şi apoi continua: „Energia naţiunilor tari se dovedeşte în timpul ispitelor. Energia noastră, în loc dar de a o îngenuchea înaintea restriştei, să o îndoim prin experienţa dobîndită că putem compta pe însuşi noi, să o oţelim prin unirea noastră, să o dezvoltăm într-o continuă stăruire de a vindeca ranele patriei, ca aşa să dovedim lumei vitalitatea naţiunei latine de la gurele Dunării [...]; după ce pe cîmpul de onoare am dovedit că braţul care a purtat sapa ştie a purta şi arma, să ne punem cu toţii la lucru şi să facem pe toţi fiii ţărei de a se bucura de bunurile păcei" (*Documente diplomatice, 1877–1878*, p. 336).

Izvoranu insistase ca prezentarea documentelor să se facă în plenul Corpurilor legislative.

[2] Tratatul de la Berlin, încheiat la 1/13 iulie 1878, prevedea referitor la România următoarele:
— recunoaşterea independenţei (art. 43) condiţionată de: 1) acordarea de drepturi civile şi politice tuturor confesiunilor religioase (art. 44); 2) cedarea către Rusia a Basarabiei de sud (pînă la braţul Chilia şi Stari Stambol, (art. 45);

— primea insulele din Delta Dunării, inclusiv Insula Şerpilor, şi Dobrogea (al cărei hotar la sud era o linie dreaptă între estul Silistrei şi sudul Mangaliei (art. 46). Frontiera definitivă urma să fie stabilită de o comisie europeană;
— delimitarea apelor teritoriale de pescuit era de resortul Comisiei europene a Dunării (art. 47);
— orice taxă de tranzit era abolită (art. 48);
— se puteau încheia convenţii consulare cu orice stat, dar drepturile deja dobîndite rămîneau în vigoare pînă la o nouă reglementare (art. 49);
— supuşii români în Turcia şi cei otomani în România se bucurau de drepturile garantate cetăţenilor europeni (art. 50);
— toate punctele fortificate de pe Dunăre urmau a fi dărîmate şi accesul vaselor militare interzis (cu excepţia celor care asigurau poliţia fluvială şi a vaselor — indiferent de numire — care aparţineau marilor puteri şi care puteau urca pînă la Galaţi (art. 52);
— toate drepturile, privilegiile, prerogativele şi obligaţiile Comisiei europene a Dunării, cu sediul la Galaţi, erau confirmate (art. 53);
— Comisia europeană a Dunării urma să elaboreze regulamente de poliţie fluvială şi să asigure funcţionarea farului din Insula Şerpilor (art. 55–56);
— lucrările de nivelare şi degajare a traficului la Porţile de Fier erau încredinţate Austro-Ungariei. Ţările riverane urmau să facă toate înlesnirile pentru executarea lor. Taxele percepute asupra traficului în acest scop reveneau Austro-Ungariei (art. 57) (*Documente diplomatice, 1877–1878*, p. 320–322).

Prevederile tratatului afectau în mod dureros România. G. Vîrnav Liteanu, aflat la Berlin, culegea opinii favorabile, la modul retoric, în favoarea noastră. Dar părerea sa, exprimată cu stăruinţă, era de resemnare, de înţelegere a raţiunilor de ordin european care conduseseră la acest tratat. Sacrificiile României trebuiau privite ca o contribuţie la salvarea păcii în această parte a lumii. „Le temps actuel est malheureusement peu propice aux revendications du droit”, conchidea el amar (scrisoare din 26 iunie/8 iulie către ministrul de externe, *ibidem*, p. 292).

Vezi comentarea tratatului în discursurile următoare ale lui K.

[3] N. Furculescu ceruse ca actele să fie prezentate în prealabil Adunării, pentru a vedea dacă „în adevăr interesele ţărei au fost în adevăr bine pledate în străinătate”.

[4] Cancelarul Otto von Bismarck.

[5] T. Maiorescu ridicase problema continuării discuţiilor, sugerînd în acelaşi timp „a se face un nou apel la ţară”, nu să se lase chestiunea pe seama unei comisii.

[6] N. Furculescu a propus şedinţă secretă pentru deliberare şi Adunarea a acceptat.

Discurs asupra politicii externe a României în lumina prevederilor Congresului de la Berlin *

Domnilor, afară de anii bisectili, anul are 365 zile; trei sute şasezeci şi patru zile fiecare din noi are toată libertatea şi tot dreptul să vie aci cu opiniunile sale, să vie cu pasiunile sale, să vie chiar cu răutatea sa. O dată pe an, anul acesta, astăzi, socotesc că trebuie să venim toţi numai cu conştiinţa noastră, numai cu datoria noastră, aceea de a ne ocupa de soarta ţărei, care este a tutulor, şi a guvernului, şi a opoziţiunei. Această datorie împlinită, liber apoi fiecăruia din noi să venim să luăm socotelele guvernului şi aci să dăm curs pasiunilor noastre. Aşa au înţeles toţi oamenii, toţi bărbaţii de stat, toţi senatorii nepasionaţi cari sînt în această Cameră, căci aţi văzut, domnilor, că şease onor. senatori[1], fiecare la rîndul său, au venit şi au vorbit în faţa Tratatului de Berlin[2]. Deşi fiecare a venit cu opiniuni deosebite, opiniuni deopotrivă respectabile pentru că toate izvorau din aceeaşi amoare pentru patrie, din aceeaşi îngrijire pentru viitorul acestei ţări, aceştaşi şease senatori din deosebite

---

* Şedinţa din 28 septembrie 1878. Senatul României.

grupe însă au ajuns la aceeaşi rezoluţiune, făcîndu-şi concesiuni mutuale, dovadă greutatea situaţiunei şi dovadă iarăşi cît era de greu în această cestiune mare de a face a triumfa o opiniune absolută şi esclusivă.

Domnilor, s-a criticat foarte mult opiniunea majorităţei; ei! domnilor, opiniunea majorităţei, permiteţi-mi să o spun, seamănă cu Tratatul de Berlin. Ce este Tratatul de Berlin? O tranzacţiune! De aceea nimenea în parte nu era mulţămit cu dînsul. Cu toate acestea Tratatul de Berlin a pus capăt resbelului şi a dat lumei pacea, care poate să se menţină nu ştiu cît, căci viitorul este al lui Dumnezeu, dară în fine a dat lumei deocamdată pacea. Tot aşa este şi opiniunea majorităţei: în faţa ţărei ea este liniştirea pasiunilor, în faţa ţărei ea reprezintă întrunirea bărbaţilor cari pun ţara mai presus de partide, cari se închină Tratatului de la Berlin şi astfel dau ţărei pacea din afară.

Singur onor. domn Dimitrie Sturdza a făcut o esceptiune, singur domnia-sa, ca totdeauna, s-a suit la tribună şi două ore n-a făcut alt nimic decît să arunce necontenite acuzări şi diatribe, să predice discordie în întru şi în de-afară, să facă Rusiei un neîmpăcabil resbel.

Domnilor, cînd zic că domnia-sa declară Rusiei resbel, mă esprim rău; atacînd convenţiunea din 4 aprilie[3], care s-a votat de ambele Corpuri, domnia-sa declară resbel însuşi asigurării ce prin acel act am făcut instituţiunilor noastre naţionale. Nenorocire mare că n-a trecut opiniunea domnului Sturdza, însă să-mi permită a-i spune că dacă este un bărbat care a beneficiat de acea convenţiune este domnia-sa. Mă esplic, domnilor. Nu este a ataca deloc marele imperiu vecin, nu viu a întărîta animozităţile între ambele ţări, cari, pentru binele României, nu trebuie a fi improspătate, dară sînt silit a face şi eu istoria, căci nu poci permite să aibă numai domnul Sturdza monopolul cunoştinţelor istorice. Eu pretind că în ţara aceasta fiecare din noi cunoaşte niţel istoria trecutului naţiunei sale.

Domnilor, de cîte ori era un resbel între Rusia şi între Turcia, au auzit tinerii de la părinţi şi bătrîni, îşi aduc aminte că înainte ca Turcia să sufere suferea România! Cum suferea, domnilor? Cel dintîi lucru ce se făcea era de a se rădica ţărei guvernul naţional, ba chiar şi legile; venea un preşedinte rus al cneziei Moldaviei şi Valahiei, şi acesta în locul legilor impunea sabia şi toate consecuenţele voinţei arbitrare şi a săbiei. Şi ştiţi, domnilor, ce libertate avea ţara sub un asemenea regim? Ştiţi ce bogăţie trăgea ţara din ocupaţiunea rosiană? N-aveţi decît să deschideţi istoria noastră de la Petru cel Mare pînă la ultimul resbel din 1854[4] şi vă veţi convinge că, pentru întîia dată de 160 ani, acum în 1877 s-a văzut spectacolul mare, admirabil, nepomenit ce-l avem sub ochi: o ţară mică, călcată de o armată de peste 600 de mii de străini, în mijlocul unui resbel fără milă, între două state mari, resbel nu de la guvern la guvern, ci de la naţiune la naţiune, de la religiune la religiune, şi această ţară mică, trecătoare a invaziunilor seculare ale Rusiei, păstrîndu-şi individualitatea sa naţională, constituţiunea sa, legile sale! Da, domnilor, libertatea cea mai mare ne-a fost garantată, Parlamentul a funcţionat în linişte, fiecare din noi şi-a spus cuvîntul său cum a voit, fără presiune, fără pericol. Presa o singură zi n-a fost stăvilită. S-a văzut un lucru şi mai curios: un împărat rosian, care de la Petru cel Mare pînă astăzi nu pusese piciorul pe pămîntul nostru, a intrat în ţară, o parcurge în tot lungul şi nu s-a luat nici o măsură restrictivă, ospitalitatea dată străinilor de orice naţionalitate şi partit s-a respectat. Împăratul a trecut de două ori prin Bucureşti, unde se găseau refugiaţi din toate ţările, şi majestatea-sa s-a aflat în liniştea cea mai mare, în siguranța cea mai deplină. Un singur soldat român nu era în Bucureşti. Majestatea-sa a trecut prin mijlocul unei instituțiuni din cele mai democratice, pe care mulți monarhi n-o voiesc, *garda națională*. Ați mai văzut încă capitala țărei, care este, pot zice, chivotul naționalității, ferită de ocupațiune, de garnizonă rusă! Dumneavoastră în libertatea cea mai mare, o mai repet, în tot timpul resbelului, ați discutat, ați votat, ați hotărît: onor. domn Sturdza, de la această tribună, nu este acuzațiune care să nu o fi aruncat, fie guvernului nostru, fie guvernului rusesc. Domnia-sa a declarat resbel Rusiei, i-a lovit trecutul, i-a acuzat tendințele ei, şi cu toate acestea o muscă măcar nu s-a atins de domnia-sa! Cui datoreşte domnia-sa toate acestea? Acelei blestemate de domnia-lui convențiune din 4(16) aprilie 1877.

Domnilor, domnul Sturdza se foloseşte de aceastaşi libertate, în astăseară, spre a continua misiunea de acuzator, fără ca un minut să judece lucrurile cum ele sînt şi să vină la o concluziune ca un om de stat, ca om care de atîtea ori a fost în capul afacerilor țărei, ca om care a fost agent diplomatic, ca om care a îndeplinit misiuni chiar în timpul resbelului, care trebuie prin urmare să cunoască politica deosebitelor țări, să ştie de ce resbelul s-a făcut, de ce Rusia a mers aşa departe, să ştie cum şi în ce împrejurări s-a făcut Tratatul de San Stefano[5], să ştie de ce şi cum Congresul de la Berlin întrunit să sfărîme Tratatul de la San Stefano, să apere Turcia, cum Congresul de la Berlin a făcut Turciei o soartă mai rea decît i se făcuse prin preliminarele de la Adrianopoli[6]. Nu uitați asemenea că tot domnul Sturdza v-a zis: slavă Domnului că a venit Tratatul de la Berlin, care a sfărîmat pe cel de la San Stefano. Şi dumneavoastră ştiți că la Berlin ni s-au impus condițiuni grele, condițiuni umilitoare cari nu se găsesc în tratatul încheiat direct între Rusia şi între Turcia! Citiți, domnilor, protocoalele, să vedeți daca puterile occidentale ne-a venit în ajutor cîtuşi de puțin în cestiunea Basarabiei, cum ne asigură domnul Sturdza, dară ne-a impus emanciparea izraeliților cu condițiunea recunoaşterei independinței noastre.

Domnilor, mai bine ar fi fost, mai patriotic ar fi fost, în situațiunea în care ne aflăm, daca domnul Sturdza ar fi făcut ce a făcut domnul Dimitrie Ghica, ce au făcut toți cei cari au vorbit astăzi, adică a se mărgini simplu şi curat a-şi spune opiniunea sa objectivă, rămînînd ca a doua zi să înceapă şi acuzațiunea noastră. Vă aflați, domnule Sturdza, în fața unui tratat făcut de puterile cele mari şi ştiți că pe pămînt națiunile cele mari nu de astăzi impun voința lor națiunilor celor mici, ba o impun adesea şi celor mari; vedem Turcia în ce stare a ieşit de la Congresul de la Berlin, vedem Imperiul turcesc pe care Europa l-a fost luat sub ocrotirea ei, îl vedem sfîşiat de însăşi Europa! Dară acest esemplu nu vă descuragează. Ei bine, uzați de dreptul dumneavoastră, ziceți: nu ne convine Tratatul de la Berlin, nu-l primim! Dară atunci veniți în fața Parlamentului cu o rezoluțiune francă şi bărbătească, spuneți: miniştrii de față sînt fricoşi, nu sînt la locul lor, eu iau situațiunea, eu voi merge la hotare, eu voi face pe Europa să se adune din nou la Berlin să modifice tratatul, să ne conserve Basarabia! Spuneți aceasta franc şi curat! Vie apoi majoritatea să se rostească în favoarea dumneavoastră şi, daca astfel veți fi putut păstra țărei Basarabia şi veți fi putut scăpa țara de nenorociri, atunci înțeleg să veniți să ne acuzați şi noi să plecăm capul, să primim sentința. Vă mai aduceți aminte, domnule Sturdza, că în luna lui mai, într-o şedință

de noapte la consiliu, v-am arătat grijile mele că congresul va interveni în favoarea izraeliților. Dumneavoastră, şi iarăşi dumneavoastră ați strigat, ați asigurat că congresul avea altceva de făcut decît de a se ocupa de afacerile jidoveşti. Ei bine, iacă că s-a ocupat şi s-a ocupat spre jicnirea autonomiei noastre. Ei bine, vă zic şi acum: afirmați-vă, arătați-mi drumul, nu criticați numai, pentru că, daca numai criticați, nu faceți decît a vă repeta! În adevăr şi astă dată, după ce ați vorbit două ore, n-ați venit cu o singură idee nouă, mărginindu-vă numai în eternele dumneavoastră acuzațiuni!

Domnilor, unii din oratori au criticat foarte mult opiniunea majorităței, i-au criticat chiar şi redacțiunea, i s-a făcut imputări chiar şi în privința greşelilor gramaticale. Permiteți-mi să mă fac eu apărătorul acestei opiniuni, ea are meritul că este esprimată de o majoritate, că ea dă țărei pacea, dezleagă nu numai cestiunea de afară, dară şi pe cea din întru. Acesta este meritul ei, căci, domnilor, toată lumea vrea pacea, fiecare face atunci sacrificii pentru aceasta! Aşa este şi cu tratatele. Şi într-adevăr, fiecare națiune a făcut sacrificii la Berlin: Rusia chiar a făcut mai multe sacrificii decît toate cele[l]alte state, căci ea afară de Basarabia şi de Batum a sacrificat păcei Europei mai toate victoriile sale! Sacrificiu, acel tratat ne îndeamnă şi pe noi românii a face păcei lumei! Ei bine, nimic mai mult; decît, domnia-lui nu este în pozițiune să ştie lucrurile, să ştie grelele împregiurări sub care s-a încheiat acest tratat. Ei bine, domnul Sturdza, în loc de a vă lumina, ar vrea să întunece opiniunea țărei! Domnia-lui ştie foarte bine că Tratatul de la Berlin e un compromis între diferite interese, făcut să precurme resbelul, să dea lumei pacea. Tot domnia-lui ştie foarte bine că cele mai multe cestiuni erau hotărîte înainte încă de a se întruni congresul, înaintea încă chiar a începerei resbelului[7]. Şi, cu toate acestea, domnul Sturdza ne face răspunzători de perderea Basarabiei! Îmi aduc aminte că nu o dată domnia-sa, şi aici şi aiurea, a tăgăduit, a protestat că în privința Basarabiei a fost înțelegeri la Reichsta[d]t. Ei bine, astăzi şi copiii ştiu că cele mai multe cestiuni orientale, şi îndeosebi cestiunea Basarabiei, au fost tratate şi chiar rezolvate de alianța celor trei împărați. Şi domnia-lui, care ştie că țările cele mici nu pot să impună Europei politica lor proprie, chiar cînd miniştrii lor ar avea de trei ori mai multă înțelepciune, mai multă cumpănă, mai multă energie decît le au miniştrii staturilor celor mari, domnialui vine şi face pe ministerul micei Românii responsabil de hotărîrea Europei!

Apoi chiar de la început, şi însuşi de la această tribună, nu sînt oratori cari v-au spus că ei ştiau că încă de la 1868 Basarabia era în pericol de a fi dată Rusiei? Cine nu ştie că la 1870 s-a propus Rusiei cedarea județelor noastre de peste Prut? Şi domnul Sturdza face patrucinci oameni responsabili pentru ceea ce de ani era hotărît în consiliul european? Domnii mei, mă opresc aci.

În cît se atinge de domnul Sturdza, îndată ce dumneavoastră vă veți rosti în fața hotărîrei voinței colective a Europei care ni se impune, noi sîntem gata să stăm cu domnul Sturdza la judecată înaintea dumneavoastră, înaintea țărei, şi zău nu ştiu daca atunci şi noi din acuzați nu ne vom preface în acuzatori. Da, domnilor, aşa va fi!

Cînd se atinge de interesele mari ale țărei, cînd sînt oameni cari se încearcă d-a împinge țara într-o anume direcțiune, fie aceştia la guvern, fie ei afară de guvern, aceștia au și ei partea lor de răspundere. Domnul Sturdza a fost unul din senatorii cei mai energici în impunerea opiniunei sale, care împingea necontenit înainte și guvern și țară. Adesea domnia-lui a izbutit de a impune opiniunile și simțimintele sale însuși guvernului! Daca acum prevederile domniei-sale nu s-au împlinit, daca sprijinile ce ne promitea nu le-am găsit, daca lucrurile și-a luat o altă față de cum o predica domnia-sa, de ce domnia-lui vine și aruncă acuzațiuni esclusiv asupra ministerului?

Ei, domnule Sturdza, domnia-ta vorbești, și noi avem acte! Domnia-ta fiind în străinătate pretinzi că ai vorbit cu oameni de stat, că aceștia v-au promis sprijin energic, numai și noi românii să avem energie! Dară n-am arătat îndestulă energie? Dară n-am făcut tot ce au cerut? Și cu toate acestea unde am găsit energie, spre a ne apăra! Și noi am fost în străinătate; și noi am cutreerat Europa; și noi am vorbit cu oameni de stat! Singura deosebire este că noi am vorbit numai cu guvernele, numai cu miniștrii de esterne, pentru că aceștia numai reprezintă guvernele și politica lor! Dumneavoastră ați socotit că națiunile, că guvernele pot vorbi și prin alții, și prin urmare ați crezut că Austro-Ungaria vorbea prin gura domnului Ignat Helfy, șeful de partidă estremă din Ungaria, carele mai deunăzi într-un *meeting* acuza pe comitele Andrássy și pe ministrul Tisza că sînt niște hiene cari au scos cadavrul Turciei din mormînt ca să roază oasele sîngerînde! Să ne iertați, noi nu puteam a ne adresa la domnul Helfy și la softalele [8] din Pesta! Noi am voit să vorbim cu alții, și cu alții mai îndrituiți am și vorbit... *(Aplauze.)* Ne vorbiți, domnule Sturdza, necontenit de puterile occidentale. Ei bine, vă desfid să ne dovediți că una din puterile occidentale ne-a consiliat să urmăm politica de resbel pe care dumneavoastră de un an ne imputați că noi am primit-o, că n-am urmat-o! Și acum, cînd toate puterile s-au rostit în contra acestei politice, cînd avem înaintea noastră un tratat de pace subscris în urma unui congres european, cînd reprezentanții partidelor celor mai opuse din țară, uniți prin amoarea pentru pace și către țară, vin și vă propun ca să admiteți Tratatul de Berlin, domnul Sturdza tot nu este mulțumit. Domnia-sa tot nu se oprește în drum, tot merge cu războiul înainte și, fără a se iuți la nimic, nu [sic!] ne sfătuiește de a nu ne supune Tratatului de Berlin. Domnul Sturdza ne împinge înainte cu un sfat al lui Miron Costin din alte timpuri, în alte împregiurări, și dar precum marele cronicar zicea odată lui Duca vodă, mi se pare, să nu dăm din pămîntul nostru turcilor, domnia-sa ne strigă acum să nu-l dăm rușilor. Dară noi l-am dat? Dară noi îl dăm? Nu l-am dat noi, nu-l dăm: ni se ia; și de cine? De Europa. *(Aplauze.)*

Însuși onor. domn Sturdza v-a zis, domnilor, că la 1856 Europa biruitoare asupra Rusiei i-a luat Basarabia, voind să asigureze prin aceasta libertatea Dunărei, care pe timpul acela se privea ca un fluviu german. Da; această teorie era atunci. Austria, care intervenise între beligeranții din Crimea, ceru garanția libertăței Dunărei; spre aceasta se găsi de cuviință ca să se ia Rusiei o parte din Basarabia, aceea din lungul Dunărei, și să se alipească pămîntului Moldovei! Așadară să fie bine constatat că în 1856 partea din Basarabia cedată prin Tratatul de Paris nu s-a dat Moldovei pentru drepturile istorice ce avea asupra acelui pămînt, ci numai pentru a se asigura libertatea navigațiunei Dunărei.

Și eu știu a face citațiuni ca și onor. domn Sturdza; iată dară ce zicea lordul Beaconsfield într-o ședință a Congresului din Berlin:

„Prin articolul 4 al tratatului de la 1856, puterile aliate s-au angajat a restitui Imperiului rus toate pămînturile ocupate de trupele lor, dară sub condițiunea arătată la articolul 20, că o rectificare a fruntariei ruse va avea loc în Basarabia pentru a da o siguranță mai mare pentru libera navigațiune pe Dunăre".

Pentru aceste motive numai, în 1856 ni s-a dat o parte din Basarabia; dumneavoastră vă aduceți aminte că pe atuncea propunerea Austriei era să înapoieze Moldovei jumătate Basarabia, începînd de la hotar și mergînd pînă la Marea Neagră, și atunci însuși împăratul Alexandru prin comitele Orlof s-a adresat direct către Napoleon III, arătîndu-i că partea de sud a Basarabiei era dispus de a se da ca o garanție pentru libertatea Dunărei; și Napoleon III a cedat, și astfel s-a hotărît în comună înțelegere. La 1856 ni s-a înapoiat numai Basarabia de sud cu fruntaria artificială, care trebuia și aceasta să se desființeze la anul 1878, căci Rusia din biruită a devenit astăzi biruitoare. Onor. domn Sturdza știe puținul sprijin ce am găsit în cabinetele occidentale spre a ni se lăsa Basarabia; domnu[l] Sturdza știe că lordul Salisbury a declarat agentului nostru diplomatic din Paris, trămis acum la Londra [9], cum că Englitera ne va sprijini numai întru cît interesele sale speciale nu vor fi îndestulate, iară cînd acestea vor primi legitimă satisfacțiune Englitera nu va face resbel pentru Basarabia. Onor. domn Sturdza mai trebuie să cunoască și a cunoscut de îndată înțelegerea în scris urmată între comitele Schuwaloff și între lordul Salisbury și destăinuită de „Globul". Prin acea înțelegere ministrul englez esprimă o părere de rău platonică pentru cedarea Basarabiei [10], dară totodată se declară că Englitera nu va face un caz de resbel din această cestiune!

Onor. domn Sturdza mai știe, — căci domnia-sa știe multe și știe și aceasta, și cînd va tăgădui am acte cu care să-i dovedesc că știe —, domnia-sa știe cum că Austria, al căreia sprijin ni-l promitea domnia-lui, a declarat că nu poate face altceva pentru Basarabia decît să stăruiască ca cestiunea luărei Basarabiei să fie privită ca cestiune europeană și adusă la masa Congresului din Berlin. Astfel Austria s-a mărginit a ne zice: stăruiți la Londra, căci, daca Englitera renunță la ideea de a apăra Basarabia, eu, Austria, nu pot să fac pentru această cestiune un caz de resbel.

Toate acestea mi se pare că sînt puteri occidentale care le-au zis și făcut. Cît pentru Franța, miniștrii săi o dată măcar nu ne-au dat o rază de speranță! Ei ne-au zis că în situațiunea actuală Francia nu poate să aibă altă politică decît politica de abstențiune și prin urmare nu poate să facă nimic pentru România! Vedeți dară, domnilor, că Francia cea dintîi renunțase la ideea de a apăra cel mai frumos act al diplomației napoleonene, Tratatul din Paris, cînd stăruința Rusiei și a aliaților ei era tocmai de a nu lăsa cele mai mici vestigii din opera lui Napoleon III! Așadară, domnilor senatori, domn[ule] Sturdza, odată ce nu ni se poate dovedi că n-am ascultat de consiliile puterilor străine, odată ce este constatat că noi nu de la domnu[l] Ignat Helfy, ci de la miniștrii de esterne ai puterilor străine trebuiam să luăm povață, că la aceștia trebuia să căutăm sprijin pentru a scăpa de marele cataclism, sprijin ce nu l-am găsit, odată ce dumneavoastră nu ne ziceți că voiți să mergeți la hotare ca să apărați pămîntul strămoșesc, Basarabia, [illegible] vă rămîne alt să faceți decît să acceptați hotărîrea Tratatului de la Berlin.

Biblioteca Fac. de Ist. și Lit. Române
SECTIA
LITERATURA
Bucuresti

După cestiunea Basarabiei vine a doua cestiune, cestiunea luărei Dobrogei. Iarăși onor. domn Sturdza vine cu colecțiunile sale, cu studiele sale, cu datele sale, căci numai domnia-sa are date statistice, numai domnia-sa în această țară se ocupă cu geografia țărilor de primprejur, domnia-sa știe ce este Dobrogea, numai domnia-sa știe pentru ce această țară este dată României de Congresul din Berlin.

Ei bine, nu este așa, și noi avem date autentice, și noi știm ce este Dobrogea, și noi cunoaștem cum ea ni se dă.

Domnilor, n-aveți decît să luați protocoalele acestui congres și veți vedea că la Berlin nu s-a hotărît nici o cestiune de interes local, puterile nu s-au ocupat decît de cestiuni de interes european; prin urmare nu este esact de a se zice — o afirm și voi dovedi-o — cum că Dobrogea ni se dă pentru ochii noștri, și că Dobrogea ni se dă de Rusia ca o compensațiune pentru a ni se închide gura, ca strigătele noastre să nu fie prea mari pentru luarea Basarabiei! Ia citiți acele protocoale pe care domnul Sturdza crede că le-a citit singur și veți vedea cîtă tenacitate punea Rusia spre a ne drămălui cel de pe urmă petec de pămînt pe care națiunile europene voia să ni-l dea peste ceea ce era hotărît prin Tratatul de la San Stefano! Voi vorbi mai tîrziu cum și din ce cauză ni se dă Dobrogea prin acest din urmă tratat! Mi se pare că domnul Sturdza, cînd era aginte la Constantinopoli, s-a ocupat în parte de conflictul vechi ce aveam cu Turcia în privința gurelor Dunărei, care de seculi erau ale noastre. Aceasta este incontestabil, știți cum le-am perdut. Tratatul din Paris ni le înapoia la 1857. Guvernul lui Vogoridi cîteva luni întîrzie de a le lua în stăpînire; Turcia profită de aceasta și, prin un nou protest european, noi perdurăm gurile Dunărei! Ei bine, domnilor, Europa ne dă acum gurile Dunărei înapoi, Rusia singură recunoaște că gurile Dunărei sînt ale noastre, că erau ale noastre. Astfel Delta Dunărei nu ni se dă de Rusia, ni se dă de Europa; și cred că nu veți tăgădui că gurile Dunărei nu reprezintă un interes european!

Sînt șeapte puteri care apără acest interes, pe care Europa nu voiește a-l încredința Rusiei, ci României. Europa a consimțit la cedarea Basarabiei, pentru că, după noua teorie din 1878, Basarabia nu este o cestiune de pămînt, ci de apă. Europa n-a uitat asigurarea libertăței navigațiunei marei ape a Dunărei și a gurilor Dunărei. Atunci Europa și-a zis: gurile Dunărei, libera navigațiune a acestui fluviu nu pot fi garantate daca ele nu sînt legate, nu sînt apărate de un țărm măcar al fluviului. Nu luăm României țărmul stîng, îi luăm Basarabia, să-i dăm dară țărmul drept, să-i dăm Dobrogea, pentru ca România astfel să împlinească misiunea ei europeană la gurile Dunărei, pentru ca astfel România să apere și să păstreze în mîna ei acest mare interes european, care se cheamă asigurarea libertăței Dunărei pînă la gurele ei. Iată cum îngerul apărător intereselor europene ne-a dat Dobrogea. Da, domnilor, Dobrogea ni s-a dat pentru ca să putem păstra și bine apăra gurele Dunărei.

Domnilor, permiteți-mi să vă arăt cum se califică în Congresul de Berlin darea Dobrogei. Iată ce găsesc în protocolul 11: „Facilitățile ce congresul a găsit pentru aranjamentul *de ordine europeană privitoare la Dobrogea și Basarabia...*". Vedeți, domnilor: aranjeamente de ordine europeană a făcut pe congres ca să ni se dea Dobrogea. Un alt considerant nu mai puțin important a condus Europa la această otărîre. Tratatul de San Stefano făcea din Bulgaria un principat foarte mare, care era o amenințare continuă pentru Turcia, pentru pacea viitoare în Orient.

Toate puterile și îndeosebi Englitera s-au silit de a micșora întinderea acestui principat, și Rusia a făcut concesiuni și a primit de a se reduce noul principat, astfel ați văzut că congresul a luat o parte mare din Bulgaria tratatului de San Stefano și a făcut din ea Rumelia orientală, și altă bucată s-a luat și s-a dat Serbiei, cealaltă parte din principatul creat la San Stefano; cu toate că nu era o posesiune, adică Dobrogea, s-a dat României. Aici este locul să fac o mică digresiune. Între Bulgaria și între Dobrogea nu esistă altă conexiune decît că ambele țări sînt vecine și patru sute ani au fost sub același regim. Astfel populațiunea se amestecă și astfel se așeză și în Dobrogea o populațiune bulgară. Cînd dară prin Tratatul de San Stefano Rusia obținu ca să nu se dea României decît o parte din Dobrogea, care merge pînă la Cavarna, și cealaltă să o lipească către Bulgaria, Europa din contra se sili și în parte obținu să se dea României cea mai mare parte posibilă, de la Silistra pînă la Mangalia.

Vedeți dară, domnilor, că nici un interes local n-a prezidat la împărțirea teritoriilor otărîte de Congresul din Berlin; cum s-a creat Rumelia orientală ca un interes european, precum o parte din Bulgaria s-a dat Serbiei iarăși ca interes european, tot așa și Dobrogea s-a dat României ca interes european. Iată cum a venit Dobrogea în mîna noastră. Prin urmare, primirea sau neprimirea Dobrogei nu este o cestiune locală, o cestiune facultativă pentru noi, după cum se zice de domnul Sturdza, adică cu alte cuvinte noi nu ne putem lepăda de Dobrogea!

Voi arăta mai tîrziu și foloasele locale pentru luarea Dobrogei. Pentru acum mă țin de interesul european ce este lipit de Dobrogea.

Pentru un moment primesc că noi nu voim să o luăm și că sîntem liberi să refuzăm un dar care ni se impune. Ia să vedem ce se va întîmpla atunci. Negreșit că de vreme ce Congresul de Berlin a hotărît cum că Dobrogea să se dea României, negreșit că tot Congresul de Berlin are să otărască ce este de făcut cînd România o va refuza. El se va aduna din nou și se va întreba ce trebuie să se facă cu acea provincie. Ei bine, cine vă garantează că Congresul de Berlin are să accepteze pur și simplu refuzul nostru? Cine ne garantează că Congresul nu va da Dobrogea în mîini care nu ne convine? Cine ne garantează că congresul nu va merge mai departe poate, nu va zice: România fără Dobrogea și fără gurele Dunărei nu mai împlinește un mandat european, nu mai reprezintă un interes european. Mă opresc aici! Mă opresc la o singură întrebare. Ia domnul Sturdza responsabilitatea hotărîrilor ce în asemenea caz dă congresul? Cea mai puțin periculoasă otărîre ce congresul ar putea să dea ar fi să zică: de vreme ce România nu primește Dobrogea, să o dăm bulgarilor, cari, cum se zice de pe acum, voiesc să ne-o plătească cu bani!

Naște numai întrebarea, de unde bani?

Ei bine, domnilor, pentru motivul mai mult sau mai puțin platonic, că voim să trăim în pace bună cu frații noștri bulgari, să ne întrebăm, toți care strigăm că sîntem o națiune latină și că avem o misiune la gurile Dunărei, să ne întrebăm: este în folosul României ca să ne vedem inconjurați, de la Severin pînă la Galați și de acilea în sus pînă la granița Austriei, cu o națiune slavă și cu un guvern slav? Este de interesul nostru ca între Rusia și între Bulgaria să fie o linie de continuitate? Este aceasta de interesul nostru politic și național? Nu crez că se va găsi unul dintre dumneavoastră care ar putea susține că interesul României este ca să fie mai mare Bulgaria decît a voit să o facă însăşi Europa; atunci înţelepciunea noastră ar fi mai mare decît a Europei şi nu crez că Parlamentul numai ar avea această pretenţiune!

Vin acum la bunurile şi relele Dobrogei.

Onor. domn Sturdza a venit cu statistici, spuind că sînt oficiale, şi ne zice că totodată noi n-avem o statistică despre Dobrogea. În adevăr, recunoaştem crima noastră, că şi în aceasta am cedat domnului Sturdza; în adevăr, domnia-sa, amicii noştri ne-au acuzat că noi de demult am trimes ingineri, am trimes pe domnul Aurelian în Dobrogea! Declar că n-am făcut aceasta. Mai recunosc că, pînă la trimiterea de curînd a colonelului Fălcoianu, noi cunoaştem Dobrogea mai puţin decît domnul Sturdza; acum însă o cunoşteam tot atît cît şi domnia-lui! Afirmaţiune pentru afirmaţiune! Datele domnului Sturdza nu sînt esacte. Dobrogea este un pămînt bun şi fac apel la domnul Ioan Ghica să spuie daca domnia-lui nu ştie, nu cunoaşte şi încă de mult că Dobrogea are o parte mare pămînt mănos, foarte mănos! La caz de tăgăduială, voi cita pe domnul Ioan Ionescu, care a fost trimes de Reşid paşa să studieze Dobrogea [11] pe timpul cînd domnul Ioan Ghica era în Constantinopol.

Îndeosebi este Babadagul, care este un pămînt foarte bun, asemenea cu pămîntul Moldovei, cu deosebire că temperatura în Dobrogea este mai caldă; asemenea partea despre Tulcea nu este rea deloc. Este însă o parte, adică matca veche a Dunărei, partea prin care trece drumul de fer de la Cernavoda la Kiustenge; împrejurul oraşului Medjidie sînt lacuri, sînt mlaştini, aceste aduc friguri. La Kiustenge însă clima este bună şi pămîntul mănos. Poate domnul Sturdza să spună că are în favoarea sa mărturisirea generalului L'Espinasse, care în timpul resbelului Crimeei a perdut în Dobrogea jumătate din diviziunea sa. Putea foarte bine generalul L'Espinasse să peardă diviziunea sa şi în heleşteiele Colintinei de lîngă Bucureşti.

Ce s-a întîmplat? Generalul L'Espinasse avea o diviziune de cavalerie, el se îndreptă cu dînşii în fuga mare spre Kiustenge pe o arşiţă mare. Oamenii săi, asudaţi şi flămînzi, găsiră lîngă Kiustenge o cultură de pepeni, asupra cărora năvăliră, găsiră apă în un lac în care se aruncară toţi. Şi iată cum a doua zi holera nimici jumătate din diviziune; şi Dobrogea îşi perdu numele bun.

Domnul Sturdza califică Dobrogea de cuibul frigurilor. Da. De la 1861—1862 a fost multe friguri în Dobrogea. Iată pentru ce. Ţara Dobrogei pînă la 1860 era o ţară de păstori, nu se făcea deloc cultură; la 1860 guvernul rusesc a lăsat să iasă din Crimea o populaţiune întreagă de tătari; aceştia au primit voie de la sultan să se aşeze în Dobrogea, şi cred că sînt deputaţi sau senatori din Basarabia cari trebuie să fi văzut pe aceşti nenorociţi călători trecînd pe la Cubeiu în Ismail şi de acolo intrînd în Dobrogea. Tătarii aceia erau cultivatori de pămînt, ei dară s-au pus să facă agricultură, cu o energie rară au defrişat pămîntul virgin al Dobrogei; atunci în adevăr din cauza emanaţiunilor a izbucnit în acea parte o adevărată epidemie de friguri. Daca o asemenea defrişare pe mare scară s-ar face şi în pustiul Bărăganului şi acolo negreşit emanaţiunea ar produce boale. Din toate acestea Dobrogea a rămas în o reputaţiune nemeritată de ţară plină de friguri.

Astăzi nu mai este aşa; sînt două-trei puncte cunoscute ca nesănătoase, şi anume la Medgidie şi împregiurul lacurilor. Aminterea, clima în general este sănătoasă.

Ce să mai zic de aserţiunea că milioanele ţărei au să se afunde în Dobrogea? Domnilor, Dobrogea se cîrmuieşte astăzi de o administraţie provizorie, o administraţie care ştie că administrează pentru străini; negreşit că această ţară nu are să fie ocîrmuită tot aşa de o administraţie care ştie că o să aibă o lungă durată, care are conştiinţa că emană de la un guvern stăpîn permanent al acelei ţări. Cu toate acestea chiar astăzi administraţia rusă sau bulgară din Dobrogea prezintă un mare escedent peste cheltuieli; în anul acesta, după ce s-au acoperit toate cheltuielele, s-a mai vărsat în casa tezaurului rus un milion de franci.

Venitul fonciar, adică dijma din recolta privată a Dobrogei, în anul acesta n-a raportat mai nimica, din cauză că în urma resbelului mai nu s-au făcut agricultura în 1857 şi 1858 *. Asemenea este şi cu venitul ce se prelevă de la porturi.

Mai este ceva, păstorii transilvani iarna îşi adăpostesc numeroasele lor turme în Dobrogea; acolo ei nu au nevoie toată iarna de a avea fîn, plătesc 1 franc şi jumătate pentru oaie; venitul acesta se suie aproape la un milion şi jumătate de franci, şi se va putea urca şi mai mult. Deja ni se anunţă oferte pentru întrepriza acestui venit, ce ni se asigură că s-ar putea sui la două milioane. Iată, domnilor, că de pe acum avem perspectiva de a nu fi nevoiţi a face pentru Dobrogea cheltuieli mari din casa centrală a României. N-avem să facem deloc lucrări cari să rămînă ca cele şeapte minuni, nu avem să facem palate de marmură, nici să săpăm munţi. Ne vom mărgini numai a îmbunătăţi statul *quo* actual; singurele lucrări ce vom face vor fi şosele şi şcoli. Vom căuta ca administraţiunea să fie potrivită cu gradul de civilizaţiune al ţărei; aceasta pînă va veni o Constituantă şi atunci cred că ea va uni Dobrogea cu România; pînă atunci, o mai repet, vom întrebuinţa spre îmbunătăţirea acestei ţări însuşi resursele ei! Înţeleg, domnilor, să staţi pe gînduri. Cînd am veni la Cameră să vă cerem milioane, cînd v-am cere o sporire de oştire, cînd aţi fi chemaţi să faceţi sacrificiile de bani şi de sînge care se fac în Bosnia şi Herzegovina, atunci ar fi altceva; dară aceasta nu este. Vom trămite din trupele care le avem în picioare; nimic mai mult.

Dară să zicem că vom trămite chiar şi mai multe trupe; apoi cînd se atinge de a lua în posesiune o ţară care ne-a dat-o Europa, o ţară care ne pune în contact cu Europa occidentală, care din ziua dintîi ne asigură avantage comerciale care nu le avem astăzi, ce ar fi daca am face şi puţine sacrificii băneşti? Aţi auzit ce v-a zis preşedintele consiliului, cîte sacrificii nu a făcut, cît sînge nu a vărsat Muntenegru ca să aibă un port pe mare? Ministrul Serbiei, Ristici, ne zicea la Berlin că ar da toată provincia care i s-a dat de congres numai să aibă o bucăţică mică de mare, şi noi cărora ni se dă un imens litoral de mare cu trei porturi, şi de care avem atîta nevoie, să zicem că nu ne trebuie marea, să zicem cum ne propune domnul Sturdza că nu ne trebuie nimic? Ei! ia să punem cazul că-l vom asculta pe domnia-sa în astă dată, cum din nenorocire de multe ori l-am ascultat, şi să nu luăm Dobrogea, ca să vedem ce va deveni România. Şi această ţară trebuie să aibă şi ea un sfînt căruia să se închine, o stea către care să se îndrepte aspiraţiunile sale, apoi daca nu la mare, dacă nu peste Dunăre trebuie să ne îndreptăm privirile, ce aspiraţiuni o să avem noi românii? Să le avem peste Carpaţi sau peste

---

* Citeşte: *1877* şi *1878*.

Prut? Ar cuteza domnia-sa să sfătuiască țărei sale o asemenea politică revoluționară, și cu asemenea politică credem noi a asigura viitorul patriei noastre? Dumnezeu poate în viitor să plece munții și să usuce rîurile, dară noi daca voim să intrăm și să trăim în pace în familia statelor europene trebuie să ne rostim în lege de a trăi bine și liniștit cu vecinii noștri, cu rușii și cu ungurii, repudiînd orice politică de revendicare peste Prut și peste Carpați. Nu cred dară că însuși domnul Sturdza, carele se teme să nu intrăm în ceartă cu însuși bulgarii, ar avea să ne povățuiască să intrăm în luptă ori cu Austro-Ungaria, ori cu Rusia!

Așadară, domnilor, socot că ceea ce avem mai bine de făcut în această cestiune este să ne supunem hotărîrei Europei, să luăm Dobrogea, să o cîrmuim bine, să o facem a noastră, să o întrupăm cu România, să o facem patrimoniul copiilor noștri. Din ziua dintîi să dovedim Europei că o luăm pentru români și că nu înțelegem să o vindem bulgarilor. *(Aplauze.)*

Domnilor, mai este altă cestiune rădicată de Tratatul din Berlin. Este cestiunea egalității drepturilor fără privire către religiune, într-alte cuvinte cestiunea izraelită, cum din eroare o numesc unii din noi.

Da, domnilor, Europa nu s-a ocupat în special de izraeliți, Europa s-a ocupat de a proclama în România un mare principiu, acel al egalităței politice și civile între fiii aceleiași țări. Recunosc că acest principiu folosește izraeliților. Dar acest principiu folosește și mahometanilor, pe cari Tratatul de Berlin îi trece sub dominațiunea de staturi creștine, adică în Muntenegru, în Serbia, în Bulgaria, în Dobrogea! Ei bine, Europa nu vrea ca aceste populațiuni odată dominante să ajungă a fi iloți în muma lor patrie. Iată ce Europa n-a voit a consfinți! Dar nu este la ordinea zilei regularea acestei cestiuni. Această cestiune va fi la ordinea zilei cînd se vor convoca adunările de revizuire.

Prin urmare, să nu intrăm în amărunțimi, să ne mărginim a recunoaște și aicea principiul proclamat la Berlin și astfel să finim odată cu Europa. Am putut să ne luptăm cu o singură putere, am luptat în contra ei, am rezistat la toate propunerile, la toate promisiunile, la toate amerințările ei, și pînă în fine nu ne-am hotărît a ceda Basarabia de bunăvoie!

Poate aceste le-am făcut în vederea verdictului care avea să-l dea Congresul de la Berlin. Dar acum Congresul de la Berlin a hotărît dureros și a hotărît dureros nu numai pentru noi, dar și pentru așteptările și iluziunile Muntenegrului și ale Serbiei. Și pentru Turcia a hotărît și mai dureros decît pentru noi. Dumneavoastră vă veți aduce aminte că toate puterile s-au adunat la congres ca să salve Turcia. Și din hotărîrile acestui congres, Turcia a ieșit mai sfîșiată decît o sfîșia Tratatul de San Stefano. Tratatul de Berlin a hotărît dureros chiar și pentru Rusia.

Să nu se zică însă că Țara Românească nu a cîștigat nimic prin Tratatul de la Berlin; afară de Dobrogea, România a cîștigat recunoașterea independenței sale; și să nu se zică că aceasta este un mic cîștig; toți bărbații noștri care au fost în capul trebilor, cari au avut misiuni în străinătate, știu ce pozițiune echivocă, umilită avea țara noastră în față cu cele[l]alte state. *(Aplauze.)* Chiar pentru simpli cetățeni, chiar pentru simplu român, este un mare lucru ca țara noastră să fie ca independentă!

Situațiunea noastră de astăzi, domnilor, este frumoasă, cu toții să ne mîndrim despre dînsa! Mulțumită sîngelui generos care s-a vărsat, astăzi România a dobîndit o putere morală, un prestigiu, o influență care ne este recunoscută de toată Europa!

Fiți siguri, domnilor, că otărîrile Tratatului de Berlin, oricîte sacrificii ne impun, oricît de umilitoare sînt unele din stipulațiunile lor, deschid patriei noastre o nouă eră de mărire, care va atîrna de energia și de patriotismul nostru de a o dezvolta!

Tratatul de Paris, ne spunea de curînd domnu[l] Strat, în multe a fost mai umilitor pentru noi decît Tratatul din Berlin; aduceți-vă aminte că nu ne da voie să revizuim nici chiar legea electorală, decît cu consimțimîntul conferinței din Stambul; aduceți-vă aminte că ne refuza și Unirea, și principele străin, și chiar o deplină autonomie[12]. Ei bine, mulțumită patriotismului și înțelepciunei românilor, încetul cu încetul am dobîndit și Unirea, și principele străin, și deplina autonomie, și acum curmăm * edificiul cerut prin o independință recunoscută de toată Europa!

Onorabilul domn Strat a zis un mare cuvînt: Europa nu a făcut politică de sentiment, ci a făcut politică de interes.

Noi un an întreg am făcut politică de sentiment, cred că a venit timpul să facem acum și noi politică de interes. Interesul nostru cel mai mare este ca să ne vedem cu o oră mai nainte deveniți stăpîni în casa noastră și recunoscuți stăpîni de cea[l]altă Europă.

Nu credeți că recunoașterea independenței noastre este un mic lucru! Recunoașterea independenței ne va da posibilitatea d-a ne putea mișca în toată libertatea noastră! Și atunci și numai atunci cînd situațiunea noastră față cu străinii va fi limpezită, va putea domnul Sturdza să vă ceară și punerea noastră în acuzațiune, și atunci, domnilor mei, primim să fim chiar osîndiți; dar un lucru să știe domnia-lui, că și domnia-sa nu va fi scăpat! Ei, domnilor, onor. domn Dimitrie Sturdza de un an de zile necontenit ne face opozițiune, de un an de zile domnia-sa a susținut și guvernului și Camerilor o politică de luptă; dar astăzi timpul luptei a trecut, toată lumea se întreabă: dar ce o mai fi scopul domniei-sale de voiește să împingă și guvernul și țara într-o cale de rezistență și încongiurată de pericole!

Domnia-sa a sfîrșit cu cuvintele lui Miron Costin! Dați-mi voie să sfîrșesc și eu cu un proverb bătrînesc. Nu cumva domnul Sturdza este unul din aceia cari zic *Arză moara numai să arză și șoarecul?* Ia să ne gîndim bine la adevărul acestui proverb, lăsînd laoparte discuțiunile pasionate, să vedem, zic, domnia-sa, fără vina sa, fără știrea sa, nu urmează tocmai acest proverb? Să nu-mi voiască rău de această bănuială. Bănuială pentru bănuială! Mă mir mult de domnul Sturdza, care este un bărbat de studiu, dar cum domnia-sa de nu s-a gîndit la zguduirea, la starea de nemulțumire, de neliniște ce va fi în țară cînd țara ar rămînea dezmembrată, trunchiată, cînd țara s-ar vedea lipsită de un obiectiv normal pentru espansiunea sa. Mă tremur de viitoarele comoțiuni și chiar nenorociri, daca Senatul s-ar aluneca pe calea pe care i-o arată domnul Sturdza! Din fericire însă, Senatul am convicțiunea că nu va urma pe domnul Sturdza, cred și cred puternic că, precum altădată Senatul a făcut acte de curagiu și de bărbăție cînd au fost trebuință de acte de curagiu și de bărbăție, tot astfel astăzi același Senat va face acte de prudență politică! Și după mine actul cel mai prudent și cel mai patriotic totdeodată este actul de a-și pune mîna pe inimă, de a-și stăpîni durerea și de a se pleca înaintea unei voințe care ni se impune ca însăși voința lui Dumnezeu. *(Aplauze.)*

---

* Citește: *incununăm*.

„Monitor”, 1878, nr. 219, p. 5 568,
col. 2 — p. 5 573, col. 2.

NOTE

[1] Senatul votase constituirea unei comisii formate din nouă membri care să studieze actele Congresului de la Berlin (în ședința din 26 septembrie 1878). A doua zi comisia a recomandat convocarea, în cursul sesiunii ordinare viitoare, a unei Adunări constituante de revizuire pentru „soluționarea definitivă a cestiunei Dobrogei”.

Opinia majorității comisiei, sub forma unei moțiuni, după ce deplîngea tratamentul aplicat României, recomanda „ca guvernul să fie autorizat a se conforma Tractatului din Berlin” pînă la convocarea Adunării constituante. În conformitate cu articolul 129 din constituție, aceasta urma să fie convocată în cursul sesiunii ordinare următoare.

Opinia minorității (formată din *Manolache Costache Iepureanu*) recomanda aplicarea imediată a articolului 129 din constituție. Senatul să fie autorizat — în caz de somație — să ocupe Dobrogea „într-un interes de uz și conservare”, rezervînd Camerelor de revizuire soluția definitivă. M.C.I. fusese și primul din cei șase oratori la care se referă K.

[2] *N. Voinov* ceruse ca Adunarea constituantă să se convoace după încetarea ocupației străine.

I. Strat insistase pentru convocarea imediată a Adunării și nu amînarea, datorită formalităților, la „calendele grecești” (adică luna iunie 1879).

D. Ghica a susținut opinia majorității.

D. Șendrea observase că Adunarea constituantă trebuie convocată prin consensul Camerei și Senatului.

D. A. Sturdza pedalase din nou pe ideea neacceptării prevederilor Tratatului de la Berlin.

[3] Vezi supra p. 399.

[4] Vezi A. D. Xenopol, *Războaiele între ruși și turci*..., mai sus citată.

[5] Vezi supra p. 576.

[6] Vezi supra p. 547.

[7] Vezi supra p. 367.

[8] Softale, vezi supra p. 452, nota 13; aici, se înțelege, în sens peiorativ.

[9] Vezi supra p. 606.

[10] Ibidem.

[11] În urma revoluției de la 1848 Ion Ionescu de la Brad a fost surghiunit și, după o scurtă trecere prin Transilvania, ajunge în Turcia. Aici devine membru în Consiliul de agricultură și director al Școlii imperiale de agricultură de la San Stefano. În anii 1853—1854 a fost administrator al moșiilor lui Reșid pașa din Tesalia. În anii următori, 1856—1857, a funcționat ca expert pentru exploatarea moșiilor sultanului. A scris *Excursion agricole dans la plaine agricole de la Dobroudja*, Constantinopol, 1850, I + VIII + 128 p. + tab. + h. În acest timp Ion Ghica se afla în capitala otomană în calitate de agent confidențial al revoluționarilor munteni.

[12] Vezi *Oratorie* I, partea I.

*Discurs asupra prevederilor Tratatului de la Berlin privind România **

Domnilor deputați, Tratatul de Berlin, durerosul Tratat de Berlin de trei luni de zile e cunoscut nu numai reprezentațiunei naționale, dară

---

* Ședința din 30 septembrie 1878.

e cunoscut României întregi; nu cred să fie în țară o casă, un bordei, unde să nu se vorbească de marile loviri ce ne-au adus acest tratat, unde să nu se deplîngă nedreapta dezmembrare a patriei, perderea iubitei Basarabii, unde în fine să nu se cunoască toate sacrificiele la cari marele areopag cheamă România în interesul păcei lumei!...

Nu știu însă ca durerile cele mari să se esprime la bărbați, și chiar la femeile culte și energice, prin bocete! Durerile mari sînt dureri concentrate! Și alte națiuni mult mai mari, mult mai puternice, soldatul lui Dumnezeu, de esemplu Francia, cari au jucat și vor juca un rol mult mai mare în lume decît mica Românie, au fost și ea osîndită a suferi durerea care astăzi o simțește România! În zilele acestea domnul Jules Simon a publicat istoria Tratatului de la Frankfurt [1]. Citiți dezbaterile din acea memorabilă ședință unde reprezentanții națiunei franceze au fost chemați să se esprime asupra condițiunilor de pace ce Germania impunea Franciei! Talentele cele mai mari, inimile cele mai patriotice, generalii ce-și vărsaseră sîngele în luptele cu Germania au uitat cedarea Alsaciei și a Lorenei. Vedeți cîtă moderațiune, cîtă prudență politică, cîtă demnă resignațiune s-a păstrat în acea ședință și cît de puțin s-a vorbit! Sacrificiul s-a consomat și Francia n-a disperat de sine, de viitorul său. Astăzi o vedem mai puternică decît oricînd!

Noi am avut ședințe secrete la Cameră, am avut ședințe secrete la Senat, am avut ședințe publice la Senat, avem acum la Cameră; și în public și în adunări familiare, oratorii cei mai iluștri ai opozițiunei au vorbit, a vorbit, pot zice, fiecare reprezentant, toți au vorbit mult și lung! Era timpul sosit, cred, de a se sfîrși cu vorbele! Ați văzut ce a fost ieri, ați văzut ce a fost astăzi. Ei bine, pe lîngă durerea ce trebuie să simțim pentru perderea unei părți din pămîntul nostru, trebuie să mai avem încă o durere, durerea că înfățișăm un spectacol care, după umilita mea opiniune, Parlamentul român n-ar fi trebuit să-l înfățișeze. Luptă de vorbe, luptă de pasiuni, luptă de acuzațiuni, cînd noi ne găsim în fața unui act care, după mărturisirea tutulor, și a guvernului, și a opozițiunei, și chiar a opozițiunei care s-a format în sînul partidului liberal, grupul liberalilor schismatici *(rîsete)*, toți recunoaștem că trebuie să-l primim, toți sîntem înțeleși că trebuie să ne plecăm capul înaintea voinței colective a Europei! Și cu toate acestea, vorbe, vorbe, vorbe, frase, frase, și după acestea nu văd din partea opozițiunei nimic practic, nimic hotărîtor, nimic care să arate țărei o cale determinată care să-i asigure prezentul, viitorul, pacea; pacea, pe care opozițiunea o cîntă pe toate tonurile, pe cînd toate discuțiunile, toate opiniunile ce emite nu tind la nimic decît la noi complicațiuni, de vreme ce ea voiește a conduce cestiunea României la un nou congres, ținut acesta ori la Berlin, ori la Constantinopoli, sau Dumnezeu știe unde.

Domnilor, în timpul agorei ateniane, în timpul retorilor ateniani, era și acolo logomachia, lupta, beția de cuvinte. Cu toate că atenianilor le plăcea tot ce era frumos, tot ce era artistic, tot ce înflăcăra imaginațiunea, ei totuși, spre a pune un capăt vorbei, se otărîră să aibă recurs la clepsidră, adică la ornicul de nisip. Acel ornic avea într-însul o cătățime măsurată de nisip. Această clepsidră era pusă înaintea președintelui, a aceluia care dirigea dezbaterile. Cînd nisipul era scurs din partea de sus în cea de jos, președintele închidea gura oratorului. Ei bine, dacă vreodată am regretat că și președintele nostru, pe lîngă clopoțelul său, nu are și o clepsidră, aceasta a fost ieri și astăzi...

Domnul președinte[2]*:* Și eu aș putea s-o regret pentru momentul de față. *(Aplauze, zgomot.)*

Domnul președinte n-a găsit și ieri și astăzi nici un cuvînt pentru ca să oprească discuțiunea în timp de cinci-șease ore, și astăzi cînd d-abia s-au zis cîteva cuvinte de la banca ministerială domnia-sa regretă că nu are clepsidră...

Domnul președinte: Și pe dumneavoastră vă voi lăsa să vorbiți și să ziceți tot.
Domnul ministru de interne[3]*:* Nu, n-ați lăsat pe ministru să vorbească și țiu să se constate aceasta în fața țărei că l-ați întrerupt, pentru care procedare protestez. *(Zgomot.)*
Domnul președinte: Dumneavoastră nu aveți cuvîntul. *(Zgomot, protestări.)*
Domnul Maniu: Atunci mai bine să ne ducem afară, dacă nu dați cuvîntul nici miniștrilor. *(Zgomot, întreruperi.)*
Domnul președinte: Eu n-am luat cuvîntul domnului ministru de esterne, ci numai i-am răspuns la cuvintele ce mi-a adresat. *(Zgomot.)*

Rog pe colegul meu de la interne să aibă răbdare precum o am eu, pentru că țara are interes să sfîrșim cu această cestiune. A doua zi am și eu a mă plînge Camerei de întreruperea ce președintele a făcut unui ministru fără nici un drept.

Domnul președinte: Dumneavoastră v-ați adresat la mine, nu eu la dumneavoastră.

După regulament am dreptul și chiar datoria să mă adresez la președinte; cu toate aceste eu n-am făcut-o, mărginindu-mă a zice că, pe lîngă clopoțelul ce-l aveți pe biurou, regret că nu aveți și clepsidra.

Domnul președinte: Ei apoi?...

Domnilor, au vorbit foarte mult iluștrii oratori[4], văd însă că tocmai domniile-lor au uitat ce este mai important. N-au răspuns la întrebarea: ce avem să facem după ce vom refuza tratatul de Berlin în totul sau în parte? În loc de a ne da o dezlegare practică, și unul și altul din iluștrii oratori n-au zis decît vorbe, vorbe și iară vorbe. Germanii au un dicton: *Wass ist der langer Rede Kurzer Sinn?*

Care este simțul, noima lungului discurs? Aceasta mi-o întreb și eu? Toată discuțiunea se învîrtește împregiurul a două idei. Una voiește îndată și pe nepregătite o *constituantă*, adică mai drept *adunări de reviziune*; alții voiesc a prelungi convocarea acestora cît mai mult. Oricum va fi, și guvernul, și deputații, și senatorii prevăd necesitatea convocărei Camerilor de revizuire! Toți prevăd, prin urmare, că Camera aceasta a ajuns daca nu la a XII-a oră, dară cel puțin la a XI-a oră a esistenței sale, și de aceea atîtea cuvinte. Fiecare de pe acum își formulează programul electoral!... *(Întreruperi, protestări.)*

Domnul președinte: Lăsați pe domnul ministru să-și spună opiniunea astfel precum o are în întregimea ei. *(Rîsete.)*

Ei! Domnilor, daca și alegătorii vor auzi cele ce am auzit noi ieri și astăzi, îi plîng pe nenorociții alegători, căci n-ar înțelege mai nimic.

Aceste lungi discursuri mai au încă un scop. Acest scop îl voi spune cînd voi spune opiniunea guvernului în privința Dobrogei; acest scop îl însemnez aci, îmi rezerv de a-l dezvolta mai tîrziu.

Domnilor, nu voiesc să răspund în special la acuzațiunile cari două zile d-a rîndul s-au adresat guvernului! Eu socotesc că, în fața unei cestiuni atît de importante, ar fi fost mult mai util să se dezlege mai întîi întrebarea: ce facem cu Tratatul de Berlin și apoi, odată aceasta hotărîtă, liber v-ar fi fost să luați la răfuială pe miniștri, să cercetați daca au făcut bine sau daca au făcut rău, daca merită spînzurătoarea sau daca sînt circumstanțe atenuante pentru a se avea o îndurare oarecare pentru dînșii! Dară astăzi, cînd guvernul este unit cu reprezentațiunea națională în același interes, acel ca cu o oră mai înainte să se hotărască importantele cestiuni ridicate prin hotărîrea Congresului de Berlin; astăzi, cînd țara trebuie pusă în pozițiune de a-și recunoaște mai degrabă soarta, ca așa să respire liber și fără grije; cînd, într-un cuvînt, trebuie să lichidăm afacerile noastre cu puterile cele mari, pentru ca apoi în toată independința să putem să ne ocupăm și de cele din întru, nu cred că era timpul cel mai nemerit de a se începe cu acuzațiile. De aceea, am zis că nu voi răspunde în special la aceste acuzațiuni. Sînt însă dator, în interesul guvernului, să răspund la două acuzațiuni formulate de oratorul care a contenit acuma de a vorbi[5]. Domnia-sa ne-a acuzat de trei ori cum că, în luna mai sau iunie anul trecut, guvernul rusesc ne-a denunțat convențiunea de la 4 aprilie, citînd spre dovadă numele colonelului Velesley[6], care ar fi avut o conversațiune cu împăratul rusian, conversațiune care pe cît știu a ieșit la iveală numai în cartea diplomatică a Angliei din anul acesta și care o cunoaștem și noi.

Eu nu fac din „Times“ citirea mea de predilecțiune. O regret foarte mult, pentru că nu cunosc limba bogată a englezilor; cu toate acestea, din documentele publicate de acel ziar nu știu că s-ar fi destăinuit că nouă ni s-ar fi denunțat convențiunea din 4 aprilie 1877. Domnu[l] orator ne-a arătat însuși contradicțiunile cari se găsesc în narațiunea aceluiași fapt. Dară v-a spus că altfel descrie Cantemir avantagele care le asigurase Moldovei Petru cel Mare și altfel ele se găsesc descrise în jurnalul marelui reformator al Rusiei! Tot asemenea a putut foarte bine un urmaș al lui Petru cel Mare să aibă o opiniune deosebită și să o comunice lui Velesley; dară noi miniștrii României ce avem a face, ce răspundere putem avea, în ce ne privește pe noi convorbirile ce s-au avut cu alții, iară nu cu noi? Noi vă declarăm în modul cel mai categoric că nu v-am ascuns nimic, din contra, v-am arătat poate prea mult.

Ei bine, o mai repet, o mai asigur, niciodată nu ni s-a denunțat convențiunea de la 4 aprilie, niciodată nu ni s-a făcut imputarea pentru ce am proclamat independența noastră fără înțelegere cu Rusia! Noi în prevedere că independința noastră ar putea străinii să ne-o dea ca o răsplată, ori pentru sîngele vărsat, ori pentru a ne lega la o viitoare combinațiune, și prevăzînd că era cu neputință ca, la viitorul congres, România prin pozițiunea ei, prin civilizațiunea ei, prin importanța ei, să nu i se acorde independința, n-am voit ca această independință să o datorim străinilor! *(Aplauze.)* De aceea am cerut să proclamați dumneavoastră independința României, precum ați și făcut-o în unanimitate! Este a se zice că Rusia, mîniată despre aceasta, ne-a făcut măcar noi imputări? Nu; ferească Dumnezeu! Nu știu dacă i-a plăcut sau nu actul nostru; ba chiar admit că i-a displăcut, căci Rusia poate-și rezerva să ne dea independința ca un bun venit de la dînsa. Ceea ce e pozitiv este că Rusia nu ne-a făcut nici o imputare și încă mai puțin nu ne-a denunțat convențiunea sa pentru că ne-am proclamat independenți. Negreșit, precum am cerut de la toate puterile să ne recunoască această independință, tot asemenea ne-am adresat și Rusiei, ca la o mare putere europeană.

Rusia nu a răspuns, ca şi cele[l]alte puteri, la recunoaşterea independinţei noastre, era rezervată viitorului congres; atît şi nimic mai mult.

Acum, după ce v-am făcut afirmaţiunea mea, nu vă cer ca dumneavoastră să vă rostiţi astăzi în această cestiune; din contră, cer şi vă rog să vă rezervaţi tot dreptul de a cerceta, în special şi pe larg, daca ceea ce vă afirm este esact sau nu! Şi de mai înainte vă declar că ministru[l] care ar fi primit denunţarea convenţiunei încheiată cu Rusia, din cauză că, fără voinţa ei, noi am declarat independinţa ţărei, şi că acel ministru ar fi ţinut pentru sine acest secret, vă declar, zic, de mai înainte că acel ministru merită să fie dus de îndată dinaintea Curţei de casaţie. Vă mai declar că dumneavoastră vă veţi călca datoria daca, pentru o asemenea crimă, nu ne-aţi smulge de pe aceste bănci şi nu ne-aţi trămite dinaintea Curţei de casaţie. *(Aplauze.)*

Merg mai departe. După ce cestiunea Basarabiei a venit pe tapet, unii din diplomaţii ruşi, spre a desputernici garanţia formală ce ni se da prin convenţiunea din 4 aprilie în privinţa integrităţei teritoriului României, au rădicat o objecţiune, care s-a prezentat în congres, care ni s-a pus şi nouă înainte.

Iată, domnilor, cum diplomaţia rosiană explica articolul 2 din convenţiune: Basarabia în 1856 n-a fost dată României, ci Moldovei. S-a mai zis că, în adevăr, articolul 2 zice lămurit şi textual — şi redacţiunea acestui text s-a înscris după cererea ministrului de afară român, după refuzul repetat de a subscrie convenţiunea daca nu se va primi frasa: *garantarea integrităţei actuale a teritoriului României* —, s-a mai zis, o repet, că în adevăr prin articolul 2 se garantează integritatea acestui teritoriu, însă s-a uitat că această garanţie nu era dată decît pe timpul resbelului şi, prin urmare, era dată numai în privinţa Turciei, iară nu şi în privinţa Rusiei. Cum vedeţi, domnilor, diplomaţia ştie a argumenta chiar în faţa unui text pozitiv!

Atîta conversaţiune, domnilor, am avut şi foarte tîrziu în privinţa convenţiunei din 4 aprilie 1877! Ni s-a mai făcut încă o acuzare, la care trebuie să răspund: ni s-a zis că noi am fost mandatari necredincioşi ai Camerelor în faţa congresului, că noi am ascuns congresului votul Camerei şi al Senatului, care zicea că România nu primeşte nici un schimb pentru Basarabia!

Domnilor, am aci actele noastre de la Berlin, am aci anexul la memoriul[7] nostru dat congresului şi tipărit chiar la Berlin în timpul întrunirei congresului! Pe acest anex, pus sub ochii plenipotenţiarilor Europei, veţi găsi votul Camerelor noastre, textual reprodus şi înzestrat cu iscăliturile originale! Veţi mai găsi acolo memoriul care l-am făcut în privinţa Basarabiei, unde am dezvoltat pînă la estrem toate argumentele cari militä în favoarea păstrărei Basarabiei şi a neprimirei Dobrogei, mergînd pînă a zice că, chiar daca ne-ar da-o Europa, n-am avea ce să facem cu dînsa! În toată conversaţiunea noastră cu plenipotenţiarii şi pînă în ziua în care am fost chemaţi în sînul congresului, noi am susţinut necontenit cu energie votul Camerelor, că nu primim Dobrogea în schimb. Ei bine, iată ce ni s-a răspuns: nu e vorba de schimb; Basarabia e perdută; acesta e un sacrificiu pe care România trebuie să-l facă păcei; Dobrogea, daca v-o dăm, nu v-o dăm ca compensaţiune, ci pentru că este un interes european ca România să nu se slăbească, ci, din contra, să se întărească; pentru că este un interes european ca gurele Dunărei

să nu fie în mîinile Rusiei; pentru că este în interesul Europei ca Bulgaria, care prin Tratatul de la San Stefano se întindea peste Balcani pînă la Constantinopoli, să fie restrînsă în hotarele sale; pentru că în fine şi Germania şi mai ales Austro-Ungaria ţin ca la gurele Dunării, ca la Marea Neagră, să aibă România un teritoriu care să despartă slavii de nord de slavii de sud! De aceea ne dă Dobrogea!

Acestea s-a zis, domnilor. Şi dovadă că noi am pus această cestiune înaintea congresului este că însuşi preşedintele congresului, principele Bismarck, recunoaşte că noi n-am voit să primim Dobrogea...

Voci: Aşa este.

Iată, domnilor, textual cuvintele preşedintelui congresului, către care noi ne-am adresat şi care constată că noi am pus înaintea congresului refuzul ţărei de a da Basarabia în schimbul Dobrogei.

Iată cuvintele principelui Bismarck aflate în protocolul nr. 9:

„Preşedintele întreabă dacă congresul este dispus a menţine fără condiţiune principiul ce figurează în acel aliniat *(independenţa)* sau de a subordina acest principiu cazului cînd România ar voi să primească întinderi teritoriale, ce dînsa se pare de acum că refuză".

Domnul D. I. Ghica: Citiţi, la pagina 75, rezumatul preşedintelui congresului în cestiunea anexării Dobrogei...

Veţi citi dumneavoastră la pagina 999, cînd veţi vorbi dumneavoastră; eu citesc ce socotesc că trebuie a citi.

Domnul D. I. Ghica: Nu vă vine la socoteală să citiţi la acel rezumat.

Am mai fost acuzaţi, domnilor, cum că noi de la sine am luat o politică esclusivă a noastră şi că am dus ţara Dumnezeu ştie unde. Daca vreodată a fost un guvern care s-a nihilat aş putea zice înaintea reprezentaţiunei naţionale, care s-a identificat cu dorinţa naţională şi care totdeauna şi-a apropriat dorinţele şi aspiraţiunile dumneavoastră, negreşit că este guvernul actual. Însumi eu, carele am fost într-o poziţiune esceptională de a afla din început multe de-ale diplomaţiei, în care prin urmare nu eram pentru o politică de rezistenţă *à outrance*, am renunţat la propriul meu mod de vedere. Mi-am zis: oamenii cei mai inteligenţi din Camere, majoritatea lor văd lucrurile altfel decît eu. Negreşit că mulţi văd mai bine decît unul. Aşadar, am lăsat departe ideile mele, convicţiunile mele şi mi-am apropriat acea voinţă a Camerelor, şi aşa am apărat cu energie programul tras de Puterea legiuitoare!

Spre satisfacerea acuzaţiunilor ce ni s-au făcut, vă vom spune că singura revelaţiune ce ni s-a făcut este următoarea:

În luna lui iunie, după ce împăratul a venit la Ploeşti, am primit într-o zi încunoştiinţarea principelui Gorceacoff că ar voi să-mi vorbească. M-am dus la Ploeşti. Era o zi de căldură mare. Şi ştiţi că diplomaţilor nu le place căldura. Cu toate acestea principele Gorceacoff era bine dispus...

Într-o conversaţiune de un ordin cu totul general, principele Gorceacoff îmi spune că ar voi a se înţelege cu România pentru o nouă rectificare de fruntarie; că puterile cele mari nu se opun la aceasta; că cestiunea s-a tratat la Reichstadt; că, prin urmare, ar voi să se înţeleagă cu România în privinţa unui schimb peste Dunăre pentru Basarabia.

Mi-a adăogat că acesta era un secret, pe care cabinetul austro-ungar nu l-a comunicat chiar ambasadorului său din Londra, ca nu cumva guvernul englez să-l afle !

Vă mărturisesc, domnilor, că, cînd am auzit aceasta, am fost lovit ca de o bombă. Voiam să răspund prințului, voiam să vorbesc mai mult, cînd un fiu al lui Dumnezeu a venit și m-a întrerupt spuindu-mi că eram așteptat, că drumul de fer era gata să plece. În zadar am întîmpinat că drumul de fer putea să aștepte, principele Gorceacoff s-a oprit de a-mi mai vorbi.

N-am mai zis nimic nici eu, dar am ieșit cu o mare durere în inimă, căci văzusem că Rusia nu renunțase la Basarabia !

Îndată am voit să mă încredințez dacă planul Rusiei era numai o aspirațiune personală a prințului Gorceacoff sau ea era deja rezultatul unei înțelegeri între marile puteri ! Am zis colegilor mei că trebuie să plec în străinătate ; am plecat, m-am dus la Viena și în alte părți. Ei bine, domnilor, s-a întîmplat că, aceea ce ambasadorii marilor puteri ai Austro-Ungariei și altora asemenea nu știau, eu am știut. Am cunoscut pot zice textual cele ce se hotărîseră la Reichstadt, am văzut că Rusia ținea a se înțelege cu noi în privința Basarabiei și că Europa nu s-ar împotrivi la aceasta la urma urmelor.

Am mai constatat însă că celelalte două puteri germane nu voiau să dea în mîna Rusiei gurele Dunărei. De aceea Rusia se mulțumea să ia în schimb de la români numai Basarabia pînă în apă, iară Delta Dunărei să o dea României.

Sînt însă dator a constata că principele Gorceacoff n-a mai revenit asupra acestei cestiuni, deși a șezut în mijlocul nostru mai mult de șease luni ! Toți dară eram în drept de a crede că convorbirea de la Ploești căzuse în apă.

În adevăr, dumneavoastră cunoașteți evenimentele de peste Dunăre. Turcii din început voiau numaidecît să intre în România. Cînd am aflat aceasta, ne-am adresat la toate puterile cerîndu-le să apere Țara Românească de invaziunea armatelor turcești. Arătam puterilor că în țară nu sînt numai proprietăți române, ci sînt și ale străinilor, și că și acestea vor avea soarta comună ! Ne-am adresat la Austria, ne-am adresat la Francia, le-am cerut ca resbelul să se oprească la marginea Dunărei. De pretutindeni ni s-a răspuns că Romania, în ordinul de idei politice, era privită ca făcînd parte din Turcia, că prin urmare nu se poate cere de la armatele turcești de a se opri la Dunăre ! Cu mare stăruință d-abia am dobîndit de la două puteri promisiunea că Turcia nu ar permite să intre în țară decît trupe regulate și că așa am fi scutiți de bașibuzuci. Cînd dară s-au îngreuiat pozițiunea armatei rusești la Plevna, am trebuit să trecem Dunărea pentru două motive : întîi, pentru că voiam ca în acest resbel națiunea română după 200 de ani să-și afirme pe cîmpul luptelor vitalitatea ei, ca așa ea să aibă dreptul de a vorbi cu sabia în mînă, ca așa ea să datorească independința sa nu diplomației, ci sîngelui generos al fiilor săi vărsat pe cîmpul de onoare ! *(Aplauze.)*

Al doilea motiv al trecerei armatei noastre peste Dunăre era că linia noastră de apărare nu mai era la Dunăre, ci la Plevna ! Daca armata rusească, din nenorocire, ar fi fost respinsă spre Dunăre, fiți siguri că noi de-a lungul Dunărei n-am fi putut opri ca ordiile turcești să intre chiar în București. Vă pot chiar spune că a fost un moment unde însuși comandantele armatei rusești ne-a întrebat ce forță avem ca să rezistăm

în București ? I-am întîmpinat că nu avem aici decît garda națională ; că, la nevoie, eram hotărîți să facem apel la ea, pentru ca, daca nu vom putea să oprim pe turci afară din barieră, să ne apărăm căminele chiar în năuntru, apărînd pas cu pas fiecare stradă a capitalei ! *(Aplauze prelungite.)*

După luarea Plevnei, după întoarcerea în Petersburg a principelui Gorceacoff, carele nici el, nici nimenea altul nu ne-a mai vorbit despre Basarabia în tot parcursul timpului, în luna lui ianuarie trămisul nostru la Petersburg a fost într-o zi invitat la sine de principele Gorceacoff [8]. Atunci îi declară pentru întîia dată, în mod categoric, că împăratul nu putea să ne lase Basarabia ; că era o cestiune de onoare pentru majestatea-sa să reîntregească hotarele imperiului rus, astfel cum le primise moștenire de la augustul său părinte. Dar că Rusia va fi darnică, va fi generoasă în desdaunare. La această comunicare, noi am răspuns că cu nici un preț nu putem să dăm Basarabia, pentru că noi nu o avem de la Rusia, ci de la Europa ! Europa ne-a dat-o, Europa ne-o poate lua ; noi nu o dăm ! Veți vedea la timp toată corespondența urmată într-această dureroasă cestiune ; atunci veți veni a cerceta purtarea miniștrilor.

Aici este locul, domnilor, să mai afirm ceea ce v-am mai zis, că, din ziua acestei comunicări, puterea esecutivă s-a identificat în totul cu puterea legiuitoare și nimic n-am mai făcut decît împreună cu puterea legiuitoare. Pînă acolo am mers, domnilor, într-această nouă cale, că am cerut luminele, am cerut concursul pînă și acelora cari din început aveau alte vederi, alte planuri de campanie decît noi, la acei cari opinau ca să lăsăm să treacă peste noi armata rusă, fără a regula ceva, cari predicau tragerea la munți. Acestora le-am zis : dumneavoastră poate ați văzut mai bine decît noi ; duceți-vă în străinătate ; vedeți pre cei puternici ; întrebați, stăruiți și aflați ce sprijin și unde îl putem găsi. Se atinge de apărarea țărei care este nu numai a noastră, dară și a dumneavoastră. Doi din bărbații cei mai luminați, cei mai cu influență, cei mai cu esperiență au răspuns la apelul nostru și au consimțit a face o călătorie politică în străinătate.

Iată, domnilor, ce ne scria nouă la 18 martie 1878 !

„*Domnule ministru,*

Venim a supune la aprecațiunea dumneavoastră impresiunile ce am căpătat din relațiunile ce am avut cu oamenii politici, a căror importanță, fie ca membri în guvern, fie ca reprezentanți sau publiciști, este incontestabilă.

Europa este decisă a nu admite supremația Rusiei în Orient și consideră pe România ca un element din cele mai importante în această operă ce voiește a îndeplini. Cît despre diferendul privitor la Basarabia, toți sînt uniți într-un glas spre a blama pretențiunile necalificabile ale Rusiei și a proclama dreptatea cauzei noastre.

Cu toate acestea ținem a o face cunoscut, domnule ministru, că mai mulți oameni politici ne-au observat că convențiunea din 4/16 aprilie 1877 și trecerea Dunărei de către trupele noastre au creat României o pozițiune dificilă. Ni se zicea că prin tratatul separat cu Rusia am împuținat beneficiele și avantagele Tratatului din Paris, în puterea căruia intrasem în dreptul public european, și prin participarea noastră la resbel devenisem de fapt aliații Rusiei.

Am cîştigat cu toate acestea convicţiunea că acestea erau chiar argumentele propagate de agenţii ruşi, cari susţin că Europa nu are întru nimic a se amestica în o cestiune care nu priveşte, în cele din urmă, decît pe Rusia şi pe aliatul său ; că România a perdut dreptul de a invoca Tratatul din Paris şi că în fond este o înţelegere perfectă între România şi Rusia, fiindcă aceasta din urmă s-a angajeat a obţine recunoaşterea independinţei României şi o întindere de teritoriu peste Dunăre, drept cedarea Basarabiei.

Ne-am silit a combate aceste idei. Am esplicat cum guvernul român s-a găsit în penibila necesitate de a trata cu Rusia, spre a nu lăsa ţara la discreţiunea comandanţilor militari şi a scăpa integritatea teritoriului său, şi că era în dreptul său de a crede că stipulaţiunile precise ale Convenţiunei erau o renunţare solemnă la pretenţiunile anterioare şi o garanţie reală pentru viitor. Am esplicat cît ar fi fost de greu de a urma altfel într-un moment cînd teritoriul României era călcat de oştirea rusă şi cînd reprezintanţii celor[l]alte puteri nu aveau alte consilii a ne da decît a menajea pe Rusia. Am amintit că ţara însăşi proclamase independinţa sa puţin timp după intrarea armatei ruse, pentru înduoitul scop de a nu primi această independinţă din mîinile Rusiei şi de a nu face dintr-însa o cestiune de oarecare compensaţiune.

Această poziţiune dificilă s-a înţeles azi şi, cu toate că se deploră tristele consecuenţe, Europa n-a uitat ideea care a dictat poziţiunea făcută României, idee atît de bine definită în 1855 în memorandul lui baron de Bourqueney prin aceste cuvinte :« A sustrage Principatele de la influinţa esclusivă a Rusiei şi a face dintr-însele o barieră peste care să nu poată trece, pentru a merge să ameninţe Orientul ».

În ceea ce priveşte Basarabia română, am căutat să demonstrăm că Rusia nu era în drept a sustrage această cestiune de la esaminarea Europei, că această cestiune atinge totdeodată Tratatul din Paris şi interesele cele mai esenţiale ale marilor puteri ; că acest teritoriu a fost luat de la Rusia şi redat României în scopul de a îndepărta pe Rusia de Dunăre şi de a asigura libera navigaţiune a acestui fluviu ; că Europa nu poate consimţi la esiginţele Rusiei, din momentul ce România nu voieşte a consimţi la părăsirea acestei părţi din teritoriul său.

S-a făcut însă în Europa o convicţiune profundă, că cesiunea cerută de Rusia cu atîta persistenţă şi brutalitate va avea drept consecinţă inaugurarea unei preponderenţe asupra Dunărei de Jos mai mare şi mai tare de cum era înaintea Tratatului din 1856. Acest act de nedreptate şi ferocitate diplomatică au supărat pe oamenii politici ai Europei şi a rădicat indignaţiunea generală a Occidentului.

Succesele armatei române au pus Europa în mirare şi oamenii politici cei mai competinţi în arta militară sînt încredinţaţi că, fără concursul nostru, ruşii nu s-ar fi putut ţine pe malul drept al Dunărei. Nu se mai atribuie astăzi României, ca altădată, numai o importanţă curat economică, acordîndu-se puţină atenţiune importanţei noastre politice. Nimeni nu mai stă la îndoială că România nu este un element de prima ordine în rezistenţa ce trebuie să se opună projectelor de rusificaţiune a Orientului : curagiul şi vioiciunea, dezvoltate de poporul român pentru apărarea drepturilor sale, sînt pentru Europa o garanţie a vitalităţei noastre naţionale.

Noi avem ferma convicţiune că cauza noastră va găsi în Europa apărători călduroşi, cari vor face pe Rusia să renunţe la projectele ce hrăneşte în contra României. Nu sînt cestiunile izolate ridicate de Rusia cari au mişcat Europa, dară întregul lor, formînd un sistem, care loveşte pe fiecare putere în interesele sale cele mai vitale. Nici una din cestiunile ridicate prin Tratatul de la San Stefano n-are o importanţă îndestulătoare pentru a deveni cauza unui resbel; reunite însă, ele vatămă interesele generale ale Europei şi pe ale fiecăreia din marile puteri.

Oamenii de stat din Viena şi Pesta sînt unanimi a considera cestiunea Basarabiei şi a Dunărei ca fiind de un interes de întîia ordine pentru Austro-Ungaria. Cu toate acestea, puterile nu pot găsi pîrghia acţiunei lor în favoarea noastră decît în noi înşine. Astfel ni s-a repetat în mai multe rînduri că numai persistenţa şi perseverenţa noastră pot asigura succesul nostru, că cheia cestiunei Basarabiei se află în determinarea guvernului nostru de a se opune cesiunei, de a refuza orice compensaţiune, de orice natură ar fi ea, şi de a protesta în contra tuturor articolelor Tratatului de San Stefano, cari decid pentru noi fără noi, aducînd astfel o gravă lovire poziţiunei noastre dobîndite în dreptul public european. Ni s-a repetat adeseori că astfel de acte n-ar putea decît a ne ridica în ochii Europei, dîndu-i mijloace eficace de a încurca pe Rusia şi de a apăra într-un mod energic cauza noastră. Prin asemenea acte, Rusia s-ar găsi în imposibilitate de a susţine înaintea tribunalului Europei o inichitate, care n-are altă scuză decît forţa.

Într-un cuvînt, noi avem convicţiunea că cauza noastră va fi cîştigată, dacă persistăm în refuzul nostru de a ceda Basarabia şi dacă declarăm că nu recunoaştem Tratatul de San Stefano, în tot ce ne priveşte.

Resbelul pare iminent. El poate izbucni dintr-un moment într-altul. El va fi serios şi nu se va termina decît atunci cînd Rusia va fi redusă la neputinţa de a aduce periodice perturbaţiuni linişteі Europei, şi populaţiunile Orientului vor fi puse în poziţiunea de a se dezvolta prin ele însăşi şi de a trăi din propria lor viaţă.

Ideea ce predomină în Europa este că Englitera şi Austro-Ungaria, dînd sprijinul lor Greciei şi României, să facă a pătrunde ideile de ordine şi de progres în Orient, scăpînd astfel populaţiunile din Peninsula Balcanică de constrîngerea Rusiei.

Buna primire ce am întîlnit din partea oamenilor politici din Ungaria, membri ai guvernului sau deputaţi, probează pînă la evidenţă că Austro-Ungaria înţelege pericolul ce o ameninţă în cazul cînd Rusia ar restabili influenţa sa la Dunărea de Jos, şi ungurii ştiu că acolo esistă solidaritate de interese între ţara lor şi a noastră".

Da, domnilor, aşa era, opiniunea publică era pentru noi; nu erau însă şi cabinetele, cu toate că acestea recunoşteau că dreptatea era în favoarea României. Aduceţi-vă aminte că însuşi contele Şuvalov a zis primului nostru ministru: „Opiniunea publică e pentru voi", şi a mai adăugat altceva: „Convenţiunea din 4 aprilie milită în favoarea voastră. O singură voce dacă se va ridica în congres în favoarea românilor, ştiu că veţi triumfa. Dar acea voce nu se va ridica !" Şi în adevăr că nu s-a ridicat.

Sprijinul de care voiajorii noştri ne vorbeau că se va da şi Greciei şi României nu s-a dat nici Greciei, nici României !

Lordul Salisbury în adevăr asigura pe domnul Calimachi Catargi că cestiunea Basarabiei o priveşte ca jignind Tratatul de Paris. Cu toate acestea, tot lordul Salisbury urma a zice că, daca interesele proprii ale Englitereі vor fi atinse, atuncea pe lîngă aceasta Englitera va privi în cestiunea Basarabiei o cestiune de a trage sabia; iară daca interesele speciale ale Marei Britanii vor primi o satisfacțiune, guvernul englez nu va face resbel pentru Basarabia! Iată vorbe, domnilor, nu ale cutărui cap de partit, ale cutărui agitator sau ale cutărui ziarist, ci vorbele proprii ale seignoriei lordul Salisbury, ministru de afaceri [externe] al Marei Britanie. Tot acest răspuns am căpătat și din partea Austro-Ungariei la Viena; ni s-a zis: căutați să aveți în partea dumneavoastră pe Englitera, căci noi singuri nu putem face resbel pentru Basarabia!

Ei bine, cine n-au știut toate acestea? Dar n-au voit să știe! Nici Englitera, nici Austria nu au voit să facă resbel pentru Basarabia, și ați văzut că la congres nimeni n-a zis un cuvînt în favoarea Basarabiei; Anglia singură ne-a apărat în mod platonic. Lordul Beaconsfield, în audiența ce ne-a acordat, în față cu espunerea drepturilor noastre, ne-au vorbit nu ca ministru, ca om de stat, ci ca un filosof sau literat, zicîndu-ne că ingratitudinea este adesea răsplătirea națiunilor, ca și a singurului individ!

Dar să mergem mai departe. Repet că n-am făcut nimic fără Camere.

Pînă și trămiterea noastră la congres s-a făcut cu consimțimîntul domniilor-voastre și atunci, în cît se atinge de mine, cîtă greutate am avut spre a-mi împlini datoria, spre a-mi esercita dreptul de ministru de esterne!

Vă aduceți aminte că, atunci cînd s-a cunoscut de amîndouă Adunările hotărîrea Rusiei de a ne cere Basarabia, s-a numit o comisiune compusă din senatori și din deputați în biblioteca Senatului. Acolo, după ce am dat citire tutulor documentelor privitoare la cestiune, m-am simțit dator să vă spun și ceea ce știam, chiar daca nu corespundea iluziunilor generale! În adevăr, eu socotesc că cea dintîi datorie a unui ministru de esterne este, întocmai ca a unui doctor, aceea de a ști, aceea de a cunoaște situațiunea sau boala! Acel doctor e mai bun care face o mai bună diagnoză. Acela e un ministru de esterne iscusit care este mai bine informat, care are flerul de a ghici. În acea întrunire am spus dar aprețierile mele bazate pe ceea ce aflasem după înțelegerea de la Reichstadt! A doua zi însă pentru aceste revelațiuni am fost tras la bara Senatului, am primit toate atacurile, pentru ce? Pentru că eu vedeam lucrurile cum erau, iară nu cum plăcea națiunei să le vadă, națiunei care nu voia nici să audă despre cedarea Basarabiei! Și vai de nenorocitul acela care cuteza a avea o altă părere! El era îndată acuzat că voia să dea Basarabia! Așa mi s-a întîmplat și mie, care Dumnezeu știe cît am luptat ca să apăr țara mea de acest sacrificiu. Da, domnilor, am luptat cu toată energia, cu toată inteligența ce mi-a dat Providența, căci, luptîndu-mă pentru interesul țărei, mă lupt și pentru propriul meu interes! Domnii deputați de Huși să vă spună că nimeni ca domnul Manolachi Iepureanu și eu nu este într-atît de lovit ca noi; sîntem victimele luărei Basarabiei, căci moșiele noastre sînt situate pe ambele părți ale Prutului și o parte din aceste moșii, trecînd în Basarabia, sînt ca și perdute!

Da, domnilor, am apărat noi din toate puterile cauza Basarabiei; cu toate acestea, pînă acum încă nu ni s-a iertat crima de a fi spus din început, încă înaintea resbelului, și cu toate precauțiunile noastre, că Basarabia era perdută. Dară aceasta o știau toți. Domnul Boerescu o știa de an. Și numai unii din acei voiagiori cînd în martie ne sfătuia să rezistăm pînă la disperare, făgăduindu-ne desigur sprijinul puterilor occidentale, scriau aceste încă din ianuariu. Iată ce unul din aceștia ne scria din Viena la 28 ianuariu 1878:

„Ambasadorul... a sosit. Ieri am fost să-l văd; iată în rezumat cele ce mi-a zis: «Nu știu daca Rusia cere sau nu Basarabia, căci nu am voit să luăm cunoștință despre condițiuni înainte de a le fi acceptat Turcia, de a fi bine stabilite între beligeranți. Atunci poate vom zice cuvîntul nostru.

Dară cestiunea Basarabiei, nu trebuie să ascund, este foarte delicată, fiindcă Rusia ține mai mult la această condițiune decît la oricare altele. Sînt șeapte ani de cînd generalul Ignatieff mi-a zis că în Tratatul din Paris sînt două pete asupra vieței împăratului Alexandru, neutralizarea Mărei Negre și Basarabia, și că imperatorele era ținut de onoare a le șterge înaintea morței sale. Mai tîrziu, cînd s-a regulat cestiunea Mărei Negre, generalul Ignatieff mi-a zis că totul era regulat între noi și că vom putea trăi de aci înainte în bună înțelegere. În privința cestiunei Orientului, i-am adus aminte cuvintele sale de mai nainte și i-am zis: uitați Basarabia ... Mi-a respuns: să uităm, să uităm aceasta și să nu mai vorbim despre dînsa ...

Din nenorocire azi, pe de o parte, în condițiunile de pace puse de Rusia, nu este alta care să o intereseze mai mult decît Basarabia, și pe de altă parte sînt cestiuni cari au mai multă importanță pentru Anglia decît Basarabia și gurele Dunărei. Aș dori ca România, pentru care am mult interes, să-și poată păstra ceea ce are. Dar cum să decidem pe Rusia victoriasă a renunța la projectele sale, decît prin a-i face resbel? Mi-este foarte teamă că, cu iscusința sa politică, care adesea nu se dă înapoi de la mijloacele de întrebuințat, cu toate că e garantată integritatea teritoriului domniilor-voastre, să facă a i se ceda Basarabia de către Turcia în prealabil, ca făcînd parte din teritoriul otoman. Ea poate să facă aceasta cu atît mai bine cu cît Turcia nu poate să vă voiască binele și că ea nu mai are nici un interes ca situațiunea dumneavoastră să fie bună. Basarabia este pentru dumneavoastră o cestiune de pămînt, pentru Europa este o cestiune de apă. Am voi să o întoarcem, dar totul constă întru a găsi mijlocul, în situațiunea în care ne-am pus ... »".

Cu toate acestea, domnilor, tot persoana a căreia v-am citit relațiunea aceasta la martie ne sfătuia să mergem înainte; și noi am mers înainte după îndemnurile sale. Am făcut tot ce ne propunea în relațiunea sa din martie. Am protestat în contra Tratatului de San Stefano, am apelat la dreptatea Europei, am părăsit Vidinul, gagiul ce-l aveam în mînă pînă la încheierea păcii! Și tot domniile-lor nu sînt mulțumiți de ce am făcut! Ni s-a făcut o imputare mare și recunosc în parte că era meritată, că am zis că Tratatul de San Stefano era un *bici*. Nu trebuia să zic aceste cuvinte, o recunosc, și onor. domn Ionescu bine a făcut că m-a mustrat pentru această espresiune. Dar intrebarea este: cui se datorește că Tratatul de la San Stefano a devenit pentru România un *bici*. Nouă sau acelora cari ne împingea înainte, acelora cari ne zicea: să mergem, să mergem tot înainte, ca jidovul rătăcitor, căci cu noi este toată Europa? Aci este întrebarea! Domnilor, noi ne-am făcut datoria, am mers înaintea Europei; am fost chemați înaintea ei. Dar cu însuși protocoalele congresului vă dovedesc că noi am fost ascultați cînd sentința era deja dată ...

Domnul N. Ionescu: Așa este.

Da, am fost ascultați; da, ni se da acea mîngîiere care se dă celui care este osîndit la moarte de i se citește sentința, stînd judecătorii în picioare.

Iată ce găsesc în protocolul nr. 9:

„Contele Andrássy exprimă dorința ca delegații României să fie ascultați în aceleași condițiuni ca miniștrii Greciei. Președintele anunță, în consecință, că se invită reprezentanții României a lua parte la ședința viitoare de luni!”

Și, după ce s-a otărît să fim chemați în ședința de luni, știți ce s-a făcut în ședința de sîmbătă?

Tot protocolul nr. 9 se însărcinează de a ne-o spune. Iată ce găsim îndată după liniile de mai sus:

„Congresul începe discuțiunea articolelor Tratatului de San Stefano, relativ la România etc. etc.”.

Ei bine, domnilor, ce ziceți de acest mod de procedare? Odată ce s-a otărît ca să fim ascultați, nu trebuia oare să se facă ceea ce face chiar cel mai mic tribunal, pînă și judecătorul de pace, care, după ce înaintează citațiunea sa, așteaptă ziua defiptă prin citație spre a judeca și a rosti sentința? Așa se urmează după dreptul comun, după dreptul ordinar, dar nu așa se urmează după dreptul celor mari, celor tari!

Președintele otărăște, în consecința votului dat, ca să se invite reprezentanții români a lua parte la ședința viitoare de luni. Și tot președintele invită congresul să înceapă discuțiunea articolelor Tratatului de San Stefano relative la România, și astfel o mare parte din cele privitoare la noi nu se hotărăsc luni, ci sîmbătă, adică fără chiar a fi ascultați!

Dar, în fine, ne înfățișăm luni. Am fost primiți și ascultați cu multă bunăvoință, ni s-a făcut onoruri care am fi dorit să fie mai mici. Cînd am ieșit din congres, toți membrii din congres s-au sculat în picioare și au stat în picioare pînă ce am ieșit din sala conferințelor! V-am mai spus-o! Așa face judecătorul: stă în picioare cînd citește osînda la moarte! *(Aplauze.)* Am ieșit.

Bine, domnilor, sîntem noi vinovați de toate aceste? Noi, niște bieți miniștri cari de-abia au fost ascultați după ce Europa deja hotărîse că noi trebuie să sacrificăm păcei Europei Basarabia!

Și, așa fiind, voiți și dumneavoastră să faceți ca judecătorii de la Berlin, adică să ne osîndiți înainte de a ne asculta? Este cu drept ca astăzi să puneți cestiunea ministerială, cînd noi astăzi nu ne apărăm? Dar, odată zise acestea, revenim la cestiune. Aveți dinaintea dumneavoastră Tratatul de la Berlin. Toți voiți pacea, decît unii cu cuvinte de pace voiesc să se ducă la resbel; alții, din contra, fără a căuta atît de mult pacea, voiesc în adevăr pacea. Apoi, care este pacea care noi o dorim? Este aceea care izvorăște din însuși interesul nostru? Să lichidăm cu orice preț cu puterile străine, să nu mai ducem cauza noastră înaintea puterilor străine! Iată interesul nostru, iată pacea noastră! Aceasta socotesc că o voiți.

Ei bine, atunci răspundeți la întrebarea care ne-o pune Europa. Iat-o: recunoașteți Tratatul de la Berlin sau ba? De vă supuneți, este pace între Europa și între noi; și atunci cred că Europa va ține seamă de sacrificiele ce le-am făcut, de bunavoința ce am arătat. Daca puterile nu ne vor ține seamă astăzi de această bunăvoință, ne va ține seamă mîne sau poimîne. Căci o singură putere nu este care să nu recunoască dreptul

nostru, să nu recunoască că, biruitori, am ieșit biruiți, adică dezmembrați, dară avînd pentru noi onoarea, încrederea și simpatia Europei. Pentru ce dară opozițiune? Nu este unul dintre dumneavoastră pe care să-l aud zicînd că trebuie să rezistăm la ceea ce ni se cere, că trebuie să mergem la hotare, că sîntem hotărîți să vindem moșiele și averile noastre, ca să apărăm cu armele în mînă moșia cea mare! După Basarabia ni se mai cere încă ceva: să rezolvăm cestiunea ebreilor, cum se zice obicinuit.

Domnilor, cestiunea ebreilor, hotărîtă de Europa, nu cred că este unul din noi care să nu mărturisească că este o lovire a autonomiei noastre, o lovire momentană, dară crudă. În drept, așa este. Dară ce este de făcut? Să acceptăm principiul proclamat de Congres, și apoi sînt cu totul de opiniunea domnului Ionescu, și cu mine este întreg guvernul! Să ne luăm timpul ca, prin organul constituțional, ținînd seamă de interesele noastre, de situațiunea noastră, să dezlegăm, nu să tăiem nodul gordian, dînd și noi satisfacțiune principiului mare proclamat de Republica franceză la 1789, principiu care face astăzi fala națiunilor celor mari, adică ca nimenea să nu fie persecutat, nimenea să nu fie dezmoștenit, nimenea să nu fie ilot în țara sa pentru cauză de religiune! Împreună cu dumneavoastră, și de acord cu domnul Ionescu, nu dorim altceva decît ceea ce a zis domnia-sa. Va veni Constituanta, va studia cestiunea, va regula categoriele în drept de a fi emancipate, va face, în fine, un ce demn de simțul nostru, demn de România, conform cu interesele noastre sociale!

Ce mai e, domnilor, la ordinea zilei? E cestiunea Dobrogei.

Domnilor, orice veți zice, Dobrogea nu ni se dă în schimb pentru Basarabia. Însuși domnul Ionescu a recunoscut că țara aceasta are revendicațiuni, compensațiuni pentru sacrificiele făcute, pentru sîngele vărsat și pentru că România reprezintă un interes european. Noi schimbul l-am combătut necontenit. Am aci memoriul nostru în cestiunea Basarabiei, pe care l-am făcut cu consimțimîntul dumneavoastră al tutulor. Iată ce ziceam în acel memoriu: că esperiența a dovedit că, atunci cînd România a fost lipsită de Basarabia, de țărmurile Dunărei și ale mărei, ea atunci a suferit, a sărăcit; din contra, din ziua cînd i s-a dat Basarabia, adică Dunărea și marea, ea a respirat liber și prosperitatea ei a mers crescînd! Nu luăm dar Dobrogea în schimb! Cît despre felul și bunele calități ale Dobrogei, nimeni mai drept și mai bine decît domnul Ionescu nu ni le-a înfățișat!

Dară totuși zice domnia-sa că e o cestiune politică ca să nu o luăm! Apoi tocmai considerațiuni politice reclamă luarea Dobrogei. Ce am fi noi daca nu am putea să ajungem la mare și daca astfel strînși ca între patru păreți am fi la discrețiunea altora? Apoi dumneavoastră, domnilor deputați, cari sînteți agricultori, cari sînteți mari comercianți, aduceți-vă aminte ce devenea țara de cîte ori izbucnea resbele; că cel dintîi lucru era să se închidă esportațiunea, punîndu-se mîna pe Dunăre, fie cu baterii, fie cu acufundare de petre, și deunăzi ca la [sic!] torpile! Și așa ani întregi stam închiși, cu grînele noastre putrezind prin magazii și pătule. Chiar pentru armele destinate propriei noastre apărări eram la discrețiunea altora.

Astăzi sîntem bine cu toate puterile, și cu toate aceste patru puști de model ne stau de patru luni oprite la granița Ungariei! Dară se mai zice că luînd Dobrogea ne vom pune rău cu bulgarii! Apoi, domnilor, noi am stat totdeauna bine cu bulgarii; tot ce bulgarii, cel puțin cei de dincoace de Balcani, au inteligent, au cultivat, il datoresc școalelor noastre! La orice prigonire, refugiul l-au datorit ospitalității românilor!

Dară ne veți zice că, loviți în interesele lor, ei vor fi ingrați. Daca e vorba, domnilor, de ingratitudine, apoi ei pot să fie ingrați și către Rusia. Însă principele Gorceacoff, și chiar acum cînd Bulgaria a devenit copilul favorizat al Rusiei, totuși nu s-a oprit de a zice că mai curînd sau mai tîrziu bulgarii ar putea fi ingrați către Rusia! Prin urmare, să ne îngrijim de interesele noastre, iară nu de ingratitudinea bulgarilor! Astăzi nu mai putem fi fără mare, căci daca nu vom avea mare nu vom avea nici Dunăre; aceasta e pozitiv ...

Voci: Așa e!

Domnilor, sînt convicțiuni profunde cari nu sînt ale noastre și pe cari le respectăm. Respect convicțiunile profunde ale domnului Ionescu, care crede că Dobrogea e un dar fatal pentru România. Dar toți n-au convicțiunile profunde și sincere ale domnului Ionescu. Alții, permiteți-mi a o zice, constatînd luarea Dobrogei, urmăresc uneltiri care mă tem de a le ghici!

Am dreptul a o susținea! Cum! Eu am fost acuzat de trădare pentru că am spus ceea ce știam în privința Basarabiei și mie nu mi s-ar permite să am și eu bănuielile mele cînd noi vedem atîta stăruință, atîta foc, atîta pasiune pusă numai și numai ca să nu luăm Dobrogea, ca așa, după ce rămînem fără Basarabia, să rămînem și fără mare și fără gurile Dunărei? Nu sînt în drept să mă întreb acu: dar ce urmăresc domnii aceștia? În adevăr, ca pretext al combaterei dumnealor, ei susțin că o fac aceasta mai întîi pentru a nu avea în contra noastră pe bulgari, și al doilea pentru că avînd noi Dobrogea vom fi pururea în luptă cu rușii și-i vom avea în țara noastră, pe cînd, lăsînd Dobrogea Bulgariei, rușii vor trece întotdeauna prin Dobrogea și vor lăsa România în pace. Pare că statul-major rusesc nu ar cunoaște Dobrogea mai bine poate decît oricine, pare că acesta n-ar ști că numai prin Dobrogea este cu neputință ca o armată numeroasă să poată opera, ca și cînd în timp de resbel ar putea să lase România neocupată, pentru ca oastea noastră să-i atace din coaste, să-i lase drum liber de a-i ataca din spate! Da, domnilor, oricînd rușii vor voi să treacă Dunărea, să meargă în Turcia sau în Bulgaria de astăzi, din nenorocire cel dintîi lucru care-l vor face va fi să se asigure despre România; aceasta au făcut-o de la 1711 și întotdeauna, și aceasta vor căuta s-o facă și de acum înainte, și cu Dobrogea, și fără de Dobrogea. Prin urmare, nu în Dobrogea să căutăm ferirea invaziunei, ci în organizațiunea și în întărirea noastră!

Vedeți astfel că argumentul principal adus în contra primirei Dobrogei nu prezintă cea mai mică seriozitate, vedeți dară că tocmai această argumentare îmi dă dreptul și mie de a bănui alte scopuri în această combatere înverșunată ce se face luărei Dobrogei. Eu nu cred că România împărtășește opiniunea domnului Ionescu, pentru că este evident că, perzînd Basarabia și neluînd Dobrogea, România va rămînea închisă de toate părțile și va fi condamnată a nu mai prospera în nici o privință. Acei cari voiesc să pescuiască în apă tulbure pot să renunțe la primirea Dobrogei; dar eu cred că dumneavoastră nu veți urma după aceia, eu cred că țara va primi Dobrogea nu ca schimb, dar ca compensațiune pentru sacrificiele ei și ca mijloc indispensabil pentru dezvoltarea sa; eu mai cred că numai să voim putem face din Dobrogea o țară omogenă cu mama-patrie; și aceasta nu cu cheltuieli colosale, cum s-a zis, fiindcă deja în Dobrogea sînt porturi foarte bune, mai bune ca Varna chiar, și cînd chiar acum servesc de scală mesagerielor franceze și Lloyd-ului

austriac. Astfel nu vom avea să cheltuim decît daca vom socoti că merită să cheltuim pentru a mări porturile, pentru a dezvolta bogățiile îngropate ale Dobrogei, și daca vom cheltui în asemenea condițiuni bine vom face, fiindcă vom face cheltuieli productive. S-a mai zis că locuitorii Dobrogei au să se opună la intrarea armatei noastre. Nu este adevărat aceasta. Toți știți că românii de acolo ne așteaptă ca adevărați frați, că musulmanii de asemenea ne așteaptă cu nerăbdare. Cine au să fie în contra noastră? Bulgarii? Aceasta este o simplă presupunere. Eu nu cred că bulgarii vor lua armele ca să se opună la trecerea noastră, căci știu ospitalitatea ce au avut întotdeauna la noi, știu că și noi ne-am vărsat sîngele pentru libertatea lor și că, mai presus de ei, știu și trebuie să știe că Dobrogea n-a făcut parte niciodată din Bulgaria! Da, domnilor, Dobrogea nu este țară a bulgarilor, la fiece pas unde se va săpa în pămîntul ei vom da de osemintele, de urmele, de monumentele strămoșilor noștri români! *(Aplauze.)*

Sfîrșesc cu o ochire repede asupra situațiunei ce este creată României. Aceasta nu este a mea; este rezultatul cugetărilor unui diplomat matur [9], care a urmat de aproape lucrările Congresului de la Berlin. Iată opiniunea acelui om însemnat, transmisă nouă prin unul din agenții noștri.

Reproduc textul:

„Viele critice ce presa europeană adresa în întîiele zile Tratatului din Berlin încep a face loc unei cercetări mai serioase, unei apreciațiune mai imparțiale a operei congresului. A ajuns să recunoască că, în prezența intereselor opuse, a sistemelor rivale, singur spiritul de tranzacțiune putea să aducă o apropiere, o înțelegere, pentru rezultatul pacific ce s-a silit a obține. Dacă din această soluțiune nimeni nu va putea fi pe deplin satisfăcut, această nemulțumire nu dovedește ea într-un mod evident că Adunarea din Berlin a impus fiecărui stat o parte cam egală de sacrificii?

Partea României, departe de a fi o escepțiune, este soarta comună. Cu toate acestea multe alte țări au cunoscut, înaintea ei, această violință făcută sentimentelor de naționalitate. Și dacă esemplul statelor bătrîne nu trebuie să rămînă perdut pentru junele națiuni, românii pot, întrebînd istoria belgianilor, să găsească, în circumstanțele de față, folositoare învățăminte. De aceea, România adesea a arătat dorința de a deveni și de a fi Belgia Orientului.

Despărțiți de Olanda, belgianii au păstrat șeapte ani, contra Tratatului din 1831, Luxemburgul și Limburgul, ținînd cu atît mai mult la posesiunea acestor două provincii cu cît își consacrau toate silințele pentru conservarea integrităței lor teritoriale. Pentru realizarea acestor speranțe ei se întemeiau pe solicitudinea și sprijinul marilor puteri. Acestea întrunite în conferință au iscălit, la 6 decembre 1838, un protocol, carele, sacrificînd pentru mantinerea păcei generale interesul și dorințele noului regat, condamnă pe limburgezi a trece sub dominațiunea olandeză și pe luxemburgezi sub dominațiunea germană. Această istorie nu este ea oare ca aceea a Basarabiei?"

Guvernul și Camerile belgiane, supunîndu-se necesităţii, se pronunțară pentru primirea hotărîrei europene. Domnul de Nothomb, ministrul Belgiei, zicea, împotriva unui curent de opiniuni contrarie:

"Nu este dezonoare a ceda Europei, este onoare a exige pentru a ceda, numai Europa să fie care să ceară aceasta".

Nu s-ar crede oare că acest adevăr este îndreptat către români? Situaţiunea ambelor ţări, cu toată diferenţa epocelor, este cu totul aceeaşi, şi aceste cuvinte, atît de drepte pentru Belgia din 1839, sînt astăzi cele mai înţelepte pe cari România le-ar putea auzi.

Ministrul belgian merge şi mai departe. Om de stat şi ştiind a ţinea seamă de complicarea dificultăţilor, nu se îndoieşte de a justifica actul Europei, care n-a transigeat decît pentru a evita un război general.

„Fiecare”, scrie el, „şi-a stăpînit pasiunile, a sacrificat unele din iluziunile sale, şi pacea europeană s-a păstrat cu ajutorul concesiunilor reciproce şi bine cugetate. Belgia putea ea oare să se sustragă de la o lege generală şi supremă care se îndrepta asupra tutulor punctelor, deşi în diferite sensuri?

România nu ar putea să nu cunoască că interesul ei este legat de acela al celor[l]alte popoare şi că ea n-are dreptul de a se pune afară din Europa, cînd aceasta cere să intre într-însa.

Ambiţiunea sa este de a naşte din nou la viaţa naţiunilor. Belgianii au atins această ţintă cu preţul a două provincii, a căror populaţiune se ridică la 300 000 suflete, fără a obţine, în compensaţiune, o palmă de teritoriu. Românii perzînd Basarabia, care numără abia 150 000 locuitori, primesc pentru aceasta nu numai Dobrogea, care este netăgăduit mult mai întinsă şi mult mai populată decît partea cedată, cîştigă încă, conform destinatelor geografice ale ţărei lor, gurele Dunării, a căror importanţă restrînge legăturile interesului ce Europa are pentru principat. Acesta este un avantagiu.

Care altă condiţiune este impusă României? Egalitatea drepturilor, ce este ţinută a adopta, nu va costa decît pe cei cu prejudicări înrădăcinate, spiritele luminate însă nu se vor speria de îmblînzirea adusă asprimei obiceiurilor şi de progresul făcut în legile ce au rămas prea înapoi. Această reformă, încongiurată de oarecari precauţiuni legale, va produce concurenţă, lupte, cari sînt totdeauna îmbelşugătoare pentru naţiuni. Conexitatea acestor cestiuni şi a independinţei nu ar putea atinge susceptibilităţile naţionale. O ţară nu trebuie oare să prefere admiterea, fie pentru o zi chiar, a intervenirei Europei, decît să rămînă pentru totdeauna tributara Turciei?

Nu trebuie, priimind beneficiele prezentului, să se uite inconvenientele trecutului. Principatele Unite, graţie vicisitudinelor cari au schimbat sensul vechilor tratate, adesea au fost considerate ca o ţară, un teritoriu al Imperiului otoman.

Nu intra oare în condiţiunea ei de stat vasal al sultanului că Moldavia trebuia să recunoască că a perdut în 1812 Basarabia, Bucovina la 1777? Chiar acum în urmă, în această situaţiune politică, Rusia a găsit pretestul, în aparinţă legal, de a stipula direct cu Poarta retrocedarea Basarabiei dunărene.

Astăzi, suveranitatea absolută fiind mărturisită, recunoscută de Europa, România singură este care să poată trata în numele său. Independinţa este un mare eveniment, un imens rezultat.

Daca spirite pesimiste pretind că, fără fruntaria Dunărei de Jos, România independentă este ameninţată în existenţa sa, în Belgia asemenea, cînd s-a separat Luxemburgul şi Limburgul, se prevedea pentru junele regat o moarte apropiată. Statul belgian trăieşte mai liniştit, mai înflorit decît mari imperii. România va da asemenea relelor prevestiri ale zilei o strălucită dezminţire.

Condiţiunile exterioare schimbatu-s-au ele într-atît încît să îngrijească viitorul? Turcia, care a obţinut de la congres a fi apărată de Balcani, n-a perdut în cel din urmă război decît o slabă parte din forţa sa de rezistenţă. Austria, care nu este mai puţin decît Imperiul otoman un obstacol pentru întinderea moscovită, s-a mărit în mod de a ţine în loc puterea Rusiei. Această situaţiune este ca o neutralizaţiune de teritoriu, o garanţie pentru consolidarea şi dezvoltarea statului român.

Deciziunea Europei nu dă nici o atingere serioasă securităţei şi intereselor Principatului. Cînd primele emoţiuni de patriotism vor începe a se linişti, românii vor apreţia că, dacă Tratatul din Berlin impune un sacrificiu sentimentului lor naţional, el asigură ţărei lor avantage considerabile şi reconciliaţi cu noua lor provincie, intraţi în marea familie europeană, vor fi mîndri şi fericiţi c-au făcut, în timpul unei singure generaţiuni, Unirea, Dinastia, Constituţiunea, Independenţa, într-un cuvînt, Naţiunea”.

Iată, domnilor, cum străinii, cum diplomaţii Europei văd situaţia creată României prin Tratatul de la Berlin. Să nu disperăm dară nici de prezentul, nici de viitorul patriei noastre, să nu disperaţi de însuşi dumneavoastră, căci dumneavoastră, care aţi avut curagiu să realţaţi România în starea unde ea este astăzi, veţi avea şi mîine acelaşi curagiu să o apăraţi, atunci cînd unul din drepturile noastre, atunci cînd o parte din pămîntul nostru ne va fi contestată de Bulgaria sau de orişicine; veţi avea bărbăţia de a apăra şi drepturi şi ţară, chiar cu arma în mînă. *(Aplauze.)*

„Monitor”, 1878, nr. 220, p. 5 610, col. 2 — p. 5 617, col. 1.

NOTE

[1] Vezi *Le gouvernement de Mr. Thiers. 8 Février 1871 — 24 mai 1873*, 2 vol., Paris, 1878.

[2] G. Vernescu.

[3] C. A. Rosetti.

[4] Vezi supra.

[5] N. Ionescu arătase că guvernul n-a dezvăluit „misterele sale diplomatice”. Trebuia să luăm toate garanţiile, pe care „onestamente” orice popor mic le ia de la un aliat mai mare, observa el sfătos, căci „plătim astăzi o greşală care neexperimentaţii noştri oameni de stat n-a ştiut s-o evite”.

[6] Vezi memoriul din 17/29 iulie 1877 al colonelului Wellesley, ataşat militar englez pe lîngă trupele ruse din Bulgaria, privind o conversaţie avută cu ţarul. (D. A. Sturdza, *Charles I-er*..., vol. II, p. 875).

[7] Vezi supra p. 607 şi urm.

[8] La 14/26 ianuarie 1878 Iancu Ghica îi scria, din Petersburg, lui K.: „L'Empereur et le Chancelier m'ont formellement fait connaître leur intention de reprendre la partie de la Bessarabie jusqu'à Kilia. [...] La Roumanie recevra le Delta du Danube, la Dobrodja, y compris Kustendji» (R. Rosetti, *Corespondenţa generalului*..., p. 128).

[9] Nothomb, ministru belgian. Opinii transmise de G. Vîrnav Liteanu, agent la Berlin la 18/30 iulie 1878 (vezi-le în *Documente diplomatice, 1877—1878*, p. 310).

Intervenție la proiectul de lege privind „neînstrăinarea pămînturilor date sătenilor” *

Onor. domn Grădișteanu [1] a dat legei din 1864 adevărata ei interpretare, dară să-mi permiteți a face o mică, o singură deosebire. Deputații de peste Milcov cunosc mai bine spiritul legei din 1864 decît cei de dincoace; și aceasta e natural, fiindcă legea rurală, drepturile țăranilor, s-au discutat în Adunarea mumă din Moldova și nu s-au discutat în Adunarea mumă de aci. Mai mult încă. Vă aduceți aminte cum că revoluțiunea din 1848 din România recunoscuse țăranilor proprietatea pămîntului pe care-l aveau.

Știți reacțiunea ce s-a făcut atunci în contra recunoașterii acestui drept; știți că apoi, după tractatul rusesc și turcesc [2], s-au făcut două comisiuni pentru îmbunătățirea soartei locuitorilor. S-au lucrat projectele relative la aceasta în țară și apoi a venit hotărîrea cu firman din Constantinopole. Ei bine, ideele în Țara Românească erau mai aspre mult în privința locuitorilor decît erau în Moldova. În Moldova, fericitul întru pomenire domn Grigore Ghica a căutat ca în timpul domniei sale cestiunea țăranilor să facă un pas înainte, de aceea legea din 1851, departe de a tăgădui țăranilor dreptul de a stăpîni pămînturile, a mers mai departe, a dispus ca cîmpurile, ca țarinile locuitorilor să fie despărțite de ale proprietății și a hotărît ca ele niciodată, sub nici un cuvînt, să nu mai fie întrupate cu ale proprietății. Prin urmare, în Moldova cu mult mai nainte de '64 pămînturile țăranilor erau despărțite de-ale proprietăților și, daca ici colo acest principiu al legii a fost călcat, aceasta a fost un abuz, o nedreptate care putea să fie pedepsită cum merită.

În Țara Românească n-a fost însă așa; aici, după cum am zis, a fost o reacțiune în contra țăranilor; și așa prin legea de la 1851 s-a stabilit o nedreaptă teorie și s-a zis că țăranul n-are nici un drept asupra pămîntului și a hotărît ca țăranul să nu fie considerat pe proprietăți decît ca simplu chiriaș. Cuvîntul *chiriaș* ajunsese o numire oficială a țăranilor. La '64, cînd s-a discutat în Moldova cestiunea locuitorilor țărani, au fost două opiniuni. Unii ziceau ca să se dea țăranilor pămînt plătind despăgubire — și aceia nu împărtășeau ideea că țăranul era proprietar și nu mai era supus clăcii, boierescului, pentru acel pămînt ; alții ziceau că să se considere țăranul nostru cum fuseseră țăranii în Austria, că adică nu era trebuință ca să se dea țăranilor pămînt căci îl aveau, dar că numai brațele lor erau încătușate, numai brațele lor sînt supuse la clacă, și că prin urmare acea clacă urma a o despăgubi țăranul. Tot așa și în marea Adunare a Franciei, cînd s-a desființa jugăritul, claca, s-a luat și pus în lege principiul acesta. Legea din '64 de la noi a luat de temei acest din urmă principiu, desființarea clăcii, adică s-a desființat, s-a despăgubit drin ea munca țăranului, iar nu pămîntul ce i se da, considerîndu-se astfel că țăranul era de fel proprietar al pămîntului. Prin urmare, n-ar fi drept, nici bine a se zice că pămîntul a fost cedat locuitorilor de legea rurală. Legea rurală n-a dat țăranului nimic, a desființat numai prin despăgubire claca ce el făcea. Și dar aș ruga pe domnul Misail să binevoiască a îndrepta acest *lapsus calami*.

---

* Ședința din 1 octombrie 1878.

Mai este apoi și altă cestiune. Se vorbește de case. Ei bine, legea din 1864 a protestat în contra spiritului reacționar al legii din Țara Românească, care lege zicea că țăranul nu avea voie să-și facă casă decît pentru 5 ani, astfel că proprietarul îl putea da afară din 5 în 5 ani ca pe un nomad, și astfel a restatornicit lucrul ca mai înainte și a zis că domiciliul este al țăranului fără nici o despăgubire.

Numai în oarecare localități unde nu erau moșii și unde unii oameni — iertați-mi espresiunea — fără căpătîi mergeau pe la unii moșneni și cercau să facă casă, numai acolo s-a păstrat principiul de plată; dar pe moșii nu a fost adoptat. De aceea, domnilor, să nu puneți casa în rîndul locurilor de hrană, căci chiar daca veți citi legea din 1864, care este pusă sub scutul constituțiunei, nu veți găsi că casa este scutită de înstrăinare.

Vă conjur, domnilor, să nu mergeți prea departe cu această cestiune, pentru că în cel[l]alt Corp se va examina cestiunea, și eu cînd am intervenit în această cestiune am făcut-o silit de mulți bărbați de acolo, precum domnul vicepreședinte Bosianu, care a luat parte la facerea legei din 1864, și alții. De aceea, vă rog să vă conduceți de principiul : *qui trop embrasse mal étreint* și să faceți o lege demnă de o Cameră liberală.

„Monitor”, 1878, nr. 220, p. 5 633, col. 3 — p. 5 634, col. 2.

NOTE

[1] C. Grădișteanu (împreună cu G. Lecca, I. Aurelian ș.a.) depusese următorul amendament, care să înlocuiască articolul 1 al proiectului :

„Toate actele de înstrăinare sau ipotecare, sub semnătură privată sau autentică, formale sau deghizate, precum : închirieri care trec peste cinci ani, anticherezâ, emfiteuză, gaj, împrumut, donațiuni, testamente, adopțiuni ori înzestrări simulate, schimburi și alte ecuivalente relative la pămînturile de hrană, la casele, locurile de casă și grădinile recunoscute ca proprietate a foștilor clăcași prin legea rurală, ca unele ce sînt făcute în contra prohibițiunilor art. 7 și 8 din legea rurală, 20 și 133 din constituțiune sînt și rămîn de drept nule și neavenite, *fără a se putea cere restituirea prețului numărat pentru dobîndirea unui asemenea drept.*

Este interzis autorităților judecătorești și administrative de a mai da în viitor vreo urmare unor acte de asemenea natură.

Aceste dispozițiuni se aplică și la pămînturile însurățeilor, precum și la acele cari sînt sau vor fi atribuite comunelor conform legei rurale.

Un regulament de administrațiune publică va face ca să aleagă și să delimiteze, în termenul cel mai scurt, pămînturile cari după art. 22 din legea rurală trec în posesiunea comunei grăbind intrarea comunelor în nemijlocita posesiune a acelor pămînturi și a beneficielor ce dau”.

[2] După înăbușirea revoluției și ocuparea Principatelor de trupele ruso-turce, s-a reintrodus Regulamentul organic. Prin convenția de la Balta Liman, semnată la 19 aprilie/1 mai 1849, se instituia un nou regim politic în Principate, care preconiza, între altele, înființarea unor comisii însărcinate cu revizuirea Regulamentelor organice — cu privire specială la situația țăranilor. Rezultatul activității lor s-a materializat în „așezămintele agrare” din 1851 (vezi, pentru Moldova, Georgeta Penelea, *Date privind legiuirea agrară a Moldovei din 1851,* în „Studii”,XVII, 1964, nr. 5, p. 1 077—1 096).

Alte discursuri

Discurs la ceremonia funebră a lui Ștefan Golescu *

Fraților și sfinți părinți! Se cuvine, este de trebuință să spun eu cine era acela asupra căruia s-au rostit binecuvîntările cerești de către voi? Să spun eu cine e acela pe care o țară întreagă, România de la Tisa pîn la Molna, de la Molna pîn la Nistru, de la Nistru pîn la Marea Neagră, mulți îl plîng, mulți îl iubesc și toți îl stimează? Să spun eu cine era Ștefan Golescu [1], ș-aceasta-n București, în capitala districtului Ilfov, în capitala României, el, al cărui nume — din junie pînă în momentul săvîrșirii sale — îl găsim alături cu toate faptele mari cari au făcut, din două nenorocite provincii, statul român; dintr-o poporațiune fără drepturi, o națiune, o societate modernă? Se cuvine să spui eu cine erau boiarii Golești, spre a mă servi de espresiunea vechilor cronicari?

Dar luați istoria țării și veți vedea cine au fost boiarii Golești. Uitați-vă la istoria contimporană și veți vedea toți cîți ați trăit și cîți ați citit cine a fost Ștefan Golescu.

Ștefan Golescu face parte din acea zdravănă generațiune de la 1848, din acei mari boiari ai țării cari, prin inițiativa, prin voința, prin patriotismul lor au luptat ș-au prefăcut privilegiul în drept și nașterea în merit.

Luați-l tînăr, luați-l om matur, luați-l bătrîn, luați-l militar, luați-l om de stat, luați-l guvern [sic !], luați-l simplu reprezintante al națiunii și veți vedea că niciodată n-a greșit acestor două mari cuvinte: patrie și libertate.

Și, ca să știți ce a făcut Ștefan Golescu, aduceți-vă aminte ce era această țară, ce era această societate nainte de anul 1848.

A face istoria contimporană ar fi a mă intinde prea mult, ar fi a-mpedica cugetarea domniilor-voastre.

Cu toate acestea, istoria lui Ștefan Golescu este istoria României, de la 1848 pînă la 1874.

Veți crede, poate, că fac elocință, veți crede că voiesc a spori meritele acestui om. Poate că bine fac, căci — pe lîngă alte multe calități ce avea acest om de bine — cea mai mare era modestia, nu ca să acopere mediocritatea, ci ca să se-nvelească căldura inimii, fermitatea principielor, speranța și dorința ca ideiele ce apăra să fie-n sfîrșit rezultatul lucrării generațiunii și trecute și prezinte, pentru ca această societate să fie o societate modernă, pentru ca această națiune română să fie o națiune puternică și să joace un rol mare în Oriinte, precum au visat părinții noștri și precum urmașii noștri îmi place a crede că se vor bucura a o vedea!

Nu e nici unul dintre cîți l-au cunoscut și dintre cîți au ascultat și vor auzi cele ce s-au zis aci care să nu știe că Ștefan Golescu era anima cea mai nobile, sufletul cel mai leale, caracterul cel mai pur, figura cea mai frumoasă din istoria contimporană.

Niciodată n-ați văzut persoana lui impuindu-se, dar, oriunde veți vedea o faptă mare, acolo veți întîlni și numele lui Ștefan Golescu.

Pe Ștefan Golescu, împreună cu familia sa, îl veți găsi alături cu toate faptele mari și meritorie, îl veți găsi alături cu programul [sic !].

Și meritul său e cu atît mai mare cu cît era născut într-un timp cînd se privea ca un ce naturale ca numai boiarii, ca numai oameni ca Goleștii să aibă dreptul d-a lucra pentru țară, d-a-i apăra drepturile, d-a interveni chiar în afacerile ei.

Cu asemenea tradițiuni, cu asemenea educațiune, el însuși avu curajul să rupă cu casta din care făcea parte și să devie om al seclului [sic !], să lupte și să prefacă privilegiul în drept, chiar cînd știa că mulți vor abuza de acel drept; a luptat ș-a rupt beneficiul nașterei, pantru ca să facă loc numai meritului. Numai un singur privilegiu a păstrat, privilegiul ca-n privința națiunii să fie cum erau strămoșii, cum erau părinții lui, pururea-n capul țării, pururea grăbit a ține drapelul naționalității sus și tare, căutînd s-aducă România acolo unde trebuia să fie-n veacul al XIX-lea.

Lucra pentru popor, simțea pentru popor; nu rămînea de nimic străin în cea ce s-atinge de popor. În fine, Ștefan Golescu a fost și este al poporului.

În fața acestui bărbat dintr-o ilustră familie, dintr-o zdravănă generațiune, socotesc, domnilor, c-ar fi cu totul de prisos ca eu să mă întind mai mult în dezvoltarea meritelor ce are. Mă voi mărgini dar a zice că cine spune că Ștefan Golescu a murit se înșeală.

A murit cea ce moare după legea providinții, după legea naturale; a murit corpul! Sufletul însă n-a murit, faptele și numele lui n-au murit și nu vor muri; pe cît timp va fi o Românie, pe cît va fi o istorie a României, fiți sicuri că Ștefan Golescu va figura pe cele mai frumoase pagine.

Și de aceea, în cea ce mă privește, socotesc c-aș lipsi datoriei ce am către dumneavoastră, și mai cu seamă respectului ce port lui Ștefan Golescu, daca m-aș întinde mai mult în dezvoltarea meritelor unui asemenea bărbat ilustru, căci numai numele de *Ștefan Golescu* spune tot ce este frumos, tot ce este leale, tot ce este nobile, tot ce este generos și tot ce este naționale în Țara Românească!

„Românul", XVIII, 9—10 septembrie 1874,
p. 792, col. 3—4.

---

* București, 6 septembrie 1874.

NOTE

[1] Ștefan Golescu s-a născut la Cîmpulung-Muscel în 1809. După studii urmate în Elveția
se reîntoarce în țară în 1829, devenind aghiotant al lui Al. Ghica. Participant activ la revo-
luția din 1848, membru al guvernului provizoriu, apoi al locotenenței domnești. Arestat la
1 iulie de colonelul Solomon, este eliberat; negociază la Giurgiu cu Suleiman pașa. Membru în
comisia ce trebuia să ducă la Constantinopol proiectul noii constituții. Exilat, colaborează la
foi franțuzești, făcînd propagandă în favoarea cauzei naționale. În 1850 scrie *Un mot sur le*
manifeste de Mr. Stirbei, prince regnant de Valachie. Revine în țară în 1857. Deputat în Divanul
ad-hoc al Țării Românești. Membru al Comisiei centrale de la Focșani. Președinte al Consiliu-
lui de Miniștri (mai-iulie 1861); ministru de externe în cabinetul Al. Crețulescu (1867), apoi
președinte al consiliului pînă în mai 1868. Moare la 27 august 1874 la Nancy. Vezi G. Ben-
gesco, *Les Golesco*, Paris, 1921, p. 232 și urm.; G. Fotino, *op. cit.*, passim.

Regeste

Sesiunea 1874—1875

1 Susţine acordarea unui ajutor viager văduvei şi copilului fostului sublocotenent George Anastasiu. Acesta avusese doar 14 ani de serviciu şi conform legii urmaşii nu puteau solicita pensie. K. cere să se facă o excepţie. Şedinţa din 14 decembrie 1874. „Monitor", 1874, nr. 279, p. 1 563, col. 3.

2 * Discurs privind dezvoltarea instrucţiunii publice. Şedinţa din 18 decembrie 1874. „Monitor", 1874, nr. 2, p. 21, col. 3 — p. 23, col. 1; p. 43, col. 2—3.

3 * Se pronunţă împotriva acordării cetăţeniei române arhiereului Vladimir Irinupoleos Suhopan. Şedinţa din 18 ianuarie 1875. „Monitor", 1875, nr. 19, p. 372, col. 3; p. 373, col. 2—3; p. 375, col. 1—2.

4 * Intervenţie la proiectul de lege pentru chemarea contingentului 1875. Şedinţa din 23 ianuarie 1875. „Monitor", 1875, nr. 22, p. 430, col. 1—3.

5 * Sprijină propunerea de a se acorda gimnaziului şi bisericii Sf. Nicolae din Braşov o subvenţie anuală de 15 000 de lei. Şedinţa din 31 ianuarie 1875. „Monitor", 1875, nr. 30, p. 662, col. 3 — p. 663, col. 1.

6 * Intervenţie în legătură cu disciplina bugetară. Şedinţa din 3 februarie 1875. „Monitor", 1875, nr. 36, p. 812, col. 3 — p. 813, col. 1.

7 Precizează împrejurările cînd se pot închide discuţiile în Adunare: „...Cînd cineva reclamă închiderea discuţiunei, preşedintele întreabă Adunarea dacă sînt zece deputaţi care o cer şi dă cuvîntul unuia *pentru* şi altuia *contra*". Şedinţa din 7 februarie 1875. „Monitor", 1875, nr. 38, p. 907, col. 1—2.

8 * Asupra funcţionării instituţiei juriului. Şedinţa din 7 februarie 1875. „Monitor" 1875, nr. 40, p. 959, col. 1—3; p. 960, col. 3 — p. 961, col. 1.

9 * Discută procedura alegerii de deputaţi şi senatori. Şedinţa din 10 februarie 1875. „Monitor", 1875, nr. 40, p. 967, col. 3 — p. 968, col. 2.

10 * Intervenţie la proiectul de lege privind instituirea unor taxe comunale la Giurgiu. Şedinţa din 12 februarie 1875. „Monitor", 1875, nr. 41, p. 1 000, col. 1.

11 * Asupra bugetului Epitropiei Sf. Spiridon din Iaşi. Şedinţa din 13 februarie 1875. „Monitor", 1875, nr. 42, p. 1 032, col. 2.

12 * Intervenţie la proiectul de lege pentru înfiinţarea unui consiliu superior de agricultură, comerţ şi industrie. Şedinţa din 14 februarie 1875. „Monitor", 1875, nr. 42, p. 1 040, col. 3 — p. 1 041, col. 1, 3; p. 1 042, col. 2.

13 * Se pronunţă pentru afectarea unei părţi a bugetului Ministerului de Război în vederea ridicării unor construcţii necesare intendenţei. Şedinţa din 14 februarie 1875. „Monitor", 1875, nr. 42, p. 1 043, col. 1—2.

14 * Susţine acordarea împămîntenirii pentru dr. Ernest de Lapommeray. Şedinţa din 15 februarie 1875. „Monitor", 1875, nr. 43, p. 1 068, col. 3 — p. 1 069, col. 1.

15 * Discurs asupra participării României la expoziţia internaţională de la Viena. Şedinţa din 15 februarie 1875. „Monitor", 1875, nr. 43, p. 1 072, col. 2 — p. 1 074, col. 1;

p. 1 076, col. 1 — p. 1 077, col. 1. Ședința din 17 februarie 1875, „Monitor”, nr. 45, p. 1 137, col. 1 — p. 1 139, col. 2.

16 Subscrie următoarea propunere, inițiată de Gr. Ventura : „Se autoriză d. ministru [al] justiției de a comunica președinților de tribunale și curți sau casațiune că procesele în care una din părți va fi domiciliată în altă localitate decît la locul de reședință al autorităței judecătorești să fie d-a dreptul amînate pînă cînd se vor restabili mijloacele de comunicare”. Ședința din 17 februarie 1875. „Monitor”, 1875, nr. 44, p. 1 102, col. 3.

17 Sprijină acordarea unui împrumut Teatrului național provenit din anuitățile veniturilor acestei instituții. Ședința din 18 februarie 1875. „Monitor”, 1875, nr. 46, p. 1 158, col. 3.

18 Precizează rolul comisiilor care supun proiectele de legi Adunării legiuitoare : ele lucrează doar cu consimțămîntul guvernului și „studiază niște materii pe care le supune Camerei viitoare”. Ședința din 25 februarie 1875. „Monitor”, 1875, nr. 49, p. 1 262, col. 2.

19 * Intervenții pe marginea proiectului de lege care modifică legea generală a vămilor. Ședința din 25 februarie 1875. „Monitor”, 1875, nr. 50, p. 1 281, col. 1—3; p. 1 284, col. 1—3; p. 1 285, col. 2 — p. 1 286, col. 1, 3 — p. 1 287, col. 1. Ședința din 26 februarie 1875. „Monitor”, nr. 50, p. 1 288, col. 1—3; nr. 52, p. 1 314, col. 1 — p. 1 315, col. 3.

20 Cere comisiei de resort din Adunare să urgenteze prezentarea raportului la proiectul de lege privind organizarea comunelor. Ședința din 26 februarie 1875. „Monitor”, 1875, nr. 50, p. 1 287, col. 3.

21 Adresează următoarea interpelare ministrului cultelor și instrucțiunii publice : „Cînd am votat legea organizărei bisericești am înțeles să emancipăm biserica noastră de toate legăturile și tradițiunile altele decît cele canonice cu biserica ecumenică și unul din articolile acelei legi otărăște anume că în viitor acei episcopi, ce se numeau mai nainte *in partibus infidelium*, să poarte titluri românești, precum episcop de Bîrlad, de Ploiești etc.

Am aflat acum cîteva zile că, atît în catedrala din București, cît și în cea de la Iași, s-au consacrat doi prelați cu titluri grecești, ceea ce legea a înțeles să nu mai fie în Țara Românească ; unuia din prelații aceștia i s-a dat titlul de Sevastias și altuia de Stavropoleos, dacă nu mă înșel.

Prin urmare, întreb pe domnul ministru de culte și instrucțiune publică dacă aceasta s-a făcut cu aprobarea guvernului”. Ședința din 26 februarie 1875. „Monitor”, 1875, nr. 51, p. 1 317, col. 2.

22 * Pentru acordarea unei recompense naționale familiei lui Ludovic Steege. Ședința din 1 martie 1875. „Monitor”, 1875, nr. 53, p. 1 364, col. 1—3.

23 Subscrie, la proiectul de buget pe anul 1876, următorul amendament : „Propun a se restabili la cap. VIII, § 1, no. 4, țifra de mai nainte de 145 000 lei a subvențiunei acordată, conform legei, comunei București pentru întreținerea celor patru căi principale, cari fac parte din căile naționale”. Ședința din 6 martie 1875. „Monitor”, 1875, nr. 56, p. 1 439, col. 2.

24 * Discurs pe marginea proiectului de lege asupra tarifului general vamal. Ședința din 13 martie 1875. „Monitor”, 1875, nr. 77, p. 1 888, col. 3 — p. 1 892, col. 1.

25 * Intervenție la proiectul de lege privind modificarea legii comunale. Amendament asupra organizării unor comune din județul Vlașca. Ședința din 14 martie 1875. „Monitor”, 1875, nr. 80, p. 1 967, col. 1.

26 * Subscrie, alături de I. C. Brătianu, G. Vernescu ș.a., o contestație pentru anularea alegerilor la colegiul III București. Ședința din 23 mai 1875. „Monitor”, 1875, nr. 115, p. 2 580, col. 1—2.

27 Susține alegerea lui Lascăr Rosetti la colegiul I Fălciu : „V-am spus că nu contestez deloc această alegere, ci din contra, aș fi fericit dacă alesul acestui colegiu, domnul Rosetti, ar voi să vină în sînul acestei Adunări și crez că domnia-sa singur ne-ar spune cum s-au făcut alegerile, nu numai în districtul Fălciu, dar chiar în toată țara”. Ședința din 24 mai 1875. „Monitor”, 1875, nr. 116, p. 2 604, col. 3.

28 Cere insistent Adunării ca la discutarea validării mandatelor să nu ridice problema generală a alegerilor : „Este astăzi a doua ședință cînd noi, deputați nuoi și deputați vechi, am intrat în discuțiunea alegerilor și asistăm la o curioasă priveliște, pe care nu o pot atribui decît la puțina noastră experiență, amalgamați fiind toți la un loc”. Ședința din 24 mai 1875. „Monitor”, 1875, nr. 116, p. 2 606, col. 1.

29 * Intervenție privind desfășurarea alegerilor la colegiul I Mehedinți. Ședința din 24 mai 1875. „Monitor”, 1875, nr. 116, p. 2 606, col. 3 — p. 2 608, col. 1.

30 * Asupra alegerilor de la colegiul I și II Dorohoi. Ședința din 24 mai 1875. „Monitor”, 1875, nr. 117, p. 2 625, col. 1 — p. 2 627, col. 2, 3; p. 2 628, col. 1—2.

31 * Intervenție în legătură cu proiectul de lege pentru recrutare. Ședința din 30 mai 1875. „Monitor”, 1875, nr. 121, p. 2 708, col. 1.

32 Intervine în discursul lui G. Vernescu la mesajul tronului, după ce Bolliac ceruse limitarea atribuțiilor puterilor statului, astfel :

„*C. Bolliac* : Am vorbit de cezarismul modern, nu cezarismul antic.

G. Vernescu : Negreșit de cezarismul modern, nu puteați să ne duceți la lucruri dinaintea diluviului...

Domnul ministru de externe : Ați uitat pe 2 mai !

C. Bolliac : Cezarismul ne-a dat pe doi mai, cezarismul ni-a dat secularizarea averilor monastirești închinate, cezarismul ni-a dat împroprietărirea țăranilor... *(Zgomot.)*

G. Vernescu : Dacă domnul ministru Boerescu vorbește de 2 mai, făcînd cu aceasta aluzie la conduita mea...

Domnul ministru de externe : Nu la conduita dumitale, ci la amicul dumitale de astăzi.

G. Vernescu : Vă era frică ca să nu fiți sacrificați împreună cu mine. *(Întreruperi.)*

Domnul ministru de externe : Faptele sînt mai tari decît vorbele.

G. Vernescu : Adevărat, faptele sînt mai tari decît vorbele.

Așadar, domnilor, a fost un Cesare care a făcut lovitura de stat. Domnul Kogălniceanu a fost acela care a făcut-o.

M. Kogălniceanu : Da !

G. Vernescu : Împreună cu mine a fost domnul Vasile Boerescu și domnul Strat, care am continuat opera domnului Kogălniceanu.

I. Strat : Da !

Domnul ministru de externe : Nu am făcut revoluțiunea , am fost în contra loviturei de stat. *(Zgomot.)*

M. Kogălniceanu : Eu am scos castanele din foc și alții i-au [sic !] mîncat sîmburele. *(Mare ilaritate.)*”. Ședința din 4 iunie 1875. „Monitor”, 1875, nr. 127, p. 2 838, col. 3.

33 * „Cuvînt în contra adresei rostit în Camera deputaților”. Ședința din 5/17 iunie 1875. Se publică după broșură, București, 1875, 27 p.

34 Subscrie, cu G. Vernescu, N. C. Furculescu ș.a., un amendament la proiectul de răspuns pentru mesajul tronului : „...Drumurile de fer, ca și în alte țări, au dat și în România un avînt puternic comerțului. Țara nu regretă cheltuielile ce au făcut cu ele, deși ades am fost chemați a face sacrificie la care nu ne constrîngeau îndatoririle contractate. Ca unii ce ne-am îndeplinit și peste măsură obligațiile noastre, sîntem în drept de a spera că cel puțin pe viitor țara va fi cruțată de nouă cereri, de nouă sarcini nebazate pe drepturi cîștigate sau pe îndatoriri legale”. Amendamentul a fost respins. Ședința din 6 iunie 1875. „Monitor”, 1875, nr. 131, p. 2 944, col. 1—2.

35 Subscrie un alt amendament, la același proiect, împreună cu I. C. Brătianu, G. Vernescu, Al. Candiano Popescu ș.a., în care se exprimă convingerea că guvernul se va reîntoarce „pe calea constituțională, pe calea legală”. Amendamentul a fost respins. Ședința din 6 iunie 1875. „Monitor”, 1875, nr. 131, p. 2 944, col. 3 — p. 2 945, col. 1.

36 Demisionează, împreună cu G. Vernescu, Gheorghe Chițu și I. C. Brătianu, din comisia însărcinată cu înmînarea către domnitor al răspunsului la mesaj. În numele celor demisionați, argumentează astfel : „Domnilor deputați, soarta a hotărît ca patru din membrii opozițiunei, care au combătut adresa, să meargă a o prezenta înălțimei-sale dimpreună cu ceilalți. Ne aflăm puși într-o pozițiune foarte dureroasă și într-o necesitate imperioasă și tocmai în vederea respectului ce datorăm tronului nu putem lua parte la acea deputațiune.

Pînă acum adresele către domn erau făcute în felul de a întruni toți deputații, și majoritate și minoritate, într-un sentiment comun de respect și de devotament către tron. Astă dată adresa dă o aprobațiune purtărei ministerului ; prin urmare, înțelegeți că noi care am combătut acea adresă, și mai ales în vederea că amendamentele noastre au fost declarate nedemne de a se publica chiar în „Monitor”, nu putem, tocmai pentru respectul ce datorim tronului și demnităței noastre personale, să ne ducem a prezenta măriei-sale o situațiune care, după opiniunea noastră, nu este așa precum o vede acea adresă. De aceea, în numele membrilor din opoziție, declar că nu putem lua parte de a prezenta domnitorului adresa maiorităței”. Ședința din 7 iunie 1875. „Monitor”, 1875, nr. 125, p. 2 783, col. 1 ; nr. 132, p. 2 975, col. 2.

37 * Intervenţie pe marginea proiectului de lege privind obligaţia ţăranilor de a stîrpi lăcustele. Şedinţa din 17 iunie 1875. „Monitor", 1875, nr. 136, p. 3 060, col. 3 — p. 3 061, col. 2; p. 3080, col. 1—2; p. 3081, col. 1—2,3; p. 3082, col. 1.

38 Prezintă, împreună cu G. Vernescu ş.a., următorul proiect de amendament la proiectul de lege privind obligaţia ţăranilor de a stîrpi lăcustele : „Locuitorii întrebuinţaţi la stîrpirea locustelor vor fi despăgubiţi cu o plată de un leu şi 50 centime pe ziua de muncă. Această cheltuială se va răspunde din casa statului". Insistă apoi a se continua discuţia la proiect, căci „hotărîm pe pelea altuia". Şedinţa din 18 iunie 1875. „Monitor", 1875, nr. 138, p. 3 096, col. 3; p. 3 098, col. 1—2.

39 * Intervenţie la proiectul de lege „pentru construirea de clădiri militare şi modul plăţei lor". Şedinţa din 18 iunie 1875. „Monitor", 1875, nr. 138, p. 3 099, col. 3— p. 3 100, col. 1 ; nr. 139, p. 3 131, col. 1.

40 * Despre ajutoarele acordate schiturilor de maici de la Văratec, Agapia şi Giurgeni. Pe marginea interpelării lui Gr. Balş. Şedinţa din 19 iunie 1875. „Monitor", 1875, nr. 139, p. 3 134, col. 1— p. 3 135, col. 1 ; p. 3 137, col. 3.

41 Cere cu insistenţă deputaţilor să nu întîrzie lucrările Adunării cu interpelări minore, ca cea a lui C. Racotă despre clădirile vechi din Bucureşti care sînt pe cale să se dărîme, punînd în pericol viaţa orăşenilor. Şedinţa din 22 iunie 1875. „Monitor", 1875, nr. 142, p. 3 198, col. 3— p. 3 199, col. 1.

42 Invită pe colegii de Adunare să reflecteze matur asupra proiectelor aflate în dezbatere : „Maşina omenească nu este o maşină fără suflet, care să se mişte cu vapori ; tocmai acelora care voiesc să studie le trebuie timp material ca să studie [...]. Noi am votat o tarifă care s-a amînat de guvern, şi acea convenţiune comercială cu Austria care are atîta corelaţiune cu tarifa vamală ni se cere să o votăm în şease zile, şi tot în acest timp să dăm ministerului şi împrumutul de 63 milioane şi concesiunea drumului de fer ! Apoi aduceţi atunci o maşină şi pompe şi începeţi a ne umfla, ca să hotărîm în şease zile cele mai importante chestiuni care se prezintă Camerei". Şedinţa din 23 iunie 1875. „Monitor", 1875, nr. 143, p. 3 228, col. 3.

43 Precizări pe marginea unui articol din concesiunea Crawley pentru construirea liniilor ferate Ploieşti — Predeal şi Adjud — Ocna. Proiectul prevedea constituirea, cu un an înainte de terminarea lucrărilor, a unei societăţi române anonime pentru exploatarea lor, unde Crawley se angaja să depună, *au pair* cu guvernul român, 5 milioane de lei. K. obiectează : „Domnilor, pe cît am înţeles, aci domnul Crawley zice : spre înlesnirea unei societăţi române pe care ţara o reclamă pentru exploatarea acestei linii, eu voi veni în ajutor şi voi depune acţiuni *al pari* în sumă de cinci milioane.

Aşa înţeleg eu acest articol.

Apoi credeţi oare că este bine de a se lăsa dreptul concesionarului ca să formeze o asemenea asociaţiune ? Eu nu voi fi contra, însă ar trebui să se precizeze mai bine această chestiune ; să se precizeze aşa încît să nu se dea nici un drept concesionarului, ci el să se îndatoreze, să se oblige, ca, atunci cînd guvernul va forma o societate română, el, concesionarul, să-i vină în ajutor cu un capital de cinci milioane, pentru care capital real i se vor da acţiuni *al pari*". Şedinţa din 23 iunie 1875. „Monitor", 1875, nr. 144, p. 3 257, col. 2.

44 * Asupra convenţiei cu antreprenorii francezi Bergman şi Lemaître pentru cumpărarea de măsuri şi greutăţi. Şedinţa din 24 iunie 1875. „Monitor", 1875, nr. 145, p. 3 274, col. 3 — p. 3 275, col. 1.

45 * În favoarea proiectului de lege prin care se acordă văduvei lui A. Romalo, fost preşedinte al Înaltei curţi de conturi, un ajutor viager. Şedinţa din 27 iunie 1875. „Monitor", 1875, nr. 146, p. 3 305, col. 3 — p. 3 306, col. 1.

46 * Discurs asupra convenţiei comerciale cu Austro-Ungaria. Şedinţa din 27 iunie 1875. „Monitor", 1875, nr. 152, p. 3 442, col. 3 — p. 3 446, col. 1. Şedinţa din 28 iunie 1875. „Monitor", 1875, nr. 153, p. 3 465, col. 3 — p. 3 476, col. 2.

47 În şedinţa din 30 iunie 1875 demisionează împreună cu M. Costache Iepureanu, I. C. Brătianu, G. Vernescu, A. G. Golescu, G. Chiţu. Motivaţia este dată de următoarea adresă : „În faţa celor urmate cu ocaziunea ultimelor alegeri ale Camerei legiuitoare.

În faţa celor urmate cu ocaziunea votărei concesiunii pentru construirea liniei ferate Ploieşti — Predeal şi Adjud — Ocna ;

În faţa celor urmate cu ocaziunea discutărei ş-a votărei convenţiunei de comerţ şi de navigaţiune, închiată cu guvernul imperiale al Austro-Ungariei, subscrişii deputaţi ai opoziţiunei avem onoare să v-aducem la cunoştinţă că conştiinţa noastră de mandatari ai naţiunei nu ne permite d-a mai lua parte la lucrările onor. Adunări. Depunem dară odată cu aceasta mandatele noastre". „Monitor", 1875, nr. 164, p. 3 736, col. 1.

Sesiunea 1875—1876

1 Explică lui I. Deşliu, în numele colegului său de cabinet de la interne, că toate trupele din garnizoana Cahul au fost puse în stare de alertă pentru combaterea lăcustelor. Totodată s-au constituit două comisii, una la Ministerul de Interne şi alta la Ministerul de Război. Şedinţa din 28 aprilie 1876. Senatul României. „Monitor", 1876, nr. 100, p. 2 506, col. 1.

2 * Scurtă intervenţie în favoarea prefectului de Buzău, Gheorghe Filipescu, anchetat de o comisie parlamentară. Şedinţa din 24 iunie 1876. Senatul României. „Monitor", 1876, nr. 145, p. 3 472, col. 1—2.

3 * Se pronunţă pentru constituirea unei comisii a Adunării cu care guvernul să se consulte în probleme de politică externă. Şedinţa din 26 iunie 1876. „Monitor", 1876, nr. 143, p. 3 414, col. 2—3; p. 3 415, col. 2; p. 3 444, col. 2—3.

4 * Comunică Senatului că Turcia a recunoscut neutralitatea Dunării între frontierele română şi sîrbă. Şedinţa din 28 iunie 1876. Senatul României. „Monitor", 1876, nr. 146, p. 3 514, col. 1 — p. 3 515, col. 1; p. 3 516, col. 1—2.

5 * Explicaţie asupra încheierii de convenţii comerciale cu diferite ţări străine. Şedinţa din 30 iunie 1876. „Monitor", 1876, nr. 156, p. 3 524, col. 2; p. 3 525, col. 1—3.

6 * Răspunde interpelării lui I. Deşliu asupra numirii lui Titu Maiorescu în calitate de agent diplomatic la Berlin. Şedinţa din 1 iulie 1876. Senatul României. „Monitor", 1876, nr. 147, p. 3 542, col. 3 — p. 3 544, col. 2; p. 3 545, col. 3 — p. 3 546, col. 1.

7 * Explicaţii în legătură cu muniţiile şi depozitele de război. Răspuns la o interpelare ce fusese adresată ministrului de război. Şedinţa din 5 iulie 1876. Senatul României. „Monitor", 1876, nr. 151, p. 3 659, col. 3 — p. 3 660, col. 1; p. 3 662, col. 2.

8 * Replică lui N. Fleva în legătură cu proiectul depus în Adunare privitor la darea în judecată a fostului minister Lascăr Catargiu. Şedinţa din 13 iulie 1876. „Monitor", 1876, nr. 161, p. 3 999, col. 1—2.

9 * Discurs în problema convenţiei comerciale cu Austro-Ungaria şi a celei cu Rusia. Şedinţa din 13 iulie 1876. „Monitor", 1876, nr. 164, p. 4 006, col. 1 — p. 4 008, col. 3. Şedinţa din 14 iulie 1876. „Monitor", 1876, nr. 163, p. 4 064, col. 2 — p. 4 066, col. 1.

10 * În favoarea convenţiei comerciale cu Rusia. Şedinţa din 15 iulie 1876. „Monitor", 1876, nr. 164, p. 4 113, col. 3 — p. 4 114, col. 2; p. 4 415, col. 2—3.

11 Observă lui A. Gheorghiu o eroare de regulament. Acesta făcuse o propunere prin care cerea modificarea spiritului convenţiei comerciale cu Rusia din protecţionistă într-una întemeiată pe liberul schimb. Or, aceasta echivala cu un contraproiect, care se dezvoltase dealtfel în ziua precedentă de către N. Ionescu şi fusese respins de Cameră. Şedinţa din 15 iulie 1876. „Monitor", 1876, nr. 163, p. 4 076, col. 3 — p. 4 077, col. 1.

12 * Replică lui N. Ionescu în legătură cu publicarea corespondenţei diplomatice. Şedinţa din 29 iulie 1876. „Monitor", 1876, nr. 168, p. 4 235, col. 1; p. 4 236, col. 1—2.

13 * Explicaţii în legătură cu trimiterea de ambulanţe ale Crucii roşii române în Turcia şi Serbia. Răspuns la interpelarea lui P. Iatropol. Şedinţa din 19 iulie 1876. „Monitor", 1876, nr. 168, p. 4 236, col. 3 — p. 4 237, col. 1.

14 * Răspunde interpelării lui V. Maniu în legătură cu destituirea căpitanului portului Brăila. Şedinţa din 19 iulie 1876. „Monitor", 1876, nr. 169, p. 4 260, col. 1—2.

15 * Asupra lipsei de activitate a comisiei pentru navigaţia pe Prut. Răspuns la interpelarea lui D. Mărgăritescu. Şedinţa din 19 iulie 1876. „Monitor", 1876, nr. 169, p. 4 261, col. 1—2.

16 * Pledează din nou în favoarea convenţiei comerciale cu Rusia. Şedinţa din 20 iulie 1876. Senatul României. „Monitor", 1876, nr. 166, p. 4 168, col. 1—2.

17 Cere Senatului „un bil de indemnitate" pentru proiectul de lege care autorizează guvernul să aplice, timp de nouă luni, tarifele din convenţia comercială cu Austro-Ungaria celorlalte ţări care au declarat că vor încheia convenţii similare cu noi. Şedinţa din 20 iulie 1876. Senatul României. „Monitor", 1876, nr. 168, p. 4 223, col. 2.

18 * Intervenţie în legătură cu acţionarea în justiţie a fostului minister Lascăr Catargiu. Şedinţa din 22 iulie 1876. „Monitor", 1876, nr. 178, p. 4 492, col. 2—3.

19 Cere Camerei, în numele colegului de la lucrările publice, să ia în dezbatere proiectul pentru un credit necesar reglementării conflictului iscat de concesiunea Bergman-Lemaître. Şedinţa din 23 iulie 1876. „Monitor", 1876, nr. 180, p. 4 538, col. 1.

20 * Pe marginea proiectului de lege prin care guvernul era autorizat a ţine rezervele militare sub arme peste termenul hotărît. Şedinţa din 6 noiembrie 1876. Senatul României. „Monitor", 1876, nr. 251, p. 6 067, col. 1—2.

Citeşte în Senat

21 Mesajul domnesc şi proiectul de lege pentru modificarea unor articole din „legea constitutivă a Casei de depuneri şi consemnaţiuni". Şedinţa din 24 iunie 1876. Senatul României. „Monitor", 1876, nr. 141, p. 3 338, col. 1.

22 Mesajul domnesc pentru luarea în dezbatere a proiectului de lege relativ la abrogarea legii de admisibilitate în funcţiile judecătoreşti. Şedinţa din 20 iulie 1876. „Monitor", 1876, nr. 164, p. 4 104, col. 1.

Sesiunea 1876—1877

1 * Mulţumeşte Senatului pentru desemnarea sa ca vicepreşedinte. Şedinţa din 15 noiembrie 1876. Senatul României. „Monitor", 1876, nr. 257, p. 6 219, col. 1.

2 În legătură cu demisia senatorului de Vaslui, Miclescu, în urma alegerii sale ca subprefect: „Nu ştiu cum să facem şi în ce chip să salutăm pe acei alegători care ne trimit asemenea senatori, care prefer postul de subprefect în locul mandatului de senator"! observă K. ironic. Declară apoi că, din deferenţă pentru Senat, ministrul de interne trebuia să accepte propunerea de numire a lui Miclescu ca subprefect la trei zile după ce acesta îşi va fi dat demisia din Senat. Şedinţa din 15 ianuarie 1877. Senatul României. „Monitor", 1877, nr. 15, p. 474, col. 1.

3 * Despre profesorii şi avocaţii aleşi deputaţi. În replică cu I. Deşliu. Şedinţa din 15 ianuarie 1877. Senatul României. „Monitor", 1877, nr. 16, p. 497, col. 3 — p. 498, col. 2.

4 * Despre datoria guvernului de a prezenta proiectele de lege la începutul sesiunii pentru ca Senatul să nu fie silit a discuta doar indigenate. Şedinţa din 15 ianuarie 1877. Senatul României. „Monitor", 1877, nr. 17, p. 530, col. 1—2.

5 * Discurs asupra legii responsabilităţii ministeriale. Şedinţa din 18 ianuarie 1877. Senatul României. „Monitor", 1877, nr. 21, p. 658, col. 1 — p. 659, col. 1.

6 * Asupra raporturilor dintre Cameră şi Senat. Replică lui I. Deşliu. Şedinţa din 22 ianuarie 1877. Senatul României. „Monitor", 1877, nr. 34, p. 1 113, col. 1—2.

7 * Discurs asupra situaţiei politice din ţară. Şedinţa din 24 ianuarie 1877. Senatul României. „Monitor", 1877, nr. 40, p. 1 330—1 334.

8 Adresează ministrului instrucţiunii o interpelare în legătură cu situaţia Universităţii din Iaşi [textul ei în cuprinsul discursului de la p. 270 şi urm.]. Şedinţa din 25 ianuarie 1877. Senatul României. „Monitor", 1877, nr. 41, p. 1 357, col. 3.

9 * Sprijină propunerea ca să se treacă în administraţia judeţelor, pentru o mai bună gospodărire, o parte din domeniile statului. Şedinţa din 25 ianuarie 1877. Senatul României. „Monitor", 1877, nr. 41, p. 1 359, col. 1—2.

10 * Demisionează din funcţia de vicepreşedinte al Senatului în urma unui incident cu G. Leca. Şedinţa din 27 ianuarie 1877. Senatul României. „Monitor", 1877, nr. 44, p. 1 456, col. 3 — p. 1 457, col. 3.

11 * Intervenţie în care condamnă practica unor deputaţi de a trece din Cameră în Senat şi invers în cursul aceleiaşi legislaturi. Şedinţa din 27 ianuarie 1877. Senatul României. „Monitor", 1877, nr. 44, p. 1 460, col. 1—3.

12 * În legătură cu consemnarea inexactă în procesele-verbale a incidentului care a dus la demisia lui G. Leca din Senat. Şedinţa din 31 ianuarie 1877. Senatul României. „Monitor", 1877, nr. 49, p. 1 608, col. 3 — p. 1 610, col. 2; p. 1 612.

13 Se ridică împotriva intervertirii ordinii luărilor la cuvînt în Senat. Interpelarea sa privind situaţia Universităţii din Iaşi fusese trecută după cea a lui N. Lahovari asupra listelor electorale din Vîlcea şi Putna. Şedinţa din 31 ianuarie 1877. „Monitor", 1877, nr. 49, p. 1 614, col. 1.

14 * Respinge sugestia de a amîna interpelarea în problema Universităţii din Iaşi, făcută de Ion Docan, ministrul lucrărilor publice. Şedinţa din 31 ianuarie 1877. „Monitor", 1877, nr. 50, p. 1 638, col. 2 — p. 1 640 col. 2; p. 1 642, col. 1—2.

15 * „Cestiunea Universităţii din Iaşi înaintea Senatului". Şedinţele din 1, 2 şi 4 februarie 1877. Se publică după broşură, Bucureşti, 1877, 50 p.

16 Anunţă că va depune o interpelare adresată primului ministru în legătură cu funcţionarea concomitentă a Corpurilor legiuitoare. „Sînt în drept de a crede şi de a susţine, cînd voi dezvolta această interpelaţiune, cum că nu este esact ceea ce se afirmă de persoane autorizate că guvernul ar împărtăşi teoria inconstituţionale că adică, dizolvîndu-se Senatul, onor. Cameră a deputaţilor ar putea să meargă cu lucrările sale înainte. Aşadară, pe cît timp acest Senat mai are viaţă, voi interpela pe guvern, şi îndeosebi pe domnul prim-ministru, rugîndu-l a spune Senatului care sînt părerile guvernului în această cestiune constituţionale atît de pură şi de clară". Şedinţa din 2 februarie 1877. Senatul României. „Monitor", 1877, nr. 63, p. 2 000, col. 1.

17 * Intervenţie în legătură cu cererea de demisie a lui Rosetti Teţcanu din Senat. Şedinţa din 8 februarie 1877. Senatul României. „Monitor", 1877, nr. 77, p. 2 338, col. 2 — p. 2 339, col. 1, 2.

18 * Intervenţie pe marginea proiectului de lege pentru „organizarea poliţiilor de oraşe". Şedinţa din 16 februarie 1877. Senatul României. „Monitor", 1877, nr. 87, p. 2 566, col. 2 — p. 2 567, col. 2.

19 * În legătură cu dreptul pe care îl are, ca vicepreşedinte al Senatului, de a uza de regulament pentru aducerea la ordine a senatorilor recalcitranţi. Polemică cu I. Deşliu. Şedinţa din 17 februarie 1877. Senatul României. „Monitor", 1877, nr. 157, p. 4 414, col. 1 — p. 4 415, col. 2.

20 * Explicaţii în legătură cu vacanţa colegiilor II de senatori Iaşi şi Roman. Şedinţele din 17 şi 18 februarie 1877. Senatul României. „Monitor", 1877, nr. 157, p. 4 415, col. 3; p. 4 416, col. 2—3; nr. 159, p. 4 460, col. 3 — p. 4 461, col. 2.

21 * Intervenţie în legătură cu starea şcolii de agricultură de la Herăstrău. Şedinţa din 18 februarie 1877. Senatul României. „Monitor", 1877, nr. 158, p. 4 443, col. 1—3.

22 * Despre defectuozităţile liniei ferate Bucureşti — Iaşi. Şedinţa din 18 februarie 1877. Senatul României. „Monitor", 1877, nr. 159, p. 4 462, col. 1—3.

23 * Intervenţie pe marginea proiectului de lege pentru urmăriri. Şedinţa din 19 februarie 1877. Senatul României. „Monitor", 1877, nr. 159, p. 4 464, col. 3 — p. 4 465, col. 1; nr. 160, p. 4 488, col. 1—2; p. 4 490, col. 2 — p. 4 491, col. 2.

24 Demisionează din funcţia de vicepreşedinte al Senatului. „Rog pe Senat să binevoiască a crede că motivele mele sînt o necesitate de demnitatea mea personală. Esprim onor. Senat toată recunoştinţa pentru încrederea care mi-a dat-o, pentru sprijinul şi simpatiile care mi le-a arătat, dară această dată hotărîrea mea este irevocabilă şi nu pentru alta decît ca să

am timpul şi toată libertatea ca să pot lupta în acest onor. Senat ca simplu senator”. Demisia i-a fost respinsă în unanimitate. Şedinţa din 22 februarie 1877. Senatul României. „Monitor”, 1877, nr. 161, p. 4 508, col. 3 — p. 4 509, col. 1.

25 * Dă explicaţii în legătură cu amînarea şedinţei Senatului de la 21 februarie. Şedinţa din 22 februarie 1877. Senatul României. „Monitor”, 1877, nr. 162, p. 4 527, col. 2—3.

26 * Asupra neînţelegerilor dintre ministrul de externe şi Senat. Şedinţa din 22 februarie 1877. Senatul României. „Monitor”, 1877, nr. 162, p. 4 528, col. 3 — p. 4 529, col. 2; p. 4 530, col. 2.

27 * „Cuvînt în contra primirei în Senat a d-lui N. Voinov”. Şedinţa din 23 februarie 1877. Senatul României. Se publică după broşură, Bucureşti, 1877, 30 p.

28 * Precizări de procedură în problema interpelării ministrului de externe de către senatorul G. Apostoleanu. Şedinţa din 24 februarie 1877. Senatul României. „Monitor”, 1877, nr. 164, p. 4 587, col. 3 — p. 4 588, col. 1.

29 * Intervenţie la proiectul de lege prin care directorul „Monitorului” şi redactorul său erau întruniţi în aceeaşi persoană. Şedinţa din 25 februarie 1877. Senatul României. „Monitor”, 1877, nr. 165, p. 4 624, col. 3; p. 4 625, col. 3.

30 * Intervenţie pe marginea proiectului de lege „pentru modificarea unor articole din legea organică a Ministerului de Externe”. Şedinţa din 25 februarie 1877. „Monitor”, 1877, nr. 165, p. 4 626, col. 3 — p. 4 627, col. 3; p. 4 628, col. 1—3. Şedinţa din 26 februarie 1877. „Monitor”, p. 4 629, col. 1 — p. 4 630, col. 1, 3; p. 4 631, col. 2—3.

31 * Discurs la proiectul de lege pentru Curtea de casaţie. Şedinţa din 28 februarie 1877. Senatul României. „Monitor”, 1877, nr. 166, p. 4 662, col. 1 — p. 4 663, col. 1.

32 * Intervenţie la proiectul de lege prin care se modifică unele prevederi ale legii de organizare a corpului telegrafo-poştal din iulie 1871. Şedinţa din 1 martie 1877. Senatul României. „Monitor”, 1877, nr. 167, p. 4 689, col. 2 — p. 4 690, col. 1.

33 * Asupra alegerii lui N. Bibescu ca senator la colegiul I Gorj. Şedinţa din 1 martie 1877. Senatul României. „Monitor”, 1877, nr. 167, p. 4 691, col. 3 — p. 4 692, col. 2.

34 * Se pronunţă împotriva reducerii salariilor miniştrilor. Pe marginea unui amendament depus de I. Deşliu la proiectul de lege pentru fixarea personalului administraţiei centrale. Şedinţa din 5 martie 1877. Senatul României. „Monitor”, 1877, nr. 168, p. 4 733, col. 1—2.

35 * Depune şi dezvoltă un amendament privind pe vameşi la proiectul de lege pentru fixarea personalului administraţiei centrale. Şedinţa din 5 martie 1877. Senatul României. „Monitor”, 1877, nr. 168, p. 4 734, col. 1.

36 * Precizări la proiectul de lege care prevedea majorarea tarifelor pe căile ferate române. Şedinţa din 8 martie 1877. Senatul României. „Monitor”, 1877, nr. 167, p. 4 751, col. 2—3.

37 Cere Senatului să voteze de urgenţă proiectul de lege pentru acordarea unui ajutor viager lui Cesar Bolliac, „căci omul este suferind şi în mare trebuinţă”. Şedinţa din 12 martie 1877. „Monitor”, 1877, nr. 171, p. 4 796, col. 3.

38 Explică Senatului, cerîndu-şi totdeodată scuze, pentru absentarea de la şedinţa din ziua precedentă, ceea ce a dus la suspendarea ei. A asistat la înmormîntarea unui „om din cei buni”, Herişescu. Şedinţa din 12 martie 1877. Senatul României. „Monitor”, 1877, nr. 171, p. 4 796, col. 3.

39 * Asupra unor nereguli în administraţie petrecute la Bacău şi Roman. Şedinţa din 17 martie 1877. Senatul României. „Monitor”, 1877, nr. 173, p. 4 875, col. 1—3; p. 4 876, col. 1—2.

40 * În legătură cu dificultăţile financiare ale ţării. Şedinţa din 18 martie 1877. „Monitor”, 1877, nr. 174, p. 4 904, col. 1—3.

41 Dă explicaţii prealabile la o interpelare pe care o anunţase Dimitrie Sturdza privind atitudinea guvernului român faţă de violarea teritoriului prin trecerea armatelor ruseşti spre Balcani. Arată că toate lămuririle sînt cuprinse în mesajul domnesc. „Mîine Camera deputaţilor, Senatul, ţara întreagă va fi pusă în poziţie să cunoască şi documentele şi situaţia politică a ţărei şi va fi pusă totodată ţara, prin reprezentanţii săi, să-şi dea cuvîntul său hotărîtor asupra situaţiei politice faţă cu intrarea armatei ruse în ţara noastră”. Şedinţa din 15 aprilie 1877. Senatul României. „Monitor”, 1877, nr. 89, p. 2 617, col. 1.

42 La interpelarea lui D. Sturdza privind sechestrarea de către turci a patru bastimente româneşti la Bechet, răspunde afirmativ. Promite explicaţii ulterioare. Şedinţa din 16 aprilie 1877. „Monitor”, 1877, nr. 101, p. 2 971, col. 1.

43 * Explicaţii în legătură cu convenţia româno-rusă privind trecerea armatelor ruse pe teritoriul României. Şedinţa din 16 aprilie 1877. „Monitor”, 1877, nr. 101, p. 2 972, col. 2 — p. 2 973, col. 1.

44 * Din nou în sprijinul convenţiei româno-ruse. Replică lui N. Blaremberg, N. Ionescu, P. Ghica, Şedinţa din 16 aprilie 1877. „Monitor”, 1877, nr. 102, p. 2 982, col. 1—2; p. 3 000, col. 2 — p. 3 004, col. 1; p. 3 005, col. 3 — p. 3 006, col. 2.

45 * Explicaţii pe marginea proiectului de lege relativ la convenţia româno-rusă pentru trecerea armatelor ţariste pe teritoriul român. Cere Senatului discutarea de urgenţă a proiectului. Şedinţa din 17 aprilie 1877. Senatul României. „Monitor”, 1877, nr. 90, p. 2 644, col. 3 — p. 2 646, col. 3.

46 * Discurs asupra politicii externe a României în împrejurările crizei orientale. Replică lui Dim. Sturdza. Replică lui Manolache Costache Iepureanu. Şedinţa din 17 aprilie 1877. Senatul României. „Monitor”, 1877, nr. 97, p. 2 844, col. 2 — p. 2 848, col. 3; nr. 99, p. 2 911 — 2 912.

47 Îi cere lui Al. Geani să-şi retragă moţiunea pe care o depusese pe masa Senatului, deoarece provocase „ceartă” într-o problemă de procedură. Al. Geani ş.a. propuneau ca Senatul să încuviinţeze măsurile luate de guvern: convocarea înainte de termen a colegiilor electorale, ordonarea de rechiziţii prin dispoziţie ministerială (în absenţa unei legi corespunzătoare), deschiderea unui credit de 1 088 000 de lei pentru mobilizarea armatei. Ion Ghica şi Dim. Ghica combătuseră procedeul ca neconstituţional, în ciuda împrejurărilor excepţionale prin care trecea ţara. Şedinţa din 20 aprilie 1877. „Monitor”, 1877, nr. 105, p. 3 123, col. 3.

48 * Discurs asupra relaţiilor noastre cu Turcia. Polemică cu Pantazi Ghica. Şedinţa din 20 aprilie 1877. „Monitor”, 1877, nr. 105, p. 3 124, col. 2 — p. 3 126, col. 1.

49 * Explicaţii date lui N. Fleva în legătură cu convenţia româno-rusă. Pe marginea răspunsului la mesajul tronului. Şedinţa din 20 aprilie 1877. „Monitor”, 1877, nr. 105, p. 3 127, col. 2—3.

50 * Răspunde interpelării lui Emil Costinescu în legătură cu bombardarea Brăilei de către turci. Şedinţa din 21 aprilie 1877. „Monitor”, 1877, nr. 104, p. 3 096, col. 1—2.

51 * Discurs asupra politicii externe a României. Justifică convenţia româno-rusă pentru trecerea armatei ruse pe teritoriul românesc. Polemică cu P. Carp. Şedinţa din 23 aprilie 1877. Senatul României. „Monitor”, 1877, nr. 109, p. 3 224, col. 1 — p. 3 226, col. 1.

52 * Intervenţie în favoarea proiectului de lege prin care se acorda lui I. Caragiani „exerciţiul drepturilor politice”. Şedinţa din 28 aprilie 1877. Senatul României. „Monitor”, 1877, nr. 113, p. 3 341, col. 2 — p. 3 342, col. 1.

53 * Discurs asupra politicii externe a României. Polemică cu An. Stolojan. Şedinţa din 29 aprilie 1877. „Monitor”, 1877, nr. 109, p. 3 232, col. 3 — p. 3 236, col. 3.

54 * Discurs în legătură cu atitudinea României în conflictul oriental. Răspunde interpelării lui G. Fălcoianu. Şedinţa din 30 aprilie 1877. Senatul României. „Monitor”, 1877, nr. 126, p. 3 635, col. 3 — p. 3 637, col. 3.

55 * Discurs în care defineşte raporturile României cu Poarta Otomană. Replică lui Manolache Costache Iepureanu. Şedinţa din 30 aprilie 1877. Senatul României. „Monitor”, 1877, nr. 130, p. 3 753 — 3754, col. 2.

56 * Intervenţie pe marginea proiectului de lege privind înfiinţarea unui post de secretar de limba franceză la Ministerul de Externe. Şedinţa din 5 mai 1877. „Monitor”, 1877, nr. 117, p. 3 404, col. 3 — p. 3 405, col. 3.

57 * Discurs asupra declarării „independenţei absolute a României”. Şedinţa din 9 mai 1877. „Monitor”, 1877, nr. 118, p. 3 451. col. 2 — p. 3 453, col. 1.

58 Cere Camerei să ia de urgență în dezbatere proiectul privind instituirea ordinului „Steaua României". „Dacă vreodată această decorațiune se cuvine să fie instituită, este astăzi, cînd această decorațiune este menită să răsplătească pe acei care la hotare [î]și varsă sîngele pentru țară și să acopere multe răni dobîndite pentru apărarea ei". Ședința din 9 mai 1877. „Monitor", 1877, nr. 118, p. 3 453, col. 2.

59 * Discurs pe marginea proiectului de lege prin care se instituia decorația „Steaua României". Ședința din 9 mai 1877. „Monitor", 1877, nr. 119, p. 3 482, col. 2–3; nr. 120, p. 3 491, col. 1 – p. 3 492, col. 1.

60 Răspunde interpelării făcute de N. Lahovari în legătură cu destinația banilor care formau tributul către Poartă, după ce aceasta a avut „nenorocita inspirație" de a declara război României. „Domnilor, țin seama de sentimentele patriotice cari au îndemnat pe onor. senator Lahovari să facă această interpelațiune, dară să-mi permită a-i spune că era de prisos. Odată ce s-a declarat că legăturile sînt rupte, care ar fi ministrul acela care să plătească tribut, căci niciodată n-a fost tribut, ci dare! Cînd va fi însă să regulăm bugetul, vom face negreșit ceea ce reclamă situațiunea actuală, conform cu noua pozițiune care a luat-o țara". Ședința din 9 mai 1877. „Monitor", 1877, nr. 132, p. 3 798, col. 3.

61 * Discurs asupra relațiilor României — „națiune liberă și independentă" — cu Turcia. Ședința din 9 mai 1877. Senatul României. „Monitor", 1877, nr. 132, p. 3 977, col. 2 — p. 3 798, col. 1.

62 * Precizări în legătură cu personalul român afectat pe lîngă corpurile de armată ruse. Ședința din 13 mai 1877. „Monitor", 1877, nr. 124, p. 3 602, col. 2–3; p. 3 617, col. 2–3; p. 3 618, col. 1.

63 * Discurs în sprijinul proiectului de lege care admitea în armata română, în timp de război, pe ofițerii de origine română care au slujit sub alte drapele. Ședința din 13 mai 1877. Senatul României. „Monitor", 1877, nr. 134, p. 3 844, col. 3 — p. 3 845, col. 3; p. 3 846, col. 1–3; nr. 135, p. 3 865, col. 1–2; p. 3 866, col. 3 — p. 3 867, col. 1.

64 Precizări la proiectul de lege care autoriza guvernul a emite bilete ipotecare pînă la 30 de milioane de lei. Replică lui Dimitrie Ghica, ce criticase violent practica guvernului de a nu încasa chirie pentru folosirea căilor noastre ferate de către armata rusă. „Armata rusească numai pe linia Roman — București și puțin spre Pitești, în cele dintîi patru săptămîni a răspuns statului român 1 100 000 lei și pe linia Iași — Roman a răspuns 400 000 franci, în total, 1 500 000, și astăzi cheltuiala rușilor se urcă peste 6 000 000". Dă aceste explicații „deoarece toți banii și toate socotelile și toate relațiunile care sînt între guvernul român și armata rosiană se fac prin canalul Ministerului de Esterne, în puterea convențiunei". Ședința din 2 iunie 1877. Senatul României. „Monitor", 1877, nr. 149, p. 4 235, col. 3 — p. 4 236, col. 1.

65 * Intervenție în favoarea menținerii contractului Crawley. Ședința din 3 iunie 1877. „Monitor", 1877, nr. 137, p. 3 916, col. 1–3.

66 Răspunde, ca membru al guvernului, unei interpelări adresate ministrului de interne de P. Grădișteanu în legătură cu abuzurile din județul Olt. Arată că s-a numit o comisie de anchetă. „Să fie bine încredințat domnul Grădișteanu cum că nici un prefect, nici un comisar, nici un scriitor, nici un impiegat nu va fi cruțat dacă acelea pe care domnul Grădișteanu le știe și cari s-au publicat prin ziare vor fi adevărate [...] Dară este o datorie pentru fiecare din noi de la guvern ca să nu lovim pe un funcționar mai nainte ca justiția să se rostească". Ședința din 8 iunie 1877. „Monitor", 1877, nr. 146, p. 4 169, col. 2–3.

67 Cere Adunării să se pronunțe de urgență în problema procesului intentat fostului minister Lascăr Catargiu. „Guvernul n-a intervenit deloc în tot ce privește darea în judecată a foștilor miniștri. După constituțiune, acest drept aparține reprezentațiunei naționale și tronului și cînd Camera-l exercită consiliarii tronului trebuie să se țină departe de cestiune. Însă, domnilor, după un an de zile de cînd dumneavoastră ați dat acest vot, socotesc că este o cestiune de echitate și de lealitate ca odată cestiunea aceasta să-și primească soluțiunea ei. Cu cît foștii miniștri dați în judecată au ocupat pozițiuni mai înalte în societate, cu atît ei au dreptul să ceară ca pozițiunea lor să fie lămurită, și președintele dumneavoastră cînd și-a dat demisiunea [C. A. Rosetti — *n.n.*] a reprezentat însuși sentimentul de dreptate care trebuie să vă caracterizeze pe toți...". Ședința din 9 iunie 1877. „Monitor", 1877, nr. 149, p. 4 241, col. 2.

Citește în Senat:

68 Răspunsul domnitorului la adresa de răspuns la mesajul tronului. Ședința din 16 noiembrie 1876. „Monitor", 1876, nr. 258, p. 6 243, col. 1–2.

69 Proiectul de lege „despre dezvoltarea dispozițiunilor legei asupra comptabilității generale a statului în ceea ce privește așezarea și esecutarea bugetelor de cheltuieli anuale ale statului". Ședința din 11 februarie 1877. „Monitor", 1877, nr. 84, p. 2 495, col. 3 – p. 2 496, col. 2.

Sesiunea 1877–1878

1 * Intervenție pe marginea telegramei trimise Senatului de Lascăr Catargiu, prin care declara că nu poate veni la ședințe din cauza bandelor de hoți care bîntuie județul său (Covurlui). Ședința din 18 noiembrie 1877. Senatul României. „Monitor", 1877, nr. 261, p. 6 537, col. 3 – p. 6 538, col. 1.

2 * Discurs asupra situației României după declararea independenței. Ședința din 23 noiembrie 1877. Senatul României. „Monitor", 1877, nr. 263, p. 6 588, col. 1 – p. 6 589, col. 2; republicat în nr. 265, p. 6 622, col. 3 – p. 6 624, col. 2.

3 * Replică lui P. Carp, care criticase politica externă a României. Ședința din 26 noiembrie 1877. Senatul României. „Monitor", 1877, nr. 268, p. 7 008, col. 1 – p. 7 009, col. 1.

4 * Discurs asupra politicii externe a României. Pe marginea discuțiilor la răspunsul pentru mesajul tronului. Replică lui V. Boerescu. Ședința din 26 noiembrie 1877. Senatul României. „Monitor", 1877, nr. 269, p. 7 037, col. 3 – p. 7 039, col. 1.

5 * Panegiric generalului Nicolae Golescu. Ședința din 12 decembrie 1877. „Monitor", 1877, nr. 277, p. 7 255, col. 3 – p. 7 256, col. 1.

6 * În legătură cu două interpelări făcute de A. Holban. Ședința din 20 decembrie 1877. „Monitor", 1877, nr. 284, p. 7 411, col. 3 – p. 7 412, col. 2.

7 * Explicații în legătură cu cheltuielile necesitate de întreținerea prizonierilor de război. Ședința din 20 decembrie 1877. „Monitor", 1877, nr. 284, p. 7 414, col. 1–2.

8 Cere Adunării să urgenteze decizia de numire a comisarilor români pe lîngă trupele ruse de ocupație din Bulgaria. „...Precum în țară am evitat prin numiri de comisari conflictele ce s-ar fi putut naște între autoritățile române și între cele ruse, tot asemenea să le evităm și dincolo de Dunăre între armatele române și între autoritățile civile ruse...". Ședința din 21 decembrie 1877. „Monitor", 1877, nr. 285, p. 7 435, col. 1.

9 * Intervenție în legătură cu stingerea unor datorii ale arendașilor față de moșiile mănăstirești secularizate în 1864. Ședința din 21 decembrie 1877. „Monitor", 1877, nr. 285, p. 7 441, col. 1–2.

10 * Dă explicații în legătură cu activitatea comisarilor români pe lîngă armata rusă și cu aplicarea convenției româno-ruse. Răspunde lui Pantazi Ghica și lui E. Vergati. Ședința din 18 ianuarie 1877. „Monitor", 1878, nr. 14, p. 266, col. 2–3; p. 269, col. 2 – p. 270, col. 1.

11 * Cere ședință secretă comună a Senatului și Camerei pentru a da lămuriri asupra politicii externe a țării. Răspunde interpelării făcute de D. Ghica. Ședința din 23 ianuarie 1878. Senatul României. „Monitor", 1878, nr. 18, p. 363, col. 1–2. Ședința din 26 ianuarie 1878. „Monitor", 1878, nr. 21, p. 445, col. 2–3.

12 * Asupra închiderii bisericii Sf. Spiridon din Iași. În replică cu Pantazi Ghica. Ședința din 27 ianuarie 1878. „Monitor", 1878, nr. 22, p. 471, col. 2 – p. 472, col. 2.

13 * Cere menținerea unor posturi de agenți diplomatici. Polemică cu D. Ghica. Ședința din 27 ianuarie 1878. „Monitor", 1878, nr. 22, p. 475, col. 1–2.

14 Se împotrivește publicării actelor legate de retrocesiunea Basarabiei. „...Eu cred că o prudență politică ar trebui să ne oprească de a publica aceste acte. Țara s-a rostit prin

dumneavoastră și e permis fiecăruia să-și exprime opiniunile sale în orice mod. Lăsați dară publicitatea deoparte, căci avem destui dușmani care ne esploatează interesele, și urmați cum ați urmat și pînă acum". Ședința din 30 ianuarie 1878. „Monitor", 1878, nr. 24, p. 535, col. 2.

15 * Răspunde acuzațiilor ce i s-au adus în legătură cu arendarea moșiilor Văcărești și Scopoșeni. Ședința din 30 ianuarie 1878. „Monitor", 1878, nr. 24, p. 537, col. 3 — p. 538, col. 2.

16 * Discurs asupra politicii externe a României. Răspunde lui D. A. Sturdza. Ședința din 30 ianuarie 1878. Senatul României. „Monitor", 1878, nr. 25, p. 582, col. 1 — p. 583, col. 1.

17 * Asupra reprezentării noastre diplomatice în noile condiții politice. Ședința din 1 februarie 1878. Senatul României. „Monitor", 1878, nr. 27, p. 630, col. 1 — p. 631, col. 2; p. 632, col. 1—2; p. 633, col. 2—3.

18 Cere Adunării ca, prealabil luării în discuție a petiției unor negustori bîrlădeni privind lipsa vagoanelor de cale ferată pentru transportarea mărfurilor, să ia informații complete de la Ministerul Lucrărilor Publice, căci „guvernul s-a ocupat spre a putea aduce toate înlesnirile putincioase comerțului țărei". Ședința din 8 februarie 1878. „Monitor", 1878, nr. 31, p. 751, col. 2.

19 * Asupra armistițiului ruso-turc. Răspuns lui I. A. Sturdza. Ședința din 8 februarie 1878. „Monitor", 1878, nr. 31, p. 753, col. 2 — p. 754, col. 3; p. 755, col. 1—2.

20 * Despre dificultățile pe care le întîmpină guvernul român în aplicarea convenției bilaterale privind exploatarea căilor ferate. Senatul României. Ședința din 8 februarie 1878. „Monitor", 1878, nr. 32, p. 782, col. 3 — p. 783, col. 1.

21 * Asupra măsurilor luate de autorități împotriva epidemiei de tifos. Senatul României. Ședința din 9 februarie 1878. „Monitor", 1878, nr. 32, p. 785, col. 1.

22 * Discurs asupra politicii externe a României. Ședința din 13 februarie. Senatul României. „Monitor", 1878, nr. 38, p. 965, col. 1 — p. 967, col. 2; p. 968, col. 2 — p. 970, col. 1; p. 1 007, col. 2—3.

23 * Asupra petiției locuitorilor orașului Vaslui privitoare la desființarea taxelor de proprietate. Ședința din 18 februarie 1878. „Monitor", 1878, nr. 40, p. 1 076, col. 3 — p. 1 077, col. 2.

24 * Răspunde la interpelarea lui P. Vioreanu, care îl acuza că a încheiat unele tranzacții neconvenabile cu statul. Ședința din 20 februarie 1878. Senatul României. „Monitor", 1878, nr. 42, p. 1 136, col. 3 — p. 1 137, col. 1.

25 * În legătură cu despăgubirea proprietăților expropriate în urma construirii căilor ferate Zimnicea — Frătești și Galați — Bender. Replică lui G. Cantilli. Ședința din 2 martie 1878. „Monitor", 1878, nr. 50, p. 1 397, col. 3 — p. 1 398, col. 3.

26 * Asupra libertății navigației și comerțului românesc pe Dunăre. Răspuns la interpelarea lui D. Mărgăritescu. Ședința din 6 martie 1878. „Monitor", 1878, nr. 53, p. 1 483, col. 1 — p. 1 484, col. 2.

27 Cere Adunării să ia în discuție mai grabnic proiectul privind convenția comercială româno-germană. Amintește în același timp că la Roma s-a încheiat convenția de comerț și navigație între Italia și România. Ședința din 14 martie 1878. „Monitor", 1878, nr. 60, p. 1 703, col. 1—2.

28 * Răspunde următoarei interpelări adresate de E. Pache Protopopescu: „...Ce atitudine are domnia-sa față cu condițiunile păcei dintre Rusia și Turcia în ceea ce se atinge de interesele țărei noastre?". Ședința din 15 martie 1878. „Monitor", 1878, nr. 61, p. 1 740, col. 2 — p. 1 741, col. 1; p. 1 742, col. 1—3; p. 1 745, col. 1—2.

29 * Asupra creditului de 32 000 de lei acordat Ministerului de Externe pentru plata personalului comisariatelor înființate pe lîngă armatele rusești. Ședința din 16 martie 1878. „Monitor", 1878, nr. 62, p. 1 788, col. 2 — p. 1 789, col. 1.

30 În sprijinul convenției de comerț cu Germania, „mai ales că se atinge de un stat care nu este atît de interesat ca statele vecine în cestiunile noastre economice și care totdeauna a fost unul din acele cari au luat inițiativa de a apăra împreună cu cele două state, Austria și Rusia, dreptul țărei de a încheia tratate". Îl asigură pe A. Vizanti, care exprimase temeri în

legătură cu drepturile conferite supușilor germani, că „s-au sauvgardat toate drepturile și autonomia țărei". Ședința din 17 martie 1878. „Monitor", 1878, nr. 63, p. 1 803, col. 3 — p. 1 804, col. 1.

31 * Despre navigația pe Prut și lucrările geniștilor ruși acolo. Replică lui Manolache Costache Iepureanu. Ședința din 28 martie 1878. Senatul României. „Monitor", 1878, nr. 72, p. 2 070, col. 1—2.

32 * Despre misiunea lui Ion Brătianu la Viena. Ședința din 29 martie 1878. Senatul României. „Monitor", 1878, nr. 73, p. 2 104, col. 1—2; p. 2 105, col. 3 — p. 2 106, col. 1.

33 * Intervenții la proiectul de lege privind introducerea de noi taxe comunale la Iași. Ședințele din 1 și 3 aprilie 1878. Senatul României. „Monitor", 1878, nr. 77, p. 2 225, col. 2—3; p. 2 227, col. 3 — p. 2 228, col. 3; nr. 78, p. 2 268, col. 2—3.

34 * Precizări pe marginea convenției comerciale româno-germane. Ședința din 3 aprilie 1878. Senatul României. „Monitor", 1878, nr. 79, p. 2 267, col. 1—2.

35 Cere deputaților să fie mai operativi și mai conciși în ceea ce privește interpelările referitoare la arendașii veniturilor statului, căci „în momentele actuale sînt o mulțime de cestiuni de cea mai mare importanță care reclamă o neobosită lucrare din partea guvernului". Ședința din 5 aprilie 1878. „Monitor", 1878, nr. 79, p. 2 269, col. 3.

36 * Asupra atitudinii României față de clauzele Tratatului de la San Stefano. Răspuns la interpelarea deputatului N. Furculescu. Ședința din 5 aprilie 1878. „Monitor", 1878, nr. 78, p. 2 271, col. 1—3; p. 2 272, col. 1; p. 2 276, col. 2 — p. 2 277, col. 2. Ședința din 6 aprilie, „Monitor", nr. 79, p. 2 308, col. 1.

37 * Din nou asupra politicii externe a României. Răspuns la interpelarea lui Dimitrie Sturdza. Ședința din 16 aprilie 1878. Senatul României. „Monitor", 1878, nr. 79, p. 2 301, col. 2—3; p. 2 302, col. 1.

38 Prezintă în Adunare convenția comercială încheiată cu Elveția și cea încheiată cu Grecia. Ședința din 6 aprilie 1878. „Monitor", 1878, nr. 79, p. 2 308, col. 3.

39 * Asupra indigenatului lui Ion Cesar Petrescu. Ședința din 4 mai 1878. Senatul României. „Monitor", 1878, nr. 100, p. 2 710, col. 2—3.

40 * Discurs în apărarea drepturilor României în fața Congresului de la Berlin. Ședința din 18 iunie/1 iulie 1878. *Documente din corespondența diplomatică de la 5 octombrie 1877 pînă la 15 septembrie 1878*, București, 1880, p. 283—286.

41 Anunță Adunării că va comunica textul Tratatului de la Berlin și corespondența guvernului cu puterile străine. Cere desemnarea unei comisii care să studieze documentele. Replică lui N. Dimancea, care ceruse ca Adunarea și Senatul să ia cunoștință de documente în plen, nu prin intermediul comisiei. „Camera în deplina ei libertate să hotărască ce va socoti de cuviință, guvernul este la dispoziția domniilor-voastre ".Ședința din 19 septembrie 1878. „Monitor", 1878, nr. 208, p. 5 292, col. 1—2.

42 * Cere din nou Adunării să desemneze o comisie care să cerceteze actele Congresului de la Berlin și corespondența diplomatică aferentă. Ședința din 23 septembrie 1878. „Monitor", 1878, nr. 212, p. 5 369, col. 2—3; p. 5 370, col. 1 — p. 5 371, col. 3; p. 5 372, col. 1.

43 Insistă pentru continuarea discuțiilor în Senat în legătură cu hotărîrile Congresului de la Berlin. Guvernul e dator a răspunde acuzelor grave aduse de D. A. Sturdza. „Domnilor, fac apel la patriotismul dumneavoastră și vă rog ca să prelungiți ședința. Onor. domn Sturdza a venit în mijlocul dumneavoastră și a aruncat mărul discordiei, punîndu-se pe tărîmul de acuzare și invocînd salvarea țărei.

Domnilor, această cestiune trebuie să se hotărască astă-seară, fiindcă Europa are dreptul ca să audă cuvîntul nostru. Europa vrea să știe ce hotărîți dumneavoastră, căci este tratatul Europei, nu sînt persoanele miniștrilor în joc. Domnul Sturdza ne va găsi pe noi totdeauna gata de a ne judeca, de aceea vă rog ca să hotărîți astă-seară într-un fel, chiar dacă am discuta pînă la mezul nopței". Ședința din 28 septembrie 1878. „Monitor", 1878, nr. 218, p. 5 545, col. 1—2.

44 * Discurs asupra politicii externe a României în lumina prevederilor Congresului de la Berlin. Ședința din 28 septembrie 1878. Senatul României. „Monitor", 1878, nr. 219, p. 5 568, col. 2 — p. 5 573, col. 2.

45 * Discurs asupra prevederilor Tratatului de la Berlin privind România. Ședința din 30 septembrie 1878. ,,Monitor'', 1878, nr. 220, p. 5 610, col. 2 — p. 5 617, col. 1.

46 * Intervenție la proiectul de lege privind ,,neînstrăinarea pămînturilor date sătenilor''. Ședința din 1 octombrie 1878. ,,Monitor'', 1878, nr. 220, p. 5 633, col. 3 — p. 5 634, col. 2.

Citește în Adunare sau Senat:

47 Mesajul domnesc privind primirea spre dezbatere a proiectului de lege pentru reînființarea posturilor de agenți diplomatici la Petersburg, Belgrad și Roma. ,,Dumneavoastră știți că astăzi Petersburgul este punctul împrejurul căruia toată activitatea diplomatică a Europei întregi se întoarce și prin urmare tocmai țara noastră cu mai mult cuvînt trebuie a avea reprezentantele său acolo''. Ședința din 21 decembrie 1877. Adunarea deputaților. ,,Monitor'', 1877, nr. 285, p. 7 434, col. 3.

48 Proiectul de lege privind reînființarea posturilor de agenți diplomatici la Petersburg, Roma și Belgrad. Ședința din 23 ianuarie 1878. Adunarea deputaților. ,,Monitor'', 1878, nr. 18, p. 365, col. 2.

49 O adresă a Camerei italiene în care se exprimă simpatia pentru aspirațiile legitime ale poporului român. ,,Inima României este și a Italiei inimă. Timpul și împrejurările n-au izbutit să facă altceva decît să întărească legămintele cu care comunitatea de origină, mărturia istorică, conștiința celor două popoare țin strîns legate aceste două familii''. Ședința din 31 martie 1878. Adunarea deputaților. ,,Monitor'', 1878, nr. 74, p. 2 148, col. 1—2.

50 Mesajele domnești și următoarele proiecte de lege: 1) ,,pentru adăogirea unui articol adițional la legea pentru stingerea epizootiei''. 2) ,,pentru înființarea de noi taxe în comuna rurale Buciumul din județul Iași''. 3) ,,pentru alipirea de comune în districtele Dorohoi, Dolj și Prahova''. Ședința din 2 octombrie 1878. Senatul României. ,,Monitor'', 1878, nr. 220, p. 5 608, col. 3.

51 Mesajul domnesc de închidere a sesiunii extraordinare a Senatului 1877—1878. Ședința din 4 octombrie 1878. ,,Monitor'', 1878, nr. 221, p. 5 649, col. 2.

Alte discursuri:

1 * Discurs la ceremonia funebră a lui Ștefan Golescu. București, 6 septembrie 1874. ,,Românul'', XVIII, 9—10 septembrie 1874, p. 792, col. 3—4.

Biblioteca Fac. de Lb. și Lit. Română
SECȚIA
LITERARĂ
București

Sumar

Introducere 5
Discursuri, intervenții,
amendamente, propuneri 33
Regeste 647

Biblioteca Fac. de Lb. și Lit. Română
București

VERIFICAT
1987

Redactor : DOINA POPESCU
Tehnoredactor : SONIA BÂRZEANU

Bun de tipar 27.I. 1978. Tiraj: 1480 ex.
Format 16/70 × 100. Coli de tipar 41,50.
C.Z.pentru biblioteci mari 9 (498) (081).
C.Z.pentru biblioteci mici 859 (K.1.01).

C. 363. — I. P. INFORMAȚIA
str. Brezoianu nr. 23—25,
București

REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA